

KIRGIZ TÜRKCESİNDE YANSIMA KELİMELER

T.C

Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Aidina TAZHIEVA

Danışman: Prof. Dr. Nergis BİRAY

Haziran 2020

Denizli

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza :

Öğrenci Adı Soyadı : Aidina TAZHIEVA

ÖN SÖZ

İlk çağda dil kabiliyetinin daha gelişmediği ilkel topluluklarda yaşayan insanlar her çeşit doğa tehlikelerine karşı kendilerini savunma amaçlı iletişime ihtiyaç duymuşlardır. Jest ve mimikler haricinde ses çıkarma yoluyla da iletişim kurmaya başlamışlardır. En etkili de ses çıkarmak olmuştur. Böylece birbirlerini göremeyecek uzaklıkta da iletişim halinde olabilmişlerdir. İnsanlar ilk olarak ses çıkarmayı öğrenmiş, sonra zamanla taklit etme becerisini arttırmıştır. Böylece tabiat seslerini taklit etmeye başlamışlardır. Elbette ses çıkarmak konuşmak değildir. Tam da bu noktada ses yansımaları dilin doğuşu bakımından araştırmalara kaynaklık etmektedir. Dil becerileri yavaş yavaş gelişmeye başladıkça çıkardıkları o sesleri gruplar haline getirerek bir dilde olduğu gibi ses dizilerini oluşturarak konuşma niteliğine sahip olmaya başlamışlardır. Bugün dilbiliminde, seslerin kurallara göre dizilmesi sonucunda günümüzdeki dillerin ortaya çıkmış olabileceği teorisi söz konusudur. Konu bilimsel olarak M. Müller tarafından Oxford Üniversitesinde 1861 yılında verdiği konferanslardan sonra ciddiye alınarak, araştırılmaya başlanmıştır.

Bütün dünya dillerinde ayrıcalıklı yere sahip olan kelimeler onomatopoeia'lardır. Onomatopoeia termi ilk olarak felsefenin doğayı çözümleyebilme çabaları içerisinde dil hakkında düşüncelerinde ortaya çıkmış ve günümüze kadar dilin doğuşuyla ilgili fikirlere kaynaklık etmektedir. Tarihi gelişimi çok eskiye dayanan bu tür kelimeler "taklidi kelimeler" olarak da bilinmektedir. Çoğunlukla "yansıma" terimi altında incelediğimiz bu kelimeler Türkçenin söz varlığı içinde çok sayıda mevcuttur. Ancak Türk Dili araştırmaları içerisinde, özellikle lehçelerde çok ilgi çekmemiş konulardan biri olarak sayılmaktadır.

Genel Türkçe gibi Kırgız Türkçesinin söz varlığı içinde önemli yere sahip olan yansımalar, işlevleri, yerine getirdikleri görev, yapıları ve kavram açısından edindikleri yer bakımından ayrı bir kelime grubu olarak kabul edilmektedir. Dile hareket, canlılık ve farklı bir renk katan bu dil birlikleri, kendilerine ait bir düzene ve belirli dil kurallarına sahiptirler. Özellikle konuşma dilinde yoğun olan ve çok sık kullanılan yansıma kelimeler edebi eserlerle birlikte, anlatımı güzelleştiren, ayrıntıları veren unsurlar olarak edebiyatta da yer almışlardır.

Yansımalar, çevremizdeki canlı ya da cansız varlıkların çıkardıkları sesleri taklit eden veya onların görünüşlerini tasvir eden kelimelerdir. Doğadaki çeşitli sesleri konuşma diline aktarma sonucu ortaya çıkmaktadırlar. Dolayısıyla tabiat seslerinin aynısını değil dilimizin elverdiği şekilde yaklaşık benzerlerini elde etmekteyiz. Bu tür kelimeler tabiatla karşılıklı olduğu için her zaman kendilerini korumakta ve konuşma dilinde canlı kalmaktadır. Böylece yüzyıllardır kullanılmakta ve tarih süresince çeşitlenerek daha da zenginleşmeye devam etmektedir. Kırgız Türkçesinde yansımalar iki gruba ayrılmakta. Sese dayalı olanlar "ses yansımaları kelimeleri" ve görünüme dayalı olanlar "biçim yansımaları kelimeleri" olarak incelenmektedir. Ses yansımaları kelimeleri taklit sonucu ortaya çıkarken, biçim yansımaları kelimeleri tabiatdaki her çeşit nesnenin dış

sıfatları ile özelliklerini görme ve sezgi duyularının yardımıyla tasvir etme sonucu ortaya çıkmaktadır. Kırgız Türkçesinde biçim yansımaları sayıca çoktur. Diller arası çevirilerde anlaşılması çok zor olan kelimeler ses yansımalarından çok biçim yansımali kelimelerdir.

Çalışmamızda Türk lehçelerinden Kırgız Türkçesindeki yansıma kelimeler ele alınmıştır. Kırgız Türkçesindeki yansımalar “Ses Yansımali Kelimeler” ve “Biçim Yansımali Kelimeler” olarak iki genel başlık altında ses, yapı ve anlam bakımından incelenmiştir. Tezde *Giriş*, *Sonuç* ve *Sözlük* bölümleri hariç dört bölüm mevcuttur. *Giriş* bölümünde yansıma kelimeler hakkında genel bilgi verilmiştir. Bu bölümde yansımaların Türkiye Türkçesindeki ve Kırgız Türkçesindeki yeri, kullanılan terimler, çalışmalar, tartışmalar, yansımaların çeşitleri, türleri, çocuk dili gibi yansımalara ilgili genel bilgi verilmiştir. İnceleme kısmında birinci bölüm *Ses Bilgisi Açısından Yansımalar* başlığı altında yansımalarda kullanılan ünlü ve ünsüz seslerden söz edilmiş, seslerin tek tek incelenmesiyle anlama kattığı özellikleri açıklanmıştır. İkinci bölüm ise *Yapı Bilgisi Açısından Yansımalar* adını taşımaktadır. Burda tek heceli kök dediğimiz birincil biçimler ve ikincil biçimler ele alınmış, onların ad görevinde, fiil görevinde, yardımcı fiillerle ve öteki fiillerle kullanımları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise *Türevler* adı altında Kırgız Türkçesindeki yansımalarda kullanılan ekler incelenmiştir. Örneklerle beraber yansımaların kökleri ve ekleri kaleme alınmıştır. Dördüncü bölümümüz ise *Yansımalarda İkilemeler* başlığı altında Kırgız Türkçesinde kullanılan yansımaların ikilemeli şekilleri ele alınmıştır. Bu bölümde ikilemeli yansımaların ses, yapı ve kullanım düzeni hakkında bilgi verilmiştir. *Sonuç* bölümünde incelemelerimizin sonucunda elde ettiğimiz bilgiler değerlendirilir. Son bölümümüz *Sözlük* kısmında ise sözlüklerden ve eserlerden tespit ettiğimiz bütün yansımali kelimeler sözlük haline getirilmiş *Kırgız Türkçesi Yansımalar Sözlüğü* oluşturulmuştur.

Tezde, kaynak olarak “*Ekrem Arıkoğlu, Cıldız Alimova, Rahat Askarova, Bilge Kağan Selçuk ; Kırgızca-Türkçe Sözlük (2 cilt), Bengü Yayınları, 2018*”; “*K. Yudahin, (Çev. A. Taymas), Kırgız Sözlüğü, TDK, 2011*” ve “*E. Abduldayev, D.İsaeyev; Kırgız Tilinin Tüştürmө Sözlüğü (Açıklamalı Sözlük), İlimler Akademiyası, Frunze, 1969*” adlı sözlükler kullanılmıştır. Yansımaları toplamamızda Kırgız Türkçesine özgü üç ayrı sözlük dışında, çeşitli eserler, metinler ve edebi dergiler de taranmıştır.

Yansıma kelimeler, özellikle biçim yansımali kelimeler lehçeler arasında aktarma veya diller arasında çeviri yaparken en zor anlaşılmalı ve anlam verme açısından çevirmenleri zorlayan kelime türlerindedir. Bu açıdan ele alındığında yansıma kelimelerin yapı, görev ve işlev bakımından incelenmesi kadar bir sözlüğünün hazırlanması da sorunları gidermekte faydalı olacaktır.

Çalışmanın amacı, Kırgız Türkçesinde sayıca oldukça fazla olan ve lehçeler arası aktarmalarda anlamları açısından büyük zorluklar ortaya çıkaran yansıma kelimeleri her açıdan incelemek ve açıklamalı bir sözlüğünü oluşturmaktır. Bunları yaparken kelimeler ses ve yapı bilgisi açısından incelenerek seslerin ve eklerin

kullanılışı örneklerle gösterilerek nasıl bir yol izlendiği açıklanmıştır. Tezin bitiminde Kırgız Türkçesindeki yansıma kelimeler gramer açısından incelenmiş ve bütün yansıma kelimeler toplanarak sözlük haline getirilmiştir.

Yansıma kelimeler öncelik olarak sözlük tarama yoluyla toplanmıştır. Ardından bütün yansımaların sözlüğe geçmemesi nedeniyle eser taraması yöntemi kullanılmıştır. Ancak yansımaların en çok kullanıldığı alan konuşma dili olduğu için yine yetersiz kaldığında Kırgızistan’da saha çalışması yapılmış ve halk ağzından örnekler toplanmıştır. Araştırmamızda genel olarak kütüphane taraması, sözlük ve eser taraması, fişleme ve kataloglama yöntemleri kullanılmış ve saha çalışması yapılmıştır.

Çalışmamızın asıl konusu hakkında zaman zaman sorun olarak karşımıza çıkan burada da belirtmemiz gereken bir unsur vardır. Kırgız Türkçesinde yansımalar geleneksel olarak iki başlık altında incelenir.

1. “*Tabış Tuurandı Sözdör / Ses Yansımaları Kelimeleri*”

2. “*Eles Tuurandı Sözdör / Biçim (Görünüş) Tuurandı Sözdör*”.

Ancak Biçim ya da Görünüş Yansımaları dediğimiz kelimeler sese değil daha çok görünüme ve harekete dayalıdır. Bu sebepten bu tür kelimelere “yansıma” demek ne kadar doğru olacağı tartışılır. Ayrıca Kırgız Türkçesindeki yansımalar hakkında en kapsamlı çalışmalar yapan, bu tür kelimelerle yakından ilgilenen dilbilimci S. Kudaybergenov şu şekilde incelemiştir:

1. “*Tabış Tuurandı Sözdör / Ses Yansımaları Kelimeleri*”

2. “*Elestüü (Obrazduu) Sözdör / Görünüş Bildiren Kelimeleri*”

(Kudaybergenov, 1980: 281)

Böylece S. Kudaybergenov “*Eles Tuurandı Sözdör / Biçim Yansımaları Kelimeleri*” olarak geçen bu başlıktan “*Tuurandı / Yansıma*” terimini kaldırmıştır. Ancak bu tür kelimeler hakkında çalışmaların az olması ve etimoloji açısından incelenmemesinden dolayı yansıma mıdır ya da değil midir açığa kavuşmuş değildir ve hala “yansıma” terimi altında kullanılmaktadır. Ayrıca çalışmamızın asıl amacı diller veya lehçeler arası çeviride anlaşılması çok zor olan yansımaların sözlüğünü oluşturmaktır ve anlaşılması zor olan kelimeler yine “biçim yansımaları” olarak geçen bu tür kelimelerdir. Bu sebeplerden ötürü Kırgız Türkçesinde yansıma olarak geçen bütün kelimeler tezimiz dahil olmuş ve sözlüğümüzde yer almıştır. Dolayısıyla bu çalışmada Kırgız Türkçesinde biçim yansıması olarak geçen fakat etimolojik açıdan incelendiğinde yansıma olmayan bazı kelimelere rastlamak mümkündür. Mesela, *celp*, *delp*, *delp-delp*, *calp*, *selkilde-*, *celpilde-*, *delpilde-*, *delbire-*, *celbire-* gibi kelimeler “yel” köküne kadar gidebilir.

Yansıma kelimeler hakkında çalışmaların sınırlı olması nedeniyle çalışma süresi boyunca kaynak eksikliği veya bilgi yetersizliği gibi sorunlar yaşanmıştır. Kırgız Türkçesinde derli toplu çalışmanın olmamasından ötürü kök halinde kullanışları bulunmayan bazı yapıların tek heceli kökünü ve eklerini ayırt etmekte güçlüklerle karşılaştığımızı da belirtmeliyiz. Bunun gibi durumlarda tarihi ve çağdaş diğer lehçelerin sözlüklerinden bilgi edinmiş bulunmaktayım. Ancak yine de bir kusurumuz

olursa bunun hoşgörü ile karşılanacağını umarım. Araştırmayı yaparken Türkiye Türkçesi ses yansımalarıyla ilgili Hamza Zülfikar'ın "Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler" adlı kitabı örnek olmuş ve nasıl bir yol izleyeceğimizi göstermiştir.

Bu çalışmayı bana öneren ve her zaman desteğini, vaktini, bilgisini, yardımını esirgemeyen, yol gösteren çok kıymetli ve saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Nergis Biray'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca her zaman sevgisiyle, maddi ve manevi desteğiyle yanımda olan, tüm zorlukları benimle beraber göğüsleyen, çalışma süresince bilgi ve kaynak toplamakta yardımcı olan, halk aydınlatmada mükemmeliyet (el agartuunun otliçnigi) madalyasının sahibi, Kırgız Dili ve Edebiyatı öğretmeni, annem Gülmira Kulanbayeva'ya burdan sonsuz teşekkürümü sunarım.

Aydina TAZHIEVA

ÖZET

KIRGIZ TÜRKÇESİNDE YANSIMALAR

TAZHIEVA, Aidina

Yüksek Lisan Tezi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Tez Yöneticisi: Prof.Dr. Nergis BİRAY

Haziran 2020, (xiii+353)

Yansıma kelimeler Kırgız Türkçesinin söz varlığı içinde önemli bir yere sahiptir. Kırgız Türkçesinde yansımalar genellikle ses yansımali kelimeler (tabış tuurandı sözdör) ve biçim yansımali kelimeler (eles tuurandı sözdör) olarak iki başlık altında incelenmektedir. Ses yansımali kelimeler doğadaki her çeşit sesleri taklit etme yoluyla ortaya çıkar. Biçim yansımali kelimeler ise görünüm ve hareketleri tasvir etme yoluyla ortaya çıkmaktadır. Bu tür kelimelere konuşma dilinde oldukça sık rastlanır. Aynı zamanda yansımalar edebi eserlerde, halk hikayelerinde, destanlarda, atasözleri ve deyimlerde de sık kullanılırlar. Çünkü yansımalar herhangi bir düşünceye netlik kazandırır ve anlatıma canlılık katarlar.

Yansımalar ses, şekil, görev, fonksiyon ve işleyiş açısından düzenli bir yapıya sahiptir. Bu yapılar Kırgız Türkçesinde bağımsız ve ayrı bir kelime grubunu oluşturmuştur. Onlar ses, şekil ve anlam bakımından pek çok özelliği bünyesinde taşırlar.

Bu çalışmada Kırgız Türkçesine özgü yansıma kelimelerin üzerine durulmaktadır. Yansımalar ses bilgisi ve yapı bilgisi açısından incelenmektedir. Kırgız Türkçesindeki yansıma kelimeler bir yandan incelenirken diğer yandan da derlenmektedir. Toplanmış olan bu yansıma kelimeler Türkçe karşılıkları ile beraber çalışmamızın “sözlük” bölümünde tekrar yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Kırgız Türkçesi, yansımalar, ses yansımali kelimeler, biçim yansımali kelimeler, ses, yapı

ABSTRACT

ONOMATOPOEIC WORDS IN KYRGYZ TURKISH

TAZHIEVA, Aidina

Master Thesis

Contemporary Turkish Dialects and Literatures Department

Adviser of Thesis: Prof. Dr Nergis BİRAY

June 2020, (xiii+353)

Onomatopoeic words have an important place in the vocabulary of Kyrgyz Turkish. Onomatopoeic words in Kyrgyz Turkish analyzed into two categories as Sound Onomatopoeic Words and Shape Onomatopoeic Words. Sound onomatopoeic words emerge through mimicking all kinds of sounds in nature. Shape Onomatopoeic words appear by depicting appearances and movements. These words are very common in spoken language. Also used in literary works, folk tales, epics, proverbs and idioms. This is because it gives clarity to any thought and adds vitality to the narration.

Onomatopoeic words have regular structure in terms of sound, shape, task, function and operation. These structures formed an independent and separate word group in Kyrgyz Turkish. They have many features in terms of sound, shape and meaning.

This study focuses on onomatopoeic words specific to Kyrgyz Turkish. They have been examined in terms of phonetics and structure knowledge. Onomatopoeic words in Kyrgyz Turkish were examined on the one hand and collected on the other. These words are included in the in the “dictionary” sections of our study with their Turkish equivalents again.

Keywords: Kirghiz Turkish, Onomatopoeis, Sound Onomatopoeic Words, Shape Onomatopoeic Words, Sound, Structure

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii

GİRİŞ YANSIMALAR HAKKINDA GENEL BİLGİ

GİRİŞ.....	1
A. Yansımalar Hakkında Genel Bilgi	3
a. Yansıma Nedir?.....	3
b. Yansımalarla İlgili Çalışmalar.....	5
B. Kırgız Türkçesinde Yansımalar Hakkında Genel Bilgi.....	10
a. Kırgız Türkçesinde Yansımalar.....	10
b. Kırgız Türkçesinde Yansımaların Yapısal Özellikleri	12
c. Çocuk Dilinde Yansımalar.....	14

BİRİNCİ BÖLÜM SES BİLGİSİ AÇISINDAN YANSIMALAR

1.1. Ünlüler.....	21
1.1.1. a, e (ə).....	22
1.1.2. ı, i.....	23
1.1.3. o, ü.....	24
1.1.4. u, ü.....	25

1.2. Ünsüzler.....	25
1.2.1. b, p.....	27
1.2.2. c, ç.....	30
1.2.3. d, t.....	32
1.2.4. k, g	34
1.2.5. m, n, ŋ.....	35
1.2.6. r, l	37
1.2.7. s, z	40
1.2.8. ŝ	42
1.2.9. y	43
1.2.10. f, v, h	44

İKİNCİ BÖLÜM

YAPI BİLGİSİ AÇISINDAN YANSIMALAR

2.1. Birincil Biçimler.....	45
2.1.1. Ad Görevinde Birincil Biçimler.....	46
2.1.2. Fiil Görevinde Birincil Biçimler.....	47
2.1.3. Yardımcı Fiillerle Birincil Biçimler.....	48
2.1.4. Öteki Fiillerle Birincil Biçimler.....	50
2.2. İkincil Biçimler.....	52
2.2.1. Ad Görevinde İkincil Biçimler.....	53
2.2.2. Fiil Görevinde İkincil Biçimler.....	54
2.2.3. Yardımcı Fiillerle İkincil Biçimler.....	56
2.2.4. Öteki Fiillerle İkincil Biçimler.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜREVLER

3.1. Birincil ve İkincil Biçimlerden Yansımali Fiiller.....	58
3.1.1. Birincil Biçimlerden Yansımali Fiiller	58
3.1.1.1. Birincil Durumda Yansımali Fiiller.....	58
3.1.1.2. Birincil Biçimlerden Fiil Yapma Ekleriyle Türetilmis Biçimler.....	59
3.1.2. İkincil Biçimlerden Yansımali Fiiller.....	61
3.1.2.1. İkincil Durumda Yansımali Fiiller.....	61
3.1.2.2. İkincil Biçimlerden Fiil Yapma Ekleriyle Türetilmis Biçimler.....	61
3.1.2.3. Bazı Birleşik Ekler.....	64
3.2. Birincil ve İkincil Biçimlerden Yansımali Adlar.....	65
3.2.1. Birincil Biçimlerden Yansımali Adlar.....	65
3.2.1.1. Birincil Durumda Yansımali Adlar / Kuvvetlendirme.....	65
3.2.1.2. Birincil Biçimlerden Ad Yapma Ekleriyle Türetilmis Biçimler.....	66
3.2.2. İkincil Biçimlerden Yansımali Adlar.....	67
3.2.2.1. İkincil Durumda Yansımali Adlar.....	67
3.2.2.2. İkincil Biçimlerden Ad Yapma Ekleriyle Türetilmis Biçimler.....	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YANSIMALARDA İKİLEMELER

4.1. Kırgız Türkçesinde İkilemeli Yansımalar.....	73
4.1.1. İkilemeli Birincil Biçimler.....	79
4.1.2. İkilemeli İkincil Biçimler.....	82
4.1.3. İkilemeli Türevli Yansımalar.....	84

SONUÇ.....	86
KAYNAKLAR	92
SÖZLÜK.....	95
SÖZLÜK KAYNAKLAR.....	337
ÖZ GEÇMİŞ.....	353

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Kırgız Türkçesinde Çocuk Kelimeleri.....	15
Tablo 2: Kırgız Türkçesinde CVC Kalıbındaki Yansımalar.....	18
Tablo 3: Kırgız Türkçesinde CVCC Kalıbındaki Yansımalar	19
Tablo 4: İkilemeli Yansımalarda Ses Değişmesi	75
Tablo 5: İkilemeli Yansımalarda Ses Türemesi	75
Tablo 6: Çeşitli Kullanım Şekline Göre Yansıma Fiiller.....	76
Tablo 7: İkilemeli Yansımaların Çeşitleri.....	78
Tablo 8: Ögelerin Anlamı Bakımından İkilemeli Yansımalar	79

SİMGE VE KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
AO1.	Alıkul Osmonov 1. cilt
AO2.	Alıkul Osmonov 2.cilt
AO3.	Alıkul Osmonov 3.cilt
AT.	Aalı Tokombayev
BE.	Baatırdık Epos (Sayakbay Karalayev)
BS.	Baydılda Sarnogoyev
CA1.	Cengiz Aytmatov 1. cilt
CA2.	Cengiz Aytmatov 2. cilt
CA3.	Cengiz Aytmatov 3. cilt
CA4.	Cengiz Aytmatov 4. cilt
CA5.	Cengiz Aytmatov 5. cilt
CA6.	Cengiz Aytmatov 6. cilt
CA7.	Cengiz Aytmatov 7. cilt
CA8.	Cengiz Aytmatov 8. cilt
CAT.	Cañı Ala-Too dergisi
çck.	çocuk dili
dnş.	fiilin dönüşlü şekli
edl.	fiilin edilgen şekli
ett.	fiilin ettirgen şekli
hlk.	halk ağzı
işt.	fiilin işteş şekli
M1.	Manas 1. kitap (Sagımbay Orozbekov)
M2	Manas 2. kitap (Sagımbay Orozbekov)
mast.	mastar
mec.	mecaz
s.	sayfa numarası

KS	Kırgız Sözlüğü
KTS	Kırgızca-Türkçe Sözlük
KTTS	Kırgız Tilinin Tüştüdürmö Sözlüğü (açıklamalı sözlük)
TK.	Tölögön Kasımbekov
TS.	Tügölbay Sıdıkbekov
yay.	yayınları

GİRİŞ

Kelime, manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur. (Ergin, 2013: 95) Kelimeler en az bir heceden oluşan, belli bir anlamı olan, cümle kurmaya yarayan ve özel bir görevi olan dil ögesidir. Kelimeler, insanların iletişim kurarken kullandığı cümlelerin temel parçasıdır. Tek başına kullanılabilen ya da herhangi bir görevi bulunan seslerin topluluğu kelimeyi oluşturmaktadır. Kelimelerin topluluğu da cümleyi oluşturur.

Kelimeler cümle içerisinde çeşitli anlamlarda ve görevlerde kullanılır. Taşıdıkları anlam ve üstlendikleri göreve göre kelimeler bir kaç çeşide ayrılır. Türkiye Türkçesinin tasfiri gramerlerinde kelimeler adlar (isim, sıfat, zarf, zamir), filler ve edatlar (edat, bağlaç, ünlem) olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır. Böylelikle Türkiye Türkçesinde sekiz farklı kelime türü mevcuttur.

Türkiye Türkçesinden farklı olarak Kırgız Türkçesinde isimler ile filler aynı ana grubun içerisinde incelenmektedir. Kırgız Türkçesinde kelime türleri (söz türkümdörü) üç ana gruba ayrılmaktadır.

1. *Negizgi söz türkümdörü* / Temel sözler
 - Zat atooç (isim)
 - Sın atooç (sıfat)
 - San atooç (sıfat)
 - At tooç (zamir)
 - Etiş (fil)
 - Taktooç (zarf)
2. *Kızmatçı söz türkümdörü* / Yardımcı, hizmetçi sözler
 - Candooç (edat)
 - Baylamta (bağlaç)
 - Bölükçö (edat)
 - Modal sözdör (modal kelimeler)
3. *Özgöçö söz türkümü* / Özel, farklı sözler
 - Sırdık sözdör (ünlemler)
 - Tuurandı sözdör (yansımalar)

Temel sözler diye adlandırdığımız ilk maddeye Kırgız gramerlerinde “negizgi söz türkümdörü, toluk maanilüü sözdör veya maani berüüçü sözdör / temel sözler, anlamlı sözler” gibi üç farklı ad vermişlerdir. Verilen bu adlardan da görüldüğü gibi bu gruba giren bütün kelimeler tek başlarına kullanıldıklarında anlamları olan temel

kelimelerdir. Bu kelimeler cümle içerisindeki asıl öğelerdir. Temel sözlerin yapım ve çekim ekleriyle çeşit çeşit türevleri ortaya çıkabilir.

Yardımcı sözler ise Kırgızcada hem “kızmatçı sözdör / hizmetçi sözler” hem de “maani berbööçü sözdör / tek başına anlamsız” olarak geçmektedir. Bu gruba tek başlarına kullanıldıkları zaman anlamları olmayan, cümledeki kullanımına göre anlam kazanan, kelimeyi kelimeye veya cümleyi cümleye bağlayan kelimeler girer. Cümledeki yeri taşıdığı görevine göre açıklığa kavuşur. Bu tür kelimeler cümleyi ayrıntılı hale getirir, anlatıma kesinlik kazandırır.

Özel sözler olarak adlandırdığımız üçüncü tür kelimeler ise ne temel sözlere ne de yardımcı sözlere benzer. Temel sözler gibi yapım ve çekim eklerinin yardımıyla türeyebilirler fakat kök halinde tek başına cümle ögesi olamazlar. Yardımcı sözler gibi anlatıma açıklık, netlik kazandırır fakat kelimeleri birbirine bağlamazlar. Daha çok anlatıma süs ve canlılık katarlar.

Ünlemler ve yansımaların en önemli özelliklerinden biri de doğa ile iç içe olmalarıdır. Onlar, canlı cansız bütün varlıkların halini, hareketini, sesini, görünüşünü duyma, tatma, görme, koklama, hissetme yolları ile taklit ya da tasvir sonucu ortaya çıkar. Hatta bu tür kelimelerin canlı kalmasının, zaman geçtikçe daha da zenginleşmesinin sebebi de her zaman tabiatta karşılıklarının olmasıdır.

Ünlemler gibi yansımalar da başlangıçta sözlü olarak ortaya çıkarlar. Dolayısıyla ikisinin de kullanımları halk ağızlarında daha çoktur.

Türkiye Türkçesinde yansımalar ve ünlemler genel olarak ünlem başlığının altında incelenmektedir. Kırgız Türkçesinde de bu iki kelime türü bazen karışabilmektedir. Özellikle hayvanların sesini taklit ederken kullanılan ses yansıması ile hayvanları çağırırken ya da kovarken kullanılan ünlemler birbirlerinin yerine geçebilmektedir. Ünlemler ile yansımaların yukarıda sıraladığımız benzerliklerinden başka ayrıcalıkları da vardır.

Yansımaların ses bilgisi açısından kalın, ince, uzun, kısa, yuvarlak, düz sert veya yumuşak gibi şekillerini elde etmek mümkündür. Ünlemler ise sabittirler.

Yapı bilgisi açısından da yansımalar aktif bir şekilde kelime türetmeye meyillidir. Hatta yansımalar sayesinde söz varlığımızda yer alan kelimeler daha da artmaktadır. Yansımalar kelime türetme yolları ile başka kelime türlerine geçebilirler, ancak başka türden kelimeler yansıma olamazlar. Sonuna hangi ek gelirse gelsin kökü her zaman bir yansımadan ibarettir. Onlar, bu özelliklerini her zaman korumaktadırlar. Ünlemler ise bu konuda passif bir yapıya sahiptir.

Yansımalar duyma, koklama, görme, tatma, hissetme gibi duyulardan ortaya çıkarken, ünlemler sevinç, üzüntü, kızgınlık, korku, şaşkınlık, heyecan gibi duyguları belirtmektedir. Bu sebeple yazıda çoğu zaman ünlem işareti kullanılmaktadır. Sesleri taklit eden kelimeler ses yansımalarıdır, seslenmek için kullanılan kelimeler ise ünlemlerdir.

Dilimizde yansımaların çeşitlerinin daha fazla olması ve tarihi devamlılıkları süresince kullanılmaları daha da artmış ve zenginleşmiş olması sebebiyle sayıları ünlemlerden daha çoktur.

Çalışmamızın asıl konusu olan Kırgız Türkçesindeki yansımalar hakkında aşağıda daha ayrıntılı bilgi verilmektedir.

A. Yansımalar Hakkında Genel Bilgi

a. Yansıma Nedir?

Kırgız Türkçesinde “Tuurandı Sözdör / Taklidî Kelimeler” olarak bilinen yansıma kelimeler için Türkiye Türkçesinde çok çeşitli terimler kullanılmaktadır. Geçmiş yıllarda *taklidî kelime* terimine karşılık olarak *yankı kelime* (Bayrav, 1969); *ses yansımaları kelimeleri* (Zülfikar, 1995); *yansılama* (Banguoğlu,1986); *yankılık* (Tekin, 1977); *onomatopée* (Eren, 1951); *tabiat taklidi söz* (Tuna, 1947); *ses taklidi* (Topaloğlu, 1989); *ses taklidi kelimeleri, yansımaları kelimeleri* (Hengirmen, 1995); *yansıma kelime* (Aksan, 1983) ve *yansıma* (Vardar, 1980; Dilbilim TS; Hatiboğlu, 1978; Gencan, 1947) gibi farklı terimler kullanılmaktadır.

Bu alanda ilk terim *onomatopoeia*'dır. Diğer dillerde, özellikle batı dillerinde daha çok tercih edilen bu terim yer yer Türkçede de kullanılmaktadır. Bu terimle beraber İngilizce olarak *reduplicative words, imitative words, reflektion words, echo words, sound symbolism* gibi terimler de kullanılmaktadır. Rusya ve Orta Asya

ülkelerinde ise genel olarak *mimema*, *imitativ*, *podrajatelniye slova*, *ideofonetiçeskiye slova*, *izobrazitelniye slova*, *zvukoizobrazitelniye slova* terimleri kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde yukarıda bahsettiğimiz terimlerin içinden *yansıma* terimi son yıllarda bu konuda yapılan dil çalışmalarında giderek yaygınlık kazanmaktadır. Araştırmacıların genellikle hemfikir olduğu konu ise yansıma kelimelerin, tabiat seslerini taklit yolu ile ortaya çıkarmış olmasıdır.

Zeynep Korkmaz yansımaları *ses yansımaları kelimeler insanoğlunun tabiattaki canlı cansız bütün varlık ve nesnelere ait sesleri benzetme ve taklit yolu ile çıkardığı seslerden oluşmaktadır* (2009: 1188) şeklinde tanımlar. Tahsin Banguoğlu *tabiat seslerini tasvir veya kabataslak taklit ederek meydana gelen ses toplulukları* (2015: 402) olarak tanımlarken, Vecihe Hatiboğlu *tabiat seslerini andıran kelimeler* (1978: 133) olarak açıklamıştır. Haydar Ediskun *yansımalar, canlı varlıkların seslerini, cansız varlıkların gürültülerini taklit eden ünlemlerdir* (1999: 322) şeklinde tanımlar. Dilbilgisi sözlüklerinde ise hemen hemen aynı tanımlar geçmektedir. Berke Vardar *yansımaların dış gerçeklik düzleminde var olan ses ya da gürültüleri, işitimsel izlenimi yansıtmak biçimde aktaran, adlandırılan gerçeği ses öykünmesi yoluyla belirten dilsel öge* (2002: 216), Kamile İmer *doğa ve hayvan seslerine benzer seslerle yapılan, görüntüleri işitimsel bir izlenim yansıtmak biçimde aktaran, bir gerçeği ses öykünmesi yoluyla belirten dilsel öge* (2011: 262) olduğu görüşündedir.

Hamza Zülfikar ise *Ses Yansımaları Kelimeler* terimini kullanmasına rağmen diğer tanımlardan farklı olarak *yansıma kelimelerin insanın tatma, koklama, duyma, görme ve dokunma duyularıyla algıladığı tabiattaki canlılık ve hareketliliğin adlandırılmasıyla* (1995: 1) oluştuğunu vurgulayarak, sadece ses ve duyma duyusuna bağlamadan, diğer duyularla da ilişkilendirmiş ve *yansıma* terimine geniş bir anlam yüklemiştir.

Yansıma kelimeler, doğadaki canlı cansız bütün varlıkların seslerini ve görünüşlerini tasvir ve taklit etme yoluyla oluşurlar. Fakat yansımalar dış dünyadaki seslerin tam dengi değildir, sadece insan dilinin elverdiği şekilde yansıtılmış benzerleridir. Dolayısıyla ses yansımaları seslerin tam değil yaklaşık bir taklidir. Bu durumda aynı ya da benzer ses yansımalarının başka dillerde de görülmesi çok doğaldır. Fakat insan duyduğu ya da algıladığı sesleri kendi kişisel ve kültürel özelliklerine göre kendi konuştuğu dildeki seslerle ifade eder. Yani dünya dillerindeki ses yansımaları kelimelerin kaynağı ortaktır ancak isimlendirilirken ait olduğu dilin kurallarına göre isimlendirilmişlerdir. Her toplum doğada duyduğu sesleri dillerinin gramer yapısına,

birikimine ve kültürel özelliklerine göre ifade etmiştir. Biçim yansımaları ise sese değil görünüşe bağlı olduğu için aynı sözcüğün başka dillerde görülmesi mümkün değildir. Hatta dilimizin lehçelerinde bile anlaşılabilir hale geldiği için aktarmalarda çevirmenleri en çok zorlayan kelime türleri içerisinde yansımalar da yer alır. Türkiye Türkçesinde “biçim yansımaları” teriminin kullanılmasını gerektirmeyecek kadar az olsa da işlemekte olduğumuz Kırgız Türkçesinde biçim yansımaları çok sayıda mevcuttur.

Yansıma kelimeler dilde önemli bir grubu oluşturur. İnsanlar günlük hayatta duyduğu ses ve görünüşleri en iyi yansımali kelimelerle ifade edebilir. Yansıma kelimeler anlatıma canlılık katar. Hatta çocuklar ilk konuşmaya kendilerine göre anlamlandırdığı yansımalarla başlar. Özellikle halk ağzında kullanılan ses yansımaları, anlaşma aracı olarak sık sık kullanılan kelime gruplarıdır. Yansımalar yazı dilinde daha az kullanılırken, halk ağzında geniş ölçüde ve her durumda kullanılır. Yansıma kelimeler kök olarak isim kökü karakterindedir (Banguoğlu, 2015: 402). Ancak getirilen çeşitli eklerle isim, sıfat, zarf ve fiil görevinde kullanılabilir.

b. Yansımalarla İlgili Çalışmalar

Bilindiği üzere dilin doğuşu ve oluşumu konusunda da adı geçen yansımalarla ilgili çalışmalar Türkçede de yeterli denilecek kadar çok değildir. Çoğu çalışmalar yurt dışında yapılmıştır. Son zamanlarda Türkiye’de daha çok ele alınmakta olsa da diğer Türk Cumhuriyetlerinde çok fazla ilgi görmemiştir. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğu Sovyet dönemine aittir.

Bilindiği üzere Türk lehçelerinin gramerini oluşturan ögeler 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Rus Türkologlarının ilgi odağı olmuştur. İlmi olarak Türk lehçelerinin gramerleri hakkındaki bilgiler ya da lehçeler arası karşılaştırılması gibi çalışmalar ilk olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır. Örneğin P.M. Melioranskiy¹, M.Terentyev², A.V. Gordievskiy³ A. Kazembek⁴ gibi Türk ve Tatar, Kazak ve Kırgız, Türk ve Fars dilleri arasında yapılan karşılaştırmalı gramer çalışmaları bu döneme aittir.

Türk dilinin kelime yapısına ait olan yansımalar hakkında Mahmut Kaşkarlı’dan sonraki ilk bilgi 1900 yılında kaleme alınmıştır. Yakut Türkçesini inceleyen Rus bilim

¹ Melioranskiy, Platon, Mihayloviç, Kratkaya Grammatika Kazak-Kırgızskogo Yazıka, 1894.

² Terentyev, Mihail, Afrikanoviç, GrammatikaTuretskaya, Persidskaya, Kırgızskaya i Uzbekskeya, 1875.

³ Gordievskiy, A.V., Grammatika Tureskogo Yazıka, 1928.

⁴ Kazembek, Aleksadr, Kasimoviç, Obşaya Grammatika Turesko-Tatarskogo yazıka, 1846.

adamı S.V. Yastremskiy (1900) *Yakut Dilinin Grameri*'nin birinci bölümünde yansımalarla da yer ayırmıştır.

Türkoloji ilminde yansımalarla ilgili özel bir araştırma çalışması Dilbilimci Nikolay İvanoviç Aşmarin'le başlamaktadır. Çuvaş bilgini Aşmarin 1918 yılında *Çuvaş Mimolojisinin Esasları* adlı çalışmasını hazırlamış ve aynı yıl Çuvaş Öğrenci Kurultayında bir bildiri olarak sunmuştur. Aşmarin bu araştırmasında yansımali kelimeleri oluşturan seslerin fiziyojisi üzerinde durmuştur. Ona göre yansımalar beşe ayrılmaktadır.

1. *Ses yansımali kelimeler (Звукоподражания)*: Doğada ve çevremizde olan biten her hangi bir ses.
2. *Hareket ve ışık bildiren biçim yansımali kelimeler (Подражания явлениям, движениям и световым явлениям)*: Her türlü hareket ve ışılı, parılı, parlak, ışıl ışıl, aydınlık anlamlarında kullanılan kelimeler.
3. *Каунаği konuşma organları olan veya iz bırakan ses yansımali kelimeler (Подражания звуковым явлениям, источником которых являются части говорильного аппарата или отпечаточные слова)* Bu tür yansımaları Aşmarin kendine özgü bir terimle “отреçatoçniye slova” (iz bırakan, mühürlü kelimeler) diye karışılmaktadır. İnsanın konuşma organları sayesinde ortaya çıkan bu tür sesler çeşitli ruh halleri, biyolojik süreçler, her hangi bir durumda yapılan refleksler sonucunda elde edilmektedir. Mesela, öksürünce, hapşurunca, gülünce, şaşırınca, ağlayınca vb. çıkan sesler.

Bu tür yansımaları Aşmarin kendi içinde organlara bağlayarak dört ayrı gruba ayırmaktadır:

- a. *Gırtlak sesleri*: öksürme, ağır nefes alma, bir şeyi iterken ya da kaldırırken zorlanma, horlama vb. sırasında çıkan sesler.
 - b. *Burun sesleri*: koklama, ağlama, sızlama, inleme, çemkirme, mırıldanma, homurdanma vb. sırasında çıkan sesler.
 - c. *Ağız sesleri*: yeme, içme, çiğneme, yutma, emme vb. sırasında çıkan sesler.
 - ç. *Dudak sesleri*: öpme, üfleme, sessizce ağlama, pipetle içme vb. sırasında çıkan sesler.
4. *İnsanın vücudundaki sessiz hareketlere, duyulara bağlı biçim yansımali kelimeler. (Подражания явлениям незвукового порядка, имеющим место в*

человеческом организме): Heyecan, telaş veya korku gibi durumlarda insanın kalbinin sesi ya da herhangi bir duyusunu anlatan sezgi yansımali kelimeler.

5. *Çocuk dili (Детские слова отпечаточного типа)*: Konuşmaya yeni başlayan çocuklarda görülen kelimeler.

Aşmarin 1925 yılında bu çalışmasını tamamlayarak ikinci bir çalışmasını⁵ daha ortaya koymuştur. Dilin ilk durumu her zaman Aşmarin'in ilgisini çekmiştir. O, bu çalışmalarında da yansımalarla dilin ortaya çıkması ve ilerlemesi konusunda bir bağlantı olduğunu öne sürmüştür. 1928 yılında Kazan'da yayımlanmış olan⁶ bir başka çalışmasında ise Çuvaşçadaki yansımaların yapısal özelliklerinin üzerinde durmuş ve 115 yapı tipi ortaya koymuştur. Çalışmalarında ünlemler ile yansımaları aynı kelime grubunda değerlendirmiştir.

Aşmarin'den sonra yansımalarla karşı ilgi çoğalmaya başlamıştır. Rus Türkologları ve Türk Cumhuriyetlerinin dilbilimcileri tarafınca ele alınan lehçelere özel yansımalar arka arkaya incelenmeye ve yayımlanmaya başlamıştır. Elbette ki uyumsuzluklar ve farklı görüşler de olmuştur. Dilbilimcilerin kimi ayrıntılı araştırarak ayrı bir kitap yazarken, kimi de lehçelere özel gramer kitaplarında yansımalar için bir kaç sayfalık yer ayırmıştır. Ayrıca bu döneme ait bir çok makale ve sunumlar da mevcuttur. En önemlileri de şunlardır:

Dilbilimci, Türkolog Nikolay Konstantinoviç Dmitriyev bu konuda önemli çalışmalar yapmıştır. Başkurt, Kumuk, Türkmen, Azerbaycan, Türkiye Türkçesi alanlarında uzman olan bazen Çuvaş Türkçesine de ilgi duyan Dmitriyev, 1926 yılında yayımlanmış *Kelime Etimolojisi* adlı çalışmasında yansımali kelimelerin de etimolojisini kaleme almıştır. Daha sonra *Güney Türkçesi Mimolojisinin Taslağı, Türk Mimolojisinin İnceleme* gibi birçok makkaleler ve bildiriler sunmuş ve yansımaları *Mimoloji* terimi altında incelemiştir. 1962 yılında Dmitriyev'in bu ve daha birçok seçilmiş bildirileri kitap olarak yayımlanmıştır⁷.

Kononov A.N. ise *Çağdaş Türk Dilinin Grameri*'nde (1956: 363-372) yansımalarla ayrıcalıklı bir yer ayırmıştır. Yansımaları fonetik, morfolojik ve anlam bakımından incelemiş, örnekler vermiş ve gruplara ayırmıştır. İkilemeli yansımalar, ilk biçim, ikincil biçim ve türevler olarak ayrıntılı bilgi vermiştir.

⁵ Aşmarin, Nikolay, İvanoviç, Podrajaniya v yazıkah srednego Povoljya, 1925.

⁶ Aşmarin, Nikolay, İvanoviç, O Morfoloğičeskih Podrajaniy v Çuvaşskom Yazıke, Kazan, 1928.

⁷ Dmitriyev, Nikolay, Konstantinoviç, Stroy Turkskih Yazıkov, Moskva, 1962.

Tuva Türkçesini esas alan F.G. İshakov ve A.A. Palmbah'ın *Tuva Türkçesinin Grameri*'nde (1961) yansımalar yine aynı şekilde fonetik ve morfolojik anlamlarda çeşitli yönlerden incelenmiştir. Fakat yansımaları ünlemlerin içerisinde incelemiş olması dikkat çekicidir. Onlar, birincisi bildiğimiz ünlemler olmak üzere, ikincisi ses yansımaları, üçüncüsü de biçim yansımaları olarak ünlemleri üç gruba ayırarak incelemişlerdir.

Buna benzer fikirlere M. Şiraliyev ve E.V. Sevortyan'ın *Azerbaycan Dilinin Grameri* (1971) adlı kitabında da rastlamak mümkündür. Yansımalar ünlemlerden her ne kadar farklı olsa da birçok araştırmacı tarafından ayrı bir kelime kategorisi halinde nitelendirilmemiştir. Azerbaycan Türkçesinde bu konuda yapılan M. Adilov'un *Teqlidi Sözler* ve S. Caferova'nın *Müasır Türk Dillerinde Teqlidi Sözlerin Fonetik Hüsusiyyetleri, Müasır Türk Dillerinde Teqlidi Sözlerin Leksik, Semantik Hüsusiyyetler* gibi çalışmalar da mevcuttur.

Türkmencedeki yansımalar ise *Türkmen Türkçesinde Yansımalar* başlığıyla M. Hudaykuluyev tarafından incelenmiş 1962 yılında kitap olarak yayınlanmıştır. Hudaykuluyev yansımaları başlı başına bir kelime kategorisi altında kaleme alarak dilde ayrı bir bölüm oluşturduğunu savunmuştur.

1948 yılında A.İskakov *Yansımali Kelimeler Hakkında* adlı çalışmasında Kazak Türkçesindeki yansımaların ses özellikleri üzerinde durmuştur. Ş.Ş. Sarıbayev *Yansımali kelimeler ve Onların Ünlemlerle İlişkisi* (1954) adlı çalışmasında ise yansımaları ses, yapı ve anlam bilgisi açısından ele almış ve ünlemlerle olan benzer ve farklı yönlerini açıklamıştır. Baytursunov'un daha sonra yayımlanmış olan *Dil Öğretimi* adlı çalışmasında ise yansımalar, ünlemlerin içerisinde *taklidi ünlemler* başlığı altında incelemiştir.

Özbek Türkçesindeki yansımalar R.Koņurov tarafından *Üzbek Türkçesinde Biçim Yansımalar* adı altında ele alınmış ve 1966 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada yansımalar "Tasvirî kelimeler" başlığı altında incelenir ve bu başlığın altında ses ve biçim yansımaları olarak ikiye ayrılır.

Türkiye'de yapılan çalışmaların en kapsamlısı Hamza Zülfikar'a aittir. Onun *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler* (1995) adlı 700 sayfadan oluşan eserinde ses yansımaları her açıdan incelenmiştir. Ancak bu çalışma yakın döneme aittir. Yukarıda sıraladığımız çalışmaların yayımlandığı dönemlerde Türkiye'de de çalışmalar yapılmış olsa da sayıları oldukça azdır. Onlar da Türkçe gramer kitaplarında konu olarak yeri

geldikçe ele alınan ya da çeşitli makalelerde dolaylı olarak konuya değinen çalışmalardır.

O.N.Tuna *Türkçede Tekrarlar* (1950) adlı makalesinde ve V.Hatiboğlu *İkilemeler* (1971) adlı çalışmasında yansımalar dahil olmak üzere genel olarak bütün ikilemeler üzerinde durmuşlardır. Her iki çalışmada yer yer yansımalarından da bahsedilmiştir. Yansımalara değinen bir başka araştırma da S. Çağatay'ın *Uygurca Hendiadyoinler* adlı makalesidir. Makalede ses yansımaları *Alleteration* başlığı altında ele alınmıştır.

A.C.Emre⁸, M. Ergin⁹, T. Banguoğlu¹⁰, Z. Korkmaz¹¹, N. Üçok¹² gibi yazarların Dilbilim ve gramer kitaplarında da yeri geldikçe yansımalarından söz edilmektedir.

Ayrıca *Kaşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler* başlığıyla divanda geçen ses yansımalarını derleyen K. Türkay (1978: 241-257) gibi herhangi bir eserin içindeki yansımaları toplayarak yapılan incelemeler, dilin doğuşu açısından yapılan araştırmalar ve çeşitli makale ve tezler son zamanlarda sayıca artmaktadır.

Kırgız Türkçesinde yansımaları ilk olarak araştıran dilbilimci Kasım Tınıstanov'dur. Onun 1834'de yayımlanmış olan *Kırgız Tili* adlı kitabında yansımalarından bahsedilmiş, türleri açıklanmış ve daha önceden toplanmış olan örneklerin bazıları verilmiştir. Kırgızistan'da Uluttuk İlimler Akademiyası'nın (Milli İlimler Akademisi) el yazması bölümünde Kasım Tınıstanov'un el yazması çalışmaları vardır. Orda Tınıstanov'un¹³ Kırgız Türkçesinde kullanılan yansımaları ses, şekil ve anlam bakımından incelediği, toplayıp açıklamalı sözlük haline getirdiği el yazması çalışmalarını görmek mümkündür.

İ.A. Batmanov 1940 yılında yayımlanmış olan *Kırgız Türkçesinin Grameri* adlı çalışmasında yansımaları ünlemlerin bir parçası olarak nitelendirir. B. Kerimcanova'nın *Kırgız Türkçesindeki Yansıma ve Ünlemlerin Gramer Açısından Farklılıkları* (1940) adlı çalışmasında ise aynı şekilde yansımaları ünlemlerle beraber inceler fakat daha çok gramer açısından birbirinden farklı yanlarını açıklar. Kırgızcadaki ünlemleri araştıran dilbilimci S. İmanaliyev *Kırgız Türkçesindeki Ünlemler* (1969) adlı eserinde yansımalar

⁸ Emre, Ahmet, Cevat, Türk Dilbilgisi, TDK, İstanbul, 1945.

⁹ Ergin, Muharem, Türk Dil Bilgisi, İ. Ün. Ed. Fak. yayını, İstanbul, 1958.

¹⁰ Banguoğlu, Tahsin, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

¹¹ Korkmaz, Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

¹² Üçok, Necip, Genel Dilbilim, TDK, Ankara, 1947.

¹³ Tınıstanov, Kasım KR. UİA., Kol Cazmalar Fondu N: 159. inventarnıy no. 160.

ile ünlemlerin birbirine benzemediğini, her birinin kendine ait özellikleri olduğunu ve ikisinin bir kelime kategorisi olarak bakmanın mümkün olmadığını açıkça belirtir.

Yansımalar, Kırgız Dilbiliminde 50’li yıllarda araştırmaların merkezinde incelenmeye başlamıştır. B.Yunusaliyev *Kırgız Leksikolojisi* (1959) adlı çalışmasında yansımaların doğuşunu, dilimizdeki yerini ele almış, fonetik, morfolojik ve anlam bakımından sınıflandırmıştır. Bazı seslerden dolayı köklerin değiştiğini ve değiştiği halde taşıdığı anlamı koruduğunu söylemiştir. Bu ve bunun gibi birçok özellikleri söyleyerek, yansımaların her açıdan araştırılması gereken kelime kategorisi olduğunu savunmuştur.

Kırgız Türkçesinde yansımalarla en çok ilgi gösteren ve kapsamlı çalışmalar yapan dilci S.Kudaybergenov’dur. Kudaybergenov yansımaları her yönden araştırmış ve ses, şekil ve anlam bakımından sınıflandırmıştır. *Kırgız Dilindeki Yansımali Kelimeler* (1957) adlı çalışmasında ilk defa Moğolcadaki yansımalarla etimolojisi, yapısı ve anlamı bakımından karşılaştırmalı bir yöntemle araştırma yapmıştır. Daha önceden de bu konuda yaptığı çalışmalarla savunmasını yapıp uzmanlığını almıştır. O, yansımaları Kırgız Türkçesinin gramer kitaplarında ayrı bir bölüm halinde ayrıntılı şekilde anlatmıştır. Yunusaliyev ve Kudaybergenov’un çalışmaları günümüzde de etkili olmak yanında, ayrıca bu konuda yapılan her çalışmaya kaynak olarak hizmet etmektedir.

Daha sonra yapılan çalışmalarda incelemeler sonucu farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Genl olarak yansımaları, “biçim yansımaları” ve “ses yansımaları” olarak ikiye ayırırlarken daha sonra “biçim”, “ses”, “duyu” yansımaları olarak üç grup altında incelemeye başlamışlardır. Örneğin, K. Dıykanov¹⁴, İ. Abduvaliyev, T, Sadıkov¹⁵ v.b. Son zamanlarda birçok yönden araştırmalar ve karşılaştırmalı çalışmalar yapılmaktadır.

B. Kırgız Türkçesindeki Yansımalar Hakkında Genel Bilgi

a. Kırgız Türkçesinde Yansımalar

Kırgız Türkçesinde yansıma kelimeler ortak ve herkes tarafından benimsenmiş “*Tuurandı Sözdör / Taklidî Kelimeler*” başlığı altında incelenerek, tek bir terimle ifade edilmektedir. Yansıma kelimelerin tanımı hakkında bütün dilbilimciler aynı fikirdedirler. İbrayim Abduvaliev (2008: 342), Sarıbay Kudaybergenov (1980: 342),

¹⁴ Dıykanov, Karboz, Kırgız Tilinin Körsötmö Kuraldarı, Üniversite yay., Almatı 1990.

¹⁵ Abduvaliyev, İbrahim, Sadıkov, Taşbolot, Azırkı Kırgız Tili. Morfologiya, Aybek, Bişkek, 1997.

Karboz Dıykanov (1990: 294), Bolot Yunusaliev (1959), Bübüyna Oruzbayeva (2009: 466), Aygül Akunova (2009: 77) ve diğer Kırgız bilim adamları yansımaları genel olarak *Doğadaki her türlü sesleri ve görünüşleri taklit ederek söylenen kelimelere, taklidi kelimeler denir* şeklinde tanımlar.

Bilim adamları Kırgız Türkçesinde yansımaları geleneksel olarak iki gruba ayırarak incelerken son zamanlarda üç gruba ayırarak ele almaktadırlar. Kırgız Türkçesinde ses taklidine dayalı olan yansıma kelimeler “*Tabış Tuurandı Sözdör / Ses Yansımaları Kelimeler*”, görüntünün tasvirine dayalı olan yansımalar ise “*Eles Tuurandı Sözdör / Biçim (Görünüş) Yansımaları Kelimeler*” olarak iki grup altında ele alınmıştır (Abduvaliyev, 2008: 342-347). Daha sonraki bazı çalışmalarda sezgi ve hisse dayalı olan kelimelerin “*Tuyum Tuurandı Sözdör / Sezgi Yansımaları Kelimeler*” başlığı altında yansımaların üçüncü grubunu oluşturduğu görülmektedir (Dıykanov, 1990: 294). Ancak İbrayim Abduvaliyev, Taşbolot Sadıkov (1997: 258-268) ve Bübüyna Oruzbayeva (2009: 466) *Ses ve Biçim Yansımaları* olarak ikiye, daha sonra Biçim Yansımalarını “*Körüü Seziminin Negizinde / Görme Duyusuna Dayanan Biçim Yansımaları*” ve “*Tuyuu Seziminin Negizinde / Sezgiye Dayanan Biçim Yansımaları*” olarak tekrar kendi içinde ikiye ayırmışlardır.

Ses Yansımaları Kelimeler canlı veya cansız varlıklardan ve doğanın çeşitli olaylarından çıkan sesleri taklit ederek oluşan kelimelerdir. Örnek: *kıt kıt* külüü (çocuğun gülmesi), *maaroo* (kuzuların melemesi), *tars* (tüfekten çıkan ses), *şarkıratma* (şelale) v.s.

Biçim Yansımaları Kelimeler canlı veya cansız varlıkların görünüşünü ve onların hareketini tasvir etmekle oluşan kelimelerdir. Bu tür kelimeler *görme duyusuna* ve *sezgi duyusu’na* dayanan biçim yansımaları olarak ikiye ayrılır. Görme duyusuna dayanan biçim yansımaları hissettiğimiz değil gördüğümüz şeylerin tasviridir. Kelimeyi duyduğumuzda görüntü gözümüzde canlanır. Örnek: *saksaygan* (saçları dağınık, taranmamış), *delden kulak* (büyük kulak) v.s. Sezgiye dayanan biçim yansımaları ise insanın vücut, koku, tat hisleri sayesinde ortaya çıkan kelimelerdir. Örnek: *cıtı bur* etüü (aniden gelen koku), *söögü zır zır* ooruu (kemik ağrısı), *cürögü bolk bolk* soguu (kalp atışı) v.s.

Kırgız Türkçesi yansıma kelimeler bakımından çok zengindir. Yansıma kelimeler özellikle halk ağzında oldukça fazladır. Yansımalar sözlü konuşmadaki anlatımı daha da canlı yaparken, edebiyatta ise bahsedilmekte olan konunun daha kesin

ve açık olmasını sağlar. Dolayısıyla sözlü edebiyatta, folklor ürünlerinde, halk destanı, tekerleme, atasözü ve deyimlerinde çok kullanılmakla beraber ilmi çalışmalarda ve resmi evraklarda özel isim olarak kalıplaşmış yansımalar hariç kullanımları söz konusu değildir.

Yansımalar hem ses hem yapı hem anlam bakımından diğer kelime türlerinden farklıdır. Ünlü ya da ünsüz tek bir sesin değişimi ile kelimenin anlamı tamamen değişebilir. İsim, fiil, zarf, sıfat ne olursa olsun her zaman kendi özelliğini korur. Başka hiç bir kelime grubu söz türetme yolları ile bir yansıma olamaz. Fakat bir yansıma isim de olur, fiil de. Bu süreçte de yansımaliğini kaybetmez, kelimenin sonuna ne gibi bir ek gelirse gelsin kökü her zaman bir taklitten oluşan yansımadır.

b. Kırgız Türkçesinde Yansımaların Yapısal Özellikleri

Kırgız Türkçesinde ses yansımali kelimeler de, biçim yansımali kelimeler de yapı bakımından “*cönököy / basit*” ve “*tataal / birleşik*” olarak ikiye ayrılır (Abduvaliyev, 2008: 346, Üsönaliyev, Ömüraliyev 2007: 65). Basit yansıma kelimeler bir tek kelimededen oluşur. Onlar çoğu zaman sesin ya da görünüşün aniden ortaya çıkmasını ve kısa sürede gerçekleştiğini gösterir. Genelde *et-*, *de-*, *koy-*, *kal-* yardımcı fiilleri ile birlikte kullanılır. Örneğin *tars et-*, *çank de-* v.s. (Turgunbayev, 2012: 33).

Birleşik yansımalar ise çoğu zaman iki bazen de daha fazla kelimelerden oluşur. Onlar taklit edilen sesin ya da görünüşün kesintisiz olduğunu, tekrarlandığını veya uzadığını gösterir (Abduvaliyev, 2008: 346). Mesela *kars-kürs*, *şaldur-şuldur*, *uu-duu*, *zuu-zuu*, *daldan-daldan*, *bökçön-bökçön* v.s. Türkiye Türkçesinde bu tür kullanımlar ikilemeler ya da tekrarlar olarak geçmektedir. Kırgız türkçesinde ise “koş sözdör” olarak geçmektedir. Ancak yansımaları yapı bakımından “*cönököy / basit*” ve “*tataal / birleşik, zor*” olarak ayırmalarının sebebi bazı durumlarda ikilemeler dışında da birleşik yapılar karşımıza çıkabilmektedir. Üç, dört kelimededen oluşup tek bir bir anlamı veren bütün yansımalar, birleşik yansımalarlardır. Mesela, *Taka-taka-taka-tak*, *cilt dey tüş-* vb.

Ses Yansımali Kelimeler neyi taklit ettiğine göre dört gruba ayrılır:

1. İnsanların çıkardığı sesler: *kübür-şıbır*, *bırs*, *ha-ha*, v.s.
2. Hayvanların çıkardığı sesler: *ars-ars*, *kükük*, *möö*, *maa ız-ız*.v.s.
3. Cansız nesnelere çıkardığı sesler: *tars*, *kars*, *kaçır-kuçur*, *düp*, v.s.
4. Doğa olaylarına ilişkin sesler: *çart-çurt*, *şatır-şutur*, *şar* v.s.

Örneklere görüldüğü gibi bu gruplarda ses yansımaları kelimele rin basit ve birleşik her iki şekli de yer almaktadır.

Basit Ses Yansımaları Kelimeler yapısına göre ikiye ayrılır.

1. V(a); VC (ov); CV (ba); CVC (düp, şak, tak); CVCC (tars, bors) şeklinde tek heceli olurlar.
2. Ek alır, kelime türetirler: *şarkıratma, dübürt, kükük*.

Birleşik Ses Yansımaları Kelimeler yapısına göre iki gruba ayrılır.

1. İki ögesi de aynı kelimedenden oluşan yansımalar: *kıtır-kıtır*.
2. Eş anlamlı veya zıt anlamlı eşsesli kelimelerden oluşan yansımalar: *çart-çurt*.

Anlamına göre üçe ayrılırlar (Kudaybergenov, 1980: 282).

1. İki sözcüğün ikisi de anlamlı olanlar: *kıykıldap-çiykıldap*.
2. İki sözcüğün biri anlamsız olanlar: *şak-şuk*.
3. İki sözcüğün ikisi de anlamsız olanlar: *ızın-kızın*.

Biçim Yansımaları Kelimeler: Neyi tasvir ettiğine göre ikiye ayrılır (Abduvaliyev, 2008: 346).

1. Görünüşü, duruşu, sureti: *aksan, cark-cark*.
2. Hareketi, hali: *selt, dardan-dardan*.

Örneklere görüldüğü gibi bu gruplarda biçim yansımaları kelimele rin basit ve birleşik her iki şekli de yer almaktadır.

Basit Biçim Yansımaları Kelimeler: Yapısına göre ikiye ayrılır.

1. Genelde CVC ve CVCC şeklinde olur: *şıp, cark*.
2. Ek alır, kelime türetilir: *ürpöygön, saksagay*.

Birleşik Biçim Yansımaları Kelimeler: Yapısına göre iki gruba ayrılır.

1. İki ögesi de aynı kelimedenden oluşan yansımalar: *mölt-mölt*.
2. Eş anlamlı veya zıt anlamlı eşsesli kelimelerden oluşan yansımalar: *arbañ-tarbañ*.

c. Çocuk Dilinde Yansımalar

Bildiğimiz üzere çocuklar ilk konuşmaya başladığı zaman bir takım seslerden yararlanarak konuşmaya başlar. Çocuklar henüz iyi konuşamadığı için etrafındaki her şeyin taklidini yaparak, tabiattaki sesleri kendi çıkarabildikleri seslerle adlandırarak anlatmaktadırlar. Böylece bir ile üç yaş arası çocuklar bir şeyler anlatmaya çalışırken yansımalarından yararlanmaktadırlar. Çocukların ana dilini kazanması yolunda kullandıkları bu tür kelimeler dilin doğuşu açısından araştırmalara da kaynak olmuş durumdadır.

Kırgız Türkçesinin çocuk dilindeki yansımalar Türkiye Türkçesinden çok farklı değildir. Hamza Zülfikar'a göre çocuk dilindeki ses yansımalarında özellikle dudak seslerinin hakim olduğu görülmektedir. Zülfikar, bu durumu süt emme dolayısıyla dudak kaslarının gelişmeye başlaması ve seslerin dudak bölgesinde boğumlanmasıyla açıklamaktadır (1995: 18). Aynı durum Kırgız Türkçesinde de görülmektedir. M: *üp et-, ap kıl-, oppa, ap-ap, pa-pa, ma-ma, me-me, bopo, kup-kup kıl-, bum-bum*, vb. Ayrıca Kırgız Türkçesinde uzun ünlüyle kurulmuş şekilleri de vardır. M: *böö, maa, mee, paa*, vb.

Bazı ses yansımalarında damak sesleri de yer almaktadır. M: *ku-ku, ka-ka, güü* vb. Kırgız Türkçesinde *h* art damak sesi çok fazla kullanılmazsa da çocuk dilinde son ses olarak kullanımı çoktur. M: *bıh kıl-, kıh kıl-, kuh bol-, oh bol-, tah de-* vb.

Ön damak *y* sesi de çocuk kelimeleri arasında son ses olarak çok kullanılmaktadır: *ay-ay, biy-biy, my-mıy, tay-tay* vb.

Diş, diş eti, sızıcı ve diğer başka sesler de hemen söylenilebilecek sesler olmadığı için dudak ve damak seslerinden sonra çocuğun biraz daha büyümesiyle gelişmektedir. M: *çişa kıl-, dış-dış kıl-, çıyp-çıyp, küçü-küçü, çap-çup et, tık-tık, tuk-tuk*

Kırgız Türkçesinde çocuk kelimeleri isim durumundadır. Fiilleştirmek için her zaman yardımcı fiil ya da diğer fiiller kullanılır. Fiil yapan ekler çok kullanılmaz. En çok kullanılan yardımcı fiiller *et-, de-, kıl-, bol-* fiilleridir. Kırgız Türkçesinde çocuk kelimeleri ise şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 1: Kırgız Türkçesinde Çocuk Kelimeleri

İsim	Fiil
<i>ap-ap</i> / yemek, mama,	<i>ap et-</i> , <i>ap kıl-</i> , <i>ap-ap kıl-</i> / hap etmek, yemek
<i>alo</i> / telefon	Herhangi bir fiille kullanılabilir
<i>av-av</i> / köpek	<i>av-av et-</i> / havlamak
<i>ay-ay</i> / cici, yeni, güzel.	<i>ay-ay bol-</i> / güzel olmak, cici olmak
<i>bıh</i> / kesik	<i>bıh bol-</i> / kesilmek
<i>bıkıy</i> / kirli, tozlu	<i>bıkıy bol-</i> / kirli olmak, kirlenmek
<i>biy-biy</i> / sıcak	<i>biy-biy bol-</i> / yanmak
<i>bopo</i> / şeker	<i>bopo ber-</i> , <i>al-</i> / şeker vermek, istemek
<i>böö</i> / öcü	Herhangi bir fiille kullanılabilir
<i>bum-bum</i> / araba	Herhangi bir fiille kullanılabilir
<i>çap-çup</i> / yıkanma	<i>çap-çup et-</i> / yıkanmak, bıcı bıcı yap-
<i>çiş</i> , <i>çişa</i> / çiş	<i>çiş kıl-</i> , <i>çişa kıl-</i> / çiş yap-
<i>çiy-çiy</i> / cıv cıv, tavuk, kuş	<i>çiy-çiy et-</i> / ötmek
<i>çu-çu</i> / at	Herhangi bir fiille kullanılabilir
<i>dış-dış</i> / dövüş	<i>dış-dış kıl-</i> / dövmek, vurmak
<i>güü</i> / gök gürültüsü	<i>güü de-</i> / gök gürlemek
<i>ka-ka</i> / pis, kirli	<i>ka-ka kıl-</i> / pisletmek
<i>kıh</i> / pis, kirli	<i>kıh bol-</i> / kirlenmek
<i>ku-ku</i> / tavuk, horoz	<i>ku-ku de-</i> / horozun ötmesi
<i>kuh</i> / uyku	<i>kuh de-</i> / uyumak
<i>kup-kup</i> / yıkama, yıkanma	<i>kup-kup kıl-</i> / yıkamak, yıkanmak
<i>lya-lya</i> / bebek, küçük kadeş	Herhangi bir fiille kullanılabilir
<i>maa</i> / koyun, kuzu	<i>maa de-</i> / melemek
<i>mee</i> / keçi, oğlak	<i>mee de-</i> / melemek
<i>mıyav</i> / kedi sesi	<i>mıyav de-</i> / mıyavlamak
<i>mıy-mıy</i> / kedi	Herhangi bir fiille kullanılabilir
<i>möö</i> / İnek, sığır, boğa, buzağı	<i>möö de-</i> / böğürmek
<i>nyam-nyam</i> / yemek	<i>nyam-nyam kıl-</i> / yemek yemek
<i>oh</i> / yara, ağrı	<i>oh bol-</i> / ağrımak, yaralanmak

<i>op, oppa / hop</i>	<i>op et-, oppa kıl- / hop etmek, kaldırmak</i>
<i>pa-pa, paa / sıcak</i>	<i>paa bol-, pa-pa ol- / Sıcak olmak, yanmak</i>
<i>tah-tah / oyuncak silah</i>	<i>tah-tah et- / silahla oynamak</i>
<i>tay-tay / yürüyüş</i>	<i>tay-tay kıl- / yürümek</i>
<i>tık-tık / saat</i>	<i>tık-tık et- / saatin çalışması</i>
<i>tuk-tuk / tavuk</i>	<i>tuk-tuk et- / tavuğun ötmesi</i>
<i>üp / içecek</i>	<i>üp et- / içmek</i>
<i>üf / püf</i>	<i>üf et- / üflemek</i>

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SES BİLGİSİ AÇISINDAN YANSIMALAR

Kırgız Türkçesinde yansımalar yukarda da belirttiğimiz gibi sayıca çoktur ve bu yansımaları oluşturan ünlü ve ünsüz seslerin her biri ayrı ayrı özelliklere sahiptir. Normalde hiç bir özelliğinin farkına varmadan kullandığımız yansıma kelimelere ses bilgisi açısından baktığımızda her sesin çok önemli olduğunu ve hiç bir sesin öylesine kullanılmadığını görmek mümkündür.

Diğer bütün dillerde veya lehçelerde olduğu gibi ses yansımalarının nereden ortaya çıktığı yani kaynağı bellidir. Ses yansımaları her hangi bir sesin taklididir. Dolayısıyla kaynak belli olduğu için taklit edilen sese göre kelimeyi oluşturan seslerin açıklanması daha kolay olmuştur. Mesela: ünlülerde *tars*, *türs*, *tırs* kelimelerine bakacak olursak: *tars* (eylem şiddetli bir şekilde yüksek sesle gerçekleşir, eylemi yapan nesne büyük veya sert olur), *türs* (eylem daha kısık bir sesle gerçekleşir), *tırs* (çok kısık bir sesle gerçekleşir ve eylemi yapan nesne çok küçük ve hafif olur). Yani ünlülerin ince kalın, düz, yuvarlak, geniş dar olma özelliklerine göre sesin şiddetini ve sürekliliğini anlamak mümkündür. Ünsüzler de aynı şekilde tabii sese en yakın olan ünsüz boğumlanma yeri ve tarzına göre seçilerek yansıma kelimeyi oluşturmaktadır. Örneğin; *tars*, *kars*, *bars* vb.

Aslında sözlüğe baktığımızda “aynı anlamda bu kadar kelimeye ne gerek var” dedirtecek kadar yansıma kelime bulmak mümkündür. Kırgız Türkçesinde bu tür yansımaların çoğunluğunu biçim yansımaları oluşturmaktadır. Yani aynı anlamda farklı seslerle kurulmuş birçok biçim yansıması vardır. Ancak bu tür yansımalara sadece çokluk, eş anlamlılık, çeşitlilik diyip geçmemek gerekiyor. Çünkü ses bilgisi açısından incelendiğinde biçim yansımaları çok ilginç bir yapıya sahiptirler.

Yansımalarındaki ünlülerin kalın, ince; açık, kısa olması, onların anlamına da etki eder. İnce ünlülü seslerden kurulan yansımalara bakıldığında hareketin veya sesin basit, ince, kuvvetsiz olduğu görülür (Biray, 2014: 1094). Elbette ki ünlülerin yansımalarında önemi çoktur. Ünlüler ses yansımalarındaki gibi biçim yansımalarında da aynı şekilde görüntünün veya hareketin kalın, kaba, sert veya ince, narin, yumuşak vb. özelliklerini gösterebilmektedir. Ancak biçim yansımalarında ünsüzler sayesinde de bu gibi ve daha birçok benzer özelliği bulmak mümkündür. Mesela, *calcakta-* ve *kalcakta-* ikisinde yerli

yersiz konuşmak, sırtmak, gülmek, şaka yapmak anlamında yansıma fiillerdir. Ancak halk arasında *c*'li şekli *calcakta-* fiili gençler için, *k*'li şekli *kalcakta-* fiili de daha çok orta yaş ve yaşlılar için kullanılır. *Irsaŋda-* ve *ircaŋda-* fiilleri de hemen hemen aynı anlamda kullanılır. Daha çok sürekli sırtmak, şaka yapıp kendi kendine gülmek anlamında kullanılır. *s*'li şekli *irsaŋda-* fiilinde yüzü küçük, zayıf biri gözümüzde canlanırken *c*'li şekli *ircaŋda-* fiilinde ise yüzü büyük, tombul birinin canlandırıldığı açıktır. Bunun gibi bir çok örnek verilebilir.

Bunun gibi kullanılışların dışında yansımalarda kullanılan sesler birçok açıdan incelenebilir. Yansımalar, ses, vurgu, sesin ahengi, hız ve ritim çeşitliliği açısından ünlemler gibi değişkenlik gösterirler. Onlar, taklit edilen ses ya da hareketin hızlı veya yavaş, yavaş veya sert, kısa veya uzun, yalın veya karmaşıklığına bağlı olarak bazen yavaş bazen sürekli bazen de çekip alırcasına hızlı, tez, kısa vurguyla söylenir ve çeşitlenirler. (Biray, 2014: 1093). Kırgız Türkçesinde yansımaların dikkat çekici yanları şunlardır. Kırgız Türkçesinde normalde yabancı kelimeler dışında ön ses olarak kullanılmayan *l* sesini yansımalarda ön ses olarak görmek mümkündür, *n* sesinin Kırgız Türkçesinde ön seste kullanılması mümkünken yansımalarda ön ses olarak kullanılmamıştır, *r* sesi birincil ve ikincil biçimlerde son ses olarak çok etkilidir, *ŋ* sesinin yankılama yapan görevi vardır, ön seste çoğu zaman patlayıcı ve sızıcı sesler kullanılmaktadır vb.

Ses yansımalarında tâbî sese en yakın olan, biçim yansımalarında hareketin veya görüntünün kökünü oluşturan birincil biçimler ses bilgisi açısından araştırmada ilk sırada yer alan önemli konulardan biridir. Yansıma kökler çoğu zaman CVC ve CVCC kalıbında olur. Az sayıda CV (ba+kır-) VC (ar+kıra-) V(ö+kür-) kalıpları da mevcuttur.

Kırgız Türkçesinde CVC kalıbındaki yansımalarda son ses olarak en çok kullanılan seslerin *k* ve *p* sesleri olduğunu tespit ettik.

Tablo 2: Kırgız Türkçesinde CVC Kalıbındaki Yansımalar

c	k	l	p	r	ŋ	ş	m	t
bac- bac	bak- bak	bal - bal	bap	bar	çaŋ- çuŋ	bış	cım	kıt-kıt
bıc-bıc	bık- bık	cal-cal	cıp	bır	daŋ	küş- küş	kım	çıt

	cık	möl- möl	çap	çır	dıñ	mış	tam- tuñ	
	çak		çop	çur	düñ			
	çık-çık		düp	dır	zañ			
	çuk		lap-lap	dir-dir				
	kak		şıp	şar				
	kuk		şop					
	lak-lak		tıp					
	tık		top					
	tok		töp					
	tak		zıp					
	buk							

Kırgız Türkçesinde kullanılan CVCC kalıbındaki yansılarda üçüncü ses her zaman sedalı dördüncü ses ise sedasızdır. Bu kalıpta en çok yansıma kelimelerin bulunduğu şekiller *-lp, -lk, -rt, -rs, -rk, -lt, -ñk'* dir. Bunları *-lç, -rç, -rp, -mp* takip etmektedir. *-rm, -yç, -yt* ile sonlanan kelime sayısı oldukça azdır.

Tablo 3: Kırgız Türkçesinde CVCC Kalıbındaki Yansımalar

l-ç	l-p	l-t	l-k	ñ-k	y-ç	y-t
balç	balp	bult	bılk	çıñk	kıyç	kıyt
bılç	bolp	calt	bolk	dañk	çıyk	
kalç	calp	cılt	bulk	düñk		
kulç	celp	kalt	bülk	kañk		
	çalp	kılt	çulk	kıñk		
	çulp	kult	kulk	küñk- mıñk		
	çılp	mölt	mılk	şañk		
	dalp	mült	selk-selk	şıñk		
	kılk	selt	solk	zañk		
	salp		sülk-sülk	zıñk		
	şalp		şalk	zoñk		
	talp		şılk			

	bölp-bölp					
r-t	r-k	r-ç	r-s	r-p	r-m	m-p
bart	bark	barç	ars	barp	çırm	domp
bırt	bırk	karç	bars	bırp		dümp
bort	bork	kırç	bors	çırp		tomp
cırt	burk-şark		kars	tırp		
çart	çark		kırs	zırp		
çirt	kark		kors			
dirt	kork- kork		kürs			
dürt	kurk		mırs			
kart			tars			
kirt			tırs			
kort			tors			
kurt			turs			
mürt			türs			

Birincil ve ikincil biçim yansımalar fonetik yollarla şu şekilde yapılır:

- birincil ve ikincil biçimler, hiç bir fonetik değişikliğe uğramadan tek başına kullanılırlar. M: *tıp, şalp, kaldır, bit*
- Yardımcı fiillerle birlikte kullanılırlar. M: *tars et-, calt de-, cilt koy-, balç et-, cım et-, dağır de-*
- Anlamı pekiştirmek için aynen ikileme şeklinde kullanılabilirler. M: *tıp-tıp, şalp-şalp, kaldır-kaldır, bit-bit*
- Öteki fillere birlikte de kullanılır. M: *kars tiş-, kars sın-, bors gül-, zuu uç-*
- İkilemenin bir parçasında ünlü değişmesiyle yeni anlamlar kazanabilirler. M: *şalp-şulp, kaldır-küldür,*
- İkilemenin bir parçasında ünsüz değişmesiyle yeni anlam kazanabilirler. M: *kaldır-şaldır, bit-çıt*
- İkilemenin bir parçasında ünlü türemesi yoluyla yapılabilir: M: *çuru-çuu, şapa-şap, düpö-düp, taka-tak*
- İkilemenin bir parçasında ünsüz türemesi yoluyla yapılabilir. M: *opur-topur,*
- Yakın anlamlı kelimelerden oluşan ikilemeler halinde rastlanır. M: *ızı-çuu, adır-büdür, çan-topoloj, uu-duu ilej-salaş,*

1.1.Ünlüler

Kırgız Türkçesinde kullanılmakta olan 8 normal ve 6 uzun ünlü olmak üzere toplam 14 ünlü vardır.

a(a), e(e,э), o(o), ö(ө), ı(ы), i(и), u(y), ü(ү)
aa(aa), ee(ээ), oo(оо), öö(өө), uu(yу), üü(үү)

a (a) – kalın (жоон), geniş (кең), düz (ачык)
e (э) – ince (ичке), geniş (кең), düz (ачык)
ı (ы) – kalın (жоон), dar (кууш), düz (ачык)
i (и) – ince (ичке), dar (кууш), düz (ачык)
o (o) – kalın (жоон), geniş (кең), yuvarlak (эрин)
ö (ө) – ince (ичке), geniş (кең), yuvarlak (эрин)
u (y) – kalın (жоон), dar (кууш), yuvarlak (эрин)
ü (ү) – ince (ичке), dar (кууш), yuvarlak (эрин)

Kırgız Türkçesindeki yansımaların ünlülerle ilgili en önemli özellikleri olarak bunlar sayılabilir.

Hem biçim hem de ses yansımaları kelime birincil biçimdeki bünyelerinde en az bir ünlü bulunmakta ve daha sonra ünlü uyumuna göre bu kökten yeni kelimeler türetilmektedir. Mesela *bit+pıl+dık* (*bıldırın sesi*) *kür+kür+ök* (*gürleme*), *tomp+oŋ+do-* (*tombul tombul hareket etmek*), v.s.

Kelimenin içindeki geniş ünlüler özellikle de *a* sesi taklit edilen sesin kuvvetli olduğunu, dar ünlüler ise daha sesin daha hafif olduğunu gösterir. Bu durum aynı şekilde biçim yansımaları için de geçerlidir. Mesela *tars-tırs*, *daŋ-dıŋ*, *çar-çur*, *kalç-kulç*, *ileŋ-salaŋ* v.s.

Birincil biçimlerde uzun ünlülerin olması daha çok ses yansımaları kelime birincil biçimlerine aittir. Bu duruma biçim yansımaları kelimelerde daha az rastlanmıştır. Mesela *maa* (*koyun sesi*), *mee* (*kuzu sesi*), *möö* (*inek sesi*), *kaak* (*karga sesi*) *ıŋaa-ıŋaa* (*bebek ağlaması*), *şuu* (*rüzgar sesi*) v.s.

Sadece ses yansımaları kelimeelerde iki farklı ünlünün yan yana geldiği görülmüştür. Aynı durum biçim yansımalarında söz konusu değildir. Mesela, *au* (*kurtun uluma sesi*), *ia* (*eşek esi*)

Ses yansımalarında birincil biçimlerin ünlüleri sabit değildir. Seslerin niteliklerine göre adlandırmalarında anlamca benzer bir takım çeşitleri ortaya çıkmıştır. Ünlülerin daralması, yuvarlaklaşması, incilmesi veya genişlemesi sonucu ortaya çıkan bu tür kelimeler aynı hareketin hızına, şiddetine veya yoğunluğuna bağlı seslerdir. Mesela, *tars*, *turs*, *tırs*, *tors*, *türs*. Bu özellik biçim yansımaları kelimeelerde de görülmektedir. Mesela, *bıltıy-*, *bultuy-*, *boltoy-*, *böltöy-*, *baltay-*, v.s.

İkilemeli yansımalar ise yine aynı şekilde gerçek sesin niteliğine göre değişebilmektedir. Eğer arka arkaya gelen seslerin biri ötekisinden biraz farklıysa ikilemenin ikinci parçasındaki ünlüler değişmektedir. Ancak sesler birbirinden ayırt edilemeyecek kadar benziyorsa her iki parçada da aynen tekrarlanmaktadır. Mesela, *tars tars vur-*, *kart kurt çiğne-* v.b.

1.1.1. a, e (ə)

İkisi de dudakların durumuna göre düz, ağzın açıklığına göre ise geniş seslerdir. Çıkış yerine göre *a* kalın, *e* ise ince ünlüdür.

Yansımaları kelimeelerde *a* sesi taşıdığı niteliğiyle beraber kelimenin başında, içinde ve az sayıda sonunda bulunabilir.

Kelime başında *a* sesinin kullanımı hem biçim yansımalarında hem de ses yansımalarında oldukça çoktur. Örneğin: *ars*, *ar*, *ac-ac*, *acıl-da-*, *akakta-*, *arıl-da-*, *ağgıra-*, *adırağ-da-*, *akıray-*, *aksay-*, *alağ-da-*, *alay-* vb.

Kelime içinde ise *a*'nın kalın, geniş ve düz olan nitelikleri öne çıkararak genellikle sesin sert ve kalın, görünüşün de kaba ve büyük olduğunu gözümüzde canlandırır. Hem biçim hem de ses yansımalarında kullanımı çok yaygındır: *tars*, *kars*, *çatır*, *baltay-*, *kalçay-*, *cacıl-da-* vb.

Kelime sonunda *+a-*, *-Da*, *+Kır+a-*, *+Il+Da-* gibi eklerle beraber çok sayıda görülebilmektedir. Ancak kök halinde *a* sesi fazla gözükmez. Çoğu çocuk dilinde

mevcuttur: *mama (süt, yemek), apa (anne), ata (dede, baba), papa (baba), pa (sıcak), kaka (kirli, pis), oppa (hop), çışa (çiş)* vb.

Yansımalar konusunda *e* sesi ile *ə* sesinin telaffuzunda bir fark yoktur. Kurallar gereği Kırgız Türkçesinde aynı ses kelime başında *ə*, kelime içinde ve sonunda *e* olarak yazılmaktadır. Burada Rusça kelimelere has (*e*) ye birleşik harfi söz konusu değildir.

e sesinin kelime başında ve içinde kullanımı biçim yansımalarında oldukça çoktur. *ebelekte-, edirende-, eldire-, eleş-eleş, eñirey-, epey-, enteñde-, deldeñde-, delbire-, celbire-, cepen, selt et-, lek-lek et-* vb. Ses yansımalarında ise daha az kullanılmaktadır.

eçkir- : Hıçkırmak, içine çekerek ağlamak (KTS, 854).

ebire- : Susmadan devamlı konuşmak (KTS, 853).

celp-celp : Püfür püfür, rüzgar hafif ve serin bir biçimde esmek

1.1.2. ı, i

Ağzın açıklığına göre ikisi de dar, dudakların durumuna göre ikisi de düz ünlülerdir. Çıkış yerine göre *ı* kalın, *i* ise ince ünlüdür.

ı sesinin kelime başında ve içinde kullanımı çıkış yerine göre kalın olması özelliğiyle hem ses yansımalarında hem de biçim yansımalarında çok sayıda mevcuttur: *tırs, kırs, çıy-pıy, dırday-, çıçay-, ız, ıc-bıc, ıkşıy-, ılbıra-, ılcıy-, ıñkıl-da-, ıpıl-da-, ırcay-*, vb.

Ancak *i* sesinin kelime başında ve içinde kullanımı *ı* sesi kadar yaygın değildir. Biçim yansımalarında daha fazla karşımıza çıksa da ses yansımalarında çok az sayıda bulunmaktadır. *i* sesiyle oluşmuş ses yansımaları az sayıda olmasıyla beraber çoğu zaman CVC kalıbında ikinci ses olarak görülmektedir.

kiñilde- : Mırıldanmak (KTS, 1271).

kirilde-, kirkire- : Hırıldamak (KTS, 1275-1276).

kir-kir et- : Hırıltılı ses çıkarmak (KTS, 1276).

dik-dik : Küt küt (KTS, 818).

dir-dir : Kısa, hızlı ve titreşimli hareketi sesi bildirir (KTS, 821).

dirildek, dildirek, dildir : Pervane şeklinde çocuk oyuncağı (KTS, 819-822). vb.

tirt-tirt et- : Dirt dirt diye ses çıkarmak (KTS, 2051).

1.1.3. o, ö

İkisi de ağzın açıklığına göre geniş, dudakların durumuna göre de yuvarlak ünlülerdir. Çıkış yerine göre *o* kalın, *ö* ise ince ünlüdür.

o ve *ö* ünlülerinin ilk ses olarak kullanımı ses yansımalarından çok biçim yansımalarında görülmektedir. M: *odurañda-*, *oduray-*, *okçuñda-*, *oksoy-*, *okuray-*, *oluray-*, *oñkoy-*, *oroñdo-*, *orsoy-* *orkoy*, *oysokto-* *öçöy-*, *öñköñdö-*, *öntölö-*, *önüldö-*, vb. Ön ses olarak ses yansımalarında ise sadece aşağıdaki örneklere rastlanmıştır.

onto- : İnlemek, inildemek (KTS, 1635).

oñgura- : Hüngür hüngür ağlamak (KTS, 1637).

oñkulda- : Çirkin ve kaba sesle konuşmak (KTS, 1638).

oñulda- : İnleyerek ağlamak (KTS, 1640).

ozondo- : Böğürmek, böğüre böğüre ağlamak (KTS, 1680).

ökür- : Bağırmak, haykırmak, yüksek ve gür ses çıkarmak (KTS, 1692).

öñgürö- : Hüngür hüngür ağlamak (KTS, 1701).

Seslerin kelime içinde kullanımı bakımından biçim yansımalarında her iki ses de oldukça çok kullanılmaktadır. Ses yansımalarında *o* sesi *ö* sesinden daha fazla kullanılmaktadır: *bors*, *tors*, *bork*, *çop*, *top*, *zoñk*, *koñk*, *şop* vb. Ancak *ö* ünlüsü kelime içinde biçim yansımalarında çok kullanılmasına rağmen ses yansımalarında yok denecek kadar azdır.

töp : Bir şeyin düştüğünde çıkardığı hafif sesi anlatır (KTS, 2094).

möörö- : Böğürmek (KTS, 1573).

1.1.4. u, ü

u, ü ünlüleri ağzın açıklığına göre dar, dudakların durumuna göre yuvarlak ünlülerdir. Çıkış yerine göre *u* kalın, *ü* ise ince ünlü sestir.

Kelime başında *u, ü* sesleri yine aynı şekilde biçim yansımalarında çok sayıda bulunmaktadır. M: *uñkuy-, uñşuy-, upura-, urkuy- üdüröy-, üksöñdö-, üksöy-, üksüy-, ülbürö-, üldürö-, ülpüldö-, ülüröy-, üñüröñdö-, üñüröy-, ürpöy-, ütüröy-* vb. Ses yansımalarında ise bu seslerin ön ses olarak kullanımı sayıca azdır.

uñşu- : Uğuldamak (KTS, 2162).

uñulda- : İnleyerek ağlamak (KTS, 2162).

uulda- : Uğuldamak (KTS, 2170).

üñüldö- : İnlemek, inleyerek ağlamak (KTS, 1680).

Kelime içinde kullanımları ise hem biçim yansımalarında hem de ses yansımalarında çok sayıda kullanılmaktadır.

Kökler çoğu zaman CVC, CVCC kalıbında olduğu için ünlülerin son ses olarak çok fazla kullanımı yoktur. Ancak CV, CVV kalıbında, çocuk dilinde ve türevlerinde ek olarak görülebilir.

1.2.Ünsüzler

Kırgız Türkçesinde 12 yumuşak (sedalı) ve 10 sert (sedasız) olmak üzere toplam 22 ünsüz vardır.

b(б), v(в), g(г), d(д), c(ж), z(з), y(й), l(л), m(м), n(н), ŋ(ң), r(р)

k(к), p(п), s(с), t(т), f(ф), h(х), ts(ц), ç(ч), ş(ш), şş(щ)

Ünsüzlerle ilgili en önemli özellikler şunlardır.

Bazı yansımali kelimeler *-lp, -rt, -rç, -lç, -rs, -rp, -ñk, -rk, -lt* gibi iki ünsüz sesle biter. Bu tür yansımalar hareketin ya da sesin uzamadığını tam tersine kısa ve keskin bir şekilde sona erdiğini bildirir. Örneğin ses yansımali kelimelerde *şalp, kart, karç, turs,*

dañk, bark, kark v.b. Bu özellik biçim yansımaları kelimelerde de aynıdır: *dirt, calt, selt, cilt, cark, bult, calp* v.b.

Kelimenin sonunda *z, s, ş, c, r, ŋ* seslerinin tekrarlanması taklit edilen sesin uzun sürdüğünü gösterir. Mesela, *şır-r, bış-ş, kür-r, düñ-ñ*. Biçim yansımalarında bu özelliğe rastlanmamıştır.

Ses yansımaları kelimenin sonu *ŋ* sesi ile bitiyorsa taklit edilen ses kesinlikle bir yankılanma söz konusudur. Örneğin, *dañ, zañ, düñ, zıñ, kañ, şañ* v.b.

Ses yansımaları kelimenin sonu *r* sesi ile bitiyorsa taklit edilen sesin titreşimli bir şekilde uzadığı, bir kaç kere olduğu veya tekrarlandığı bildirilir. Mesela, *kaldır-kuldur, şar, topur, şangır* v.b

t, p sesleri ile biten yansımalar hareketin ya da sesin keskin bir şekilde olup çabuk bittiğini gösterir. Mesela, *dañgır-t, cal-p, möl-t, celbir-t, cel-p* v.s.

Kırgız Türkçesinde kelime başında kullanılmayıp sadece ortada ve sonda görülen *-l* sesi hem ses yansımalarında hem de biçim yansımalarında kelime başında kullanılabilir. Mesela, *lap, lep, lak, lek, lük, lok, lakıl-, lakıy-, lapıda-, lıkıy-, lokulda-, lüküldö-, lokuy-* v.s.

Biçim yansımaları kelimelerin çoğu isim olarak kullanılır ve *ŋ* veya *k* sesleriyle biter. Aynı kelimenin hem *ŋ*'li hem de *k*'li iki çeşidi de kullanılır ve anlam olarak da birbirinden farkı yoktur. Bu tür kelimeler *-la* ekinin yardımıyla yansıma fiil olarak kullanılmaktadır. Mesela, *kıyşañ-da-, kıyşak-ta-, calcañ-da-, calcak-ta-, tayrañ-da-, tayrak-ta-, daldak-ta-, daldañ-da-* v.s. *y* sesiyle biten biçim yansımaları her zaman arkasından gelen *-GAN* ekiyle sıfat olarak kullanılır. Mesela, *soroy-gon, darday-gan, kalday-gan, koykoy-gon* v.s.

İkilemeli yansımalarda ünsüz değişimi çok az görülür. Bir tane ünsüz değişir. Mesela, *kobur-sobur, kaldır-şaldır* vs. Bu yapılarda yansımalara bir ünsüz eklendiği de görülmektedir. Eğer ikilemenin bir parçası ünlüyle başlıyorsa diğer parçasının da ünsüzle başlaması mümkündür. Mesela, *opur-topur, ileñ-salañ, arbañ-tarbañ* v.s.

Kırgız Türkçesi yazı dilinde kullanılan yansıma kelimeleri ünlülerle ve ünsüz *b, d, c, z, m, k, s, t, ç, ş,* sesleriyle başlar. Az miktarda *l, p* sesleri de yansıma kelimelerde

ön seste bulunmaktadır. Türkiye Türkçesinkinden farklı olarak *v, g, y, r, f, h* sesleriyle başlayan yansımalar yoktur.

1.2.1. **b, p**

b, p sesleri telaffuzunda dudaklar geriliyor ve bir an için kapanmasıyla sesin yolu da kapanarak yolda engel oluşturuyor, burada dilin bir görevi yoktur, dolayısıyla bu iki ünsüz boğumlanma yerine göre çift dudak (koş eriçil) ünsüzleridir. Akciğerden gelen hava alt ve üst dudakların kapanmasıyla oluşan bu engeli patlatarak çıktığı için boğumlanma tarzına göre patlayıcı (carılma) seslerdir. Konuşma organlarının gerilme derecesine göre *p* güçlü (küçtüü) *b* ise güçsüz (alsız) olarak nitelenmektedir. Genel olarak *p* sert (katkalañ) *b* ise yumuşak (cumşak) ünsüzlerdir.

Kırgız Türkçesinde *b* ünsüzü kelimenin başında ve ortasında olur. Sonunda görülmez. *p* ünsüzü ise kelimenin başında çok nadir bulunur. Kırgız Türkçesinde *b* sesiyle başlayan hem ses yansımaları kelime hem de biçim yansımaları kelime oldukça çoktur. *p* sesiyle başlayan tespit ettiğimiz sadece bir kaç yansıma vardır. Fakat *p* sesiyle biten ve içerisinde bu sesi barındıran birçok yansıma kelime mevcuttur.

CVC kalıbındaki *p* sesiyle biten yansımaların tamamı ses yansımaları kelimelerdir. Bu tür yansımalar taklidi edilen sesin kısa olduğunu gösterir. Eğer aynı ses birden fazla kullanılıyorsa ortaya çıkan sesin daha fazla olduğu anlatılmaktadır. Kelimelerin kullanımında bu durum açıkça görülmektedir. Mesela, *tıp* : su damlasının sesi, *tıp-tıp* : su damlalarının sesi

bap : Düt (KTS, 250).

düp : Küt, pat (KTS, 846).

cıp : Çok çabuk, birdenbire, şak diye (KTS, 596).

çıp- çıp : İnce bir şeyi vurunca “şıp şıp” diye çıkan ses. (KTS, 730).

çop : Şap, öperken çıkan ses (KTS, 747).

tıp : Pıt, çok küçük bir nesnenin, su damlasının yere veya her hangi bir şey üzerine düşmesiyle çıkan ses. (KTS, 2027).

top : Bir şey düştüğünde çıkardığı hafif sesi anlatmak için kullanılır (KTS, 2075).

şap : Ansızın, birdenbire, aniden (KTS, 1890).

CVCC kalıbında kullanılan *p* sesi ile biten yansımalar hem ses yansımalarında hem de biçim yansımalarında görülmektedir. Çoğu zaman *p* ünsüzü *l* sesinden sonra gelmektedir. Bu tür yansımalar yukarıda da *-lp* şeklinde belirttiğimiz gibi hareketin ya da sesin kısa ve keskin sonuçlandığını bildirir.

balp : Pat (KTS, 245).

bılp et-, bılp-bılp : Bıngıldamak, bıngıl bıngıl (KTS, 346).

calp : Püf diye (KTS, 489).

celp et-, celp-celp : Dalgalanmak, püfür püfür (KTS, 557).

calp-çulp : Şap, suya veya çamura basınca, öpünce çıkan ses (KTS, 691).

çulp : Su veya sıvı bir şeyin içine bir şey düşünce “cup” diye çıkan ses (KTS, 758).

şalp : Şapırtı, şıptırtı (KTS, 1886).

Ancak CVCC kalıbında *-lp* dışında *-yp*, *-mp*, *-rp* ile biten yansımalar az olmakla birlikte yine de mevcuttur.

çıyp-çıyp : Küş veya civcivlerin “cıyk cıyk” diye çıkardığı ses (KTS, 735).

tomp : Pat (KS.Yudahin, s.746).

şarp : Şap, suyun kıyıya vurmasıyla oluşan ses (KTS, 1892).

birp : Pır (KTS, 348).

Örneklerden belli olduğu gibi *-p* sesiyle biten yansımalar her zaman seslerin kısalığını, çabuk olup bittiğini ve hareketlerin de aniden oluşup aniden sonuçlandığını gösterir.

Daha önce de söylediğimiz gibi Kırgız Türkçesinde *p* sesi ön seste bulunmaz. Yansımalarda *p* sesiyle başlayan sadece bir kaç örneğe rastlanmıştır. Bu durumda ön seslerde, *p* sesinin yumuşağı olan *b* sesi *p*'nin yerine geçmektedir.

“Çok konuşmak, yüksek sesle konuşmak, bağırarak” gibi kavramları anlatan bütün örneklerde ön ses *b*'dir. Mesela, *babıra-, bacıl-da-, bacıra-, bacır-bucur, badıl-da-, bakalakta-, baka-şaka, bak-bak, bakıl-da- barkıra-, becire-, bıdı bıdı et-* v.s.

“Gürültüyü ve herhangi bir nesnenin sesini” anlatan ses yansımaların *b*'li şekilleri; *barpıl-da-, badıra-, bartıl-da-* v.b.

Bununla beraber bu örneklerin *p*'li şekilleri az da olsa kullanılmaktadır. Sözlüklerde *p*'li şekillerden sadece “*patır*” kelimesi bulunmaktadır. Fakat metin taramalarında ve halk ağzında daha fazlasını bulmak mümkündür.

patır, patır-patır : Tüfek sesinin taklidi için kullanılan onomatopé'dir (KS. Yudahin, s.621).

pars : Pat

Üylöp koyso şarik bolup, anısı pars etip carılsa, murdun caap jabışa kalat. (KK. Toktomuşev, s.8). Üfleyince balon olup pat diye patlayınca da burnunu kapatarak yapışır.

pip, pipildet- : Düt, korno çal-

...oşol maşına kızılça talaasına kelip ele pipildetet. (CAT. Madeliev, 2013, 8(52) s.46)
...o araba pancar tarlasına gelip korno çalıyor.

pirt : pıt

Köz çaşım pirt etpey karekterde kala berdi. (CAT. Mamanov, 2012, 8(40) s.23)
Gözümün yaşı pıt etmeden göz bebeklerimde kaldı

Kanatlılardan veya uçuşan herhangi bir nesneden gelen sesin adlandırılmasında *b* sesinin yanı sıra ön seste *p* de kullanılmıştır. Sözlüklerde bu konuda da bir tek “*parpırak*” örneği vardır. *balakta-, balpalakta-, balbıra-*

parpırak : uçurtma (KTS, 1722).

pır : pır

Ürkkön tarançiday pır-r etip uç- ... (CAT. Toktomuşev, 2013, 7(51) s.52) Ürken serçe gibi pır diye uç-...

pırpır- : uçuş-

...çırkıraşkan, pırpıraşkan çımçıktarı körünböy,.. (CAT. Cusubaliev, 2011, 7(27) s.11)
..cik eden, uçuşan kuşlar gözüküyor...

Yudahin'in sözlüğünde hem *b*'li hem *p*'li şekillerin de kullanıldığını gösteren iki örnek verilmiştir. *pırpıra- bırpıra-, pışkırık bışkırık*, (KS. Yudahin, s.622). *pışkırık* ile *bışkırık* “aksırma” anlamını taşıyan aynı kelimenin *p*'li ve *b*'li şekilleridir. *pırpıra-* ile *bırpıra-* kelimeleri de bir önceki örnekte de gösterdiğimiz gibi “uçuşmak, dalgalanmak, çırpınmak, pır pır etmek” anlamını taşımaktadır. Aynı zaman da bir kanat sesidir.

Çalışmamızın sözlük kısmında da göreceğimiz gibi ön seste *p* sesinin yumuşağı olan *b* sesi oldukça çoktur. Örneğin, “Büyük, parlak, net, iyi görünen, güzel” anlamlarında kullanılan biçim yansımaları *bacıray- badıray-, bakırakay, bakıray, , balbılda-* v.b.

“İri, geniş, şişman,” anlamında kullanılan biçim yansımalar *bagcay-, barbagay, balcay-, balçay, bakıyan, balkayan, baltagay, balpay-, barbak, bartay-, baltıy-, ,barcay-*, v.b.

Aynı zamanda “tombul, dolgun, şişkin, kabarık” anlamını veren biçim yansımalarında ise ünlülerin yuvarlaklaşmasıyla daha kibar ifadeler kullanılmaktadır *bolpoy-, boltoy-, borbogoy, borpoñ, borsoy-, boytoñ, böltök, børsögöy, böytöy-, bultuk, büdürököy, bültüy-*

“Sıvı, yapışkan, eriyen,” anlamlı yansımalar *balkı-, balcıra-, balkılda-, bılçıra-, bılçır, bılçıllda-* v.b.

“Parçalamak, bölmek, dağıtmak” anlamlı yansımalar *balca bulca kıl-, bıçıra-, birkıra-, balcala-* v.b.

“Kaynamak, çok miktarda olmak, anlamlı yansımalar *bıcıra-, bıdıra-, bıkılda-, bıkıra-, bıkı-çıkı*, v.b. gibi birçok örnek verilebilir.

1.2.2. c, ç

c, *ç* ünsüzleri boğumlanma yerine göre dış eti damak (til uçu aldınık tañdayçıl) boğumlanma tarzına göre de akciğerden gelen hava, dilin oluşturduğu engeli önce patlatarak sonra da açılan küçük delikten sızarak çıktığı için patlayıcı sızıcı (carılma cılçıkçıl) seslerdir. Konuşma organlarının gerilme derecesine göre *ç* güçlü *c* de güçsüz seslerdir. *ç* sesi sert bir sestir *c* de onun yumuşak karşılığıdır. Seslerin sızıcı ve patlayıcı özelliklerinden dolayı tabi seslerle doğrudan ilgili olarak ses yansımali biçimlerde dilde önemli yere sahiptir.

Kırgız Türkçesinde genel olarak *ç* sesi kelimenin başında, ortasında ve sonunda bulunabilmektedir. *c* sesi ise başta ve ortada bulunur ama son seste kullanılmaz. Ancak yansımali kelimelere özel, son seste az da olsa *c* sesinin bulunduğu bir kaç örnek verilebilir. Ayrıca son seste *ç* sesi de fazla kullanılmaz. Her iki ses de son ses olarak biçim yansımalarında görülmemiştir. Aşağıdaki örnekler ses yansımali kelimelerdir. *ç* sesi son ses olarak her zaman CVCC kalıbında olur, *l*, *r* ünsüzlerinden sonra gelir. Anlam olarak ses hızının kısa olduğunu gösterir.

barç : Küt (KTS, 258).

bılç : Pat, küt (KTS, 344).

karç : Pat, sert bir şeyler kırıldığında veya çarpıştığında çıkan ses (KTS, 1120).

kırç : Kapı açılınca veya kara basıldığında çıkan ses (KTS, 1236).

c ünsüzü ise CVC kalıbının son sesi olarak görülmektedir. Çoğu zaman ikilemeli şekilde kullanılır.

bac-bac : Fıkır fıkır (KTS, 219).

bıc-bıc : Vıcık vıcık, herhangi bir şeyin ekşiyip köpürdüğünde çıkardığı ses (KTS, 339).

“Çok konuşmak, yerli yersiz şaka yapmak, sırtmak” anlamlı yansımalar *c* ünsüzüyle başlamaktadır. Mesela, *cabıra-*, *cacala-*, *cacıl-da-*, *calcakta-*, *calcalakta-*, *carıl-da-*, *cılcak-*, *cırcakta-* v.b.

“Parlamak, ışıldamak” anlamlı yansımalar da aynı şekilde *c* sesiyle başlamaktadır. Mesela, *cadıra-*, *caltılda-*, *caltırak*, *calt-cult*, *carkılda-*, *carkıra-*, *cılt*, *cıltılda-*, *cıltıra-*, *cım-cım et-*, *cımında-* v.b.

“Büyük, aşırı derecede açık” anlamlı yansımalar *cagcay-*, *cagcañ*, *calbagay*, *calcay-* v.b.

“Acı ve keskin ses, çığlık atmak” anlamlı yansımalar *ç* sesiyle başlar. Mesela, *çarılda-*, *çakılda-*, *çañk*, *çañ-çuñ et-*, *çañırık*, *çañkılda-*, *çark*, *çarkıra-*, *çırkıra-*, *çıñır-*, *çıñkılda-* v.b.

“Küçük ve zayıf görünmek” anlamlı yansımalar da her iki seste kullanılmaktadır. Mesela, *çüytüy-*, *çütüröy-*, *çünüröy-*, *çükçüy-*, *çoytoy-* *cepey-*, *cepirey-*, *cepeñde-*, v.b.

Bazı kelimelerin aynı anlamda, her iki sesle de kullanıldığına rastlanmıştır. Mesela, *capañda-* , *çepeñde-* (zayıf ve küçük birisinin hareket etmesi), *çalcakta-*, *calcakta-* (yerli yersiz sürekli sırtmak)

Bunlar gibi birçok örnek sıralanabilir. Kırgız Türkçesinde ön ses olarak *c* sesine biçim yansımalarında, *ç* sesine ise ses yansımalarında daha çok rastlanmaktadır.

1.2.3. d, t

d, *t* sesleri boğumlanma yerine göre diş-diş eti (til uçu-tişçil) sesleridir. Bu sesler söylenirken dil ucu üst dişlere dokunarak ses yolu kapanır ve engel oluşur. Akciğerden gelen hava tam bir kapanmaya uğrayarak bir an için engellenir. Dolayısıyla boğumlanma tarzına göre her iki ses de patlayıcıdır (carılma). Konuşma organlarının gerilme deresine göre *t* güçlü *d* güçsüz seslerdir. *t* sert bir ünsüzdür *d* ise onun yumuşağıdır.

Kırgız Türkçesinde *t* sesi kelimenin başında, içinde ve sonunda bulunur. *d* ünsüzü ise kelimenin sonunda görülmez. *t* sesinin CVC kalıbında son ses olarak kullanılması çok fazla görülmemiştir.

bıt-çıt : Paramparça(KTS, 352).

Çoğu zaman CVCC kalıbının son sesi olarak görülür. Anlam bakımından sese veya harekete çabukluk katar. Çoğu zaman *r*, *l* seslerinden sonra gelir. Hareketin veya sesin birdenbire ortaya çıktığını, aniden olup bittiğini bildirir. Hem ses yansımaları hem de biçim yansımaları örnekler verilebilir. Mesela,

bart : Kart gurt, kıtır (KTS, 265).

birt : Çat (KTS, 349).

cilt : Işıl ışıl, hareketin aniden ortaya çıkışını bildirir (KTS, 591).

çart : Cart, aniden çıkan bir ses ya da hareketi bildirmek için kullanılır. (KTS, 701).

dürt : Birdenbire, aniden ateş tutuşunca kullanılır (KTS, 849).

kart : Geçirme sırasında çıkan ses (KTS, 1132).

kilt : Birdenbire, ansızın olan şey için kullanılır (KTS, 1227).

kirt : Hart (KTS, 1243).

kort : Kort, kırt, çabucak kırılıvermek (KTS, 1325).

kürt-kürt : Takır tukır, hart hurt (KTS, 1473).

şart : Hemencecik, çarçabuk, bir anda (KTS, 1893). vs.

calbirt : Tutuşma, alev alma (KTS, 483).

dabirt : Tapırtı, patırtı (KTS, 771).

dübürt : Patırtı, pat pat çıkan ses (KTS, 842).

dıbirt : Takırtı (KTS, 812).

d,t seslerinin önemli olan ortak özelliği patlayıcı olmasıdır. *t*' sesi sert ve şiddetli olarak ortaya çıkan tabiat olaylarını yansıtmakta tercih edilen seslerden biridir. Tabii zaman zaman yerini yumuşağı olan *d* sesine de bırakmıştır. Dolayısıyla çoğu zaman her iki sesi de ön ses olarak yakın anlamlı kelimelerde görmek mümkündür.

“Patırtı, takırtı, gürültü yapmak” anlamlı yansımalar hem t’li hem de d’li şekilleri mevcuttur. Mesela, *taka-tak*, *takıl-da-*, *tars*, *talp*, *tırkılda-*, *dabır-dubur*, *dabırt*, *dañgır*, *dañıl-da-*, *dañk*, *darkıra-*, *dabırt*, *dırkır-* v.b.

“Biçimsiz, biçimsizce hareket etmek” anlamlı yansımalarda da aynı şekilde ön seste hem *t* hem *d* sesi ortaklaşa kullanılmaktadır. *talpakta-*, *taltakta*, *tamtañda-*, *tampay-* *tarbay-*, *telpey-*, *dalbakta-* *dalday-*, *daldakta-*, *dalpay-*, *dampay-*, *dañkay-*, *dapıl-da-*, *dalpıl-da-* v.b.

1.2.4. k, g

k, g sesleri boğumlanma yeri bakımından sert damak (til artınan casalğan artçıl ünsüz) sesleridir. Söylenirken dilin arka tarafı yukarı kalkarak sert damağa dokunur böylece ses yolunda engel oluşur. Akciğerden gelen hava bir anlığına engellendiği için her iki ses de boğumlanma tarzına göre patlayıcı (carılma) sesler haline gelir. Konuşma organlarının gerilme derecesine göre *k* güçlü, *g* güçsüz seslerdir. *g* sesi sert *k* ünsüzünün yumuşak çiftidir.

Kırgız Türkçesinde *k* sesi kelimenin başında içinde ve sonunda kullanılabilir. *g* sesi ise kelime sonunda kullanılmaz. Aynı zamanda Kırgız Türkçesinde bazı kelimeler *g* ile söylenirken *k* ile yazılır. Dolayısıyla *g* ile başlayan kelimeler de çok fazla değildir. Özellikle yansımalar yok denecek kadar azdır. Sözlüklerde ön ses olarak sadece bir örnek verilmiştir.

gav-gav : Hav, köpeğin çıkardığı ses. (KTS, 926).

k ünsüzü yansımali kelimelerde oldukça çok kullanılmaktadır. Sesin niteliği dolayısıyla yoğun ve sert tabiat olaylarında önemli bir yere sahiptir. CVC kalıbı da çoğu zaman ses yansımali kelimelerde kullanılır.

çak : Şak, eni geniş bir şeyle vurulduğunda çıkan ses (KTS, 683).

çık : Tık, ince ve küçük bir nesne ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses. (KTS, 721).

şak : Şak sesi (KTS, 1183).

tak : Tak, tahta ve başka bir şeye vurulduğunda çıkan ses (KTS, 1926).

tık : Tık, ince ve küçük bir nesne ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses (KTS, 2021).

tok : Tok, ağaca vurunca çıkan sesi anlatmak için kullanılan yansıma (KTS, 2061).

tuk : Tok, tahta ve başka sert şeye vurulduğunda çıkan ses (KTS, 2104).

tük : Tuk, tahta ve başka katı şeylere vurulduğunda çıkan ses (KTS, 2128).

CVCC kalıbında son ses olarak çoğu zaman *r*, *η* seslerinden sonra gelir.

cark : Işıl ışıl, parıl parıl (KTS, 524).

çark : Birdenbire çıkan kısa ses (KTS, 700).

dañk : Tan, tangur tungur (KTS, 783).

kark : Gak, karga, kaz gibi kuşların çıkardığı ses (KTS, 1126).

kurk-kurk : Gurk gurk, kuğu, kuzgun gibi kuşların çıkardığı ses (KTS, 1427).

mlk : Yumuşak bir şeye saplanan, batan bir nesnenin durumunu bildirmek için kullanılır (KTS, 1548).

şark : Tak, sert bir şeye vurulduğunda çıkan tok ve sert ses (KTS, 1892).

zañk : Silahtan çıkan şiddetli ses, güm (KTS, 2209).

zoñk-zoñk : Zoñk, sert, şiddetli yüksek ses (KTS, 2217).

Kırgız Türkçesindeki yansılarda *k* sesinin ön seste kullanılması oldukça yoğundur. Çalışmanın sözlük kısmında da görebileceğiniz gibi hem ses yansımaları hem de biçim yansımaları çok sayıda mevcuttur.

1.2.5. m n, η

Üçü de sert ya da yumuşak çiftleri olmayan ünsüzlerdir. Boğumlanma yeri bakımından *m* sesi çift dudak (koş erinçil), *n* sesi dil önü-diş eti (til uçtu-tişçil) *η* sesi ise dil ortası-sert damak (artçıl veya tüpçül) ünsüzleridir. Dudakların kapanmasıyla veya dilin farklı yönlerde hareket etmesiyle ses yolunda engeller oluşur. Bu engeller

sebebiyle boğumlanma tarzı bakımından üçü de patlayıcı (carılma) seslerdir. Aynı zamanda bu engeller yüzünden hava akımının bir kısmı burun yoluyla dışarı atıldığı için genizsi (murunçul) ünsüzler olarak da sayılmaktadır. Konuşma organlarının gerilme derecesi bakımından güçsüz ünsüzlerdir.

Kırgız Türkçesinde *m* diğer kelime türlerinde hem ön ses hem de son ses olarak kullanılabilir. Fakat yansımalar konusunda son seste *m* sesi görülmemiştir.

Bazı “hayvan seslerini” anımsatan “ *maa, mee, , möngüröö (böğür-) miyoo, möö*” gibi ses yansımaları dışında diğer bütün yansımalar biçim yansımalarıdır. Biçim yansımalarında ön seste daha sık bir şekilde kullanılmaktadırlar.

Kırgız Türkçesinin kelime hazinesinde *n* sesi ön ses ve son ses olarak az sayıda olsa da kullanılır. Yansımali kelimelerde *n* sesi ise yok denecek kadar azdır.

ŋ sesi ise ön ses olarak kullanılmaz. Fakat özellikle yansımalarda son ses olarak büyük bir önem taşımaktadır. Hem ses yansımali kelimelerde hem de biçim yansımali kelimelerde kullanımı oldukça çoktur. Ses yansımali kelimelerde sesin yankılanmasını bildirir. Çoğu zaman CVC kalıbında olur.

baŋ : Güm (KTS, 250).

caŋ-cuŋ : Gürültü, yüksek ses, bağrışma çağrışma (KTS, 508).

daŋ : Tan, metale veya sert bir şeye vurunca çıkan ses (KTS, 782).

dıŋ-dıŋ : Vız vız, çın çın (KTS, 814).

maŋ-maŋ : Devenin yavaş yürüyüşünün taklidi (KTS, 1516).

zaŋ : Metal gibi sert nesnelere birbirine çarpılmasından çıkan ses (KTS, 2209).

Daha önce de değindiğimiz gibi Kırgız Türkçesinde kök halinde değil gövde halinde kullanılan yansımalar özellikle de biçim yansımaları oldukça çoktur. Hatta böyle köklerin olduğunu bu tür gövdeler sayesinde çıkarttığımız hatta hala çıkartamadığımız, üzerinde tartışmaların hala devam ettiği yansımalar da vardır. Bu tür yansımalarda son ses çoğu zaman *ŋ* veya *k* ünsüzleridir. Ancak +LA ekinin yardımıyla daha çok fiil olarak görülmektedir

bıŝaŝ-bıŝaŝ, bışak-bışak : İçin için ağlarken çıkan ses (KTS, 350).

calcaŝ, calcak : Yerli yersiz gülen kimse, sırtkan (KTS, 484).

daldaŝ, daldak : Hantal ve kaba birinin davranıŝı (KTS, 777).

mayrıŝ, mayrık : Yamuk, bir yana eğik, arpık (KTS, 1530).

saksaŝ, saksak : Saçları dağınık, tüyleri dağınık (KTS, 1761).

taytaŝ, taytak : Eğri bacaklı, paytak (KTS, 1982).

Sadece *ŝ* ile kullanılan *k*'li şekli olmayan yansımalar da yok değildir. Çoğu zaman ikilemeli halde kullanılır, yardımcı fiillerin ya da +IA-; +IO- ekinin yardımıyla fiil haline gelirler. Mesela;

boloŝ-boloŝ : İri yarı insanın sallana sallana, kabaca yürümesi (KTS, 378).

bolpoŝ-bolpoŝ : Tombul tombul, tombul kişinin hareketini belirtmek için kullanılır (KTS, 380).

boypoŝ-boypoŝ : Minik minik adımlarla, hoplaya zıplaya (KTS, 400).

cepeŝ : Kısa boylu kişilerin evike hareketi (KTS, 563).

cıbıŝ : Göz kapaklarını açıp kapama, kırpma (KTS, 577).

kodoŝ-kodoŝ : Boyu kısa ve küçük insanın hareketi (KTS, 1286).

koroeŝ-koroŝ : Arada sırada bir görünme (KTS, 1323).

mılcıŝ : Uyuşuk, gevşek kimse (KTS, 1548).

ŝalpaŝ : Sallanan görünümde, salkım saçak (KTS, 1886).

temteŝ : Sendeleme, adımlarını şaşırma (KTS, 2002).

1.2.6. r, l

l sesi boğumlanma yerine göre diş eti-damak (til uu-tişçil) sesidir. Söylenirken dilin ucu n diş etlerine dokunur ve sesin yolu tam kapanmaz. Akciğerden gelen hava

da bu engele takılınca dilin iki yanından geçer. Bu sebeple boğumlanma tarzına göre sızıcı olmakla beraber yarı boğumlanmalı (kaptalçıl-cılçıkçıl) sestir.

r sesi ise diş eti (til uçu-tişçil) ünsüzüdür. Akciğerden gelen hava dil ucuyla diş etinin hafif birleşmesiyle oluşan küçük ve ince yoldan titreşerek çıkar. Bu nedenle boğumlanma tarzı bakımından sızıcı olmakla beraber titreşerek (dirildeme-cılçıkçıl) bir sestir. Her iki ses de konuşma organlarının gerilme derecesine göre güçsüz seslerdir. Yumuşak veya sert çiftleri yoktur.

Kırgız Türkçesine genel olarak baktığımızda her iki ses de son ses olarak kullanılır fakat ön ses olarak kullanılmaz. Yalnız yansımalara ait *l* sesinin kelime başında kullanıldığı görülmektedir.

lap, lap-lap : Lapa lapa yağmak (KTS, 1486).

lek-lek : Aceleyle yürümek, patırdamak (KTS, 1489).

lık : 1.Ağzına kadar, 2.şıp diye (KTS, 1491).

lip : Çabuk, hemen (KTS, 1491).

luk : Zoşk (KTS, 1496).

lakilda-, lokulda- : Hızlı çarpmak, vurmak (KTS, 1485).

lakıy- : Uzun boylu, sağlam ve güçlü olmak, görünmek (KTS, 1486).

lapilda- : 1.Alevlenmek, alev almak, 2.lapa lapa kar yağmak, 3.aceleyle, şapırdatarak yemek yemek (KTS, 1487).

lekilde-, likilde- : Aceleyle yürümek (KTS, 1489).

lepilde- : Hafifçe esmek (KTS, 1490).

lıkilda- : Dolu olmak, dolup taşmak (KTS, 1491).

lipilda- : Hızlı, çabuk yürümek (KTS, 1491).

lokşu- : Midesi bulanmak (KTS, 1496).

lokuy- : Heybetli görünmek (KTS, 1496).

löküldö- : Şişman birinin sövüp sayarak üzerine atılma hareketi (KTS, 1496).

lukulda- : Zoğklamak (KTS, 1496).

lüpüldö- : Kalbi çarpmak (KTS, 1497).

r sesi ise yansımalarda ön ses olarak hiç kullanılmamaktadır. Fakat son ses olarak titreşim niteliğinden dolayı önemli bir yere sahiptir. Titreşerek oluşan tabii seslere uygun olması sebebiyle bu tarz sesleri adlandırmakta kullanılan tek sestir. Birincil biçimlerin son seslerini oluşturan CVC kalıbındaki yansımalarından örnekler;

çar : Cız, kızgın metale su değince çıkan ses (KTS, 698).

çur : Kalabalığın birdenbire çıkardığı gürültülü ses (KTS, 759).

dır : Aniden, hemen, “pır” diye (KTS, 815).

dır-dır : Tır tır çıkan ses (KTS, 815).

kor : Horultu (KTS, 1318).

zır : Çok hızlı, çabuk, tez hareket etme (KTS, 2214).

r sesinin son ses olarak en çok kullanıldığı şekil CVCVC, CVCCVC kalıbında sıfat veya isim olarak kullanılır.

caltır : Aşırı kaygan, parlak (KTS, 492).

ciltir : Parlak, pırıltılı, ışılı (KTS, 591).

kıbir : Yavaş, hızlı olmayan, ağır (KTS, 1216).

kıdır : Öfke, kızgınlık, hışım (KTS, 1217).

kıldır-kıldır : Tıkır tıkır, tıkırtı (KTS, 1224).

kübür : Dedikodu, lakırtı, söylenti (KTS, 1448).

şaldır-küldür : Patır kütür (KTS, 1886).

şatur-şutur : Patır kütür (KTS, 1895).

şıbir : Fısıltı, fısırdama (KTS, 1899).

tıbir-tıbir : Tıpır tıpır (KTS, 2019).

r, l sesleri en çok CVCC kalıbındaki yansımaların üçüncü sesi olarak kullanılan seslerdir. Bu kalıpta üçüncü ses olarak en çok kullanılan ses *r* sesidir. *r*'den sonra dördüncü sesler her zaman *t, ç, s, p, k* sesleridir. *r*'yi izleyen ses ise *l* sesidir. *l*'den sonra her zaman *p, ç, t* seslerinden biri gelmektedir.

balç : Cup (KTS, 241).

balp : Pat (KTS, 245)

barç : Küt (KTS, 258).

bark : Kısa ve gür ses çıkarma (KTS, 261).

bars : Pat (KTS, 265).

bart : Kart gürt (KTS, 265).

birt : Çat (KTS, 349).

bult : Aniden, hızlı şekilde yapılan hareketi bildirmek için kullanılır. (KTS, 430).

1.2.7. s, z

s, z sesleri boğumlanma yeri bakımından diş, diş eti (til uçu-tişçil) sesleridir. Telaffuzunda dilin ucu alt dişlere dayanırken orta bölümü de yukarı kalkmış vaziyette olur. Bu nedenle ses yolunda engel oluşur fakat yol tam kapanmaz. Akciğerden gelen hava bu yoldan sızarak çıkar. Dolayısıyla boğumlanma tarzı bakımından bu seslerin ikisi de sızıcı seslerdir. Konuşma organlarının gerilme derecesine göre *s* güçlü *z* de güçsüz seslerdir. *s* sert *z* ise onun yumuşak çiftidir.

Kırgız Türkçesindeki başka kelime gruplarında seslerin kullanımı yoğundur. *s* sesi kelimenin başında ortasında ve sonunda olabilir. *z* sesi ise başta genel olarak fazla bulunmaz. Fakat yansımalarda tam tersine başta bulunur sonda ise *s* sesi tercih edilmektedir.

zuu : Jet gibi, çok hızlı (KTS, 2219).

zıp : Çabuçak, çarçabuk (KTS, 2214).

zaŋk : Silahtan çıkan şiddetli ses, güm (KTS, 2209).

zınk : Zonk (KTS, 2214).

zoŋk-zoŋk : Zonk, sert, şiddetli yüksek ses (KTS, 2217).

“İri, kocaman, heybetli görünmek” anlamlarını veren yansımalar; *zakıy-*, *zalkay-*, *zaŋgıra-*, *zampay-*, *zaŋkay-*, *zaŋkıy-*, *ziŋgıra-*, *ziŋkiy-*, *zoŋkoŋdo-*, *zoŋkoy-*, *zुकuy-*, *zuŋkuy-* v.b.

“Zaŋgırdamak, gümllemek, zonklamak, gürültü koparmak” anlamlarını veren yansımalar; *zaŋıllda-*, *zaŋkıllda-*, *zarkıra-*, *ziŋıllda-*, *ziŋkıllda-*, *zırkıra-*, *zoŋkulda-* v.b.

z'nin sonda kullanılması çok fazla görülmemiştir.

ız : Vız, arı vb.nin sesi (KTS, 980).

sız- : Uçmak, çok hızlı gitmek (KTS, 1819).

tız : Cız, kızgın yağın içine bir şey atıldığında çıkan ses (KTS, 2035).

Ses yansımaları kelimelerde *s* sesinin ön ses olarak kullanılması fazla görülmez. Ancak biçim yansımaları kelimelerde oldukça çok rastlanır.

“Saçı başı dağılmış, tüyleri dağınık” anlamlarını taşıyan yansımalar; *saksak*, *saksan*, *saksagay*, *saksay-*, *saksannda-*, *sapsannda-*, *sapsay-*, *sapsıy-*, *seksegey*, *seksey-*, *sıray-*, *süksöy-* v.b.

“Sarkmak, sallanmak, aşağıya doğru sarkmak, sallana sallana hareket etmek” anlamlarını taşıyan yansımalar; *salaŋda-*, *salbıra-*, *salpaŋda-*, *salpay-*, *salpıllda-*, *salpakta-*, *salp-salp et-*, *samsaala-*, *samtıra-*, *sandıra-*, *selpey-*, *seŋsel-*, *solk et-*, *solkulda-* v.b.

s sesi son ses olarak çoğu zaman CVCC kalıbında görülür. Bu durum ise biçim yansımalarında değil çoğu zaman ses yansımalarında görülür. Seslerin birdenbire oluştuğunu ve kısa sürdüğünü gösterir. Eğer kısa sesler birden fazla ise ikileme şeklinde arka arkaya gelerek kullanılır.

ars : Köpeğin havlarken çıkardığı ses (KTS, 141).

bars : Pat (KTS, 265).

bırs : Aniden gülünce çıkan kısa süreli sesi ifade etmek için kullanılır (KTS, 349).

bors-bors : İnsan gülünce ve köpek havlayınca kısa ve kesik çıkan ses(KTS, 392).

kırs : Tıkır, tıkırdayan, birbirine vuran, çarpan şeylerin çıkardığı ses (KTS, 1242).

kors : Çat diye bir şey kırılınca çıkan ses (KTS, 1324).

kürs : Ağır bir şeyler yere düştüğünde çıkan ses, öksürürken çıkan ses (KTS, 1472).

tars : Tak, tahta ve başka bir şeye vurulduğunda veya silah patlayınca çıkan tok ve sert ses (KTS, 1963).

tırs : Tık, ince ve küçük bir nesne ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses, çıt (KTS, 2031).

tors : Pat (KTS, 2081).

türs : Küt (KTS, 2136).

1.2.8. ş

ş sesi boğumlanma yeri bakımından diş eti-damak (dil ucu-taңdayçıl) sesidir. Telaffuzunda dilin ucu sert damağa doğru yükseliyor ve ses yolunda engel oluşuyor. Hava akımı iyice daralan ses kanalından sürtünerek çıkıyor bu sebepten boğumlanma tarzı bakımından sızıcı (cılçıkçıl) bir sestir. Konuşma organlarının gerilme derecesine göre güçlü bir sestir. Sert bir ünsüz olmasıyla beraber yumuşak çifti olmayan bir sestir.

Başka kelime gruplarında çoğu zaman ortada ve sonda kullanılır. Başta fazla görülmez. Fakat yansılarda tabii seslerin niteliklerine uygun olarak ön seste daha çok kullanılmakta, tam tersine son seste fazla kullanılmamaktadır. CVC kalıbındaki birincil biçimler çoğu zaman çabukluk, hızlılık, devamlılık ya da aniden oluş içermektedirler. Bu özellik hem biçim yansımalarında hem de ses yansımalarında görülmektedir.

şak-şak : Şak, şak sesi(KTS, 1884).

şam-şum et- : Bir şeyler atıştırmak, yemek (KTS, 1889).

şar : Çağlayan, gürleyen suyun sesi (KTS, 1891).

şıp : Hemen, çabucak (KTS, 1904).

şır : Hemen, çarçabuk, direkt (KTS, 1904).

şop : Beklenmedik yerden, tesadüfen (KTS, 1912).

CVCC kalıbında ise son ses olarak her zaman *l*, *η*, *r* seslerinden sonra gelir.

şalk et- : Şak diye ses çıkarmak (KTS, 1886).

şanık : Kahkaha ya da çınlama yankılanma (KTS, 1890).

şarp-şurp, *şarp-şarp* : Şapırdamak (KTS, 1893).

şırp : Çatırtı, kuru yaprakları olan, çalılık yerlerden yürürken çıkan ses (KTS, 1905).

“yağmur, su ya da rüzgar sesleri” çoğu zaman *ş* sesiyle oluşmaktadır. Mesela, *şabıra-*, *şabur-şubur*, *şar*, *şarılda-*, *şarkılda-*, *şarkıra-*, *şarkıratma*, *şarpılda-*, *şarp-şurp*, *şatıra-*, *şıldıra-*, *şıldır-şıldır*, *şırıl-da-*, *şırkıra-*, *şırpılda-* v.b.

“şakırdamak, hışırdamak, şaklamak” anlamlı yansımalar; *şak*, *şagıra-*, *şakıl-da-şalak*, *şaldır-şıldır*, *şalk et-*, *şanıkıl-da-*, *şarak-şarak*, *şatır-şutur*, *şıtır*, *şıtıra-* v.b.

Kelime sonunda kullanılması çok mevcut değildir.

bış : Nefes alınca çıkan ses ya da balonun havası kaçınca çıkan ses (KTS, 349).

kış-kış : Hışıltı (KTS, 1247).

küş-küş : Çuf çuf, ağır alınıp verilen nefes (KTS, 1474).

1.2.9. y

y sesi boğumlanma yeri bakımından sert damak (ortoçul) ünsüzüdür. Söylenirken dilin ucu ve yanları dişlere dokunuyor ortası da sert damağa doğru

kabarıyor böylece ses yolu iyice daralıyor. Hava akımı bu dar yoldan sızarak geçtiği için boğumlanma tarzına göre sızıcı (cılçıkçıl) bir sestir. Yumuşak ya da sert bir çifti yoktur. Konuşma organlarının gerilme derecesine göre güçsüz bir sestir.

Kelime başında birleşik olarak ya (я), ye (е), yu (ю), yo (ё) şeklinde sadece Rusçadan geçen kelimelerde kullanılır. Kırgız Türkçesinde yansımalar da dahil y(й) sesiyle başlayan bir kelime yoktur. Son ses olarak da birincil ve ikincil biçimlerde görülmez. Ancak biçim yansımaları fiil gövdelerinde kullanımı oldukça yaygındır¹⁶. Bu tür yansımaların kök halinde kullanıldığına çok fazla rastlanmamıştır.

alcay- : Büyükçe, genişçe açılmak (KTS, 77).

barpay- : Kabarık olmak, açılmak (KTS, 264).

epey- : Küçük ve sevimli görünmek (KTS, 887).

ilciy- : Gıcık edercesine sırtmak (KTS, 956).

itirey- : Çok zayıf, cılız, çelimsiz (KTS, 1011).

1.2.10. f, v, h

Kırgız Türkçesinin diğer bütün kelime gruplarındaki gibi yansımalarda da aynı şekilde *f*, *v*, *h* seslerinden oluşan kelimeler mevcut değildir. Sadece yabancı kelimeler için kullanılan seslerdir. *v*, *h* sesleri son ses olarak çoğu çocuk dili kelimeleri olarak bir kaç örnekte yer almaktadır. *f* sesi hiç yoktur.

av : Hav, köpeğin çıkardığı ses

gav-gav : Hav, köpeğin çıkardığı ses (KTS, 926).

ha-ha : Gülerken çıkan ses (KTS, 944).

tah-tah : Çocuk dilinde silah

kıh : Çocuk dilinde kirli

kuh : Çocuk dilinde uyku

¹⁶ “Yapı Bilgisi Açısından Yansımalar” bölümündeki -(A)y ve -Çay eklerine bakılmalı.

İKİNCİ BÖLÜM

YAPI BİLGİSİ AÇISINDAN YANSIMALAR

Kırgız Türkçesinde yansımaların ikilemeli biçimleri, çeşitli eklerle türemiş biçimleri ya da yardımcı fiillerin yardımıyla kurulmuş biçimleri çok kullanılmaktadır. Yansımalar tek heceli köklerden giderek genişleyen ve türetmelerle büyüyen bir yapıya sahip olduğu için çeşitli eklerle türemiş biçimleri dilimizde oldukça fazla kullanılmaktadır.

2.1. Birincil Biçimler

Kırgız Türkçesi yansımalar bakımından oldukça zengindir. Bu yüzden ses ve hece yapısına göre de birçok şekli mevcuttur. Birincil biçimlerde CVC ve CVCC kalıpları çok kullanılmaktadır. İkincil biçimler ise birincil biçimlerin bir takım eklerle genişletilmiş yapıları olduğu için hemen hemen bütün kalıpların kullanımı geniştir. Kırgız Türkçesine ait ses yansımaları kelime dilin düzenine ve sistemine göre yapılmaktadır yani kök ve türevler bellidir. Biçim yansımaları kelimelerde ise biraz karışıklık vardır. Kök halinde çok fazla kullanılmadığı için çoğu biçim yansımalar türemiş birer gövde halindedir. Bu gövdelerdeki eklerden hareketle köklere ulaşıp belirtmek ve yorumlamak mümkün olmaktadır.

Birincil biçimler yansımaların en küçük tek heceli parçasıdır. Anlamı olarak yalın durumunda ve ikilemeli biçimlerde görülür. Kırgız Türkçesinde birincil biçimlerin çoğu tek başına anlamlı birer isim'dir. Tek başına anlamlı fiiller ise az sayıda kullanılmaktadır. Fiil olarak kullanımların çoğu çeşitli eklerle türeyerek, yardımcı fiillerle veya öteki fiillerin yardımıyla oluşur.

Kırgız Türkçesinde birincil biçim yansımaları çoğu zaman CVC ve CVCC kalıbında olur. Az sayıda CV, VC, CVV kalıpları da vardır.

1. **VV**: Bu gruba giren kelimeler iki ünlünün yan yana gelmesiyle oluşur. Sadece iki tane örnek verilebilir; *ia* (eşeğin sesi), *au* (kurdun uluma sesi)
2. **VC**: Bu gruptaki kelimeler ünlü ve arkasından gelen ünsüzden oluşur. Çoğu zaman *-kır* veya *-ıl* eklerinin ya da yardımcı fiillerin yardımıyla fiil olarak kullanılır. Mesela *ar* (ar diye betten al-, arkıra- arıl- : saldır- haykır-), *ır* (ır et-, ırıl-), *ırkır*- (köpeğin saldırmadan önce hırıltılı ses çıkarması), *ız* (ız et-, ızıl- : vız,

sinek ve benzer sesler). Bu gibi kelimeler dışında bir de çocuk dilinde kullanılan bazı kelimeler vardır. Bunlar; *av* (köpek), *ap-ap* (mama, yemek), *ay-ay* (yeni, cici), *oh* (yara, acı).

3. **CV**: Bu gruptaki kelimeler ünsüz ve arkasından gelen ünlüden oluşur. Çok az kullanılır. *ba* (aniden bir şey görünce, korkunca çıkan ses), *pa* (çocuk dilinde sıcak).
4. **CVV**: Bu gruba giren kelimeler ünsüz ve arkasından gelen uzun ünlüden oluşmaktadır. Mesela, *maa* (koyun sesi), *möö* (inek sesi), *mee* (kuzu sesi), *zuu* (çok hızlı).
5. **VCC** : Bu gruba giren kelimeler üç tane sestem oluşur. Ünlüden sonra iki tane arka arkaya ünsüz gelmektedir. Mesela, *ülp* (efil efil), *ars* (köpeğin havlarken çıkardığı ses), *elp et-* (birden bire esmek), *ırp et-* (güçlülükle kımıldı-).
6. **CVC**: Bu gruba giren kelimeler üç sestem oluşur, tek hecelidirler. İkinci ses her zaman ünlü olur. Birincil biçimlerde en çok kullanılan iki şekilden biridir. Son ses *p, r, ŋ, m, k, ŝ* seslerinden biri olur. Mesela; *düp, çop, tıp, tır, bır, dıŋ, cim, biş, tak-tuk* v.b
7. **CVCC**: Birincil biçimlerde en çok kullanılan iki şekilden diğeridir. Dört sestem oluşur, tek hecelidir. İkinci ses her zaman ünlü, üçüncü ses de her zaman sedalı bir ünsüzdür. Mesela, *tars, barç, balp, kırt, danık, calt, kars, balç, bolt*, v.b.

2.1.1. Ad Görevinde Birincil Biçimler

Yansımaların çoğu genel olarak isim yapısındadır. Dolayısıyla birincil biçimlerin çoğu da isim durumundadır. Ancak kalıplaşmış birer anlamlı isim olarak sayıca çok fazla değildir. Kırgız Türkçesinde yansımaların yalın hali değil, türemiş, ek almış veya yardımcı veya diğer fiillerle kurulmuş biçimleri kullanımda daha çok tercih edilmektedir.

Tek başına, her hangi bir ek almadan, yalın durumda kullanılan kalıplaşmış isim görevinde birincil biçim yansımalar anlamlı olarak ad ve sıfat görevinde kullanılmaktadır.

car : İlan, duyuru, bildiri, haber (KTS, 515).

çuu : Gürültü, kavga (KTS, 760).

çır : 1. Kavga. 2. Kavgacı, huysuz kimse (KTS, 731).

daŋ : 1. Şöhret, nam, ün. 2. Belli, açık, bilinen (KTS, 781).

duu : 1. Gürültü, şamata 2. Kavga, dövüş, savaş 3. Söylenti, söz. (KTS, 841).

düñ : 1. Şöhret, nam, ün. 2. Söylenti, laf, dedikodu. (KTS, 845).

“*Akın ırçı car aytat / Şair duyuru yapıyor*” (Akıyev, CAT. 2012, 4: 97)

“*Çuunu ugup kayrılışsa kerek / Kavgayı duyunca dönmüş olmalılar*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 12)

“*Duu külüp kaldık / Gürültü yaparak gülüverdık*” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 138)

“*Eki kudanın çırı / İki dünürün kavgası*”(Alıbayev, CAT. 2013, 11: 91)

“*...boluştun kadır-barkı elde-curtta düñ söz bolup cattu / ...yöneticinin itibarı halk içinde söz oluyordu*” (Kalbayev, CAT. 2013, 5: 94)

. “*Kalıñ curtka dañ Koşoy / Bütün halka şöhreti bilinen Koşoy*” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 11: 59) vb.

2.1.2. Fiil Görevinde Birincil Biçimler

Kırgız Türkçesinde fill görevinde birincil biçim yansımalar sayıca çok fazla değildir.¹⁷

canç- : Ezmek, kırmak, vurmak, ufalamak (KTS, 501).

cır- : Yırtmak, yarmak, delmek (KTS, 596).

cış- : Ovmak, ovalamak (KTS, 598).

çak- : Kırmak, ezerek parçalamak (KTS, 683).

çap- : Vurmak, çakmak (KTS, 696).

kak- : Çakmak, vurarak sokup yerleştirmek (KTS, 1051).

kırç- : Parçalayarak kesmek, bölmek (KTS, 1237).

kırk- : Kesmek, kırmak (KTS, 1240).

“*Bul suu adam emes töönü da ala saldırip, taştan taşka cançıp, küm-cam kıla turganday / Bu su insanı değil deveyi bile akıtıp, taştan taşta vurarak param parça edecek gibi*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 96)

“*... etin cegenden kiyin ciligip çagıp körsö çuçuikka tolup kalgan eken / ...Etini yedikten sonra kemiğini kırarak ileğe dolmak üzere olduğunu gördü*” (Kalbayev, CAT. 2012, 9: 151)

“*Usta mık kagıp koyuş için ele emes, üy turguzuş için koluna balka karmayt / Usta çekici sadece çivi çakmak için değil ev yapmak için tutar.* (Folkner, CAT. 2011, 3: 160)

¹⁷ Bu konu hakkında Türevler’de “Birincil Biçimlerden Yansımali Fiiller” bölümünde ayrıntılı bilgi almak mümkündür

“... makalalardı gazetadan *kırkıp* alıp, *köp cıdar cıynap*, *ayoluu asıl buyum katarı saktapa keldi* /... makalelerdi gazeteden keserek yıllar boyunca toplayıp değerli bir eşya gibi sakladı” (Riskul, CAT. 2013, 3: 140) vb.

2.1.3. Yardımcı Fiillerle Birincil Biçimler

Yansımalar çoğu zaman yardımcı fiillerle beraber kullanılır. Hamza Zülfikar’a göre fiil olarak kullanılmalarını sağlamak ve zamanlara göre çekimlerini yapabilmek için yardımcı fiillerden yararlanılmıştır.¹⁸ Bu durumda yansımaların daha açık anlam kazandığı görülür. Kırgız Türkçesinde yansımaları yüklemleştirmekte *et-*, *de-*, *bol-*, *kıl-* yardımcı fiilleri kullanılır.

Kırgız Türkçesinde birincil biçim yansımaların fiil olarak kullanımında her zaman aynı yardımcı fiil veya tasfiri olmayan diğer fiillerle kullanılmaz. Yeri geldiğinde fiiller değişebilir bu da anlamı değiştirir. Örnek olarak *cım* yansımasını verecek olursak; *cım bol-* (1. Bilmiyormuş, haberi yokmuş gibi yaparak susmak, sessiz kalmak. 2. Sessizleşmek, sessiz olmak), *cım cat-* (Sessizce yatmak), *cım kül-* (Gülümsemek), *cım et-* (Parlamak), *cım de-* (Mutlu olmak), *cım debe-* (Susmak, sesiz kalmak), *cım dey tüş-* (Aniden mutlu olmak, için için sevinmek), *cım-cım* (Pırıl pırıl, parıl parıl), *cım-cım kül-* (Gözleri parlayarak gülümsemek), *cım-cım bol-* (Gizlenmek, saklanmak, belirsiz kalmak), *cım cım et-* (Parlamak, ışıldamak) vb. Bunun gibi Kırgız Türkçesinde aynı yansımayı farklı fiillerle beraber görmek mümkündür. Bu durumda yansımanın anlamı da değişmektedir.

et- Fiiliyle Birincil Biçimler

Kırgız Türkçesinde birincil biçimlerde kullanılan en işlek yardımcı fiil *et-* fiilidir. Hemen hemen bütün yansımalarda kullanılmaktadır. *tüş-* fiiliyle birlikte kullanımı da mevcuttur. Mesela, *cark ete tüştü*. Bu tür kullanımlar anlatıma aniden, birdenbire gibi anlamları katmaktadır.

bart et- : Kart gurt etmek (KTS, 265).

bilk et- : Seçirmek, hafifçe oynamak (KTS, 345).

cark et- : Parlamak, parıldamak (KTS, 524).

dürt et- : Birdenbire yanmak (KTS, 849).

selt et- : Korkudan dolayı ürpermek, sıçramak (KTS, 1797).

kars et- : Tak, tok diye ses çıkmak (KTS, 1130).

¹⁸ Zülfikar, Hamza, a.g.e. s.93.

kort et- : Çabucak Kırılıvermek (KTS, 1325).

künk et- : Açık konuşmamak bir şeyler söylenmek (KTS, 1466). vb.

“*Menin kıykırığıman selt etip çoçup ketti... / Ben haykırınca korkudan sıçrayıverdi...*”
(Şolohov, CAT. 2011, 4: 37)

“*Küngö kakırap kurgagan üy cıgaçtarı kagazday dürt etip, tütün çıgabay aloolonup çatırap attı / Güneşin altında kuruyan evin ahşapları kağıt gibi yanarak, duman çıkarmadan alevleniyordu*” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 85) vb.

“*...Nurmat kaltırap, titirep kancarın şiltegende sol cakkı karuum tız ete tüştü / ...Nurmat titreyerek gelip hanceri saplayınca sol tarafım birden sızlamaya başladı*” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 81)

kıl- Fiiliyle Birincil Biçimler.

Yardımcı fiillerin içinde en az kullanılan fiildir. Daha çok isim olarak kalıplaşmış yansımalarla görülür.

dañ kıl- : Duyurmak, yaymak (KTS, 783).

düñ kıl- : Yaymak, birçok kimseye duyurmak (KTS, 845).

“*Al büt düynönü düñ kıldı / Onun söhreti bütün dünyaya yayıldı*” (Toktomuşev, CAT. 2011, 2: 106)

“*Ordonu kızıl kan kıldı, oyrotko munu dañ kıldı / Orduyu kırmızı kana boyadı, Oyratlara bunu duyurdu*” (M1. 1995: 246)

bol- Fiiliyle Birincil Biçimler

cım bol- : Sessiz olmak, sessiz kalmak (KTS, 593).

dañ bol- : Belli olmak, yayılmak (KTS, 783).

düñ bol- : Söz çıkmak, söylenti dolaşmak (KTS, 845).

“*Bul bıltrkı küzdö Koçkor öröönünö düñ bolgon coruk / Bu geçen seneki sonbaharda Koçkor bölgesinde söz olan bir olaydır*” (Barçın, 2013, 3: 11)

“*...ürüp-ulup kelgen karışkırlar bir kezde cım bolup ele tınçtana kaldı / ...havlayarak, uluyarak gelen kurtların sesleri bir anda kesildi*” (CA2. 2008: 74) vb.

de- Fiiliyle Birincil Biçimler

et- fiilinden sonra gelen en işlek fiildir. Biçim yansımalarından daha az olmakla beraber ses yansımalarında daha çok görülür. Kullanım olarak geniş bir alan kapsamaktadır. Cümleler hem *de-* fiiliyle olumlu hem de *debe-* fiiliyle olumsuz olarak da kurulabilir. Ayrıca anlatıma ansızın, birdenbire, aniden anlamlarını katmak için *tüş-* fiiliyle birlikte de kullanılabilir.

şuu de- : 1. Pır diye ses çıkarmak. 2. Kalbi yerinden fırlayacak gibi olmak (KTS, 1916).

kıñ de- : Ses vermek, herhangi bir ses çıkarmak (KTS, 1233).

kıñ debe- : Gıkı çıkmamak, gık dememek (KTS, 1233).

kıñk de- : İnlemek (KTS, 1234).

kıñk debe- : Gıkı çıkmamak (KTS, 1234).

cım dey tüş- : İçin için sevinmek, mutlu olmak (KTS, 593).

çirt dey tüş- : Yüzü düşmek, somurtmak (KTS, 733).

çur dey tüş- : Birdenbire gürültü koparmak (KTS, 759).

duu dey tüş- : Ansızın bir gürültü duyulmak (KTS, 841).

düñ dey tüş- : Kısa sürede yayılmak, duyulmak (KTS, 845).

dür dey tüş- : Titremek, korkuya kapılmak (KTS, 847).

şilk dey tüş- : Birden bire aşağı doğru sarkıvermek, kafasının öne veya yana eğmek (KTS, 1902).

“Maşine **zuu dep** canıman ötö berdi / Araba yanımdan hızlıca geçti” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 105)

“ Tegerenip kelgen ısıq caş közün tumandattı, başı ıynine **şilk dey tüştü...** / Etrafını kuşatarak gelen sıcak yaşlarından gözleri karardı, kafası omzuna düştü (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 157)

“Ustatımdın aytkanın kıñ **debey** atkara berdim / Ustamın dedikleri gıkımı çıkarmadan yapmaya devam ettim” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 45)

“Akırkı kupletin ayaktap baratkanda zal **duu dey tüştü** / Son beyitin son mısralarında salonda ansızın bir gürültü kopuverdi” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 65)

2.1.4. Öteki Fiillerle Birincil Biçimler

Kırgız Türkçesinde yansıma kökler, yardımcı fiiller dışında başka fiillerle beraber de kullanılır. Bu tür fiiller birincil biçim yansımalarının anlamını tamamlamaktadır. Bu kullanım şekli ile yansımalar daha açık ve kesin bir anlam kazanırlar.

Kırgız Türkçesinde yansımalar anlatıma canlılık katan, anlatımı süsleyen, tamamlayan kelime türlerinden olduğu için herhangi bir fiil ile birlikte cümle içerisinde geçebilir. Yansımalar yapım ve çekim ekleriyle türeyebilen bir kelime kategorisi olduğundan öteki fiillerle birlikte kullanımı daha çok birincil biçimlere aittir. Herhangi bir birincil biçim yansımayı diğer herhangi bir fiil ile görmek mümkündür. Mesela; *kars*

tiş- (*ısır-*), *bors kül-* (*gülmek*), *şıp çık* (*çıkılmak*). Ancak, bazı fiiller yardımcı fiiller gibi çok sayıda da kullanılabilir. Örneğin, *koy-*, *sal-*, *ber-*, *çık-* vb.

koy- Fiiliyle Birincil Biçimler

cılt koy- : Birdenbire yok olmak, gözden kaybolmak (KTS, 591).

kılt koy- : Birdenbire kaybolmak, ansızın sıvışmak (KTS, 1228).

dır koy- : Hemen harekete geçmek veya birden kaçmak (KTS, 815).

duu koy- : Birden ve hızlı bir şekilde hareket etmek (KTS, 841).

“...*artına karabay **dır koydu**... /...arkasına bakmadan kaçarak gitti... (Cigitov, CAT. 2011, 3: 40)*

“... *bir tülkü kırdan aşip **kılt koyup** kete berdi / ...bir tilki tepeyi geçip, birden kayboluverdi” (Malikov, CAT. 2011. 10: 58)*

ber- Fiiliyle Birincil Biçimler

cılt ber- : Birdenbire kaybolmak (KTS, 591).

dır ber- : Birden kaçmak (KTS, 815).

“*Ketip bara catkandardın bardığı teñ **dır berip** oñ tarapka kaçıp kaldı / Gidenlerin hepsi birden sağ tarafa kaçmaya başladılar” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 98)*

“*Canagı terezeden körüngön kişi tigi keler menen **cılt berip** cogoldu / O pencerede gözükken adam öbürkü gelince birdenbire kayboldu” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 213)*

sal- Fiiliyle Birincil Biçimler

duu sal- : Birden hızlı bir şekilde hareket etmek (KTS, 841).

çuu sal- : Gürültü çıkarmak, koparmak (KTS, 761).

çır sal- : Kavga çıkarmak (KTS, 731).

“*Menin kulunum cer betine **dañ salıp** cönödü / Benim oğlum yer yüzüne sohret saçarak yürüyor” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 132)*

“*Elge: “Baldardı moldogo bergile”,-dep **çır saldırdı** / Halka çocukları hocaya gönderin diye ilan ettirdi” (Kalbayev, CAT. 2013, 4: 102)*

çık- Fiiliyle Birincil Biçimler

çuu çık- : Gürültü kopmak (KTS, 761).

çır çık- : Kavga çıkmak (KTS, 731).

“... *bolbogon nerseden **çır çıgıp**, çabışıp da turuşkan / ... önemsiz şeylerden kavga çıkartarak arada birbirine saldırdıkları bile” (Kalbayev, CAT. 2013, 5: 99)*

“*Kapısının **çuu çıgıp** kaldı / Beklenmedik yerde gürültü kopuverdi” (Ba Cin,CAT. 2013, 5: 144)*

Diğer Fiillerle Birincil Biçimler

cark can- : Birdenbire alev almak, tutuşmak (KTS, 524).

çark ur- : Fırlamak, hızla bulunduğu yerden çıkmak (KTS, 700).

çart kes- : Pat diye kesmek (KTS, 702).

çort ayt- : Kesin ve açık konuşmak (KTS, 748).

tıp basıl- : Hemen durmak, hemen susmak, sesi kesilmek (KTS, 2027) vb.

“Uşundan köp ötpöy camgır **tıp basılat** / Fazla uzamadan yağmur hemen durur”
(Kerimbeyev, CAT. 2011, 2: 61)

“...boz üydün tündüğünön kötörülö **calp öçkön ottun kıpını okşop, oy-sanası alıs uzabay çort kıyılıp cattı** / ...yükselerek çadırın tepesinden çıkınca hemen sönen ateş kıvılcımları gibi düşünceleri de çok uzamadan bölünüyordu (Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 109) vb.

2.2. İkincil Biçimler

İkincil biçimler, birincil biçimlerden birtakım eklerle genişletilmiş isim soyundan olan yapılardır. İkincil biçimleri kuran eklerin başında *+ıl* (*+il, +ul, +ül*) ve *+ır* (*+ir, +ur, +ür*) ekleri gelir (Zülfikar, 1995: 101). Kırgız Türkçesinde de aynı ekler ikincil biçimleri oluşturmaktadır. Ancak *+Ir, +Ur* ekinin kullanım alanı daha fazladır. *bıdır, bıdır, topur, çatır, büdür*, vb.

+Il, +Ul ekinin kullanımı ise daha azdır. *apıl-tapıl, döngül, balbul* vb. Ancak *+Il, +Ul* ekinin *+DA* (*+Il+DA-*) ekiyle birlikte fiil olarak kullanımı çok sayıda mevcuttur. *acıl-da-, kacıl-da-, bakıl-da-, tarsıl-da-*, vb.

Bir diğer ek ise *+Iş, +Uş* ekidir. İkincil biçim yansımaların yapımında az sayıda kullanılmaktadır. Mesela, *şıbış, tıbış, dabış*.

Kırgız Türkçesinde *+A, +I, +O, +U* ve *+Ip* ekleri de ikincil biçimleri oluşturmaktadır. Ancak bu eklerin çoğu ikilemeli olarak kullanılmaktadır¹⁹. Mesela: *baka-şaka, bıkı-çıkı, kacı-kucu elep-celep, alap-alap* vb.

İkincil biçim yansımaları kelimeler genel olarak aşağıdaki kalıplarda kullanılmaktadır:

1. **VCVC**: Bu gruba giren kelimeler dört sestem oluşur. Tek başına nadir kullanılır. Çoğu zaman ikileme şeklinde rastlanır. Mesela, *elep-celep, apıl-tapıl, opur-topur* vb.
2. **CVCV**: Bu gruba giren kelimeler dört sestem oluşur. Çoğu zaman ikileme şeklinde kullanılır. Mesela:

¹⁹ Bu ekler hakkında tezimizin “İkilemeli Yansımalar” bölümünde daha fazla bilgi almak mümkündür.

3. **CVCVC**: Bu gruba giren kelimeler iki heceden, beş sestem oluşmaktadırdır. Beşinci ses olarak *r*, *l*, seslerinden biri kullanılmaktadır. Mesela, *kıbrı*, *kıtır*, *bıdır*, *şıdır*, *topur*, *bodur*, *tapıl*, *tıbış*, *dabış*, *şıbış*
4. **CVCCVC**: Bu gruba girenler de iki hece altı sestem oluşmaktadırdır. Mesela, *bülbül*, *balbıl*, *döngül*, *dıngır*, *şıngır*, *şalbır*, *daldır* vb.

2.2.1. Ad Görevinde İkincil Biçimler

Kırgız Türkçesinde isim görevinde ikincil biçim yansımaları yapan en işlek ek +Ir / +Ur ekidir. Verilen örnekler dışında daha birçok yansıma mevcuttur.

çuldur : Peltek, tutuk (KTS, 757).

bıdır : Pürtük, küçük kabarcık (KTS, 342).

bıdır : Salgı, yapışkan madde (KTS, 343).

buldur : Peltek (KTS, 428).

caltır : Aşırı kaygan, parlak (KTS, 492).

çıtır : Bir tür zehirli bitki (KTS, 734).

cañçar : Kırgızların eskiden savaşta ve avcılıkta kullandıkları keskin silah (KTS, 502). vb.

daldır : Avanak, aptal, bön (KTS, 777).

kübür : Dedikodu, lakırtı, söylenti (KTS, 1448).

“... *kara küröñ* ***bıdır*** *taştarga şabıragan köbük cabışat* / ... siyah, kahverengi, yapışkan maddeli taşlara bir de köpükler yapışır” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 5)

“...***caltır*** *muzdun aldınannşuldurap ağıp catkan suunun dabışın tıňřagandı cakşı köröm* / ... parlak buzun altından akmakta olan suyun sesini dinlemeyi seviyorum” (Pasañova, CAT. 2013, 4: 13)

“*Avdiy magdırap baratkan, aņğıça el tolkup, kobur küçödü* / Avdiy mayışmaya başlamıştı, ancak insanlar çoşunca sohbetler arttı” (CA5. 2008: 231)

II /U1 eki Ir /Ur eki kadar işlek olmasa da İkincil biçimleri yapan sıradaki ektir.

balbıl : 1. Alev alev 2. Pırıl pırıl, çok parlak (KTS, 239).

bülbül : Sönük, parlaklığı az, etkisiz, zayıf (KTS, 457).

bürül : Alaca karanlık (KTS, 462).

çenkil : Gök, mavi (KTS, 714).

kühkül : Lakırtı, boş söz, laf (KTS, 1466).

küypül : 1 Perişan, bakımsız. 2. Darmadağın, karışık.

“Al oşo **küypül** küçügün canınday cakşı köröt / O perişan köpeğini kendi canı gibi sever” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 86)

“Kokus sen bir saatka bolso da çakırıp kalarsın degen bala çaktağı **bülbül** ümütüm cürögümdün terehinde, akıl-esimdin karanğı burçatarının birinde dale cürdü / Belki bir saatliğine de olsa çağırırıs diye çocukluğumun sönük ümiti kalbimin derinlerinde, aklımın karanlık kenarlarında hala saklı” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 115)

İş /Uş eki II : Ul ekini izlemektedir. Örnekler çok fazla değildir.

çürüş : Buruşuk, buruşuk olan (KTS, 764).

dabış : Ses, seda ün (KTS, 771).

dıbış : Tıp tıp ses (KTS, 812).

şıbış : 1. Çıtırtı. 2. Gizli haber, işaret (KTS, 1900).

tıbış : Ses (KTS, 2019).

“Sırttan da eç bir **şıbış** ugulbayt, üy da tımtırs / Dışardan da hiç bir ses gelmiyor, evin içi de sessiz” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 151)

“...içki kabinettin kaalgası akırın **dabişsiz** cabılıp ketti / ...içerdeki odanın kapısı yavaşça sessiz bir şekilde kapandı” (Şeldon, CAT. 2011, 12: 107)

2.2.2. Fiil Görevinde İkincil Biçimler

İkincil biçim isim görevindeki gibi burda da +Ir- / +Ur- eki öncülük etmektedir.

añır- : Hayret etmek, şaşırmaq (KTS, 115).

büldür- : Bozmak, kırmak (KTS, 457).

çañır- : Çığlık atmak veya koparmak (KTS, 695).

çıñır- : Çığlık atmak (KTS, 729).

cañır- : Yankılanmak, çınlamak (KTS, 510).

cımır- : Sahibine sormadan, bildirmeden almak, çalmak (KTS, 594).

çimir- : Döndürmek, dönmesini sağlamak (KTS, 738).

“*Kirisk çıñırıp ıylap ciberdi, birok anı ukkan can bolbodu / Kirisk çığlık atarak ağlayıverdi, ama onu duyan kimse olmadı*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 39)

“*Añgıça kulaktı cargan cindikananın sirenası cañırdı / O sırada kulakları patlatan akıl hastanesinin sirenleri yankılanarak çınladı*” (Rayev, CAT. 213, 1: 15)

Yansımalara genel olarak baktığımızda *+II / +Ul* eki önemli yere sahiptir. Yansımaların edilgen çatı durumu olsun, *+II+DA-* (acılda-, şarılda-, carılda- vb) *+II+cI-* (cubalcı-, kıbılcı-, cıbılcı- vb.) birleşik ekleriyle kurulmuş türevler olsun, isim yapan *+II- / +Ul-* eki olsun her zaman işlek bir ektir. Ancak ikincil biçim fiillerde daha az örneğe rastlanmıştır.

kubul- : 1. Kılık, renk değiştirmek. 2. Hoş bir şekilde duyulmak (KTS, 1403).

sendel- : Sendelemek (KTS, 1799).

señsel- : Sallanmak (KTS, 1800).

“*...çaçı üksöyüp, denesin kıcı basıp sendelip kirip kelet / ...Saçları dağılıp, vücudu kirlenip sendeleyerek girdi* (Ezop, CAT. 2011, 9: 212)

“*...şaarga kelgende ele kubulup, kız bolup kalışat /... şehre gelince kılık değiştirip kız oluverirler*” (Çerik, CAT. 2012, 5: 22)

+Iş- / +Uş- eki de aynı şekilde az sayıda mevcuttur.

cılbış- : Kaymak, kımıldamak, yerinden oynamak (KTS, 582).

cılmuş- : 1. Sızmak, belli olmadan akmak 2. Kayıp, sıyrılıp gitmek (KTS, 590).

çürüş- : Buruşmak, düzgünlüğü bozulmak (KTS, 764).

“Çepkeninin etegin astına tüşöp, uçtarın bek karmagan boydon boordon ildıy **çılınıştı** / Kabanını altına koyup, kenarlarını sıkı tutarak aşağıya doğru kaydı” (Bahti, 2012, 3: 164)

“Anısı kurgagan darbızdın kabıgınday **çürüşkön** arık, sakal çaçı öskön cüdöö neme eken / O dediği karpuzun kurumuş kabuğu gibi buruşan zayıf, sakal saçları birbirine karışan zavallı biriymiş” (Kenen, CAT. 2012, 9: 68)

2.2.3. Yardımcı Fiillerle İkincil Biçimler

Kırgız Türkçesinde İkincil biçimlerin yardımcı fiillerle kullanımında yine *et-* fiili öncülük etmektedir. İkincil biçimlerde *de-* fiili birincil biçimdeki gibi işlek değildir. Daha çok *tüş-* fiili ile beraber halk ağzında kullanılmaktadır. Mesela, *şıngır de-, taŋgır dey tüş-, kaldır dey tüş-* vb. *kıl-* ve *bol-* fiilleri de birincil biçimlerdeki gibi çok fazla kullanılmaz.

et- Fiiliyle İkincil Biçimler

kıbir et- : Kıvıldamak, hareket etmek (KTS, 1216).

mıdır et- : Hareket etmek (KTS, 1546).

şuudur et- : Hışırdamak (KTS, 1916).

“Aylanada al kündön bölök çaşoonun **mıdır etken** belgisi cok / Çevrede o güneşten başka hayatın hareket ettiğini belli edecek hiç bir şey yok” (Magauin, CAT. 211, 3: 135)

“Tegeregimen **kıbir etken** can körünböyt / Etrafında kıpırdayan hiç bir can gözükmüyor” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 125)

kıl- Fiiliyle İkincil Biçimler

daŋgır kıl- : Düzlemek (KTS, 738).

salbar kıl- : Erkek eşini terk etmek (KTTS, 1765).

bol- Fiiliyle İkincil Biçimler

salbar bol- : Terk edilmek, ilgisiz kalmak (KTTS, 1765).

“*Senin colun şıdır bolsun!* / Senin yolun açık olsun! (Kerimbayev, CAT. 2011, 2: 75)

2.2.4. Öteki Fiillerle İkincil Biçimler

İkincil Biçimlerin öteki fiillerle kullanımı birincil biçimler kadar yaygın değildir.

kobur sal- : Konuşmak, sohbet etmek (KTTS, 321). vb.

“*Kol bulgalap, **balbil canıp turçu eley*** / El sallayarak pırıl pırıl parlar dururdun”
(Usenov, CAT. 2011, 8: 121)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜREVLER

3.1. Birincil ve İkincil Biçimlerden Yansımalı Fiiller

3.1.1. Birincil Biçimlerden Yansımalı Fiiller

3.1.1.1. Birincil Durumda Yansımalı Fiiller

Kırgız Türkçesinde birincil durumda kök halinde sadece yardımcı ve diğer fiillerle kullanılıyor. Kök halinde doğrudan fiil olarak kullanımları yansımalı fiiller hemen hemen hiç yoktur. Türkiye Türkçesiyle ilgili Hamza Zülfikar'ın birincil durumda yansımalı fiiller konusunda verdiği örneklerin bazıları Kırgız Türkçesinde de kullanılmaktadır. Örneğin, *cır-* (Yırtmak, -Dz); *cirt-* (Yırtmak, -To); *çak-* (Vurarak sokmak, yerleştirmek, TSöz), Kırgız Türkçesinde “vurarak kırmak, parçalamak” (KTS, 683) anlamında kullanılıyor; *çap-* (Kesmek, TENNURİ) Kırgız Türkçesinde “vurmak, çakmak” (KTS, 696) anlamında kullanılıyor; *gak-* *kak-* (İtmek, sokmak, saplamak –Çr) Kırgızcada *kak-*; *gırç-*, *kırç-* (Kesmek, biçmek, -Isp) Kırgızcada *kırç*; *gırk-*, *kırk-* (Kırmak, -İç) Kırgızcada *kırk-*, (Zülfikar, 1995: 108-109) vb. Eğer bu fiiller yansımalı fiilse, Kırgız Türkçesinde kök halinde kullanılan yansımalı fiiller yok demek yanlış olur. Ancak Kırgız Türkçesindeki bu fiillerin yansıma olduğunu savunan ya da gramer kitaplarında yansıma olarak gösteren bir kaynak yoktur.

Yalın biçimdeki bu fiillerin çatıları da mevcuttur.

-tIr- ettirgen ekiyle kurulmuş biçimleri: *cirttir-*, *çaktır-*, *çaptır-*, *çarptır-*, *çırptır-*, *kaktır-*, *kırçtır-*, *kırttır-*,

-ş- işteşlik çatı ekiyle kurulmuş biçimleri: *cirtiş-*, *çakış-*, *çabış-*, *çarpış-*, *çırpış-*, *kagış-*, *kırçış-*, *kırkış-*

-n- dönüşlü çatı ekiyle kurulmuş biçimleri: *çabın-*, *çarpın-*, *çırpın-*, *kırkın-*

-Il- edilgen çatı ekiyle kurulmuş biçimleri: *cirtıl-*, *çagıl-*, *çabil-*, *çarpıl-*, *çırpıl-*, *kagıl-*, *kırçıl-*, *kırkıl-*

3.1.1.2. Birincil Biçimlerden Fiil Yapma Ekleriyle Türetilmiş Biçimler

+kIr- / +kUr-

Kırgız Türkçesi'nde birincil biçimlerden fiil yapma ekleriyle türetilmiş yansımali fiillerde +KIr-, +KUr-, eki önemli yere sahiptir.

ay+kır- : Haykırmak (KTS, 190).

ba+kır- : Bağırarak (KTS, 230).

bış+kır- : 1. Tıksırmak, aksırma 2. Aniden gülme (KTS, 352).

çüç+kür- : Aksırmak, hapşırarak (KTS, 761).

ış+kır- : Düdük sesi, ıslık çalmak (KTS, 977).

kat+kır- : Kahkaha atmak (KTS, 1146).

ke+kır- / Geçirmek (KTS, 1182).

koş+kur- : Atın ürktüğü zaman hırıltılı ses çıkartması (KTS, 1329).

tü+kür- : Tükürmek (KTS, 2129).

+IA- / +dA- / +tA-

Daha çok ikincil biçimlere has bir ektir. Az sayıda birincil biçimlerde de kullanılmaktadır.

aba+la- : Havlamak, durmadan havlamak. (KTS, 19).

aca+la- : 1. Havlamak, 2. karşısındakiye fırsat vemedi sözle saldırmak (KTS, 25).

çır-la- : 1. Kavga çıkarmak. 2. Huysuzluk etmek (KTS, 733).

akak+ta- : 1. Yorulunca ve sıcktan bunalınca sık sık solumak. 2. Susamak (KTS, 56). Bu örnekte ikilemeli birincil biçim üzerine getirilmiştir.

çar+da- : 1. Kurbağa vaklamak 2. Kuş veya böcekler değişik tonda ses çıkarmak (KTS, 699).

çır+da- : 1. Kavga çıkarmak. 2. Huysuzluk etmek (KTS, 733).

+rA- / +rO-

maa+ra- : Koyun kuzu melemek (KTS, 1500).

möö+rö- : İnek, öküz böğürmek (KTS, 1573).

+A / +I / +U

añk+ı- : Mis kokmak (KTS, 116).

bilg+ı- : Bozularak kötü kokmak, çürümek (KTS, 345).

bilc+ı- : Kötü, pis kokmak (KTS, 343).

bılç+ı- : Dövmek, parçalamak, ezmek (KTS, 344).

bıkş+ı- : 1. Tütmek, hafif duman çıkararak tütmek. 2. Kötü kokmak (KTS, 343).

bükş+ü- : Kötü kokmak (KTS, 456).

cılç+ı- : Sızmak, sızarak akmak (KTS, 583).

çak+a- : Boğazında kalmak (KTS, 683).

çalk+ı- : Göl, deniz durgun, sakin görünmek (KTS, 690).

çanğ+a- : Susamak, su içme gereksinimi duymak(KTS, 695).

çulğ+u- : Kafasını sallamak (KTS, 758).

çum+u, çumk+u- : Dalmak, suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek (KTS, 758).

kak+a- : Yemek boğazında kalmak, boğulmak (KTS, 1053).

kakş+a- : 1. Zırlamak, hıçkırarak ağlamak. 2. Durmada sürekli konuşmak (KTS, 1057).

tant+ı- : Saçmalamak, yersiz konuşmak (KTS, 1949).

tañş+ı- : 1. Ötmek, 2. Güzel ses çıkarmak, şarkı söylemek. (KTS, 1952).

sas+ı- : Pis kokmak, kötü kötü kokmak (KTS, 1785).

+ala- / +ele-

ant+ala- : Teleş etmek (KTS, 109).

cac+ala- : Savunmaya çalışarak gereksiz yere konuşup durmak, lafi gevelemek (KTS, 473).

ent+ele- : 1. Nefes nefese kalmak. 2. Afallamak (KTS, 883).

ile+ele- : Ağır ağır, yavaş yavaş yürümek (KTS, 992).

sab+ala- : Hızlı, çabucak, süretli, şiddetli gitmek, uçmak, yağmak (KTS, 1756).

talk+ala- : Kırmak, parçalamak, bozmak (KTS, 1936).

tems+ele- : 1. Aradığı şeyi bulamayıp devamlı gezinmek. 2. Sendelemek (KTS, 2001).

Ay / +Oy- / +Iy- / +Uy-

añk+ay- : Ağzı açık kalmak (KTS, 115).

aps+ay- ; aps+ıy- : Saçı sakalı birbirine karışmak (KTS, 123).

bak+ıy- : Büyük, kocaman, iri görünmek (KTS, 231)

balk+ay- : İri yarı, büyük, tombul görünmek (KTS, 244).

zink+ıy- : 1. Ağır başlı ciddi olmak 2. Donmak, katılaşmak (KTS, 2214).

+çAy- / +çIy- / +çOy / +çUy

çek+çey- : Dikilmek, belli bir noktaya uzun süre bakmak, (KTS, 709).

çak+çay- : Gözlerini belitmek (KTS, 684).

tık+çiy- : Tıknazlaşmak, tıknaz olmak (KTS, 2021).

3.1.2. İkincil Biçimlerden Yansımalı Fiiller

3.1.2.1. İkincil Durumda Yansımalı Fiiller

+II- / +UI-

send+el- : Sendelemek (KTS, 1799).

señs+el- : Sallanmak (KTS, 1800).

+Ir- / +Ur-

cap+ır- : 1. Çiğnemek, ezmek. 2. Toplu olarak akın etmek (KTS, 513).

capş+ır- : Çiğnemek, ezmek (KTS, 515).

cım+ır- : Sahibine sormadan almak, çalmak, cebine indirmek (KTS, 595).

çañ+ır- : Çığlık atmak veya koparmak (KTS, 695).

çıñ+ır- : Çığlık atmak (KTS, 729).

3.1.2.2. İkincil Biçimlerden Fiil Yapma Ekleriyle Türetilmiş Biçimler

+IA- / +dA- / +tA-

İsim kökü + Ir / +Ur + IA-

bıld+ır+la- : Mırıldanmak, anlaşılmayacak şekilde konuşmak (KTS, 344).

dab+ır+la- : Patır patır ses çıkarmak (KTS, 770).

şab+ır+la- : Şakırdamak, hışırdamak, hışıldamak (KTS, 1882).

İsim kökü + (A)ñ + dA / +dO-

alc+añ+da- : Patavatsızlık etmek (KTS, 77).

bagc+añ+da- : Neşeli keyifli halde olmak (KTS, 223).

İsim kökü + Ir + (A)ñ + dA / +dO-

ad+ır+añ+da- : Birine böbürlenmek, gücünü göstermek (KTS, 40).

ak+ır+aη+da- : Gözleri yerinden fırlamak, sinirli, kızgın bakmak (KTS, 60).

bac+ır+aη+da- : Neşeli bir şekilde konuşmak, hareket etmek (KTS, 219).

İsim kökü + (A)k + tA / +tO-

alc+ak+ta- : Patavatsızlık etmek (KTS, 77).

bagc+ak+ta- : Neşeli keyifli halde olmak (KTS, 223).

bal+ak+ta- : 1. Sallanmak. 2. Hüngür hüngür ağlamak (KTS, 235).

bab+ak+ta- : Lapa lapa yağmak (KTS, 218).

balp+ak+ta- : Ağır ve sallanarak hareket etmek (KTS, 246).

calc+ak+ta- : Yerli yersiz sürekli sırtarak gülmek (KTS, 484).

İsim kökü + Ir / +Ur + (A)k + tA / +tO-

bap+ır+ak+ta- : Morali yükselmek, neşelenmek (KTS, 252).

cap+ır+ak+ta- : Parçalamak (KTS, 513).

sand+ır+ak+ta- : 1. Haliz şekilde yürümek. 2. Saçmalamak (KTS, 1776).

Kırgız Türkçesi'nde sadece biçim yansımalarında çok sık karşılaştığımız bir özellik vardır. Kökleri aynı olan +Aη+dA ve +Ak+tA ekleriyle biten biçim yansımalarının anlam ve kullanım olarak birbirinden hiç bir farkı yoktur. Mesela, *calcaηda-* ; *calcakta-* ikisi de “yerli yersiz gülmek, konuşmak, şaka yapmak” anlamını taşır ve ikisi de çok sık kullanılır. Birbirinden hiç bir farkı yoktur. Bir de aynı fiillerin araya giren -lA ekiyle kurulmuş şekilleri de vardır. Mesela, *calcalaηda-* *calcalakta-*. İkisi de “çok rahat bir şekilde gülmek, şaka yapmak” anlamındadır. Yani anlam olarak diğer fiillerin biraz daha abartılmış, güçlendirilmiş halidir. Burada bir bakıma derecelendirme olduğunu düşünebiliriz.

Bu tür kullanımlar biçim yansımalarında çok sık rastlanmaktadır. Bazen sayı olarak fazla olmasıyla ya da sürekli tekrarlamamak amacıyla bu gibi aynı eylemin dört şekline de sözlüklerde rastlayamayabiliriz. Fakat bu tür kullanım özelliklerine halk ağzında daha çok rastlamak mümkündür. Ancak bu özellik +Ak+tA-, +Aη+dA- ekleriyle biten bütün biçim yansımaları için geçerli anlamına gelmez.

barbaηda-; *barbakta-*; *barbalaηda-*; *barbalakta-* : Saf saf hareket etmek, sevinerek hareket etmek (KTS, 256-257).

barpakta-; *barpaηda-*; *barpalaηda-*; *barpalakta-* : 1. Tüylerini uçuşturarak hareket etmek. 2. Sevinerek, neşeli hareket etmek (KTS, 263-264).

dardaηda-; *dardakta-*; *dardalaηda-*; *dardalakta-* : Kaba, hantalca, hareket etmek (KTS, 786-787).

kaldanında-; kaldakta-; kaldalanında-; kaldalakta- : 1. Kaba saba hareket etmek. 2. Telaşlanmak, acele etmek (KTS, 1064-1065). vb.

İsim kökü + II / +UI+ dA / +dO-

+il, +il, +ul, +ül sesleriyle biten yansıma kelimelerden +dA- eklerinin eklenmesiyle kullanılmaktadır. Kırgız Türkçesinde kullanımı oldukça yaygındır.

ac+il+da- : 1. Hiç durmadan havlamak. 2. Sözle saldırmak (KTS, 28).

aŋ+il+da- : Bağırıp çağırmak (KTS, 114).

aŋk+il+da- : Oldukça yüksek sesle bağırarak (KTS, 116).

ap+il+da- : Yemeği aceleyle yemek (KTS, 120).

ar+il+da- : Bağırarak, haykırmak, kükremek (KTS, 136).

bac+il+da- : Yüksek sesle durmadan çok konuşmak (KTS, 219).

balb+il+da- : 1. Alevlenmek 2. Parlamak 3. Tutuşup yanmak (KTS, 239).

balç+il+da- : Sırılsıklam olmak (KTS, 241).

balk+ il+da- : Dolgun ve yumuşak olmak (KTS, 244).

+A / +I / +O / +U-

İsim kökünden ve gövdesinden fiiller türetilir. Yansımalarda en çok kullanılan fiil yapan ektir. Yansıma kelimenin verdiği anlamın hareket adını yapar.

İsim kökü + Ir / +Ur + A / +O / +I / +U -

alc+ır+a- : Açılmak, gevşemek (KTS, 77).

bac+ır+a- : Neşeli şekilde çok konuşmak (KTS, 219).

baç+ır+a- : Çatırdamak (KTS, 220).

bad+ır+a- : Patlamak, gümmek (KTS, 221).

balb+ır+a- : Yumuşamak (KTS, 239).

balc+ır+a- : Koyu ve yapışkan olmak (KTS, 240).

büç+ür+ö- : 1. Küçük adımlarla çok dikkatli yürümek. 2. Büzölmek, korku, şaşkınlık, soğuk vb. etkenlerden bir enara çekilmek (KTS, 453).

İsim kökü + GIr / +GIr + A / +O / +I / +U -

aŋ+gır+a- : Olanca gücüyle, sesi yettiğince bağırarak (KTS, 114).

ar+kır+a- : Kükremek, uğuldamak, gürlmek (KTS, 140).

car+kır+a- : Parlak olmak (KTS, 525).

dar+kır+a- : 1. Bağırarak, yüksek ses çıkarmak. 2. Gırtlaktan konuşmak (KTS, 790).

düñ+gür+ö- : Güm güm etmek (KTS, 846).

dür+kür+ö- : 1. Gürlemek 2. Toplu halde şak sesi çıkarmak (KTS, 848).

ır+kır+a- : Hırlamak, uğuldamak (KTS, 973).

kañ+gır+a- : 1. Boş kalmak, 2. Güm güm ses çıkmak (KTS, 1093).

ziñ+gır+a- : 1. Ağır başlı ciddi olmak 2. Zonklamak (KTS, 2214).

+Ay- / +Oy- / +Iy- / +Uy-

İsim kökü + Ir / Ur + Ay- / +Oy- / +Iy- / +Uy –

ak+ır+ay- : Gözlerini genişçe açarak sinirlice bakmak (KTS, 60).

añ+ır+ay- : 1. Ardına kadar açılmak 2. Ağzı açık kalmak (KTS, 115).

bac+ır+ay- : Gözler büyük fal taşı gibi açılmak (KTS, 220).

3.1.2.3. Bazı Birleşik Ekler

Kırgız Türkçesinde daha çok biçim yansımalarında görülen birleşik eklerle kurulmuş yapılar da mevcuttur.

+IL+CI- / +UI+cU-

cıbalcı- : 1. Sızmak, yavaş akmak. 2. İnce tiz sesi çıkmak. 3. Yavaş yürümek, acele etmeden adımlamak (KTS, 576).

çubalcı- : 1. Uzun görünmek. 2. Birbrini takip etmek. 3. Uzun duruma gelmek (KTS, 754).

çoolcu- : Acele etmemek, uzatmak (KTS, 747).

kıbalcı- : 1. Çok yavaş hareket etmek. 2. Sızmak, yavaş akmak (KTS, 1215).

kubulcu- : 1. Kılık değiştirmek. 2. Renk değiştirmek. 3. Hoş bir şekilde duyulmak (KTS, 1403).

+AAIA-

andaala- : Dağılmak, birbirinden uzaklaşmak, parçalanmak (KTS, 104).

balbaala- : Aşağıya doğru sarkarak sallanmak (KTS, 238).

dalbaala- : Yırtılmak, parçalanmak (KTS, 774).

ileele- : Ağır ağır, yavaş yavaş yürümek (KTS, 993).

samsaala- /Aşağıya doğru sarmak, parça parça yırtılmak (KTS, 1772).

+AArI-

abdaarı- : Acele ederek ne yapacağını bilememek, şaşırarak (KTS, 21).

apkaarı- : Korkmak, korkudan dili tutulmak (KTS, 120).

dabdaarı-, *dapdaarı-* : 1. Kuvvetten düşmek, takatı kesilmek. 2. Şaşırarak (KTS, 769).

dagdaarı- : 1. Şaşırarak. 2. Böbürlenmek, gururlanmak, kabarmak (KTS, 771).

dalbaarı- : Yorılmak, hali kalmamak (KTS, 774).

dapkaarı- : Ne yapacağını bilememek, şaşırarak, bocalamak (KTS, 785).

3.2. Birincil ve İkincil Biçimlerden Yansımalı Adlar

3.2.1. Birincil Biçimlerden Yansımalı Adlar

3.2.1.1. Birincil Durumda Yansımalı Adlar: Kuvvetlendirme

Yansıma kelimelerde bildiğimiz isimden isim yapma eklerinden başka bir de anlamı kuvvetlendirdiğini düşündüğümüz bir takım seslerle de isim türetilmektedir. Bu tür sesler köklerden hemen sonra geldiği için bazen kökün devamı olarak bazen de bir ek olarak kabul edilmektedir. Ancak kökün devamı mıdır, ek midir ya da kuvvetlendirici bir unsur mu tam açığa kavuşmuş değildir. Örneğin “*şığır*” kelimesi, *şığır*+*gır*(yansıma+*gIr* eki), *şığır*+*ır* (yansıma+*Ir* kuvvetlendirici) yoksa *şığır*+*k+ır* (yansıma+*k* kuvvetlendirici+*ır* eki) midir tartışılabilir. *şığır*+ bir yansıma, *şığır*+*k* da bir yansıma *şığır*+*ır* da bir yansıma. Yansımayı +*ır* eki veya kuvvetlendiricisi anlamca güçlendirmiş. Aslında bu tür genişlemelerde kelimedeki derecelendirme gibi bir anlam farklılığı ortaya çıkıyor. *şığır* kelimesinin anlamı ile *şığır*+*kır* kelimesinin anlamında küçük de olsa bir anlam farkı vardır. Bu türetme/kuvvetlendirme (+*ır*) ile genişleyen şekiller tek başlarına çok kullanılmamakta farklı eklerle tekrar genişleyerek kullanım alanı kazanmaktadır.

şın+k+ır (şığır) : Şangırta (KTS, 1903).

kañ+k+ır (kañır) : Tıngır (KTS, 1093).

dañ+k+ır (dañır) : Metale veya sert bir şeye vurulunca çıkan ses (KTS, 783).

Ayrıca *tırs*, *kürt*, *şart*, *kañk*, *tañk*, vb. bu gibi CVCC kalıbındaki yansımaların son seslerini çıkardığımız zaman “*tır*”, “*kür*”, “*sar*”, “*kañ*” “*tañ*” gibi üç sesli köklere ulaşılabilir. Bu üç sesli köklerden bir kısmı üç sesli olarak aynen ikileme veya yakın anlamlı ikileme olarak kullanılmaktadır. Örnek: *tıt-tır*, *kür-kür*, *şar-şar*, *tañ-tañ*, *kır-kır*, *sar-sar*, *sır-sır*, *şañ-şañ*, *tır-tır*, *zır-zır* vb. Ancak bu tür kelimelerin bazılarının üç sesli kök olarak kullanımı mevcut değildir. Kazak Türkçesiyle ilgili aynı

durumdan bahseden Biray²⁰ (2014: 1097) üç sesli örneklerin türevleriyle aralarında anlam birliği ve yakınlığının olması sebebiyle bu gibi seslerin anlamı kuvvetlendiren birer morfem olabileceğini söylemektedir.

+s:

ar+s : köpeğin havlarken çıkardığı ses (KTS, 141).

bor+s : insan gülünce ve köpek havlayınca kısa ve kesik çıkan ses (KTS, 392).

tor+s : pat (KTS, 2081).

+t:

kar+t : Geçirme sırasında çıkan ses (KTS, 1132).

şar+t : Hemencecik, çarçabucak (KTS, 1892).

+k:

Yine aynı şekilde sadece anlamca güçlendiriyor.

kaη+k : 1. Köpek veya kurtların çenilemesi. 2. Çın, çınlama sesi (KTS, 1094).

zaη+k : Silahtan çıkan şiddetli ses, güm (KTS, 2209).

zıη+k : Zonk (KTS, 2214).

+p:

düim+p : Altı boş yere basıldığında veya bir şeye vurulduğunda çıkan ses, küt (KTS, 844).

+ç:

kar+ç : Pat, sert bir şeyler kırıldığında veya çarpıştığında çıkan ses (KTS, 1120).

kır+ç : Kapı açılınca veya kara basıldığında çıkan ses (KTS, 1237).

3.2.1.2. Birincil Biçimlerden Ad Yapma Ekleriyle Türetilmiş Biçimler

+Ak / +Ik / +Ok / +Uk

İsim kökü + Ak / Ik / Ok / Uk-

balç+ık : Balçık, çamur (KTS, 241).

kük+ük : Guguk kuşu (KTS, 1453).

kürt+ük : Kürtün, kar yığını, tümseği (KTS, 1473).

Fiil kökü - Ak / Ik / Ok / Uk-

²⁰ bk. Daha geniş bilgi için BİRAY, Nergis, "Kazak Türkçesinde Yansımali İkillemeler – Ses Özellikleri Bakımından". *VI. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 2. Cilt, s. 1091-1105.

tır-ık : Yara izi (KTS, 2029).

cır-ık : Dudakları, burnu yarık, yırtık (KTS, 597).

+GU

İsim kökü + GU

kürt+gü : Kürtün, kar yığını (KTS, 1473).

+An / +In

İsim kökü + An / In

şarp+ın : hlk. Akan suyun şarılıtsı, şırıltısı (KTS, 1893).

burk+an şark+an : 1. Gürleyerek, gürültülü. 2. Öfkeli, kızgın. (KTS, 438).

3.2.2. İkincil Biçimlerden Yansımali Adlar

3.2.2.1. İkincil Durumda Yansımali Adlar

+Ir / +Ur

bıç+ır : çatırt (KTS, 341).

bıd+ır : pürtük, küçük kabarcık (KTS, 342).

balc+ır : salgı, salgı maddesi (KTS, 343).

boc+ur : devamlı, çok söylenen söz. ((KTS, 374).

cib+ır : kabartılı, pürtüklü (KTS, 577).

çat+ır : çatır(damak) (KTS, 703).

kıt+ır : kıtır ses (KTS, 1248).

sölt+ür : sünepe, beceriksiz (KTS, 1843).

tap+ır : tapır(damak) (KTS, 1954).

kıb+ır : Yavaş, hızlı olmayan, ağır (KTS, 1216).

şald+ır : Takır tukur (KTS, 1885).

+U / +Ul

ap+ul : Aceleyle, telaşla (KTS, 120).

balb+ül : Alev alev, pırıl pırıl (KTS, 239).

bülb+ül : Sönük, parlaklığı az (KTS, 457).

dömb+ül : Tepe (KTS, 833).

kap+ül : Aniden, ansızın (KTS, 1098).

+Iş / Uş

dab+ış : Ses, seda, ün (KTS, 771).

şıb+ış : Çıtırtı (KTS, 1900).

tıb+ış : Ses (KTS, 2019).

3.2.2.2. İkincil Biçimlerden Ad Yapma Ekleriyle Türetilmiş Biçimler

+Ak / +Ik / +Ok / +Uk

Yansıma isim kökünden isim türetir. Niteleme yapmakta ve sıfat göreviyle kullanılmaktadır.

İsim Kökü + Ir / Ur - Ak / Ik / Ok / Uk

bad+ır+ak : Patlamış mısır, kavrulmuş buğday veya arpa (KTS, 221).

calt+ır+ak : Parlak, parıltı, pırıltı, ışıltı (KTS, 492).

çın+ır+ik : Çıglık, feryat. (KTS, 729).

çim+ir+ik : Topaç oyuncağı (KTS, 738).

kald+ır+ak : 1. Paldır küldür ses, çatırtı. 2. Kuru, kurumuş (KTS, 1066).

kalt+ır+ak : Titrek, titreyen (KTS, 1074).

kıt+ır+ak : Kıtır kıtır (KTS, 1248).

koş+ur+uk : Horlama sesi (KTS, 1313).

şıld+ır+ak : Çıngırak (KTS, 1902).

İsim kökü + kIr / kUr - Ak / Ik / Ok / Uk

ar+kır-ak : Bağırarak yüksek sesle konuşan kimse (KTS, 262).

bış+kır-ik : 1. Tıksırma, aksırma 2. Aniden gülme (KTS, 352).

çüç+kür-ük : Aksırmak, hapşürmek. (KTS, 761).

ış+kır-ik : Düdük sesi, ıslık (KTS, 977).

kat+kır-ık : Kahkaha (KTS, 1146).

ke+kir-ik : Geçirme (KTS, 1182).

koş+kur-uk : Atın ürktüğü zaman çıkardığı hırıltılı ses (KTS, 1329).

tü+kür-ük : Tükürük (KTS, 2129).

kür+kür-ök : Gürleme (KTS, 1470).

şar+kır-ak : Şarıltı (KTS, 1892).

-k

İsim kökü +II / +UI + dA - k

+II / UI + dA- birleşik ekiyle fiil gövdesi olan yansıma kelimeler -k ekinin eklenmesiyle tekrar isim türetilir.

ac+ıl+da-k : Ağız kavgası eden kimse (KTS, 28).

ağ+ıl+da-k : Bağırıp çağıran, öfkeli (KTS, 114).

ağk+ıl+da-k : Sağına soluna bakmadan devamlı bağırıp kimse (KTS, 116).

bac+ıl+da-k : Çok konuşan kimse (KTS, 219).

bak+ıl+da-k : Gereksiz yere yüksek sesle çok konuşan kimse (KTS, 229).

balb+ıl+da-k : Parlak (KTS, 239).

dük+ül+dö-k : Paldır küldür ses (KTS, 843).

tık+ıl+da-k : 1. Tıkırtı yapan. 2. Hızlı hareket eden kimse (KTS, 2021).

İşim kökü + rA - k

+ra- ekinin yardımı ile yansıma fiil olan kelimeler -k ekini alarak tekrar isim, daha doğrusu sıfat olabilmektedir.

maa+ra-k : Sürekli meleyen koyun, kuzu (KTS, 1500).

möö+rö-k : Sürekli böğüren inek, öküz (KTS, 157).

İsim kökü + Ay / +Iy / +Oy / +Uy - k

Çoğu zaman biçim yansımalarında rastlanır. Kullanım olarak sıfat durumundadır. + Ay / Iy / Oy / Uy eklerinden sonra gelir. -k ekinin gelmesiyle y- düşer. -η eki için de aynı durum söz konusudur. Mesela; *üksöy-*, *üksök*, *üksöη*

birb+ı-k : Buruşmuş burun (KTS, 346).

saks+a-k : Saçları, tüyleri dağınık, kabarık (KTS, 1761).

tayt+a-k : Paytak, çarpık eğri bacaklı (KTS, 1982).

tomp+o-k : Kabarık, şişkin, tombul (KTS, 2069).

+η / ñ

İsim gövdesi + Ay / +Iy / +Oy / +Uy – η

İsimden isim yapar. +ng > -ñ nöbetleşmesiyle ortaya çıkmış olabilir. Biçim yansımaları oluşturur. Kullanım olarak çoğu zaman sıfat durumundadır. + Ay / Iy / Oy / Uy- eklerinden sonra gelir ve y'sesi η ekini alınca düşer.

bırb+ı-η : Her zaman ağlayacak gibi yüzünü burnunu buruşturan insan (KTS, 346).

saks+a-η : Saçları, tüyleri dağınık (KTS, 1761)

-mA

İsim kökü +Ir / +Ur / +kIr / +kUr + A / +O / +I / +U- + -mA

+A-, +O-, +I-, +U- ekleriyle isimden fiil türeten yansıma kelimeler bu gövdelerin üzerine -ma eki alarak tekrar isim türetirler:

caldır+a-ma : Anlamsız, garip durum, iradesiz cansız kimse (KTS, 485).

şarkır+a-ma : Çağlayan, coşkun akan su (KTS, 1892).

Ettirgenlik ekinden sonra da gelebilir.

şarkır+a+t-ma : Şelale (KTS, 1892).

-ke

İsim kökü + Ay / Oy / Iy / Uy – ke

+Ay-, +Oy-, +Iy-, +Uy- ekleriyle isimden fiil türeten yansıma kelimeler bu gövdelerin üzerine -ke eki alarak tekrar isim türetirler. Bu durumda -y düşer:

alc+a-ke : Çok gevezelik eden, abuk sabuk konuşan (KTS, 77).

balp+a-ke : Cömert, alicenap (KTS, 246).

calc+a-ke : Budala (KTS, 484).

-GAy / -GIy

İsim kökü + Ay / +Oy / +Iy / +Uy + -GAy / -GIy

+Ay-, +Oy-, +Iy-, +Uy- ekleriyle isimden fiil türeten yansıma kelimeler bu gövdelerin üzerine -GAy eki alarak tekrar isim türetirler. Bu durumda -y düşer.

alc+a-gay : Büyük açılmış olan yaka veya delik (KTS, 77).

aps+a-gay : Dağınık görünüşte olma (KTS, 123).

balç+a-gay : Yassı ve yayvan (KTS, 241).

balp+a-gay : Kilolu, yayvan (KTS, 245).

bırb+ı-gıy : Pat burun (KTS, 346).

dürd+ü-güy : Kambur, çıkıntı (KTS, 848).

ad+ır+a-kay : Sıkı olmayan (KTS, 40).

añ+ır+a-kay : 1. Büyük açılan 2. Büyük boşluklu (KTS, 115).

bac+ır+a-kay : Büyük, fal taşı gibi açılan güzel gözler (KTS, 219).

bad+ır+a-kay : İri (KTS, 221).

ba+kır+a-kay : patlak göz, iri göz (KTS, 230).

+GAk

şıbir+gak : Sık ve yoğun bir biçimde yağan kuru kar veya yağmur (KTS, 1900).

-gAn

İsim kökü + Ay / Oy / Iy / Uy – GAn / GIn

Fiil yapan +Ay-, +Oy-, +Iy-, +Uy- eklerinin üzerine -gAn eki gelerek tekrar isim türetilir. Sıfat durumunda kullanılır. +Ay-, +Oy-, +Iy-, +Uy- ekiyle oluşmuş fillerden tekrar isim türetildiğinde -y sesinin düşmediği, sadece bu eklerle beraber kullanıldığında görülmektedir.

balt+ay-gan : Büyük, kocaman (KTS, 248).

bıyp+ıy-gan : Küçücük (KTS, 354).

bolp+oy-gon : Tombul (KTS, 380).

bölt+öy-gön : Kabarık, tombul (KTS, 410).

tart+ay-gan : Eli ayagı uzun (KTS, 1965).

+KAn

Kalıplaşmış isim yapar.

babır+gan : Baykuşgiller türünden yırtıcı bir kuş (KTS, 218).

bars+kan : Balyoz, ağır çekiç (KTS, 265).

ciltır+kan : Hayvanların yediği çok yıllık yabani bir ot türü (KTS, 592).

çuul+gan : Gürültü, bir çok kişinin karıştığı kavga (KTS, 761).

kaldır+kan : 1. İri cins kelebek; 2. Teneke (KTS, 1066).

şaldır+kan : 1. Çıngırak. 2. Eskimiş, eski püskü (KTS, 1886).

+t

+Ir, +Ur eklerinden sonra gelir

İsim kökü + Ir / Ur + t

düb+ür+t : Patırtı, pat pat çıkan ses (KTS, 842).

kañg+ır+t : Tıngır (KTS, 1093).

şıb+ır+t : Çıtır (KTS, 1900).

+Oñ

+ Il / +Ul eklerinden sonra gelir

İsim kökü + II / Ul + Oη

dürb+öl+öη : 1. Kargaşa, karışıklık, gürültü 2. Sıkıntı, telaş (KTS, 847).

top+ol+öη : Kargaşa, karışıklık (KTS, 2076).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YANSIMALARDA İKİLEMELER

4.1. Kırgız Türkçesinde İkilemeli Yansımalar

Kırgızcada *koş söz* olarak geçen kelimeler Türkiye Türkçesinde *ikilemeler* veya *tekrarlar*, *tekrar grupları* olarak bilinir. Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelir (Ergin, 2013: 377). Hatipoğlu'nun deyişiyle “kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı, yakın anlamlı veya zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılması ikilemeleri meydana getirir”. (1971: 9) İkilemelerin fonksiyon, vurgu, şekil ve yapı temelleri birbirinden farksızdır. Anlatımı pekiştirir, zenginleştirir ve canlılık katarlar. Ergin'e göre tekrarların üç fonksiyonu vardır; 1. Kuvvetlendirme. 2. Çokluk. 3. Devamlılık. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya manasını kuvvetlendirmek için, bir çeşit çokluğunu ifade için veya devamlılığı belirtmek için yapılır (2013: 377)

Zamirler tekrara elverişli değildir (Ergin, 2013: 277). Bunun dışında her çeşit kelime türlerinden ikilemeler yapılabilir. Yansımalar ikilemelerin en çok kullanıldığı kelime türlerindedir.

İkilemeli yansımalar iki ögesi de aynı kelimedenden oluşan tekrarlamadan ya da anlamı yakın veya eşesli kelimelerden oluşur. İkilemeler yansıma kelimenin anlamını zenginleştirir, pekiştirir. Devamlılık, süreklilik, çokluk açısından doğal sese veya harekete çok daha yakın olmasını sağlar. İkilemeli yansımalar Kırgız Türkçesinde çok sayıda kullanılmaktadır. İkilemeler anlatımın gücünü artırır, konuya netlik kazandırır, düşünceyi pekiştirir. Dolayısıyla sesin ya da hareketin birden fazla olduğunu, yoğunluğunu, şiddetini, gücünü bildirmekte önemli bir yere sahiptir.

Kırgız Türkçesinde ikilemeli yansımaların kullanımı oldukça yaygındır. Eş anlamlı veya eşesli kelimeler bulunmadığı zaman aynı sözcüğü tekrarlayarak kolaylıkla ikileme yapılabilir. Bu yüzden Kırgız Türkçesinde birçok yansımanın ikilemeli şekli vardır.

Kırgız Türkçesindeki ikilemeli yansımalar zıt anlamlı ve eş anlamlı şekilleri dışında aşağıdaki şekillerde ses bakımından değişikliklere uğrayarak karşımıza çıkmaktadır.

- a) Birinci parçanın değişmeden tekrarlanması. Bu tür ikilemeli yansılarda her hangi bir ses değişimi söz konusu değildir. Anlamca sesin ya da hareketin birinin diğerinden hiç farkı olmadığını belirtir.

bıcı-bıcı, kucu-kucu, kars-kars, moytoŋ-moytoŋ, selteŋ-selteŋ, tıp-tıp, çık-çık, cilt-cilt, bıt-bıt, küş-küş, kıt-kıt, lap-lap, bacak-bacak, bark-bark, cim-cim, v.b.

- b) Ünlü değişmesi. Genellikle birinci parçadaki a sesi ikinci parçada u'ya dönüşür²¹. Fakat başka ünlü sesler de değişebilmektedir.

şapa-şupa, , tars-turs, kars-kurs, şalp-şulp, taŋgur-tuŋgur, çalp-çulp, kılt-kult, kışk-küşk, calt-cult, tak-tuk, küş-kış v.b

- c) Ünsüz değişmesi. Diğerleri kadar fazla değildir. Parçalar her zaman birbirini tamamlar. Tek başına kullanıldığında aynı anlamı vermeyebilirler.

bıt-çıt, bıktı-çıkı, bıtı-çıtı, baka-şaka, bapan-sapan, v.b.

- d) Ünsüz türemesi. İkilemenin birinci parçası ünlü ile başlıyorsa ikinci parçada bir ünsüz türeyebilir. Her zaman d, s, c, ç, t, ş, m seslerinden biri türemektedir. Genellikle tek başına kullanılmayan iki parça birleşerek bir anlam vermektedir.

eŋgi-deŋgi, ileŋ-salaŋ, öröp-cöpöp, olk-solk, oŋko-çoŋko, uŋ-cuŋ, uu-duu, uu-çuu, opur-topur, ömbül-dömbül, ıbrı-şıbrı, ıykı-tıykı, ız-mız, apırık-sapırık aypap-caypap v.b.

- e) Ünlü türemesi. Çoğu zaman birinci parçanın sonunda görülür.

dükü-dük, şapa-şap, taka-tak, çuru-çuu, ızı-çuu, kürü-küü v.b

Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan aynen ikileme ya da bir başka değişimle tam ikileme birbirinin aynısı olduğu için ünlü ya da ünsüz seslerde bir değişiklik söz konusu değildir.

Bazı ikilemelerde ise iki ögenin bir tanesi ses açısından değişikliğe uğramaktadır. Bu gibi durumlarda yapılan değişiklik çoğunlukla ünlü *a* sesinin ikinci

²¹ bk. Daha geniş bilgi için L. Karahan, Tekrar Gruplarında Ünlü Düzeni-Anlam İlişkisi Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı (Editor: Ekrem Arıkoğlu). Akçağ Yayınevi, Ankara, 2008. s. 140-148

ögede *u* sesine dönüşmesidir²². Ünsüzlerde ise ses değişmesi daha çok ön seste görülmektedir.

Tablo 4: İkilemeli Yansımalarda Ses Değişmesi

a-u	ı-u	a-u, ı-u	a-ü , ı-ü	o-u
calt-cult	çiy-çuy	takır-tukur	kaşır-küşür	kobur-kubur
tak-tuk	kıcığ-kucuğ	kacı-kucu	kaldır-küldür	
kars-kurs	cilt-cult	baldur-buldur		
kart-kurt		şaldır-şuldur		
cağ-cuğ	b-ç	b-ş	ç-p	k-s
çalp-çulp	bıt-çıt	baka-şaka	çiy-piy	kobur-sobur
şarp-şurp	bıkı-çıkı	baltağ-şaltağ		
karpa-kurpa	bıtı-çıtı			
şam-şum	bırın-çırın			
şapa-şupa	k-m			
kaldağ- kuldağ	kıñk-mıñk			
tamtağ- tumtağ				
balca-bulca				

İkilemenin biri ünlü ile başlıyorsa onu tamamlayan diğer ögenin başında bir ünsüz türeyebilir. Ünlü ile başlayan öge genellikle birinci öge durumundadır. Genel olarak ünsüz türemesi ikilemenin ikinci ögesinin başında gerçekleşirken ünlü türemesi ise ikilemenin birinci ögesinin sonunda ya da her ikisinin de sonunda gerçekleşir.

Tablo 5: İkilemeli Yansımalarda Ses Türemesi

c türemesi	s türemesi	d türemesi	b türemesi	t türemesi
ebirep- cebirep	ebil-sebil	elbeğ-delbeğ	adır-büdür	ağ-tağ
ebilip-cebilip	eltek-seltek	alba-dalba	ıç-bıç	arsak-tersek

²² bk. Daha geniş bilgi için O.N. Tuna, Türkçede Tekrarlar, TDED, III. c.3-4 (429-477.s)

elep-celep	apırık-sapırık	enği-deñgi	ürül-bürül	ıykı-tıykı
elp-celp	erbeñ-serbeñ	enğir-deñgir	ız-bız	opur-topur
ırır-cırır	ıpır-sıpır	enğil-deñgil		uygu-tuygu
opur-capır	öydük- söydük	ombul- dombul		
	arbañ-sarbañ			
ş türemesi	ç türemesi	m türemesi		
ıbir-şibir	ımır-çımır	ız-mız		
udur-şudur	oñko-çoñko			
a türemesi	ı türemesi	ö türemesi	u türemesi	ü türemesi
şapa-şap	ızı-çuu	düpö-düp	çuru-çuu	kürü-güü
taka-tak	bıcı-bıcı			

İkilemeli yansımalar sesin ya da hareketin kısa, uzun, yavaş, hızlı, sert, yumuşak, sürekli ya da süreksiz gibi özelliklerinin daha da açık ve net olmasını sağlar. Elbette ki türemiş şekillerle, bazı eklerin yardımıyla da bu tür özellikleri açığa çıkartmak mümkündür. Fakat bu her zaman etkili değildir. İkilemeler anlatımı daha da canlı ve anlaşılır yapmaktadır. Mesela:

Tablo 6: Çeşitli Kullanım Şekline Göre Yansıma Fiiller

Yansıma Fiil	Türevli Yansıma	Aynen İkilemeli Yansıma	Farklı İkilemeli Yansıma
<i>kars et-</i> (Sert ama tek bir ses)	<i>kars+ıl+da-</i> (Bir kaç tane ses, fakat birbirinden farklı mı değil mi belli değil)	<i>kars-kars et-</i> (Sesler aynı, bir birine çok benziyor)	<i>kars-kürs et-</i> (Sesler farklı, biri diğerinden daha ince)
<i>cilt et-</i> (Işıltı bir kere ve aniden ortaya çıkıyor)	<i>Cilt+ıl+da-</i> (Işıltı sürekli parlak)	<i>cilt-cilt et-</i> (Işıltı yanar, söner ve tekrar ortaya çıkar)	<i>cilt-cult et-</i> (Birden fazla ışılı biri yanınca diğeri söner)

İkilemeler genel olarak eş anlamlı, zıt anlamlı ve eşsesli kelimelerin bir araya gelmesiyle veya aynı sözcüğün tekrarlanmasıyla oluşur. Kırgız Türkçesi yansımalarında en çok görülen ikileme şekli aynen tekrarlama şeklindedir. Hemen hemen bütün birincil ve ikincil biçim yansımalarının anlamını güçlendirmek için aynı kelimeye tekrarlayarak kolaylıkla ikileme yapılabilir.

Eş sesli kelimelerden oluşan ikilemeler tam ikilemeyi izlemektedir. Eşsesli ikilemelerin ögeleri bazen birbirine uyumlu eş anlamlı kelimeler olabilir. Mesela, *kacı-kucu*, *baldır-buldur* ikilemelerinin iki ögesi de anlamlıdır. Fakat bu tür yansımaların ögelerin biri çoğunlukla anlamsız olur. Mesela, *şarp-şurp* dalgaların kıyıya vurduğunu anlatan bir ikilemedir. Burda *şarp* yansımasının anlamı vardır. *şarp-şarp et-*, veya *şarpıl-da-* gibi şekillerle yine verilen anlamı anlatmak mümkündür. Ancak *şurp* kelimesi tek başına anlamsızdır.

Bir sonraki sırada eş anlamlı kelimelerden oluşan ikilemeler vardır. Ögelerin ikisi de aynı anlamda olan ikilemeler aynı zamanda eş sesli olabilmektedir.

Aslında ikilemeler zıt anlamlı iki kelimenin bir araya gelmesiyle de oluşabilmektedir. Fakat Kırgız Türkçesinde zıt anlamlı ikilemeler diğer kelime türlerinde çok sayıda görülse de yansımalar üzerinde yaptığımız tarama ve derlemelerde hiç karşımıza çıkmadı. Ancak Kırgız Türkçesindeki yansımaları kapsamlı bir şekilde araştıran Kudaybergenov *cım-cirt* ve *tım-tırs* örneklerini vererek, bunların kendi fikrinde zıt anlamlarda olan ikilemeler olduğunu söylemiştir. (Kudaybergenov, 1980: 71). Bahsettiğimiz *cım* ve *tım* sessizliği, sakinliği anlatan biçim yansımaları olsa da *tırs* ve *cirt* bir ses yansımasıdır, dolayısıyla zıtlık vardır. “Çok sessiz, çit yok, çok sakin” anlamlarında kullanılan bu kelimeler sözlüklerde *cım-cirt*, *tım-tırs* olarak değil *cımcirt*, *tımtırs* şeklinde birleşik olarak verilmiştir. (KTTS, 1969: 233, 636; KS, 1998: 211, 731; KTS, 2018: 593, 2023).

Daha sonra araştırmaların tespitleri sonucunda ikilemenin biri yansıma olmayan *cık-cıyma* ve *kıcı-kıyma* kelimelerine rastlanmıştır. Burda *cıkıl-da-* (dolu dolu olmak) *kıcıl-da-* (kaynamak, çok miktarda olmak) anlamlarında olan yansıma fiillerdir. Dolayısıyla ikilemenin birinci ögeleri *cık* ve *kıcı* bir yansımadır. Ancak *kıyma* ve *cıyma* bir yansıma değildir.

Tablo 7: İkilemeli Yansımaların Çeşitleri

İkisi de aynı kelimedenden oluşur.	Zıt anlamlı kelimelerden oluşur	Eş anlamlı kelimelerden oluşur	Eşsesli kelimelerden oluşur	Farklı kelimelerden oluşur
calt-calt		calt-cılt	calt-cult	
burk-burk bork-bork		burk-şark burkan-şarkan		
şatır-şatır		şatır-şıtır	şatır-şutur	
ız-ız		ızı-çuu	ız-mız	
kalt-kalt		melt-kalt	kalt-kult	
topoŋ-topoŋ		opoŋ-topoŋ		
şaldır-şaldır		şaldır-küldür	şaldır-şuldur	
kaŋk-kaŋk		kaŋk-küŋk		
kölç-kölç şalp-şalp		köl-şal	şalp-şulp	
şarp-şarp			şarp-şurp	
cım-cım	cım-cırt			
tım-tım	tım-tırs			
kıcı-kıcı		kacı-kucu kıcı-kucu		kıcı-kıyma (tıklım tıklım)
				cık-cıyma (çok fazla)
				cıt-cıbr (koku)

İkilemeli yansımaların ögeleri her zaman anlamlı değildir. Bazı ikilemelerde eş anlamlı kelimeler kullanılırken bazılarında eşsesli fakat anlamsız kelimeler de kullanılabilir. Örneğin *cilt-cult* ikilemesindeki ikinci öge olan *cult* sözcüğü tek başına hiç bir yerde kullanılmaz, sadece *cilt* kelimesinin yanında anlam kazanmaktadır. Ögeler bakımından; ikisi de anlamlı ikisi de anlamsız, biri anlamlı diğeri anlamsız olarak üç gruba ayırmak mümkündür.

Tablo 8: Ögelerin Anlamı Bakımından İkilemeli Yansımalar

İkisi de anlamlı	İkisi de anlamsız	Biri anlamlı, diğeri anlamsız.
baldır-buldur (Açık ve net olmayan)	ızın-kızın	cilt-cult (Parıl parıl)
melt-kalt (Dolu, ağzına kadar)	ın-cın (Belirsiz, bilinmeyen)	udur-şudur (Hışirtı)
kaldır-şaldır (Paldır küldür)	olk-solk (Kararsız)	şaldır-şuldur (Takır tukur)
künk-münk (Söylenmek)	aki-çükü (Tüm incelikler)	şarp-şurp (Şapırdayan)
dabirt-dübürt (Tapırtı, patırtı)	ilki-salkı (Ağır, yavaş)	ileş-salaş (zar zor, güçlkle)
uu-duu (Uğultu)	ıykı-tıykı (Karışıklık, zıtlasma)	arsak-tersek (İnişli çıkışlı)
burk-şark (Fokur fokur)	orgu-bargı (Kaba-saba)	kobur-sobur (Net duyulmayan sesler)
baltan-şaltan (Pasaklı, çapaçul)	tam-tuğ (zar-zor, güçlkle)	Şabır-şubur (Hışiltı, hışirtı)

4.1.1. İkilemeli Birincil Biçimler

İkilemeli birincil biçimler bu şekilde oluşmaktadırlar;

+s

kar+s kar+s : 1. Tak, tok. 2. Kahkaha veya yüksek sesle gülme (KTS, 1131).

bor+s bor+s : İnsan gülünce veya köpek havlayınca kısa ve kesik çıkan ses (KTS, 392).

+p

çal+p çul+p : Şap, suya basınca veya öperken çıkan ses (KTS, 691).

kür+p kür+p : Kaptaki sıvıların çalkalandığı zaman çıkan ses (KTS, 1472).

+t

möl+t möl+t : Damla damla, küçük küçük (KTS, 1571).

mel+t-kal+t : Dopdolu, ağzına kadar (KTS, 1539).

+k

bur+k şar+k : Fokur fokur (KTS, 438).

bıl+k bıl+k : Pıt pıt (KTS, 345).

kor+k kor+k : Homurtu (KTS, 1322).

dañ+k dañ+k : “Tan, tangır tungur” diye çıkan ses (KTS, 783).

kıl-k kıl-k : Lıkır lıkır, lık lık (KTS, 1227).

+ç

kal+ç kal+ç : Öfkelenince, heyecanlanınca, korkunca titremek (KTS, 1064).

kar+ç kar+ç : Pat, sert bir şeyler kırıldığında veya çarpıştığında çıkan ses (KTS, 1120).

bar+ç-bar+ç : Kütür kütür (KTS, 258).

Ad Görevinde İkilemeli Birincil Biçimler: Çocuk dilinde de görülmektedir: *apap* (Mama, yiyecek), *bumbum* (Araba, araç), *avav* (Köpek), *tahtah* (Oyuncak tüfekte oynanan oyun), *ayay* (Cici, yeni, güzel)

çuru-çuu : Gürültü, patırtı (KTS, 760).

kürü-güü : Gürültü (KTS, 1473).

uu-duu : Uğultu (KTS, 2169).

ızı-çuu : Gürültü, patırtı (KTS, 982).

“*Erten menen cumuşka kelsem çuru-çuu* / Sabahleyin işe geldiğimde gürültü vardı” (Sıdıkova, CAT. 2013, 5: 169)

“*...düñ-düñ kep tarasın degen maksat menen uşu erööldü oylop taap, atayı ötkörüp oturbaybı* / ...herkes duysun büyük sözlenti olsun amaçlı bu kapışmayı bulup, bilerek gerçekleştirilmektedir” (Barçın, CAT. 3013, 3: 36)

Fiil Görevinde İkilemeli Birincil Biçimler: Fiil görevinde doğrudan ikilemeli birincil biçimlere rastlanmamıştır.

...men añ-tañ boydon üyümö kayttım / ...ben şaşkın bir halde evime döndüm (Madılbay, CAT. 2011, 2: 97)

Yardımcı Fillerle İkilemeli Birincil Biçimler: Yansıma kelimeler, ikileme halinde daha fazla kullanılmaktadır. Özellikle ikilemeyle beraber yardımcı fiil de kullanılırsa anlatım daha kesin ve daha zengin olur. En çok kullanılan yardımcı fiil *et-* ve *bol-* fiilleridir.

et- Fiiliyle İkilemeli Birincil Biçimler

bıc-bıc et- : Kaynamak, mayalı bir şeyler kabarıp köpürmek (KTS, 339).

bık-bık et- : Fıkır fıkır etmek, kaynamak (KTS, 342).

celp-celp et- : Dalgalanmak, kıpırdamak (KTS, 558).

küñk-mıñk et- : Açık konuşmamak, mırıldanmak (KTS, 1466).

bilk-bilk et- : Seğirmek, hafifçe oynamak (KTS, 345).

cım-cım et- : Parlamak, ışıldamak (KTS, 593).

çıy-çuy et- : Cik cik etmek (KTS, 735).

“*Kiçine şam-şum etip alsanar bolot ele... / Biraz bir şeyler atıştırırsanız iyi olurdu...*”
(Dumbadze, CAT. 2011, 12: 152).

“*Ayalım küñk-mıñk ete baştadı... / Hanımım bir şeyler mırıldanmaya başladı*” (Abu-Bakar, CAT. 2013, 1: 98)

bol- Fiiliyle İkilemeli Birincil Biçimler

bas-bas bol- : Sakinleşmek, durmak (KTS, 268).

bit-çıt bol- : Paramparça olmak (KTS, 352).

melt-kalt bol- : Dolup taşmak, gereğinden çok olmak (KTS, 1539).

olku-solku bol- : Tereddüt etmek, kararsız davranmak (KTS, 1631).

tım-tım bol- Susmak, sakinleşmek (KTS, 2023).

añ-taň bol- : Hayret etmek, şaşırarak (KTS, 117).

“*...Solto menen Sarıbağış Kırgızdarı uruşup, sarbağış talkandalıp, ceñilip bit-çıt bolup kaçkan / Solto ile Sarıbağış Kırgızları kavga ederler ve Sarıbağış boyu yenilerek darmadağın bir şekilde kaçmışlardı*” (Soltonoyev, CAT. 2013, 3: 129)

“*Bul sözdü ukkandın oozu açılıp, aň-taň bolo tüşöt / Bu lafi duyanın ağzı açık kalıp, şaşırır* (Batırkulov, CAT. 2011, 9: 155)

kıl- Fiiliyle İkilemeli Birincil Biçimler

bas-bas kıl- : Sakinleştirmek, yatıştırmak, durdurmak (KTS, 268).

çıy-pıy kıl- : Alelacele sıcak ve hafif bir şeyler hazırlamak (KTS, 735).

“*Bolgonu üç katın, birok ızı-çuu tüşüp, aptalaptı başına kötörüp ciberişkende dükünçü tartip saktagıla dep araň bas-bas kıldı / Sadece üç tane kadın gürültü kopartarak, çevredekilerin dikkatini çekince bakkalcı sessiz olun diye sakinleştirdi* (CA3. 2008: 22).

“*...Isık-Köl Kırgızın çapmak bolup, Isık-Kölgö barganda Kazaktı bit-çıt kılıp ceñgende, Berdikoco özü kaçıp kutulgan / Isık-Köl Kırgızlarına saldırmak için Isık-Köle vardıklarında Kazakları darmadağın ederek kazandıklarında, Berdikoco kendi kaçıp kurtulmuştu*” (Soltonoyev, CAT. 2013, 3: 128)

de- Fiiliyle İkilemeli Birincil Biçimler

Öteki Fillerle İkilemeli Birincil Biçimler: İkileme halinde genelde harekete ait bir fiille beraber kullanılırlar. İkilemeler eyleme uygun olarak birbirini tamamlarlar.

calt-calt kara- : Sürekli bakmak, bakınmak (KTS, 492).

kürü-küü tüş- : Gürültü çıkarmak (KTS, 1473).

oňko-çoňko at- : Takla atmak, devrilip yuvarlanmak (KTS, 1638).

kıt-kıt kül- : Kıkır kıkır gülmek (KTS, 1248).

cım-cım kül- : Gözleri parlayarak gülümsmek (KTS, 593).

“...boz corgo minet ızgıtıp, kırk cılkı kubalayt ekemin ee, çaňdatıp!-dep **kıt-kıt külöt**... / ...boz yorgaya binip koşturarak kırk atı tozu topurağa katarak kovalayacağım, demek diye kıkır kıkır güler (Osmanaliyev, CAT. 2013, 9: 191).

“*Ceňem kurgur, abam üzülgönün ukkanda ele çıy-pıy çıga cer çapçıp cıgılğan boydon tilden kaldı / Zavallı yengem, abimin üzüldüğünü duyunca darmadağın olup yeri kucaklayarak düştüğü halde konuşmaz ldu*” (Kalıkov, CAT. 2013, 11: 17)

“*Şohin Nizom ontolop başın öydö kötörüp, bit-çitti çıkkın samolyotko karadı / Şohin Nizom zar zor başını kaldırıp, param parça olmuş uçağa baktı*” (Bahti, 2012, 3: 167) vb.

4.1.2. İkilemeli İkincil Biçimler

+Ir / +Ur

ab+ır dab+ır : Patır kütür, hızlıca (KTS, 22).

eňg+ır deňg+ır : Sersem, her hangi bir sebeple bilinci ve duyguları zayıflamış olan (KTS, 885).

ıp+ır sıp+ır : Döküntü, saçılmış (KTS, 964).

op+ur top+ur : Kalabalık, karışıklık (KTS, 1658).

küb+ür şıb+ır : Dedikodu, lakırtı, söylenti (KTS, 1448).

kıld+ıt kıld+ır : Tıkır tıkır (KTS, 1224).

“*Zalda kübür-şıbır köböyüp ketti, süylöp catkandın ünü taptakır ele ugulbay kaldı / Salonda lakırtı sesleri çoğalıp konuşanın sesi hiç duyulmaz oldu*” (Rasputin, CAT. 2012, 4: 50)

“*Toykananın eşiğinde opur-topur köp / Düğün salonunun kapısında kalabalık çok* (Ustat, CAT. 2013, 2: 109)

+ıl / +Ul

ap+ıl tap-ıl : Aceleyle, telaşla (KTS, 120).

kap+ıl tap+ıl : Aniden, birdenbire, ansızın (KTS, 1098).

eņg+ıl deņg+ıl : Farklı farklı, değişik (KTS, 885).

omb+ıl domb+ıl : Yumru, eğri büğrü, yamru yumru (KTS, 1633).

“*Aņgeme carıyalagandan kiyin köp ötpöy aga kapıl-tapıl colugup kaldım* / Hikaye yayımlandıktan sonra çok fazla geçmeden ansızın onla karşılaşmıştık” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 42).

“... *itterin apıl-tapıl bekitip kalat* / köpeklerini aceleyle saklarlar” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 8)

+A / +I / +U / +O

bık+ı çık+ı : Ufak tefek incelikler, detaylar (KTS, 342).

bıt+ı çıt+ı : Anlaşılmaz, karışık (KTS, 352).

bak+a şak+a : Gürültü, patırtı, neşe dolu sesler (KTS, 228).

kac+ı kuc+u : Gürültü patırtı (KTS, 1041).

bıd+ı bıd+ı : Vıdı vıdı (KTS, 341).

bıc+ı bıc+ı : Sayıca çok fazla, kalabalık (KTS, 339).

“*Baka-şaka, baarının köñüldörü caydarı, tamaşa, külkü* / Neşe dolu sesler, herkesin morali yüksek, şakalaşmalar, gülmeler (Tazabekov, CAT. 2011, 2: 81)

“... *koridor, galereyaları da kıyma-çıyme, bıtı-çıtı kuruluptur* /... koridor, salonları karışık, darmadağın bir şekilde kurulmuş” (Toktomuşev, CAT. 2012, 6: 211)

+Ap

al+ap cel+ep : Heyecanlı, coşkulu (KTS, 74).

al+ap şal+ap : Gereğinden çok, yeterince, iyice (KTS, 74).

ör+öp cör+öp : Şöyle böyle (KTS, 1705).

“*Cürögü elep-celep bolup, köödönünö sıybay birde oturup, birde turat* / Kalbi duracakmış gibi olup, içi içine sığmayarak bazen oturup, bazen kalkar” (CA7. 2008: 27)

Ad Görevinde İkilemeli İkincil Biçimler: İkilemeli ikincil biçimlerde örneklere rastlanmamıştır.

Fiil Görevinde İkilemeli İkincil Biçimler: Fiil görevinde ikilemeli ikincil biçimlerde örneklere rastlanmamıştır.

Yardımcı Fiillerle İkilemeli İkincil Biçimler: Burada da önde gelen yardımcı fiiller *et-* ve *bol-* fiilleridir. *kıl-*, *de-* yardımcı fiilleri burada çok fazla kullanılmaz.

et- Fiiliyle İkilemeli İkincil Biçimler

celbir-celbir et- : Dalgalanmak, hareketli olmak kıpırdamak (KTS, 554).

şıldır-şıldır et- : Şırıldamak (KTS, 1902).

bıdı-bıdı et- : Vıdı vıdı etmek (KTS, 342).

şuudur-şuudur et- : Hışır hışır etmek (KTS, 1917).

tıbr-tıbr et- : Tıpır tıpır etmek (KTS, 2019).

bol- Fiiliyle İkilemeli İkincil Biçimler

ımur-çımur bol- : Uyuşmak, tutulmak, karıncalanmak (KTS, 959).

elep-celep bol- : Aşırı heyecanlanmak (KTS, 874).

olku-solku bol- : Terddüt etmek, kararsız kalmak (KTS, 1631).

Öteki Fiillerle İkilemeli İkincil Biçimler: İkilemeli ikincil biçimler öteki fiillerle *dildir-dildir uç-*, *baldır-buldur süylö-* gibi cümleler halk ağzında kullanılmaktadır.

4.1.3. İkilemeli Türemiş Yansımalar

Hamza Zülfikar yansımalarında ikilemeler hakkında “Ses yansımalarında önemli bir yer tutan ikilemeler sürekliliği anlatmak, anlamı pekiştirip, zenginleştirmek, söyleyişe ahenk katmak ses ve söz benzerliği sağlayarak tabii sese daha çok yaklaşmak, iki kelimeyle bir kavramı adlandırmak, ortaklaşa yeni bir anlam elde etmek amacıyla birincil ya da ikincil biçimlerin tekrarlanması olarak tanımlanabilir” (1995: 161) diye tanımlama yapmıştır.

Bu durumda ikilemeler sadece birincil ve ikincil biçim yansımalarından mı yapılır, türevlerde ikileme yok mudur diye soru ortaya çıkmaktadır. Kırgız Türkçesinde aşağıdaki eklerle kurulmuş türevlerde de ikilemeli şekiller mevcuttur. *et-* fiili en başta olmak üzere yardımcı fiillerle de kullanılmaktadır.

-ŋ

cım+ı-ŋ cım+ı-ŋ : Parlamak, ışıldamak. (KTS, 594).

kıd+ı-ŋ-kıd+ı-ŋ : Tıpış tıpış (KTS, 1219).

barb+a-ŋ-barb+a-ŋ : Böbürlenmek (KTS, 257).

+k

bagc+a-k bagc+a-k : Neşeli, keyifli (KTS, 223).

balp+a-k balp+a-k : Paytak paytak (KTS, 245).

balt+a-k şalt+a-k : Pasaklı, çapaçul (KTS, 245).

+t

kıld+ır+t kıld+ır+t : Takır takır (KTS, 1224).

küld+ür+t küld+ür+t : Paldır küldür (KTS, 1255).

+Ap / +Ip / +Op / +Up

eb+il+ip ceb+il+ip : Üstüne düşerek sevme (KTS, 853).

eb+ir+ep ceb+ir+ep : Susmadan devamlı konuşuyor olmak (KTS, 852).

op+ur+up cap+ur+ip : Birden, kısa sürede, hemen (KTS, 1658).

op+ur+ap top+ur+ap : Hepsi birden, kalabalık oluşturarak (KTS, 1658).

öb+ür+öp cöb+ür+öp : Kalabalıkça, cümbür cemaat (KTS, 1687).

SONUÇ

Araştırma sonucu Kırgız Türkçesinde bulunan yansımalar hakkındaki bilgileri aşağıdaki gibi toplamak mümkündür.

- *Onomatopée* teriminin karşılıkları olarak *taklidi kelime, yankı kelime, ses yansımali kelimeler, yansılama, yankılık, tabiat taklidi söz, ses taklidi, ses taklidi kelimeler, yansımali kelimeler, yansima kelime* ve *yansima* gibi farklı terimler kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde *Yansima* terimi tercih edilmektedir. Kırgız Türkçesinde ise sabit herkes tarafından benimsenmiş “*Tuurandı Sözdör / Taklidi Kelimeler*” terimi kullanılmaktadır.
- Kırgız Türkçesinde ses taklidine dayalı olan yansima kelimeler “*Tabış Tuurandı Sözdör / Ses Yansımali Kelimeler*”, görüntünün tasvirine dayalı olan yansımalar ise “*Eles Tuurandı Sözdör / Biçim (Görünüş) Yansımali Kelimeler*” olarak iki grup altında ele alınmaktadır. Kırgız Türkçesi biçim yansımaları açısından çok zengin bir lehçedir. Türkiye Türkçesinde yansımaların çoğu sese dayalıdır. Biçim yansımali kelimeler bu terimin kullanılmasına gerek duymayacak kadar azdır.
- Ses Yansımali Kelimeler canlı veya cansız varlıklardan ve doğanın çeşitli olaylarından çıkan sesleri taklit ederek oluşan kelimelerdir. Kırgızcadaki tam karşılığı “*Tabış Tuurandı Sözdör / Ses Yansımali Kelimeler*”. Fakat Kırgızcada “*Tuurandı Sözdör / Yansımalar*” başlığı altında bir de “*Eles Tuurandı Sözdör / Biçim Yansımali Kelimeler*” vardır. Biçim yansımali kelimeler canlı veya cansız varlıkların görünüşünü ve onların hareketini tasvir etmekle oluşan kelimelerdir. Kırgız Türkçesi gramerlerinde bu tür kelimeler *görme duyusuna* ve *sezme duyusu’na* dayanan biçim yansımalar olarak ikiye ayrılır. Görme duyusuna dayanan biçim yansımalar: *saksaygan* (saçları dağınık, taranmamış), *delden kulak* (büyük kulak) v.s. Sezgiye dayanan biçim yansımalar ise insanın vücut, koku, tat hisleri sayesinde ortaya çıkan kelimelerdir. Örnek: cıtı *bur* etüü (aniden gelen koku), söögü *zir zir* ooruu (kemik ağrısı), cürögü *bolc bolc* soguu (kalb atışı) v.s.
- Kırgız Türkçesinde ses yansımali kelimeler neyi taklit ettiğine göre dört gruba ayrılır: 1. İnsanların çıkardığı sesler: *kübür-şıbir, bırs, ha-ha*, v.s. 2. Hayvanların

çıkardığı sesler: *ars-ars, kükük, möö, maa ız-ız*.v.s. 3. Cansız nesnelere çıkardığı sesler: *tars, kars, kaçır-kuçur, düp*, v.s. 4. Doğa olaylarına ilişkin sesler: *çart-çurt, şatır-şutur, şar* v.s. Biçim yansımaları kelimeyi tasvir ettiğine göre ikiye ayrılır: 1. Görünüşü, duruşu, sureti: *aksan, cark-curk*. 2. Hareketi, hali: *selt, dardaᅇ-dardaᅇ*.

- Yansımalar ses bilgisi açısından çok ilginç bir yapıya sahiptirler. Sadece bir ünlü veya ünsüz sesin değişmesiyle farklı anlamlar yaratılmakta ve çeşitlenmektedir. Ünlülerin kalın ince, düz yuvarlak, geniş dar olması anlamları da etkilemektedir. Kalın ünlü ile kurulmuş kelimeler sesin sert ve şiddetli, görüntünün de sert ve kaba olduğu anlatırken ince ünlü ile kurulmuş yansımalar sesin basit, kuvvetsiz, görüntünün de narin, yumuşak olduğunu anlatır. Ünsüzlerin de aynı şekilde boğumlanma yeri ve tarzına göre titreşimli, patlayıcı, sızıcı gibi benzer özellikleriyle yansımalara yeni anlamlar katmaktadır.
- Yansımalarda Türkiye Türkçesinde de Kırgız Türkçesinde de en çok kullanılan birincil biçim kalıp CVC ve CVCC'tir. Az sayıda CV (*ba+kır*), VC (*ar+kıra*) ve V (*ö+kür*) kalıpları da mevcuttur.
- Kırgız Türkçesinde CVC kalıbında son ses olarak en çok kullanılan sesler *k* ve *p* sesleridir. M: *bak-bak, kak, kuk, lak, çap, çop, düp, tap* vb.
- Kırgız Türkçesinde kullanılan CVCC kalıbında yansımalarda üçüncü ses çoğu zaman sedalı dördüncü ses ise sedasızdır. Bu kalıpta en çok yansımaların bulunduğu şekiller *-lp, -lk, -rt, -rs, -rk, -lt, -ᅇk*'dir: *balp, calt, daᅇk, cark, turs, kart, şalk* vb. Bunları *-lç, -rç, -rp, -mp* takip etmektedir: *balç, karç, trp, dümp* vb. *-rm, -yç, -yt* ile sonlanan kelime sayısı oldukça azdır: *çirm, kıyç, kıyt* vb.
- Ses yansımalarında birincil biçimlerin ünlüleri sabit değildir. Seslerin niteliklerine göre adlandırmalarında anlamca benzer bir takım çeşitleri ortaya çıkmıştır. Ünlülerin daralması, yuvarlaklaşması, incilmesi veya genişlemesi sonucu ortaya çıkan bu tür kelimeler aynı hareketin hızına, şiddetine veya yoğunluğuna bağlı seslerdir.
- Kırgız Türkçesinde uzun ünlüler de mevcuttur. Dolayısıyla yansımalarda da uzun ünlüler kullanılmaktadır. Birincil biçimlerde uzun ünlülerin olması daha çok ses yansımaları kelimelere aittir. Bu duruma biçim yansımaları kelimelerde daha az rastlanmıştır. Mesela *maa* (*koyun sesi*), *mee* (*kuzu sesi*), *möö* (*inek sesi*), *kaak*

(*karga sesi*) *ıḡaa-ıḡaa* (*bebek ağlaması*), *şuu* (*rüzgar sesi*), *duu* (*söylenti*) *çuu* (*gürültü*) v.s.

- Sadece ses yansımaları kelimelerde iki farklı ünlünün yan yana geldiği görülmüştür. Aynı durum biçim yansımalarında söz konusu değildir. Mesela, *au* (*kurtun uluma sesi*), *ia* (*eşek esi*).
- Ünlüler ön ses olarak ses yansımalarından daha çok biçim yansımalarında kullanılmaktadır.
- *-lp*, *-rt*, *-rç*, *-lç*, *-rs*, *-rp*, *-rk*, *-rk*, *-lt* gibi iki ünsüz sesle biten yansımalar hareketin ya da sesin uzamadığını tam tersine kısa ve keskin bir şekilde sona erdiğini bildirir. Örneğin ses yansımaları kelimelerde *şalp*, *kart*, *karç*, *tırs*, *daḡk*, *bark*, *kark* v.b. Bu özellik biçim yansımaları kelimelerde de aynıdır: *dirt*, *calt*, *selt*, *cilt*, *cark*, *bult*, *calp* v.b.
- Kelimenin sonunda *z*, *s*, *ş*, *c*, *r*, *η* seslerinin tekrarlanması taklit edilen sesin uzun sürdüğünü gösterir. Mesela, *şır-r*, *bış-ş*, *kür-r*, *düη-η*. Biçim yansımalarında bu özelliğe rastlanmamıştır
- Ses yansımaları kelimenin sonu *η* sesi ile bitiyorsa taklit edilen ses kesinlikle bir yankılanma söz konusudur. Örneğin, *daḡ*, *zaḡ*, *düη*, *zıḡ*, *kaḡ*, *şaḡ* v.b.
- Ses yansımaları sözcüğün sonu *r* sesi ile bitiyorsa taklit edilen sesin titreşimli bir şekilde uzadığı, bir kaç kere olduğu veya tekrarlandığı bildirilir. Mesela, *kaldır-kuldur*, *şar*, *topur*, *şangır*.
- *t*, *p* sesleri ile biten yansımalar hareketin ya da sesin keskin bir şekilde olup çabuk bittiğini gösterir. Mesela, *daḡır-t*, *cal-p*, *möl-t*, *celbir-t*, *cel-p* v.s.
- Kırgız Türkçesinde kelime başında kullanılmayıp sadece ortada ve sonda görülen *-l* sesi hem ses yansımalarında hem de biçim yansımalarında kelime başında kullanılabilir. Mesela, *lap*, *lep*, *lak*, *lek*, *lük*, *lok*, *lakıl-*, *lakıy-*, *lapıl-da-*, *lıkıy-*, *lokul-da-*, *lüküldö-*, *lokuy-* v.s.
- Aynı şekilde genel olarak Kırgız Türkçesinde ön seste fazla kullanılmasa da, sözlüklerde olmasa da halk ağzında *p* sesiyle başlayan kelimeler sayıca azdır. Mesela, *pars*, *parpıra-*, *pırpıra-*, *pipilde-*, *piip* vb.
- N sesinin diğer kelime gruplarında ön ses olarak kullanımı mevcuttur. Ancak yansımalarda n ile başlayan yansımaları kelimeler yoktur.

- Kırgız Türkçesi yazı dilinde yansıma kelimeler ünlülerle ve ünsüz *b, d, c, z, m, k, s, t, ç, ş*, sesleriyle başlar. Az miktarda *l, p* sesleri de yansıma kelimelerde ön seste bulunmaktadır. Türkiye Türkçesinden farklı olarak *v, g, y, r, f, h* sesleriyle başlayan yansımalar yoktur.
- Yapı bilgisi açısından yansımalar aktif bir şekilde kelime türetmeye meyillidir. Hatta yansımaların sayesinde Kırgız Türkçesi hazinesinde yer alan kelimeler daha da artmaktadır. Yansımalar kelime türetme yolları ile başka kelime türlerine geçebilirler, ancak başka türden olanlar yansıma olamazlar. Sonuna hangi ek gelirse gelsin kökü her zaman bir yansımadan ibarettir. Yansımalar çeşitli eklerle isim, fiil, sıfat ve zarf olabilirler. Bu özelliğini her zaman korumaktadırlar.
- Kırgız Türkçesinde birincil biçim yansımaların doğrudan fiil olarak kullanımı çok azdır. Daha çok yardımcı ve öteki fiillerle beraber kullanılmaktadır.
- Kırgız Türkçesinde ikincil biçim yansımalar aynı Türkiye Türkçesindeki gibi *+Il, / +Ul-; +Ir / +Ur; +A / +I / +O / +U; +Iş / +Uş ve +Ap / +Ip / +Op / +Up* ekleriyle oluşmaktadır. En işlek ek *-Ir / +Ur-* ekidir. Yardımcı ve öteki fiillerle beraber kullanımı birincil biçimlerden daha azdır.
- Birincil biçimlerden fiil yapma ekleri: *+kIr- / +kUr- (ba+kı-r, çüç+kür-), +lA- / +dA- / +tA- (çar+da-, aca+la, akakta-, +rA- / +rO- (maa+ra-, möö+rö-), +A- / +I- / +O- / +U- (kak+a-, çum+u-, tant+ı-), -AlA- (tañk+ala-, ent+ele-), +Ay- / +Iy- / +Oy- / +Uy- (balk+ay-, zıñk+ıy-), +çAy- / +çIy- / +çOy- / +çUy- (çek+çey-, çak+çay-, tık+çıy-, çok+çoy-)*
- İkincil biçimlerden fiil yapma ekleri: *+lA- / +dA- / +tA- (şab+ır+la-, ak+ır+a-η+da-, bab+ak+ta-, aη+ıl+da-, balb+ıl+da-), +A- / +I- / +O- / +U- (bac+ır+a-, büç+ür+ö-, dar+kır+a-, düñ+gür+ö-) +Ay- / +Oy- / +Iy- / +Uy- (ak+ır+ay-, bak+ır+ay-)*. Ayrıca Kırgız Türkçesindeki yansımaların toplanması sonucunda elde ettiğimiz bir kaç birleşik ek vardır. Örnekler sayıca çok fazla değildir *+AlcI / +IlcI / +UlcU- (çub+alcı-, kub+ulcu-), +AAIA- (and+alaa-, sams+aala-), - +AArI- (apk+aarı-, dapk+aarı-)*
- Birincil biçimlerden isim yapma ekleri: İlk olarak kuvvetlendirme olduğu düşünülen bazı sesler vardır. Mesela, *+s (ar+s, kar+s), +t (şar+t, kar+t), +k (düñ+k, zoñ+k), +p (tom+p, düm+p), +ç (kar+ç, kır+ç)* vb. Daha sonra *+Ak /*

+Ik / +Ok / +Uk (*kük+ük, balç+ık*) +An / +In (*şarp+ın, burk+an*), +gU (*kurt+gü*) ekleri kullanılmaktadır.

- İkincil biçimlerden isim yapma ekleri: +Ir / +Ur (*kıb+ır, şald+ır*), +Il / +Ul (*dömb+ül, balb+ıl*), +Iş / +Uş (*şıb+ış, tıb+ış*) ekleri dışında, +Ak / +Ik / +Ok / +Uk (*bad+ır+ak, koñ+ur+uk, çiç+kür+ük*), +k (*maa+ra+k, ac+ıl+da-, bırb+ı+k, tomp+o+k*) +ŋ (*bırb+ı+ŋ saks+a+ŋ*) +ma (*cald+ır+a-ma, şark+ır+a-ma*), -ke (*alc+a-ke, balp+a-ke*), -Kay (*adar+a-kay, dürd+ü-güy*), -gAn (*balt+ay-gan, bölt+öy-gön*), +Gak (*şıb+ır+gak*) +KAn (*bab+ır+gan, kald+ır+kan*) +t (*şıb+ır+t, düb+ür+t*) +Oŋ (*top+ol+oŋ, dürb+öl+öŋ*)
- Kırgız Türkçesinde yansımalarda ikilemeler çok aktif bir şekilde, kelimenin manasını kuvvetlendirmek için, bir çeşit çokluğunu ifade için veya devamlılığı belirtmek için yapılır. Yansımalarda ikilemeler zıt anlamlı, eş anlamlı, eşsesli ve aynı kelimenin tekrarlanmasıyla oluşur. Kırgız Türkçesi yansımalarında en çok kullanılan ikileme şekli aynen tekrarlamadır. Eş anlamlı ve eş sesli ikilemeler onu takip etmektedir. Zıt anlamlı kelimelerden oluşan ikilemeli yansımadan iki tane vardır.
- İki ögenin bir tanesi ses açısından değişikliğe uğramaktadır ve bu gibi durumlarda yapılan değişiklikler çoğunlukla ünlü *a* sesinin ikinci ögede *u* sesine dönüşmesidir. Mesela, *kars-kurs, calt-cult* vb. Ünsüzlerde ise ses değişmesi daha çok ön seste görülmektedir.
- Yansımali ikilemelerin bir ögesi ünlü ile başlıyorsa onu tamamlayan diğer ögenin başında bir ünsüz türeyebilir. Ünlü ile başlayan öge genellikle birinci öge durumundadır. Genel olarak ünsüz türemesi ikilemenin ikinci ögesinin başında gerçekleşirken ünlü türemesi ise ikilemenin birinci ögesinin sonunda ya da her ikisinin de sonunda gerçekleşir. İkinci ögenin başında türeyen ünsüz sesler genelde *c, s, d, t, b, ş, ç, m* sesleridir. *s, c, d* türemeleri daha çok görülmüştür.
- Yansımali ikilemelerin İkilemeli yansımaların ögeleri her zaman anlamlı değildir. Bazı ikilemelerde eş anlamlı kelimeler kullanılırken bazılarında eşsesli fakat anlamsız kelimeler de kullanılabilir. Ögeler bakımından; ikisi de anlamlı ikisi de anlamsız, biri anlamlı diğeri anlamsız olarak üç gruba ayırmak mümkündür.
- Kırgız Türkçesinde Yansımalar sadece birincil ve ikincil biçimlerde değil türevlerde de İkileme şeklinde kullanılabilir.

- Kırgız Türkçesindeki yansımalar sayıca çok fazla olduğu için her bir kelimenin ses bakımından, yapı bakımından, anlam bakımından, köken bakımından ve başka çeşitli yönlerden de ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.
- Yansımaların çok kullanılması aynı zamanda tabiatla iç içe yaşayan Türk boylarında daha fazladır. Genellikle de onlarda karşımıza çıkmaktadır . Bu da hayat tarzının dile yansıması olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Abduldayev, Esenkul, İsayev, Döölötaalı (1969). *Kırgız Tilinin Tüshündürmө Sөzdüğü*, Mektep, Frunze.
- Abduvaliyev, İbrahim (2008). *Kırgız Tilinin Morfologiyası*, Poligraf Resurs, Bişkek.
- Abduvaliyev, İbrahim, Sadıkov, Taşbolot (1997). *Azırkı Kırgız Tili. Morfologiya*, Aybek, Bişkek.
- Adilov, Musa (1961). “Teqlidi Sөzler” Azerb. SSR. FA., *Heberler İçtimai Elmler Seriyası*, no. 8: 1961.
- Akunova, Aygül (2009). *Azırkı kırgız Tili, Morfologiya (koşumça okuu kuralı)*, Maxprint, Bişkek.
- Arıkoğlu, Ekrem, Alimova, Cıldız, Askarova, Rahat, Selçuk, Bilge Kağan (2018). *Kırgızca-Türkçe Sözlük*, Bengü Yayınları, Ankara, 1-2.cilt.
- Aşmarin, Nikolay, İvanoviç (1918). *Osnovi Çuvaşskoy Mimologii*, Kazan.
- Aşmarin, Nikolay, İvanoviç (1925). *Podrajaniya v yazıkah srednego Povoljya*.
- Aşmarin, Nikolay, İvanviç (1928). *O Morfologiçeskih Podrajaniy v Çuvaşskom Yazıke*, Kazan.
- Atalay, Besim (1999), *Divanü Lûgat- İt- Türk Dizini*, C.IV, Ankara.
- Banguoğlu, Tahsin (2015). *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Batmanov, İgor, Alekseyeviç (1940). *Grammatika Kırgızskogo Yazıka*, Frunze.
- Baytok, Aysel (2014). “Kırgız Türkçesinde Yansımali Sөzcükler ve Lehçeler arası Aktarmadaki Önemi”, *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3 (Eylül 2014), s. 106-145.
- Baytursunov Ahmet, (1992). *Til Tagılımı*, Almatı.
- Biray, Nergis (2014)“Kazak Türkçesinde Yansımali İkilemeler – Ses Özellikleri Bakımından”. *VI. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, (4-7 Aralık, 2013). 2. Cilt, s. 1091-1105. (Tam Metin Bildiri/) (Yayın No:1353036) ISBN- 978-605-9968-20-1 (2.c)
- Clauson, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary Of Pre- Thirteenth – Century Turkish*, Oxford.
- Çağatay, Saadet (1978). “Uygurcada Hendiadyoinler”, *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler*, Ankara, s. 29-66.
- Davletov, Samak, Kудaybergenov, Sarıbay (1980) *Azırkı Kırgız Tili, Morfologiya*, Frunze.
- Demiray, Mehmet Güner (1973), “Yöresel ve Yansımali Kelimeler”, *Sivas Folkloru*, C. I, S.9, s.22, Sivas.
- Dıykanov, Karboz (1990). *Kırgız Tilinin Körsөtmө Kuraldarı*, Üniversite yay., Almatı.
- Dmitriyev, Nikolay, Konstantinoviç, (1962). *Etimologiya Slova*, Moskva.
- Dmitriyev, Nikolay, Konstantinoviç, (1962). *Stroy Turkskih Yazıkov*, Moskva.
- Ediskun, Haydar (1999). *Türkçe Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Emre, Ahmet Cevat (1945). *Türk Dilbilgisi*, TDK, İstanbul.
- Eren, Hasan (1951-1953), “Onomatopielere Ait Notlar”, *Türkiyat Mec-muası*, C.X, İstanbul, s.55-58.
- Ergin, Muhharem (1958). *Türk Dil Bilgisi*, İ. Ün. Ed. Fak. yay., İstanbul.
- Gencan, Tahir Nejat (1975), *Dilbilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul.

- Gencan, Tahir Nejat (1947), “Yansımalar Yahut Ses Kelimeler Onomatopeler”, *Ergene*, S.4-5, s.9-10, İstanbul.
- Hatiboğlu, Vecihe (1978). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, s.133.
- Hatiboğlu, Vecihe (1971). *Türk Dilinde İkileme*, TDK, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet (1995), *Türkçe Dil Bilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara.
- Hudaykuluyev, Muhammetkulu (1962). *Podrajatelniye Slova v Türkmenskom Yazıke*, Aşhabat.
- İmanaliyev, Sansızbay (1969). *Kırgız Tilindegi Sırdık Sözdör*, Frunze.
- İmer, Kamile, Kocaman, Ahmet, Özsoy, Sumru (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, s.262.
- İskakov, Ahmed, (1948). “Elikteü Sözdür Turalı”, *Halık Mugalimi* No. 6.
- Karahan, Akartürk, (2006). “Memlük-Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı: Yansıma Fiiller Üzerine Bir İnceleme”, *Türklük Bilimi Araştırmaları* (TÜBAR), 20. Cilt, s. 105-124.
- Karahan, Leyla (2008). “Tekrar Gruplarında Ünlü Düzeni – Analam İlişkisi Üzerine Düşünceler” *Prof. Dr. Ahmet Bican Erculusun Armağanı* (Editor, Ekrem arıkoğlu). Akçağ yay. Ankara, s. 140-143.
- Karahan, Fettah, (2011) “Çağdaş Türk Lehçelerinde Yansıma Kelimeler” Kafkas Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- Kazembek, Aleksadr, Kasımoviç (1846). *Obşaya Grammatika Turesko-Tatarskogo yazıka*, Kazan.
- Kerimcanova, Bübü (1940). *Kırgız Tilindegi Tuurandı cana Sırdık Sözdördün Grammatikalık Özgöçölüğü*, Frunze.
- Koca, Ergün, Çocuk Dilindeki Yansıma Kelimeler <http://turkoloji.cu.edu.tr/>
- Koca, Ergün, Kırgız ve Türk Dillerindeki Yansıma Kelimelerin Türetilme Sistemi ve Türetme Ekleri, <http://turkoloji.cu.edu.tr/>
- Kononov, Andrey, Nikolayoviç (1956). *Grammatika Sovremennogo Tureskogo Yazıka*, Moskva, s. 363-372.
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kornilov, Gennadiy, Emelyanoviç (1984) *İmitativi Çuvaşskom Yazıke*, Çeboksarı.
- Kudaybergenov, Sarıbay (1957). *Podrajatelniye Slova v Kırgızskom Yazıke*, Kırgızçpedgi, Frunze.
- Kudaybergenov, Sarıbay (1981). *Kırgız Tilindegi Elestüü Etişter*, İlim, Frunze.
- Kudaybergenov, Sarıbay (1980). *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası*, İlim, Frunze.
- Kunğurov, Rahmatulla (1969). *Uzbek Tilida Tasfiriy Suzlar*, Fan, Toşkent.
- Meliorsanskiy, Platon, Mihayloviç (1894). *Kratkaya Grammatika Kazak-Kırgızskogo Yazıka*. Tip. İmpl. Akademii nauk, Sankt-Peterburg.
- Oruzbayeva, Bübüyna (2009). *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*, Çıngız Aytmatov Atındağı Til cana Adabiyat İnstitutu, Bişkek.
- Palmbah, Aleksandr, Adolfoviç, İshakov Fazıl Garifoviç (1961). *Grammatika Tuvinskogo Yazıka. Fonetika i Morfolojiya*, Moskva.

- Sarıbayev, Şora, Şamgaliyeviç (1954). “Podrajatelniye Slova i ih Otnoşeniye k Mejdometiyam”, İz. AN Kazanskoy SSR, No. 135, Ser. Filologii i İskusstvovedyeniya, vip. 1-2.
- Sevortyan, Ervand, Vladimiroviç, Şiraliyev, Memmedağa (1971). *Grammatika Azerbaycanskogo Yazıka*, Baku.
- Sevortyan, Ervand, Vladimiroviç (1974). *Etimologičeckiy Slovar Tyurkskih Yazıkov*, Moskva.
- Tenişev, E.R. (1988), *Sravnitel’no- İstoriçeskaya Grammatika Tyurkskix Yazıkov Morfologiya*, Moskva.
- Terentyev, Mihail, Afrikanoviç (1875). *GrammatikaTuretskaya, Persidskaya, Kırgızskaya i Uzbekskaya*, Moskva.
- Tınıstanov, Kasım (1934). *Kırgız Tili*, Frunze.
- Tuna, Osman, Nedim (1950). “Türkçede Tekraralar”, *TDED*, III, c. 3-4. s.429-447; IV. c. 1-2. s.35-83.
- Tuna, Osman Nedim, (1947) “Tabiat Taklidi Sözlere Fiil Yapan Ekler”, *Türkeli*, S.4, s.15.
- Türkay, Kaya, (1978). *Kaşgarlıının Derlediği Yansıma Sözcükler*, Ömer Asım Aksoy Armağanı TDK, Ankara, s. 241-257
- Üçok, Necip (1949). *Genel Dilbilim*, TDK, Ankara.
- Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, Ankara, s.216.
- Yastremskiy, Sergey, Vasilyeviç (1900). *Grammatika Yakutskogo Yazıka*, 1.b.İrkutsk.
- Yastremskiy, Sergey, Vasilyeviç (1938). *Grammatika Yakutskogo Yazıka*, 2.b. Yakutsk
- Yudahhin, Kostantin (1965). *Kırgızsko-Russkiy Slovar*, Sovetskaya Ensiklopediya, Moskva, 1-2. cilt.
- Yudahin, Kostantin (1998). *Kırgız Sözlüğü*, (Çev. Abdullah Taymaz) Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara, 1-2. cilt.
- Yunusaliyev, Bolot (1951). *Kırgız Tilin Okutuununun Kee Bir Maseleleri Cönündö*, *Mugalimderge Cardam* Der. №6, Frunze.
- Yunusaliyev, Bolot (1959). *Kırgızskaya Leksikologiya*, İlim, Frunze.
- Yunusaliyev, Bolot (1985). *Tandalgan Emgekter*, İlim, Frunze.
- Zülfikar, Hamza (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

KIRGIZ TÜRKÇESİ YANSIMALAR SÖZLÜĞÜ

A

abala- (абала-) Havlamak, durmadan havlamak. “*Emnegedir ele ittin abalaganı basılbadı ... / Nedense köpeğin havlaması durmadı ...*” (CA4, 2008: 301)

abalan- (абалан-) *dnş.* **abala-**.

abalanuu (абалануу) *mast.* **abalan-**.

abalaş- (абалаш) *işt.* **abala-**.

abalaşuu (абалашуу) *mast.* **abalaş-**.

abalat- (абалат-) *ett.* **abala-**.

abalatuu (абалатуу) *mast.* **abalat-**.

abaloo (абалоо) *mast.* **abala-**.

abdaarı- (абдаары-) Acele ederek ne yapacağını bilememek, şaşırarak. “*Birok tomsorgon ak baraktardan közgö sürtöör tamga tappay abdaarıy tüşüp ... / Ancak eskimiş beyaz kağıtlardan aradığını bulamayınca ne yapacağını şaştı ...*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 42).

abdaarıt- (абдаарыт-) *ett.* **abdaarı-**.

abdaarıtuu (абдаарытуу) *mast.*

abdaarıt-.

abdaaruu (абдааруу) *mast.* **abdaarı-**.

abdıra- (абдыра-) Korkudan, aceleden ne yapacağını bilememek: “*Al emne kilaarın bilbey abdirap, galstugun çoygulay berdi / O ne yapacağını bilemeden kravatıyla oynamaya başladı*” (CA6, 2008: 114).

abdırakay (абдыракай) *hlk.* Param parça, dağınık. “*Saga boluşam dep, abdirakayım çıktı / Senden yana olacağım derken param parça oldum*”.

abdırap-dabdırap (абдырап-дабдырап) *hlk.* Dağınık, düşüncelerini toparlayamamış bir şekilde dolaşma.

abdırat- (абдырат-) *ett.* **abdıra-**.

abdıratuu (абдыратуу) *mast.* **abdırat-**.

abdıroo (абдыроо) *mast.* **abdıra-**.

abır (абыр) Tez, hemen.

abır-dabır (абыр-дабыр) Hızlıca, patır-kütür.

abır-şabır (абыр-шабыр) *bk.* **abır-dabır**.

acaala- (ажаала-) Kızarak sözle saldırmak.

acaaldan- (ажаалдан-) Karşısındakine fırsat vermeden öfkeyle konuşmak.

acaaldanuu (ажаалдануу) *mast.*

acaaldan-.

acaaloo (ажаалоо) *mast.* **acaala-**.

acaan (ажаан) Hırçın, taşkın. “*acaan itti agıttı / hırçın köpeği saldı*” (CA6. 200: 167).

acaandan- (ажаандан-) Hırçınlaşmak. “*... acandangan kempir küşüldöp bışıldap, Momun çaldı üygö iterip kirdi / Hırçınlaşan yaşlı kadın ağır ağır nefes alarak Momun’u iterek eve girdi*” (CA3. 2008: 111).

ac-ac et- (аж-аж эт-) *hlk.* Çok konuşmak, karşıdakine söz hakkı vermeden konuşmak.

acı-kacı (ажы-кажы) Her kafadan bir ses çıkmak, birbirini dinlemeden konuşmak, tartışmak.

acı-kıcı (acı-кıcı) *bk.* **acı-kacı** “*Atam zamanagı arman-doolor aytilip, acı-kıcı, ızı-çuu / Çok eski zamanlardan kamış borç-dertlerini söyleyip, tartışıyorlar*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 15).

acı-kucu (ажы-кужу) *bk.* **acı-kacı**

acıl-da- (ажылда-) 1. Hiç durmadan havlamak. “*Oy, bir pasta ele tigi koşşunun itteri acıldap kaldı. / Bir anda komşumuzun köpekleri durmadan*

havlamaya başladı” (CA5. 2008: 457)
2. Öfkeyle söze kulak vermeden konuşmak, karşısındakine fırsat vermeden sözle saldırmak. “*Kel, acıldaşpay, erkekçe süylöşölü. / Gel, sözle saldırmadan, güzelce erkek gibi konuşalım*” (CA5. 2008: 312)

acıldak (ажылдак) Çok ağız kavgası eden kimse ya da çok havlayan.

acıldaş- (ажылдаш-) *ışt. acılda-*

acıldaştır- (ажылдаштыр-) *ett.*

acıldaş-

acıldaşuu (ажылдашуу) *mast.*

acıldaş-

acıldat- (ажылдат-) *ett. acılda-*

acıldatuu (ажылдатуу) *mast. acıldat-*

acıldoo (ажылдоо) *mast. acılda-*

adırakay (адыракай) Sıkı olmayan.

adıraygan (адырайган) Büyük.

adıraᅇda- (адыраᅇда-) 1. Korkarak kaçmak, kudurmuş gibi koşmak, kovalamak: “*A kezde tülkü ıldıy karay zıpıldap cürüp bergen, adıraᅇdagan Aktöş küyükköndön kışıldap artınan ketken. / O sırada tilki aşığı doğru koşunca kovalamaktan nefesi kısılan Aktöş yine peşine düştü*” (CA3. 2008: 230) 2. Kahramanmış gibi böbürlenmek, gücünü göstermek: “*Akalga könbögöndör, aşkere adıraᅇdagandar, aşkere atırlıgandar, kan tögö bergender akırı azap tartışat, akırı korduk körişüt / Tavsiyelere uymayanlar, fazla böbürlenlenler, fazla atarlananlar, kan dökenler sonunda bedelini ödeyecekler*” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 26). 3. Keyfi iyi, neşeli olmak: “*Adıraᅇdap, cadıraᅇdap çaşaybız / Neşeli, keyifli yaşıyoruz*” (Rıskulov, CAT. 2012, 9: 4).

adıraᅇdat- (адыраᅇдат-) *ett.*

adıraᅇda-

adıraᅇdatuu (адыраᅇдатуу) *mast.*

adıraᅇdat-

adıraᅇdoo (адыраᅇдоо) *mast.*

adıraᅇda-

adıray (адырай) Kaba, çirkin

adıray- (адырай-) Kocaman olmak. “*... darbazası çok adıraygan açıktan beri kirdi ... / ... Avlu kapısı olmayan kocaman açıktan içeri doğru girdi*” (Aytımbet, CAT. 2011, 8: 10).

adıraygan (адырайган) Büyük ve boş, kocaman: “*Üñküygön urandılar arasında - kuuray, tikenek, adıraygan eendik / İri döküntüler arasında, diken, kocaman düzlük*” (CA2. 2008: 220).

adırayt- (адырайт-) *ett. adıray-*

adıraytuu (адырайтуу) *mast. adırayt-*

adırayuu (адыраюу) *mast. adıray-*

adır-adır (адыр-адыр) *bk. adır-*

budur. “*Adır-adır bel ele, // Oşol beldin ar cığı // Kırk künçülük çöl ele / Tepeli dağ geçidinin o tarafı kırk günde geçilebilecek çöl idi*” (BE. 2010: 1375).

adır-budur (адыр-будур) Küçük küçük tepeleri olan, pürtüklü, inişli çıkışlı, engebeli vb. “*Toᅇkoygon eçen toonu öttü, // Tolkugan eçen suu geçti, // Adır budur bel aştı, // Munarık tarkan çöl bastı / Kocaman dağları, dalgalanan suları, engebeli tepelikleri ve bulanık olan çölleri geçti*” (BE. 2010: 53)

adır-büdüür (адыр-бүдүүр) *bk. adır-*
budur. “*Adır-büdüür bel eken, // abdan sonun cer eken / küçük tepeleri olan dağ geçidi imiş, çok güzel bir yer imiş*” (BE. 2010:54)

adır-küdüür (адыр-күдүүр) *bk. adır-*
budur. “*Adır-küdüür kara too / İnişli çıkışlı kara dağ*” (BE. 2010: 769).

akakta- (акакта-) 1. Yorulunca ve bunalınca sık sık solumak: “*Şayı oop, moynu oorup, bu şaldıraᅇgan salmaktuu nemenin üzölböy turganına közü cetkende Colbors akaktap turup kaldı... / Yoruldu, boynu ağrıdı, Colbors bu*

şangırdayan ağır şeyi koparamayacağını anladı, soluk soluğa kaldı....” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 19). 2. Çok susamak, susuz kalmak: “*Kaçan gana artınan akaktap, tilin salañdatıp cetip kelgen enesi adatinça suunu şalpıldata içe baştaganda cürögünüñ lakılday tüşköñü basıldı / Bir müddet sonra ardından dilini çıkararak soluk soluğa yetişen annesi suyu şapırdatarak içmeye başladığında kalp atışları yavaşladı*” (Kudaybergenova, CAT. 2010, 12: 173).

akaktat- (акактат-) *ett. akakta-*

akaktatuu (акактатуу) *mast. akaktat-*

akakto (акакто) *mast. akakta-*

akalakta- (акалакта-) Aceleden konuşamaz hale gelmek, telaşa kapılmak, soluk soluğa kalmak.

akalaktat- (акалактат-) *ett. akalakta-*
akalaktatuu (акалактатуу) *mast. akalaktat-*

akalaktoo (акалактоо) *mast. akalakta-*

akırañda- (акыраңда-) Gözleri yerinden fırlamak, sinirli, kızgın bakmak.

akırañdat- (акыраңдат-) *ett. akırañda-*

akırañdatuu (акыраңдатуу) *mast. akırañdat-*

akırañdoo (акыраңдоо) *mast. akırañda-*

akıray- (акырай-) Gözlerini büyükçe açarak sinirlenerek bakmak, gözlerini dikmek. “*Beti başı ottoy küyüp, köz karekteri akırayıp, balbildagan Nurbektin türünön Asiya çoçudu / Yüzü kızarıp, gözlerini büyükçe açan Nurbek’in suratını gören Asya korktu*” (CA1. 2008: 44).

akırayt- (кырайт-) *ett. akırayt-*

akıraytuu (акырайтуу) *mast. akırayt-*
akırayuu (акыраюу) *mas. akıray-*

akıy- (акый-) 1. Gözlerini dikmek, sürekli bakmak, gözlerini almadan bakmak. “... *asmanga akıygan boydon turganı turgan... / ... gökyüzüne gözlerini dikerek uzun süredir duruyor...*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 176). 2. Dört gözle beklemek, çok istemek. “...*tüñkü saat on eki bolorun akıyıp kütüp oturuu degen cok ele / ... gecenin saat on ikisini dört gözle beklemek yoktu*” (CA4. 2008: 181).

akıyt- (акыйт-) *ett. akıy-*

akıytuu (акыйтуу) *mast. akıyt-*

akıyuu (акыюу) *mast. akıy-*

aksay- (аксай-) Saçları, tüyleri dağılmak, uzamak.

aksayt- (аксайт-) *ett. aksay-*

aksaytuu (аксайтуу) *mast. aksayt-*

aksayuu (аксаюу) *mast. aksay-*

aksıy- (аксий-) Saçları, tüyleri dağınık olmak.

aksıyt- (аксийт-) *ett. aksıy-*

aksıytuu (аксийтуу) *mast. aksıyt-*

aksıyuu (аксыюу) *mast. aksıy--*

akşık (акшык) Şaşı.

akşıñ (акшың) Gözlerinin akıyla sinirli bakış.

akşıñda- (акшында-) 1. Gözlerini oraya buraya döndürerek, akı daha fazla gözükecek şekilde kızgın bakmak ya da teleşli bakmak. “... *it kuş kele kalçuday közü akşıñdayt. / ... köpek, kuş gelecekmiş gibi gözleri telaşlı telaşlı bakmıyor*” (CA2. 2008: 294). 2. İyi görememek.

akşıñdat- (акшындат-) *ett. akşıñda-*

akşıñdatuu (акшындатуу) *mast. akşıñdat-*

akşıñdat-

akşıñdoo (акшыңдоо) *mast. akşıñda-*

akşıray- (акшырай-) Beğenmeyerek bakmak. “... *ayal akşıraya tañgala*

misireydi. / ... kadın beğenmeyerek şaşkınca bakakaldı” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 24).

**akşırayt- (акшырайт-) ett. akşıray-
akşıraytuu (акшырайтуу) mast. akşırayt-.**

akşırayuu (акшыраюу) mast.

akşıray-.

akşıy- (акшый-) Gözlerinin akıyla sinirlenerek bakmak. “... ır okup catkan kelinçeginen közüün albay akşıyıp oturgan. / ... şiir okuyan eşine sinirlenerek bakıyordu” (Kurmanova, CAT. 2013, 10: 69).

akşıyt- (акшыйт-) ett. akşıy-.

akşıytuu (акшыйтуу) mast. akşıyt-.

akşıyuu (акшыюу) mast. akşıy-.

alak-alak (алак-алак) Gözlerin fildir fildir etmesi.

alakta- (алакта-) Korkudan veya teleştan gözleri yuvasından filamak. “Kapar alaktap şaşıp barıp, eşiginin koŋguroosun baskan / Kapar bakınarak aceleyle kapısına varıp zilene bastı” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 7).

alaktat- (алактат-) ett. alakta-.

alaktatuu (алактатуу) mast. alaktat-.

alaktoo (алактоо) mast. alakta-.

alaŋda- (алаңда-) Korkarak etrafa bakmak, gözleri fildir fildir dönmek. “Raman alaŋdap korkup salıp cattı / Raman korkarak dolduruyordu (Cusubaliyev, CAT: 2012, 6: 73).

alaŋdat- (алаңдат-) ett. alaŋda-.

alaŋdatuu (алаңдатуу) mast. alaŋdat-.

alaŋdoo (алаңдоо) mast. alaŋda-.

alap (алап) Fazla, çok, yeterince.

alap-celep bol- (алап-желеп бол-) Çok heyecanlanmak, coşmak.

alap-şalap (алап-шалап) Gereğinden çok, yeterince, iyice.

alapta- (алапта-) 1. Dolup taşmak. 2. Coşmak, heyecanlanmak.

alaptat- (алаптат-) ett. alapta-.

alaptatuu (алаптатуу) mast. alapta-.

alaptoo (алаптоо) mast. alapta-.

alay- (алай-) Öfke, korku, şaşkınlık, kızgınlık vb. benzer sebeplerden dolayı gözlerini fal taşı gibi açmak. “Közdörü alayıp, maga booru oorup, çoçulay tikteyt / Gözlerini fal taşı gibi açarak, bana acıyarak, telaşlı bakar” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 93).

alay-dülöy (алай-дүлөй) Fırtına, uçuşmak. “... aylana alay-dülöy tüşüp, eçteke ugulbay, körünböy kaldı / ... fırtına başlayınca çevrede hiçbir şey gözükmez, duyulmaz oldu (Aytımbet. CAT. 2011, 8: 4).

alayt- (алайт-) ett. alay-.

alaytuu (алайтуу) mast. alayt-.

alayuu (алаюу) mast. alay-.

alba-dalba (алба-далба) Yırtılmış, paramparça olmuş. “Aldırgan baştanıp alba-dalba bolup barmak bele sizderge. / Saldırıya uğramış gibi delik deşik olarak gidemez ki sizlere” (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 155).

albaŋda- (албаңда-) Üstüne başına bakmadan dolaşmak, dağınık olmak.

albaŋdat- (албаңдат-) ett. albaŋda-.

albaŋdoo (албаңдоо) mast. albaŋda-.

albay- (албай-) Büyük, kocaman görünmek.

albayt- (албайт-) ett. albay-.

albaytuu (албайтуу) mast. albayt-.

albayuu (албайюу) mast. albay-.

albir- (албыр-) Yüzü kızarmak. “Erkekterdin tımızın karap catkanın sezgen kızdın eki beti albıra tüştü. / Kız erkeklerin gizlice baktığını hissedince yüzü bir anda kızarıverdi” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 41).

albir-salbir (албыр-салбыр)

Yırtılmış, delik deşik, yaması çok.

albirt (албырт) Alevin aniden çıkması.

albirt- (албырт-) *ett.* **albir-**.
albirtta- (албыртта-) Alevlenmek.
albirttat- (албырттат-) *ett.* **albirtta-**.
albirttatuu (албырттатуу) *mast.*
albirttat-.
albirttoo (албырттоо) *mast.* **albirtta-**.
albiruu (албыруу) *mast.* **albir-**.
alcagay (алжагай) 1. Ağzı büyük 2.
 Büyük açılmış.
alcake (алжаке) Çok gevezelik eden,
 ciddiyezsiz, abuk sabuk konuşan.
alcakta- (алжакта-) Patavatsızlık
 etmek, gülmek, sırtmak. “*Oşono bala
 Semetey, // Alcaktap külüp kalgan kezi
 eken. / O sırada Semetey bebeğın
 gülmeye başladığı an idi*” (BE, 2010:
 1733).
alcaktoo (алжактоо) *mast.* **alcakta-**.
alcañda- (алчанда-) *bk.* **alcakta-**.
 “*Adebi cok şilkıldak, // alcañdagan
 kapır ay. / Yerinde duramayan
 edepsizce hareket eden, gülen kafir*”
 (BE, 2010: 922).
alcañdoo (алчандоо) *mast.* **alcañda-**.
alcaı- (алжай-) Büyükçe, genişçe
 açılmak.
alcaıyt- (алжайт-) *ett.* **alcaıyt-**.
alcaıytuu (алжайтуу) *mast.* **alcaıyt-**.
alcaıyuu (алжаюу) *mast.* **alcaıyt-**.
alcı- (алжы-) Yaşlandığınan dolayı
 bunamak. “*Uzak cıdar kaygı menen
 kapadan kacıgan abıška bir küın içinde
 ele alcıp çıga keldi / Uzun yıllar
 boyunca kaygı ve hüün çeken ihtiyar
 bir gün içinde bunamaya başladı*”
 (Saspayev, CAT. 2012, 9: 179) 2.
 Düşünmeden konuşmak, saçmalamak.
 “*Kelginbay birde soo bolso birde alcıp
 süylödü. / Kelginbay bazen düzgün
 konuşurken bazen saçmaladı*”
 (Saspayev, CAT. 2012, 9: 179).
alcıra- (алжыра-) Açılmak, gevşemek,
 yumuşamak.

alcırak (алжырак) Sıkı ve sert
 olmayan, yumuşak, gevşek.
alcırat- (алжырат-) *ett.* **alcıra-**.
alcıratuu (алжыратуу) *mast.* **alcırat-**.
alcıroo (алжыроо) *mast.* **alcıra-**.
alcıt- (алжыт-) *ett.* **alcı-**.
alcıtuu (алжытуу) *mast.* **alcıt-**.
alcıuu (алжуу) *mast.* **alcı-**.
alçakta- (алчакта-) 1. Atların
 heybetlice yürümesi. “*Basıgı başka
 alçaktap, // Celgenine cel cetpeyt, //
 Çapkanına ok cetpeyt / Yürüyüşü bir
 başka, yelmesine yel yetmez, koşmasına
 ok yetmez*” (BE, 2010: 998) 2.
 Şırmarmak. 3. Bakınmak, tedirgin olarak
 etrafına bakmak.
alçaktat- (алчактат-) *ett.* **alçakta-**.
alçaktatuu (алчактатуу) *mast.*
alçaktat-.
alçaktoo (алчактоо) *mast.* **alçakta-**.
alcañda- (алчанда-) *bk.* **alçakta-**.
alcañdat- (алчандат-) *ett.* **alcañda-**.
alcañdatuu (алчандатуу) *mast.*
alcañdat-.
alcañdoo (алчандоо) *mast.* **alcañda-**.
alçay- (алчай-) Arışmak, bacaklarını
 ayırmak. “*Ak kalpaktı kiydi emi, //
 Alçayıp atka mindi emi / Ak kalpağın
 giydi ve bacaklarını açarak ata bindi*”
 (BE, 2010: 246).
alçayt- (алчайт-) *ett.* **alçay-**.
alçaytuu (алчайтуу) *mast.* **alçayt-**.
alçayyuu (алчаюу) *mast.* **alçay-**.
aldey-aldey (алдей-алдей) Ninni ninni
aldeyle- (алдейле-) 1. Çocuğa ninni
 söylemek. 2. Çok değer vermek.
aldeylet- (алдейлет-) *ett.* **aldeyle-**.
aldeyletüü (алдейлетүү) *mast.*
aldeylet-.
aldeylöö (алдейлөө) *mast.* **aldeyle-**.
aldıra- (алдыра-) 1. Teleştan veya
 korkudan ne yapacağını bilememek.
 “*Aylasın tappay aldirap // Askerine*

baldırap / Ne yapacağını şaşırıp askerlerine mırıldandı” (BE. 2010: 670).
2. Güçsüzleşmek, zayıf düşmek. “... *esim aldirap, közüm caldirap kalam* / ... vücudum güçsüzleşerek, gözlerim boş boş bakar olur” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 11).

aldirat- (алдырат-) *ett.* **aldira-**

aldirattuu (алдыратуу) *mast.* **aldirat-aldiroo** (алдыроо) *mast.* **aldira-**

alkılda- (алкылда-) Hırsla ileriye doğru atılmak, saldırmak, övkelenmek. “... *menin közüm tirüü turganda bul üydö başka ayaldın izi da bolboyt!* – *dep alkıldayt* / ... ben hayattayken bu evde başka bir kadının izi bile olmaz! diye sözle saldırarak öfkeleni (Ezop, CAT. 2011, 8: 211).

alkıldat- (алкылдат-) *ett.* **alkılda-**

alkıldatuu (алкылдатуу) *mast.* **alkıldat-**

alkıldoo (алкылдоо) *mast.* **alkılda-**

alpılda- (алпылда-) 1. Tıka basa yemek. 2. Katıla katıla gülmek.

alpıldat- (алпылдат-) *ett.* **alpılda-**

alpıldatuu (алпылдатуу) *mast.* **alpıldat-**

alpıldoo (алпылдоо) *mast.* **alpılda-**

altañda- (алтаңда-) Telaşlanmak.

altañdat- (алтаңдат-) *ett.* **altañda-**

altañdatuu (алтаңдатуу) *mast.*

altañdat-

altañdoo (алтаңдоо) *mast.* **altañda-**

andala- (андала-) *bk.* **andaala-**

andaala- (андаала-) Dağılmak.

andaalat- (андаалат-) *ett.* **andaala-**

andaalatuu (андаалатуу) *mast.*

andaalat-

andaaloo (андаалоо) *mast.* **andaala-**

antala- (антала-) 1. Telaş etmek. 2. Hastalıktan dolayı ızdırıp çekmek.

antalañda- (анталаңда-) Telaş etmek, acele etmek. “... *bererge sıyın, tögörgö*

aşın tappay antalañdayt / ... gösterecek ilgisini, verecek aşını bulamayıp ne yapacağını şaşırıp telaşa kapıldı” (Mambet, CAT. 2011, 12: 21).

antalañdat- (анталаңдат-) *ett.*

antalañda-

antalañdatuu (анталаңдатуу) *mast.*

antalañdat-

antalañdoo (анталаңдоо) *mast.*

antalañda-

antalat- (анталат-) *ett.* **antala-**

antalatuu (анталатуу) *mast.* **antalat-**

antalo (анталоо) *mast.* **antala-**

antañ- **antañ** (антаң-антаң) Acele ederek, teleşli telaşlı.

antañda- (антаңда-) Telaşlanmak.

“*Elçiler akaktap kelip, kayra antañdap ketişçü* / Elçiler bunalarak gelip tekrar telaşlanarak giderlerdi” (Avşar, CAT. 3013, 10: 105).

antañdat- (антаңдат-) *ett.* **antañda-**

antañdatuu (антаңдатуу) *mast.*

antañdat-

antañdoo (антаңдоо) *mast.* **antañda-**

añgıra- (аңгыра-) 1. Tüm gücüyle, sesi yettiğince bağırmak. “... *Añgırap azan salııp, // cıyılışıp alışıp.* / ... Hepsi toplanarak, tüm gücüyle ezan okuyup” (BE. 2010: 1714). 2. Kiç bir şeysiz, sessiz, ıssız kalmak. “... *añgırap kalgan koroo-caylardın baarın kaptap öz eeliğın keñeytip kele cattı* / ... ıssız kalan avlu bahçelere yayılarak kendi iyeliğini genişletmekte” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 56).

añgırat- (аңгырат-) *ett.* **añgıra-**

añgıratuu (аңгыратуу) *mast.* **añgırat- añgıroo** (аңгыроо) *mast.* **añgıra-**

añılда- (аңылда-) 1. Bağırıp çağırarak, gürültü yapmak. “*Te, alıstan üyür talaşıp alışkan aygırlardın añıldaganı cel kanatı menen buykut abaga kalkıp, kayta oşol zamat kaydadır alıstap dım*

boluuda / Та, uzaklarda sürü tartışan atların bağirtısı, gürültüsü yankılanarak havaya sessizce karışıp kaybolmakta” (SK. 1998: 239) 2.Yüksek sesle şarkı söylemek. “*Boogaçının ırdap cürgönün Nogoybay ugup: “Añıldabay cürgün!” dep eskertet. / Nogoybay Boogaçı’nın şarkı söylediğini duyunca halk içinde şarkı söyleme, diye uyarır*” (Toktomuşev, CAT. 2013, 2: 142). 3. Issız kalmak “*Emnegedir tuş tarabım añıldap, een talaada calgız kalgan körünöm / Nedense etrafım ıssız, geniş yerde yalnız kalmış gibiyim*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 66).

añıldak (аңыздақ) Bağırıp çağırın kimse, öfkeli.

añıldat- (аңыздат-) ett. **añılда-**

añıldatuu (аңыздатуу) mast. **añıldат-**

añıldoo (аңыздоо) mast. **añılда-**

añır- (аңыр-) Hayret etmek, şaşırmaq.

añırakay (аңырақай) Büyük açılan, büyük boşluklu, açık, geniş.

añıraңда- (аңыраңда-) 1. Kabaca hareket etmek, gürültü yapmak. “*Şöfer añıraңdap barat, maspı, balee baskır / Şoför kabaca kullanıyor, sarhoş mu acaba*” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 129). 2. Sözlü saldırıda bulunmak.

añıraңдат- (аңыраңдат-) ett.

añıraңда-

añıraңдатuu (аңыраңдатуу) mast.

añıraңдат-

añıraңdoo (аңыраңдоо) mast.

añıraңда-

añıray- (аңырай-) 1. Ardına kadar açılmak “... *eşikteri añırayıp açılıp ... / ... kapıları ardına kadar açılıp ...*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 43). 2. Şaşırp kalmak, ağzı açık kalmak. *Men dale özümö kele albay, añıraygan boydon çöntögümdön bir som alıp, aga sundum / Ben hala kendime gelemeden ağzım*

açık halde cebimden bir som alıp ona uzattım” (Usubaliyev, 2012, 5: 71). 3. Boş kalmak. “... *baraktın darbazası çok añıraygan koroosuna kirdi ... /...dış kapısı olmayan baraka evin avlusuna girdi ...*” (Aytımbet, CAT. 2011, 8: 14).

añırayt- (аңырайт-) ett. **añıray-**

añıraytuu (аңырайтуу) mast. **añırayt-**

añırayuu (аңыраюу) mast. **añıray-**

añka- (аңка-) Çok susamak, boğazı kurumak. “... *añkap turganda bütündöy dayranı cutup iygin kelet. / ... çok susayınca bütün derya suyunu yutuveresin gelir*” (Prişvin, CAT. 2013, 3: 214).

añkar-çaңкар (аңкап-чаңкап) Çok istemek, arzu etmek. “*Aycigitti añkap-çaңkap kütüşöt, anın kelgenine: “hanımız keldi” -dep süyünüşöt. / Aycigitti çok beklerler, gelince de “hanımız geldi” diye sevinirler*” (Seyitova, CAT. 2013, 8: 215).

añkat- (аңкат-) ett. **añka-**

añkatuu (аңкатуу) mast. **añkat-**

añkay- (аңкай-) 1. Ağzı açık kalmak, şaşırmaq “*Sonun ekenin daana taanıganda baarımız ele añkayıp karap kalıppız. / Sonun’u tam tanıyınca hepimiz çok şaşıarak azımız açık kalmıştı*” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 154). 2. Tamamen açık vaziyette olmak.

añkayt- (аңкайт-) ett. **añkay-**

añkaytuu (аңкайтуу) mast. **añkayt-**

añkayuu (аңкаюу) mast. **añkay-**

añkı- (аңкы-) Mis kokmak. “*Cıttı añkıp, köñülübüz kötörülöt. / Mis kokunca moralimiz yükseliyor*” (İmanaliyev, 2011, 12: 198).

añkılда- (аңкылда-) Oldukça yüksek sesle bağırmaq, havlamak. “... *eldir arasınan biröögö añkıldap catkan katını közünö urundu / ... halkın içinde birine*

bağırıp duran karısını gördü” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 17).

añkıldak (аңкылдак) Sağına soluna bakmadan devamlı bağırıp çağıran kimse.

añkılдаш- (аңкылдаш-) ішт. аңкылда-.
añkılдашуу (аңкылдашуу) mast.
añkılдаш-.

añkılдат- (аңкылдат-) ett. аңкылда-.
añkылдатuu (аңкылдатуу) mast.
añkылдат-.

añkıldoo (аңкылдоо) mast. аңкылда-.
añkышта- (аңкышта-) Dağ sığanının acı acı bağırması “... suurdun aygırındaу аңкыштап кыркышкан / ... dağ sığanının erkeği gibi bağırıyorlardı” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 20).

añkышат- (аңкышат-) ett. аңкышат-.
añkышатuu (аңкыштатуу) mast.
añkышат-.

añkыт- (аңкыт-) ett. аңкы-.
añkытуу (аңкытуу) mast. аңкыт-.

añkыштоо (аңкыштоо) mast. аңкышта-.

añkы- (аңкый-) Ağzı açık kalmak.

añkыт (аңкыйт) ett. аңкы-.

añkытуу (аңкыйтуу) mast. аңкыт-.

añkыуу (аңкыюу) mast. аңкы-.

añkilde- (аңкилде-) İnlemek, gür, uğultulu, yankılı ses çıkarmak.

añkildet- (аңкилдет-) ett. аңкилде-.

añkildetüü (аңкилдетүү) mast.

añkildet-.

añkildöö (аңкилдөө) mast. аңкилде-.

añkoo (аңкоо) mast. аңка-.

añkuu (аңкуу) mast. аңкы-.

añkuшта- (аңкушта-) bk. аңкышта-.

añkuштоо (аңкуштоо) mast. аңкушта-.

añkuu (аңкуу) mast. аңкы-.

añşaңda- (аңшаңда-) Dişleri dökülmüş biri konuşmak.

añşaңдат- (аңшаңдат-) ett. аңşaңda-.

añşaңдатuu (аңшаңдатуу) mast.
añşaңдат-.

añşaңdoo (аңшаңдоо) mast. аңşaңda-.
añşay- (аңшай-) Yaşlanıp dişleri dökülmüş duruma gelmek.

añşayt- (аңшайт-) ett. аңşay-.

añşaytuu (аңшайтуу) mast. аңşayt-.

añşayuu (аңшаюу) mast. аңşay-.

añ-taң (аң-таң) Şaşkınlık, hayret.

añ-taң bol- (аң-таң бол-) Hayret etmek, şaşırma.

apap (апап) 1.Çocuk dilinde yemek, mama.

apılда- (апылда-) 1. Yemeği aceleyle yemek. 2. Abartarak, övünerek konuşmak.

apıldат- (апылдат) ett. apılда-.

apıldoo (апылдоо) mast. apılда-.

apıl-tapıl (апыл-тапыл) Aceleyle, telaşla. “ ... Canıbek apıl-tapıl ok çıgarıp, kapıstan özünün itin kañk degize atıp aldı / ... Canıbek aceleyle okunu alıp, yanlışlıkla kendi köpeğini vuruverdi” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 106).

apıraңda- (апыраңда-) Sert ve kaba konuşmak, davranmak.

apıraңдаш- (апыраңдаш-) ішт.

apıraңda-.

apıraңдашуу (апыраңдашуу) mast.

apıraңдаш-.

apıraңдат- (апыраңдат-) ett.

apıraңda-.

apıraңдатuu (апыраңдатуу) mast.

apıraңдат-.

apıraңdoo (апыраңдоо) mast.

apıraңda-.

apkaarı- (апкаары-) Korkmak, korkudan dili tutulmak, kalbi hızlı çarpmak. “Ramandin cürögü apkaarıp lakıldap soktu / Raman’ın kalbi hızlıca attı” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 98).

apkaarış- (апкаарыш-) ішт. apkaarı-

apkaarışuu (апкаарышуу) mast.
apkaarış-.

apkarit- (апкаарыт-) *ett.* **apkaarı-**
apkarituu (апкаарытуу) *mast.*
apkaarıt-
apkaruu (апкауу) *mast.* **apkaarı.**
apsagay (апсагай) Dağınık görünüşte olmak.
apsagayıraak (апсагайыраак)
 Dağınıkça.
apsagaylık (апсагайлык) Dağınıklık.
apsalaŋda- (апсалаңда-) Saçı, tüyleri uçuşmak, dağılmak.
apsalaŋdat- (апсалаңдат-) *ett.*
apsalaŋda-
apsalaŋdatuu (апсалаңдатуу) *mast.*
apsalaŋdat-
apsalaŋdoo (апсалаңдоо) *mast.*
apsalaŋda-
apsaŋ-apsaŋ (апсаң-апсаң) 1.Yorgun, halsiz görünümlü. 2. Saçı, tüyleri dağılmış.
apsaŋda- (апсаңда-) 1.Saçı, tüyleri dağılmak. 2. Yorgun görünmek.
apsay- (апсай-) Saçı, tüyleri dağılmak, saçı sakalı birbirine karışmak. “... *apsaygan döböt baş bolgon bir top it cügürüp kele catkanın körüp kaldı. / ...tüyleri dağılan erkek köpek başta olmak üzere bir sürü köpek koşarak gelmekte olduğunu gördü*” (Auezov, CAT. 2013, 7: 143).
apsayış- (апсайыш-) *işt.* **apsay-**
apsayışuu (апсайышуу) *mast.*
apsayış-
apsaygan-sapsaygan (апсайган-сапсайган) Dağınık, saçı, sakalı birbirine karışan, tüyleri dağılan. “*Oŋgondoru cok, baarı apsaygan-saksaygan. / Düzgün olan yok, hepsi Dağınık durumda*” (Askarov, 2011, 3: CAT. 106).
apsayt- (апсайт-) *ett.* **apsay-**
apsaytuu (апсайтуу) *mast.* **apsayt-**
apsayuu (апсаюу) *mast.* **apsay-**

apsıy- (апсый-) *bk.* **apsay-**
apsıyış- (апсыйыш) *işt.* **apsıy-**
apsıyışuu (апсыйышуу) *mast.*
apsıyış-
apsıyt- (апсыйт-) *ett.* **apsıy-**
apsıytuu (апсыйтуу) *mast.* **apsıyt-**
apsıyuu (апсыюу) *mast.* **apsıy-**
ar-r (ар-р) Saldırma. “-*Kıyalı da buzuldu. Birdeme deseŋ ele ar-r etip. / Huyu da bozuldu. Bir şey diyince hemen saldırıyor*” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 3).
arbaŋ-arbaŋ (арбаң-арбаң) Zayıf, çelimsiz görünümlü.
arbaŋ-arbaŋ et- (арбаң-арбаң эт-) Zayıf kimse çirkin biçimde hareket etmek.
arbaŋda- (арбаңда-) Zayıf kimse, uygunsuz bir biçimde hareket etmek. “... *serbeŋdegen kolun, arbaŋdagan kölökösün körüp oturdum. / Sallanan kolunu, uygunsuzca hareket eden gölgesini görüyordum*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 34).
arbaŋdat- (арбаңдат-) *ett.* **arbaŋda-**
arbaŋdatuu (арбаңдатуу) *mast.*
arbaŋdat-
arbaŋdoo (арбаңдоо) *mast.* **arbaŋda-**
arbaŋ-sarbaŋ (арбаң-сарбаң) Eğilip kalkarak, sağa sola bakarak, kolu bacağı dağılarak hareket etme.
arbaŋ-tarbaŋ (арбаң-тарбаң) *bk.*
arbaŋ-sarbaŋ “... *arbaŋ-tarbaŋ tura kaçtı, oşo boydon artına karabay dır koydu ... / ... Aceleyle eğilip kalkarak arkasına bakmadan kaçtı ...*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 40).
arbay- (арбай-) 1. Zayıflamak, bir deri bir kemik kalmak. “*Alardın arbaygan söögü ele kalıptır / Onların sadece kemikleri kalmış*” (Toktomuşev, CAT. 2012, 4: 213). 2. Korkutucu, ürpertici, kaba bir görünümde olmak. “... ”

arbaygan taramıştuu koldoru menen kümüş çapkan ... / ... Kaba ve kaslı elleri ile gümüş vururdu ...” (Tolstoy, CAT. 2013, 1: 126).

arbayt- (арбайт-) *ett.* **arbay-**.

arbaytuu (арбайтуу) *mast.* **arbayt-**.

arbayuu (арбайуу) *mast.* **arbay-**.

arçaңda- (арчаңда-) Yerli yersiz gülmek, yersiz konuşmak.

arçaңdaş- (арчаңдаш-) *işt.* **arçaңda-**.

arçaңdaşuu (арчаңдашуу) *mast.*

arçaңdaş-.

arçaңdat- (арчаңдат-) *ett.* **arçaңda-**.

arçaңdatuu (арчаңдатуу) *mast.*

arçaңdat-.

arçaңdoo (арчаңдоо) *mast.* **arçaңda-**.

arılda- (арылда-) 1. Bağırarak, haykırmak, kükremek. 2. Köpek veya benzer canlılar havlamak, saldırmadan hırıltılı ses çıkarmak. “*İt dele şıypandap tamak ceyt, arıldap tokmok ceyt / Köpek bile yaranarak yemek yer, havlayarak dayak yer*” (Ezop, CAT. 2011,9: 214). 3. Şiddetli ses çıkararak esmek, akmak.

arıldaş-(арылдаш) *işt-* **arılda-**.

arıldaşuu (арылдашуу) *mast.* **arıldaş-**

arıldat- (арылдат-) *ett.* **arılda-**.

arıldatuu (арылдатуу) *mast.* **arıldat-**.

arıldoo (арылдоо) *mast.* **arılda-**.

arkay- (аркай-) 1. Uzaklamak, çıkmak, yükselmek, çikik olmak. “*Keede anın denesi karga büt kömülüp, arkaygan coon müyüzdüü başı gana arañ körünöt / Bazen onun bütün vücudu karın içine gömülüp, bir tek uzayan kalın boynuzlu kafası gözüküyor*” (Magauin, CAT. 2011, 3: 133). 2. Zayıflamak. “*... arkaygan sööktörü menen özgöçö çoñ, kalcağan başı gana kalgan / Bir tek çikik bir halde kemikleri ve bir başka kocaman olan başı kalmıştı*” (Magauin, CAT. 2011, 3: 130).

arkayt- (аркайт-) *ett.* **arkay-**.

arkaytuu (аркайтуу) *mast.* **arkayt-**.

arkayuu (аркайуу) *mast.* **arkay-**.

arkıra- (аркыра-) 1. Kükremek. “*... arstandıy dobuşunday arkıragan katuu ün çıktı /... arslanın sesine benzer kükreleyen sert bir ses çıktı* (Rayev, CAT. 2013,1: 10). 2. Uğuldamak, gürlmek, çağlamak. “*... şamal toonun kirgen dayrasında arkırap, kulagımda ıskırıp zuuldadı / ... rüzgar dağın artmış deryası gibi gürlüyüp, kulağında ıslık çalıyor*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 73).

arkırat- (аркырат-) *ett.* **arkıra-**.

arkıratır- (аркыраттыр-) *ett.*

arkırat-.

arkıratıruu (аркыраттыруу) *mast.*

arkıratır-.

arkıratuu (аркыратуу) *mast.* **arkırat-**

arkıroo (аркыроо) *mast.* **arkıra-**.

ars (арс) Köpeğin havlarken çıkardığı ses.

ars-ars (арс-арс) Hav-hav. “*... ars-ars ürüp koyup, kayra artına kaytıp cürdü / ... hav hav havlayıp, sonra tekrar arkasına dönüp durdu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 18).

ars et- (арс эт-) 1. Havlamak. 2. Yüksek sesle kaba cevap vermek.

arsagay (арсагай) Düzgün olmayan, ayırık, çarpık görünümlü.

arsak (арсак) Düzgün olmayan, ayırık, çarpık, sivri görünümlü. “*Çoñ barskan menen biröö talkalay çaap ketkensigen calañ arsak kara taştar / Hepsi, biri büyük balyozla vurarak kırmış gibi sivri görünüşte olan siyah taşlardı*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 27).

arsakta- (арсакта-) Sırıtmak, bütün dişlerini göstererek gülmek.

arsaktat- (арсактат-) *ett.* **arsakta-**

arsaktatuu (арсактатуу) *mast.*

arsaktat-.

arsak-tersek (арсак-терсек) İnişli çıkışlı, düzensiz. “*Madra tooloru arsak-tersek kaldayıp turdu / Madra dağları inişli çıkışlı bir şekilde duruyordu*” (Ali, 2011, 2: 180).

arsaktoo (арсактоо) mast. arsakta-

arsaktuu (арсактуу) Sivri, uçları çıkık.

arsalakta- (арсалакта-) Bütün dişlerini göstererek gerekli gereksiz gülmek.

arsalaktat- (арсалактат-) ett.

arsalakta-

arsalaktatuu (арсалактатуу) mast.

arsalaktat-

arsalaktoo (арсалактоо) mast.

arsalakta-

arsalaŋda- (арсалаңда-) bk.

arsalakta- “*Tiyişkisi kelip arsalaŋdasa, cakın colotpodum / Sarkıntılık ederek sırıttığı an uzaklaştım*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 40).

arsalaŋdat- (арсалаңдат-) ett.

arsalaŋda-

arsalaŋdatuu (арсалаңдатуу) mast.

arsalaŋdat-

arsalaŋdoo (арсалаңдоо) mast.

arsalaŋda-

arsaŋ-arsaŋ (арсаң-арсаң) Kaba saba. “*Arsaŋ-arsaŋ cügürgön ayunu aldı Buudayık / Kaba saba bir şekilde koşan ayıyı alan yırtıcı kuş*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 49).

arsaŋda- (арсаңда-) bk. arsakta- “*Al sözgö Cakıp arsaŋdap külüp kaldı / O lafa Cakıp bütün dişlerini göstererek gülüverdi*” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 46).

arsaŋdaş- (арсаңдаш-) işt. arsaŋda-
arsaŋdaşuu (арсаңдашуу) mast.

arsaŋdaş-

arsaŋdat- (арсаңдат-) ett. arsaŋda-

arsaŋdatuu (арсаңдатуу) mast.

arsaŋdat-

arsaŋdoo (арсаңдоо) mast. arsaŋda-

arsay- (арсай-) 1. Sivrilmek. 2. Köpek veya yırtıcı hayvanın dişlerini anlatır. “*Ir-r-rr!- dep anan arsaygan tişterin körsöttü / Ir-r-rr diye sivri dişlerini gösterdi*” (Kudaybergenova, CAT. 2010; 12: 176).

arsayt- (арсайт-) ett. arsay-

arsaytuu (арсайтуу) mast. arsayt-

arsayuu (арсаюу) mast. arsay-

arsilda- (арсылда-) Yüksek sesle havlamak. “*İtterdin arsıldaganı ulam maga cakındap kele catkanda cürögüm oozuma tıgıla tüştü. / Köpeklerin havlayarak bana daha da yaklaştıklarında korkudan yüregi ağzıma geldi*” (Şolohov, CAT: 2011, 4: 25).

arsıldat- (арсылдат-) ett. arsilda-

arsıldatuu (арсылдатуу) mast.

arsıldat-

arsıldoo (арсылдоо) mast. arsilda-

atkıy- (аткый-) Şişmanlayarak çirkinleşmek, kilo almak. “*... orundarınan kozgolup, atkıygan betterin men cakka buruştu. / ... yerlerinden kıpırdayarak, koca suratlarını bana doğru çevirdiler*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 30)..

atkıyt-(аткыйт-) ett. atkıy-

atkıytuu (аткайтуу) mast. atkıyt-

atkuu (аткуу) mast. atkı-

ayay (айай) çck. Cici, hoş, güzel, yeni. “*ayay göynök / cici elbise*”

aygay (айгай) Yüksek sesle bağırma, haykırma. “*... aygay sala çaŋkıldap, erkekterge cügürdü. / ... çağırıp bağırarak erkeklere doğru koştu* (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 10).

aygay çuu (айгай чуу) Gürültü, patırtı, kargaşa.

aygayçı (айгайчы) 1. Yüksek sesle bağırان kimse. 2. Hırçın, öfkeli kimse.

aygayla- (aygayla-) Yüksek sesle bağırмак, haykıрмак. “*Cini karmasa bar bolgon ünü menen aygaylap, betin tutıp, çaçın culup taştoodon da kaytpayt / Sinirlenirse bütün sesiyle bağırarak yüzünü çizip, saçını yolana kadar ileri gidebilir*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 156).

aygaylaş- (айгайлаш-) *işt.* **aygayla- aygaylaşuu (айгайлашуу)** *mast.* **aygaylaş-.**

aygaylat- (айгайлат-) *ett.* **aygayla- aygaylatuu (айгайлатуу)** *mast.* **aygaylat-.**

aygayloo (айгайлоо) *mast.* **aygayla-.**

aykaula- (айкайла-) *bk.* **aygayla-.**

aykauloo (айкайлоо) *mast.* **aykaula-.**

aykır- (айкыр-) Haykıрмак “... *esiktin bosogosuna çırkap çıga kalgan ögöy atasının aykırıp sögüngönü uguldu / ... kapının eşğine koşarak çıkan üvey babasının haykırarak sövmesi duyuldu*” (Madılbay, CAT. 2013, 8: 4).

aykırık (айкырык) Haykırış. “... *üydön atıp çıkkан gelin aç aykırık menen eköbüzdün ortobuzga tüşö kaldı / ... birden evden acı bir haykırışla çıkan gelin ikimizin arasına girdi*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 28).

aykırış- (айкырыш-) *işt.* **aykır- aykırışuu (айкырышуу)** *mast.* **aykırış-.**

aykırt- (айкырт-) *ett.* **aykır-.**

aykırtuu (айкыртуу) *mast.* **aykırt-.**

aykıruu (айкыруу) *mast.* **aykır-.**

B

babak-babak (бабак-бабак) Bildirem sesi.

babakta- (бабакта-) Lapa lapa yağмак.

babaktat- (бабактат-) *ett.* **babakta-.**

babaktatuu (бабактатуу) *mast.* **babakat-.**

babaktoo (бабактоо) *mast.* **babakta-.**

babıra- (бабыра-) 1. Çok konuşмак. “*Bir top camaat babırıp catkanday sezilet / Bir kaç grup halindeki toplu insanlar konuşuyormuş gibi geliyor* (Apilov, CAT. 2012, 9: 35). 2. Evli barklı, çoluk çocuk sahibi olmak.

babıraş- (бабыраш-) *işt.* **babıra-.**

babıraştır- (бабыраштыр-) *ett.* **babıraş-.**

babıraştıruu (бабыраштыруу) *mast.* **babıraştır-.**

babıraşuu (бабырашуу) *mast.* **babıra-.**

babırat- (бабырат-) *ett.* **babıra-.**

babıratuu (бабыратуу) *mast.* **babırat-babırgan (бабырган)** Baykuşgiller türünden yırtıcı kuş, pençeli baykuş.

babıroo (бабыроо) *mast.* **babıra-.**

bacak-bacak (бajak-бajak) Fıkır-fıkır.

bacakta- (бajakта-) Neşeli neşeli konuşмак. “*Anın kabagı açılıp, degele biröo menen bacaktaşıp süylöşkönün körgön emesmin / Onun morali yüksek olup da biri ile neşeli neşeli konuştuğunu hiç görmemiştim*” (Talip, CAT. 2011, 9: 64).

bacaktaş- (бajakташ-) *işt.* **bacakta-.**

bacaktaşuu (бajakташуу) *mast.* **bacaktaş-.**

bacaktat- (басактат-) *ett.* **bacakta-.**

bacaktattır- (басактаттыр-) *ett.* **bacaktat-.**

bacaktattıruu (басактаттыруу) *mast.* **bacaktattır-.**

bacaktatuu (басактатуу) *mast.* **bacaktat-.**

bacaktoo (басактоо) *mast.* **bacakta-.**

basañ-basañ (басан-басан) Neşeli, keyifli.

bacanda- (бажанда-) Neşeli neşeli konuşmak, keyifli olmak. “... *biri kozunu kantip koygo almaştırganın, biri katın ala kaçkanın, biri bozo salganın, biri boz üy uurdatkanın aytıp, degele boluşpayt bacandaşıp* / ... biri kuzuyu koyuna değıştirdiğini, biri kız kaçırıldığını, biri bozo denen içeceğı yaptığını, biri çadırı çaldırdığını söylemiş, keyifleri yerindeymiş” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 36).

bacandaş- (бажандаш-) *işt.* **bacanda-**
bacandaşuu (бажандашуу) *mast.*
bacandaş-.

bacandat- (бажандат-) *ett.* **bacanda-**
bacandattır- (бажандаттыр-) *ett.*
bacandat-.

bacandattıruu (бажандаттыруу)
mast. **bacandattır-.**

bacandatu (бажандатуу) *mast.*
bacandat-.

bacandoo (бажандоо) *mast.* **bacanda-**
bac-bac (бж-бж) Fıkır fıkır.

bacilda- (бжылда-) Yüksek sesle durmadan çok konuşmak. “... *bargan sayın bacıldap sözdörü köböyüp, kızarıp çığıştı* / ... Gitgide sesleri yükselerek sohbetleri koyulaşıp yüzleri kızarmaya başladı” (CA5. 2008: 292).

bacıldak (бжылдак) Çok konuşan kimse.

bacildaş- (бжылдаш-) *işt.* **bacilda-**
bacildaşuu (бжылдашуу) *mast.*
bacildaş-.

bacildat- (бжылдат-) *ett.* **bacilda-**
bacildatu (бжылдатуу) *mast.*
bacildat-.

bacildoo (бжылдоо) *mast.* **bacilda-**
bacira- (бжыра-) Çok konuşmak. “*Dubananın batasın da üyröngönümün, bacıratıp bata berip atamın* / Dervişin hayır duasını öğrenmişim çok sayıda

hayır dua veriyorum” (Akıyev, CAT. 2012, 4: 91).

bacırakay (бжыракай) Büyük, fal taşı gibi açılan, güzel.

bacırañda- (бжыранда-) Neşeli bir şekilde konuşmak veya hareket etmek. “*Bacırañday süylöşüp kars-kars külişüp, cıgaçtan şiş casay koyuştı* / Neşeli bir şekilde konuşarak, şakalaşıp gülüşerek ağaçtan şiş yapıverdiler” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 31).

bacırañdat- (бжырандат-) *ett.*
bacırañda-.

bacırañdatuu (бжырандатуу) *mast.*
bacırañdat-.

bacırañdoo (бжырандоо) *mast.*
bacırañda-.

bacıraş- (бжыраш-) *işt.* **bacira-**

bacıraşuu (бжырашуу) *mast.*
bacıraş-.

bacirat- (бжырат-) *ett.* **bacira-**

baciratuu (бжыратуу) *mast.* **bacirat-**
baciray- (бжырай-) 1. Gözlerini

büyük fal taşı gibi açılması. “... *kişige külö karagan cıldızı carık, közdörü baciraygan, kulcanın sakasında çımır bala ...* / ... İnsanlara güler yüzle bakan sevimli, gözleri parlak, dağ koçunun aşık kemiğı gibi sağlam çocuktur” (CA5. 2008: 379).

2. Net, iyi görünen, büyük açık “*başına baciraygan kızıl güldörü bar sıya tıştıu koş cazdıktı cazdap ...* / kafasına kırmızı çiçekleri var büyük lacivert kılıflı çift yastığı koydu ...” (Ayımbet, CAT. 2011, 9: 79).

3. Güzel, bakımlı, hoş, açılmış, sevimli. “*Üydün terezesi aldında koçkul kızıl rozalar bacirayat* / Evin penceresinde pembe güller güzel bir şekilde açmış” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 10: 203).

bacirayt- (бжырайт-) *ett.* **baciray-.**

bacıraytuu (бажырайтуу) mast.
bacırayt-

bacırayuu (бажыраюу) mast.
bacıray-

bacır-bucur (бажыр-бужур) Gürültü patırtı, insanların gürültü yaparak durmadan konuşmaları.

bacıroo (бажыроо) mast. bacıra-

baçır (бачыр) Çıtır.

baçıra- (бачыра-) 1. Parçalanmak.

“Mañdaydagı kaşka tiş // Taruudaydan
baçırıp / Ön dişleri // Darı gibi
parçalanıp” (BE. 2010: 484). 2.

Çatırdamak. “Kişiler üydü, özdörün
baçırıp cangan arça menen alastayt /
İnsanlar evi, kendilerini çatırdayıp
yanan ardiç ile tütsü yapar” (TS. 1988:
163).

baçırat- (бачырат-) ett. baçıra-

baçıratuu (бачыратуу) mast. baçırat-
baçır-baçır (бачыр-бачыр) Çatır
çatır.

baçıroo (бачыроо) mast. baçıra-

badılda- (бадылда-) Yüksek sesle,
durmadan, hızlı hızlı konuşmak.,
dırlanmak.

badıldak (бадылдак) 1. Konuşkan, çok
konuşan. 2. Dırdırcı, geveze.

badıldat- (бадылдат-) ett. badılda-

badıldatuu (бадылдатуу) mast.
badıldat-

badıldoo (бадылдоо) mast. badılda-

badıra- (бадыра-) 1. Patlatmak,
gümlemek. 2. Çatırdamak, patırdamak.
“Möndür sabap badırap, kübülüp cerge
kaldıby / Dolu patırdayıp yağarak yere
döküldüler” (Asan Kaygı, CAT. 2013,
8: 193).

badırak (бадырак) Patlamış mısır,
kavurulmuş buğday veya arpa. “Kööp,
kızarıp bışkan buudaydın badırağı tolup
turuptur / Kabararak, kızarmış buğday

başakları dolu imiş” (Magavin, CAT.
2011, 3: 130).

badırakay (бадыракай) İri.

badırañ (бадыраң) Salatalık.

badırañ-badırañ (бадыраң-бадыраң)
Canlı, neşeli şekilde.

badırañda- (бадыранда-) Neşeli
şekilde konuşmak.

badırañdama (бадырандама)
Kendini tutamayan, kendine hakim
olamayan.

badırañdat- (бадырандат-) ett.

badırañda-

badırañdattır- (бадырандаттыр-) ett.

badırañdat-

badırañdattıruu (бадырандаттыруу)
mast. badırañdattır-

badırañdatuu (бадыраңдатуу) mast.

badırañdat-

badırañdoo (бадырандоо) mast.

badırañda-

badırat- (бадырат-) ett. badıra-

badıratır- (бадыраттыр-) ett.

badırat-

badıratıruu (бадыраттыруу) mast.

badıratır-

badıratuu (бадыратуу) mast. badırat-

badıray- (бадырай-) 1. Gözler fal taşı

gibi açılmak, kocaman açılmak.

“Eköönün ten közdörü badırayıp
opokşoş / İkisinin de gözleri kocaman
ve parlak” (Danıkeyev, CAT. 2012, 5:
37). 2. Net görünmek, büyük olmak.

“Konok toskondo senden algan almalar
dastorkondun körkün açıp badırayıp
turdu / Misafir çağırıldığında senden
aldığım elmalar soframıza güzellik katıp
net görünüyordu” (Karim, CAT. 2013,
2: 21).

badırayt- (бадырайт-) ett. badıray-

badıraytuu (бадырайтуу) mast.

badırayt-

badırayuu (бадыраюу) *mast.*
badıray-
badıroo (бадыроо) *mast.* **badıra-**
bagcagay (багжагай) *Geniş. .*
bagcak-bagcak (багжак-багжак)
 Neşeli, keyifli.
bagcakta- (багжакта-) *bk. bagcañda-*
bagcaktat- (багжактат-) *ett.*
bagcakta-
bagcaktatuu (багжактатуу) *mast.*
bagcaktat-
bagcaktoo (багжактоо) *mast.*
bagcakta-
bagcañ-bagcañ (багжаң-багжаң) *bk.*
bagcak-bagcak.
bagcañda- (багжаңда-) Neşeli, keyifli
 olmak. “*tagalarım apamdın közünçö
 kabatırlığın kaş-kabagınan körsötpös
 üçün külö süylöşüp kara küçkö
 bagcañdaşsa da tışka çigar zamat daroo
 sumsayışat ... / abilerim annemin
 yanında üzgün olduklarını göstermeden
 zorla gülerik ve neşeli konuşsalar da
 dışarı çıkar çıkmaz suratları asılırdı*”
 (Cigitov, CAT. 2011, 3: 11).
bagcañdat- (багжаңдат-) *ett.*
bagcañda-
bagcañdattır- (багжаңдаттыр-) *ett.*
bagcañdat-
bagcañdattıruu (багжаңдаттыруу)
mast. **bagcañdattır-**
bagcañdatuu (багжаңдатуу) *mast.*
bagcañdat-
bagcañdoo (багжаңдоо) *mast.*
bagcañda-
bagcaу- (багжай-) Genişlemek, geniş
 duruma gelmek. “... *bagcaуgan sakalı
 kuuday agargan kart tegirmençi da
 carık düynö menen koş aytıştı / ... Gür
 ve geniş sakalı kuğu gibi beyazlamış
 ihtiyar değirmenci de vefat etti*”
 (Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 116).
bagcaуt- (багжайт-) *ett.* **bagcaу-**

bagcaуtuu (багжайтуу) *mast.*
bagcaуt-
bagcaуuu (багжаюу) *mast.* **bagcaу-**
bagcıу- (багжый-) *bk. bagcaу-*
bagcıуt- (багжыйт-) *ett.* **bagcıу-**
bagcıуtuu (багжыйтуу) *mast.*
bagcıуt-
bagcıуuu (багжыюу) *mast.* **bagcıу-**
bakalakta- (бакалакта-) Oldukça
 yüksek sesle konuşmak.
bakalaktaş- (бакалакташ-) *işt.*
bakalakta-
bakalaktaşuu (бакалакташуу) *mast.*
bakalaktaş-
bakalaktat- (бакалактат-) *ett.*
bakalakta-
bakalaktatuu (бакалактатуу) *mast.*
bakalaktat-
bakalaktoo (бакалактоо) *mast.*
bakalakta-
baka-şaka (бака-шака) Gürültü,
 patırtı, neşe dolu sesler. “*Birinin sözüün
 biri ukpaу baka-şaka tüştü / Birinin
 dediğini biri dinlemeden konuşunca
 gürültü koptu*” (İmanaliyev, CAT. 2011,
 12: 187).
bak-bak (бак-бак) Yüksek konuşma
 sesi. “*Çaykanada çaypalta çay içişip
 bak-bak süylöşkөndör ... / Çayhanede
 çay içerek yüksek sesle konuşanlar*”
 (Mamanov, CAT. 2012, 8: 10).
bakcagay (бакжагай) *bk. bagcagay.*
bakcakta- (бакжакта-) *bk. bagcakta-*
bakcaktat- (бакжактат-) *ett.*
bakcakta-
bakcaktatuu (бакжактатуу) *mast.*
bakcaktat-
bakcaktoo (бакжактоо) *mast.*
bakcakta-
bakcañda- (бакжаңда-) *bk.*
bagcañda-
bakcañdat- (бакжаңдат-) *ett.*
bakcañda-

bakcañdatuu (бакжаңдатуу) *mast.*
bakcañdat-
bakcañdoo (бакжаңдоо) *mast.*
bakcañda-
bakcaу- (бакжай-) *bk. bagcaу-*
bakcaуt- (бакжайт-) *ett. bakcaу-*
bakcaуtuu (бакжайтуу) *mast.*
bakcaуt-
bakcaуuu (бакжаюу) *mast. bakcaу-*
bakcaу- (бакжый-) *bk. bagcaу-*
bakcaуt- (бакжыйт-) *ett. bakcaу-*
bakcaуtuu (бакжыйтуу) *mast.*
bakcaуt-
bakcaуuu (бакжыюу) *mast. bagcaу-*
bakcaу- (бакчай-) 1. Dinç olmak. 2. Geniş olmak.
bakcaуt- (бакчайт-) *ett. bakcaу-*
bakcaуtuu (бакчайтуу) *mast.*
bakcaуt-
bakcaуuu (бакчаюу) *mast. bakcaу-*
bakılда- (бакылда-) Yaygara etmek, durmadan konuşmak, yüksek sesle konuşmak. "... ooz caktan kimdir biröönün bakıldagan ünün ugup kaldık / ... giriş tarafından birinin yüksek sesle konuştuğunu duyduk" (Usubaliyev, CAT. 2012, 5: 74).
bakılдак (бакылдак) Yüksek sesle çok konuşan kimse.
bakılдаш- (бакылдаш-) *işt. bakılда-*
bakılдашуу (бакылдашуу) *mast.*
bakılдаш-
bakılдат- (бакылдат-) *ett. bakılда-*
bakıldаттир- (бакылдаттыр) *ett.*
bakıldат-
bakıldаттируу (бакылдаттыруу) *mast. bakıldаттир-*
bakıldатуу (бакылдатуу) *mast.*
bakıldат-
bakıldоо (бакылдоо) *mast. bakılда-*
bakır- (бакыр-) Bağırmaк. "O kalayık, baştığimdi uurdap alıştı!-dep canı kaşaygandan bakırıp cattı / Ey halk,

cüzdanımı çaldılar! diye bağıryordu" (Bahti, CAT. 2012, 3: 161).
bakırakay (бакыракай) İri gözlü, patlak gözlü. "Bakırakay közdörün cıltıldattı. / İri gözleri parıldadı" (Mamanov, CAT. 2012, 9: 135).
bakıraң (бакыраң) Patlak, iri göz. "Kelişimdiü, bakıraң köz adam eken, sürötü gana bar. / Yakışıklı, patlak gözlü adamdı, sadece resmi var" (Karamoldoyev, CAT. 2012, 11: 199).
bakıraңда- (бакыраңда-) Gözleri kocaman açılmak.
bakıraңдат- (бакыраңдат-) *ett.*
bakıraңда-
bakıraңдатуу (бакыраңдатуу) *mast.*
bakıraңдат-
bakıraңдоо (бакыраңдоо) *mast.*
bakıraңда-
bakıray- (бакырай-) Gözleri kocaman açılmak. "Meni körgöndö dayıma közüñ bakırayıp, süyünüp ketçü eleñ / Beni gördüğünde her zaman gözleri kocaman açılıp sevinirdin" (Kazakov, CAT. 2011, 10: 8).
bakıraygan (бакырайган) Kocaman, patlak gözlü. "Közü bakıraygan, tarmal çaç, capaldaş cigit turbaybı ... / Patlak gözlü, kıvrıcık saçlı, orta boylu yiğitmiş" (Bektenov, CAT. 2011, 9: 181).
bakırayt- (бакырайт-) *ett. bakıray-*
bakıraytuu (бакырайтуу) *mast.*
bakırayt-
bakırayuu (бакыраюу) *mast.*
bakıray-
bakırçaак (бакырчаак) Çok bağırmaк.
bakırık (бакырык) Bağırma, bağırış.
bakırıp-ökürüp (бакырып-өкүрүп) Bağırıp çağırarak, haykırarak. "Askattın apasın tört-beş katın araң karmap olturguzdu, ayalı bakırıp-ökürüp betin tıtp cattı / Askat'ın annesini dört beş

kadın zorla tutarak oturtular, eşi ise bağırıp çağırarak yüzünü çiziyordu” (Kırgız, CAT. 2013, 1: 76).

bakırt- (бакырт-) *ett.* **bakır-**.

bakırttır- (бакырттыр-) *ett.* **bakırt-**.

bakırttırıuu (бакырттыруу) *mast.*

bakırttır-.

bakırtıuu (бакыртуу) *mast.* **bakırt-**.

bakırıuu (бакыруу) *mast.* **bakır-**.

bakıy- (бакый-) 1. *Kocaman, büyük.*

“*Generaldik ceñi formanız menen tüşkön sürötünüz bolso cakşı bolmak.*

Bakıytıp çıgarıp koyolu. / Yeni general

üniformasıyla çekindiğiniz fotoğrafınız

varsa iyi olur, kocaman yapıp

çıkartalım” (Abakirov, CAT. 2011, 9:

34). 2. Saygın, otoriteli. “*Kara murut*

kezinde ele katarıdaki kabarçıdan

aradan aylar aylanbay, bakıygan

gezittin başkı redaktoru bolup oturup

kalsa oñoybu? / Daha genç sıradan bir

haberci iken bir kaç ay içinde saygın bir

gazetenin baş editörü oluvermesi kolay

mı?” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 4).

bakıygan (бакыйган) *Kocaman, iri*
yarı, yüksek.

bakıyt- (бакыйт-) *ett.* **bakıy-**.

bakıytıuu (бакыйтуу) *mast.* **bakıyt-**.

bakıyuu (бакыюу) *mast.* **bakıy-**.

balak-balak (балак-балак) *Sallana*
sallana.

balak-balak et- (балак-балак эт-) *Sallanmak.*

balakta- (балакта-) 1. *Sallanmak. 2.*
Hüngür hüngür.

balaktat- (балактат-) *ett.* **balakta-**.

balaktattır- (балактаттыр-) *ett.*

balaktat-.

balaktattırıuu (балактаттыруу) *mast.*

balaktattır-.

balaktatıuu (балактатуу) *mast.*

balaktat-.

balaktoo (балактоо) *mast.* **balakta-**.

balbaala- (балбаала-) *Aşağıya doğru*
sarkarak sallanmak, uçuşmak.

balbaalat- (балбаалат-) *ett.* **balbaala-**.

balbaalattır- (балбаалаттыр-) *ett.*

balbaalat-.

balbaalattırıuu (балбаалаттыруу)

mast. **balbaalattır-**.

balbaalatıuu (балбаалатуу) *mast.*

balbaalat-.

balbaaloo (балбаалоо) *mast.*

balbaala-.

balbakta- (балбакта-) *Giysi bol*
gelmek, geniş gelmek, uçuşmak. “...

etek ceñi balbaktağan köynögünö

çalınıp kete cazdap, buga karap ele

şaşıla çurkan cönödü / ... eteği kolu

uçuşan elbisesine takılıp düşercesine

aceleyle koşarak gitti” (Ustat, CAT.

2013, 2: 106).

balbaktat- (балбактат-) *ett.* **balbakta-**

balbaktattır- (балбактаттыр-) *ett.*

balbaktat-.

balbaktattırıuu (балбактаттыруу) *mast.*

balbaktattır-.

balbaktatıuu (балбактатуу) *mast.*

balbaktat-.

balbaktoo (балбактоо) *mast.*

balbakta-.

bal-bal (бал-бал) 1. *Alev alev. 2. Işıl*
ışıl.

balbalakta- (балбалакта-) 1. *Geniş,*
bol gelen giysiyle dolaşmak. 2. Dağınık,

salaş olmak. 3. Lapa lapa yağmak. “Kar

toktoboptur. Balbalaktap caap catat /

Kar dinmemiş. Lapa lapa yağıyor”

(Pasaņova, CAT. 2013, 5: 68). 4.

Kendini durduramayıp ağlamak.

“Ceñem baykuş balbalaktap ıylap,

birtike talkan, sarı mayın berip al kaldı

/ Zavallı yengem kendini durduramıyor,

ağlayarak biraz kırma ve sarı yağı

vererek (onları) uğurladı” (Kerimov,

CAT. 2012, 5: 19).

balbalaktat- (балбалактат-) *ett.*
balbalakta-
balbalaktatuu (балбалактатуу) *mast.*
balbalaktat-
balbalaktoo (балбалактоо) *mast.*
balbalakta-
balbaᅇda- (балбаᅇда-) Ağır, pehlivan gibi yürümek.
balbaᅇdat- (балбаᅇдат-) *ett.*
balbaᅇda-
balbaᅇdatuu (балбаᅇдатуу) *mast.*
balbaᅇdat-
balbaᅇdoo (балбаᅇдоо) *mast.*
balbaᅇda-
balbil (балбыл) 1. Alev alev. 2. Pırl pırl.
balbilda- (балбылда-) 1. Alevlenmek tutuşmak. “*Dayı ele ot balbıldap küyüp catat / Ateş hala alevlenerek yanmakta*” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 86). 2. Parlamak. “*Deᅇiz üstünön balbıldap kün çıktı / Güneş deniz üzerinde parlayarak çıktı*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 74).
balbıldak (балбылдак) Parlak. “... *başı kiçine, közdörü balbıldak / ... başı küçük, gözleri parlak*” (Batırkulov, CAT. 2011, 10: 195).
balbıldat- (балбылдат-) *ett.* **balbilda-**
balbıldatuu (балбылдатуу) *mast.*
balbıldat-
balbıldoo (балбылдоо) *mast.*
balbilda-
balbıra- (балбыра-) 1. Yumuşamak, gevşemek. “... ali kırkka çıga elektigine karabay, tişteri tüşüp, beti başı balbırap şişigen ... / ... daha kırk yaşına girmese de dişleri dökülüp, yüzü şişerek yumuşamış” (Kenen, CAT. 2012, 9: 68). 2. Geniş, bol gelmek. “... *kiyingeri cönököy pidjaktar menen balbıragan kenen şımdar boldu, anan kayra tar şımdar / ... önce giydikleri sade ceket ve bol pantolon oldu, sonra*

ise dar pantolon” (Gamzatov, CAT. 2013, 4: 151). 3. Yumuşak, iyi huylu olmak. “*Dayıma balbırap, unçukpay aytkanga köñip cürö beret / Her zaman iyi huylu, denileni ses çıkarmadan yapar*” (Kenen, CAT. 2012, 9: 72).
balbırat- (балбырат-) *ett.* **balbıra-**
balbıratuu (балбыратуу) *mast.*
balbırat-
balbıroo (балбыроо) *mast.* **balbıra-**
balca-balca (балжа-балжа) parça parça.
balca bulca (балжа-булжа) *bk.* **balca-balca.** “*Boston Bazarbaydın celmoguzday ireᅇ-başına muştumun oynotup, balca-bulca kılıp cibere cazdap zorgo karmanıp turdu / Boston Bazarbay’ın kafasına yumruk atarak paramparça yapacak oldu, kendini zor tutuyordu*” (CA5. 2008: 376).
balcagay (балжагай) Geniş yüzlü. “... *murdu salaᅇdagan, büttüğü köz balcagay sarı ciᅇit ... / ... burnu sarkan, çekik gözlü geniş yüzlü sarı yiᅇit...*” (Rıskeldinova, CAT. 2013, 1: 55).
balcala- (балжала-) Parçalamak.
balcalat- (балжалат-) *ett.* **balcala-**
balcalatuu (балжалатуу) *mast.*
balcalat-
balcaloo (балжалоо) *mast.* **balcala-**
balcay- (балжай-) 1. Yüzü geniş olmak, tumbul. 2. Şişmek, kabarmak.
balcayt- (балжайт-) *ett.* **balcay-**
balcayttır- (балжайттыр-) *ett.*
balcayt-
balcayttıruu (балжайттыруу) *mast.*
balcayttır-
balcaytuu (балжайтуу) *mast.* **balcayt-**
balcayuu (балжаюу) *mast.* **balcay-**
balcıra- (балжыра-) Koyu ve yapışkan olmak. “... *oozun balcırata boyogon tarmal çaç orus kelin / ... dudaklarını yapışkan bir şekilde boyamış kıvrıcık*

saçlı Rus gelin” (Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 108).

balcırat- (балжырат-) *ett.* **balcıra-**

balcırattır- (балжыраттыр-) *ett.* **balcırat-**

balcırattıruu (балжыратыруу) *mast.* **balcırattır-**

balcıratuu (балжыратуу) *mast.* **balcırat-**

balcıroo (балжыроо) *mast.* **balcıra-**
balç (балч) *Cup.*

balçağay (балчагай) 1. Yassı va yavan. 2. Şişman.

balçak (балчак) Şişman, yauvan.

balçak-balçak (балчак-балчак) *Cup* *cup*, şapur-şapur.

balçakta- (балчакта-) 1. Şap şap ses çıkararak yürümek. 2. Şapur-şapur.

balçaktaş (балчакташ) *mast.* **balçakta-**

balçaktat- (балчактат-) *ett.* **balçakta-**
balçaktatuu (балчактатуу) *mast.*

balçaktat-

balçaktoo (балчактоо) *mast.* **balçakta-**

balçay- (балчай-) 1. Şişmanlamak. 2. Yassılaşmak. “*Bakırp kelatıp bir eköösün balçaytıp basıp aldım okşoyt / Bağırarak gelirken sanırım bir kaç tanesinin üzerine basıverdim*” (Maksütova, CAT.2012, 8: 89). 3. Kalınlaşmak.

balçaingan (балчайган) Şişman, yassı, kalın.

balçayt- (балчайт-) *ett.* **balçay-**

balçayttır- (балчайттыр-) *ett.* **balçayt-**

balçayttıruu (балчайттыруу) *mast.* **balçayttır-**

balçaytuu (балчайтуу) *mast.* **balçayt-**
balçayuu (балчаюу) *mast.* **balçay-**

balçık (балчык) Çamur, balçık “*On metr alıstagi balçıktı körgöndö ele*

gazın katuu basat / Çamuru gördüğü zaman metre uzaktan gaza basar” (Mayar, CAT. 2011, 4: 212).

balçıl-da- (балчылда-) Sırılsıklam olmak, *cup cup* diye ses çıkartmak. “... *kıyalında ayılına barıp bal kaymaktan balçıldata malıp cep catkanın elestetti / ... hayalinde köyüne gidip bal kaymağa ekmeğini iyice ıslatarak banıp yediği gözünün önüne geldi*” (Emigrant, CAT. 2012, 3: 55).

balçıldat- (balçıldat-) *ett.* **balçıl-da-**

balçıldattır- (балчылдаттыр-) *ett.* **balçıldat-**

balçıldattıruu (балчылдаттыруу) *mast.* **balçıldattır-**

balçıldatuu (балчылдатуу) *mast.* **balçıldat-**

balçıldoo (балчылдоо) *mast.* **balçıl-da-**
baldıra- (балдыра-) Anlaşılması güç, muğlak konuşmak. “... *baldırıp okuy baştabadımbı / ... muğlak bir şekilde okumaya başladım da*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 13).

baldıra-k (балдырак) Çok ve anlamsız bir şekilde konuşan, konuşurken bazı sesleri yutan. “... *baldırak, emne dep ele tamtañdap atasın? / ... Geveze, ne diye saçmalıyorsun?*” (Barçın, 2013, 3: 13).

baldıraş- (балдыраш-) *işt.* **baldıra-**
baldıraşuu (балдрашуу) *mast.*

baldıraş-

baldırat- (балдырат-) *ett.* **baldıra-**

baldıratuu (балдыратуу) *mast.* **baldırat-**

baldır-buldur (балдыр-булдуp) Anlaşılması güç, muğlak.

baldıroo (балдыроо) *mast.* **baldıra-**
balkagay (балкагай) İri yapılı ve tombul.

balkay- (балкай-) İri yapılı, büyük, tombul görünmek.

balkaygan (балкайган) İri yapılı, tombul. “*Al biyke köz cardı da balkaygan üç uul taptı. / O bayan üç tane iri tombul çocuk dünyaya getirdi*” (Ömüraliyev, CAT. 2013, 1: 214).

balkayıñkı (балкайыңқы) Biraz tombul, iri yarı.

balkayt- (балкайт-) *ett.* **balkay-**

balkayttır- (балкайттыр-) *ett.* **balkayt-**

balkayttıruu (балкайттыруу) *mast.* **balkayttır-**

balkaytuu (балкайтуу) *mast.* **balkayt-balkayuu (балкаюу)** *mast.* **balkay-**

balkı- (балкы-) Erimek, yumuşamak, çözülmek. “... *Kenceşti booruna kıstı – uuluna içi elcirep, bütökön boyu balkıy tüştü / ... Kenceş’i kucağına aldı, oğluna içi yanıp, bütün vücudu eriyiverdi*” (CA5. 2008: 392).

balkılda- (балкылда-) 1. Dolgun ve yumuşak olmak. “... *ak cooluktu mañdayına kıygaçtatıp, şart buunup alsa, kızıl torusunan kelgen balkıldagan tegerek cüzünö ak cooluk ep kelişe kalat / ... beyaz baş örtüsünü alnına biraz yamultarak bağladığı an, kırmızımsı dolgun yüzüne beyaz çok yakıştırdı*” (CA1. 2008: 199). 2. Sallanmak.

balkıldat- (балкылдат-) *ett.* **balkıldıa-**

balkıldattır- (балкылдаттыр-) *ett.* **balkıldat-**

balkıldattıruu (балкылдаттыруу) *mast.* **balkıldattır-**

balkıldatuu (балкылдатуу) *mast.* **balkıldat-**

balkıldoo (балкылдоо) *mast.* **balkıldıa-**

balkıt- (балкыт-) *ett.* **balkı-**

balkıtuu (балкытуу) *mast.* **balkıt-**

balkıy- (балкый-) *bk.* **balkay-**

balkıyt- (балкыйт-) *ett.* **balkıy-**

balkıytuu (балкыйтуу) *mast.* **balkıyt-**

balkıyuu (балкыюу) *mast.* **balkıy-**

balkuu (балкуу) *mast.* **balkı-**

balp (балп) 1. Pat. 2. Düşünmeden, hemen. “*Çay içip bütökönçö sözdü emneden baştaarın bilbey tozokko tüşkönsüp cançılıp atıp akırı tok eter cerin balp ettiret / Çay içip bitirene kadar lafa nereden gireceğini bilemeyip, cehenneme düşmüş gibi zorlanarak sonunda birden asıl konuyu söyleyiverir*” (Abdiyeva, 2010, 12: 17).

balpagay (балпагай) 1. Kilolu. 2. Yayvan.

balpak (балпак) Şişman ve yayvan.

balp-balp (балп-балп) Ağır ağır gelen ses. yağmak, yürümek, köz kırpmak vb.

“... *ak taylaktın tamanınday, tamanınday balp balp sarı kar tüştü deysin bat ele oy, kır, özön, tektir, ak şeyşep camındı / ... deve yavrusunun tabanı gibi büyük büyük sarı kar ağır ağır düşerek hemen dağı, tarlayı beyaz çarşaf gibi kapattı*” (TS. 1988: 64).

balpak-balpak (балпак-балпак) 1. Paytak paytak. 2. Geniş bol gelen. 3. Lapa lapa.

balpake (балпаке) Cömert.

balpakta- (балпакта-) 1. Sallanmak, ağır ağır sallana sallana yürümek. “*Balanı alıp kan Koşoy, // Basıp turdu balpaktap / Han Koşoy çocuğu eline alıp ağır ağır yürüyordu*” (BE. 2010: 985). 2. İyi davranmak, yalakalık etmek. “*Bayı ölgön kulday balpaktap / Beyi ölen kul gibi yaranmaya çalışıp*” (BE. 2010: 1046). 3. Lapa lapa yağmak.

balpaktat- (балпактат-) *ett.*

balpakta-

balpaktatuu (балпактатуу) *mast.*

balpaktat-

balpaktoo (балпактоо) *mast.*

balpakta-

balpalakta- (балпалакта-) 1. Acelece hareket etmek. 2. Sallanmak.

balpalaktat- (балпалактат-) *ett.*
balpalakta-

balpalaktatuu (балпалактатуу) *mast.*
balpalaktat-

balpalaktoo (балпалактоо) *mast.*
balpakta-

balpaŋ-balpaŋ (балпаң-балпаң) 1. Sallana sallana. 2. Lapa lapa. “... *balpaŋ-balpaŋ sarı karın caadırat / ... lapa lapa sarı karını yağıdırır*” (TS. 1988: 64).

balpaŋda- (балпаңда-) 1. Ağır ve sallanarak hareket etmek. 2. Sallana sallana, ağır ağır, zıplaya zıplaya. “*Kenceşke dep atayın alğan tostok köz, oozu aŋırday açılğan burasa balpaŋdap sekirip cönögön baka / Kenceş’e diye alınmış, gözü büyük, ağzı açık çevirince ağır ağır zıplayan kurbağa*” (CA5. 2008: 377). 3. Şapır şupur.

balpaŋdat- (балпаңдат-) *ett.*
balpaŋda-

balpaŋdatuu (балпаңдатуу) *mast.*
balpaŋdat-

balpaŋdoo (балпаңдоо) *mast.*
balpaŋda-

balpaŋ-salpaŋ (балпаң-салпаң) Sallana sallana. “*Balpaŋ-salpaŋ mas baskan / Sallana sallana sarhoş gibi yürüyen*” (BE. 2010: 107).

balpay- (балпай-) Yayılmak. “... *Goybak baydın balpaygan semiz baybiçesi Aptavayga burulup, özünö cakın tartıp kuçaktap kulagina şıvıradı / Goybak beyin yayılmış şişman eşi Aptavay’a dönerek, kendisine doğru çekip kulağına bir şeyler fisıldadı*” (Batırkulov, CAT. 2013, 1: 79).

balpayt- (балпайт-) *ett.* **balpay-**

balpayttır- (балпайттыр-) *ett.*
balpayt-

balpayttıruu (балпайттыруу) *mast.*
balpayttır-

balpaytuu (балпайтуу) *mast.* **balpayt-**
balpayuu (балпайуу) *mast.* **balpay-**

balpıgıy (балпыгый) *bk.* **balpagay.**

balpılda- (балпылда-) 1. Lapa lapa yağmak “*Kış ali koş bol dey elek ce sarı kap balpıldata caap ciberişi ce akırkı küçün cıynap boroşo urup kelişi da ıktımal / Kış şimdilik hoşça kal demedi lapa lapa sarı kar yağması da, son gücünü toplayıp gelip fırtına oluşturması da mümkün*” (CA4. 2008: 235). 2. Çok miktarda, bol olmak. 3. Çok konuşmak. 4. Sevincinden heyecanlanmak.

balpıldat- (балпылдат-) *ett.* **balpılda-**
balpıldatuu (балпылдатуу) *mast.*
balpıldat-

balpıldoo (балпылдоо) *mast.*
balpılda-

balpıy- (балпый-) *bk.* **balpay-**

balpıyt- (балпыйт-) *ett.* **balpıy.**

balpıytuu (балпыйтуу) *mast.* **balpıyt-**
balpıyuu (балпыйуу) *mast.* **balpıy-**
balt-salt (балт-салт) Umursamadan, kaba saba, dikkate almadan “*Tantık cene özü da dalp-balp basıp, balt-salt süylögön zayıp ele / Saçmalayan yenge kendisi kaba saba yürüyen, ağzına geleni konuşan kadını*” (TS. 1988: 6).

baltagay (балтагай) Kalın, enli.

baltak-şaltak (балтак-шалтак) Pasaklı, çapaçul.

baltaŋ-baltaŋ (балтаң-балтаң) Ağır ağır, iri adımlarla yavaş yavaş, sallanarak.

baltaŋda- (балтаңда-) Ağır ve iri adımlarla sallanarak yürümek. “*Kazça baltanđay baskan katını ... / Karısı kaz gibi ağır ve salanarak yürür*” (TS. 1988: 420).

baltaŋdat- (балтаңдат-) *ett.* **baltaŋda-**

baltañdatuu (балтаңдатуу) *mast.*
baltañdat-

baltañdoo (балтаңдоо) *mast.*
baltañda-

baltañ-şaltañ (балтаң-шалтаң) *bk.*
baltak-şaltak.

baltay- (балтай-) 1. Büyümek. 2. Kaba, çirkin, kalın olmak.

baltaygan (балтайган) 1. Büyük, kocaman, tombul, şişman, kalın, kaba. “... *eki kişilik orundu calgız eelegen baltaygan çoñ baybiçe ... / ... iki kişilik yerde yalnız oturan şişman yaşlı kadın ...*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 20).

baltay-şaltay (балтай-шалтай) 1. Boş, lüzumsuz. 2. Kirli, dağınık, düzensiz.

baltayt- (балтайт-) *ett.* **baltay-**

baltaytuu (балтайтуу) *mast.* **baltayt-**

baltayuu (балтаюу) *mast.* **baltay-**

baltıy- (балтый-) Şişmanlamak, büyümek, kabarmak.

baltıyt- (балтыйт-) *ett.* **baltıy-**

baltıytuu (балтыйтуу) *mast.* **baltıyt-**

baltayuu (балтаюу) *mast.* **baltıy-**

bañ (баң) Patlama veya silah sesi.

“*İtter albuuttanıp ketse, al multığın ala koyup “bañ” dedire atıp iyet / Köpekler saldırırsa o tüfeğini alıp pat diye vuruverir*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 8).

bap (бап) Düt “*Bap-bap-bap-bap, bapa-bapa, bap! / Düt, düт, düт.*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 35).

barakta- (бапакта-) Lapa lapa yağmak.

baraktat- (бапактат-) *ett.* **barakta-**

baraktatuu (бапактатуу) *mast.* **baraktat-**

baraktoo (бапактоо) *mast.* **barakta-**

baralakta- (бапалакта-) *bk.*

barakta- “... *cumşak kar bapalaktap caap turat. / ... yumuşak kar lapa lapa*

yağmakta (Rıskulov, CAT. 2013, 3: 143).

baralaktat- (бапалактат-) *ett.*

baralakta-

baralaktatuu (бапалактатуу) *mast.*

baralaktat-

baralaktoo (бапалактоо) *mast.*

baralakta-

baray- (бапай-) 1. Gürleşmek, kabarmak “*Agam Kalıgulöy tumagındağı baraygan ak kardı daliske silkiy bere, külümsüröy baş baktı bosogodon / Kalıgul ağam şapkasındaki birikerek kabarmış karı silkeleyip eşikten gülümseyerek içeri girdi*” (Rıskul, CAT. 2013, 3: 143). 2. Tombul olmak. “... *baraygan cıldızduu kempirdin sezimi dürt ot alıp, kolunan iyiği cerdi közdöy tomolundu / ... tombul ve sevimli yaşlı kadının duyguları yerinden oynadı, elindeki iğ yere doğru yuvarlandı*” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 22).

barayt- (бапайт-) *ett.* **baray-**

baraytuu (бапайтуу) *mast.* **barayt-**

barayuu (бапаяуу) *mast.* **baray-**

barılда- (бапылда-) 1. Yüksek ses çıkartmak, yükses sesle konuşmak. “*Bul ar bir Kırgızdın mildeti!-dep barılday, bolkulday sözüün uladı / Bu her Kırgızın görevidir diye yüksek sesle konuşarak sözüne devam etti*” (Ray, CAT. 2013, 2: 204). 2. Lapa lapa yağmak.

barılдаş- (бапылдаш-) *işt.* **barılда-** “*Barılдаşıp oturup, kızuu sözgö kirip, bardığı esten çığıptır / Yüksek sesle konuşarak oturup güzel sohbeta girince yapılacak işler akıldan çıkmış*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 73).

barılдаştır- (бапылдаштыр) *ett.*

barılдаş-

barılдаştıruu (бапылдаштыруу) *mast.* **barılдаştır-**

barıldeşuu (бапылдашуу) *mast.*
barıldeş-

barıldat- (бапылдат-) *ett.* **barılđa-**

barıldatuu (бапылдатуу) *mast.*
barıldat-

barıldoo (бапылдоо) *mast.* **barılđa-**

barıra- (бапыра-) 1. Çoğalmak, yayılmak, kalabalık olmak. “*Kadimki barırgan, eldüü ayılga aylangan. / Normal, kalabalık halkı olan köye dönüşmüştü*” (Kadırova, CAT.2011, 2: 48). 2. Sevinmek. 3. Tane tane açılmak.

barırakta- (бапыракта-) Neşe dolu, içten davranmak, morali yükselmek, neşelenmek.

barıraktat- (бапырактат-) *ett.*

barırakta-

barıraktatuu (бапырактатуу) *mast.*

barıraktat-

barıraktoo (бапырактоо) *mast.*

barırakta-

barırañ (бапыраң) Açık yürekli.

barırañđa- (бапыраңđa-) *bk.*

barırakta “*Barırañdap akçasın çaçır catkanı menen mingen maşınası cönököy ele körünöt. / Neşe dolu davranışlarla bütün parasını harcamakta ancak bindiği arabası sıradan gözüküyor*” (Karim, CAT. 2013, 2: 5).

barırañdat- (бапыраңдат-) *ett.*

barırañđa-

barırañdattır- (бапыраңдаттыр-) *ett.*

barırañdat-

barırañdattıruu (бапыраңдаттыруу) *mast.* **barırañdattır-**

barırañdatuu (бапыраңдатуу) *mast.*

barırañdat-

barırañdoo (бапыраңдоо) *mast.*

barırañđa-

barırat- (бапырат-) *ett.* **barıra-**

barıratır- (бапыраттыр-) *ett.*

barırat-

barıratıruu (бапыратыруу) *mast.*
barıratır-

barıratuu (бапыратуу) *mast.*
barırat-

barıroo (бапыроо) *mast.* **barıra-**

barıy- (бапый-) Yayılıp gürleşmek. “... *birde koyun-konçuna cıldız tolup, birde bapıyta bulut kuçaktap, cerge camgır tögöt / ... bazen her tarafına yıldızlar dolar, bazen de yayılan bulutları kucaklayıp yere yağmurunu döker*” (Gamzatov, CAT. 2013, 4: 150).

barıyt- (бапыйт-) *ett.* **barıy-**

barıyttır- (бапыйттыр-) *ett.* **barıyt-**
barıyttıruu (бапыйттыруу) *mast.*

barıyttır-

barıytuu (бапыйтуу) *mast.* **barıyt-**

barıyuu (бапыйуу) *mast.* **barıy-**

bapsagay (бапсагай) Gür, kabarık, kalın. “*Bakırçaaktın bapsagay sakal-murutu kibirap, oozu caman daamdanıp ketet. / Bakırçaak’ın gür sakal bıyığı kımıldayıp, ağzının içine kötü tat gelir*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 158).

bapsay- (бапсай-) Gür ve kalın olmak. “... *baylar koyo beret sakal-muruttu bapsayıp, sakal murut degen mirzanın körkü da ... / ... zenginler sakal bıyığını gür ve kalın bir şekilde bırakırlar, sakal bıyık erkeğin güzelliğidir*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 8).

bapsayt- (бапсайт-) *ett.* **bapsay-**

bapsaytuu (бапсайтуу) *mast.*

bapsayt-

bapsayuu (бапсаюу) *mast.* **bapsay-**

bar (бар) Ba, bağırma “*Barkırıp, balanın ünü bar etti. / Ba diye bebek bağırıldı*” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 40).

barak-barak (барак-барак) Fokur fokur

barakta- (баракта-) Fokur fokur kaynamak. “*Karañılıktan kastrıyuldagi*

sorponun baraktap kaynaganı ugulup, murunga anın buulangan cagımduu, ciluu cıtı keldi / Karanlıkta tencerede çorbanın fokur fokur kaynadığı sesler duyulup, buruna onun buharlaşmış, hoş, ılık kokusu geldi” (Rıskeldinova, CAT. 2013, 1: 31).

baraktat- (барактат-) *ett.* **barakta-**
baraktatuu (барактатуу) *mast.*
baraktat-
baraktoo (барактоо) *mast.* **barakta-**
barbagay (барбагай) Tombul, dolgun.
barbak (барбак) Büyük.
barbak-barbak (барбак-барбак) Saf saf hareket etmek.
barbakta- (барбакта-) 1. Böbürlenmek. 2. Saf saf hareket etmek.
barbaktat- (барбактат-) *ett.*
barbakta-
barbaktattır- (барбактаттыр-) *ett.*
barbaktat-
barbaktattıruu (барбактаттыруу) *mast.* **barbaktattır-**
barbaktatuu (барбактатуу) *mast.*
barbaktat-
barbaktoo (барбактоо) *mast.*
barbakta-
barbalak-barbalak (барбалак-барбалак) Kaba saba, böbürlenerek hareket etmek.
barbalakta- (барбалакта-) Sevinerek hareket etmek. “*Oo, Abdırakman mıktı iş casadı,- dedi Canuzak meni saykay barbalaktap... / Canuzak sevine sevine beni sıvazlayarak ‘Oo, Abdırakman çok iyi iş yaptı’ dedi” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 26).*
barbalaktat- (барбалактат-) *ett.*
barbalakta-
barbalaktatuu (барбалактатуу) *mast.*
barbalaktat-
barbalaktoo (барбалактоо) *mast.*
barbalakta-

barbalañ-barbalañ (барбалаң-барбалаң) *bk.* **barbalak-barbalak**
barbalañda- (барбалаңда-) *bk.*
barbalakta- “... *Almaz tim ele barbalañdap cetine albay kaldı / ... Almaz sevinerek hareket etti, içi içine sığmadı” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 51).*
barbalañdaş- (барбалаңдаш-) *işt.*
barbalañda-
barbalañdaşuu (барбалаңдашуу) *mast.* **barbalañdaş-**
barbalañdat- (барбалаңдат-) *ett.*
barbalañda-
barbalañdattır- (барбалаңдаттыр-) *ett.* **barbalañdat-**
barbalañdattıruu (барбалаңдаттыруу) *mast.*
barbalañdattır-
barbalañdatuu (барбалаңдатуу) *mast.* **barbalañdat-**
barbalañdoo (барбалаңдоо) *mast.*
barbalañda-
barbañ-barbañ (барбаң-барбаң) *bk.*
barbak-barbak.
barbañda- (барбаңда-) *bk.* **barbakta-** “*Barbañdabay Eşmambet, balanın bayka karuusun / Eşmambet, böbürlenme de önce karşıdaki çocuğun gücünün farkına var” (Akıyev, CAT. 2012, 4: 100)*
barbañdat- (барбаңдат-) *ett.*
barbañda-
barbañdatuu (барбаңдатуу) *mast.*
barbañdat-
barbañdoo (барбаңдоо) *mast.*
barbañda-
bar-bar (бар-бар) Bas bas, böğüre böğüre.
barbay- (барбай-) 1. Büyümek, kabarmak, şişmek. “*Kaarlanıp barbayıp, // Çoñdugu toodoy dardayıp. / Sinirlenince kabarmış, dağ gibi büyük*

yapıda” (BE. 2010: 159). 2. Gururlanmak.

barbaygan (барбайган) Tombul, dolgun. “*Anın barbaygan kolunda kıpkızıl nazik roza, ogo beter körköm köründü / Kıpkırmızı narin gül, onun dolgun ellerinde daha da güzel gözüktü*” (Rıskeldinova, CAT. 2013, 1: 39).

barbayınkı (барбайынкы) Biraz kabarmış.

barbayt- (барбайт-) *ett.* **barbay-**

barbaytuu (барбайтуу) *mast.* **barbayt-**

barbayuu (барбайуу) *mast.* **barbay-**

barcagay (барцагай) Tombul, dolgun.

barcakta- (баржакта-) 1. Köpürmek. “...*ak barcaktagan tolkun kurçangan borçuk askaluu araldardın karaanı ... / ... beyaz, köpürmüş dalga örtünen sivri kayalı adaların karaltısı ...*” (Aytmatov, CAT. 2011, 6: 4). 2. Kendini beğendirmeye, hoş görünmeye çalışmak.

barcaktat- (баржактат-) *ett.*

barcakta-

barcaktatış (баржактатыш) *is.-f.*

barcaktat-

barcaktatuu (баржактатуу) *mast.*

barcaktat-

barcaktoo (баржактоо) *mast.*

barcakta-

barçaңda- (баржаңда-) 1. Kendini beğendirmeye, hoş görünmeye çalışmak. 2. Cart curt konuşmak, şakalaşarak, neşeli neşeli konuşmak. “*Birok anı menen barçaңdap süylöşkon kişiler da bar / Fakat onunla neşelenerek konuşan insanlar da var*” (Cakşılıkov, CAT. 2013, 9: 201).

barçaңdat- (баржаңдат-) *ett.*

barçaңda-

barçaңdatuu (баржаңдатуу) *mast.*

barçaңdat-

barçaңdoo (баржаңдоо) *mast.* **barçaңda-**

barçay- (баржай-) Tombullaşmak, dolgunlaşmak. “*Pugaçev, stolgo çikanaktap, kara sakalın barçaygan koluna süyöp, tördö oturuptur. / Pugaçev, dirseğini masaya dayayıp, siyah sakallarını tombul elleriyle tutarak, baş köşede oturuyormuş*” (Puşkin. CAT. 2013, 9: 134).

barçayt- (баржайт-) *ett.* **barçay-**

barçayttır- (баржайттыр-) *ett.* **barçayt-**

barçayttıruu (баржайттыруу) *mast.*

barçayttır-

barçaytuu (баржайтуу) *mast.*

barçayt-

barçayuu (баржайуу) *mast.* **barçay-barç (барч)** Küt.

barça-barça (барча-барча) Parça parça, kırma, parçalama, harap etme. “... *cıluu cüzdüü cigit barça-barça talkalanıp, şalaası çikkan, oozu-murdundan akkan kandı ulam sürtüp koyup olturgan eken / Hoş yüzlü delikanlı parçalanmış bir şekilde, harap olarak ağzı burnundan akan kanı sile sile oturuyormuş*” (CA7. 2008: 35).

barçala- (барчала-) Parçalamak. “*Baylıktan ölüüçüdöy, // Barçalap cerin satkan, // Baldardın ırısın cep // başkaga elin satkan / mal-mülkle ölecekmiş gibi, parçalayıp yerini satan, çocuklarıp riskini yiyip, başkalara halkı satan*” (Düyşeyev, CAT. 2011, 4: 97).

barçalan- (барчалан-) *dnş.* **barçala-barçalandır- (барчаландыр-)** *ett.* **barçalañ-**

barçalandıruu (барчаландыруу) *mast.* **barçalandır-**

barçalanuu (барчалануу) *mast.*

barçalan-

barçalat- (барчалат-) *ett.* **barçala-**

barçalattır- (барчалаттыр-) *ett.*
barçalat-
barçalattıruu (барчалаттыруу) *mast.*
barçalattır-
barçalatuu (барчалатуу) *mast.*
barçalat-
barçaloo (барчалоо) *mast.* **barçala-**
barç-barç (барч-барч) Kütür kütür.
barçilda- (барчылда-) Küt küt etmek.
barçildat- (барчылдат-) *ett.* **barçilda-**
barçildatuu (барчылдатуу) *mast.*
barçildat-
barçildoo (барчылдоо) *mast.*
barçilda-
barilda- (барылда-) Yüksek keskin ses çıkarmak, yüksek sesle konuşmak. “Şam-şum etüüzü caydan özök calgap, barıldagan çoñ avtobustan orun alıştı. / Hızlı yemek yenilecek yerde karnını doyurup yüksek sesli çalışan otobüse yerleştiler” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 17).
barildat- (барылдат-) *ett.* **barilda-**
barildattır- (барылдаттыр-) *ett.*
barildat-
barildattıruu (барылдаттыруу) *mast.*
barildat-
barildatuu (барылдатуу) *mast.*
barildat-
barildoo (барылдоо) *mast.* **barilda-**
(барк) Kısa ve gür ses. “Assaloomaleykum!-dep bark etsem, selt çoçup ketti beçara / Gür bir sesle Selamünaleyküm dediğimde korkarak yerinden zıplayıverdi” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 21).
bark-bark (барк-барк) Fokur-fokur.
barkilda- (баркылда-) 1. Yüksek sesle bağıra bağıra konuşmak. “Demeyde barkıldap bapırandap, balilep kalçu Turdukoco da oygo batkanday ... / Normalde yüksek sesle bağırarak, neşe dolu davranarak, bravo diyen bağiran

Turdukoco da düşüncelere dalmış” (Barçın, CAT. 2013, 3: 50). 2. Yüksek ve sert ses çıkarmak. 3. Fokur fokur etmek.
barkıldak (баркылдак) Yüksek sesle konuşan kimse.
barkıldat- (баркылдат-) *ett.*
barkilda-
barkıldatuu (баркылдатуу) *mast.*
barkilda-
barkildoo (баркылдоо) *mast.*
barkilda-
barkıra- (баркыра-) Bağırarak, bağırarak konuşmak, ağlamak. “Balanın barkın bilbeyt ekensin, // barkıratıp malayıñdı sögüp tildeyt ekensin / Çocuğun kıymetini bilmiyormuşsun, bağırıp hizmetçine kızıyormuşsun” (Togolok Moldo, CAT: 2013, 10: 23).
barkırak (баркырак) 1. Bağırma, yükses ses. 2. Yüksek sesle konuşan kimse.
barkırat- (баркырат-) *ett.* **barkıra-**
barkıratır- (баркыраттыр-) *ett.*
barkırat-
barkıratıruu (баркыраттыруу) *mast.* **barkırat-**
barkıratuu (баркыратуу) *mast.*
barkırat-
barkıroo (баркыроо) *mast.* **barkıra-**
barpagay (барпагай) Kabarık, açılmış. “... içke mancaları menen barpagay sakalın silagılap, oygo battı. / ... ince parmaklarıyla kabarık sakalını okşayarak düşüncelere daldı” (Bahti, CAT. 2012, 3: 174).
barpakta- (барпакта-) 1. Tüylerini uçuşturarak hareket etmek. 2. Sevinerek, neşeli hareket etmek.
barpaktat- (барпактат-) *ett.*
barpakta-
barpaktatuu (барпактатуу) *mast.*
barpaktat-

barpaktoo (барпактоо) *mast.*
barpakta-
barpalakta- (барпалакта-) *bk.*
barpakta-
barpalaktat- (барпалактат-) *ett.*
barpalakta-
barpalaktatuu (барпалактатуу) *mast.*
barpalaktat-
barpalaktoo (барпалактоо) *mast.*
barpalakta-
barpalaŋda- (барпалаңда-) *bk.*
barpalakta-
barpalaŋdat- (барпалаңдат-) *ett.*
barpalaŋda-
barpalaŋdatuu (барпалаңдатуу) *mast.*
barpalaŋdat-
barpalaŋdoo (барпалаңдоо) *mast.*
barpalaŋda-
barpaŋ-barpaŋ (барпаң-барпаң) 1. Tüyleri uçuşur vaziyette. 2. Sevinerek, neşeli.
barpaŋda- (барпаңда-) 1. Tüyleri uçuşur vaziyette olmak. 2. Sevinerek, neşeli hareket etmek.
barpaŋdat- (барпаңдат-) *ett.*
barpaŋda-
barpaŋdattır- (барпаңдаттыр-) *ett.*
barpaŋdat-
barpaŋdattıruu (барпаңдаттыруу) *mast.*
barpaŋdattır-
barpaŋdatuu (барпаңдатуу) *mast.*
barpaŋdat-
barpaŋdoo (барпаңдоо) *mast.*
barpaŋda-
barpay- (барпай-) Kabarık olmak, açılmak, yayılmak, kabarmak. “*Karıya şabirt uguzbastan barpaygan arçanın artına caşındı. / İhtiyar ses çıkarmadan kabarmış ardıçım arkasına saklandı*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 162).
barpayt- (барпайт-) *ett.*
barpayttır- (барпайттыр-) *ett.*
barpayt.

barpayttıruu (барпайттыруу) *mast.*
barpayttır-
barpaytuu (барпайтуу) *mast.*
barpayt-
barpayuu (барпайуу) *mast.*
barpay-
barpıldı- (барпылда-) 1. Yüksek, gümbür gümbür ses çıkartmak. 2. Yüksek sesle neşeli neşeli konuşmak.
barpıldı- (барпылдат-) *ett.*
barpıldı-
barpıldıttır- (барпылдаттыр-) *ett.*
barpıldıttır-
barpıldıttıruu (барпылдаттыруу) *mast.*
barpıldıttır-
barpıldıtuu (барпылдатуу) *mast.*
barpıldıttır-
barpıldıoo (барпылдатуу) *mast.*
barpıldı-
barpıra- (барпыра-) 1. Uçuşmak. “... *erteden beri barpırap uçkan korozdorgo teminip, talpıngan kuş ... / ... sabahtan beri uçuşan horozlara saldırmak isteyip, tepinen kuş ...*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 33). 2. Kabararak yükselmek, çoğalarak büyümek. “*Cüröktön bir saamga barpırap çıkkan ısıq buusuna akıldın muzdak ilebi urdu / Kalbin bir anlığına büyüyerek çıkan sıcak buharına aklın soğuk havası vurdu*” (CA1. 2008: 173).
barpırat- (барпырат-) *ett.*
barpıra-
barpıratuu (барпыратуу) *mast.*
barpırat-
barpıroo (барпыроо) *mast.*
barpıra-
barpıy- (барпый-) *bk.*
barpay-
barpıyuu (барпыую) *mast.*
barpıy-
bars (барс) Pat.
barsagay (барсагай) Tombul, yuvarlak, şişmiş.
barsay- (барсай-) Tombullaşmak, şişmek. “*Buuday kalagan çiydey bolup maşağı kere karış, danı da barsayıp, orok ötküs koyu çıktı / Buğday hasır otu gibi başağı büyük, tahılı tombul ve orak*

kesemes koyu çıkmış” (Toktomuşev, CAT. 2013, 2: 135).

barsayt- (барсайт-) *ett.* barsay-.

barsaytuu (барсайтуу) *mast.* barsayt-
barsayuu (барсаюу) *mast.* barsay-.

barsilda- (барсылда-) 1. Pat pat ses çıkarmak. 2. Gür sesle kahkaha atmak.

barsıldak (барсылдак) 1. Pat pat ses çıkararak. 2. Gürültü patırtı.

barsıldat- (барсылдат-) *ett.* barsilda-
barsıldatuu (барсылдатуу) *mast.*
barsıldat-

barsıldoo (барсылдоо) *mast.*
barsilda-

barskan (барскан) 1. Balyoz, ağır çekiç. “*Misirdin barskanday oor sokkusu caak talaştıra taamay tiyip, karşılaşı eç nerse bilbey cerde sulap cattı / Misir’in balyoz gibi ağır yumruğu çenesine değince rakibi bayıldı*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 89). 2. İri, ağır topuza benzer savaş aleti.

bart (барт) 1. Kart gurt. 2. Kıtır.

bart et- (барт эт-) 1. Kart gurt etmek. 2. Kıtırdamak. 3. Tepesi atmak.

bartay- (бартай-) Kabarmak, şişmek.

bartayt- (бартайт-) *ett.* bartay-.

bartaytuu (бартайтуу) *mast.* bartayt-
bartayuu (бартаюу) *mast.* bartay-.

bart-bart (барт-барт) 1. Kalın sesle kısa kısa ses çıkarma. 2. Kıtır kıtır.

bartilda- (бартылда-) 1. Kart gurt etmek. 2. Kalın sesle kısa kısa seslenmek. “*Ala-Bel caktan bartıldap siyölöp, kars-kürs külüşüp kelatışkan... / Ala- Bel tarafından kalın sesle konuşarak, kakır kakır gülererek geliyorlardı ...*” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 17). 3. Kıtırdamak.

bartıldat- (бартылдат-) *ett.* bartilda-
bartıldattır- (бартылдаттыр-) *ett.*
bartıldat-

bartıldattıruu (бартылдаттыруу) *mast.* bartıldattır-.

bartıldatuu (бартылдатуу) *mast.*
bartıldat-

bartıldoo (бартылдоо) *mast.* bartilda-
bartıy- (бартый-) *bk.* bartay-.

bartıyt- (бартыйт-) *ett.* bartıy-.

bartıytuu (бартыйтуу) *mast.* bartıyt-.

bartıyuu (бартыюу) *mast.* bartıy-.

batıra- (батыра-) 1. Patırdamak, patır patır etmek. 2. Kütür kütür etmek.

batıraş- (батыраш-) *işt.* batıra-.

batıraşuu (батырашуу) *mast.* batıraş-

batırat- (батырат-) *ett.* batıra-.

batıratır- (батыраттыр-) *ett.*
batırat-

batıratıruu (батыраттыруу) *mast.*
batıratır-

batıratuu (батыратуу) *mast.* batırat-
batıroo (батыроо) *mast.* batıra-.

baupak (байпак) Geniş, gür.

baupañ-baupañ (байпаң-байпаң) paytak paytak.

baupañda- (байпаңда-) Paytak paytak yürümek.

baupañdat- (байпаңдат-) *ett.*
baupañda-

baupañdatuu (байпаңдатуу) *mast.*
baupañdat-

baupañdoo (байпаңдоо) *mast.*
baupañda-

baupay- (байпай-) 1. Acele etmeden paytak paytak yürümek. 2. Kıpıraşmak.

baupayt- (байпайт-) *ett.* baupay-.

baupayttır- (байпайттыр-) *ett.*
baupayt-

baupayttıruu (байпайттыруу) *mast.*
baupayttır-

baupaytuu (байпайтуу) *mast.*
baupayt-

baupayuu (байпаюу) *mast.* baupay-
becenđe- (беженде-) 1. Büzülerek yürümek. 2. Yaltaklanmak.

becenđet- (бежендет-) *ett.* **becenđe-**
becenđettir- (бежендеттир-) *ett.*
becenđet-
becenđettirüü (бежендеттирүү) *mast.*
becenđettir-
becenđettüü (бежендетүү) *mast.*
becenđet-
becenđöö (бежендөө) *mast.* **becenđe-**
becilde- (бежилде-) *bk.* **bezilde-**
becildet- (бежилдет-) *ett.* **becilde-**
becildettir- (бежилдеттир-) *ett.*
becildet-
becildettirüü (бежилдеттирүү) *mast.*
becildettir-
becildetüü (бежилдетүү) *mast.*
becildet-
becildöö (бежилдөө) *mast.* **becilde-**
becire- (бежире-) 1. Durmadan anlamsız konuşmak. “*Baspaysınarbi becirebey / Çok konuşmadan yürüyün*” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 13). 2. Uzun uzun anlatmak. “... *Ak-Moynokko kaçan, kaydan kelişkenin becirep aytıp berdi / ... Ak-Moynoğa ne zaman, nerden geldiklerini uzun uzun anlattı*” (CA4. 2008: 279).
beciret- (бежирет-) *ett.* **becire-**
becirettir- (бежиреттир-) *ett.* **beciret-**
becirettirüü (бежиреттирүү) *mast.*
becirettir-
beciretüü (бежиретүү) *mast.* **beciret-**
beciröö (бежирөө) *mast.* **becire-**
bezelen- (безелен-) 1. Teleşlanmak, çok kaygılanmak, kıvrınmak. “*Al obondu mektepte bezelenip ırdap cürdüm / O şarkıyı okulda teşleşlanarak söyledim*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 46). 2. Hızlı ve teşleşli teşleşli konuşmak veya hareket etmek, uçmak, hızlı olmak. “... *boz torgoy bıyılka köktömdün erte kelgendigin car salıp bezelenip, sayrap cürdü / ...boz turgay bu sene baharın erken geldiğini duyurup, hızlıca uçup,*

ötüyordu” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 95).

bezelen-dir- (безелендир-) *ett.*
bezelen-

bezelen-dirüü (безелендирүү) *mast.*
bezelen-dir-

bezelen-t- (безелент-) *ett.* **bezelen-**

bezelen-tüü (безелентүү) *mast.*
bezelen-t-

bezelen-üü (безеленүү) *mast.* **bezelen-**
bezilde- (безилде-) 1. Soluğu

tükenircesine durup dinlenmeden konuşmak, aceleyle konuşmak. “*Co-cok, aksakal, antpeñiz, keregi cok, keregi cok!-dep bezildep ciberdi / “Yo-yok, aksakal öyle yapmayın, lazım değil, gerek yok! diye aceleyle konuşuverdi*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 22). 2. Hızlı yürümek, hızlı koşmak. 3. Dört dönmek, teşleş içinde çare aramak. “... *sekiz balapanı bar eken, enesin çırkıratıp turup ele baarın koynuna salıp üygö cönöptür, ene ördök artınan üygö çeyin bezildep eerçip keliptir / ... sekiz tane civcivi varmış, anasını bağirtarak hepsini koynuna alıp eve doğru gitmiş, ana ördek ise teşleş içinde çare arayarak arkasından gelmiş*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 29).

bezildek (безилдек) 1. Teleşli. 2. Konuşkan. 3. Bir şeyin devamlı çıkan sesi.

bezildet- (безилдет-) *ett.* **bezilde-**

bezildettir- (безилдеттир-) *ett.*
bezildet-

bezildettirüü (безилдеттирүү) *mast.*
bezildettir-

bezildetüü (безилдетүү) *mast.*
bezildet-

bezildöö (безилдөө) *mast.* **bezilde-**

bıç-bıç (быж-быж) 1. Vıcık vıcık, kaynayınca veya mayalı bir şey kabarıp köpürünce çıkan ses. 2. Çok kalabalık.

bic-bic et- (быж-быж эт-) 1. Kaynamak, köpürmek. 2. Çok kalabalık olmak.

bıcı-bıcı (быжы-быжы) 1. Sayıca çok fazla olmak, kalabalık. 2. Dir dir, sürekli konuşma. “*Bıcı-bıcı... kıcı-kıcı... Baykuş köyöösünün meesin cep bütürdü / Dir dir... car car... Zavallı kocasının beynini yiyip bitirdi*” (Kunt, CAT. 2011, 4: 227).

bıcılда- (быжылда-) 1. Kaynamak, mayalı bir şey kabarıp köpürmek. 2. Çok kalabalık olmak. 3. Gevezelik etmek. 4. Yanmak. “*Bıcıldap küygön büt tulkununan kapkara tütün orguştay kötörülüp, aylananı kaptadı / Alev alev yanan bütün vücudundan simsiyah duman çıkararak etrafını sardı*” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 86).

bıcıldat- (быжылдат-) ett. bıcılда-.
bıcıldatuu (быжылдатуу) mast. bıcıldat-.

bıcıldoo (быжылдоо) mast. bıcılда-.
bıcır (быжыр) Küçük kırışıklıklar, buruşuklar, kıvrımlar, buklümler.

bıcıra- (быжыра-) 1. Çok miktarda bulunmak. “*Közgö tolup, köp elester bıcırayt / Gözün önüne gelen anılar çok*” (Riskulov, CAT. 2012, 3: 128). 2. Küçük küçük dalgalanmak. 3. Cıvıldamak. “*... cınıңдаган cıldızдар төгүлгөн берметтей бıcıрап, алда кимге аянычтуу көз менен карагандай болушат / ... parlayan yıldızlar saçılan inci gibi cıvıldaııp birine acıyarak bakar gibiler*” (Cantöşev, CAT. 2011, 11: 107). 4. Gevezelik etmek.

bıcırat- (быжырат-) ett. bıcıра-.
bıcıratuu (быжыратуу) mast. bıcırat-.
bıcıroo (быжыроо) mast. bıcıра-.
bıcır (бычыр) Çatırt, bir şey kırılınca çıkan ses.

bıcıra- (бычыра-) parçalanmak, param parça olmak.

bıcırat- (бычырат-) ett. bıcıра-.
bıcıratuu (бычыратуу) mast. bıcırat-.
bıcıroo (бычыроо) mast. bıcıра-.

bıdı-bıdı (быды-быды) 1. Vıdı vıdı. 2. Net anlaşılmayan hızlı konuşma.

bıdı-bıdı et- (быды-быды эт-) 1. Vıdı vıdı etmek. 2. Hızlı ve anlaşılmaz konuşmak.

bıdılda- (быдылда-) Vıdı vıdı etmek. “*Silerdin Çelek degen caylooñuzdarga samolet barat degen. Kaçan uçaarın bilsek bolobu, dep oruşça bıdıldadı / Sizin Çelek adlı yaylanıza uçak gidiyor demişlerdi, ne zaman gidecek öğrenebilir miyim, diye Rusça vıdı vıdı etti*” (Cunuşev, CAT. 2013, 8: 75).

bıdıldat- (быдылдат-) ett. bıdıлда-.
bıdıldatuu (быдылдатуу) mast. bıdıldat-.

bıdıldoo (быдылдоо) mast. bıdıлда-.
bıdır (быдыр) Pürtük, küçük kabarcık.

bıdıra- (быдыра-) Tıtır tıtır etmek
bıdırat- (быдырат-) ett. bıdıра-.

bıdıratuu (быдыратуу) mast. bıdıрат-.
bıdır-bıdır (быдыр-быдыр) Pürtük pürtük. “*... betime bıdır-bıdır birdeme cabışıp kalğanday tuyuldu / ... yüzüme pürtük bir şeyler yapışmış gibi hissedildi*” (Azık-Çomoy, CAT. 2013, 3: 226).

bıdıroo (быдыроо) mast. bıdıра-.
bıdırlan- (быдырлан-) Pürtüklenmek.
bıdırlandır- (быдырландыр-) ett. bıdırlan-.

bıdırlandıruu (быдырландыруу) mast. bıdırlandır-.

bıdırlanuu (быдырлануу) mast. bıdırlan-.

bıdırluu (быдырлуу) pürtüklü.

bık-bık (бык-бык) 1. Fıkır fıkır, bir şeyin yavaşça kaynaması. 2. Çok kalabalık.

bık-bık et- (бык-бык эт-) 1. Fıkırdamak, yavaşça kaynamak. 2. Sayıca fazla olmak.

bıkı (быкы) bk. bık-bık.

bıkı-çıkı (быкы-чыкы) Kalabalık, ince detaylar.

bıkılda- (быкылда-) 1. Kaynamak, çok miktarda bulunmak. “... *cer suuga batpay bıkıldap ketiptir ... / ... karaya, suya sığmayıp, çok fazla olmuş ...*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 29). 2. Çok gülmek, kıkır kıkır gülmek. “*Anar andan beter kızık döörügöndö men ayabay bıkıldap güldüm / Anar eskisinden daha beter saçmaladığında ben çok güldüm*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 17).

bıkıldat- (быкылдат-) ett. bıkılda-

bıkıldatuu (быкылдатуу) mast. bıkıldat-

bıkıldoo (быкылдоо) mast. bıkılda-

bıkıra- (быкыра-) Kaynamak, çok miktarda bulunmak.

bıkırat- (быкырат-) ett. bıkıra-

bıkıratuu (быкыратуу) mast. bıkırat-

bıkıroo (быкыроо) mast. bıkıra-

bıkıy (быкый) 1. *çck.* Pis, kirli. 2. Zararlı davranış veya iş, kötü.

bıkısı- (быксы-) hlk. Kötü kokmak, tütmek.

bıkısit- (быксыт-) ett. bıkısı-

bıkısituu (быксытуу) mast. bıkısit-

bıkısuu (быксыу) mast. bıkısı-

bıkışı- (быкшы-) Kötü kokmak, tütmek. “... *küyüp atkan, bıkışgan üylördün tütününö ikşiy cötölüp, cürögü tüşkön kız uçup barattı / ... yanan, tüten evlerin dumanından öksürerek çok korkan kız koşarak gidiyordu*” (Mamanov, cAT. 2012, 10: 82).

bıkışit- (быкшыт-) ett. bıkışı-

bıkışituu (быкшытуу) mast. bıkışit-

bıkışuu (быкшыу) mast. bıkışı-

bılıra- (былбыра-) Yumuşamak, gevşemek. “... *bılırağan appak koldoru menen biliner bilinbes kaltıray sungan kolumdu bekem karmap, koyo berbey cüzümö sugalak tigildi / Yumuşacık bembeyaz elleri ile benim yavaşça uzaattığım titreyen ellerimi sıkıca tutarak, yüzüme dimdik baktı*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 31).

bılıra- (былбырак) 1. Yumuşak, gevşek. 2. Cansız, iradesiz.

bılırat- (былбырат-) ett. bılıra-

bılıratuu (былбыратуу) mast. bılırat-

bılıra-

bılırao (былбыроо) mast. bılıra-

bılca- (былжы-) 1. Kötü, pis kokmak. 2. Çaktırmadan kötülük yapmak, dedikodu çıkartmak.

bılca- (былжыр) 1. Salgı, yosun vb. yumuşak yapışkan maddeler. “... *kara küröñ bılca taştarga şabırağan köbük cabışat / ... kahve rengi, siyah yosunlu taşlara köpükler gelip yapışıyordu*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 5). 2. Ezilmiz. “... *caandin suusuna micilip kalgan pasportu umaçka tolbos bılca togolok kagaz boluptur / ... yağmurun suyunda kalan pasaportu avuca dolacak ezilmiş yuvaklık kağıda dönüşmüş*” (CA5. 2008: 219). 3. Saçmalık, yerli yersiz konuşma “*Colooçularğa ermek bolgon Petruhanın bu bılcaırın ugup baratıp, Avdiydin oyu başka / Yolculara eşlik edip eğlendiren Petruha'nın konuşmalarını dileyerek giden Avdiy'in aklı başka yerde*” (CA5. 2008: 139).

bılca- (былжыра-) 1. Cıvımak, yerli yersiz konuşmak, saçmalamak. “*Emi dağı mineni bılcaıray baştadın / Yine neyi saçmalamaya başladın*” (Kalıkov,

CAT. 2013, 11: 38). 2. Yapışkan, ezilmiş, cıvık olmak. “... *çıkanagina çeyin bilcırağan cara kaptap ketçü ... / ... dirseğine kadar olan yapışkan yara sarardı*” (Heminguey, CAT. 2012, 10: 107).

bilcırak (былжырак) 1. Yapışkan, cıvık, yumuşak. 2. Cansız, iradesiz. 3. Yerli yersiz konuşan kimse. “*Bilcıraktardın bilcırağan kebi / Yerli yersiz konuşan insanların saçma sapan lafları*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 18). 4. Saçma, anlamsız. “*Kaçan ırlarım cetken bilcırak ekenin bilip, cakşı ır cazuu menin kolumdan kelbesine közüm cetkende gana demim basıldı / Ne zaman şiirlerimin saçma olduğunu öğrendiğim, güzel şiir yazamayacağımı anladığım zaman umutum kesildi*” (Folkner, CAT. 2011, 3: 158).

bilcırat- (былжырат-) ett. bilcıra-.
bilcıratuu (былжыратуу) mast.
bilcırat-.

bilcırroo (былжыроо) mast. bilcıra-.

bilcıt- (былжыт-) ett. bilcı-.

bilcıtuu (былжытуу) mast. bilcıt-.

bilcıuu (былжуу) mast. bilcı-.

bilç (былч) Pat, küt “*Tak oşo sayasatçı bakañ cakında asmandan çalçıkka bilç etip tüşöt emespi / İşte o siyasetçi kurbağa çok yakında gökten balçığa pat diye düşer*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 12).

bilç-bilç (былч-былч) “... *Misirdin muştumu, kandaýça bilç-bilç dep tiygenin bilbey kaldı / ... Misir’in yumruğu ne şekilde pat pat vurduğunu bilemedi*” (Askarov, CAT. 2011, 9: 103).

bilçı- (былчы-) Dövmek, parçalamak, ezmek.

bilçıgıy (былчыгый) Şişman.

bilçılđa- (былчылда-) 1. Sırılsıklam olmak, ıslanmak, vıcık vıcık.

“*Camgırda kalıp, bilçıldap suu bolduk / Yağmurda kalınca sıril sıklam ıslandık*”

2. Yerler balçık, çamur olmak. “*Tuyak tiygen cerdin balçığı balçıldap, kar aralaş batkak artta çaçırıp kalıp cattı / Toynak değen yerin balçığı ezilerek kar karışık çamur arkaya doğru sıçraya sıçraya kalıyordu*” (CA2. 2008: 370). 3. Ses çıkartarak yemek, çiğnemek. “... *polpuldagan appak naavay nandı bilçıldıta çaynagandarı, katkıra külişkondörü başımdı aylandırat / ... yumuşacık, bembeyaz tandır ekmeklerini ses çıkartarak çiğnemeleri, kahkaha atarak gülmeleri başımı döndürdü*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 10).

bilçılđaş- (былчылдаш-) İyice dövüşmek. “*Bilçılđaşsa bilçılđaşam / Dövüşürse dövüşürüm*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 80).

bilçılđaşuu (былчылдашуу) mast.
bilçılđaş-.

bilçılđat- (былчылдат-) ett. bilçılđa-.

bilçılđatuu (былчылдатуу) mast.

bilçılđat-.

bilçılđoo (былчылдоо) mast. bilçılđa-.

bilçıra- (былчыра-) Dövülerek ezilmek, parçalanmak. “... *al butu menen kükürttün kutuçasın bilçırata basıp aldı ... / ... o fark etmeden ayağıyla kibrit kutusunu ezerek basıverdi*” (Rayev, CAT. 2013, 1: 7)

bilçıran- (былчыран-) dnş. bilçıra-.

bilçıranuu (былчырануу) mast.
bilçıran-.

bilçırat- (былчырат-) ett. bilçıra-.

bilçıratuu (былчыратуу) mast.
bilçırat-.

bilçıroo (былчыроо) mast. bilçıra-.

bilçiy- (былчий-) 1. Ezilmek. “... tartçı ey butuñdu, bilçiytip basıp turup alasıñ da öçüñ barday! / ... çek ayağını, öcün varmış gibi ezerek basıp duruyorsun” (Cumagulov, CAT. 2011, 3: 50). 2. Çok şişmanlamak. “Siz bilçiygan semiz adamdardın kadaydır may bölüp çıgararın cakşı sezip, cakşı baamdadınız. / Siz çok şişman insanların vücudundan bir çeşit yağ çıkardığımı farkettiniz” (Çehov, CAT. 2012, 10: 205).

bilçiyt- (былчийт-) *ett.* bilçiy-.

bilçiytuu (былчийтуу) *mast.* bilçiyt-.

bilçiyuu (былчыуу) *mast.* bilçiy-.

bilçuu (былчуу) *mast.* bilçi-.

bıldıra- (былдыра-) 1. Mırıldanmak. “Külümüş bolup, öz tilinde birdeme dep bıldırap süylödü, kıyazı, menin sözdörümdü coldoştoruna kotorup ayıp berip catkanday köründü / Gülümseyerek kendi dilinde bir şeyler mırıldayıp konuşuyordu, sanki benim dediklerimi arkadaşlarına çeviriyormuş gibiydi” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 30). 2. Şırıldamak “Oñ cagın dele bıldırayt // Sol cagın dele bıldırayt // Baladay bal il bulaktar / Sağ taraftan şırıldar // Sol Taraftan şıldırar // Bal dilli çocuk gibi kaynaklar” (BS, 1952: 15).

bıldırak (былдырак) 1. Net konuşamayan kimse. 2. Net duyulmayan “Artıkça tişi tüşkön karı-kartañdın namaz okuşu bötönçö şumduktuu, kızıktuu, tabışmaktuu, sırduu bıldırak / Özellikle dişleri dökülmüş yaşlı insanların namaz kılarken net duyulmayan sesleri çok enteresan, çok ilginç” (TS. 1988: 38)

bıldırat- (былдырат-) *ett.* bıldıra-.

bıldıratuu (былдыратуу) *mast.*

bıldırat-.

bıldırıla- (былдырıla-) *hlk.* Mırıldanmak.

bıldırloo (былдырloo) *mast.* bıldırıla-

bıldıroo (былдыроо) *mast.* bıldıra-.

bilgi- (былгы-) 1. Bozularak kötü kokmak. 2. Gizlice gerçekleşmek.

bilgit- (былгыт-) *ett.* bilgi-.

bilgitma (былгытма) 1. Ortalığı karıştırma. 2. Saman altından su yürüten.

bilgituu (былгытуу) *mast.* bilgit-.

bilguu (былгуу) *mast.* bilgi-.

bilıguu (былыгуу) *mast.* bilık-.

bilık- (былык-) 1. Kötü kokmak. 2. Bozulmak, karışmak.

bilıktır- (былықтыр-) *ett.* bilık-.

bilıktıruu (былықтыруу) *mast.* bilıktır-.

bilık (былк) Pıt.

bilık et- (былк эт-) Hareket etmek, yavaşça kıpırdamak. “Birok eköbüzdön başka adam bilık etpeyt / Fakat ikimizden başka kimse kıpırdamıyor” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 101).

bilık-bilık (былк-былк) Kıınıldamak, seğirmek, bingil bingil, pıt pıt. “... bitügiy közdörü iynenin teşigindey caltıldap, bırıştıuu peşenesini etteri bilık-bilık uçtu, titireñdep ketti / ... çekik gözleri iğnenn deliği gibi ufaktan parlayıp, alınıdaki derisi seğirerek titreyiverdi” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 77).

bilkılda- (былкылда-) 1. Hafifçe seğirmek, atmak. “Bilkıldagan kara tumşugu menen kök kaşka suunun salkın cıtın iskep, bet mañdayındağı kubuluştarga sonurkay karadı / Hafifçe seğiren siyah burnu ile suyun serin kokusu alıp, karşıdaki nesnelere baktı” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 94). 2. Yavaşça kıpırdamak, yavaş hareket etmek. “Çal parustu bilkıldatpay baylap, ruldu

bekitti / İhtiyar yelkeni kıpırdatmadan bağlayıp, direksiyonu kilitledi” (Heminguey, CAT. 2012, 10: 144). 3. Yumuşamak, bingıldamak. “*Mukay ata bata berip, bıkıldagan ısıq nandin çetinen üzüp, oozuna saldı / Mukay dede dua ederek, yumuşacık sıcak ekmeğin kenarından koparıp, ağzına attı*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 28).

bıkıldak (былкылдак) 1. Yumuşak. 2. Hafifçe seğiren. 3. Yavaş hareket eden.

bıkıldıaş- (былкылдаш-) işt. bıkıldı- bıkıldıaşuu (былкылдашуу) mast. bıkıldıaş-.

bıkıldıat- (былкылдат-) ett. bıkıldı- bıkıldıatuu (былкылдатуу) mast. bıkıldıat-.

bıkıldıoo (былкылдоо) mast. bıkıldı- bıkıy- (былкый-) Şişmanlamak.

bıkıyıt- (былкыйт-) ett. bıkıy-.

bıkıyıtuu (былкыйтуу) mast. bıkıyıt- bıkıyuu (былкыюу) mast. bıkıy-.

bık-sık (былк-сылк) Bingil bingil. “*Enesi da kudu uşu kızına okşop uzun tuurası birdey, bassa-tursa açıgan kamırday bık-sık etken etkeel bolçu / Anası da aynı kızı gibi, eni boyu belli olmayan, oturup kalkarsa mayalı hamur gibi bingil bingil olan etli biriydi*” (Osmonaliyev, CAT. 2013, 9: 188).

bılp et- (былп эт-) Bingıldamak.

bılp-bılp (былп-былп) Bingil bingil

bılpılda- (былпылда-) Bingıldamak.

bılpılдат- (былпылдат-) ett. bılpılда- bılpılдатuu (былпылдатуу) mast. bılpılдат-.

bılpılдоо (былпылдоо) mast. bılpılда- bılpıy- (былпый-) 1. Yumuşamak. 2. Şişmanlamak.

bılpıygan (былпыйган) Yumuşak.

bılpıyıt- (былпыйт-) ett. bılpıy-.

bılpıyıtuu (былпыйтуу) mast. bılpıyıt-

bılpıyuu (былпыюу) mast. bılpıy-.

bıltıy (былтыгый) 1. Çok koyu. 2. Şişman, kilolu.

bıltıy- (былтый-) 1. Koyulaşmak. 2. Şişmanlaşmak.

bıltıyıt- (былтыйт-) ett. bıltıy-.

bıltıyıtuu (былтыйтуу) mast. bıltıyıt- bıltıyuu (былтыюу) mast. bıltıy-.

bır (быр) 1. Pır, kuş kanadının çıkardığı ses. 2. Burnunu çektiği zaman çıkan ses.

bırbıy (бырбыгый) Pat burun.

bırbık (бырбык) Pat burun

bırbıkta- (бырбыкта-) Yüzünü buruşturup burnunu çekerek ağlamak.

bırbıkта- (бырбыктат-) ett. bırbıkта- bırbıkтатуу (бырбыктатуу) mast.

bırbıkта-.

bırbıkтоо (бырбыктоо) mast.

bırbıkта-.

bırbıy (бырбың) Her zaman ağlayacak gibi yüzünü, burnunu buruşturan insan.

bırbıy et- (бырбың эт-) Burnunu buruşturmak.

bırbıyda- (бырбында-) bk. bırbıy et- bırbıyдат- (бырбындат-) ett.

bırbıyда-.

bırbıyдатuu (бырбындатуу) mast.

bırbıyдат-.

bırbıyдоо (бырбындоо) mast.

bırbıyда-.

bırbıy- (бырбый-) 1. Yüzünü, burnunu buruşturmak. 2. Eğik, yamuk olmak. “... cumuşçular aş içken tabaktar da bırbıyıp erip ketiptir / ... işçilerin yemek yediği tabaklar da eriyerek yamulmuş”

(Kazakov, CAT. 2011, 10: 16).

bırbıyıt- (бырбыйт-) ett. bırbıy-.

bırbıyıtuu (бырбыйтуу) mast. bırbıyıt-

bırbıyuu (бырбыюу) mast. bırbıy-.

bırçık (быржык) Buruşuk, kırışık.

bırçıy- (быржый-) Buruşmak, kırışmak.

birciyt- (быржыйт-) *ett.* **birciy-**.
birciytuu (быржыйтуу) *mast.* **birciyt-**
birciyuu (быржыюу) *mast.* **birciy-**.
birça-birça (бырча-бырча) Parça parça. “*Apam şorduunun azap tartkanın körgön sayın cürögüm birça-birça tilinet / Zavallı annemin eziyet çektiğini her gördüğümde kalbim dilim dilim dilinir*” (Akunova, CAT: 2013, 4: 55).
birçala- (бырчала-) Parçalara ayırmak. “*Cürögü birçalanıp catkanday cigittin oylu oturganın kördü. / Kalbi parçalanıyormuş gibi delikanlının düşünceli oturduğunu gördü*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 87).
birçalaş- (бырчалаш-) *işt.* **birçala-**.
birçalaşuu (бырчалашуу) *mast.* **birçalaş-**.
birçalat- (бырчалат-) *ett.* **birçala-**.
birçalatuu (бырчалатуу) *mast.* **birçalat-**.
birçaloo (бырчалoo) *mast.* **birçala-**.
birç-birç (бырч-бырч) *bk.* **birça-birça**.
birilda- (бырылда-) 1. Fışıldamak, burun çekince çıkan ses, burnu akmak. 2. Burnunu çekerek ağlamak. 3. Mırlamak. “*Menin koltugumda birildap targıl mışık uktaçu. / Boz kedi benim koltuğumda uyurdu*” (Toktomuşev, CAT. 2011, 2: 113).
birildak (бырылдак) Devamlı burnunu çeken kimse.
birildat- (бырылдат-) *ett.* **birilda-**.
birildatuu (бырылдатуу) *mast.* **birildat-**.
birildoo (бырылдоо) *mast.* **birilda-**
birin-çırın (бырын-чырын) Paramparça. “*... idiş-ayaktarın birin çırın sindirip, üy içine baka-şaka salıp, bizge tünküsün uyku berüüçü emes /... tabak çanakları paramparça kırarak, evde gürültü kopartarak geceleri bizi*

uyutmazdı” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 97).

birıñ-birıñ (бырың-бырың) Burun çekince çıkan ses.

birıñda- (бырында-) 1. Burnunu çekerek ağlamak. 2. Mızımızlanmak.

birıñdat- (бырындат-) *ett.* **birıñda-**
birıñdatuu (бырындатуу) *mast.* **birıñdat-**.

birıñdoo (бырыңдоо) *mast.* **birıñda-**
birk-birk (бырк-бырк) Yavaşça fıkırdayarak kaynamak.

birkılda- (быркылда-) Yavaşça fıkırdayarak kaynamak.

birkıldat- (быркылдат-) *ett.* **birkılda-**
birkıldatuu (быркылдатуу) *mast.* **birkıldat-**.

birkıldoo (быркылдоо) *mast.* **birkılda-**.

birkıra- (быркыра-) Param parça olmak, ufalanmak. “*Birkırap singan aynektin teşiginen baş bagıp karasa, uçkuçtun belinen tömön cağı kabinanın astında kıpçılıp kalıptır / Paramparça kırılan camın deliğinden bakarak pilotun belden aşağı kabine sıkışmış olarak gördü*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 165).

birkıran- (быркыран-) *dnş.* **birkıra-**
birkıranuu (быркырануу) *mast.* **birkıran-**.

birkırat- (быркырат-) *ett.* **birkıra-**
birkıratır- (быркыраттыр-) *ett.* **birkırat-**.

birkıratıruu (быркыраттыруу) *mast.* **birkıratır-**.

birkıratuu (быркыратуу) *mast.* **birkırat-**.

birkıroo (быркыроо) *mast.* **birkıra-**
birp (бырп) Pır.

birpilda- (бырпылда-) 1. Pır pır etmek. 2. Burnunu çekerek ağlamak.

birpildat- (birpildat-) *ett.* **birpilda-**.

birpildatuu (бырпылдатуу) *mast.*
birpildat-
birpildoo (бырпылдоо) *mast.*
birpilda-
birpıra- (бырпыра-) 1. Pır pır etmk, çırpınmak, kanat çırpmak. 2. Dağılmak. Ufalanmak.
birpırat- (бырпырат-) *ett.* **birpıra-**
birpıratuu (бырпыратуу) *mast.*
birpırat-
birpıroo (бырпыроо) *mast.* **birpıra-**
birr (бырр) 1. Burnunu çekince çıkan ses. 2. Aksırmada çıkan ses.
bırs (бырс) 1. Aniden gülünce çıkan kısa süreli ses. “*Men adegende tañırkay kalıp, anan çıday albay bırs külüp ciberdim / Ben önce şaşırıp sonra dayanamaııp gülüverdim*” (Cigıtoı, CAT. 2011, 3: 17). 2. Çıt.
bırsılda- (бырсылда-) Çatırdamak.
bırsıldat- (бырсылдат-) *ett.* **bırsılda-**
bırsıldatuu (бырсылдатуу) *mast.*
bırsıldat-
bırsıldoo (бырсылдоо) *mast.* **bırsılda-**
bırt (бырт) Çat.
bırt-bırt (бырт-бырт) 1. Kütür kütür. 2. Çıtır çıtır.
bırtıyı (быртыгыı) Kısa, küçük ve tombul.
bırtılda- (быртылда-) Kütür kütür etmek.
bırtıldat- (быртылдат-) *ett.* **bırtılda-**
bırtıldatuu (быртылдатуу) *mast.*
bırtıldat-
bırtıldoo (быртылдоо) *mast.* **bırtılda-**
bırtıy-(быртыı-) Kısa, küçük. tombul olmak.
bırtıyt- (быртыйт-) *ett.* **bırtıy-**
bırtıytuu (быртыйттуу) *mast.* **bırtıyt-**
bırtıyuu (быртыюу) *mast.* **bırtıy-**
bış (быш) Nefes alınca çıkan ses.
bışak-bışak (бышак-бышак) İçin çin ağlarken çıkan ses.

bışakta- (бышакта-) İç çekerek, için için ağlamak. “*Emi cöö ketebizbi,- dep ayalım bışaktap ıylap ıydi / Şimdi yaya olarak mı gideceğiz diye için çekerek ağlayıverdi*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 77).
bışaktat- (бышактат-) *ett.* **bışakta-**
bışaktatuu (бышактатуу) *mast.*
bışaktat-
bışaktoo (бышактоо) *mast.* **bışakta-**
bışañ-bışañ (бышың-бышаң) *bk.*
bışak-bışak.
bışañda- (бышаңда-) *bk.* **bışakta-**
“*Kezeđi kelgende kabinet açılıp, andan arıkçıray, ak cuumal ayal bışañdap çıktı. / Sara gelince odanın kapısı açıldı, ordan zayıfça, beyaz tenli bayan ağlayarak çıktı*” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 27).
bışañdat- (бышаңдат-) *ett.* **bışañda-**
bışañdatuu (бышаңдатуу) *mast.*
bışañdat-
bışañdoo (бышаңдоо) *mast.* **bışañda-**
bış-bış (быш-быш) nefes alıp verirken çıkan ses.
bışılda- (бышылда-) 1. Burnundan sık sık solumak, soluk soluğa kalmak. “*Tışkı üydön bışıldagan ün çıktı / Koridordan sık sık soluyan sesler geldi*” (Magavin, CAT. 2011, 3: 127). 2. Fışş diye çıkan ses, tüpten çıkan gaz sesi, tren sesi vb. “*Saamga anın ünü ugulbay kaldı, gazdın bışıldaganı uguldu. / Bir anlığına onun sesi kesildi, gazın fışıldayan sesi duyuldu*” (Aliabbas, CAT. 2013, 1: 147).
bışıldat- (бышылдат-) *ett.* **bışılda-**
bışıldatuu (бышылдатуу) *mast.*
bışıldat-
bışıldoo (бышылдоо) *mast.* **bışılda-**
bışkır- (бышкыр-) Tıksırmak, hafifçe aksırmak. “*Murduna süt kirip ketti okşoyt, büt denesi menen silkine*

bıskırınıp, calanıp-calanıp koydu / Galiba burnuna süt kaçtı, bütün vücuduyla silkinerek aksırıp arkasından yalandı” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 6). 2. Aniden gülüvermek.

bıskırık (бышкырык) 1. Tıksırma, aksırma. “ ... *attardın anda-snda bıskırığı, tuyaktardın düp-düp etken dooşu kızuu kepti koştóp baratkansıdı / ... sanki atların arada bir tıksırması, ayakların pat pat sesi, güzel sohbebe eşlik ediyordu”* (Barçın, CAT. 2013, 3: 20). 2. Aniden gülme.

bıskırın- (бышкырын-) dnş. bıskır-. bıskırınuu (бышкырынуу) mast. bıskırın-.

bıskirt- (бышкырт-) ett. bıskır-. bıskirtuu (бышкыртуу) mast. bıskirt- bıskırıuu (бышкыруу) mast. bıskır-.

bışmıy- (бышмый) bk. mışmıy-.

bışmıyt- (бышмыйт-) ett. bışmıyt-.

bışmıytuu (бышмыйтуу) mast. bışmıyt-.

bışmıyuu- (бышмыюу-) mast. bışmıy- bışş (бышш) 1. Uyurken çıkan ses. 2. Balondan çıkan havanın sesi.

bıştay- (быштай-) Sarışın olmak, sapsarı görünmek.

bıştayt- (быштайт-) ett. bıştayt-.

bıştaytuu (быштайтуу) mast. bıştayt- bıştayuu (быштаюу) mast. bıştay-.

bit-çıt (быт-чыт) Altüst, dağınık, param parça, karışık. “*Tiginde coolugu bit-çıt titilip, tüyünçöktögülörü ireetsiz çaçılıp catat / İlerde başörtüsü paramparça yırtılmış, bohçadakileri ise saçılıp, dağılmış durumda”* (Danikeyev, CAT. 2012, 5: 41).

bit-çıt bol- (быт-чыт бол-)

biti-çıtı (быты-чыты) bk. bit-çıt “... koridor, galereyalari da kıyma-çiyte, bitı-çıtı kruluptur / ... Koridor ve

salonları karışık bir şekilde kurulmuş” (Toktomuşev, CAT. 2012, 6: 211).

bitıgy (бытыгый) Minicik ve sevimli.
bitıra- (бытыра-) Saçılmak, dağılmak, karışık duruma gelmek. “*Bitiratıp cazılğan baraktardı ulam-ulam karmalap, ulam-ulma okuy beret rahattanıp / Karışık bir şekilde yazılan sayfalara tekrar tekrar dokunup, tekrar tekrar okur”* (Karimov, CAT. 2011, 6: 39).

bitırandı (бытыранды) Dağınık, karışık, düzensiz, parçalanmış, kırık. “... *bitırandı atçandar ... / ... düzensiz atlı askerlerler”* (Puşkin, CAT. 2013, 10: 110).

bitırat- (бытырат-) ett. bitıra-.

bitıratuu (бытыратуу) mast. bitırat-.

bitıroo (бытыроо) mast. bitıra-.

bitıy- (бытый-) Minicik, sevimli, tatlı olmak. “Olçoygon kırkıncı ötükkö bitıygan kara saptuu botinka karaandatpadı / Kocaman, kırk beden çizmeyi, minicik siyah saplı bot yaklaştırmadı” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 99).

bitıyt- (бытыйт-) ett. bitıy-.

bitıytuu (бытыйтуу) mast. bitıyt-.

bitıyuu (бытыюу) mast. bitıy-.

bitmıgy (бытмыгый) Aşırı koyu, bulaşkan.

bitmıy- (бытмый-) Aşırı koyu ve bulaşkan olmak.

bitmıyt- (бытмыйт) ett. bitmıy-.

bitmıytuu (бытмыйтуу) mast. bitmıyt-.

bitmıyuu (бытмыюу) mast. bitmıy-.

bitpıl (бытпыл) Bildircin sesi.

bitpıldık (бытпылдык) Bildircin sesi.

bitpıldıkta- (бытпылдыкта-) Bildircin ötmek.

bitpıldıktat- (бытпылдыктат-) ett. bitpıldıkta-.

bitpildiktoo (бытпылдыктоо) mast.
bitpildikta-

biyriği (бийпыгы) bk. biyriğan.

biyrik (бийпык) Küçük.

biyriᅇda- (бийпында-) Burun, dudak
vb. hafifçe ve hızlı oynamak,
kıpırdamak.

biyriᅇdat- (бийпындат-) ett.

biyriᅇda-

biyriᅇdatuu (бийпындатуу) mast.

biyriᅇdat-

biyriᅇdoo (бийпындоо) mast.

biyriᅇda-

biyriy- (бийпый-) Küçük olmak,
küçülmek.

biyriyğan (бийпыйған) Küçükük.

“*Bakırayğan kara közdör, çiyilgendey,*
terilgendey kaştarga caraşa
botonukunday uzun kirpikter, cupcuka
erinder, biyriyğan murun oy-o-oy, söz
cetpeyt aytuuga / Patlak gözler,
çizilmiş, alınmış gibi kaşlara yakışır
potuᅇunki gibi uzun kirpikler, incecik
dudaklar, küçükük burun oo-oo
anlatmaya kelime yetmez” (Mamanov,
CAT. 2012, 8: 4).

biyriyt- (бийпыйт-) ett. biyriy-.

biyriytuu (бийпыйтуу) mast.

biyriyt-

biyriyuu (бийпыуу) mast. biyriy-.

biytiy- (бийтый-) Küçük ve sevimli
olmak. “... *bir-eki mertebe biytiyğan*
kolun sozup, enesinin közündöᅇü mölt
akkan caşın da aarçısa kerek / ... bir kaç
kere küçükük elini uzatarak anasının
gözündeki yaşları da silmişti” (Çerik,
CAT. 2012, 3: 31).

biytiyğan (бийтыйған) Küçükük.

“*Biytiyğan koldoru betime tiyse denem*
cırᅇap, külsö kaymak mayday eriy tüşçü
elem / Küçükük elleri ile yüzüme
dokununca bütün vücudum mutlu olur,

güldüᅇünde de kaymak, yağ gibi
erirdim” (Askarov, CAT. 2012, 8: 70)

biytiyt- (бийтыйт-) ett. biytiy-.

biytiytuu (бийтыйтуу) mast. biytiyt-

biytiyuu (бийтыуу) mast. biytiy-.

bip (бип) Kısa ve ince çıkan sinyal sesi,
korno.

bocur (божур) Devamlı, son söylenen.

bocura- (божура-) Mırıldanarak veya
yavaş sesle çok konuşmak. “*Colbors*
azamattık kıldı, bir zor işke caradı,- dep
atam bocuray berdi / Colborsa afferin,
iyi iş çıkarttı diye kısık sesle
konuşuyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 3:
15).

bocurak (божурак) Çok konuşan.

bocuraş- (божураш-) iş. bocura-

bocuraştır- (божураштыр-) ett.

bocuraş-

bocuraştıruu (божураштыруу) mast.

bocuraşır-

bocuraşuu (божурашуу) mast.

bocuraş-

bocurat- (божурат-) ett. bocura-

bocurattır- (божураттыр-) ett.

bocurat-

bocurattıruu (божураттыруу) mast.

bocurattır-

bocuratuu (божуратуу) mast.

bocurat-

bocuroo (божуроо) mast. bocura-

bodur (бодур) Düz olmayan, pürüzlü

bodurakay (бодуракай) Pürüzlü.

boduray- (бодурай-) Pürüzlü olmak.

bodurayt- (бодурайт-) ett. boduray-

boduraytuu (бодурайттуу) mast.

bodurayt-

bodurayuu (бодураюу) mast.

boduray-

bokçoᅇ-bokçoᅇ (бокчоᅇ-бокчоᅇ)

Badi badi.

bokçoᅇdo- (бокчоᅇдо-) Badi badi
yürümeᅇ.

bokçoŋdoo (бокчондоо) *mast.*
bokçoŋdo-
bokçoŋdot- (бокчондот-) *ett.*
bokçoŋdo-
bokçoŋdotuu (бокчондотуу) *mast.*
bokçoŋdot-
bokçoу- (бокчой-) Tıknaz ve kısa boylu gözükmek.
bokçoуt- (бокчойт-) *ett.* **bokçoу-**
bokçoуtuu (бокчойтуу) *mast.*
bokçoуt-
bokçoуuu (бокчойуу) *mast.* **bokçoу-**
bolbur (болбур) Zayıf, dayanıksız, iradesiz.
bolbura- (болбура-) Cansızca iradesiz hareket etmek, gevşemek. “*Cooş sri bala ele bolburagan / Sakin, sessiz, sarışın, iradesiz hareket eden çocuğu*” (Düyşeyev, CAT. 2011, 4: 78).
bolburagan (болбураган) *bk.* **Bolbur.**
bolburak (болбурак) *bk.* **bolbur.**
bolburat- (болбурат-) *ett.* **bolbura-**
bolburatuu (болбуратуу) *mast.*
bolburat-
bolbuuroo (болбуроо) *mast.* **bolbura-**
bolcoу- (болжой-) Kabarmak, şişmek.
bolcoуt- (болжойт-) *ett.* **bolcoу-**
bolcoуtuu (болжойтуу) *mast.* **bolcoуt-**
bolcoуuu (болжойуу) *mast.* **bolcoу-**
bolçoŋ-bolçoŋ (болчоŋ-болчоŋ) İri yarı insanın sallana sallana kabaca yürümesi.
bolçoŋdo- (болчоŋдо-) İri birinin kabaca yürümesi.
bolçoŋdoo (болчоŋдоо) *mast.*
bolçoŋdo-
bolçoŋdot- (болчоŋдот-) *ett.*
bolçoŋdo-
bolçoŋdotuu (болчоŋдотуу) *mast.*
bolçoŋdot-
bolçoŋdoo (болчоŋдоо) *mast.*
bolçoŋdo-

bolçoу- (болчой-) Kocaman, iri yarı görünmek.
bolçoуt- (болчойт-) *ett.* **bolçoу-**
bolçoуtuu (болчойтуу) *mast.* **bolçoуt-**
bolçoуuu (болчойуу) *mast.* **bolçoу-**
bolк (болк) Korkunca, heyecanlanınca yüreği hop etme. “*Cürögü bolк etip agayının da ışkı tüşö baştaganın içinen sızıp oyloду / Yüregi hop ederek hocasının da ona ilgi duymaya başladığını düşündü*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 38).
bolк-bolк (болк-болк) Korkudan veya heyecandan kalbi hızlı atma, duracakmış gibi çarpma.
bolк dey түş- (болк дей түш-) Aniden hop etmek, Ansızın korkmak, telaşlanmak, “*Cürögüm bolк dey түштü. / Kalbim hop etti*” (Usubaliyev, CAT. 2012, 10: 7).
bolкoy- (болкой-) Büyük, iri, kaba görünmek.
bolкoyt- (болкойт-) *ett.* **bolкoy-**
bolкoytuu (болкойтуу) *mast.* **bolкoyt-**
bolкoyuu (болкойуу) *mast.* **bolкoy-**
bolkulda- (болкулда-) 1. Korkudan veya heyecandan kalbi hızlı atmak. “*Bul ar bir Kırgızdın mildeti! – деп balpılay, bolkulday sözün uladı / Bu her Kırgızın vazifesi diye heyecanlanarak lafına devam etti*” (Ray, CAT. 2013, 2: 204).
2. Gülmekten veya ağlamaktan katılmak.
bolkuldat- (болкулдат-) *ett.*
bolkulda-
bolkuldattır- (болкулдаттыр-) *ett.*
bolkuldat-
bolkuldattıruu (болкулдаттыруу) *mast.* **bolkuldattır-**
bolkuldatuu (болкулдатуу) *mast.*
bolkuldat-
bolkuldoo (болкулдоо) *mast.*
bolkulda-

bolok-bolok (боллок-боллок) *bk. bolk-bolk.*

bolokto- (боллокто-) 1. Hüngür hüngür ağlamak. 2. Ter içinde kalmak.

boloktoo (боллоктоо) *mast. bolokto-.*

boloktot-(боллоктот-) *ett. bolokto-.*

boloktotuu (боллоктотуу) *mast. boloktot-.*

bolpogoy (болпогой) Tombul. “... *betinen nuru tögülgön bolpogoy bala / ... yüzünde nur parlayan tombul çocuk*” (TS. 1988: 329).

bolpok (болпок) *bk. bolpoq.*

bolpoq (болпоң) Tombul ve hareketsiz olan..

bolpoq-bolpoq (болпоң-болпоң) Tombul tombul

bolpoqdo- (болпоңдо-) Tombul birinin yürüyüşü.

bolpoqdoо (болпоңдоо) *mast.*

bolpoqdo-.

bolpoqdot- (болпоңдот-) *ett.*

bolpoqdo-.

bolpoqdotuu (болпоңдотуу) *mast.*

bolpoqdot-.

bolpoy- (болпой-) Tombul ve sakin olmak. “...*bolpoygon mañıroo cüzdörü, işenimdüü karagan közdörü, karanday bala boydon ekendikterine kübö bolgonsuyt / Tombul sakin yüzleri, güvenerek bakan gözleri hala çocuk olduklarına şahitlik eder gibiler*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 92).

bolpoygon (болпойгон) Tombul ve sakin. “*Mañdayı cıldızday carık bolpoygon süykümdüü bala boldu / Yüzü yıldız gibi parlak sakin ve hoş bir çocuk oldu*” (Pasaçova, CAT. 2013, 5: 76).

bolpoyt- (болпойт-) *ett. bolpoy-.*

bolpoytuu (болпойтуу) *mast. bolpoyt-*

bolpoyuu (болпоюу) *mast. bolpoy-.*

boltoгой (болтогой) Tombul, dolgun

boltoğoyluk (болтогойлук) Tombulluk.

boltoq-boltoq (болтоң-болтоң) Tombul tombul.

boltoqdo- (болтоңдо-) Tombul tombul hareket etmek.

boltoqdoо (болтоңдоо) *mast. boltoqdo-.*

boltoqdot- (болтоңдот-) *ett. boltoqdo-*

boltoqdotuu (болтоңдотуу) *mast. boltoqdot-.*

boltoy- (болтой-) Tombullaşmak. “*Kelin şaşkalaktar boltoygon balanı kaynatasının koluna salıp bere koydu / Gelin aceleyle tombul çocuğı kayın babasının eline verdi*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 52).

boltoyt- (болтойт-) *ett. boltoy-.*

boltoytuu (болтойтуу) *mast. boltoyt-*

boltoyuu (болтоюу) *mast. boltoy-.*

boroq-boroq (бопоң-бопоң) Badi badi.

boroqdo- (бопоңдо-) Badi badi yürümek.

boroqdoо (бопоңдоо) *mast. boroqdo-*

boroy- (бопой-) Sakin sessiz olmak.

boroyt- (бопойт) *ett. boroy-.*

boroytuu (бопойтуу) *mast. boroyt-.*

boroyuu (бопоюу) *mast. boroy-.*

bor (бор) Şakır.

borbogoy (борбогой) Kabarık, şişkin.

borboy- (борбой-) Kabarmak, şişmek.

borboyt- (борбойт-) *ett. borboy-.*

borboytuu (борбойтуу) *mast. borboyt-.*

borboyt-.

borboyuu (борбоюу) *mast. borboy-.*

borcok-borcok (боржок-боржок) Köpür köpür köpüren.

borcokto- (боржокто-) Köpürmek.

borcoktoo (боржоктоо) *mast.*

borcokto-.

borcoktot- (боржоктот-) *ett.*

borcokto-.

borcoktotuu (боржоктотуу) *mast.*
borcoktot-

bork-bork (борк-борк) Fokur fokur.

borkulda- (боркулда-) Fokur fokur kaynamak. “... *ortogo dastorkon cayıp, cez samoorlardu borkuldatıp kaynatıp koygon eken* / ... ortaya sofraya kurup, bakır semaverleri fokur fokur kaynatmışlar” (CA7. 2008: 56).

borkuldat- (боркулдат-) *ett.*

borkulda-

borkuldatuu (боркулдатуу) *mast.*

borkuldat-

borkuldoo (боркулдоо) *mast.*

borkulda-

borokto- (борокто-) Fokur fokur kaynamak. “... *kazanda boroktop birdemenin eti aynap catat* / ... Kazanda fokurdayarak bir şeyin ei kaynamakta” (TK. 1998: 256).

boroktoo (бороктоо) *mast.* **borkto-**

boroktot- (бороктот-) *ett.* **borokto-**

boroktotuu (бороктотуу) *mast.*

boroktot-

borpoŋ (борпоң) 1. Yumuşak. “... *cılaŋaylak tamandarının izderin borpoŋ topurak üstünö kaltırıp, saparın ulanttı* / ... yalın ayak tabanlarının izlerini yumuşak toprak üstüne bırakarak, yoluna devam etti” (Ali, CAT. 2011, 2: 178). 2. Naif, dayanıksız.

borpulda- (борпулда-) 1. Yumuşak olmak. “*Borpuldagan ak topuraktı keçip, tabıttı kötörgöndördün artında cazuuçular baratışat* / Yumuşacık ak toprağa basarak tabutu taşıyanların arkasından yazarlar geliyor” (Tölömüşev, CAT. 2011, 9: 198). 2. Naif olmak, dayanıksız olmak.

borpuldat- (борпулдат-) *ett.*

borpulda-

borpuldatuu (борпулдатуу) *mast.*

borpuldat-

bopuldoo (борпулдоо) *mast.*

borpulda-

bors-bors (борс-борс) 1. Köpek havlayınca kısa ve keskin çıkan ses. “*Calgız tüp alma taraptan ittin bors-bors ürgönü uguldu* / Elma ağacı tarafından köpeğin havlayan sesi duyuldu” (Karayev, CAT. 2011, 4: 144). 2. İnsan gülünce çıkan ses. “... *köbürök maktap iygensin go – dep bors-bors külüp caktırgan cayı bar ele* / ... biraz fazla övmüşsün galiba diye gülererek hoşlanmışlığı vardı” (Ömürkanov, CAT. 2012, 4: 42).

borsogoy (борсогой) Şişman, tombul.

borsoŋdo- (борсоңдо-) Tombul tombul hareket etmek.

borsoŋdoo (борсоңдоо) *mast.*

borsoŋdo-

borsoŋdot- (борсоңдот-) *ett.*

borsoŋdo-

borsoŋdotuu (борсоңдотуу) *mast.*

borsoŋdot-

borsoy- (борсой-) 1. Tombul, şişman olmak. “*Ayaldın aldında ımırkay bala uktap catat, kudu enesine okşop, balanın beti da borsoyup kıpkızıl* / Kadının dizlerinde bebek uyuyordu, aynı anasının gibi bebeğin yüzü de tombul ve kırmızı” (Gorkıy, CAT. 2013, 4: 134). 2. Kabarmak, şişmek “... *tamırları borsoyup kööp çıktı* / damarları kabarak şişmeye başladı” (Rayev, CAT. 2013, 2: 69)

borsoyt- (борсойт-) *ett.* **borsoy-**

borsoytuu (борсойтуу) *mast.* **borsoyt-**

borsoyuu (борсоюу) *mast.* **borsoy-**

borsu- (борсу-) Kokmak, kokuşmak. “... *borsugan kapustanın, kök dattın, murundu kıştırgan kışkıl dağı birdemenin cıtı siŋgen ımırttan körünböyt* / ... kokuşan lahananın, küf, rutubetin ve burnu kaşındıran ekşi başka

bir şeyin daha kokusu sinmiş, alaca karanlıkta gözüküyor” (Gorkiy, CAT. 2013, 4. 143).

borsulda- (борсулда-) 1. Kahkahayla gülmek. “*Kenceşti borsuldatıp bir güldürçüdüy / Kençeş’i kahkaha attırarak güldürecek gibi*” (CA5. 2008: 372). 2. Kesik sesle havlamak. “*Şart öydö turup, borsuldap ürüp ciberdi / Hemen ayağa kalkarak kesik sesle havlayıverd’*” (Cakırov, CAT. 2011, 7: 185).

borsuldat- (борсулдат-) *ett.* **borsulda-**
borsuldatuu (борсулдатуу) *mast.*
borsuldat-

borsuldoo (борсулдоо) *mast.*
borsulda-

borsut- (борсут-) *ett.* **borsu-**

borsutuu (борсутуу) *mast.* **borsut-**

borsuu (борсуу) *mast.* **borsu-**

bort (борт) Çat, sert bir şeyin çıkardığı ses.

borulda- (борулда-) Fokur fokur etmek.

boruldat- (борулдат-) *ett.* **borulda-**

boruldatuu (борулдатуу) *mast.*
boruldat-

boruldoo (борулдоо) *mast.* **borulda-**

botoy- (ботой-) Tombul ve şirin gözükmek.

botoyt- (ботойт-) *ett.* **botoy-**

botoytuu (ботойтуу) *mast.* **botoyt-**

botoyuu (ботоюу) *mast.* **botoy-**

boyroŋ-boyroŋ (бойпоң-бойпоң)
Minik minik adımlarla.

boyroŋdo- (бойпоңдо-) 1. Minik minik adımlarla yürümek veya koşmak.
2. Yaranmak, yaltaklanmak.

boyroŋdoo (бойпоңдоо) *mast.*

boyroŋdo-

boyroŋdot- (бойпоңдот-) *ett.*

boyroŋdo-

boyroŋdotuu (бойпоңдотуу) *mast.*
boyroŋdot-

boyroy- (бойпой-) Sakin, sessiz olmak.

boyroyt- (бойпойт-) *ett.* **boyroy-**

boyroytuu (бойпойтуу) *mast.*
boyroyt-

boyroyuu (бойпойуу) *mast.* **boyroy-**

boytogoy (бойтогой) Küçük, narin ve güzel görünen, sevimli, hoş.

boytoŋ-boytoŋ (бойтоң-бойтоң) *bk.*
boyroŋ-boyroŋ.

boytoŋdo- (бойтоңдо-) Küçük adımlarla koşmak. “*Baş çaykabay boytoŋdoy eerçip kelattı / Hayır demeden küçük adımlarla beni takip ediyordu*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 31).

boytoŋdoo (бойтоңдоо) *mast.*

boytoŋdo-

boytoŋdot- (бойтоңдот-) *ett.*
boytoŋdo-

boytoŋdotuu (бойтоңдотуу) *mast.*
boytoŋdot-

boytoy- (бойтоюу) Küçük, sevimli ve sempatik görümlü.

boytoy- (бойтойт-) *ett.* **boytoy-**

boytoytuu (бойтойтуу) *mast.* **boytoy-**
boytoyuu (бойтоюу) *mast.* **boytoy-**

böcöktö- (бөжөктө-) Yaltaklanmak.

böcöktöö (бөжөктөө) *mast.* **böcöktö-**

böcöktöt- (бөжөктөт-) *ett.* **böcöktö-**

böcöktötüü (бөжөктөтүү) *mast.*
böcöktöt-

böcöŋ-böcöŋ (бөжөң-бөжөң) Eğilerek hızlı yürüme.

böcöŋdö- (бөжөңдө-) Büzülerek yürümek, eğilip bükülmek. “... *apasının cetelegen kolun bekem mıkçıp, unçukpay böcöŋdöp teŋ katar kadam şiltep kele berdi / ... annesinin elini sımsıkı tutup ses çıkarmadan eğile büküle onunla aynı anda adım atarak*”

geliyordu” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 45).

**böcöñdöö (бөжөңдөө) mast. böcöñdö-
böcöñdöt- (бөжөңдөт-) ett. böcöñdö-
böcöñdötüü (бөжөңдөтүү) mast.
böcöñdöt-.**

böcöy- (бөжөй-) Büzülmek, küçülmek.

böcöyt- (бөжөйт-) ett. böcöy-.

böcöytüü (бөжөйтүү) mast. böcöyt-.

böcöyüü (бөжөйүү) mast. böcöy-.

**böcöldö- (бөжүлдө-) 1. Koşmak. 2. Dır
dır etmek.**

böcöldöö (бөжүлдөө) mast. böcöldö-.

böcöldöt- (бөжүлдөт-) ett. böcöldö-.

böcöldötüü (бөжүлдөтүү) mast.

böcöldöt-.

**böcürö- (бөжүрө-) 1. Eğilerek yavaş
hareket etmek, eğilip bükülmek. 2.
Günahsız, suçsuz, küçük, savunmasız
“... cetim kozuday böcürögön üç bala /
yetim kuzu gibi savunmasız küçük üç
çocuk” (Rıskul, CAT. 2013, 4:132).**

böcüröö (бөжүрөө) mast. böcürö-.

böcüröt- (бөжүрөт-) ett. böcürö-.

böcürötüü (бөжүрөтүү) mast.

böcüröt-.

**bökçögöy (бөкчөгөй) Kambur,
eğilmiş.**

**bökçöñ-bökçöñ (бөкчөң-бөкчөң)
Kambur kambur.**

**bökçöñdö- (бөкчөңдө-) Kambur
kambur yürüme, eğilerek yürüme.**

bökçöñdöö (бөкчөңдөө) mast.

bökçöñdö-.

bökçöñdöt- (бөкчөңдөт-) ett.

bökçöñdö-.

bökçöñdötüü (бөкчөңдөтүү) mast.

bökçöñdöt-.

**bökçöy- (бөкчөй-) Kamburlaşmak. “...
conuna neberesin kondurup, ogo beter
cerge cakın eñkeyip bökçöygön
teğirmençinin kempiri alıstan ele
çañırıp kelattu / ... sırtına torununu**

bindirerek daha da yere yaklaşır
kamburlaşan değirmencinin eşi
uzaklardan bağırarak geliyordu”
(Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 118).

bökçöyt- (бөкчөйт-) ett. bökçöy-.

bökçöytüü (бөкчөйтүү) mast.

bökçöyt-.

bökçöyüü (бөкчөйүү) mast. bökçöy-.

**bölp-bölp (бөлп-бөлп) Cansız ve
sallana sallana yürüme.**

**bölpöldö- (бөлпүлдө-) Cansız ve
sallana sallana yürüme, hareket etmek.**

bölpöldöö (бөлпүлдөө) mast.

bölpöldö-.

bölpöldöt- (бөлпүлдөт-) ett.

bölpöldö-.

bölpöldötüü (бөлпүлдөтүү) mast.

bölpöldöt-.

bölt (бөлт) Pıt.

**bölt-bölt (бөлт-бөлт) Pıt pıt. “Caak
akırında calpak bolup barattı. eki köz
çekçeyip... ulam çekçeyip... çekçeyip...
sırtka bölt bölt çıga tüştü... / Çenesi
yavaşça yassılaşıyordu. İki gözü
belerip... daha da belerip... daha da
artıp... sonunda pıt pıt yerinden
çıkıverdi” (TK. 1998: 116).**

**böltögöy (бөлтөгөй) 1. Kabarık,
çıkıntı.**

**böltök (бөлтөк) 1. Kabarık. 2. Timsek.
3. İyice karışmamış olan bir şeyde
topak.**

**böltök-böltök (бөлтөк-бөлтөк) Topak
topak.**

**böltöy- (бөлтөй-) Kabarmak, şişmek.
“... alkımındağı kokosun böltöytö
cutunup-cutunup aldı / ... boğazındaki
gırtlak kemiğini şişirerek yutkundu”
(Berdiyev, CAT. 2012, 11: 46).**

böltöygön (бөлтөйгөн) Kabarık.

böltöyt- (бөлтөйт-) ett. böltöy-.

böltöytüü (бөлтөйтүү) mast. böltöyt-.

böltöyüü (бөлтөйүү) mast. böltöy-
börsögöy (бөрсөгөй) Kabarik, şişmanca.
börsöy- (бөрсөй-) Kabarmak. “*Totu tegiz tişterin körsötö, börsöygön erinderin aça çark ete küliip ciberdi / Totu dümdüz dişlerini göstererek, kabarik dudaklarını açarak gülüverdi*” (Karatal, CAT. 2013, 2: 44).
börsöyt- (бөрсөйт-) ett. **börsöy- börsöytüü (бөрсөйтүү) mast. börsöyt- börsöyüü (бөрсөйүү) mast. börsöy-**
böyrök-böyrök (бөйпөк-бөйпөк) Ufak ufak adımlarla.
böyröktö- (бөйпөктө-) 1. Ufak ufak adımlarla yürümek. 2. Yaltaklanmak.
böyröktöö (бөйпөктөө) mast. böyröktö-
böyröktöt- (бөйпөктөт-) ett. böyröktö-
böyröktötüü (бөйпөктөтүү) mast. böyröktöt-
böyrölöñdö- (бөйпөлөңдө-) bk. böyröktö-
böyrölöñdöö (бөйпөлөңдөө) mast. böyrölöñdö-
böyrölöñdöt- (бөйпөлөңдөт-) ett. böyrölöñdö-
böyrölöñdötüü (бөйпөлөңдөтүү) mast. böyrölöñdöt-
böyröñ-böyröñ (бөйпөң-бөйпөң) bk. böyrök-böyrök.
böyröñdö- (бөйпөңдө-) 1. Ufak ufak adımlarla yürümek, koşmak. “*Keçee ele cürçü eleñ go böyröñdöp, agaylap artıbizdan kalbay eerçip / Daha dün ufak ufak adımlarla peşimizi bırakmayıp “hocam hocam” diye gezerdin*” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 55). 2. Yaltaklanmak, korkmak, yalabalık etmek. “*Al uşunçalık taasirdüü adam ele, bizdin kaarduu brigat da anın közün körgöndö*

böyröñdöp kalçu / O, o kadar etkili insandı ki bizim ciddi yöneticimiz bile onu görünce yaltaklanmaya başladır” (Şaydullayeva, CAT. 2012, 11: 25).
böyröñdöö (бөйпөңдөө) mast. böyröñdö-
böyröñdöt- (бөйпөңдөт-) ett. böyröñdö-
böyröñdöttür- (бөйпөңдөттүр-) ett. böyröñdöt-
böyröñdöttürüü (бөйпөңдөттүрүү) mast. böyröñdöttür-
böyröñdötüü (бөйпөңдөтүү) mast. böyröñdöt-
böyröy- (бөйпөй-) bk. боуроу-
böyröyt- (бөйпөйт-) ett. böyröy-
böyröytüü (бөйпөйтүү) mast. böyröyt-
böyröyüü (бөйпөйүү) mast. böyröy-
böytögöy (бөйтөгөй) Tombul ve tatlı.
böytöñdö- (бөйтөңдө-) Ufak adımlarla yürümek, paytak paytak. “*Kantemirdi körüp böytöñdöp kelip etegine carmaştı / Kantemir’i görünce paytak paytak yürüyerek gelip bacağına yarıştı*” (Usenov, CAT. 2011, 8: 129).
böytöñdöö (бөйтөңдөө) mast. böytöñdö-
böytöñdöt- (бөйтөңдөт-) ett. böytöñdö-
böytöñdötüü (бөйтөңдөтүү) mast. böytöñdöt-
böytöy- (бөйтөй-) Tatlı, şirin görünmek. “Azır uşu bir kezdegi kızının böytöygön koldoru menen çiyemelep tartkan sörtötörünö ünsüz tigildi / İşte şimdi, bir zamanlar kızının tatlı, küçük elleriyle çizmiş resimlerine sessizce dikilerek bakıyordu” (Kalıkov, CAT. 2013, 11: 35).
böytöygön (бөйтөйгөн) bk. böytögöy.
böytöyt- (бөйтөйт-) ett. böytöy-
böytöytüü (бөйтөйтүү) mast. böytöyt-

böytöyüü (бөйтөйүү) mast. böytöy-.
buçuk (бучук) 1. Küt burun, küçük burun. “Menin elden emnem kem eken? murdum buçuk, közüm kıyşık beken? / Benim başkalardan ne gibi eksikliğim varmış? burnum küt, közüm şaşı mıymış?” (CA2. 2008: 130).
buçuy- (бучуй-) Küçük görünmek.
buçuyt- (бучуйт-) ett. buçuy-.
buçuyuu (бучуюу) mast. buçuy-.
budur (будур) Tere, çıkık, kabarık.
buduray- (будурай-) Pürtüklü olmak.
budurayuu (будураюу) mast. buduray-.
bugcuñda- (бугжуңда-) Sinirli kabarmak, öfkesi kabarmak.
“Budurdan çurkap baratsa // Bugcuñdap ne bir irisi / Tepeden koşarak giderse // Hiç biri öfkelenmez” (BS. 1952: 211).
bugcuñdat- (бугжуңдат-) ett. bugcuñda-.
bugcuñdatuu (бугжуңдатуу) mast. bugcuñdat-.
bugcuñdoo (бугжуңдоо) mast. bugcuñda-.
bukcuñda- (букжуңда-) bk. bugcuñda-.
bukcuñdat- (букжуңдат-) ett. bukcuñda-.
bukcuñdatuu (букжуңдатуу) mast. bukcuñdat-.
bukcuñdoo (букжуңдоо) mast. bukcuñda-.
bukcuuy- (букжуй-) 1. Sinirli görünmek. 2. Kalın, iri olmak. *“Arıktagan cana kanı kaçkan kumsarıñkı ireñi bukcuuygan coon moynuna karaganda ötö ele kiçinekey körünöt / Zayıflamış ve kanı azalarak beyazlamış yüzü kalın boynuna göre çok küçük kalmış”* (London, CAT. 2013, 11: 127).

bukcuuyt- (букжуйт-) ett. bukcuuy-.
bukcuuytuu (букжуйтуу) mast. bukcuuyt-.
bukcuuyuu (букжуюу) mast. bukcuuy-.
bukulda- (букулда-) 1. “Buk buk” diye ses çıkartmak. 2. Hiçkırma.
bukuldat- (букулдат-) ett. bukulda-.
bukuldatuu (букулдатуу) mast. bukuldat-.
bukuldoo (букулдоо) mast. bukulda-.
bukuy- (букуй-) Surat asmak, somurtmak. “coldoştoru biri bukuydu, biri karçaydı ... / yoldaşlarının biri surat astı, biri zayıfladı...” (TS. 1988: 76).
bukuyt- (букуйт-) ett. bukuy-.
bukuytuu (букуйтуу) mast. bukuyt-.
bukuyuu (букуюу) mast. bukuy-.
bulak (булак) Bir şeyin veya birisinin zıplayarak hızlı hareket etmesi.
bulan (булаң) bk. bulak.
bulanğa- (булаңда-) Hızla görünüp kaybolmak, dalgalanmak. “Zonkoygon kerneyden kök tütin bulanğdayt / Kocaman borudan mavimsi duman dalgalanarak çıkmakta” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 8).
bulanğat- (булаңдат-) ett. bulanğa-.
bulanğatuu (булаңдатуу) mast. bulanğat-.
bulanğdoo (булаңдоо) mast. bulanğa-.
bulay- (булай-) 1. Ucu biraz görünmek, gözükme. *“... kara buluttar eskirgen cuurkandın kebezindey bulayıp üzülüp, tıtlıp cok boldu / ... kara bulutlar eskimiş yorganın pamukları gibi ucundan çıkarak, koparak, yırtılarak kayboldu”* (Krimbayev, CAT. 2011, 2: 61). 2. Belli olmak, açığa çıkmak. *“Kalıydın işi tekşerilip sotko keterde coldoşu arızın kayra almakçı bolot birook iştegen cerinen da cegeni bulayıp kalıp, tört cılga kesilip türmögöö ketet / Kalıydın işi kontrol*

edilip mahkemeye gideceği zaman arkadaşı şikayetini geri alacak olur ancak çalıştığı yerden de para yediği belli olunca dört yıla hapis hane cezası alır” (Akmatov, CAT. 2012, 4: 117).

bulayt- (булайт-) *ett.* **bulay-**.

bulayttır- (булайттыр-) *ett.* **bulayt-**.

bulayttıruu (булайттыруу) *mast.*

bulayttır-

bulayttıruu (булайттыруу) *mast.* **bulayt-**

bulayuu (булаюу) *mast.* **bulay-**

bulçuŋda- (булчунда-) Ağzını doldurup ses çıkararak çiğnemek, şapırdatmak.

bulçuŋdat- (булчундат-) *ett.*

bulçuŋda-.

bulçuŋdatuu (булчундатуу) *mast.*

bulçuŋdat-.

bulçuŋdoo (булчундоо) *mast.*

bulçuŋda-.

bulçuguy (булчугуй) Kabarık, şişmiş, tombul.

bulçuy- (булчуй-) Kabarmak, şişmek.

“... aşır ketse eki stakanı ele suusun kandırat, kalganı eki uurttu bulçuytkanga gana carayt / ... çok olursa iki bardak suyu kana kana içersin geri kalanı sadece iki yanağı şişirmeye yarar” (Prişvin, CAT. 2012, 3: 214).

bulçuyt- (булчуйт-) *ett.* **bulçuy-**.

bulçuyttuu (булчуйттуу) *mast.* **bulçuyt-**.

bulçuyuu (булчуюу) *mast.* **bulçuy-**.

buldur (булдуp) 1. Açık ve net olmayan. 2. Peltek.

buldura- (булдурa-) Peltekleşmek, g

aysı koktulardan kulagan möl bulak tömön karay bülk-bülk agıp, özünün kıyma-çiyte nugunda tınımsız buldurap, torgoydoy cagım ün katat /

Çeşitli vadilerden aşağı doğru kendi yönünde akan su sürekli şarıldayıp torgay gibi hoş ses çıkarmakta” (Aytimbet, CAT. 2011, 8: 3).

buldurat- (булдурат-) *ett.* **buldura-**.

bulduratuu (булдуратуу) *mast.*

buldurat-.

bulduroo (булдуроо) *mast.* **buldura-**.

buldurtta- (булдуртта-) Çetrefil dille konuşmak.

buldurttat- (булдурттат-) *ett.*

buldurtta-.

buldurttoo (булдурттоо) *mast.*

buldurtta-.

buldurukta- (булдурукта-) Anlamsız bir dille konuşmak, açık, net olmamak.

“Ksanf bulduruktap emne süylop catkanın bilbeyt / Ksanf anlamsızca konuşarak ne söylediğini bilmiyor” (Ezop, CAT. 2011, 8: 218)

bulduruktat- (булдуруктат-) *ett.*

buldurukta-.

bulduruktatuu (булдуруктатуу) *mast.* **bulduruktat-**.

bulduruktoo (булдуруктоо) *mast.*

buldurukta-.

bulk- (булк-) 1. Silmek, kuvvetle sallamak, sarsmak. “Al ötüktü kolumdan bulkup culup aldı / O çizmeyi elimden kuvvetle yolarak aldı” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 21).

2. Bir şeyi şiddetle çekmek. “Irıldap katuu bulkkanda tamaktan kan çırğadı / Hırlayıp sertçe çekince damagından kan fişkirdi” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 30).

3. Kalp şiddetli çarpmak. “Cürögü emnegedir dağı bir colu bulka sogup, büt denesin korkuu sezimi eelep aldı / Kalbi nedense bir kere daha şiddetli atarak bütün vücudunu korku bastı” (Ahmatov, CAT. 2011, 4: 253).

bulk et- (булк эт-) 1. “Bulk” diye ses çıkarmak. 2. Sert konuşmak, çıkışmak. 3. Kırkırdamak, hareket etmek.

bulk-bulk (булк-булк) “bulk bulk” diye çıkan ses.

bulkuguy (булугуй) Şişman, tombul, iri yarı.

bulkulda- (булкулда-) 1. Silkildemek, sarsmak, sert davranmak.

... attardı bulkuldata ketençiktetip, arabaga koşo baştadı / ... atları sarsarak, ürküterek at arabasına bağlamaya başladı” (CA1. 2008: 212). 2. Öfkelenmek, küsmek, kızmak, somurtarak hareket etmek. “... бүгүндөн tartıp, bul üydö menin izim da kalbayt!-dep bulkuldap çıgıp ketet / ... bugün itibariyle bu evde benim izim da olmaz diye kızarak çıkıp gider” (Ezop, CAT. 2011, 8: 210).

bulkuldat- (булкулдат-) ett.

bulkulda-.

bulkuldatuu (булкулдатуу) mast.

bulkuldoo (булкулдоо) mast.

bulkun- (булкун-) dnş. **bulk-** Deprenmek, tüm gücüyle kurtulmaya çalışmak, ileri atılmak. “ ... arsiladap üriip, körüngöndün karaanına bulkuna beret / sürekli havlayıp, deprenererek herkese saldırmaya çalışır” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 28)

bulkunt- (булкунт-) ett. **bulkun-.**

bulkuntuu (булкунтуу) mast. **bulunt-.**

bulkunuu (булкунуу) mast. **bulkun-.**

bulkuş- (булкуш-) işt. **bulk-.**

bulkut- (булкулт-) ett. **bulk-.**

bulkutuu (булкултуу) mast. **bulkut-.**

bulkuy- (булкуй-) 1. Tombul ve şişman olmak. “Akçanın azgırığı uşunçalık deysiñ: Arıktı bulkuytat, semizdi tırtıytat / Paranın gücü öyle ki,

zayıfı şişmanlatır, şişmanı zayıflatır” (TS. 1988: 555). 2. Somurtmak. “Bayake ündöböy bulkuya karandı. Közdörü kantalap, açuusu töspölün köptürüp keletkanı baykaldı / Bayake sessizce somurtarak bakındı. Gözleri kızarıp, siniri suratını vurmaya başladı” (TS. 1988: 302).

bulkuyt- (булкүйт-) ett. **bulkuy-.**

bulkuytuu (булкүйтуу) mast.

bulkuyt-.

bulkuyuu (булкүйуу) mast. **bulkuy-.**

bult (булт) Aniden hızlı şekilde yapılan hareketi belirtmek için kullanılır, kırkırdama, hareketlilik. **bult et- (булт эт-)** Kırkırdamak, aniden, çabucak, hızlı bir şekilde ortaya çıkmak veya ortadan kaybolmak. “İt toktono albay, cit çıkkan cakka bet aldı, düpkürdön birdeme bult etip, sereñ-sereñ kaçıp cönödü / Köpek duramayıp kokunun geldiği tarafa doğru yöneldi; çalılıktan birşey kırkırdayıp, zıplaya zıplaya kaçıp gitti” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 90).

bult koy- (булт кой-) Fırlamak, birdenbire hızla çıkmak, ayrılmak.

bultakta- (бултакта-) 1. Sallanmak. “Oñgo solgo bultaktagan kuyruğu tak kattı / Sağa sola sallanan kuyruğunu dimdik yapıp donakaldı” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 30). 2. Yan çizmek, kaçınmak, kıvrırmak, uydurup söylemek.

bultaktat- (бултактат-) ett. **butakta-**

bultaktatuu (бултактатуу) mast.

bultaktat-.

bultaktoo (бултактоо) mast. **bultakta-**

bultañda- (бултаңда-) bk. **bultakta-.**

“Ayrıkça, ildiy tüşkön cerlerde prisep bultañdap coldon çettep, maşineni da coldon taydırıp, ubara kıla berdi / Ayrıca aşağı eğilimli yerlerde arkadaki yük vagonu sallanarak yoldan çıkıp

arabayı da kaydırarak zahmetler verdi” (CA1. 2008: 308).

bultaŋdat- (бултаңдат-) *ett.*

bultaŋda-

bultaŋdatuu (бултаңдатуу) *mast.*

bultaŋdat-

bultaŋdoo (бултаңдоо) *mast.*

bultaŋda-

bultay- (бултай-) 1. Dışarıya doğru çıkmak, şişmek, kabarmak. “... kıpkızıl tilin bultayta bolor-bolbos akaktap, maga inanımduu akıyıp turuptur / ... Kıpkırmızı dilini çıkararak, soluk soluğa nefes alıp, bana güvenerek bakıyormuş” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 13).

bultayt- (бултайт-) *ett.* **bultay-**

bultaytuu (бултайтуу) *mast.* **bultayt-**

bultayuu (бултаяуу) *mast.* **bultay-**

bultuguy (бултугуй) Dolgun, şişkin, tombul. “Anın cönököy bultuguy beti özünçö suluu köründü / Onun sade, dolgun yüzü çok güzel gözüktü” (Mayar, CAT. 2011, 4: 224).

bultuk (булдук) 1. Bultuk. 2. Surat asan, küsen.

bultukta- (булдукта-) 1. Sinirlenmek, kızmak. 2. Kabarık bir şey sallanmak, kıpırdamak, yerinde duramamak.

bultuktat- (булдуктат-) *ett.* **bultukta-**

bultuktatuu (булдуктатуу) *mast.*

bultuktat-

bultuktoo (булдуктоо) *mast.*

bultukta-

bultulda- (бултулда-) *bk.* **bultukta-**

bultuldat- (бултулдат-) *ett.* **bultulda-**

bultuldatuu (бултулдатуу) *mast.*

bultuldat-

bultuldoo (бултулдоо) *mast.* **bultulda-**

bultuŋ et- (бултуң эт-) Suratını asmak, kızmak.

bultuŋ-bultuŋ (бултуң-бултуң) Bingil bingil.

bultuŋda- (бултуңда-) *bk.* **bultukta-**. “Berkilerdin attarınan karala ögüz çoçudu – baş berbey bultuŋdap / Öbürkülerin atlarından ala öküz korkarak yeride duramayıp kıpırdıyordu” (TS. 1988: 19).

bultuŋdaş (бултуңдаш) *işt.* **bultuŋda**

bultuŋdaşuu (бултуңдашуу) *mast.*

bultuŋdaş-

bultuŋdat- (бултуңдат-) *ett.*

bultuŋda-

bultuŋdatuu (бултуңдатуу) *mast.*

bultuŋdat-

bultuŋdoo (бултуңдоо) *mast.*

bultuŋda-

bultuy- (бултуй-) 1. Surat asmak, küsmek. “Biröö zordop kelip sürötkö tüşürgönsüp bultuyup turgan neme – uşul makalanın aftoru / Biri zorla getirip fotoğrafını çekmişler gibi surat asan şey işte bu makallenin yazarı” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 65). 2. Şişmek. “Men da kurutumdu şaşpay cep atam. Ali bultuygan, kultuygan çöntöktörümdü sırtından sılap koyom / Ben de kurutlarımı acele etmeden yiyordum. Daha şişmiş, kabarmış halde olan ceplerimi dışardan okşuyordum” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 17).

bultuyt- (бултуйт-) *ett.* **bultuy-**

bultuytuu (бултуйттуу) *mast.* **bultuyt-**

bultuyuu (бултуйуу) *mast.* **bultuy-**

bup (буп) Şişeden tıpayı çıkarınca çıkan ses.

bur (бур) Buram buram, duman veya her koku etkili bir biçimde yayılması.

bur et- (бур эт-) Etkili bir şekilde kokmak. “Başı cazdıkkı tiyer zamat bayagı cagımduu cıt murduna bur-r etti / Kafası yastığa dokunur dokunmaz o hoş koku burnuna geldi” (Karimov, CAT. 2011, 6: 29).

burañ-burañ et- (бураң-бураң эт-) Eğilip bükülmek.

burañda- (бураңда-) 1. Eğilip bükülerek yürümek, zorlanmak. “*Kara kaşka argımtın kirpiginden ter tamçılar, üstündöğü korgoşun salmak ulam oorlop baratkansıp, noyup, bir orunda tura albay burañday berdi / Kara lekeli atın kirpiğinden ter damlayıp üzerindeki ağır yük daha da ağırlaşıyormuş gibi yerinde duramayıp zorlanıyordu*” (TK. 1988: 207). 2. Sallanmak, süzülme, oynamak. “... *kızıl balıktar cilt-cilt sekirip, kayra suuga çulp-çulp etip tüşüp, cem talaşıp, köl tübündö burañdaşıp, oynop, coylop cürüşkön / ... kırmızı balıklar parlayarak zıplayıp çıkıp, geri cup cup diye suya girip, yem arayıp gölün dibinde oynayıp duruyorlardı*” (TK. 1998: 436).

burañdat- (бураңдат-) *ett.* **burañda-burañdatuu** (бураңдатуу) *mast.* **burañdat-**

burañdoo (бураңдоо) *mast.* **burañda-burbuñda-** (бурбуңда-) Dudak sarkıtmak, somurtmak.

burbuñdoo (бурбуңдоо) *mast.* **burbuñda-**

burbuy- (бурбуй-) Dudağın büzmek.

burbuyt- (бурбуйт-) *ett.* **burbuy-**

burbuytuu (бурбуйтуу) *mast.*

burbuyt-

burbuyuu (бурбуюу) *mast.* **burbuy-**

burcuk (буржук) Bodur, pürtük. “*Burcuk bet, şadılıu kol, karmasa kapkan tiştegendey karmayt antseda sırt kebetesi közgö tüşümdüü / Yüzü pürtüklü, elleri uzun ve güçlü, eğer tutarsa kapan kapanmış gibi tutar ancak yine de dış görünüşü hoş*” (CA2. 2008: 12).

burcuk-burcuk (буржук-буржук) Pürtük pürtük.

burcuñda- (буржуңда-) Gerginleşmek, sinirli davranmak.

burcuñdat- (буржуңдат-) *ett.*

burcuñda-

burcuñdatuu (буржуңдатуу) *mast.*

burcuñdat-

burcuñdoo (буржуңдоо) *mast.*

burcuñda-

burcuuy- (буржуй-) Bodurlaşmak, kalınlaşmak. “... *capıs bolgonu menen moynu döngöçtöy coon, eki iyni da bulçuñdarı da burcuuyat / ... kısa olsa da boynu kütük gibi kalın, iki omzu da, kasları da kalın*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 102).

burcuuyt- (буржуйт-) *ett.* **burcuuy-**

burcuuytuu (буржуйтуу) *mast.*

burcuuyt-

burcuuyuu (буржуюу) *mast.* **burcuuy-**

burda- (бурда-) 1. Karmak, yakalamak. “... *çoñ sakal kişi Danildi burday karmap, biyik tepkiçten ıldıy katuu iterip ciberdi / ... sakalı gür adam Danil’i yakalayarak yüksek merdivenden aşağı doğru itiriverdi*” (TK. 1990: 289). 2. Acele acele ağzına büyük lokmalar tıkıştırmak. “*Erteñ menen bir sındırım nandı bir piala ayran menen şaşa-buşa burdap alat da sırtka cügürüp çıgat / Sabahleyin bir dilim ekmek ile bir kase yoğurdu aceleyle ağzına tıkıştırır ve dışarıya koşarak gider*” (CA3. 2008: 93).

burdaş- (бурдаш-) *işt.* **burda-**

burdaşuu (бурдашуу) *mast.* **burdaş-**

burdat- (бурдат-) *ett.* **burda-**

burdatuu (бурдатуу) *mast.* **burdat-**

burdoo (бурдоо) *mast.* **burda-**

burduguu (бурдугуу) *mast.* **burduk-**

burduk- (бурдук-) Yemeğe saldırmak.

burduktur- (бурдуктур-) *ett.* **burduk-**

burdukturuu (бурдуктуруу) *mast.* **burduktur-**

burk et- (бурк эт-) 1. Toz, duman, ateş, buhar vb. atılarak çıkmak. “*Es alalbay aptığıp, çekemden muzdak ter burk etti / Nefes nefese kalarak soğuk ter bastı*” (İlyas uulu, CAT. 2013, 4: 191). 2. Kalın sesle kızarak söylemek. “- *Sen keçiktin,- dep burk ett Beyker / “Sen geç kaldın” dedi Beyker kızarak*” (Şeldon, CAT. 2011, 11: 129).

burkanda- (бурканда-) 1. Köpürmek, taşmak. 2. Öfkelenmek, kızmak.

burkandan- (буркандан-) *dnş.*

burkanda-.

burkandanuu (буркандануу) *mast.*

burkandan-.

burkandat- (буркандат-) *ett.*

burkanda-.

burkandatuu (буркандатуу) *mast.*

burkandat-.

burkandoo (буркандоо) *mast.*

burkanda-.

burkan-şarkan (буркан-шаркан) 1. Gürleyerek. “*Batış taraptağı çoñ kuktudan burkan-şarkan tüşüp kök kaşka suu ağıp catat / Batı taraftaki büyük vadide su gürleyerek akıyor*” (Kamardinova, CAT. 2011, 12: 185). 2. Öfkeli, kızgın. “*Öltürüp, cep tınmay bolun go akırı!- dep ayalı burkan-şarkan tüşüp, cuup catkan kirin taştap salıp sırtka çığıp ketti / “Sonunda öldürür, yer bitirirsin artık beni” diye kızarak yıkadığı çamaşırları bırakıp dışarı çıktı*” (Cariyev, CAT. 2011, 7: 32). 3. Paldır küldür. “*Kulubay bir maalda caykalıp turgan kolhoz buudayına cutunup, kapkanga üşkön böriüdüy tamırı menen culup, tepseptebelep burkan-şarkan tüşöt / Kulubay bir anda güzelce yetişen kolhoz buudaylarına doğru koşarak, kapana sıkışmış kurt gibi kökleriyle koparıp, paldır küldür üstüne basıp eziyordu*”

(CA2. 2008: 364). 4. Karmakarışık, dağınık. “*Anın oyloru burkan-şarkan tüştü / Onun düşünceleri karmakarışık oldu*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 70).

burk-burk (бурк-бурк) 1. Fokur fokur. 2. Ateş, duman vb. kıvrım kıvrım yükselmek. “*Cañı ele bükülü turgan kıpkızıl calın emi ortasınan cemirilip kirip, burk-burk tütün bürküüp ciberip, eki-üç cerinen ayrılıp öödük-söödük küyüp kaldı / Daha az önce bütün duran kıpkırmızı alev, şimdi ortasından bölünüp, kıvrım kıvrım duman yükseltip, iki üçe ayrılararak bir yukarı çıkıp bir aşağı inerek yanıyordu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 14).

burk-şark (бурк-шарк) Fokur fokur. **burkulda- (буркулда-)** 1. Deve böğürmek, bağırarak. “*Han ordosuna cetip, buuraday burkuldap kaarın töktü / Han otağına varınca deve gibi bağırıp öfkeleni*” (Sadıbakasov, CAT. 2011, 8: 103). 2. Fokur fokur kaynamak, köpürmek, taşımak, fişkırmak, yükselmek. “*Akbar çoñ taştekke çılap algan kir-keçeklerin burkuldatıp cuup atkanda, darbaza tıklıdadı / Akbar büyük leğene koyduğu çamaşırları taşıyarak, köpürterek yıkarken, dış kapıya vuruldu*” (Egen, CAT. 2012, 9: 57). 3. Kütür kütür etmek, patır kütür. “*... kara topuraktı burkuldatıp kaza baştayt / ... toprağı patır kütür kazmaya başlar*” (CA7. 2008: 158). 4. Kaba ve sert konuşmak. “*Betinde tırığı bar, döödöy bolgon nayzaker burkuldap koydu / Yüzünde çizik izi var, dev gibi mızrakçı sert ve kaba konuştu*” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 47).

burkuldat- (буркулдат-) *ett.*

burkulda-.

burkuldatuu (буркулдатуу) *mast.*

burkuldat-.

burkuldoo (буркулдоо) *mast.*
burkulda-

burkura- (буркура-) 1. Güzel, hoş kokmak. “*Al ukmuşay suluulanıp, burkuragan atırdı sebinip keliptir / O güzelleşip süslenmiş ve hoş kokan parfümden sıkarak gemiş*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 9). 2. Hüngür hüngür ağlamak. “*... sözünün ayagina çıkıpay burkurap ıylap ciberdi / ... lafinın sonuna çıkamadan hüngür hüngür ağlayıverdi*” (Kalikov, CAT. 2013, 11: 38). 3. Kıvrım kıvrım yükselmek. “*... canı ele tutandıgan tamekisin burkurata sorup, cıldızı öçköndöy sumsayınkı oturdu / ... daha yeni yaktığı sigarasının dumanını içine çekerek, yıldızı sönmüş gibi üzgün oturuyordu*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 39). 4. Fokur fokur kaynamak. “*Samoordun burkuragan çayınan içkile / Semaverde fokur fokur kaynayan çaydan içiniz*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 5).

burkurak (буркурак) Mis kokulu.

burkurat- (буркурат-) *ett.* **burkura-**

burkuratuu (буркуратуу) *mast.*
burkurat-

burkuroo (буркуроо) *mast.* **burkura-**

burkuy- (буркүй-) 1. Surat asmak, somurtmak. “*... köz ayneginin üstünön burkuya tiktep kaldı / ... gözlüğünün üstünden somurtarak gözlerini dikti*” (Sıdıkova, CAT. 2013, 5: 171). 2. Kalın, iri olmak. “*Bulçuñdarı burkuygan könüüülörgö, közü cok erdikke baştalgiç mektepterde gana maşırkanat / Kasları kalın yapan egzersizlere korkusuz cesarete ta ilk okuldan başlarlar*” (Akutagava, CAT. 2011, 7: 144).

burkuyt- (буркүйт-) *ett.* **burkuy-**

burkuytuu (буркүйтуу) *mast.*
burkuyt-

burkuyuu (буркуую) *mast.* **burkuy-**

burp (бурп) “Burp” diye çıkan ses.

bursuguy (бурсугуй) Tombul, şişman.

bursuy- (бурсуй-) Tombullaşmak, şişmanlamak.

bursuyt- (бурсуйт-) *ett.* **bursuy-**

bursuytuu (бурсуйтуу) *mast.* **bursuyt-**

bursuyuu (бурсуюу) *mast.* **bursuy-**

burt (бурт) “burt” diye çıkan ses.

burtulda- (буртулда-) 1. Kıvrım

kıvrım yükselmek. “*Küz emespi,*

topurak bışıp özünön özü übölönüp,

tuyk tiyse burtuldapp çañ çıgargan maal

da / Sonbahar işte, toprak pişerek

kendince yumuşarıp, toynak değdiği

zaman kıvrım kıvrım tozun yükseldiği

zaman” (Barçın, CAT. 2013, 3: 8). 2.

Köpürmek, fişkırmak. “*Böltürüktör da*

can-alı kalbay emçekti çopuldata sorup,

süttün köptüğünön uurtatarınan

burtuldap köbük agıp cattı / Yavru

kurtlar aceleyle anasını emerken sütün

çokluğundan da ağızlarından fişkırmak

köpükler akıyordu” (CA5. 2008: 340).

3. Ses çıkartarak aceleyle yemek.

“*Baltek çuñkurdagi uyugan kandı*

burtuldata sugunup catat / Baltek

delikteki pıhtılaşmış kanı aceleyle

iyor” (CA3. 2008: 153). 4. Kızmak,

öfkelenmek.

burtuldat- (буртулдат-) *ett.* **burtulda-**

burtuldatuu (буртулдатуу) *mast.*

burtuldat-

burtuldoo (буртулдоо) *mast.*

burtulda-

burtuñ-burtuñ et- (буртуñ-буртуñ

эт-) Dudak sarkıtmak, somurtmak,

küsmek.

burtuñda- (буртуñда-) Dudak

sarkıtmak, somurtmak.

burtuñdat- (буртуñдат-) *ett.*

burtuñda-

burtuñdatuu (буртуñдатуу) *mast.*
burtuñdat-

burtuñdoo (буртуñдоо) *mast.*
burtuñda-

burtuy- (буртуй-) 1. Kabarmak, ileriye dogru çıkmak. “... *caak bulçuñdarı burtuyup, sööktüü irañına özgöçö sür bergen kelbeti körgöndü sestentpey koyboyt* / ... yüz kasları şişerek ileriye doğru çıkıp, kemikli yapısına daha farklı ciddiyet katan suratını görenin tedirgin olmaması mümkün değil” (CA4. 2008: 421). 2. Yüzünü buruşturmak. “*Emi “uktunarbi” degençelik kabak körsötüp, öz kişilerin akırın sıdırıp, burtuyup tiktep aldı Kudayar-han* / Kudayar han “duydunuz mu beni?” der gibi yüzünü buruşturarak adamlarını yavaşça tek tek gözden geçirdi” (TK. 1998: 216).

burtuyt- (буртуйт-) *ett.* **burtuy-**

burtuytuu (буртуйттуу) *mast.* **burtuyt-**
burtuyuu (буртуйуу) *mast.* **burtuy-**

burulda- (бурулда-) 1. Buram buram koku yayılmak. “*Cıt bolso napsi kozgop aşkere tattuu buruldap turdu* / Koku ise arzu uyandıra uyandıra aşırı tatlı yayılıyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 90). 2. Kıvrım kıvrım yükselmek. “*Mal artınan buruldagan çañ asmanga kötörülüp, kök menen cer birikti da kaldı* / Hayvanlar geçtikten sonra arkasından kıvrım kıvrım yükselen toz gökyüzüne yükselip, gök ile yer birleşti” (CA3. 2008: 67).

buruldat- (бурулда-) *ett.* **burulda-**

buruldatuu (бурулдатуу) *mast.*
buruldat-

buruldoo (бурулдоо) *mast.* **burulda-**

bücün-bücün (бүжүн-бүжүн)
Eğilerek küçük küçük adımlarla.

bücündö- (бүжүндө-) Küçük adımlarla çok dikkatli yürümek. “... *Madıl öydö*

karay albadı, başın eki kolu menen bekitip, бүcүндөp ara korundu / ... Madıl yukarı bakamayıp, kafasını eki eliyle tutarak, küçük adımlarla kendisini çekerek korunuyordu” (TK. 1998: 212).

bücündöö (бүжүндөө) *mast.* **bücündö-**
bücündöt- (бүжүндөт-) *ett.* **bücündö-**
bücündötüü (бүжүндөтүү) *mast.*
bücündöt-

bücürö- (бүжүрө-) 1. Küçük adımlarla çok dikkatli yürümek. “*Eşek arañ бүcürөp basıp baratat* / Eşek dikkatlice zar zor yürüyordu” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 84). 2. Küçük olmak, küçülmek, zayıfalamak. “... *kiyinki күндөрү sirkoo çalıp öñdön azganga an sayın бүcürөp cüdөñkü көрүнүp kalgan* / ... son zamanlar hastalanarak rengi soldukça daha da küçülerek bakımsız bir görünüm almıştı” (TK. 1990: 317).

3. Yalalaklık etmek. “*Orus törөнүн aldında бүcürөгөнү bilinbeyt, öz kadırı, öz salabatı özündө, pas tartpayt* / Rus yöneticisinin önünde yalalaklık ettiği yok, kendine ait itibarı, otoritesi var, hiç kimseden çekinmiyor. (TK. 1998: 430).

4. Korkmak çekinmek. “*Abdımomun bek tüşünböy, kiçinekey sarı közdörü dirtildep, emne coop aytarın bilbey, ökүmdardın ireñnin surunan caltanıp бүcürөdü* / Abdımomun bey ne olduğunu anlayamadı, küçük sarı gözleri titreyip ne cevap vereceğini bilemedi, hükümdarın yüzüne vuran öfkesinden korktu” (TK. 1998: 349). 5. baş eğmek, teslim olmak. “*İshaktın oynook münözүmedresenin suz, muzdak, tar kanasında erteden keçke sükiit tartıp, mudaristerge kıñk etpey, бүcürөp күn ötkörүүgө көnbөdü* / İshak’ın eğlenceli karakteri mederesenin sessiz, soğuk, dar sınıflarında sabahtan akşama kadar sessizce, öğretmenlerine karşı

gıkını çıkarmadan başını eğerek gün geçirmeye razı olmadı” (TK. 1998: 272).

bücüröndö- (бүжүрөндө-) *bk.*
bücüröndö-

bücüröndöö (бүжүрөндөө) *mast.*
bücüröndö-

bücüröö (бүжүрөө) *mast.* **bücürö-**

bücüröt- (бүжүрөт-) *ett.* **bücürö-**

bücürötüü (бүжүрөтүү) *mast.*
bücüröt-

bücüründöt- (бүжүрүндөт-) *ett.*
bücüröndö-

bücüründötüü (бүжүрүндөтүү) *mast.*
bücüründöt-

bücüy- (бүжүй-) Kıvrılmak, eğilip bükülmek. “*bizge karışkır bolgonu menen Kıdırday – Kökcalın körgöndö bücüygön uruu küçük Takırbaştar / Takırbaş ve adamları bize büyüklük tasalayıp kurt gibi gözükse de Kıdır gibi büyük insanları görünce eğilip bükülen hırsız it durumuna düşerler*” (TS. 1988: 208).

bücüyüü (бүжүйүү) *mast.* **bücüy-**

büdüür (бүдүүр) Küçük büdüür, pürüz. “*Kiyinki kezde tamagınana büdüür ötpöy calaņ suyuukk tamak, süttögön çay içip kaldı / Son zamanlarda boğazından büdüür geçmeyip, bir tek sıvı yemek ve sütlü çay içmeye başladı*” (Sıdıkova, CAT. 2011, 6: 123).

büdüürököy (бүдүүрөкөй) Pürtüklü.

büdüüröy- (бүдүүрөй-) Pürtük pürtük olmak. “*Kırgakta catkan büdüüröyгön taş col ... / Düzlükte yatan pürtüklü taş yolu ...*” (TK. 1998: 358).

büdüüröyt- (бүдүүрөйт-) *ett.* **büdüüröy-**

büdüüröytüü (бүдүүрөйтүү) *mast.*
büdüüröyt-

bükçüñ-bükçüñ (бүкчүñ-бүкчүñ)

bükçüñdö- (бүкчүñдө-) Kamburlaşarak hareket etmek. “...

çemodandardın arasında ak topusun közünö bas kiyip bükçüñdöp cöröt / ... valizlerin arasında beyaz şapkasını gözüne kadar giyerek kambur kambur geziyor” (Sabir, CAT. 2012, 11: 64).

bükçüñdöö (бүкчүñдөө) *mast.*
bükçüñdö-

bükçüñdöt- (бүкчүñдөт-) *ett.*
bükçüñdö-

bükçüñdötüü (бүкчүñдөтүү) *mast.*
bükçüñdöt-

bükçüy- (бүкчүй-) 1. Kamurlaşmak. 2. Bükülmek. “*Kempiri Kalıyman eköo teņ negedir bükçüyüp basışat / Karısı Kalıyman’la her ikisi de nedense bükülerek yürürler*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 17).

bükçüyт- (бүкчүйт-) *ett.* **bükçüy-**

bükçüyтüü (бүкчүйтүү) *mast.*
bükçüyт-

bükçüyüü (бүкчүйүү) *mast.* **bükçüy-**

bükür (бүкүр) Kambur. “*Aydaralı atuu bükür abıška / Aydaralı adlı kambur yaşlı adam*” (Talip, CAT. 2011, 9: 68).

büküröküy (бүкүрөкөй) Biraz kambur.

büküröñ-büküröñ (бүкүрөñ-бүкүрөñ) Kambur kambur hareket etmek.

büküröñdö- (бүкүрөñдө-) Kambur yürümek.

büküröñdöö (бүкүрөñдөө) *mast.*
büküröñdö-

büküröñdöt- (бүкүрөñдөт-) *ett.*
büküröñdö-

büküöñdötüü (бүкүрөñдөтүү) *mast.*
büküröñdöt-

büküröy- (бүкүрөй-) *bk.* **büküröñdö-** “*Bavariyada cer kazıp cürrip belim da büküröydü / Bavariya’da yer kazıp çalışırken belim de kamburlaştı*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 26).

büküröyt- (бүкүрөйт-) *ett.* **büküröy-**

büküröytüü (бүкүрөйтүү) *mast.*
büküröyt-

büküröyüü (бүкүрөйүү) *mast.*
büküröy-

bülbül (бүлбүл) Sonük, parlaklığı az, zayıf.

bülbüldö- (бүлбүлдө-) Sönük yanmak, az parlamak. “*Kararıgıda üydün çatırları gana bülbüldöp körünöt / Karanlıkta sadece az parlayan evin çatıları gözüküyor*” (Tolstoy, CAT. 2012, 11: 101).

bülbüldöö (бүлбүлдөө) *mast.*
bülbüldö-

bülbüldöt- (бүлбүлдөт-) *ett.*
bülbüldö-

bülbüldötüü (бүлбүлдөтүү) *mast.*
bülbüldöt-

bülk-bülk (бүлк-бүлк) Yumuşak bir şeyin hafifçe titremesi, kırırdaması.

bülk-bülk et- (бүлк-бүлк эт-) Kırır kırır kırırdamak.

bülküldö- (бүлкүлдө-) Kırırdamak, titremek, sallanmak. “*Kurç azuusun apakay bülküldögön alkımına matırdı / Keskin dişlerini bembeyaz titrete gırtlığına batırdı*” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 30).

bülküldöö (бүлкүлдөө) *mast.*
bülküldö-

bülküldöt- (бүлкүлдөт-) *ett.*
bülküldö-

bülküldöttürüş (бүлкүлдөттүрүш) *is.-f. bülküldöttür-*

bülküldöttür- (бүлкүлдөттүр-) *ett.*
bülküldöt-

bülküldöttürüü (бүлкүлдөттүрүү) *mast. bülküldöttür-*

bülküldötüü (бүлкүлдөтүү) *mast.*
bülküldöt-

bültügü (бүлтүгү) Biraz şişmiş.

bültüy- (бүлтүй-) Biraz şişmek, kabarmak.

bültüyt- (бүлтүйт-) *ett. bültüy-*

bültüytüü (бүлтүйтүү) *mast. bültüyt-*
bültüyüü (бүлтүйүү) *mast. bültüy-*

bürtük (бүртүк) Pürtük.

bürtüy- (бүртүй-) Pürtüklenmek.

bürtüyt- (бүртүйт-) *ett. bürtüy-*

bürtüytüü (бүртүйтүү) *mast. bürtüyt-*
bürtüyüü (бүртүйүү) *mast. bürtüy-*

bütügü (бүтүгү) Küçük ve çekik göz
bütük (бүтүк) *bk. bütügü.*

bütüñdö- (бүтүңдө-) Gözlerini küçülterek bakmak.

bütüñdöö (бүтүңдөө) *mast. bütüñdö-*

bütüñdöt- (бүтүңдөт-) *ett. bütüñdö-*

bütüñdötüü (бүтүңдөтүү) *mast.*
bütüñdöt-

bütüy- (бүтүй-) Gözler küçülmek, daralmak, çekik olmak. “*Eki közü kıydı, bütüygön, murdu oroktoy, çıçaygan niçke muruttu amir ... / Çekik gözlü, büyük burunlu,, ince bıyıklı amir ...*”

bütüygön (бүтүйгөн) *bk. bütügü.*

bütüyt- (бүтүйт-) *ett. bütüy-*

bütüytüü (бүтүйтүү) *mast. bütüyt-*

bütüyüü (бүтүйүү) *mast. bütüy-*

C

cabıra- (жабыра-) 1. Yorulmaksızın konuşmak. “*Basılbay oozu, cabırap cüröt ... / Kapanmaz ağzı, ne çok konuşuyor...* (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 41) 2. Artmak, çoğalmak. “*Camgır caap cabırap, möndür caap dabırap ... / Yağmur artarak, dolu patırtı çıkartarak yağıyor...* (Karamoldoyev, 2012, 11: 193)

cabırat- (жабырат-) *ett. cabıra-*

cabıratuu (жабыратуу) *mast. cabırat-*

cabıroo (жабыроо) *mast. cabıra-*

cacala- (жажала-) Savunmaya çalışarak gereksiz yere konuşup durmak, lafı uzatmak.

cacalat- (жажалат-) *ett. cacala-*

cacalatuu (жажалатуу) mast. cacalat-cacaloo (жажалоо) mast. cacala-

cacilda- (жажылда-) 1. Alevlenmek.
2. Çok konuşmak. “... *baldardın kulağın üzö çoygon acıldagan, cacıldagan acaan katinga aylanasız / çocukların kulağını çekerek kızan, karşınızdakiye fırsat vermeden çok konuşan bir kadına dönüşeceksiniz*” (Çehov, CAT. 2012, 10: 208).

**cacildat- (жажылдат-) ett. cacilda-.
cacildatuu (жажылдатуу) mast.
cacildat-**

cacildoo (жажылдоо) mast. cacilda-

cadıra- (жадыра-) Yüzü gülmek, mutlu olmak. “*Eski taaniştarında baarın cadırap tosup aldı / Eski dostlarıymış gibi herkesi güler yüzle karşıladı*” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 51).

**cadırat- (жадырат-) ett. cadıra-.
cadıratuu (жадыратуу) mast. cadırat-
cadıroo (жадыроо) mast. cadıra-**

cagcagay (жагжагай) Bağrı, yakası açık.

cagcañ-cagcañ (жагжаң-жагжаң) Bağrı, yakası açık biçimde.

cagcañda- (жагжаңда-) Bağrı, yakası açık biçimde hareket etmek, övünerek, kendini beğenerek, havalı bir şekilde hareket etmek. “*Me, andan körö ala cür dep,- dep vinçester miltıgın berdi. Bul ıklaska bala ıraazı bolup, cagcañday bastı / “Al, yanında taşı” diye vinçester tüfeğini verdi. Bu harekete mutlu olan çocuk havalı havalı yürüdü*” (CA3. 2008: 311).

**cagcañdat- (жагжаңдат-) ett.
cagcañda-**

**cagcañdatuu (жагжаңдатуу) mast.
cagcañdat-**

**cagcañdoo (жагжаңдоо) mast.
cagcañda-**

cagcaу- (жагжай-) Uygunsuz biçimde büyük açılmak. “... *köynögünün cakası cagcaуıp açık / ... gömleğinin yakası çok açık*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 64).

**cagcaуt- (жагжайт-) ett. cagcaу-.
cagcaуtuu (жагжайтуу) mast.
cagcaуt-**

cagcaуuu (жагжаюу) mast. cagcaу-

cakcaу- (жакжай-) bk. cagcaу-

cakcaуt- (жакжайт-) ett. cakcaу-

**cakcaуtuu (жакжайтуу) mast.
cakcaуt-**

**cakcaуuu (жакжаюу) mast. cakcaу-
calba-culba (жалба-жулба) Yırtık,** delik deşik.

calbagay (жалбагай) Ağzı büyük.

calbur-culbur (жалбыр-жулбур) Parça parça.

calcagay (жалжагай) bk. calbagay.

calcak (жалжак) Sırıtkan, ağzına geleni söyleyen, geveze.

calcake (жалжаке) hlk. Budala. “*Alcake kızga - calcake küyöö / Geveze kıza budala koca*” (Atasözü).

calcakta- (жалжакта-) Yerli yersiz sürekli sırtarak gülmek, şaka yapmak. “... *Adgey carcaş acarduu cüzün caynattı calcaktap, külüñdöp:- Seni bul cakka kantip ciberdi? / ... Adgey genç yakışıklı yüzünü parlatıp, gülümseyerek, sırtarak “Seni buraya nasıl gönderdiler” didi.* (TS. 1988: 578).

**calcaktaş- (жалжакташ-) işt.
calcakta-**

**calcaktaşuu (жалжакташуу) mast.
calcaktaş-**

**calcaktat- (жалжактат-) ett.
calcakta-**

**calcaktatuu (жалжактатуу) mast.
calcakta-**

**calcaktoo (жалжактоо) mast.
calcakta-**

calcal (жалжал) Parlayan, ışıldayan göz. “*Kanteyin calcal kara köz, cürökkö sanaa ilintti / Parlayan siyah gözlü biri kalbime kaygı astı, ne yarayım*” (AO1. 1964: 131).

calcalakta- (жалжалакта-) Fazlasıyla rahat olmak, kendini koyuvermek, yersiz yere şaka yapmak. “*Baarı maga tükürüştübü, men da baarına tükürdüm!... dep calcalaktağanı eçkimdi ciyirkentpeyt / Herkes bana tükürdü, ben de onlara tükürdüm diye konuşan yersiz konuşmaları kimseyi rahatsız etmez oldu*” (CA6. 2008: 23).

calcalaktaş- (жалжалакташ-) iş.
calcalakta-

calcalaktaşuu (жалжалакташуу)
mast. calcalaktaş-

calcalaktat- (жалжалактат-) *ett.*
calcalakta-

calcalaktatuu (жалжалактатуу) *mast.*
calcalaktat-

calcalaktoo (жалжалактоо) *mast.*
calcalakta-

calcañ (жалжаң) Sürekli yerli yersiz gülen kimse.

calcañ-calcañ (жалжаң-жалжаң) *bk.*
calcañ.

calcañda- (жалжаңда-) *bk. calcakta-*
calcañdaş- (жалжаңдаш-) *iş.*
calcañda-

calcañdaşuu (жалжаңдашуу) *mast.*
calcañdaş-

calcañdat- (жалжаңдат-) *ett.*
calcañda-

calcañdatuu (жалжаңдатуу) *mast.*
calcañdat-

calcañdoo (жалжаңдоо) *mast.*
calcañda-

calcaу- (жалжай-) 1. Sevinçten, gülmekten ağzı kulaklarına varmak. “*Botoу külküidön calcaуgan erdin cıya alabay etegin üzö basa tıška çıgat /*

Botoу gülmekten kulaklarına kadar varan dudaklarını toplayamayıp aceleyle kendini dışarı atar” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 19). 2. Yakası, bağı büyük açılmak. “*... köynögünün cakası calcaуıp açık ... / ... gömleğinin yakası çok açık ...*” (Çetin, CAT. 2012, 8: 59).

calcaуt- (жалжайт-) *ett. calcaу-*

calcaуtuu (жалжайтуу) *mast. calcaуt-*
calcaуuu (жалжаюу) *mast. calcaу-*

calcılда- (жалжылда-) Gözleri dolmuş vaziyette, yalvarmaklı gözlerle bakmak. *Uşunday aralıktan da alardın közdörünön calooruy calcıldaganı körünüp turdu / Bu kadar uzaklıkta bile onların yalvarmaklı bakışları gözücüyordu*” (CA6. 2008: 292).

calcıldat- (жалжылдат-) *ett. calcıldıa-*
calcıldatuu (жалжылдатуу) *mast.*
calcıldat-

calcıldoo (жалжылдоо) *mast.*
calcıldıa-

caldıra- (жалдыра-) 1. Dalgın dalgın bakmak. “*Eki közüñ caldırıp, // muuncüünüñ şaldırıp, // sen da ötösüñ düynödön ... / İki gözün dalgın dalgın bakarak // kas kemiğın halsiz güçsüz kalarak // sen de gidersin bu dünyadan*” (Tursunov, CAT. 2012, 4: 16). 2.

Yalvarmak. “*Mektepte mugalimderge caldırıp baa koyduram / Okulda öğretmenlere yalvararak not alırım*” (Akunova, CAT. 2013, 4: 50).

caldırama (жалдырама) Cansız, iradesiz, şaşkın, dalgın veya sersemleşen kimse.

caldırama tiу- (жалдырама тий-) Her hangi bir durumda harketsiz kalmak, şaşmak, sersemleşmek.

caldıramay (жалдырамай) *bk.*
caldırama.

caldıraңkı (жалдыраңкы)
Yalvarmaklı, acıklı

caldıraş- (жалдыраш-) *işt.* **caldıra-**.
caldıraşuu (жалдырашуу) *mast.*
caldıraş-.

caldırat- (жалдырат-) *ett.* **caldıra-**.
caldıratuu (жалдыратуу) *mast.*
caldırat-.

caldıroo (жалдыроо) *mast.* **caldıra-**.
calma- (жалма-) Yemek, yok etmek, parçalamak. “*Ot tez ele cayılıp / büt cıynalğan egindi calmap ketet / Ateş hemen yayılıp, bütün toplanmış ekini yok eder*” (Alışbayev, CAT. 2011, 2: 209).

calmala- (жалмала-) Yalayıp yutmak, silip süpürmek. “*Cebesek da calmalamış bolup koyolu / Yemeyeceksek de yiyormuş gibi yapalım*” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 51)

calmalan- (жалмалан-) *dnş.* **calmala-**.
calmalanuu (жалмалануу) *mast.*
calmalan-.

calmalat- (жалмалат-) *ett.* **calmala-**.
calmalatuu (жалмалатуу) *mast.*
calmalat-

calmaloo (жалмалоо) *mast.* **calmala-**.
calmañda- (жалмаңда-) Kırıldamak, dalgalanmak, hareketli olmak. “... *tuuda acıdaardın sürötü tirüüdöy calmañdayt / ... bayraktaki ejderhanın resmi canlı gibi kırırıyordu*” (CA4. 2008: 442).

calmañdat- (жалмаңдат-) *ett.*
calmañda-.

calmañdatuu (жалмаңдатуу) *mast.*
calmañdat-.

calmañdoo (жалмаңдоо) *mast.*
calmañda-.

calp (жалп) Püf diye.

calpalakta- (жалпалакта-) İçten, samimi davranmak. “*Calpalaktap üy-eesi // Cay suraşıp oturdu / Ev sahibi içten davranarak // hal hatır soruyordu*” (BS. 1952: 169).

calpalaktat- (жалпалактат-) *ett.*
calpalakta-.

calpalaktatuu (жалпалактатуу) *mast.*
calpalaktat-.

calpalaktoo (жалпалактоо) *mast.*
calpalakta-.

calpalañda- (жалпалаңда-) *bk.*
calpalakta-.

calpalañdat- (жалпалаңдат-) *ett.*
calpalañda-.

calpalañdatuu (жалпалаңдатуу) *mast.* **calpalañdat-**.

calpalañdoo (жалпалаңдоо) *mast.*
calpalañda-.

calpañ-calpañ (жалпаң-жалпаң)
Alçak gönüllülikle, tüm samimiyetiyle, sevinerek.

calpañ-calpañ et- (жалпаң-жалпаң эт-) *bk.* **calpañda-**.

calpañda- (жалпаңда-) 1.
Alçakgönüllü, tüm samimiyetiyle davranmak. “*Tigiler ordunan tura kalışıp salamdaşıp, tim ele bir tuuganın körgöndöy calpañdaşat / Öbürküler yerinden kalkarak selamlaşıp sanki öz kardeşini görmüş gibi tüm samimiyetiyle davranırlar*” (Asakarov, CAT. 2011, 3: 79). 2. İyi görünmeye, yaranmaya çalışmak.

calpañdat- (жалпаңдат-) *ett.*
calpañda-.

calpañdatuu (жалпаңдатуу) *mast.*
calpañdat-.

calpañdoo (жалпаңдоо) *mast.*
calpañda-.

calpılда- (жалпылда-) 1. Aydınlık, ışık, parlaklık vb. benzer şeyler yanıp sönmek, bir gelip bir gitmek. “*A birok maşineni toktotkongo ilayığın tappay, “avariyka” carıktarın calpıldata candırıp taştadı / Fakat aracı durduracak doğru yer bulamayıp dörtlü sinyalleri yakıverdi*” (Kudaybergenova,

CAT. 2010, 12: 184). 2. Dalgalanmak “*Asabası calpıldap / Bayrağı dalgalanıp*” (Togolok Moldo, CAT. 88). **calpıldat-** (жалпылдат-) *ett. calpılda-*. **calpıldatuu** (жалпылдатуу) *mast. calpıldat-*. **calpıldoo** (жалпылдоо) *mast. calpılda-*. **caltak** (жалтак) 1. Ürkek, korkak. 2. Utangaç, çekingen. **caltakta-** (жалтакта-) Korkmak, çekinmek, gözlerini kaçırmak. “*Canınan ötü bergen ayalı caltaktay küñküldödü / Yanından geçen karısı çekinerek bir şeyler mırıldadı*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 21). **caltaktat-** (жалтактат-) *ett. caltakta-*. **caltaktatuu** (жалтактатуу) *mast. caltaktat-*. **caltaktoo** (жалтактоо) *mast. caltakta-*. **caltañ** (жалтаң) *bk. caltak*. “*Samak eki cagın caltañ karap, şaşa süylödü / Samak etrafına ürkek ürkek bakarak, aceleyle konuştı*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 5). **caltañda-** (жалтаңда-) *bk. caltakta-*. **caltañdat-** (жалтаңдат-) *ett. caltañda-*. **caltañdatuu** (жалтаңдатуу) *mast. caltañdat-*. **caltañdoo** (жалтаңдоо) *mast. caltañda-*. **caltayla-** (жалтайла-) Utanamak, çekinmek. “*Gülcamal anın közdörün tike karay albay kayra özü caltayladı / Gülcamal çekinerek onun gözlerinin içine bakamadı*” (Usenov, CAT. 2011, 8: 126). **caltaylat-** (жалтайлат-) *ett. caltayla-*. **caltaylatuu** (жалтайлатуу) *mast. caltaylat-*. **caltayloo** (жалтайлоо) *mast. caltayla-*. **calt-calt** (жалт-жалт) Parıl parıl.

calt-calt kara- (жалт-жалт кара-) Sürekli bakmak, bakınmak. **calt-cult** (жалт-жулт) Parıl parıl, ışıl ışıl. “*Üstü, içi büt ele calt-cult etet ... / Üstü, içi her tarafı parıl parıl ...*” (Sıdıkova, CAT. 2012, 10: 177). **caltılda-** (жалтылда-) Parlamak, parıldamak, ışıldamak. “*Önörlüü ekeni caltıldap oynoktogon közünön, cılmaygan caydarı cüzünön körünüp turdu / yetenekli olduğu ışıldayan gözlerinden, gülümseyen yüzünden anlaşılıyordu*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 39). **caltıldak** (жалтылдак) Parlak, parıltı, ışıltı. **caltıldat-** (жалтылдат-) *ett. caltılda-*. **cılıldattır-** (жылтылдаттыр-) *ett. cılıldat-*. **cılıldattıruu** (жылтылдаттыруу) *mast. cılıldattır-*. **caltıldatuu** (жалтылдатуу) *mast. caltıldat-*. **caltıldoo** (жалтылдоо) *mast. caltılda-*. **caltır** (жалтыр) Parlak, aşırı kaygan. “*Kay birlerdin sırtı caltır, içi köñdöy çeлектей / Bazılarının dışı parlak, içi teneke gibi boştur*” (Emre, CAT. 2012, 5: 123). **caltıra-** (жалтыра-) Parlamak, ışıldamak. “*... azık-tülükördü caltıragan taptaza stolgo ireti menen koyo baştadı / ... gıda malzemelerini parlayan masanın üstüne sırayla dizmeye başladı*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 48). **caltırak** (жалтырак) Pırıltı, ışıltı. “*... caltıraktar menen koozdop, cañı paketterge salıp catıştı / ... pırıltılar ile süsleyip, yeni poşetlere koyuyorlardı*” (Zeynalov, CAT. 2011, 10: 205). **caltırat-** (жалтырат-) *ett. caltıra-*.

caltıratır- (жалтыраттыр-) *ett.*
caltırat-
caltıratıruu (жалтыраттыруу) *mast.*
caltıratır-
caltıratuu (жалтыратуу) *mast.*
caltırat-
caltıroo (жалтыроо) *mast.* **caltıra-**
campray- (жампай-) Yassılaşmak,
yayılmak
camprayt- (жампайт-) *ett.* **campray-**
campraytuu (жампайтуу) *mast.*
camprayt-
camprayuu (жампайуу) *mast.* **campray-**
camprıy- (жампый-) *bk.* **campray-**
camprıyt- (жампыйт-) *ett.* **camprıy-**
camprıytuu (жампыйтуу) *mast.*
camprıyt-
camprıyuu (жампыйуу) *mast.* **camprıy-**
camşıy- (жамшый-) Yamulmak.
camşıyt- (жамшыйт-) *ett.* **camşıy-**
camşıytuu (жамшыйтуу) *mast.*
camşıyt-
camşıyuu (жамшыуу) *mast.* **caşıy-**
cañç- (жанч-) 1. Ezmek, ufalamak,
öğütmek. “*Denesi katuu cançılıptır /*
Vücudu çok ezilmiş” (Kenen, CAT.
2012, 9: 73). 2. Vurmak, dövmek.
“*Karap koysonor bolo! Balanı cançat*
emi / Engel olun, çocuğu dövecek!”
(Kalıkov, 2013, 11: 36). 3. Haşadı
çıkmaq, bozulmaq, darmadağın olmak.
“*Soguştuk, cançtıq, kaganın öltürdük /*
Savaştık, darmadağın ettik, kağanını
öldürdük” (Abdırazakov, CAT. 2013,
11: 204)
cañçar (жанчар) Kırgızların eskiden
savaştta ve avcılıkta kullandıkları keskin
silah.
cañçıl- (жанчыл-) *edl.* **cañç-**
cañçılıu (жанчылуу) *mast.* **cañçıl-**
cañçtır- (жанчтыр-) *ett.* **cañç-**
cañçtıruu (жанчтыруу) *mast.* **cañçtır-**
cantañ (жантан) Aksak görünümlü.

cantay- (жантай-) 1. Dirseğini yere
dayayarak yan yatmaq. “... *cibektüü*
cabuular kaptalğan divanda cantayıp
cañçu / ipek örtülerle örtülmüş kanepede
yan yatardı” (Safa, CAT. 2011, 4: 234).
2. Eğilmek. “... *coon, eski karagaylar*
cantayıp, col körsötköndöy / ... kalın,
eski çam ağaçları eğilerek yol
gösteriyormuş gibi” (Ali, CAT. 2011, 2:
178).
cantayınkı (жантайынкы) Eğilimli,
meyilli.
cantaıma (жантайма) Eğilimli,
meyilli. “*Şamdal candırıp, cantayma*
koridor arkılıu içine kiret / Şamdan
yakarak eğilimli koridor ile içeri girer”
(Toktomuşev, CAT. 2012, 4: 213).
cantayt- (жантайт-) *ett.* **cantay-**
cantaytuu (жантайтуу) *mast.* **cantayt-**
cantayuu (жантаяуу) *mast.* **cantay-**
cañ-cuñ (жаң-жуң) Gürültü, bağırışma
çağırışma.
carañda- (жапанда-) *hık.* Kısa
boyluların çevik hareket etmesi.
“*Kempir carañdagan boydon üyün*
közdöy cönödü / Kısa boylu yaşlı kadın
çevik hareketleriyle evine doğru gitti”
carañdat- (жапандат-) *ett.* **carañda-**
carañdatuu (жапандатуу) *mast.*
carañdat-
carañdoo (жапандоо) *mast.* **carañda-**
capılда- (жапылда-) 1. Çevik,
hareketlice davranmaq. “*Kubançbek*
eşikten capıldap kireri menen ele
kuyruçuk aga oduraya karap özü bizden
suradı. – Bu – Arabanın çetki atınday
culkungan kaysı bala? / Kubançbek
çevik ve hareketli bir şekilde kapıdan
girer girmez Kuyruçuk ona şaşkınca
bakarak bize “Bu, at arabasının
kenardaki atı gibi atılan hangi çocuk?”
diye sordu” (TS. 1988: 361). 2. Çok,
içten ve neşeli konuşmaq. “... *capıldap*

süylöp catkanında bir sözdü eki kayra aytapay tek cattap alganday ugumduu kebi çuburup çuburup, kulak kurçun kandırıp koyuuçu / ... içten ve neşeli konuşurken bir kelimeyi bir daha tekrarlamayıp ezberlemiş gibi dinlenmeye değer güzel sözleri akarak çıkıp, kulakların duymak istediği sestü” (TS. 1988: 210).

capıldak (жапылдак) Geveze, durmadan konuşan.

capıldat- (жапылдат-) *ett.* **capılда-**

capıldatuu (жапылдатуу) *mast.*

capıldat-

capıldoo (жапылдоо) *mast.* **capılда-**

capşır- (жапшыр-) Çiğnemek, ezmek, bastırmak, yapıştırmak. “*Mına emi küçtüü traktor menin kol kıymıla baş iyip, kaz tamanı menen cerdi capşırtı tepsep ketip baratat / İşte şimdi güçlü traktör benim el hareketime baş eğerek, yeri bastırarak ezip geçmekte” (CA2. 2008: 30).*

capşırıl- (жапшырыл-) *edl.* **capşır-**

capşırılıu (жапшырылуу) *mast.*

capşırıl-

capşırt- (жапшырт-) *ett.* **capşır-**

capşırtuu (жапшыртуу) *mast.*

capşırt-

capşırıuu (жапшыруу) *mast.* **capşır-**

car (жар) İlan, duyuru, bildiri haber. “*Akın ırçı car aytat / Şair duyuru yapıyor” (Akıyev, CAT. 2012, 4: 97).*

car çakır- (жар чакыр-) İlan etmek, açığa vurmak, haber vermek. “*Car çakıram, carandar / İlan ederim, vatandaş” (Baymırzayev, CAT. 2012, 6: 156).*

car sal- (жар сал-) İlan etmek, duyurmak. “*... carçı azır ayantka kız küyöö çıgıp biyleşet dep car salıp kaldı deyt /... haberci şimdi meydana gelin damat çıkıp oynayacak diye ilan*

ediyormuş” (Gamzatov, CAT. 2013, 4: 152).

carbañ (жарбаң) Geveze, gevşek ağızlı, ağırbaşlı olmayan.

carbañda- (жарбаңда-) Uslu durmamak, neşeli bir şekilde sürekli konuşkan ve hareketli olmak.

carbañdaş- (жарбаңдаш-) *işt.*

carbañda-

carbañdaşuu (жарбаңдашуу) *mast.*

carbañdaş-

carbañdat- (жарбаңдат-) *ett.*

carbañda-

carbañdatuu (жарбаңдатуу) *mast.*

carbañdat-

carbañdoo (жарбаңдоо) *mast.*

carbañda-

carda- (жарда-) İlan etmek, duyurmak.

carılда- (жарылда-) Car car etmek, sürekli susmadan konuşmak. “*– Saga söz berbey calgız ele carıldap catam, carıldap catam / Sana söz hakkı vermeeden ten başıma susmadan konuşuyorum, konuşuyorum” (Rasputin, CAT. 2012, 4: 55).*

carıldak (жарылдак) Geveze, çenesi düşük.

carılдаş- (жарылдаш-) *işt.* **carılда-**

carılдаşuu (жарылдашуу) *mast.*

carılдаş-

carıldat- (жарылдат-) *ett.* **carılда-**

carıldattır- (жарылдаттыр-) *ett.*

carıldat-

carıldattırıuu (жарылдаттыруу) *mast.* **carıldattır-**

carıldatuu (жарылдатуу) *mast.*

carıldat-

carıldoo (жарылдоо) *mast.* **carılда-**

carık (жарк) Işıl ışıl, parıl parıl. “*Salihtin kolundagı şakek carık dey tüştü / Salih’in parmağındaki yüzük aniden*

parladı” (Abu-Bakar, CAT. 2013, 1: 102).

cark et- (жарк эт-) Parlamak, ışıldamak. “... *carık cıldızday cark etken talantuu caş adam ... / ... parlak yıldız gibi ışıldayan yetenekli genç adam ...*” (Rıskul, CAT. 2013, 3: 136).

carkılda- (жаркылда-) 1. Aydınlanmak, parlamak, ışık saçmak. “*Maşine kara coldo, aynegin küngö carkıldatıp, çañızgıtıp kelatat / Güneş ışığından camları parlayan araba kara yolda toz yarak geliyor*” (Kerimov, CAT. 2012, 6: 28). 2. Neşelenmek, morali yüksek olmak. “*Calgız kızım Aynaştı carkıldap, caynap turup eldin aldında toy, tamaşa menen uzatambı dedim ele / Yalnız kızım Aynaş’ı neşeli bir şekilde, düğün vererek gönderirim diyordum*” (Cantöşev, CAT. 2011, 11: 100).

carkıldak (жаркылдак) Güler yüzlü, sevecen.

carkıldat- (жаркылдат-) *ett.*

carkılda-

carkıldatuu (жаркылдатуу) *mast.*

carkıldat-

carkıldoo (жаркылдоо) *mast.*

carkılda-

carkıra- (жаркыра-) *bk. carkılda-*. “... *carkırgan eki çoñ kümüş tabakka kozunun eti tartıldı / ... parlayan iki büyük gümüş tabakta kuzu eti geldi*” (Tazabekov, CAT. 2012, 5: 189).

carkırak (жаркырак) 1. Parlak, ışıltı. 2. Neşeli, keyifli.

carkırat- (жаркырат-) *ett. carkıra-*
carkıratuu (жаркыратуу) *mast.*

carkırat-

carkıroo (жаркыроо) *mast. carkıra-*

caupakta- (жайпакта-) Tüm samimiyetiyle davranmak.

caupaktat- (жайпактат-) *ett.*

caupakta-

caupaktatuu (жайпактатуу) *mast.*

caupaktat-

caupaktoo (жайпактоо) *mast.*

caupakta-

caupaŋda- (жайпаңда-) *bk. caupakta-*

caupaŋdat- (жайпаңдат-) *ett.*

caupaŋda-

caupaŋdatuu (жайпаңдатуу) *mast.*

caupaŋdat-

caupaŋdoo (жайпаңдоо) *mast.*

caupaŋda-

cebire- (жебире-) Çok konuşmak. “... *kayradan telefondo cebiredi / ... tekrar telefonda konuşmaya devam etti*” (Şeldon, CAT. 2011, 11: 152).

cebireş- (жебиреш-) *işt. cebire-*

cebireşüü (жебирешүү) *mast. cebireş-*

cebiret- (жебирет-) *ett. cebire-*

cebiretüü (жебиретүү) *mast. cebiret-*

cebiröö (жебирөө) *mast. cebire-*

celbir-celbir (желбир-желбир) Dalga dalga.

celbirçek (желбирчек) *bk. celbirööç.*

celbire- (желбире-) Dalgalanmak, hareketli olmak, kırıdamak. “... *butaktarına baylangan miñ san türkün tüs çöpörök ayrındıları celge celbirep ... / ... dallarına bağlanmış binlerce çeşitli renklerdeki kumaş parçaları esintide kırıdayıp ...*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 23).

celbirek (желбирек) Dalgalı.

celbiret- (желбирет-) *ett. celbire-*

celbiretüü (желбиретүү) *mast.*

celbiret-

celbiröö (желбирөө) *mast. celbire-*

celbirööç (желбирөөч) 1. Saç ya da boyuna takılan takı, küpe. 2. Bazı hayvanların boyunlarının iki yanından sarkan ve sallanan deri uzatılar.

celbirtte- (желбиртте-) Dalgalanmak, uçşmak. “*Şamalga celbirttegen tuulardın dooşu astında, çatır içinde ... ün-sözsüz oturdu / Rüzgarda uçşan bayrakların sesi altında, çatıda ... sessiz sedasız oturuyordu*” (CA4. 2008: 455).

celbirttet- (желбирттет-) *ett.*
celbirtte-

celbirttetüü (желбиртетүү) *mast.*

celbirttet-

celbirttöö (желбиртөө) *mast.*

celbirtte-

celp et- (желп эт-) 1. Dalgalanmak, sallanmak. 2. Püfür püfür, rüzgarın hafif ve serin esmesi.

celp-celp (желп-желп) Püfür püfür, rüzgar hafif ve serin biçimde esmek.

celp-celp et- (желп-желп эт-) *bk.*

celbire-

celpilde- (желпилде-) Savrulmak, dalgalanmak, ileri geri sallanmak. “*Celekter ele celpildeyt / Bayraklar dalgalanmakta*” (Puşkin, CAT. 2013, 9: 137).

celpildek (желпилдек) Sallanan, dalgalanan.

celpildeş- (желпилдеш-) *işt.* **celpilde-**

celpildeşüü (желпилдшүү) *mast.*

celpildeş-

celpildet- (желпилдет-) *ett.* **celpilde-**

celpildetüü (желпилдетүү) *mast.*

celpildet-

celpildöö (желпилдөө) *mast.* **celpilde-**

serең (жепен) *bk.* **serең-serең.**

serең-serең (жепен-жепен) Kısa boylu kişilerin çevikçe hareketi.

serеңde- (жепенде-) *bk.* **serең-serең et-**

serеңdet- (жепендет-) *ett.* **serеңde-**

serеңdetüü (жепендетүү) *mast.*

serеңdet-

serеңdöö (жепендөө) *mast.* **serеңde-**

cepilde- (жепилде-) Saygılı ve her zaman mütevazılıkla yardıma hazır olmak.

cepildek (жепилдек) Çevikçe hareket eden.

cepildet- (жепилдет-) *ett.* **cepilde-**

cepildetüü (жепилдетүү) *mast.*

cepildet-

cepildöö (жепилдөө) *mast.* **cepilde-**

cepirekey (жепирекей) Alçakça, kısaca.

cepireң-serireң et- (жепирең-жепирең эт-) *bk.* **cepireңde-**

cepireңde- (жепиреңде-) Alçak, kısa, yassı olmak, kısa insanların hareket etmesi.

cepireңdet- (жепиреңдет-) *ett.*

cepireңde-

cepireңdetüü (жепиреңдетүү) *mast.*

cepireңdet-

cepireңdöö (жепиреңдөө) *mast.*

cepireңde-

cepirey- (жепирей-) Kısa, alçak olmak. “*cepireygen cer tamdın eşign çuyk çuyk etkize açır bir ayal çıga kaldı / alçak mustakil evin gıcırdayan kapısını açarak bir kadın çıktı*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 93).

cepireyt- (жепирейт-) *ett.* **cepirey-**

cepireytüü (жепирейтүү) *mast.*

cepireyt-

cepireyüü (жепирейүү) *mast.* **cepirey-**

cıbilcı- (жыбылжы-) 1. Sızmak, yavaş yavaş akmak. “*... uurtundan cılcıp, cıbilcıy agıp kalgan ak köbük süt / ...*

ağızından yavaşça sızarak akmış olan beyaz köpüklü süt” (Mambet, CAT. 2011, 12: 26). 2. Yavaş, sessiz, sakin, huzurluca “*Tört kalak bir malda suu şilep kayık kalıbınça cıbilcıp barat / Dört kürek birden çalışıp kayık yavaşça ileliyordu*” (CA3. 2008: 318).

cıbilcıt- (жыбылжыт-) *ett.* **cıbilcı-**

cıbcıtuu (жыбылжытуу) mast. cıbcıt-

cıbcıuu (жыбылжуу) mast. cıbcı-

cıbıñ (жыбың) Kırpma, göz kapaklarını açır karama.

cıbıñ et- (жыбың эт-) bk. cıbıñda-

cıbıñ- cıbıñ (жыбың-жыбың) bk. cıbıñ.

cıbıñ-cıbıñ et- (жыбың-жыбың эт-) bk. cıbıñda-

cıbıñda- (жыбыңда-) 1. Göz kapaklarını açır kapatmak, kırpmak. 2. Uzakta her hangi bir ışık yanıp sönmek.

cıbıñdat- (жыбыңдат-) ett. cıbıñda-

cıbıñdatuu (жыбыңдатуу) mast. cıbıñdat-

cıbıñdoo (жыбыңдоо) mast. cıbıñda-

cıbir (жыбыр) Kabartılı, kabarcıklı, pürtüklü.

cıbıra- (жыбыра-) Kaynaşmak, çok sayıda olmak. “Kumurskaday cıbirap, // kumçalıp sansız köptü kör! / karınca gibi kaynayan, kum gibi sayı yetmez kalabalığı gör!” (BE. 2010: 1529)

cıbirat- (жыбырат-) ett. cıbıra-

cıbiratuu (жыбыратуу) mast. cıbirat-

cıbıroo (жыбыроо) mast. cıbıra-

cıkılда- (жыкылда-) Dolu dolu, dolup taşamak.

cıkıldat- (жыкылдат-) ett. cıkылда-

cıkıldatuu (жыкылдатуу) mast. cıkылда-

cıkıldoo (жыкылдоо) mast. cıkылда-

cılbiş- (жылбыш-) Kaymak, yerinden oynamak. “Döngölöktör tormozgo boy berbey erip caagan sıygalak karda arki-terki cılbişat / Tekerlekler frene baş eğmeyip eriyerek yağan karda yerinde duramayıp oraya buraya kaymakta”(CA1. 2008: 308).

cılbişkak (жылбышкак) 1. Kaygan. 2. Kaypak, dönek.

cılbişma (жылбышма) Düz, pürüzsüz, kaygan.

cılbiştir- (жылбыштыр-) ett. cılbiş-

cılbiştiruu (жылбыштыруу) mast. cılbiştir-

cılbişuu (жылбышуу) mast. cılbiş-

cılcaкта- (жылжакта-) Yerli yersiz gülmek, sırtmak.

cılcaktat- (жылжактат-) ett. cılcaкта- cılcaktatuu (жылжактатуу) mast. cılcaкта-

cılcaктоо (жылжактоо) mast. cılcaкта-

cılcaңда- (жылжанда-) bk. cılcaкта-

cılcaңdat- (жылжандат-) ett. cılcaңда-

cılcaңdatuu (жылжандатуу) mast. cılcaңdat-

cılcaңdoo (жылжандоо) mast. cılcaңда-

cılci- (жылжы-) 1. Sızmak, sızarak akmak. “...bulak-bulak erigen cuular cılciп agıp cattı / kaynak kaynak eriyen sular sızarak akıyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 5). 2. Yavaşça ilerlemek. “Kayık emi öz betinçe cılciп, tuman içinde dayainsız bagıtka ketip barattı / Kayık artık kendi kendine yavaşça ilerleyip, belirsiz tarafa yol aldı” (CA3. 2008: 395).

cılciкта- (жылжыкта-) bk. cılciңда-

cılciktat- (жылжыктат-) ett. cılciкта- cılciktatuu (жылжыктатуу) mast. cılciktat-

cılciктоо (жылжыктоо) mast. cılciкта-

cılciлiкта- (жылжылыкта-) Aşırı saçma ve yersiz davranışlarda bulunmak, yerli yersiz gülmek, konuşmak.

cılciлiktat- (жылжылыктат-) ett. cılciлiкта-

cılcılıktatuu (ЖЫЛЖЫЛЫКТАТУУ) *mast.* cılcılıktat-.

cılcılıktoo (ЖЫЛЖЫЛЫКТОО) *mast.* cılcılıkta-.

cılcıñda- (ЖЫЛЖЫҢДА-) Gereкли gereksiz gülmek, sırtıtmak.

cılcıñdat- (ЖЫЛЖЫҢДАТ-) *ett.* cılcıñda-.

cılcıñdatuu (ЖЫЛЖЫҢДАТУУ) *mast.* cılcıñdat-.

cılcıñdoo (ЖЫЛЖЫҢДОО) *mast.* cılcıñda-.

cılcıt- (ЖЫЛЖЫТ-) *ett.* cılcıt-.

cılcıtuu (ЖЫЛЖЫТУУ) *mast.* cılcıt-.

cılcıy- (ЖЫЛЖЫЙ-) Göz iyice kısılmak, yumulmak.

cılcıyt- (ЖЫЛЖЫЙТ-) *ett.* cılcıy-.

cılcıytuu (ЖЫЛЖЫЙТУУ) *mast.* cılcıyt-.

cılcıyuu (ЖЫЛЖЫЮУ) *mast.* cılcıy-.

cılcıuu (ЖЫЛЖУУ) *mast.* cılcı-.

cılmalañda- (ЖЫЛМАЛАҢДА-) Devamlı yersiz sırtıp durmak.

cılmalañdat- (ЖЫЛМАЛАҢДАТ-) *ett.* cılmalañda-.

cılmalañdatuu (ЖЫЛМАЛАҢДАТУУ) *mast.* cılmalañdat-.

cılmalañdoo (ЖЫЛМАЛАҢДОО) *mast.* cılmalañda-.

cılmañ (ЖЫЛМАҢ) Gülmseyen, sırtan.

cılmañ-cılmañ (ЖЫЛМАҢ-ЖЫЛМАҢ) *bk.* cılmañ.

cılmañda- (ЖЫЛМАҢДА-) Gülmsemek. “*Agay keçirip koyunuz! – dedi carokerlenip cılmañdap* / “Ночам özer dilerim” - diye sevecenli bir şekilde gülümsedi” (Zarlıkova, CAT. 2011, 12: 51).

cılmañdaş- (ЖЫЛМАҢДАШ-) *işt.* cılmañda-.

cılmañdaşuu (ЖЫЛМАҢДАШУУ) *mast.* cılmañdaş-.

cılmañdat- (ЖЫЛМАҢДАТ-) *ett.* cılmañda-.

cılmañdatuu (ЖЫЛМАҢДАТУУ) *mast.* cılmañdat-.

cılmañdoo (ЖЫЛМАҢДОО) *mast.* cılmañda-.

cılmañ- (ЖЫЛМАЙ-) Gülmsemek. “*Ordunana tez tura kalıp, cibek köynögü şuudurap, baktıluu ayaldarday özgöçö cılmañıp külümsürödü* / İpek elbisesi hışırdatarak ayağa kalkıp, mutlu kadınlar gibi parlayarak gülümsedi” (Tolstoy, CAT. 2012, 11: 97).

cılmañyınkı (ЖЫЛМАЙЫНКИ) Gülmser durumda.

cılmañt- (ЖЫЛМАЙТ-) *ett.* cılmañ-.

cılmañtuu (ЖЫЛМАЙТУУ) *mast.* cılmañt-.

cılmañyuu (ЖЫЛМАЙЮУ) *mast.* cılmañ-.

cılmañ (ЖЫЛМЫҢ) *bk.* cılmañ.

cılmañda- (ЖЫЛМЫҢДА-) *bk.* cılmañda-.

cılmañdat- (ЖЫЛМЫҢДАТ-) *ett.* cılmañda-.

cılmañdatuu (ЖЫЛМЫҢДАТУУ) *mast.* cılmañdat-.

cılmañdoo (ЖЫЛМЫҢДОО) *mast.* cılmañda-.

cılmañş- (ЖЫЛМЫШ-) Kayarak, sızmak sıyrılarak inmek. “*Karıya samolettun tumşugu karga sayılğanın, anan artka karay cılmañşıp barıp, bir çoñ taşka takılğanın daana körüp turdu* / Yaşlı adam uçağın ön kısmı kara batarak düşüp, sonra arkaya doğru kayarak gidip bir büyük taşta takıldığını izliyordu” (Bahti, CAT. 2012, 3: 163).

cılmañştır- (ЖЫЛМЫШТЫР-) *ett.* cılmañş-.

cılmañştıruu (ЖЫЛМЫШТЫРУУ) *mast.* cılmañştır-.

cılmañşuu (ЖЫЛМЫШУУ) *mast.* cılmañş-.

cılmañşuu (ЖЫЛПЫЛДА-) 1. Elde tutulamıyacak şekilde sızmak, akmak. 2. Kurnazlık yapmak, kandırmak.

cılmañşat- (ЖЫЛПЫЛДАТ-) *ett.* cılmañşat-.

cılıldatuu (ЖЫЛЫЛДАТУУ) *mast.* **cılıldat-**

cılıldoo (ЖЫЛЫЛДОО) *mast.* **cılılda-**
cılıt (ЖЫЛТ) 1. Parlak, ışııl ışııl, pırıl pırıl.
“Sıpaylar turgan cerden başka cerde bir
dagı cılıt etken carık cok / Sıpayların
olduğu yerden başka hiç bir yerde
parıldayan bir ışık yok” (TK. 1998: 51).
2. Hareketin birdenbire oluşunu belirtir.
“Anğıça çoñ taştardın arasınan canağı
köğüş kölökö dagı cılıt dep körüdü / O
sırada büyük taşların arasından daha
önce de görmüş olduğu mavimsi gölge
aniden ortaya çıkıp tekrar kayboldu”
(CA5. 2008: 385).

cılıt ber- (ЖЫЛТ БЕР-) *bk.* **cılıt koy-**. “...
*eptep tigil kişige körünböy cılıt berip
ketüünün araketinde bolup akırın
bastım ... / ... o kişiye gözükmeden
kaybolmak amaçlı yavaşça ilerledim ...*”
(Bektenov, CAT. 2011, 12: 209).

cılıt et- (ЖЫЛТ ЭТ-) 1. Aniden ışık
saçmak, birdenbire parlamak. “Dabiş
cakin gelip şamdın calını cılıt etti / Ses
yakınlardan gelerek, mumun ışığı
parladı” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 105).
2. *bk.* **cılıt koy-**.

cılıt etme (ЖЫЛТ ЭТМЕ) Yakalanmayan,
çabuk, çevik davranan, kurnaz.

cılıt koy- (ЖЫЛТ КОЙ-) Birden bire yok
olmak, kaybolmak. “Açkadan özörgön,
ısıktan erdi kebersip, tili kurgagan men,
emne için uşu çañ coldon cılıt koyup
kaçıp kete albaym / Açlıktan karmıma
kramplar girmiş, dudaklarım yarılıp,
dilim kurumuş ben, neden bu tozlu
yoldan yok olup kaçıp gidemiyorum!”
(Dumbadze, CAT. 2011, 12: 153).

cılıt-cılıt (ЖЫЛТ-ЖЫЛТ) Parıl parıl, pırıl
pırıl, ışııl ışııl. “Mayda çabaktar suu
içinde cılıt-cılıt san cetkistey cıbrayt /
Küçük balıklar su içinde pırıl pırıl

ederek çok sayıda bulunuyordu” (TS.
1988: 281).

cılıt-cult (ЖЫЛТ-ЖУЛТ) *bk.* **cılıt-cılıt.**
“Keçinde söriüdü otursa ele bak
taraptan cılıt-cult carık çıgat imiş /
Akaşamüstü çardakta oturduğunda
ağaçların olduğu yerden parıl parıl ışık
görmüşmiş” (Rabiya, CAT. 2013, 3:
71).

cılıtda- (ЖЫЛТЫЛДА-) Pırıldamak,
parıldamak, ışıldamak. “Cıldızdar
kudum altın şakektey cılıtdaşıp,
uçkunday carığın çaçat / Yıldızlar aynı
altın yüzük gibi parlayıp, kıvılcım gibi
ışık saçarlar” (Askarov, CAT. 2011, 3:
88).

cılıtdak (ЖЫЛТЫЛДАК) Pırılıt, parılıt,
ışıltı.

cılıtdat- (ЖЫЛТЫЛДАТ-) *ett.* **cılıtda-**.

cılıtdattır- (ЖЫЛТЫЛДАТТЫР-) *ett.*
cılıtdat-.

cılıtdattıruu (ЖЫЛТЫЛДАТТЫРУУ)
mast. **cılıtdattır-**.

cılıtdatuu (ЖЫЛТЫЛДАТУУ) *mast.*
cılıtdat-.

cılıldoo (ЖЫЛТЫЛДОО) *mast.* **cılılda-**.
cılıñda- (ЖЫЛТЫНДА-) Nazlanmak,
cilve yapmak.

cılıñdat- (ЖЫЛТЫНДАТ-) *ett.* **cılıñda-**.
cılıñdatuu (ЖЫЛТЫНДАТУУ) *mast.*
cılıñdat-.

cılıñdoo (ЖЫЛТЫНДОО) *mast.*
cılıñda-.

cılıtır (ЖЫЛТЫР) Parlak, ışıltılı. “...
*içkeni bayağı ele tübüdü cılıtır taştarı
kubulgan kaşka suu / ... içtiği o eski,
dibinde parlak taşları olan akar suu*”
(CA2. 2008: 244).

cılıtır- (ЖЫЛТЫРА-) Parlamak,
pırıldamak, ışıldamak. “...
*cumuşçuların üylörünün ayrımdarınan
gana cılıtıragan carık çıkpaşa, köbü
uykuda öñdönöt / ... işçilerin evlerinin*

çok azında parlayan ışık var, çoğu uykuda galiba” (Zarlıkova, CAT. 2011, 12: 47).

cıtırakan (жылтыраган) Parlak.

cıtırak (жылтырак) Hediye poşeti vb. parlayan, ışıldayan şeyler. “*Depteri tatınakay eken, sırtına katuu kagazdı köktöp anı cuka cıtırak menen kaptap koyuptur / Defteri güzel imiş, onun dışını kalın kağıt ile süsleyip, ince parlak hediye poşeti ile kaplamıştı*” (CA7. 2008: 415).

cıtırat- (жылтырат-) *ett. cıtırat-*.

cıtıratuu (жылтыратуу) *mast. cıtırat-*.

cıtırkan (жылтыркан) Hayvanların yediği çok yıllık bir ot türü.

cıtıroo (жылтыроо) *mast. cıtırat-*.

cım (жым) Çok sessiz. “*Beşiktegi berişte “kıñ” debey cım uktay bedi / Beşikteki bebek gık demeden sessizce uyuyordu*” (TS. 1988: 23).

cım bol- (жым бол-) Sessiz olmak, sesizleşmek, susmak, yok omak, kaybolmak. “*Bakit da, etegin cıloologon ırıs da cım-m boldu / Bakıt da, yanında olan tek riskı da artık yoktu*” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 94).

cım debe- (жым дебе-) Susmak, sessiz kalmak.

cım dey tüş- (жым дей түш-) İçin için sevinmek, çok sevinmek, mutlu olmak. “*Tigil adam içnen cım dey tüştü / O adam içinden mutlu oldu*” (Karim, CAT. 2013, 2: 7).

cım et- (жым эт-) *bk. cım-cım et-*.

cım-cım (жым-жым) Pırıl pırıl, ışıltı ışıltı.

cım-cım bol- (жым-жым бол-) Sessiz olmak, gizlenmek, saklanmak. “*Emi çoñ çuu bolup, baarımızdı kamatat go desem, bul okuya oşol boydon cım-cım bolup kaldı / Bundan sonra büyük*

gerginlik çıkıp hepimizi hapise atarlar derken, bu olanlar sessizce kapandı” (Akunova, CAT. 2013, 4: 56).

cım-cım et- (жым-жым эт-) Parlamak, ışıldamak.

cım-cım kül- (жым-жым күл-) Gülümsemek.

“*Can-canında kelatkandardın içten cım-cım külüşkөнүн sezip al colu Nurmoldo ündögön emes / Yan tarafında yürüyenlerin içlerinden gülüşüklerini hissedip o gün hiç bir şey dememişti*” (TS. 1988: 35).

cımcırt (жымжырт) Çok sessiz. “*Kişi çaşabagansıp koşunalar tarap da cımcırt / Yaşayan kimse yokmuş gibi komşular taraf çok sessiz*” (Karayev, CAT. 2011, 4: 135).

cım kül- (жым күл-) Gözleri parlayarak gülümsemek. “*... kiçinesinde eşitken nakıl kep da esine tüşüp, içinen cım külüp atasına canday bastırıldı / ... küçükken işittiği bir atasözü aklına gelip, içinden gülümseyerek babasına yaklaşıp atı onunkiyle eşit yürüttü*” (TS. 1988: 13).

cımilda- (жымылда-) Tertemiz, pırıl pırıl olmak, düz, pürüzsüz, parlak olmak. “*... kümüz saçı eki iyninen ıldıy ak şalıday tögölüp, müyüz tarak menen cımilda taralgan anı burumdap örüp koyo turgan / ... kümüz saçı iki omzundan beyaz ipek gibi aşağıya dökülüp, boynuz tarak ile dümdüz taranmış ve güzelce örülmüştü*” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 82).

cımildak (жымылдак) Düzgün, pürüzsüz, parlak. 2. Tertemiz, pırıl pırıl.

cımildat- (жымылдат-) *ett. cımilda-*.

cımildattır- (жымылдаттыр-) *ett. cımildat-*.

cımildattıruu (жымылдаттыруу) *mast. cımildattır-*.

cımildatuu (жымылдатуу) mast. cımildat-

cımildoo (жымылдоо) mast. cımilda-. cımıñ (жымың) 1. Yanıp sönme, bir görünür, bir görülmez durumda olmak, parıldama. 2. Mutluluktan sevinme, gülme. “*İçimen cımıñ ete eşikke atıp çıktım / İçten çe sevinerek dışarıya koşarak çıktım*” (İsmailova, CAT. 2012, 5: 57).

cımıñ et- (жымың эт-) 1. Sevinerek gülümsemek. “*Totu meni karap, cımıñ ete külüp koydu / Totu bana bakarak sevinerek gülümsedi*” (Karatal, CAT. 2013, 2: 42). 2. Birden parlamak, ışıldamak.

cımıñ-cımıñ et- (жымың-жымың эт-) 1. Parlamak, ışıldamak. “*Top cıldız meni karap-karap, cımıñ-cımıñ etip sargaya baştağan eken / Yıldızların hepsi bana bakıp bakıp, parıl parıl parlayarak sararmaya başlamışlar*” (Apilov, CAT. 2012, 6: 244).

cımıñda- (жымыңда-) 1. Yanıp sönme, bir görünür bir görünmez durumda olmak. “*Ulamdan ulam kün bürkülüp, cımıñdagan cıldızdar asmandı kaptagan kara buluttun daldasına caşımuuda / Her an hava kapanarak yanıp sönen yıldızlar gökyüzünü kaplayan kara bulutların arkasında kaldı*” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 85). 2. Sevinçten, mutluluktan, neşeden gülümsemek. “*... öñü da bir başkaça nurduu tartıp, cımıñdap caynap turdu / .. teni daha da değışik ışık saçarak, yüzü mutlulutan parlıyordu*” (Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 102).

cımıñdat- (жымыңдат-) ett. cımıñda-. cımıñdatuu (жымыңдатуу) mast. cımıñdat-

cımıñdoo (жымыңдоо) mast. cımıñda-

cımır- (жымыр-) 1. Gizlemek, saklamak. **cımıray- (жымырай-) 1.** Düzgün, temiz. “*Edilbaydın ayalı durus kişi, sırt turpatı da durus, üy için cımıraytıp karmaganı da durus / Edilbay’ın karısı dürüst bir insan, dış görünüşü de düzgün, evi tertemiz tutması da güzel*” (CA4. 2008: 38).

cımırayt- (жымырайт-) ett. cımıray-. cımıraytuu (жымырайтуу) mast. cımırayt-

cımırayuu (жымыраюу) mast. cımıray-

cımırıl- (жымырыл-) edl. cımır-

cımırılıu (жымырылуу) mast. cımırıl-

cımırt- (жымырт-) ett. cımır-

cımırtuu (жымыртуу) mast. cımırt-

cımırıuu (жымыруу) mast. cımır-

cımıy- (жымый-) 1. Belli etmeksizin gülme, gülümsemek, sevinmek. “*Boronduga cakındagan sayın Edigeey murutunun astınan cımıyıp, buerden ketkenine köp cıl bolgondoy tereze tübündö küypöñdödü / Borondu’ya yaklaştıkça Edigeey bıyık altından gülümseyip, buradan gideli bir çok yıl geçmiş gibi pencerenin dibinde sevnüyordu*” (CA4. 2008: 335).

cımıyt- (жымыйт-) ett. cımıy-

cımıytuu (жымыйттуу) mast. cımıyt-

cımıyuu (жымыюу) mast. cımıy-

cımıpy- (жымыпый-) 1. İçin için gülme, sevinmek.

cımıpyt- (жымыпыйт-) ett. cımıpy-

cımıpytuu (жымыпыйтуу) mast. cımıpyt-

cımıpyuu (жымыпыюу) mast. cımıpy-

cımsal (жымысал) 1. Düzgün, düz, pürüzsüz. “*Beşmantının cejindeki kaçankı bir ayrığı cımsal camalğan – mına uşulardın baardığı meerimdüü, işmer enenin enelik kamkordugun*

körsötüp turat / Montunun kolundaki eski bir yırtığı düzgün bir şekilde dikilmiş – işte bunlar merhametli, çalışkan ananın anneliğini gösterir” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 14). 2. Açık ve net olmayan, örtülü, örtmece.

cımsalda- (жымсалда-) 1. Düzgünleştirmek, düzenlemek. “*Bul cımsaldanbaybı, ojolboybu birtke da bolso* / Bu düzelmez mi, çok az bile olsa düzgünleşmez mi” (TK. 1990: 123). 2. Olumsuz yönleri gizlemek, örtmek. “... *aytayın degen içki naarazıçılık oyun, kıyıtıp, kupuya cımsaldap aytuu üçün koldongon birden bir bayandoo ikması eken* / ... söylemek istediği iç dünyasındaki düşünceyi, memnuniyetsizliği gizlice söylemek için kullandığı bir yöntemmiş” (Abdırzakov, CAT. 2013, 5: 135).

cımsaldat- (жымсалдат-) *ett.*
cımsalda-

cımsaldatuu (жымсалдатуу) *mast.*
cımsaldat-

cımsaldoo (жымсалдоо) *mast.*
cımsalda-

cııra- (жыңыра-) *hlk.* Şingirdamak, tıngirdamak.

cıırat- (жыңырат-) *ett.* **cıırat-**

cııratuu (жыңыратуу) *mast.* **cıırat-**
cııroo (жыңыроо) *mast.* **cııra-**

cır et- (жып эт-) Çok çabuk, tezlikle hareket etmek.

cırılда- (жыпылда-) Çabukça hareket etmek.

cırıldat- (жыпылдат-) *ett.* **cırılда-**

cırıldatuu (жыпылдатуу) *mast.*
cırıldat-

cırıldoo (жыпылдоо) *mast.* **cırılда-**

cırılıkta- (жыпылыкта-) Çabuk çabuk göz kırpmak.

cırılıktat- (жыпылыктат-) *ett.*
cırılıkta-

cırılıktatuu (жыпылыктатуу) *mast.*
cırılıktat-

cırılıktoo (жыпылыктоо) *mast.*
cırılıкта-

cır- (жыр-) Yarmak, delmek, yırtmak, çizmek, yaralamak. “*Şorluu caş çıyrıkkan cüzümdü ciup turdu, tosmasu cırılğan suuça toktoboy* / Bariyeri delinmiş suu gibi tuzlu göz yaşı durmadan akarak üşüyen yüzünü yıkıyordu” (İlyas uulu, CAT. 2013, 4: 191).

cırakta- (жыржакта-) Yersiz şaka yaparak gülmek.

cıraktaş- (жыржакташ-) *işt.*
cırakta-

cıraktaşuu (жыржакташуу) *mast.*
cıraktaş--.

cıraktat- (жыржактат-) *ett.*
cırakta-

cıraktatuu (жыржактатуу) *mast.*
cıraktat-

cıraktoo (жыржактоо) *mast.*
cırakta-

cırdır- (жырдыр-) *ett.* **cır-**

cırdıruu (жырдыруу) *mast.* **cırdır-**

cırık (жырык) Delik, yarılmış, yırtık. “... *özü kiçinesiden bagıp çoñoytkon, Kökserek ekenin salpañdagan cırık kulağınan taanıdı* / ... daha yavruyken bakarak büyüttüğü Kökserek olduğunu sallanan yırtık kulağından tanıdı” (Auezov, CAT. 2013, 7: 154).

cırıl- (жырыл-) *edl.* **cır-**

cırılıu (жырылуу) *mast.* **cırıl-**

cırtak (жыртақ) Gözleri kısık, düzgün değil. “*Şırıktay simbattuu cakşı ele bala eken. Bir kemtiği sol közü cırtak eken baykuştun ...* / Sırık gibi uzun boylu iyi çocukmuş, tek eksigi sol gözü düzgün değilmiş zavallının” (TS. 1988: 21).

cirtakta- (жыртакта-) 1. Gözleri kısık şekilde bakmak. 2. Şişmiş, kızarmış, ağlamaklı gözlerle bakmak.

cirtaktaş- (жыртакташ-) *işt.*
cirtakta-

cirtaktaşuu (жыртакташуу) *mast.*

cirtaktaş-

cirtaktat- (жыртактат-) *ett.* **cirtakta-**

cirtaktatuu (жыртактатуу) *mast.*

cirtaktat-

cirtaktoo (жыртактоо) *mast.*

cirtakta-

cirtalaŋda- (жырталаңда-) *bk.*

cirtakta-

cirtalaŋdat- (жырталаңдат-) *ett.*

cirtalaŋda-

cirtalaŋdatuu (жырталаңдатуу)

mast. **cirtalaŋdat-**

cirtalaŋdoo (жырталандоо) *mast.*

cirtalaŋda-

cirtaŋ (жыртаң) *bk.* **cirtak.**

cirtaŋ cirtaŋ et- (жыртаң жыртаң эт-) *bk.* **cirtaŋda-**

cirtaŋda- (жыртаңда-) *bk.* **cirtakta-**

cirtaŋdat- (жыртаңдат-) *ett.*

cirtaŋda-

cirtaŋdatuu (жыртаңдатуу) *mast.*

cirtaŋdat-

cirtaŋdoo (жыртаңдоо) *mast.*

cirtaŋda-

cirtay- (жыртай-) Gözleri kısık şekilde açılmak, gözleri şişip, kızarak. “*Küyö, sadaga közüñö emne boldu cirtayıp, cana ele soo emes bele? / Damat, gözlerine ne oldu böyele? Şişerek kısılmış, daha biraz önce iyidi*” (TS. 1988: 23).

cirtayt- (жыртайт-) *ett.* **cirtay-**

cirtaytuu (жыртайттуу) *mast.* **cirtayt-**

cirtayuu (жыртаюу) *mast.* **cirtay-**

ciruu (жыруу) *mast.* **cir-**

cış- (жыш-) Ovmak, ovalamak.

cış- (жышы-) Ovalamak, çitilemek. “*Kempir anın denelerin cışıp, kıtay samını menen ezgilep cuugan / Yaşlı kadın onun vücudunu ovalayıp, Çin sabunuyla yıkamıştı*” (Rayev, CAT. 2013, 2: 62).

cışıl- (жышыл-) *edl.* **cış-**

cışıluu (жышылуу) *mast.* **cışıl-**

cışın- (жышын-) *dnş.* **cış-**

cışınuu (жышынуу) *mast.* **cışın-**

cışıt- (жышыт-) *ett.* **cış-**

cışıtuu (жышытуу) *mast.* **cışıt-**

cışuu (жышуу) *mast.* **cış-**

cışkıla- (жышкыла-) Devamlı, tekrar tekrar ovmak.

cışmala- (жышмала-) *bk.* **cışkıla-**

cikiy- (жикий-) Omuzlarını yukarı kaldırıp, boynunu aşağı çekmek.

cikiyt- (жикийт-) *ett.* **cikiy-**

cikiytüü (жикийтүү) *mast.* **cikiyt-**

cikiyüü (жикийүү) *mask.* **cikiy-**

cipkir- (жипкир-) İğrenmek, tiksilmek, midesi bulanmak, beğenmemek, nefret etmek. “*Colborsko bir çeti cipkirensip, bir çeti booru oorugansıpbeti, başın tırcıyta karap turdu / Colborsa bir yandan iğrenerek, bir yandan da içi acıyarak yüzünü buruştura buruştura bakıyordu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 13).

cipkirt- (жипкирт-) *ett.* **cipkir-**

cipkirtüü (жипкиртүү) *mast.* **cipkirt-**

cipkirüü (жипкирүү) *mast.* **cipkir-**

cobura- (жобура-) Söylenmek, mırıldanmak, konuşmak. “*Al emi maşınadan tüşkön çet eldikter birin biri tikteşip, bir nerselerdi coburaşıp, baştarın iykeşti / Arabadan inen yabancı uyruklular birbirine bakarak, bir şeyler konuşup, kafalarını salladılar*” (Kırgız, CAT. 2013, 1: 64).

coburaş- (жобураш-) *işt.* **cobura-**

coburaşuu (жобурашуу) *mast.*
coburaş-

coburat- (жобурат-) *ett.* **cobura-**

coburatuu (жобуратуу) *mast.*
coburat-

coburoo (жобуроо) *mast.* **cobura-**

colcoy- (жолжой-) Şişmanca,
tombulca.

colcoyt- (жолжойт-) *ett.* **colcoy-**

colcoytuu (жолжойтуу) *mast.*
colcoyt-

colcoyuu (жолжоюу) *mast.* **colcoy-**

coodur (жоодур) Güzel bakışlı,
sevimli, hoş. “... *kandaydır sinaganday*
coodur karaşın sezip cürgön elem / ...
nedense test eder gibi güzel baktığını
hissetmişim” (Sadırbaev, CAT. 2012,
4: 33).

coodura- (жоодура-) Gülümsemek,
ışıldamak, güzel, hoş görünümde
olmak. “*Kara közdör coodurap tursa*
şagin sındırgım kelbeyt / Sıyah gözleri
ışıldayarak bakarken gönlünü kırmak
istemem” (Toktomuşev, CAT. 2013, 2:
136).

coodurat- (жоодурат-) *ett.* **coodura-**

cooduratuu (жоодуратуу) *mast.*
coodurat-

cooduroo (жоодуроо) *mast.* **coodura-**

cortokto- (жортокто-) Atların
ahenklice yürümesi.

cortoktoo (жортоктоо) *mast.*
cortokto-

cortoktot- (жортоктот-) *ett.* **cortokto-**

cortoktotuu (жортоктотуу) *mast.*
cortoktot-

cöcürö- (жөжүрө-) Küçük ve kısa
canlıların küçük küçük adımlarla
yürümesi, yürümek, yürümeye
çalışmak, kıpırdamak. “...
cumurtakadan kızıl et balapan çegilip
çığıp ata-enesi ulam biri cöcürötüp,
kanatının altına çasıyıp, ısık aptaptan,

suuk camgırdan kalkalap, ulam biri
caratkan buyrugan cemin tumşuguna
tiştep taşıp, özülörü cebey cedirip,
özülörünün boo cündörün cıdıtıp,
çalgayların tüşürüp bağıştı go / ...
yumurtadan kırmızı et yavru çıkınca,
anne babası sırayla küçük canlıyı
kıpırdatarak kanatlarının altına alıp,
sıcaktan, soğuktan, yağmurdan
koruyarak, sırayla yemek taşıyıp,
kendileri yemeden ona yedirerek, kendi
tüylerini kanatlarını dökerek baktılar”
(TK. 1990: 179).

cöcüröt- (жөжүрөт-) *ett.* **cöcürö-**

cöcürötüü (жөжүрөтүү) *mast.*
cöcüröt-

cöcüröö (жөжүрөө) *mast.* **cöcürö-**

culku- (жүлкү-) Ani hareket yaparak
sarsmak, çekmek, atılmak vb. “ - *Ketçi*
arı!- dep kolumdu culkup aldım / “Uzak
dur benden” diye elimi şiddetle geri
çektim” (CA1. 2008: 319).

culkulda- (жүлкулда-) 1. Silkelenmek,
ani bir hareket ederek vücudu sarsılmak.
“*Ayalım adatınca culkuldatıp ygoto*
albay koyup, muzdak suunu çakalap
çaçkan eken / Eşim her zamanki gibi
vücudumu sarsarak uyandıramayıp,
kovayla soğuk su serpmiş” (Cetigen,
CAT. 2012, 3: 64). 2. Yerinde
duramamak, hareket etmek. “*Añgıça*
kayıрмаğı kolunan culkuldap kalat / O
sırada elindeki oltası yerinden
oynamaya başlar” (Aytmatov, CAT.
2013, 9: 18).

culkuldaş- (жүлкулдаш-) *işt.*

culkulda-

culkuldaşuu (жүлкулдашуу) *mast.*

culkuldaş-

culkuldat- (жүлкулдат-) *ett.*

culkulda-

culkuldatuu (жүлкулдатуу) *mast.*

culkuldat-

culkuldoo (жұлкулдоо) *mast.*
culkulda-

culkun- (жұлкун-) *işt.* **culku-**
“Colbors culkungan sayın dolono solk-solk silkinip, mayda calbıraktarın dir-dir şuuduratıp cattu / Colbors her atıldığında ağaç silkelenerek, küçük yapraklarını hışırdatıyordu” (Cigıtoy, CAT. 2011, 3: 39).

cülcügüy (жүлжүгүй) Kısılmak, kısık, yumulmuş olmak. “Közdörü cülcügüy, biroq karagan ceri közöp ciberçüdöy teşe tiktegen ötkür ... / Gözleri kısık fakat baktığı yeri delecekmiş gibi keskin bir bakışı vardır” (CA7. 2008: 316).

cülcük (жүлжүк) *bk.* **cülcügüy.**
“Üñülö kalsa kabagı kat-kat, kirpiksiz cülcük közü nursuz ... / Morali düşünce alını kat kat kırışır, kirpiksiz kısık gözleri nursuzlaşır” (TS. 1988: 284).

cülcüŋ (жүлжүң) *bk.* **cülcügüy.**

cülcüŋdö- (жүлжүңдө-) *bk.* **cülcüy-**

cülcüŋdöt- (жүлжүңдөт-) *ett.*

cülcüŋdö-

cülcüŋdötüü (жүлжүңдөтүү) *mast.*

cülcüŋdöt-

cülcüŋdöö (жүлжүңдөө) *mast.*

cülcüŋdö-

cülcüy- (жүлжүй-) Kısılmak, yumulmuş olmak. “Ölüktördün közdörü cülcüyüp, bet sööktörü çıgıp, cüzü calpagınan kelgeni baykalat / Ölülerin gözleri kısılıp, elmacık kemikleri çıkıp, yüzleri yassımsı olduğu görülür” (CA7. 2008: 325).

cülcüy- (жүлжүйт-) *ett.* **cülcüy-**

cülcüytüü (жүлжүйтүү) *mast.*

cülcüy-

cülcüyüü (жүлжүйүү) *mast.* **cülcüy-**

Ç

çabalakta- (чабалакта-) 1.

Debelenmek, çırpınmak, tepinmek, kıvıldamak. “Çabalaktap abdan kıynaldı, başınana öydö tartsam da tura albay koydu / Debelenerek canı çok yandı, kafasından tutarak çektiğimde de ayağa kalkamadı” (Maksütova, CAT. 2012, 8: 92).

2. Telaşlanmak. “Çabalaktap köpkö izdedi / Telaşlanarak uzun zaman aradı” (Abdıyeva, CAT. 2010, 12: 33).

çabalaktat- (чабалактат-) *ett.*

çabalakta-

çabalaktatuu (чабалактатуу) *mast.*

çabalaktat-

çabalaktoo (чабалактоо) *mast.*

çabalakta-

çadırakay- (чадыракай) Şişman, şişko.

çadıranda- (чадыранда-) Şişman birinin hareket etmesi.

çadırandat-(чадырандат-) *ett.*

çadıranda-

çadırandatu (чадырандатуу) *mast.*

çadırandat-

çadırandoo (чадырандоо) *mast.*

çadıranda-

çadıray- (чадырай-) Şişman, kilolu görünmek.

çadırayt- (чадырайт-) *ett.* **çadıray-**

çadıraytuu (чадырайттуу) *mast.*

çadırayt-

çadırayuu (чадыраюу) *mast.* **çadıray-**

çak (чак) 1. Şak, eni geniş bi şeyle vurulduğunda çıkan ses. 2. Kılıç ve benzer metal şeyler çarpıştığında çıkan ses. “Kılıç çak dep, oktor uçup uludu. / Kılıç şak derken oklar uçup (sanki) uludular” (Lermontov, CAT. 2012, 3: 208).

çak- (чак-) Kırmak, ezerek parçalamak. “... etin cegenden kiyin ciligip çagıp körsö çuçukka tolup

kalgan eken / ...Etini yedikten sonra kemiğini kırarak ileğe dolmak üzere olduğunu gördü” (Kalbayev, CAT. 2012, 9: 151).

çakçağay (чакчагай) Gözleri kocaman olan.

çakçañ-çakçañ et- (чакчаң-чакчаң эт-) Öfkeden, sinirden gözleri kan çanağına dönmek.

çakçañda- (чакчаңда-) Öfkeden, sinirden gözleri kan çanağına dönmek. “... *kök sakal biröö eki közü çakçañdap, emne aytkanı belgisiz, eki kolu serelep cindenet / ... mavimsi sakallı biri gözlerini kan çanağına dönüştürüp, kollarını kırırdatarak ne dediği anlaşılmas bir şekilde kızılıyordu” (TK. 1990: 267).*

çakçañdaş- (чакчаңдаш-) *işt.*

çakçañda-

çakçañdaşuu (чакчаңдашуу) *mast.*

çakçañdaş-

çakçañdat- (чакчаңдат-) *ett.*

çakçañda-

çakçañdatuu (чакчаңдатуу) *mast.*

çakçañdat-

çakçañdoo (чакчаңдоо) *mast.*

çakçañda-

çakçay- (чакчай-) 1. Gözlerini belirtmek. “*Aman selt karap baydın çakçaygan közünön irayımsız zaardı kördü / Aman zengin beleren gözlerinde acımasız öfke gördü” (TK. 1990: 134).* 2. Işık vurmak. “*Asmanda kün çakçayıp, oy-toonun carçaşıl iranın carıkka balkıtıp şoola çaçat / Göküzündeki güneş ovanın, dağın yemyeşil rengini parlatarak nurlarını saçılıyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 42).*

çakçayt- (чакчайт-) *ett. çakçay-*

çakçaytuu (чакчайтуу) *mast.*

çakçayt-

çakçayuu (чакчаюу) *mast. çakçay-*

çakçiy- (чакчий-) *bk. çakçay-*

çakçiyt- (чакчийт-) *ett. çakçiy-*

çakçiytuu (чакчийтуу) *mast. çakçiyt- çakçiyuu (чакчийуу)* *mast. çakçiy-*

çakilda- (чакылда-) “Şak şak, tak tak” diye ses çıkmak. “*Karañgılıktan murundun şor tartılğanı ugulup, asfaltta takalar eki-üç kurday çakılday tüştü / Akan burunların çekilme sesi duyulan karanlıkta asfaltta eki üç kere tak tak eden topuk sesi geldi” (Rıskeldinova, CAT. 2013, 1: 32).*

çakıldak (чакылдак) Şak şak çıkan ses. “*Ayzada çakıldaktı tuşap, çañıp tüşüp catkan undu, al kandayça kuralıp döbölönüp kelatkanın ünsüz tiktedi / Ayzada şak şak çıkan sesi dinleyip, toz olarak düşen unu, ve değirmenin nasıl kurulduğunu, çalıştığını sessizce izliyordu” (TK. 1998: 220).*

çakıldat- (чакылдат-) *ett. çakilda-*

çakıldatuu (чакылдатуу) *mast.*

çakıldat-

çakıldoo (чакылдоо) *mast. çakilda-*

çakılıkta- (чакылыкта-) Sürekli ötmek, şakırdamak. “*Aga altımıştay sagızgan çakılıktap konot / Ona altmış civarında saksağan şakırdarak konarlar” (TS. 1988: 192).*

çakılıktat- (чакылыктат-) *ett.*

çakılıkta-

çakılıktatuu (чакылыктатуу) *mast.*

çakılıktat-

çakılıktoo (чакылыктоо) *mast.*

çakılıkta-

çakırakay (чакыракай) Gözleri büyük olan.

çakırañda- Öfkeden, siniden gözleri kan çanağına dönmek. “... *közü çakırañdap, aldastap, öz açuusuna özü uukkan sıyaktuu akaktap turat / Gözleri öfkeden kan çanağına dönüşüp, sinirine*

hakim olamayıp nefes nefese kalmış gibi” (TK. 1998: 253).

çakıranda- (чакырандат-) *ett.*
çakıranda-

çakıranda- (чакырандатуу) *mast.*
çakıranda-

çakırandoo (чакырандоо) *mast.*
çakıranda-

çakıray- (чакырай-) Belertmek.
“Emne-e?- Apamdın közdörü çakırayıp, meni kıyılız tiktedi. / Ne-e?- Annem gözlerini belerterek hareketsiz bir şekilde bana baktı” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 9).

çakırayt- (чакырайт-) *ett.* **çakıray-**
çakıraytuu (чакырайтуу) *mast.*
çakırayt-

çakırayuu (чакыраюу) *mast.* **çakıray-**
çakıy- (чакый-) Işık vurmak. “Bulut tarap asman çayttay açıldı // Kün celkeden teşe tiktep çakıydı / Bulutlar uzayıp gökyüzü tertemiz açıldı // Güneş ensemizi delerek tepemizde ışık vurdu” (BS. 1952: 56).

çakıyt- (чакыйт-) *ett.* **çakıy-**
çakıytuu (чакыйтуу) *mast.* **çakıyt-**

çakıyuu (чакыюу) *mast.* **çakıy-**

çaktır- (чактыр-) *ett.* **çak-**

çaktıruu (чактыруу) *mast.* **çaktır-**

çalçakta- (чалчакта-) Şıarmak.

çalçaktat- (чалчактат-) *ett.* **çalçakta-**
çalçaktatuu (чалчактатуу) *mast.*
çalçaktat-

çalçaktoo (чалчактоо) *mast.*
çalçakta-

çalçaında- (чалчаңда-) Şıarmak.

çalçaında- (чалчаңдат-) *ett.*
çalçaında-

çalçaında- (чалчаңдатуу) *mast.*
çalçaında-

çalçaında- (чалчаңдоо) *mast.*
çalçaında-

çalçık (чалчык) Çamurlu su birikintisi. “Taş kayıktın túbünö düp etip tiyip, andağı suu çalçıgın çalp dedire çaçırattı / Taş kayığın dibine düşerek ordaki çamurlu su birikintisini etrafa sıçrattı” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 94).

çalçıkta- (чалчыкта-) Çamurlu su birikintisi haline gelmek. “Ayıldın topurak coldoru çalçıktap, ılay belçeden çıgat / Köyün toprak yolları çamurlu su birikintisi haline gelerek, çamur bele kadar olur” (Pasaņova, CAT. 2013, 4: 15).

çalçıkta- (чалчыктат-) *ett.* **çalçıkta-**
çalçıkta- (чалчыктатуу) *mast.*
çalçıkta-

çalçıktoo (чалчыктоо) *mast.* **çalçıkta-**
çalkağay (чалкагай) Arkaya doğru biraz yatık.

çalkala- (чалкала-) Yaslanmak, dayanmak, başı geriye atmak, geniş bir şekilde yayılmak, uzanmak. “Bir çoņ mildetten kutulup koydum degensip divanda çalkalay oturup kezit okuyt / Büyük bir işi bitirdim der gibi koltuğa yaslanarak gazete okur” (TS. 1988: 587).

çalkalat- (чалкалат-) *ett.* **çalkala-**

çalkalatuu (чалкалатуу) *mast.*
çalkalat-

çalkaloo (чалкалоо) *mast.* **çalkala-**

çalkay- (чалкай-) İyice yaslanmak, yayılmak. “Keņ çalkaygan munarık // Bir keņ özön körünöt / Geniş yayılan bulanık // Bir geniş ırmak gibi duruyor” (Karamoldoyev, CAT. 2012, 11: 190).

çalkayt- (чалкайт-) *ett.* **çalkay-**

çalkaytuu (чалкайтуу) *mast.* **çalkayt-**
çalkayuu (чалкаюу) *mast.* **çalkay-**

çalkılда- (чалкылда-) Çalkalanmak, hareketli olmak.

çalkıldat- (чалкылдат-) *ett.* **çalkılда-**

çalkıldatuu (чалкылдатуу) *mast.*
çalkıldat-
çalkıldoo (чалкылдоо) *mast.* **çalkılda-**
çalpaңda- (чалпаңда-) Şaplamak.
çalpaңdat- (чалпаңдат-) *ett.*
çalpaңda-
çalpaңdatuu (чалпаңдатуу) *mast.*
çalpaңdat-
çalpaңdoo (чалпаңдоо) *mast.*
çalpaңda-
çalp-çalp (чалп-чалп) *bk.* **çalp-çulp.**
çalp-çulp (чалп-чулп) Şap, öpünce veya suya basınca çıkan ses.
çalpılda- (чалпылда-) Şaplamak, öpünce, sıvı bir şeye basınca veya suyla oynayınca çıkan ses. “...vannada atır suunu çalpıldatıp uzakka tazalanuusu menen ulanat. / ...banyoda mis kokulu suda oynayıp, uzun süre temizlenmeye devam eder (Osmankulov, CAT. 2011, 2: 29).
çalpıldat- (чалпылдат-) *ett.* **çalpılda-**
çalpıldatuu (чалпылдатуу) *mast.*
çalpıldat-
çalpıldoo (чалпылдоо) *mast.* **çalpılda-**
çandagay (чандагай) Göbeği şiş. “kursağı çandagay, kulaktarı şalpagay, başı kiçine, közdörü balbıldak ... / karnı şiş, kulakları salık, başı küçük, gözleri parlak...” (Batırkulov, CAT. 2011, 10: 195).
çanday- (чандай-) Göbeği çıkmak. “Esimde anın çandaygan kursağı, kapkara koçkul tartkan cüzü, pakene boyu / Onun öne çıkmış karnı, simsiyah yüzü, kısa boyu aklımda kalmış” (Şaydullayeva, CAT. 2013, 8: 29).
çandayt- (чандайт-) *ett.* **çanday-**
çandaytuu (чандайтуу) *mast.*
çandayt-
çandayuu (чандаюу) *mast.* **çanday-**
çandıгыу (чандыгыу) Göbeği şiş olan.
çandıу- (чандый) *bk.* **çanday-**

çandıyt- (чандыйт-) *ett.* **çandıу-**
çandıytuu (чандыйтуу) *mast.*
çandıyt-
çandıyuu (чандыюу) *mast.* **çandıу-**
çaң-çuң (чаң-чун) Tartışma veya dalaşma anında çıkan acı ve yüksek sesler.
çaң-çuң et- (чаң-чун эт-) Acı ve yüksek ses çıkartmak.
çaңılda- (чаңылда-) Rahatsız edici, acı acı ses çıkarmak.
çaңıldat- (чаңылдат-) *ett.* **çaңılda-**
çaңıldatuu (чаңылдатуу) *mast.*
çaңıldat-
çaңıldoo (чаңылдоо) *mast.* **çaңılda-**
çaңır- (чаңыр-) 1. Çığlık atmak. “Kalgan katındar kamçı cegeni açuu çañırıp, aman kalganı başın katıp cakınkı üy-üylörgö bezip cogoluştı / Kalan kadınların kamçılanmış olanları acı çığlık atarken sağ kaldıkları etraftaki evlere kaçıp kayboldular” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 17). 2. Rahatsız edici, acı ses çıkarmak. “Maşinebizdin pildey çañırğan signalı araba çekilgen öğüzdördü kaçırıp berdi / Aracımızın fil sesi gibi acı olan korno sesi at araba çeken öküzleri korkuttu” (Mayar, CAT. 2011, 4: 212).
çaңırık (чаңырык) Çığlık, feryat. “Bul beypil magdıroonu kişi balasının açuu çañırığı tars carat / Bu huzurlu sessizliği insanoğlunun acı çığlığı bozuyor” (TK. 1990: 365).
çaңırt- (чаңырт-) *ett.* **çaңır-**
çaңırtuu (чаңыртуу) *mast.* **çaңırt-**
çaңıruu (чаңыруу) *mast.* **çaңır-**
çaңк (чаңк) 1. Tıngırtı. 2. Acı çığlık. “Üy taraptan enemdin çañк etken ünü uguldu / ev taraftan ananın acı çığlık attığı duyuldu” (Cakırov, CAT. 2011, 7: 187).

çaŋka- (чаңка-) Çok susamak. “*Su kadırın bile albayt, çaŋkap kelip konbogon / Çok susayıp kelmezse suyun diğerini anlayamaz*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 23)

çaŋkat- (чаңкат-) *ett.* **çaŋka-**

çaŋkatuu (чаңкатуу) *mast.* **çaŋkat-**

çaŋkay (чаңкай) Çok açık, duru. “*Bacırayıp güldögön çaŋkay sarı tūs kaakımdar cerge cıldızdardı çaçıp tıştaganday közdü arbayt. / Çok güzel bir şekilde çiçek açan sapsarı hindibalar yere atılmış yıldızlar gibi parlayıp gözleri alıyordu*” (Pasaņova CAT. 2013, 5: 86).

çaŋkay- (чаңкай-) Temiz ve açık olmak. “*Terzege kelip, asmandı karasam üzüm bulut çok çaŋkayıp açık. / Pencereye gelip gökyüzüne baktım, hiç bulut yok hava açık*” (Pasaņova, CAT. 2013, 4: 4).

çaŋkayt- (чаңкайт-) *ett.* **çaŋkay-**

çaŋkaytuu (чаңкайтуу) *mast.* **çaŋkayt-**

çaŋkayuu (чаңкаюу) *mast.* **çaŋkay-**

çaŋkoo (чаңкоо) *mast.* **çaŋka-**

çaŋkılđa- (чаңкылда-) Rahatsız edici acı ses çıkmak, bağırarak, haykırmak. “*... aygay sala çaŋkılđap, erkekterge cügürdü / ... öfkeli bir şekilde bağırarak erkeklere doğru koştu*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 10).

çaŋkılđak (чаңкылдак) Rahatsız edici acı acı ses çikaran.

çaŋkılđat- (чаңкылдат-) *ett.*

çaŋkılđa-

çaŋkılđatuu (чаңкылдатуу) *mast.*

çaŋkılđat-

çaŋkılđoo (чаңкылдоо) *mast.*

çaŋkılđa-

çaŋkıy (чаңкый) *bk.* **çaŋkay.**

çar (чап) Şıp, hemen.

çar- (чап-) Vurmak, çakmak, saldırmak. “*Kamçı menen çapkanday canımdı keyitken akçaŋdı muftaman suurup çıktım da koluna karmata saldım / Kamçı ile vurmuş gibi canımı sıkın parını bağlamadan çıkardım ve eline tutuşturdum*” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 124).

çarılđa- (чапылда-) Şakırdamak.

çarılđat- (чапылдат-) *ett.* **çarılđa-**

çarılđatuu (чапылдатуу) *mast.*

çarılđat-

çarılđoo (чапылдоо) *mast.* **çarılđa-**

çar (чап) Kızgın şeye su değince çıkan ses.

çarda- (чарда-) 1. Kurbağa vaklamak. “*Özdük ünü boluu kerek ırçının // Öz ünündö baka çardayt cılgadan / Kendine ait sesi olmalı şarkıcının // Kurbağa bile ırmakta kendi sesiyle vaklar*” (Esenin, CAT. 2013, 5: 158). 2. Eğlenmek. “*... restorandın menyusunda balmuzdaktın 40-50gö cakin türdüü sorttoru bolot. Oşo künü ayabay çardaşkan eken / ... restorantın menyusunda dondurmanın 40, 50 kadar çeşidi varmış. O gün çok eğlenmişler*” (Kasıbekov, CAT. 2012, 4: 205).

çardagay (чардагай) Kocaman, büyük.

çarılđa- (чарылда-) Çığlık atmak, acı ve keskin ses çıkarmak.

çarılđak (чарылдак) Car car konuşan kimse.

çarılđat- (чарылдат-) *ett.* **çarılđa-**

çarılđatuu (чарылдатуу) *mast.*

çarılđat-

çarılđoo (чарылдоо) *mast.* **çarılđa-**

çark (чарк) 1. Birden bire çıkan kısa ses. 2. Tekerlek, bileği çarkı. 3. Güç, hal, takat.

çarkılđa- (чаркылда-) Ötmek, kuş ve böcekler değişik tonda ses çıkarmak. “...

bir döbögö kaalgıp tüşüp konup olturup, tumşugun canıp çarkıldap, tögörüktün tört burçun karay berdi / ... bir tepeye yavaşça inerek, konup, gagainı açıp öterek, etrafı her tarafını dikkatlice izliyordu” (Malikov, CAT. 2011, 10: 54).

çarkıldat- (чаркылдат-) *ett. çarkilda-çarkıldatuu (чаркылдатуу) mast. çarkıldat-.*

çarkıldoo (чаркылдоо) mast. çarkilda-.

çarkıra- (чаркыра-) Acı acı ötmek. *“Kuş çarkırap uçup barıp Surançının kolundagı dalbaanı ek butu menen kuuşura karmap, barpırata basa kalıp cattı / Kuş acı acı öterek uçup Surançının elindeki yemi iki ayagıyla sıkıca tutarak, saldırıyordu” (Barçın, CAT. 2013, 3: 32).*

çarkırat- (чаркырат-) *ett. çarkıra-çarkıratuu (чаркыратуу) mast. çarkırat-.*

çarkıroo (чаркыроо) mast. çarkıra-çart (чарт) Aniden çıkan ses yada hareket.

çart-çart (чарт-чарт) Çatır çatır. *“Cazgül Kubanga çay kaşık menen muzdak çay içirdi, nımdalğan daka menen çart-çart carılıp ketken erinderin sürdü abaylap / Cazgül Kuban’a çay kaşığı ile soğuk çay içirdi, nemli bez ile çatır çatır patlayan dudaklarını sildi” (Berdiyev, CAT. 2012, 11: 51).*

çart-çurt (чарт-чурт) Çatırdamak, şimşek çakmak. *“Çakmak çagıp, çart-çurt etip çagılğan // Kara nöşör tökkön turat kamdanıp / Şimşek çakıp, çatır çatır yıldırım // Yağmur şiddetlice dökülmeye hazır” (BS. 1952: 56).*

çart et- (чарт эт-) Çatır çatır ses çıkarmak.

çart kes- (чарт кес-) Pat diye kesmek.

çartilda- (чартылда-) Şimşek çakmak, çatırdamak. *“Çagılgandın çartılдаşı, kündün kürküröşü başkaça / Şimşegin çatırdaması, göğün gürlemei çok farklı” (Kerimbayev, CAT. 2011, 2: 61).*

çartıldat- (чартылдат-) *ett. çartilda-çartıldatuu (чартылдатуу) mast. çartıldat-.*

çartıldoo (чартылдоо) mast. çartilda-çatır (чатыр) Çatır çatır, sert bir şey kırılırken, yanarken, yerinden sökülürken veya sıkıştırılırken çıkan ses.

çatıra- (чатыра-) Çatırdamak, çatır çatır etmek. *“...kolomtodon gana otundun çatıragan ündörü çıgat. / ... bir tek ocaktan odunun çatırtılı sesleri geliyordu” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 135).*

çatırat- (чатырат-) *ett. çatıra-.*

çatıratuu (чатыратуу) mast. çatırat-çatıray- (чатырай-) Sağlam ve görkemli olmak.

çatırayt- (чатырайт-) *ett. çatıray-çatıraytuu (чатырайтуу) mast. çatırayt-.*

çatırayuu (чатыраюу) mast. çatıray-çatır-çatır (чатыр-чатыр) Çatır çatır. *“Dagı öçöyün degende körüpmün, çatır-çatır küyüp atkanda oygonsom cürögüm çındap tüşmök eken / Sönmek üzereyken uyandığım iyi olmuş, çatır-çatır yanarken uyanırsam gerçekten çok korkardım” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 15).*

çatıroo (чатыроо) mast. çatıra-.

çebelekte- (чебелекте-) Telaşlanmak. *“Apası ortodo çebelektep tigi kişi menen kızın arkı-terki karap süylöp cattı / Annesi arada telaşlanarak bir kızına bir öbür adama bakarak konuşuyordu” (Acıkanova, CAT. 2011, 4: 200).*

çebelekten- (чeбeлeктeн-) *dnş.*
çebelekte-
çebelektenüü (чeбeлeктeнүү) *mast.*
çebelekten-
çebelektet- (чeбeлeктeт-) *ett.*
çebelekte-
çebelektetüü (чeбeлeктeтүү) *mast.*
çebelektet-
çebelektöö (чeбeлeктөө) *mast.*
çebelekte-
çedirekey (чeдирeкeй) Göbekli.
çedireñ-çedireñ (чeдирeң-чeдирeң) Kısa boylu ve göbekli çocukların hareket etmesi.
çedireñ-çedireñ et- (чeдирeң-чeдирeң эт-) *bk. çedireñde-*
çedireñde- (чeдирeндe-) Kısa boylu ve göbekli canlıların hareket etmesi.
çedireñdet- (чeдирeндeт-) *ett.*
çedireñde-
çedireñdetüü (чeдирeндeтүү) *mast.*
çedireñdet-
çedireñdöö (чeдирeндөө) *mast.*
çedireñde-
çedirey- (чeдирeй-) Göbeği çıkmak. “*Bügün bazarda, boyunda bar ayalın çedireytip eerçitip cürgönün öz közü menen körbödübü* / Bugün pazarda, karnı çıkmış hamile karısını yanında gezdirdiğini kendi gözleriyle gördü” (Usenov, CAT. 2011, 8: 124).
çedireyt- (чeдирeйт-) *ett. çedirey-*
çedireytüü (чeдирeйтүү) *mast.*
çedireyt-
çedireyüü (чeдирeйүү) *mast. çedirey-*
çekçegey (чeкчeгeй) Gözleri iri, büyük açılan.
çekçeñde- (чeкчeңдe-) Böbürlenmek, üstünlük taslamak. “*Çekçeñdey basıp baybiçe // çelekke suusun aldı // Oozunda kapkağı bar cez kazanga // Cüröktü saldı* / Kadın böbürlenerek yürüyüp // kovaya suyunu aldı //

Ağzında karağı olan kazana // Yüreği koydu” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 37).
çekçeñdet- (чeкчeңдeт-) *ett.*
çekçeñde-
çekçeñdetüü (чeкчeңдeтүү) *mast.*
çekçeñdet-
çekçeñdöö (чeкчeңдөө) *mast.*
çekçeñde-
çekçey- (чeкчeй-) Dikilmek, göz bir noktaya uzun süre bakmak, belermek. “*Tattübü Canıbaydı cep ciberçüdöy çekçeye tiktedi* / Tattübü Canıbay’ı yiyecekmiş gibi gözlerini belerterek baktı” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 75).
çekçeyt- (чeкчeйт-) *ett. çekçey-*
çekçeytüü (чeкчeйтүү) *mast. çekçeyt-*
çekçeyüü (чeкчeйүү) *mast. çekçey-*
çekirey- (чeкирeй-) Belermek. “*Atasının közünön zaar çaçırıp, eki közü çekireyip ketiptir ...* / Babasının gözünde öfke dolup taşır, iki gözü belermeye başlamışmış” (Kafka, CAT. 2012, 6: 120).
çekireyt- (чeкирeйт-) *ett. çekirey-*
çekireytüü (чeкирeйтүү) *mast.*
çekireyt-
çekireyüü (чeкирeйүү) *mast. çekirey-*
çele- (чeлeй-) Şişmek, karnı çıkmak.
çeleyt- (чeлeйт-) *ett. çele-*
çeleytüü (чeлeйтүү) *mast. çeleyt-*
çele-yüü (чeлeйүү) *mast. çele-*
çelk-çelk (чeлк-чeлк) Culk culk.
çelkeñde- (чeлкeңдe-) Karnı büyük veya hamile birinin hareket etmesi.
çelkeñdet- (чeлкeңдeт-) *ett. çelkeñde-*
çelkeñdetüü (чeлкeңдeтүү) *mast.*
çelkeñdet-
çelkeñdöö (чeлкeңдөө) *mast.*
çelkeñde-
çelkey- (чeлкeй-) Karnı çıkmak, şişmek. “*... çelkeygen kursağın sılay oldunan turup ...* / Çıkmış karnını

okşayarak yernden kalktı ... (İsmailova, CAT. 2012, 5: 54).

çelkeyt- (челкейт-) *ett. çelkey-*.

çelkeytüü (челкейтүү) *mast. çelkeyt-*.

çelkeyüü (челкейүү) *mast. çelkey-*.

çelkilde- (челкилде-) Ağzına kadar çok dolu olmak. “Çeleklerin çelkildete kötörüp cönödü / Ağzına kadar dolu olan kovalarını taşıyıp yoluna devam etti” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 44)

çelkildet- (челкилдет-) *ett. çelkilde-*.

çelkildetüü (челкилдетүү) *mast.*

çelkildet-.

çelkildöö (челкилдөө) *mast. çelkilde-*.

çeñkil (чеңкил) Gök, mavi.

çeñkiy- (чеңкий-) Gözleri mavi renkte olmak.

çeñkiyt- (чеңкийт-) *ett. çeñkiy-*.

çeñkiytüü (чеңкийтүү) *mast. çeñkiyt-*

çeñkiyüü (чеңкийүү) *mast. çeñkiy-*.

çereñde- (чепеңде-) Zayıf ve küçük biri hareket etmek. “Atası Makem çereñdegen ceñil kişi ele / Babası Makem küçük zayıf biriydi” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 138).

çereñdet- (чепеңдет-) *ett. çereñde-*.

çereñdetüü (чепеңдетүү) *mast.*

çereñdet-.

çereñdöö (чепеңдөө) *mast. çereñde-*

çereñ-çereñ (чепең-чепең) Zayıf ve küçük birinin hareketini bildirmek için kullanılır.

çereñ-çereñ et- (чепең-чепең эт-) *bk.*

çereñde-.

çerey- (чепей-) Zayıf ve küçük gözükme.

çereyt- (чепейт-) *ett. çerey-*.

çereytüü (чепейтүү) *mast. çereyt-*.

çereyüü (чепейүү) *mast. çerey-*.

çepilde- (чепилде-) Çeviklik etmek. “Akısına cazga çeyin ceterlik talkan un beriniz- dedi çepildep / Yerine bahara kadar yetecek kırma ve un veriniz diye

çevikçe hareket ediyordu” (Rısbayev, CAT. 2012, 6: 272).

çepildet- (чепилдет-) *ett. çepilde-*.

çepildetüü (чепилдетүү) *mast.*

çepildet-.

çepildöö (чепилдөө) *mast. çepilde-*.

çıbir (чыбыр) Küçük. “Bir saamga kalaksız kalgan kayık çıbir tolkun stüñdö kaltıldaп ketti / Bir süreliğine küreksiz kalan kayıp küçük dalgalar üstünde titreşimli hareketlere kapıldı” (CA3. 2008: 348).

çıbıra- (чыбыра-) Küçük ve çok olmak. “Agımdarga minişip, dayra betin berbegen // Caşıl sayma topu ketken çıbırap / Akıntılara binerek, deryayı kaplayan // yeşil, nakışlı şapkalar suya düşen karpuzlar) çok sayıda akıp gidiyordu” (Riskulov, CAT. 2012, 3: 128).

çıbırakay (чыбыракай) Üzerinde küçük küçük işlemleri olan.

çıbırat- (чыбырат-) *ett. çıbıra-*.

çıbıratuu (чыбыратуу) *mast. çıbırat-*.

çıbırçık (чыбырчык) Ufak tefek. “... çıbırçık suu betinde calgız balıkçı kayık, anda üñkiyüp oturgan çiy kalpakçan karaan / ... ufak tefek dalgaları olan suda yalnız balıkçı kayığı ve onun çinde oturan kalpaklı bir karaltı” (Aytmatov, CAT. 2011, 6: 4).

çıbırçıkta- (чыбырчыкта-) Ufak ufak olmak. “Kısılganımdan çekemden ter çıbırçıktay tüştü / Sorulara sıkıştığım için alnımda küçük küçük ter damlaları ortaya çıktı” (CA7. 2008: 45).

çıbırçıktat- (чыбырчыктат-) *ett.*

çıbırçıkta-.

çıbırçıktatuu (чыбырчыктатуу) *mast. çıbırçıktat-*.

çıbırçıktoo (чыбырчыктоо) *mast.*

çıbırçıkta-.

çıbıroo (чыбыроо) *mast. çıbıra-*.

çıcıl-da- (**чыжылда-**) *hlk.* Çızıldamak, yağ kızarıırken, yemek suyunu çekerken ses çıkarmak. “*May çıcıldap büttü, emi kuura baştasak bolot / Yağ kızardı, artık kavurmaya başlayabiliriz*”

çıcıl-dat- (**чыжылдат-**) *ett.* **çıcıl-da-**.
çıcıl-datuu (**чыжылдатуу**) *mast.*
çıcıl-dat-.

çıcıl-doo (**чыжылдоо**) *mast.* **çıcıl-da-**.
çıçala- (**чычала-**) Şaka kaldıramayak, şakaya gelemeyerek söylenen her şeyi reddetmek. “*Köp çıçalabay menin sözümdü ayagina çeyin uk / Her şeyi reddetmeyip, söyleyeceklerimi sonuna kadar dinle*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 181).

çıçalat- (**чычалат-**) *ett.* **çıçala-**.
çıçalatuu (**чычалатуу**) *mast.* **çıçalat-**.
çıçaloo (**чычалоо**) *mast.* **çıçala-**.

çıçay- (**чычай-**) Kısalmak, kısa olmak, küçük olmak. “*... çıçaygan kara murutun eki-üç sılap, cerge çıyt dedire bir tükürdü da, maga karap sözüün uladı / Kısa bıyıklarını iki üç kere okşayıp arkasından yere tükürdükten sonra bana bakarak lafına devam etti*” (Alıbayev, CAT. 2013, 11: 106).

çıçayt- (**чычайт-**) *ett.* **çıçay-**.
çıçaytuu (**чычайтуу**) *mast.* **çıçayt-**.
çıçayuu (**чычайуу**) *mast.* **çıçay-**.

çık (**чык**) Tık, ince ve küçük bir nesne ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses.
çıkçıgy (**чыкчыгый**) Derli toplu, düzenli.

çık-çık (**чык-чык**) *bk.* **çık**.
çıkçında- (**чыкчында-**) Çevikliğini, göstererek büyükmek. “*Modanı süygön kızdarga // Modanın baarın kut kulsın // Birok çıkçıндаy berbey köp ele // Çıkçıyar cerde çıkçıysın / Modayı seven kızlara // Modanın hepsi onların olsun // Fakat her yerde çevikliğini gösterip büyükmekten // Çevik*

olunacak yerde çevik olsun” (BS. 1952: 119).

çıkçındat- (**чыкчындат-**) *ett.*

çıkçında-.

çıkçındatuu (**чыкчындатуу**) *mast.*

çıkçındat-.

çıkçındoo (**чыкчындoo**) *mast.*

çıkçında-.

çıkçıy- (**чыкчий-**) Derli toplu, sağlam, düzenli olmak. “*Apam Amanga dep tatinakay, çıkçıygan kök kepka satıp keldi / Annem Aman’a diye güzel, sağlam bir mavi şapka akın almıştı*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 14).

çıkçıyt- (**чыкчийт-**) *ett.* **çıkçıy-**.

çıkçıytuu (**чыкчийтуу**) *mast.* **çıkçıyt-**

çıkçıyuu (**чыкчийуу**) *mast.* **çıkçıy-**.

çıkıl-da- (**чыкылда-**) 1. “Tık tık” ses çıkarmak. “*Saattın cebesi çıkıldap beşti kösöttü / Saat tık tık ses çıkararak beşi gösterdi*” (Karasartov, CAT. 2011, 11: 28). 2. Çetin, sert, soğuk olmak. “*Şamal çok bolso da çıkıldagan ayaz bet çımıldat / Rüzgar olmasa bile sert soğuk yüzlerimiz karıncaladır*” (Bökönbayev, CAT. 2011, 2: 8). 3. Çok sayıda olmak. “*Talaanın baarı çıkıldap // Tolgon Kitay eli oşol / Tarlanın hepsi kaynayıp, // Bu kalabalık Çin halkı*” (BE. 2010: 1540). 4. *hlk.* Çok konuşmak. “*Çıkıldagan katındı el köçköndö körörbüz / Çok konuşan kadını halk göçerken (iş yaparken) izleriz*” (Atasözü).

çıkıldak (**чыкылдак**) Sürekli “tık tık” diye ses çıkaran, tıklama. “*Dubalga ilingen saattın çıkıldagı da cüröktün düküldögünö okşop ulam küçöy berçü / Duvarda asılı olan saatin tıklama sesi, kalbimim küt küt atan sesi gibi her an daha da hızlanırdı*” (Acıkanova, CAT. 2011, 4: 197).

çıkıldat- (**чыкылдат-**) *ett.* **çıkıl-da-**.

çıkıldatuu (чыкылдатуу) *mast.*
çıkıldat-
çıkıldoo (чыкылдоо) *mast.* **çıkılда-**
çıkılıкта- (чыкылыкта-) Azar azar şakırdamak.
çıkılıktat- (чыкылыктат-) *ett.*
çıkılıкта-
çıkılıktatuu (чыкылыктатуу) *mast.*
çıkılıktat-
çıkılıktoo (чыкылыктоо) *mast.*
çıkılıкта-
çılıpıda- (чылпылда-) Vıcık vıcık olmak, ıslanmak. “Anın da eki ceñi çılıpıdayt / Onun da elbisesinin iki kolu ıslak” (Beki, CAT. 2011, 12: 62).
çılıpıdat- (чылпылдат-) *ett.* **çılıpıda-**
çılıpıdatuu (чылпылдатуу) *mast.*
çalıpıdat-
çılıpıdoo (чылпылдоо) *mast.* **çılıpıda-**
çım (чым) Vız.
çım et- (чым эт-) 1. “Vız” diye ses çıkarmak. 2. Sızlamak, ağrımak. “Kubandın içnen bir ceri çım etti / Kuban’ın içinden bir şeyi anden sızladı” (Berdiyev, CAT. 2012, 11: 46).
çımılда- (чымылда-) Uçmak, çok hızlı gitmek. “... çımıldagan boydon cayloosuna ketip kaldı / Çok hızlı bir şekilde yaylasına gitti” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 46).
çımıldat- (чымылдат-) *ett.* **çımılда-**
çımıldatuu (чымылдатуу) *mast.*
çımıldat-
çımıldoo (чымылдоо) *mast.* **çımılда-**
çımır (чымыр) Tık naz, sağlam, dayanıklı. “Tulku boyu çımır, 25-27 kuraktağı adam karap turuptur / Sağlam yapıya sahip 25-27 yaşlarındaki adam bakıyormuş” (Askarov, CAT. 2011, 3: 71).
çımıra- (чымыра-) Karıncalanmak, vücudunda karıncalar dolaşır gibi olmak. “Bir kezde kapısınan ele oñ

kolum çımırap, anan ısıy baştadı / Bir anda durup dururken sağ kolum karıncalanıp, sonra ısınmaya başladı” (Usubaliyev, CAT. 2012, 10: 7).
çımırat- (чымырат-) *ett.* **çımıra-**
çımıratuu (чымыратуу) *mast.*
çımırat-
çımırкан- (чымыркан-) Gayret etmek. “Çakşı ele sırtka çıkpoogo çımırkansam da, akırı çıdabay basıp kettim / Dışarıya çıkmamak için iyice gayret etsem de dayanamayıp tekrar çıktım” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 208).
çımırkant- (чымыркант-) *ett.*
çımırкан-
çımırkantuu (чымыркантуу) *mast.*
çımırkant-
çımırканuu (чымыркануу) *mast.*
çımırкан-
çımıroo (чымыроо) *mast.* **çımıra-**
çıñır- (чыңыр-) Çığlık atmak. “Apamdın oşondo çıñırgan ünü aalmadı çañırtkanday açuu çıktı / Annemin o zaman attığı çığlık sesi evrene yankılanmış gibi acı çıktı” (Şakir, CAT. 2012, 10: 27).
çıñırık (чыңырык) Çığlık, feryat. “Alistn “apa-a” degen açuu çıñırık çıktı / Uzaktan “anne-e” diye acı çığlık çıktı” (Kırgız, CAT. 2013, 1: 73).
çıñırt- (чыңырт-) *ett.* **çıñır-**
çıñırtuu (чыңыртуу) *mast.* **çıñırt-**
çıñıruu (чыңыруу) *mast.* **çıñır-**
çıñк (чыңк) 1. Tın, tınlama sesi. 2. Hızlıca, aniden. “... üydü karay colsuz çıñк ildiy çurkadım / ... eve doğru yola çıkmadan hızlıca aşağı koştum” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 28).
çıñкılда- (чыңкылда-) İnce ve keskin ses çıkarmak. “Anın sözün Bençitonun çıñкıldagan ünü ... buzdu / Onun lafını

bençitonun ince sesi ... bozdu” (Ray, CAT. 2012, 6: 33).

çıŋkıldak (чыңкылдак) İnce ve keskin ses çikaran.

çıŋkıldat- (чыңкылдат-) *ett.* **çıŋkıl-da-çıŋkıldatuu (чыңкылдатуу)** *mast.* **çıŋkıldat-.**

çıŋkıldoo (чыңкылдоо) *mast.* **çıŋkıl-da-.**

çıp-çıp (чып-чып) Çok küçük bir nesnenin su damlasının çıkarttığı ses, pıt. “Çıp-çıp tamgan terin aarçıdı / pıt pıt damlayan terini sildi” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 23).

çıpıl-da- (чыпылда-) “Pıt pıt” diye damlamak, akmak, çikmak. “Tanoosu kıpçılıp, öŋü kersarı tartıp, çekesinen muzdak ter çıpıldap çıgat / Burun kanatları kapanıp, yüzü sararıp, alnından soğuk ter çikıyordu” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 214).

çıpıl-dat- (чыпылдат-) *ett.* **çıpıl-da-çıpıl-datuu (чыпылдатуу)** *mast.* **çıpıl-dat-.**

çıpıl-do (чапылдоо) *mast.* **çıpıl-da-.**

çıpy- (чыпый-) Küçük, dar veya tam olmak. “Üstünö kiygen kostyumu, şımı subagay boyuna kınaptay cabışa çıpyıy, sülküldöyt / Üstüne giydiği ceket ve pantolon uzun boyuna yakışıp, vücuduna tam olup yapışmakta” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 132).

çıpyt- (чыпыйт-) *ett.* **çıpyt-.**

çıpyt-uu (чыпыйтуу) *mast.* **çıpyt-.**

çıpyuu (чыпыюу) *mast.* **çıpyt-.**

çır (чыр) 1. Kavga, dövüş. “Ayrımdarı çır kıla baştadı / Bazıları kavga çıkartmaya başladı” (Kalbayev, CAT. 2012, 9: 159).

çır-çatak (чыр-чатак) Kavga, dövüş. “... kee-keede uşul tokoydun içinen çır-çataktar çıgıp kalğanın eşitkenbiz / ... bazen ormanın içinden kavga çiktiğini

duyardık” (Cariyev, CAT. 2013, 7: 110).

çır çık- (чыр чык-) Kavga çikmak.

çır et- (чыр эт-) 1. Cızlamak, cız diye ses çikmak. 2. Birden bire ağlama sesi duyulmak.

çır sal- (чыр сал-) Kavga çikarmak.

çırçıl (чырчыл) Kavgaç, kavga etmeyi seven kimse.

çırıl-da- (чырылда-) 1. Cızıldamak. *Üydö bolgon kartöşkönü aarçıp, çırıldagan mayga çala kuurudu da üstünö suu kuyup, miskeydin kapkağın captı / Evde olan bütün patatesleri soyup, cızıldayan yağda yarım yamalak kavurdu ve üstüne suu döküp, tencerenin kapağını kapattı* (Egen, CAT. 2012, 9: 55). 2. Cıvıldamak. “Taş sürülüp, baktın içi kanattuulardın çırıldagan mayramına aylangan uçur ele / Safak olup, ormanın içi dolu kuş cıvıltılarıyla bayrama dönüşen zamandı” (Kalıkov, CAT. 2013, 11: 35). 3. Acı acı bağırarak, ağlamak. “Cancigittin eŋ kencesi apalam etegimi tartıp, çırıldap ıylaganda özüm da caşımdı bulaktay ağızımdı / Cancigit’in en küçüğü acı acı ağlayarak anne diye eteğime yapışınca ben de göz yaşlarımı kaynak gibi akıttım” (Mamanov, Cat. 2012, 9: 132). 4. Telefon çalmak. “Aŋgıça David Natanoviçtin çöntök telefonu çırıldap başın iykey koŋşu bölmögö çıgat / O sırada David Natanoviç’in cep telefonu çalarak başını sallayarak yan odaya çıkar” (Ray, CAT. 2013, 10: 92). 5. Çekirge sesi çikmak. “... oçoktun arı cagınan kara çekirtke çırıldıyt / ... ocağın arka tarafından sıyah çekirge sesi geliyordu” (London, CAT. 2013, 11: 130).

çırıl-daş- (чырылдаш-) *işt.* **çırıl-da-.**

çırıldaşuu (чырылдашуу) *mast.*
çırıldaş-

çırıldat- (чырылдат-) *ett.* **çırılда-**

çırıldattır- (чырылдаттыр-) *ett.*
çırıldat-

çırıldattıruu (чырылдаттыруу) *mast.*
çırıldattır-

çırıldatuu (чырылдатуу) *mast.*
çırıldat-

çırıldoo (чырылдоо) *mast.* **çırılда-**

çırk-çırk (чырк-чырк) Cık cık, cıvıltı, kuşların ötüşürken çıkardığı ses.

çırkılда- (чыркылда-) Cıvıldamak, ötmek. “... *çırkıldagan çımçıktar irayımsız biröögö süygön gülün tarttırıp cibergensişip ün çıgarışsa, sarı küzdün tañ ataar aldındağı salkın şamalı çımçıktardın armanın bayandagansıp sogot / ... Cıvıldayan serçeler, acımasız birine sevdiği çiçeğini kaptırmışlar gibi ses çıkarırken, sarı sonbaharın safak vaktindeki serin rüzgarı serçelerin derdini anlatır gibi esmekte*” (Cantöşev, CAT. 2011, 11: 107).

çırkıldak (чыркылдак) Cıvıldayan, cıvıl cıvıl öten.

çırkıldat- (чыркылдат-) *ett.* **çırkılда-**
çırkıldatuu (чыркылдатуу) *mast.*
çırkıldat-

çırkıldoo (чыркылдоо) *mast.*
çırкılда-

çırkırа- (чыркыра-) 1. Acı acı ağlamak, bağırarak. “... *kız-kelinderdi ıylatıp, çal-kempirdi sızdatıp, baldardı çırkıratıp, mülktü tonop, boz-üylördü kıyratıp turgandardan oç aluu / ... kız gelinleri ağlatıp, yaşlıları sızlatıp, çocukları acı acı bağırıp, malı mülkü alıp, evlerimizi yıkanlardan öc almak*” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 6). 2. Canı acımak, içi yanmak. “*Apası anda çımın canı çırkırıp, balasına kelgen keseldi özünö tilep, canı keyip, közü çaşıldanıp*

tiktep turbadı bele / Annesi o zaman içi acıyıp oğlunun başına gelen dertleri kendine dileyerek, canı acıyıp, gözleri dolarak bakıyordu” (Aytmatov, CAT. 2013, 9. 52).

çırkırаş- (чыркыраш-) *işt.* **çırкırа-**

çırкırаşuu (чыркырашуу) *mast.*
çırкırаş-

çırкırат- (чыркырат-) *ett.* **çırкırа-**

çırкırатuu (чыркыратуу) *mast.*
çırкırат-

çırкırоо (чыркыроо) *mast.* **çırкırа-**

çırm et- (чырм эт-) Kestirmek, şekerleme yapmak. “... *bul ubakıttı paydalanışıp, alar bir az çırm etip, küç toptop alıştı / onlar bu vakti boşa harcamayıp biraz şekerleme yaparak güç topladılar*” (Ahmatov, CAT. 2011, 4: 262).

çırmıу (чырмый) Küçük ve kaslı kimse.

çırmıу- (чырмый-) Küçük ve kaslı olmak.

çırmıуt- (чырмыйт-) *ett.* **çırmıу-**

çırmıутуу (чырмыйтуу) *mast.*
çırmıуt-

çırmıуuu (чырмыуу) *mast.* **çırmıу-**

çırt (чырт) 1. Diş arasından tükürünce çıkan ses. “*Daniyar cay gana çırt tükürüp koyup, arabasın közdöy basıp ketti / Daniyar yavaşça diş rasından tükürerek arabasına doğru yürüdü*” (CA1. 2008: 221). 2. “çırt” diye çıkan ses “... *eski çöntök saatın alıp çığıp, çırt ettire kapkagın açtı. /... eski cep saatini çıkarıp, çırt diye kapağını açtı* (Cigitov, CAT. 2011, 4: 162).

çırt kes- (чырт кес-) Birden bire kesmek.

çırtılда- (чыртылда-) 1.“Çırt” sesini çıkarmak, kesmek, yırtmak. 2. Ötmek. “*Anğıça boz tarkıldak şaktın arasınan çıga kalıp, bayatan beri memiregen*

tınçtıktı buzganday, çirtildap kayra şakka kirip ketti / O sırada ardıç kuşu dalların arasından çıkıp, uzun zamandır hükmeden sessizliği bozarak ötüp, sonra tekrar dalın arasında kayboldu” (Kalbayev, CAT. 2012, 9: 159).

çirtildat- (чыртылдат-) ett. çirtilda-. çirtildatuu (чыртылдатуу) mast. çirtildat-.

çirtildoo (чыртылдоо) mast. çirtilda-. çirtiy- (чыртый-) Yüzü düşmek, somurtmak. “Çirtiyip eç kim menen süylöşpöyt / Somurtarak kimse ile konuşmaz” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 7: 9).

çirtiyıma (чыртыйма) Alınan, çabuk gücenen.

çirtiyt- (чыртыйт-) ett. çirtiy-.

çirtiytuu (чыртыйтуу) mast. çirtiyt-.

çirtiyuu (чыртыуу) mast. çirtiy-.

çıtır (чытыр) Bir tür zehirli bitki. “Eşiktin aldına adam butu tiybegendey, çıtır çöp köpö sıyaktuu töşölüp catat köpkök bolup / Kapının önü insan ayağı dememiş gibi, çıtır ot döşek gibi yayılıp yemyeşil oolmuş” (Capiyev, CAT. 2011, 7: 40).

çıtıra- (чытыра-) 1. Çıtırdamak. “... kıl arkan çıtırap üzülö cazdadı / kıldan yapılmış ip çatırdayarak kapmaya başladı” (CA2. 2008: 316). 2. Sert, sağlam, sıkı olmak. “*Dayar turgan cigitter zamatta Saralanı oňko baş attıra cıktı da, tört ayagın kıl arkan menen çıtırata buup salıştı / Hazırda bekleyen adamları bir anda Sarala’yı devirerek dört ayağını kıldan yapımış ip ile çok sıkı bağladılar*” (CA4. 2008: 317). 3. Dolup taşmak, patlayacakmış gibi dolu olmak. “... ene- börünü enelik meerimi tögülüp, dene-boyu balkıldap eridi birook emnegedir emçekteği sütü çıtırap tolgon boyunca turu, böksörgön

cok / ... Kurt ana annelik sevdasını dökerken bütün vücudu eriyip, içi ısındı ancak patlayacakmış gibi dolup taşan sütü hala aynı duruyordu, azalmadı” (CA5. 2008: 340).

çıtırat- (чытырат-) ett. çıtıra-

çıtıratuu (чытыратуу) mast. çıtırat-.

çıtır-çıtır (чытыр-чытыр) Çıtır çıtır.

“... aydoolordo üröndör çıtır çıtır etip öniüp çığıp, darak büçürlörü tırs-tırs carılıp cattı / ... tarlalarda tohumlar çıtır çıtır diye yerden çıkıp, ağaçlarda filizler açılmaya başladı” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 177).

çıtıroo (чытыроо) mast. çıtıra-

çıy (чий) Cık.

çıy-çıy (чий-чуй) Cık cık.

çıy-çıy et- (чий-чуй эт-) Cık cık etmek.

çıyilda- (чийылда-) 1. Cıyk cıyk etmek “... cerge kulap tüşkön balapandar meege ceter ün menen çıyıldeşip, kimdir biröödön cardam kütüşöt / ... yere düşmüş civcivler acılı cıyk cıyk ederek, birilerinden yardım beklemekte” (Muratov, CAT. 2013, 7: 86). 2. İnce ses çıkarmak. “... içke ünü menen çıyıldap kıykırıp cattı / ... ince sesiyle haykırıyordu” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 38).

çıyıldak (чийылдак) Sesi ince olan.

çıyıldat- (чийылдат-) ett. çıyilda-

çıyıldatuu (чийылдатуу) mast. çıyıldat-.

çıyıldoo (чийылдоо) mast. çıyilda-

çıyk (чийк) Gıcırtı.

çıyk et- (чийк эт-) Gıcırdamak.

çıyk-çıyk (чийк-чийк) 1. Gıcırtı. 2. “Cık cık” diye çıkan ses.

çıykilda- (чийкылда-) Gıcırdamak. “Sırttan elektriçkanın uñuldaganı ugulup, küüldöp barıp tormozu çıykıldap perongo toktogondoy boldı /

Dışardan tramvayın gürültülü sesi duyulup, fren sesiyle gıcırdayarak perona durmuş gibi oldu” (Aliabbas, CAT. 2013, 1: 143).

çiykıldak (чыйкылдак) 1. Gıcırtılı. 2. Sürekli cik cik ses çikaran.

çiykıldat- (чыйкылдат-) *ett.*
çiykıl-da-

çiykıldatuu (чыйкылдатуу) *mast.*

çiykıl-da-

çiykıldoo (чыйкылдоо) *mast.*

çiykıl-da-

çiy-miyi çik- (чый-мыйы чык-) *bk.*

çiy-piyi çik-

çiyр-çiyр (чыйп-чыйп) Kuş veya civcivlerin çıkardığı ses.

çiyрilda- (чыйпылда-) 1. “Çiyk çiyk” diye ses çıkarmak. “... ördök baldarı menen suuga kirse, baykuş cöcö kire albay çiyрildaр аrıktın kırında baykuşsunup turup kalar ele / .. ördök çocuklarıyla suya girdiği zaman zavallı civciv suya giremeyip kenarda çiyk çiyk diye kalakalırdı” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 9). 2. Sabırsızlanmak. “ayaldarı içterinen çiyрildaр birin biri tikteşet / eşleri içlerinden sabırsızlanarak birbirine bakıyorlar” (Karasartov, CAT. 2011, 11: 28).

çiyрildaк (чыйпылдак) Sürekli “çiyk çiyk” eden.

çiyрildaтuu (чыйпылдатуу) *mast.*

çiyрildaт-

çiyрildaoo (чыйпылдоо) *mast.*

çiyрilda-

çiyрilıkta- (чыйпылыкта-) 1.

Sabırsızlanmak. “Çoro dagı çiyрilıktap saatın karay berdi / Çoro da sabırsızlanarak sattine bakınıp durdu” (CA2. 2008: 327). 2. Sürekli çiyk çiyk etmek. “Keçki suuktan kaçkan kiçinekey cöcö maga kelip korgolodu. Çiyрilıktap bizdin zeenibizdi keyitip, menin tizemdin

aldına anan çikanagıma korgolodu / Akşamki soğuktan kaçan küçük civciv korunmak için bana geldi. Çiyk çiyk ederek bizim içimizi acıtarak önce dizimin altına sonra dirseğime saklandı” (Mayar, CAT. 2011, 4: 216).

çiyрilıktat- (чыйпылыктат-) *ett.*
çiyрilıkta-

çiyрilıktatuu (чыйпылыктатуу) *mast.*

çiyрilıktat-

çiyрilıktooo (чыйпылыктоо) *mast.*

çiyрilıkta-

çiyр-riyi çik- (чый-пыйы чык-)

Telaşlanmak. “Kokuy baarı suuga tüşöt okşoyt!- dep çiyр-riyi çıktı / Hepsi birden suya düşecekler diye telaşlandım” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 185).

çiyт (чыйт) Tükürürken çıkan ses. “Adatınça dagı çiyт etkire başın öydö kötörüp tükürüp koyup, ordunan kozgolboy cata berdi / Her zamanki gibi başını yukarı kaldırıp tükürür ve yerinden kımıldamaz” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 90).

çiyтау- (чыйтай-) Büyüklenmek, böbürlenmek.

çiyтайт- (чыйтайт-) *ett.* **çiyтайт-**

çiyтайтuu (чыйтайтуу) *mast.* **çiyтайт-**

çiyтауу (чыйтаюу) *mast.* **çiyтайт-**

çiyты- (чыйтый-) Çekinmek. “Men kir suuga kol saluudan tartınıp çiyтыıp turam / Ben kirli suya elimi sokmaktan çekiniyordum” (Beşembiyev, CAT. 2011, 6: 199).

çiyтыт- (чыйтыйт-) *ett.* **çiyты-**

çiyтытuu (чыйтыйтуу) *mast.* **çiyтыт-**

çiyтыуу (чыйтыюу) *mast.* **çiyты-**

çikçiy- (чикчий-) Çevik ve atik olmak.

çikçiyт- (чикчийт-) *ett.* **çikçiy-**

çikçiyтүү (чикчийтүү) *mast.* **çikçiyт-**

çikçiyүү (чикчийүү) *mast.* **çikçiy-**

çilmiy- (чилмий-) Çok zayıflamak.

çilmiyt- (чилмийт-) *ett.* **çilmiy-**

çilmiytüü (чилмийтүү) mast. çilmiyt-.
çilmiyüü (чилмийүү) mast. çilmiy-.
çimir- (чимир-) Döndürmek. “... *duu çabilgan alakandar anı kuyunday çimirip alıp uçtu / ... alkışlayan eller onu fırtına gibi döndürerek uçurdu*” (CA1. 2008: 55).

çimirik (чимирик) 1. Toraç oyuncağı.
2. Dönme durumu.

çimirikte- (чимирикте-) Dönmek.

çimiriktet- (чимириктет-) ett.
çimirikte-.

çimiriktetüü (чимириктетүү) mast.
çimiriktet-.

çimiriktöö (чимириктөө) mast.
çimirikte-.

çimiril- (чимирил-) edl. çimir-. “... *çimirile kalıp, oñ butu menen duşmanın sol tizege eep öttü / Dönerek sağ ayağıyla düşmanın sol dizine tekpe vurdu*” (Köçöraliyev, CAT.2011, 3: 124).

çimirilt- (чимирилт-) ett. çimiril-.

çimiriltüü (чимирилтүү) mast.
çimirilt-.

çimirilüü (чимирилүү) mast. çimiril-.

çimirüü (чимирүү) mast. çimir-.

çimkir- (чимкир-) Sümürmek.

çimkirik (чимкирик) Sümük, burun suyu. “... *murduanın çimkirigin, közünön caşın kuyultup ayalına, süygöndörünö, cakındarına kün sayın kat cazıp catkanın körgöndö tim ele şaytanım kelip ketüüçü / ... burun suyunu, göz uşını akıtarak, karısına, sevgililerine, yakınlarına mektup yazdıklarını görünce sinirlenirdim*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 19).

çimkirin- (чимкирин-) dnş. çimkir-.

çimkirinüü (чимкиринүү) mast.
çimkirin-.

çimkirt- (чимкирт-) ett. çimkir-.

çimkirtüü (чимкиртүү) mast.
çimkirt-.

çimkirüü (чимкирүү) mast. çimkir-.

çoduray- (чодурай-) Küçük çocuk göbekli görünmek.

çodurayt- (чодурайт-) ett. çoduray-.

çoduraytuu (чодурайтүү) mast.
çodurayt-.

çodurayuu (чодураюу) mast.
çoduray-.

çokçogoy (чокчогой) Dik görünümlü, dik olan.

çokçoñ-çokçoñ et- (чокчоң-чокчоң эт-) 1. Aksamak, topallamak. **2.** Büyüklenmek, büyüklük taslamak.

çokçoñdo- (чокчоңдо-) bk. çokçoñ-çokçoñ et-.

çokçoñdoo (чокчоңдоо) mast.

çokçoñdo-.

çokçoñdot- (чокчоңдот-) ett.

çokçoñdo-.

çokçoñdotuu (чокчоңдотуу) mast.

çokçoñdat-.

çokçoy- (чокчой-) Dimdik olmak veya hareket etmek. “*Meni çokçoytup at üstünö mingizip koygon / Beni dimdik bir şekilde at üstüne bindirmişti*” (Medaliyev, CAT. 2013, 8: 44).

çokçoyt- (чокчойт-) ett. çokçoy-.

çokçoytuu (чокчойтуу) mast.

çokçoyt-.

çokçoyuu (чокчоюу) mast. çokçoy-.

çolçoñdo- (чолчоңдо-) 1. Yerli yersiz konuşmak. **2.** Büyük ayakkabıyla yürümek.

çolçoñdot- (чолчоңдот-) ett.

çolçoñdo-.

çolçoñdotuu (чолчоңдотуу) mast.

çolçoñdot-.

çolçoñdoo (чолчоңдоо) mast.

çolçoñdo-.

çolçoy- (чолчой-) Şekli bozulmak. “*Çokoyum mayrık çolçoyup /*

Ayakkabım yamulup şekli bozulmuş” (BS. 1952: 155).

çolçoyt- (чолчойт-) *ett.* çolçoy-.

çolçoytu (чолчойтуу) *mast.* çolçoyt-.

çolçoyu (чолчоюу) *mast.* çolçoy-.

çolondo- (чолондо-) Aksamak, topallamak, sakatlanmak. “*Basmaçılar çolondop kee biri kıyşandap, birdemege baş kalkalap, kay biri tonkoygon at ölügün çaşırıp, böğüp kalıştı / Eşkiyalar toppallayarak, bazıları sendelerek, kendilerini koruyacak bir şey arayıp, bazıları ölen atların arkasına saklanıp kırırdamadan büzüldüler*” (TK. 1990: 341).

çolondoo (чолондоо) *mast.* çolondo-.

çolondot- (чолондот-) *ett.* çolondo-.

çolondotuu (чолондотуу) *mast.*

çolondot-.

çoloy- (чолой-) Çok kısa olmak.

çoloyt- (чолойт-) *ett.* çoloy-.

çoloytuu (чолойтуу) *mast.* çoloyt-.

çoloyuu (чолоюу) *mast.* çoloy-.

çolp (чолп) Öpünce çıkan ses.

çoltogoy (чолтогой) Kısa, uzunluğu az olan.

çoltok (чолток) *hlk.* Kısa

çoltoŋ-çoltoŋ (чолтоң-чолтоң) Kısa bacak veya kolun hareketi için kullanılır.

çoltoŋdo- (чолтоңдо-) Kısa bacak veya kol hareket etmek.

çoltoŋdoo (чолтоңдоо) *mast.*

çoltoŋdo-.

çoltoŋdot- (чолтоңдот-) *ett.* çoltoŋdo-

çoltoŋdotuu (чолтоңдотуу) *mast.*

çoltoŋdot-.

çoltoy- (чолтой-) Kısa görünmek.

“*Çaçtın tübü çoltoyup kaldı / Saç kesilince dibi çok kısa kaldı*” (TK. 1990: 11).

çoltoyt- (чолтойт-) *ett.* çoltoy-.

çoltoytuu (чолтойтуу) *mast.* çoltoyt-.

çoltoyuu (чолтоюу) *mast.* çoltoy-.

çoolcu- (чоолжу-) Acele etmemek, uzatmak.

çoolcut- (чоолжут-) *ett.* çoolcu-.

çoolcuttur- (чоолжуттур-) *ett.*

çoolcut-.

çoolcutturuu (чоолжуттуруу) *mast.*

çoolcuttur-.

çoolcutuu (чоолжутуу) *mast.* çoolcut-.

çoolcuu (чолжуу) *mast.* çoolcu-.

çop (чоп) Öperken çıkan ses.

çopulda- (чопулда-) Cuk cuk ses çıkmak. “*... çopuldatıp upçu eemp kelatkan naristeler negedir özünö cakın, ısık sezilererin oyloğu / ... cuk cuk emzik emen bebekler nedense kendine yakın, sıcak geldiğini düşünüyordu*” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 17).

çopuldat- (чопулдат-) *ett.* çopulda-.

çopuldatuu (чопулдатуу) *mast.*

çopuldat-.

çopuldoo (чопулдоо) *mast.* çopulda-.

çorboy- (чорбой) Sivri bir şeyin ucu görünmek

çorboyt- (чорбойт-) *ett.* çorboy-.

çorboytuu (чорбойтуу) *mast.*

çorboyt-.

çorboyuu (чорбоюу) *mast.* çorboy-.

çorçoğoy (чорчогой) Uçlu, ucu çıkan.

çorçooy- (чорчой-) Çıkmak, görünür durumda olmak. “*Kökötöy oŋ eteginin uçun çorçooyto karmadı / Kökötöy üst giysisinin sağ alt tarafının ucunu tuttu*” (TS. 1988: 169).

çorçooyt- (чорчойт-) *ett.* çorçooy-.

çorçooytuu (чорчойтуу) *mast.* çorçooyt-

çorçooyuu (чорчоюу) *mast.* çorçooy-.

çormogoy (чормогой) Kalın ve şişkin.

çormoŋdo- (чормондо-) Dudak sarkıtmak, somurtmak.

çormoŋdoo (чормондоо) *mast.*

çormoŋdo-.

çormoᅇdot- (чормондот-) *ett.*
çormoᅇdo-

çormoᅇdotuu (чормондотуу) *mast.*

çormoᅇdot-

çormoy- (чормой-) Dudak kalın ve şişkin görünmek. “Cüzündögü bir özgöçölük – üstünkü erdinin uçu bir az çormoyunku / Yüzündeki tek farklılık üst dudağının ucu biraz şişkin” (Rıskul, CAT. 2013, 3: 136).

çormoyt- (чормойт-) *ett.* **çormoy-**

çormoytuu (чормойтуу) *mast.*

çormoyt-

çormoyuu (чормоюу) *mast.* **çormoy-**

çort (чорт) 1. Birden bire yapılan hareket için kullanılır. “Şayıga gana üylönösünj. – Atası bütümdü çort çıgardı / Şayı ile evleneceksin. Babası kararı bir anda verdi” (Cunuşev, CAT. 2013, 8: 59). 2. Kötü huylu. “Çoᅇ enesindey kempirdi // Çort ele sen dep söylögön / Nenesi yaşındaki kadına // Sen diye hitap eden kötüydü” (BS. 1952: 139).

çort ayt- (чорт айт-) Açık ve net konuşmak

çort sın- (чорт сын-) Pat diye kırılmak. “... coon sanın akırın karap körsö, kaşka cilik çort sungan / ... daldırına baktığında baldır kemiği pat kırılmış” (Cunuşev, cAT. 2013, 8: 81).

çortoᅇdo- (чортондо-) Bodur biri hareket etmek.

çortoᅇdoo (чортондоо) *mast.*

çortoᅇdo-

çortoᅇdot- (чортондот-) *ett.*

çortoᅇdo-

çortoᅇdotuu (чортондотуу) *mast.*

çortoᅇdot-

çoturaᅇda- (чотуранда-) Bodur biri hareket etmek.

çoturaᅇdat- (чотурандат-) *ett.*

çoturaᅇda-

çoturaᅇdatuu (чотурандатуу) *mast.*
çoturaᅇdat-

çoturaᅇdoo (чотурандоо) *mast.*

çoturaᅇda-

çoykokto- (чойкокто-) Gösteriş yapmak.

çoykoktoo (чойкоктоо) *mast.*

çoykokto-

çoykaktot- (чойкактот-) *ett.*

çoykokto-

çoykaktotuu (чойкактотуу) *mast.*

çoykaktot-

çoykou- (чойкой-) Güzel zarif olmak. “Çoykoygon ceti tüp ak terek / Güzel zarif yedi tane selvi ağaçları” (Kerimov, cAT. 2012, 5: 23).

çoykoyt- (чойкойт-) *ett.* **çoykou-**

çoykoytuu (чойкойтуу) *mast.*

çoykoyt-

çoykouuu (чойкоюу) *mast.* **çoykou-**

çoyoke (чоёке) Yerli yersiz konuşan, şımarık.

çoyokto- (чоёкто-) Şımarık.

çoyoktoo (чоёктоо) *mast.* **çoyokto-**

çoyoktot- (чоёктот-) *ett.* **çoyokto-**

çoyoktotuu (чоёктотуу) *mast.*

çoyoktot-

çoyoᅇdo- (чоёңдо-) *bk.* **çoyokto-**

çoyoᅇdoo (чоёңдоо) *mast.* **çoyoᅇdo-**

çoyoᅇdot- (чоёңдот-) *ett.* **çoyoᅇdo-**

çoyoᅇdotuu (чоёңдотуу) *mast.*

çoyoᅇdot-

çoyroᅇdo- (чойрондо-) Kusunce, kızınca karşıdakine karşı değişik hareketler yapmak ya da laf atmak.

çoyroᅇdoo (чойрондоо) *mast.*

çoyroᅇdo-

çoyroᅇdot- (чойрондот-) *ett.*

çoyroᅇdo-

çoyroᅇdotuu (чойрондотуу) *mast.*

çoyroᅇdot-

çoyroy- (чойрой-) Yamulmak, yamuk duruma gelmek.

çoıroyt- (чойройт-) *ett.* çoıroyt-
çoıroytuu (чойройтуу) *mast.* çoıroyt-
çoıroyuu (чойроюу) *mast.* çoıroyt-
çoıtoı-çoıtoı (чойтоң-чойтоң) Kısa ve kilolu birinin hareketi için kullanılır.
çoıtoıdo- (чойтоңдо-) Kısa ve kilolu biri hareket etmek. “*Bir azdan kiyin brigadir iraaı bolgondoy, corgo baytalın şart kamçılarp, çoıtoıdoto bastırıp ketti / Biraz sonra ustabaşı memnun olmuş gibi yorgasını kamçılarp, kilolu atını hareket etirerek gitti*” (CA1. 2008: 197).
çoıtoıdoo (чойтоңдоо) *mast.*
çoıtoıdo- (чойтоңдо-) *ett.*
çoıtoıdot- (чойтоңдот-) *ett.*
çoıtoıdotuu (чойтоңдотуу) *mast.*
çoıtoıdot- (чойтоңдот-) *ett.*
çoıtoı- (чойтой-) Kısa ve küçük olmak.
çoıtoıyt- (чойтойт-) *ett.* çoıtoıyt-
çoıtoıytuu (чойтойтуу) *mast.* çoıtoıyt-
çoıtoıyuu (чойтоюу) *mast.* çoıtoıyt-
çökçöy- (чөкчөй-) *bk.* çökçöy-. “*Atına minip attanıp, çıktı çökçöyüp / Atına dik bir görünüm sağlayarak binde de yola çıktı*” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 44).
çökçöyt- (чөкчөйт-) *ett.* çökçöy-
çökçöytüü (чөкчөйтүү) *mast.*
çökçöyt- (чөкчөйт-) *ett.* çökçöy-
çöçtuguy (чуштугуй) İnce ve uçlu olan.
çöçtuy- (чучтуй-) İnce ve uçlu olmak.
çöçtuyt- (чучтуйт-) *ett.* çöçtuy-
çöçtuytuu (чучтуйтуу) *mast.* çöçtuyt-
çöçtuyuu (чучтуюу) *mast.* çöçtuyt-
çuk etpe- (чук этпе-) Ses çıkarmamak. “*Biröo da çuk etpeı ugup uturuştı / Hiç kimse ses çıkarmadan*

dinleyerek oturdular (TK. 1990: 286).
çukçuguy (чукчугуй) Uçlu.

çukçuı et- (чукчуң эт-) Burun kıvırmak.

çukçuı-çukçuı et- (чукчуң-чукчуң эт-) Burun kıvırmak.

çukçuıda- (чукчуңда-) Burun kıvırmak. “*... bizdin sözdü kimder uktu degen kıyazda eki cagin bir karap aldı da çukçuıdagan boydon çıgıp ketti / ... bizim konuşmayı kimler duydu der gibi etrafına bakınıp arkasından burun kıvırarak dışarı çıktı*” (Sabırov, CAT. 2013, 5: 25).

çukçuıdat- (чукчуңдат-) *ett.*

çukçuıda- (чукчуңда-) *ett.*

çukçuıdatuu (чукчуңдатуу) *mast.*

çukçuıdat- (чукчуңдат-) *ett.*

çukçuıdoo (чукчуңдоо) *mast.*

çukçuıda- (чукчуңда-) *ett.*

çukçuıy- (чукчуй-) Uzun ve ince olmak. “*... çukçuıygan kiçine ak sakalı bar eken / Az uzun ve ince sakalı varmış* (TD. 1990: 245).

çukçuıyt- (чукчуйт-) *ett.* çukçuıyt-.

çukçuıytuu (чукчуйтуу) *mast.*

çukçuıyt- (чукчуйт-) *ett.* çukçuıyt-.

çukçuıyuu (чукчуюу) *mast.* çukçuıyt-.

çulçuk (чулчук) Tombul kimse.

çulçuı-çulçuı (чулчуң-чулчуң)

Yanaklarını şişirerek veya ağzını doldurarak bir şey çiğneme durumu.

çulçuı-çulçuı et- (чулчуң-чулчуң эт-) *bk.* çulçuıda-.

çulçuıda- (чулчуңда-) Ağzını doldurarak, yanaklarını şişirerek çiğnemek.

çulçuıdat- (чулчуңдат-) *ett.*

çulçuıda- (чулчуңда-) *ett.*

çulçuñdatuu (чулчундатуу) mast. çulçuñdat-.

çulçuñdoo (чулчундоо) mast. çulçuñda-.

çulçuuy- (чулчуй-) Yüzü tombul olmak ya da bilerek şişirmek. “... *uurtumdu çulçuuytup – çulçuk, közümdü cirtaytıp – cirtak bolup kalayın / ... yüzümü şişirerek şişkin yüz, gözlerimi kısarak kısık göz oluyum*” (TS. 1988: 18).

çulçuuyt- (чулчуйт-) ett. çulçuuy-.

çulçuuytuu (чулчуйтуу) mast. çulçuuyt-.

çulçuuyuu (чулчуйуу) mast. çulçuuy-.

çuldur (чулдур) Peltek, tutuk.

çuldura- (чулдура-) Bazı sesleri gereği gibi söyleyememek. “*Tili biraz çuldurap ketkensidi / Bazı çakartamamış gibi oldu*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 52).

çulduraş- (чулдураш-) işt. çuldura-.

çulduraşuu (чулдурашуу) mast. çulduraş-.

çuldurat- (чулдурат-) ett. çuldura-.

çulduratu (чулдуратуу) mast. çuldurat-.

çulduroo (чулдууроо) mast. çuldura-.

çulk (чулк) bk. çulp. “

çulk-çulk et- (чулк-чулк эт-) bk. çulkulda-.

çulkulda- (чулкулда-) Culuk culuk, sıvı bir şeyin sesi. “*Bala ocoonu koş koldop culup aldı da, aptıga cutup ciberdi, Anan Emirayın özünö kuydu. Artkanın baykasa boçkenin tübündö arañ çulkuldayt / Çocuk su dolusu kerçeyi şift elle hızlıca alıp, aceleyle yuttu. Sonra Emirayın kendi için doldurdu. Kalanı ise zorla culuk culuk ederek çok azdı*” (Aytmatov, Cat. 2013, 9: 62).

çulkuldat- (чулкулдат-) ett. çulkulda-.
çulkuldatuu (чулкулдатуу) mast. çulkuldat-.

çulkuldoo (чулкулдоо) mast. çulkulda-.

çulp (чулп) Suyun veya sıvı maddenin çalkalandığında, içine bir şey düştüğünde vb. çıkan ses, cup, culuk. “*İş altında kere-kere cutkan carmadan börsöygön kursağı çulk etip, baltası koldon ırgıy, küp kuladı / İşe başlamadan uzun uzun yuttuğu yarmadan şişmiş karnını culuk dedirterek, elindeki baltasını bırakarak pat diye yere devrildi*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 10).

çulp et- (чулп эт-) “Cup” diye ses

çıkma. “*Kapilesten aligi koondoy taş suuga çulp etip, taşka çırmalğan cip kayıktın kırı ıldıy soyloodu / Bir anda kavun gibi taş suya cup diye düşünce ona bağlı olan ip kayığın kenarından sürünerek suya iniyordu*” (Cigitov, Cat. 2011, 6: 95).

çulpulda- (чулпулда-) “Cup cup” diye ses çıkma. “*Tokoydon menin coldoşumdun ünü, kayık kalagının çulpuldaganı uguldu / Ormana benim eşimin sesi ve kayık küreklerinin suya değdiği cup cup sesi geliyordu*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 41).

çulpuldat- (чулпулдат-) ett. çulpulda-.
çulpuldatuu (чулпулдатуу) mast. çulpuldat-.

çulpuldoo (чулпулдоо) mast. çulpulda-.

çunak (чунак) Kulaksız, kulağı küçük.

çunañ-çunañ et- (чунан-чунан эт-) At kulağını aşağı düşürerek ısırma ya da çifte tekme atmaya çalışmak.

çunañda- (чунанда-) 1. At hırçınlık etmek. “... *tulparı çunañdap handın üzöngüsün tişteгіlep teskeri ala kaçtı / ... atı hırçınlık ederek, hanın üzengisini ısırarak ters arafa alıp kaçtı*” (Sadıbakasov, CAT. 2011, 8: 103). 2.

Terslemek, azarlamak. “*Keede tayanem kelgende “Araña men aytkanı aytınbı” – dese: “Özüñüz ayt paysızbı dep çunañdap kalsam tayanem tildegenin koyboçu / Bazen anneannem geldiğinde “dediklerimi annene söyledin mi” diye sorardı. Bense “kendiniz söyleyiniz” diye tersleyerek anneannemi kızdırdım”* (Beki, CAT. 2011, 12: 64).

çunañdat- (чунаңдат-) *ett.* **çunañda-**
çunañdatuu (чунаңдатуу) *mast.*
çunañdat-

çunañdoo (чунаңдоо) *mast.* **çunañda-**
çunay- (чунай-) 1. Kulak kısa olmak, kesilmek. “... *Tümönбектен közün ayırbay çunayıp karap dağı öñgüröp, alda kaydan kelip kek alıp berçü biröönü çakırganday uzata kaarlana bir ulup aldı / ... Tümönбек’ten gözleri almadan, kısa kulaklarını dikerek bakan kurt bir daha çenilep, uzaklardan onun intikamını alacak birini çağırır gibi acılı acılı uludu”* (Malikov, CAT. 2011, 10: 54). 2. At kulağını aşağı düşürmek. “*Kara kaşka ulam birin basıp ötkön sayın, artta kalganı kulktarın çunaytıp, eki közün çayıldantıp, caman bir karap kalat / Kara kaşka her birini geçtikçe geri kalan atların kulakları aşağı düşerek, gözleri dolup değişik bir şekilde bakakalıyordu”* (Tazabekov, CAT. 2011, 2: 84).

çunayt- (чунайт-) *ett.* **çunay-**

çunaytuu (чунайтуу) *mast.* **çunayt-**

çunayuu (чунайуу) *mast.* **çunay-**

çur (чур) *bk.* **çulp.**

çur (чур) Kalabalığın birden bire çıkardığı gürültülü ses.

çur dey tüş- (чур дей түш-) Birdenbire gürültü kopmak.

çur et- (чур эт-) Gürültü koparmak. “*Ölüştü! - dep arttagılar çur etti /*

Öldüler diye arkadakiiler gürültü kopardılar” (TK. 1998: 26).

çurkura- (чуркура-) Gürültü koparmak. “*Üydö oturgandardın baarı, çurkurap iyişip, bir dem menen öydö balışup, cöölöşüp eşikke atıp çığıştı / Evde oturanların hepsi, gürültü kopararak ayağa kalkıp, birbirini iterek dışarı atıldılar”* (Cigitov, CAT. 2011, 6: 92).

çurkuraş- (чуркураш-) *işt.* **çurkura-**
çurkuraşuu (чуркурашуу) *mast.*
çurkura-

çurkurat- (чуркурат-) *ett.* **çurkura-**
çurkuratuu (чуркуратуу) *mast.*
çurkurat-

çurkuroo (чуркуроо) *mast.* **çurkura-**
çurmuñda- (чурмуңда-) Yüzünü buruşturarak sevmediğini belli etmek.

çurmuñdat- (чурмуңдат-) *ett.*
çurmuñda-

çurmuñdatuu (чурмуңдатуу) *mast.*
çurmuñdat-

çurmuñdoo (чурмуңдоо) *mast.*
çurmuñda-

çurmuı- (чурмуı-) Somurtmak, yüzünü buruşturmak.

çurmuıyt- (чурмуıйт-) *ett.* **çurmuı-**

çurmuıytuu (чурмуıйтуу) *mast.*
çurmuıyt-

çumuyuu (чурмуую) *mast.* **çurmuı-**

çuru-çuu (чурү-чуу) Gürültü, bağırıtı, patırtı. “*Men taza aba dem alayın dep koroogo çıkkam, bir kezde ele baldardın baarı çuru-çuu tüşüp kalıştı / Ben temiz hava almak için avluya çıkmıştım, bir anda çocukların hepsi bağırıp gürültü koıtu”* (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 131).

çurulda- (чурулда-) Gürültü koparmak. “*Balkim azır men şaardan kelgende közümö kepedey körüingön uşul üydön bir tuugan böböktörüm çuruldap çurkap çığıp, aldımдан tosıp*

alat bele / Belki de ben şehirden gelince bu kulübe gibi evden küçük kardeşlerim gürültü yaparak koşarak çıkıp, beni karşılarlardı” (Beki, CAT. 2011, 12: 65).

çuruldat- (чурулдат-) *ett.* **çurulda-**
çuruldatuu (чурулдатуу) *mast.*
çuruldat-.

çuruldoo (чурулдоо) *mast.* **çurulda-**
çuştuguy (чуштугуй) İnce ve uçlu olan.

çuştuyt- (чуштуйт-) *ett.* **çuştuy-**
çuştuytuu (чуштуйттуу) *mast.* **çuştuyt-**
çuştuyuu (чуштууюу) *mast.* **çuştuy-**
çuu (чуу) Gürültü, patırtı, kavga.
“Çuunu ugup kayrılışsa kerek / Kavgayı duyunca dönmüş olmalılar” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 12).

çuu bas- (чуу бас-) Gürültü kopmak.
çuu çık- (чуу чык-) Gürültü çıkmak.
“Kapısınan köçödön çuu çıgıp kaldı / Beklenmedik yerde sokaktan gürültü çıktı” (Cin, CAT. 2013, 5: 144).

çuu dey tüş- (чуу дей түш-) Şak diye ses çıkmak.

çuu kötör- (чуу көтөр-) Gürültü koparmak, çıkarmak. “Çaban bolso çuu kötörüp, kıykırıp, ışkırıp cattı / Çoban ise gürültü kopartıp, bağıyor, ıslık çalıyordu” (Auezov, CAT. 2013, 7: 141).

çuu sal- (чуу сал-) Gürültü koparmak, kavga, karışıklık, tartışma çıkarmak.
“Eki attuu kıykıra çuu salıp, tik ldiy kolotko çaap tüştü / İki atlı adam haykırarak gürültü kopartıp, aşağıya doğru vadiye koşturdular” (Auezov, CAT. 2013, 7: 150).

çuu tart- (чуу тарт-) *bk.* **çuu sal-**
çuu tur- (чуу тур-) 1. Birdenbire ayağa kalkarak harekete geçmek. 2. Hepsi birden seslenmek.

çuu tüş- (чуу түш-) *bk.* **çuu sal-** “Ayıl içi çuu tüşüp kaldı / Köyün içinde gürültü koptu” (Cariyev, CAT. 2013, 7: 94).

çuulda- (чуулда-) 1. Gürültü çıkarmak.
“Emnegedir çuuldagan ündör, köp attın dobuştarı, kara col çaņ basıp kalkıldagan köp kol / Nedense gürültülü sesler, bir çok atın ayak sesleri, kara yolda kaynayan çok asker geliyordu” (Tazabekov, CAT. 2011, 2: 86). 2. Kulak çınlamak. “Kulağı biraz çuuldagansıdı / Kulağı biraz çınlar gibi oldu” (Mamazairova, CAT. 2013, 5: 43). 3. Kurşun vınlamak. “Bomba tüşüp, cer astım-üstüm bolup, çuuldap oktor uçup, tiygen cerlerin taarıyt / Bomba düşerek yer yerinden oynuyor, kurşunlar vınlayarak uçup değdiği yeri deliyordu” (Madeliyev, CAT. 2013, 8: 45).

çuuldak (чуулдак) Gürültü, patırtı.
“İldamdığın basaņdatıp suu dağı // Toktoy tüştü tokoylordun çuuldagı / Hızını kesip su yavaşlayınca // Ormanın gürültüsü de azaldı” (Cetigen, CAT. 2013, 3: 113).

çuuldat- (чуулдат-) *ett.* **çuulda-**
çuuldatuu (чуулдатуу) *mast.* **çuuldat-**
çuuldoo (чуулдоо) *mast.* **çuulda-**
çuulgan (чуулган) Kavga, bir çok kişinin karıştığı kavga.

çüçkür- (чүчкүр-) Harşırarak, aksırmak. “... katuu suuk tiyiptir oşon için çüçkürüp kalıptır / ... üşütmüş o yüzden harşırıyormuş” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 215).

çüçkürt- (чүчкүрт-) *ett.* **çüçkür-**
çüçkürtüü (чүчкүртүү) *mast.*
çüçkürt-.

çüçkürük (чүчкүрүк) Harşırarak
“Artınan açuu çüçkürügü çıgıp, közünön çaşı ırgıdı / Ardından sert

hapşırık çıkıp, gözünden yaşları zıpladı” (Emigrant, CAT. 2012, 3: 44).

çüçkürüü (чүчкүрүү) mast. çükür-.
çükçügüü (чүкчүгүү) Küçücük görünüşte olan kimse.

çükçüü- (чүкчүй-) Küçücük olmak veya görünmek.

çükçüyt- (чүкчүйт-) ett. çükçüü-.

çükçüytüü (чүкчүйтүү) mast.

çükçüyt-.

çükçüyüü (чүкчүйүү) mast. çükçüü-.

çüñküü- (чүңкүй-) Suratı asık olmak.

çüñküyt- (чүңкүйт-) ett. çüñküü-.

çüñküytüü (чүңкүйтүү) mast.

çüñküyt-.

çüñküyüü (чүңкүйүү) mast. çüñküü-.

çüñür (чүңүр) Çökük, çökmüş. “*Bul, seyrek muruttarı serbeygen, çüñür köz, çap caak, dayıma suz cürgön kişi / Bu, seyrek bıyıklı, çökük gözlü, zayıf yüzlü, her zaman sakinliğini koruyan kişi*” (Talip, CAT. 2011, 9: 64).

çüñürököy (чүңүрөкөй) Çökük. “*Kızarıñkı tartıp tübünön kaynap turgan çöñürököy közdörü bar eken, tikireyip maga kadaldı / Kızarak arka tarafından kaynayan çökük gözleri varmış, dikilerek bana bakıyordu*” (Cigitoov, CAT. 2011, 4: 178).

çüñüröy- (чүңүрөй-) 1. Çökmek, içeri doğru girmek. “*Caaktarı şılınıp, sakal-muruttarı ösüp, közdörü çüñüröyüp, tegeregin kögüş cele kaptap üçöönün teñ kebetesi ayıkpas ooruga çaldıkkanday / Yüzleri zayıflayıp, sakal bıyıkları uzayıp, gözleri çöküp, etrafı mavi renge boyalıp, üçü de iyileşmez hastalığa kapılmış gibiler*” (Aytmатов, CAT. 2013, 9: 44). 2. Cılız, zayıf görünmek. “*Zamatta ele betiñ çüñüröyüp arıktay tüştün / Çok çabuk yüz zayıflayıp, cılızlaştın*”(Pasaņova, CAT. 2013, 5: 78).

çüñüröyt- (чүңүрөйт-) ett. çüñüröy-.

çüñüröytüü (чүңүрөйтүү) mast.

çüñüröyt-.

çüñüröyüü (чүңүрөйүү) mast.

çüñüröy-.

çütürököy (чүтүрөкөй) Yüzü zayıf ve küçük olan.

çütüröy- (чүтүрөй-) Küçük ve zayıf olmak.

çütüröyt- (чүтүрөйт-) ett. çütüröy-.

çütüröytüü (чүтүрөйтүү) mast.

çütüröyt-.

çütüröyüü (чүтүрөйүү) mast.

çütüröy-.

çüyrü- (чүйрү-) Burun kıvrırmak.

çüyrüñ-çüyrüñ et- (чүйрүң- чүйрүң эт-) Burun kıvrırmak, dudak bükme veya yüzünü buruşturmak.

çüyrüñdö- (чүйрүңдө-) Burun kıvrırmak.

çüyrüñdöö (чүйрүңдөө) mast.

çüyrüñdö-.

çüyrüñdöt- (чүйрүңдөт-) ett.

çüyrüñdö-.

çüyrüñdötüü (чүйрүңдөтүү) mast.

çüyrüñdöt-.

çüyrüü- (чүйрүй-) 1. Burun kıvrırmak, dudak bükme, yüz buruşturmak. “*... közü körgöndün baarın cakturbay murdun çüyrüp cürgönsüyt / ... gözünün gördüğü herkese karşı burnunu kıvrarak kimseyi sevmez*” (Cigitoov, CAT. 2011, 3: 31). 2. Ayakkabının ucu kıvrılmak.

çüyrüyt- (чүйрүйт-) ett. çüyrüü-.

çüyrüytüü (чүйрүйтүү) mast.

çüyrüyt-.

çüyrüyüü (чүйрүйүү) mast. çüyrüü-.

çüytük (чүйтүк) Cılız, çok zayıf ve güçsüz.

çüytüü- (чүйтүй-) Zayıf düşmek, güçsüzleşmek veya çok zayıf görünmek. “*Çüytüygön caman uulum*

bar // çüçkürsö çü deym vraçka / Güçsüz zayıf oğlum var // hapşırıldığı an doktora koştuğum” (BS. 1952: 46).

çüytüyt- (чүйтүйт-) ett. çüytüy-.

çüytüytüü (чүйтүйтүү) mast. çüytüyt-çüytüyüü (чүйтүйтүү) mast. çüytüy-.

D

dabdaarı- (дабдаары-) Şaşırmak. “Kosmosko raketa atılğanın körüp turup, dabdaarıy tüştü. Mındaydı ali körö elek bolçu. / Uzaya roket fırlatıldığını görünce çok şaşırdı. Bunun gibisini hiç görmemişi” (CA4. 2008: 24).

dabdaarıt- (дабдаарыт-) ett.

dabdaarı-.

dabdaarıtuu (дабдаарытуу) mast.

dabdaarıt-.

dabdaaruu (дабдааруу) mast.

dabdaarı-.

dabdıra- (дабдыра-) Şaşırmak. “Baarı emne kılarn bilişpey dabdırap kalıştı / Hepsi ne yapacağını bilenmeyip şaşırdılar” (CA6. 2008: 16).

dabdırat- (дабдырат-) ett. dabdıra-.

dabdıratuu (дабдыратуу) mast.

dabdırat-.

dabdıroo (дабдыроо) mast. dabdıra-.

dabır (дабыр) Gürültülü ses, patırtı.

dabıra- (дабыра-) 1. Vurmalı çalgı aletini çalarak gürültülü ses çıkarmak, gümbürdemek. “Kol çakırıp dabış salğan dobulbastın ünüindöy dabırgan dübürt astında cazgı talaa karşı cügürüp, sıdırım cel aymalayt / Atın ayak sesleri asker çağırıp haber veren davulun gümbürdeyip sesi gibi çıkararak bahar rüzgarına karşı koşuyordu” (CA2. 2008: 410). **2.** Dolu veya sağanak yağmur patır patır yağmak. “Möndür caap dabırap, tañ atkança basılbay... / Sabaha kadar patır patır dolu yağdı”

(Karamoldoyev, CAT. 2012, 11: 193).

3. Toplu ve gürültülü gelen ses: birçok insanın veya hayvanın ayak sesi, insanların gürültülü konuşma sesi, bir şeylerin toplu halde düşmesi vb. “...cerge dabırap kulagan otundu dabışı oyomdu bölüp ketti. / ...patırtılı bir şekilde yere düşen odunların sesi dikkatimi dağıttı (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 112).

dabırat- (дабырат-) ett. dabıra-.

dabıratuu (дабыратуу) mast. dabırat-dabır-dabır (дабыр-дабыр) Patır patır, tapır tapır.

dabır-dubur (дабыр-дубур) bk.

dabır-dabır.

dabır-la- (дабырла-) Patır patır ses çıkarmak.

dabırlat- (дабырлат-) ett. dabır-la-

dabırlatuu (дабырлатуу) mast.

dabırlat-.

dabırloo (дабырлоо) mast. dabır-la-

dabıroo (дабыроо) mast. dabıra-.

dabırt (дабырт) Tapırtı, patırtılı ses. “Dabırtı çıgat eşikten dañazaluu corgonun... / Şöhreti büyük yorganın patırtılı sesi gelmekte... (Akıyev, CAT. 2012, 4: 108).

dabırt-dübürt (дабырт-дүбүрт) bk.

dabırt.

dabırtta- (дабыртта-) Patır patır ses çıkarmak.

dabırttat- (дабырттат-) ett. dabırtta-.

dabırttatuu (дабырттатуу) mast.

dabırttat-.

dabırttoo (дабырттоо) mast. dabırtta-dabış (дабыш) Ses, seda, ün.

“Kaydandır cazdık aydap cürgön traktorlordun dabışı çıgat / Bir yerlerden bahar tarlasını süren traktörlerin sesi geliyordu” (CA1. 2008: 333).

dagdaarı- (дагдаары-) 1. Şaşırmak. 2. Böbürlenmek, kabarmak.

dagdaarıt- (дагдаарыт-) *ett.*

dagdaarı-

dagdaarıtuu (дагдаарытуу) *mast.*

dagdaarıt-

dagdaaruu (дагдааруу) *mast.*

dagdaarı-

dagdagay (дагдагай) Geniş ve yauvan.

dagdaŋda- (дагданда-) Acele etmek.

“*Dagdaŋdap çurkap baratışı coosun kaçırıp kalgan bayırkı cöö askerlerge okşoş / Aceleyle koşması düşmanını kovalayan eski askerlere benzer*” (Cigitov, SAT. 2011, 4: 158).

dagdaŋ-dagdaŋ (дагдаң-дагдаң)

Geniş ve yauvan göğüslü insanın sallana sallana yürümesini ifade eder.

dagdaŋdat- (дагдаңдат-) *ett.*

dagdaŋda-

dagdaŋdatuu (дагдаңдатуу) *mast.*

dagdaŋdat-

dagdaŋdoo (дагдаңдоо) *mast.*

dagdaŋda-

dagday- (дагдай-) Geniş ve yauvan gözükmek, iri olmak. “*Cılan şır-şır soylop kelip, kara tüktüü dagdaygan töşünö iyirilip çığıp köp turbay birdemedan cit algan sıyaktuu caraluu kaptalıma artıldı / Yılan sürünerek gelip tüylü, geniş göğsüne çıkıp, orda fazla durmadan bir şeyin kokusunu almış gibi yaralı yan tarafıma geldi*” (TK. 1990: 322).

dagdayt- (дагдайт-) *ett. dagday-*

dagdaytuu (дагдайтуу) *mast.*

dagdayt-

dagdayuu (дагдаюу) *mast. dagday-*

dagdıy- (дагдаый-) *bk. dagday-*

dagdıyt- (дагдаыйт-) *ett. dagdıy-*

dagdıytuu (дагдаыйтуу) *mast.*

dagdıyt-

dagdıyuu (дагдаыйуу) *mast. dagdıy-*

dalakta- (далакта-) Biçimsiz ve hantalca hareket etmek.

dalaktat- (далактат-) *ett. dalakta-*

dalaktatuu (далактатуу) *mast.*

dalaktat-

dalaktoo (далактоо) *mast. dalakta-*

dalbaala- (далбаала-) Yırtılmak, parçalanmak.

dalbaalan- (далбаалан-) *dnş.*

dalbaala-

dalbaalanuu (далбаалануу) *mast.*

dalbaalan-

dalbaalat- (далбаалат-) *ett. dalbaala-*

dalbaalatuu (далбаалатуу) *mast.*

dalbaalat-

dalbaaloo (далбаалоо) *mast.*

dalbaala-

dalba-dalba bol- (далба-далба бол-)

Parçalanmak, yırtılmak.

dalbagay (далбагай) Yauvan, geniş ve kocaman olan.

dalbak (далбак) Kocaman ve biçimsiz.

dalbakta- (далбакта-) 1. Uçuşmak. “...
men için atka minüü özünçö bir azap.

Elde çok eç nersege okşobogon uzun

paltom da buga toskool boluuçu / ...

benim için ata binmek büyük bir eziyet.

Hiç kimsede olmayan, hiç bir şeye

benzemeyen uzun paltom da buna engel

olurdu” (CA5. 2008: 452). 2. Kocaman

ve biçimsiz şekilde hareket etmek.

“*Edigey kaşanın oozun cappastan,*

tonçon dalbaktagan boydon Zaripanın

baragina bet aldı / Edigey avlunun

kapısını kapatmadan, kürkünü

çıkarmadan biçimsiz şekilde koşarak

Zaripanın evine doğru gitti” (CA4.

2008: 293).

dalbaktat- (далбактат-) *ett. dalbakta-*

dalbaktatuu (далбактатуу) *mast.*

dalbaktat-

dalbaktoo (далбактоо) *mast.*

dalbakta-

dalbalakta- (далбалакта-) 1. Uçuşmak, dalgalanmak. “... *çoş şalı cooluktu boroon alda kayda dalbalaktatıp baratat.* / ...firtına büyük şal örtüyü dalgalandırarak uçuruyor (Akmatov, CAT. 2012, 4: 118) 2. Aceleyle yapılan biçimsizce hareket “*Eşikti közdöy dalbalaktap cönödüm / Kapıya doğru aceleyle koştum*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 75). 2. Lapa lapa yağmak “*Dalbalaktagan karlar murdunun uçuna köpölök sıñarı konup, kıtıgısın keltiret / Lapa lapa yağan kar burnunun ucuna kelebek gibi konup, gıdıklıyordu*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 97).

dalbalaktat- (далбалактат-) *ett.*
dalbalakta-
dalbalaktatuu (далбалактатуу) *mast.*
dalbalaktat-
dalbalaktoo (далбалактоо) *mast.*
dalbalakta-
dalbañda- (далбаңда-) *bk.* **dalbakta-**. “...*bizdin tuştağı köpürögö karay dalbañdap cügürdüm.* /... bizim oradaki köprüye doğru ağır ağır bir şekilde acele ederek koştum (Cigitov, CAT. 2011, 6: 119).

dalbañdat- (далбаңдат-) *ett.*
dalbañda-
dalbañdatuu (далбаңдатуу) *mast.*
dalbañdat-
dalbañdoo (далбаңдоо) *mast.*
dalbañda-
dalbasta- (далбаста-) Ne yapacağını bilememek. “*Bosogonun oozunda catkan küçük kışılarp, bekiner cer tappay dalbastap kaldı / Girişte yatan köpek çenileyip, saklanacak yer bulamayıp, ne yapacağını bilemedi*” (CA2. 2008: 287).

dalbastat- (далбастат-) *ett.* **dalbasta-**

dalbastatuu (далбастатуу) *mast.*
dalbastat-
dalbastoo (далбастоо) *mast.* **dalbasta-**
dalbay- (далбай-) Kocaman ve lök gibi görünmek. “...*Çıçkan añdıgan kulaalıday dalbayıp...* / ...fareyi gözüne kestiren doğan gibi...” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 99)

dalbayt- (далбайт-) *ett.* **dalbay-**
dalbaytuu (далбайтуу) *mast.* **dalbayt-**
dalbayuu (далбайуу) *mast.* **dalbay-**
dalbıra- (далбыра-) Parça parça olmak, eskiyip parçalanmak, biçimsiz olmak.
dalbırat- (далбырат-) *ett.* **dalbıra-**
dalbıratuu (далбыратуу) *mast.*
dalbırat-
dalbıroo (далбыроо) *mast.* **dalbıra-**
dalbırtta- (далбыртта-) Dalgalanmak, uçuşmak. “*Atlas köynögümün etek-ceñinen guuldap kirip dalbırttatıp atkan muzdak celargıga üşüp, kalçıldap kalğanımı bildim / İpek elbisemin etek kolunan girerek uçuşturan yelden üşüp, titremeye başladığımı hissettim*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 36)

dalbırttat- (далбырттат-) *ett.*
dalbırtta-
dalbırttatuu (далбырттатуу) *mast.*
dalbırttat-
dalbırttoo (далбырттоо) *mast.*
dalbırtta-
daldagay (далдагай) Özensiz, biçimsiz kocaman olan.
daldakta- (далдакта-) 1. Hantalca hareket etmek. “*Ergeş çal daldaktap çurkap kele cattı / Ergeş dede hantalca koşarak geliyordu*” (Osmonkulov, CAT 2011, 2: 22). 2. Ne yapacağını bilememek, şaşkın durumda olmak.
daldaktat- (далдактат-) *ett.* **daldakta-**
daldaktatuu (далдактатуу) *mast.*
daldaktat-

daldaktoo (далдактоо) *mast.*
daldakta-
daldalakta- (далдалакта-) *bk.*
daldakta-
daldalaktat- (далдалактат-) *ett.*
daldalakta-
daldalaktatuu (далдалактатуу) *mast.*
daldalaktat-
daldalaktoo (далдалактоо) *mast.*
daldalakta-
daldalaŋda- (далдалаңда-) *bk.*
daldakta- “*Alistan meni karay daldalaŋdap, uulum ketmenin taştap çurkap kelatat / Elindeki çarayı bırakarak oğlum uzaktan bana doğru koşarak geliyordu*” (Abdırazakov, CAT. 2012, 11: 168)
daldalaŋdat- (далдалаңдат-) *ett.*
daldalaŋda-
daldalaŋdatuu (далдалаңдатуу) *mast.*
daldalaŋdat-
daldalaŋdoo (далдалаңдоо) *mast.*
daldalaŋda-
daldaŋ (далдан) Hantal, kocaman, iri, kaba.
daldaŋda- (далданда-) *bk.*
daldakta-
daldaŋdat- (далдандат-) *ett.*
daldaŋda-
daldaŋdatuu (далдандатуу) *mast.*
daldaŋdat-
daldaŋdoo (далдандоо) *mast.*
daldaŋda-
dalday- (далдай-) 1. Özensiz, biçimsiz şekilde kocaman olmak. “... *kara közdörü çarçaŋkı tartkan opsuz daldaygan kişi katalogların çaşığın aŋtarıp olturuptur / ... kara gözleri yorulmuşa benzeyen biçimsiz kocaman kişi katalogların kutusuna bakıyormuş*” (Şeldon, CAT. 2011, 12: 136). 2. Şaşırmak, ne yaracağını bilememek. “*Daldayıp ele karap kalıptırmin /*

Şaşıarak bakakalmışım” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 75).

daldayt- (далдайт-) *ett.*
dalday-

daldaytuu (далдайтуу) *mast.*
daldayt-
daldayuu (далдаюу) *mast.*
dalday-

daldır (далдыр) Aptal, bön.

daldıra- (далдыра-) 1. Kötü bir şey olunca ne yaptığının farkına varmadan saçma sapan hareket etmek, deli gibi olmak. “*Akıllıman adaşıp, tuş keldi basıp, es-uçun bilbey daldırıp, tamak içpey kişi taanıbay kalğanı baylatma cindi de atalat eken / Akılını kaybedip, gözünün gördüğü her yere yürüyüp, ne yaptığının farkına varmaz, yemek yemez, hiç kimseyi tanımaz olduysa buna bağlatma deli deniliyormuş* (İmanaliyev, CAT. 2011, 12: 189). 2. Heyecandan konuşmamak veya abuk subuk şeyler konuşmak, kendini kaybetmek. “*Caŋı ökmöt carıyalanıp catsa, şaylangan kişi mintip daldırıp tursa – kandaŋ kep bolmok?! / Yeni hükümet kurulup, seçilen kişi böylece kendini kaybediyorsa, nasıl olur bu iş?!*” (TK. 1990: 208).

daldırat- (далдырат-) *ett.*
daldıra-

daldıratuu (далдыратуу) *mast.*
daldırat-

daldıroo (далдыроо) *mast.*
daldıra-

dalkılda- (далкылда-). Kızgın kızgın hareket etmek, öfkelenmek.

dalkıldat- (далкылдат-) *ett.*
dalkılda-

dalkıldatuu (далкылдатуу) *mast.*
dalkıldat-

dalkıldat-

dalkıldoo (далкылдоо) *mast.*
dalkılda-

dalp (далп) Büyük bir şey düştüğünde veya vurulduğunda çıkan ses.

dalpagay (далпагай) Kocaman yassı olan.

dalpay- (далпай-) Kaba biçimsiz görünmek, şişman, yayvan olmak.

“Kulunduu toru beesi bar // Sarı tonun salınıp // Dalpaya minip alıptır // Kulunlu yağız kırsrağı var // Sarı kürkünü giymiş // şişmanca atına binmiş” (BE. 2010:1127).

dalpayt- (далпайт-) *ett.* **dalpay-**.

dalpaytuu (далпайтуу) *mast.* **dalpayt-**

dalpayuu (далпаяу) *mast.* **dalpay-**.

dalp-balp (далп-балп) Kaba saba, pat pat. “Tantik cene özü da dalp-balp basıp, balt-salt süylögön zayıp ele / Saçmalayan yenge kendisi kaba saba yürüyen, ağzına geleni konuşan kadındı” (TS. 1988: 6).

dalpilda- (далпылда-) Paldır küldür hareket etmek. “Altı gün suu içpasten // İt-Ölböstün çölündö // Cürböy kaldı dalpildap / Altı gün su içmeyip // it-Ölbös çölünde // paldır küldür yürüyemez oldu” (BE. 2010: 1279)

dalpildak (далпылдак) Abuk subuk konuşan.

dalpildat- (далпылдат-) *ett.* **dalpilda-**.

dalpildatuu (далпылдатуу) *mast.*

dalpildat-.

dalpildoo (далпылдоо) *mast.*

dalpilda-.

dalpıy- (далпый-) *bk.* **dalpay-**.

dalpıyt- (далпыйт-) *ett.* **dalpıy-**.

dalpıytuu (далпыйтуу) *mast.* **dalpıyt-**

dalpıyuu (далпыюу) *mast.* **dalpıy-**.

dampaᅇda- (дампаᅇда-) Hantalca hareket etmek. “Dampaᅇdap cügüröt / Hantalca koşar” (Akıyev, CAT. 2012, 4: 96)

dampaᅇ-dampaᅇ (дампаᅇ-дампаᅇ) Hantal veya kalın giyinmiş birinin hareketini bildirir.

dampaᅇ-dampaᅇ et- (дампаᅇ-дампаᅇ эт-) Hantalca hareket etmek.

dampaᅇdat- (дампамдат-) *ett.*

dampaᅇda-.

dampaᅇdatuu (дампаᅇдатуу) *mast.*

dampaᅇdat-.

dampaᅇdoo (дампаᅇдоо) *mast.*

dampaᅇda-.

dampaıy- (дампай-) Şişmek, kabarmak.

dampaıyt- (дампайт-) *ett.* **dampaıy-**.

dampaıytuu (дампайтуу) *mast.*

dampaıyt-.

dampaıyuu (дампаяу) *mast.* **dampaıy-**.

dampıy- (дампый-) *bk.* **dampaıy-**.

dampıyt- (дампыйт-) *ett.* **dampıy-**.

dampıytuu (дампыйтуу) *mast.*

dampıyt-.

dampıyuu (дампыюу) *mast.* **dampıy-**.

danday- (дандай-) Şişmek, şişmiş hale gelmek.

dandayt- (дандайт-) *ett.* **danday-**.

dandaytuu (дандайттуу) *mast.*

dandayt-.

dandayuu (дандаяу) *mast.* **danday-**.

dandıy- (дандый-) *bk.* **danday-**.

dandıyt- (дандыйт-) *ett.* **dandıy-**.

dandıytuu (дандыйтуу) *mast.*

dandıyt-.

dandıyuu (дандыюу) *mast.* **dandıy-**.

daᅇ (даᅇ) 1. Tan, metale veya sert bir şeye vurunca çıkan ses. “Koş ooz multıktay biriᅇ baᅇ, biriᅇ daᅇ deysinerbi, kolunardan kelbegen soᅇ kaysı arainarga derdeyesiner / Çift ağızlı tüfek gibi biriniz “ban” diğeriniz “tan” diyorsunuz, hiç bir şey yapamadıktan sonra, neden boşu boşuna kendinizi göstermeye çalışırsınız” (Cunuşev, CAT. 2011, 10: 104). 2. Söhret, nam, ün, belli, bilinen. “Kalıᅇ curtka daᅇ Koşoy. / Bütün halkça şöreti bilinen Koşoy” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 11: 59).

daᅇ bol- (даᅇ бол-) Belli olamk, yayılmak, duyulmak. “Erdiği curtka

dañ bolgon / Yiğitliği halka ün olmuştu (Toglokov Moldo, CAT. 2013, 11: 54)

dañ kıl- (даң кыл-) Duyurmak, yayamak.

dañ sal- (даң сал-) Namını yaymak, duyurmak.

dañ-dañ (даң-даң) *bk. dañ.*

dañgıl (даңгыл) 1. Büyük ana yol. “... *dañgıl coldu boyloy kattagan avtobuska oturdu* / Ana yoldan geçen seferli otobuse bindi” (Çerik, CAT. 2012, 3: 22). 2. söz cambazı. 3. Hakim, bilge, usta, üstün. 4. Kahraman, yiğit, sağlam, dayanıklı.

dañgır (даңгыр) 1. Tangır tungur ses. 2. Dayanıklı, sağlam. 3. Büyük, ana. “... *boz corgo tört ayagin teñ taştap, düpüldötö cer muştap, dañgr colgo çikkanday şart ketti* / ... boz yorga dört ayağını birden bırakıp, yere vura vura ana yola çıkmış gibi hızlıca gitti” (Tursunov, CAT. 2012, 3: 138). 4. Doğru, gerçek, yalan olmayan. 5. Geniş ve düz olan.

dañgır kıl- (даңгыр кыл-) Düzlemek.

dañgıra- (даңгыра-) 1. Tañgur tungur veya güm güm. “... *rok-muzıka tınımsız dañgırap, kulak meeni tundurup cattı* / ... rok-müzik durmadan güm güm ederek, kulakları patlatıyordu” (CA6. 2008: 276). 2. Görkemli, kocaman büyük. “*Dañgıragan baytak coldun üstündö koş at çegilgen araba kaldırayt* / Kocaman ana yolun üzerinden çift atlı araba paldır küldür geçmekte” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 171).

dañgırat- (даңгырат-) *ett. dañgıra-*

dañgıratuu (даңгыратуу) *mast.*

dañgırat-

dañgır-dañgır (даңгыр-даңгыр) Tangur tungur.

dañgıroo (даңгыроо) *mast. dañgıra-*

dañılda- (даңылда-) 1.

Yankılandırarak bağırarak. “*Dañıldap, eski, amoralny, kommunisttik ırlardı ırdayt* / Bağırarak eski, kötü, kommunizm şarkılarını söyler” (Aabkirov, CAT. 2011, 9: 35). 2. Gürültülü ses çıkarmak. “*Kerneyler dañıldap, barabandar kañıldayt* / Trompetler, tamburlar gümbürdüyor” (Batıkulov, CAT. 2011, 10: 197).

dañıldat- (даңылдат-) *ett. dañılда-*

dañıldatuu (даңылдатуу) *mast.*

dañıldat-

dañıldıoo (даңылдоо) *mast.*

dañılда-

dañk (даңк) 1. Tan, tangır tungur. 2. Nam, ün, şöhet. “*Al emi “ilim caktaptır, daraja alıptır, sıylık alıptır!” degendi aytpa, andaydın dañkı kosmosko orustun baldarı menen teñ ugulçu* / “İlmi tezini savunmuş, ünvan almış, ödül almış” denilenlerin ünü Rusların uzaya uçan adamları şöhetleriyle aynı derecede duyulurdu” (Çerik, Cat. 2012, 3: 27).

dañkakta- (даңкакта-) Kocaman biri veya bir şey hareket etmek.

dañkaktat- (даңкактат-) *ett.*

dañkakta-

dañkaktatuu (даңкактатуу) *mast.*

dañkaktat-

dañkaktoo (даңкактоо) *mast.*

dañkakta-

dañkañda- (даңкаңда-) Paldır küldür hareket etmek.

dañkañdat- (даңкаңдат-) *ett.*

dañkañda-

dañkañdatuu (даңкаңдатуу) *mast.*

dañkañdat-

dañkañdoo (даңкаңдоо) *mast.*

dañkañda-

dañkay- (даңкай-) Kocaman görünümde olmak. “...*Golodze*

eköobüzdün kudugubuzga dañkaygan darbızdı salıp ciberiptir / Golodze ikimizin kuyusuna kocaman karpuzu atmış” (Dumbadze, CAT. 151).

dañkayt- (даңкайт-) *ett.* **dañkay-**.

dañkaytuu (даңкайтуу) *mast.*

dañkayt-.

dañkayuu (даңкаюу) *mast.* **dañkay-**.

dañk-dañk (даңк-даңк) *bk.* **dañk.**

dañkilda- (даңкылда-) 1. Tangır tungur, paldır küldür etmek. “... *kerneççi, surnayçılardı çakırıp koyuπτur. Namangandan, Kokondon, Alaydan meymandar kele catat degende ele kulak meeni cep dañkildatıp kalışat / ... zurnacı, davulcuları çağırmışlar. Namangandan, Kokondan, Alaydan misafirler geliyor dedik sıra kulakları patlatarak gümbürtediyorlardı”* (Kalbayev, CAT. 2012, 10: 51). 2. Sağlam olmak ve sert davranarak iş yapmak. “*Çayın-kışın dañkildap oorubay cürgön ... / Yaz kış demeden sağlam durur, hastlanmazdı ...”* (Cigitov, CAT. 2011, 3: 15).

dañkildat- (даңкылдат-) *ett.*

dañkilda-.

dañkildatuu (даңкылдатуу) *mast.*

dañkildat-.

dañkildoo (даңкылдоо) *mast.*

dañkilda-.

dapdıra- (дапдыра-) *bk.* **dabdıra-**.

dapılda- (дапылда-) Paldır küldür hareket etmek.

dapıldat- (дапылдат-) *ett.* **dapılda-**.

dapıldatuu (дапылдатуу) *mast.*

dapıldat-.

dapıldoo (дапылдоо) *mast.* **dapılda-**.

dapkaarı- (дапкаары-) Ne уарасағını bilememek, şaşırмак, bocalamak.

dapkaarıt- (дапкаарыт-) *ett.*

dapkaarı-.

dapkaarıtuu (дапкаарытуу) *mast.* **dapkaarıt-**.

dapkaaruu (дапкааруу) *mast.*

dapkaarı-.

darbay- (дарбай-) *bk.* **darday-**

darbayt- (дарбайт-) *ett.* **darbay-**

darbaytuu (дарбайтуу) *mast.* **darbay-**

darbayuu (дарбаюу) *mast.* **darbay-**

dardagay (дардагай) Kocaman, hantal kimse.

dardak (дардак) 1. Hantal, kaba. 2. Havalı, kibirli.

dardak-dardak (дардак-дардак) *bk.*

dardakta-.

dardake (дардаке) Havalı ve kibirli biri.

dardakey (дардакей) *bk.* **dardake.**

dardakta- (дардакта-) 1. Hantalca hareket etmek. “*Coomart añkoo şaşıp cürdü dardaktay / Coomart budala acele ederek hantalca hareket ediyordu”* (CA7. 208: 498). 2. Havaya girmek, kendini beğenmek. “*Kantip ele sezim adam cetilgen ubakta mokop, cok bolup, al emi turmuştun daamin tata elek alañgazar, kööp, dardaktap cürgön kezde ukmuş bolup kalsın / Nasıl olur da duygular insan olgunlaştığı zaman körleşir, kaybolur, hayatın tadını yeni almaya başladığımız, o telaşlı, canlı havalara girdiğimiz gençlik zamanlarda ise zirvesi olur”* (Sıdıkbekov, CAT. 2011, 4: 299)

dardalakta- (дардалакта-) *bk.*

dardakta-.

dardalaktat- (дардалактат-) *ett.*

dardalakta-.

dardalaktatuu (дардалактатуу) *mast.*

dardalaktat-.

dardalaktoo (дардалактоо) *mast.*

dardalakta-.

dardalañ (дардалаң) *bk.* **dardake.**

dardalaŋda- (дардалаңда-) *bk.*
dardakta-
dardalaŋdat- (дардалаңдат-) *ett.*
dardalaŋda-
dardalaŋdatuu (дардалаңдатуу) *mast.*
dardalaŋdat-
dardalaŋdoo (дардалаңдоо) *mast.*
dardalaŋda-
dardaŋda- (дардаңда-) *bk.* **dardakta-**
 "... *uruştun açuu-tattuusun bilsin, dardaŋdap beker cürböy, soldat bolsun / hayatın acısını tatlısını öğrensin, hantalca hareket ederek boş boş gezmeden, asker olsun*" (Puşkin, CAT. 2013, 8: 150).
dardaŋ-dardaŋ (дардаң-дардаң) Hantalca hareketi bildirir.
dardaŋ-dardaŋ et- (дардаң-дардаң эт-) Hantalca hareket etmek.
dardaŋdat- (дардаңдат-) *ett.*
dardaŋda-
dardaŋdatuu (дардаңдатуу) *mast.*
dardaŋdat-
dardaŋdoo (дардаңдоо) *mast.*
dardaŋda-
darday- (дардай-) Büyük, kocaman görünmek. "*Bir üydö Maylıkeŋ eköübüz köpçülökkö komuz çertip oltursak – dardaygan caş cigit kirip ulagaga otura kaldı / Bir evde Maylıke ikimiz topluma kopuz çalarak oturduğumuzda kocaman genç bir çocuk gelip, girişe oturdu*" (Barçın, CAT. 2013, 3: 38).
dardayt- (дардайт-) *ett.* **darday-**
dardaytuu (дардайттуу) *ett.* **dardayt-**
dardayuu (дардаюу) *mast.* **darday-**
dardıy- (дардый-) *bk.* **darday-**
dardıyt- (дардыйт-) *ett.* **dardıy-**
dardıytuu (дардыйтуу) *mast.* **dardıy-**
dardıyuu (дардыюу) *mast.* **dardıy-**
darılda- (дарылда-) Gür, yüksek ses çıkarmak. "... *darıldagan coon ünü menen süröönü sonun kıraat menen*

sozot / Gür, kalın sesiyle sureyi güzel kıraatıyla okur" (Gogol, CAT. 2011, 8: 50).

darıldak (дарылдак) Yüksek sesle konuşan.

darıldat- (дарылдат-) *ett.* **darılda-**

darıldatuu (дарылдатуу) *mast.*

darıldat-

darıldoo (дарылдоо) *mast.* **darılda-**

darkıra- (даркыра-) Bağırarak, yüksek ses çıkarmak. "*Tündiün kaysı ubağı ekenin kim bilsin, tördö - darkıragan koŋuruk, sayda – küngürönö akkan suu başka eç kim cok / Gecenin hangi saatleri olduğu belli değil, başköşede yüksek horlama sesi, çayda çağlayan su sesi, başka kimse yok*" (CA2. 2008: 85).

darkırak (даркырак) 1. Bağırarak, yüksek ses. 2. Gırtlaktan konuşan.

darkırat- (даркырат-) *ett.* **darkıra-**

darkıratuu (даркыратуу) *mast.*

darkırat-

darkıroo (даркыроо) *mast.* **darkıra-**

degdekte- (дегдекте-) Aceleyle hareket etmek.

degdektet- (дегдекдет-) *ett.* **degdekte-**

degdektetüü (дегдектетүү) *mast.*

degdektet-

degdektöö (дегдектөө) *mast.*

degdekte-

degdeŋde- (дегденде-) 1. Aceleyle hareket etmek. "*Men da degdeŋdep kırk beşinçi ötüktü süyröp, artınan salıp urup cönödüm / Ben de aceleyle kırk beş numara çizmeyi sürükleyerek arkasından koştum*" (Cetigen, CAT. 2012, 3: 75). 2. Sersemlemek, sürüklemek. "*Sadırdı uulu eköönünün teŋ koldorun kayırıp, degdeŋdetip alıp çığışat boz üydön / Sadır'ı oğluyla ikisinin de kollarını çevirip çadırdan*

sürükleyerek çıkardılar” (Çerik, CAT. 2012, 3: 19).

degden-degden (дегден-дегден)

Aceleyle hareket etme durumu.

degden-det- (дегдендет-) *ett.*

degden-de-

degden-detüü (дегдендетүү) *mast.*

degden-det-

degden-döö (дегдендөө) *mast.*

degden-de-

dekilde- (декилде-) Aceleyle hızlıca yürümek, koşuşturmak. “*Arik boyloy dikildep baratsam, al ketmenin dalısına arta salıp suu sürüp keletkan eken / arkin kenarından koşa koşa gettiğimde o da çapasını omzuna koyup su yönünü değiştirerek geri geliyormuş*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 12).

dikildet- (дикилдет-) *ett.* **dikilde-**

dikildetüü (дикилдетүү) *mast.*

dikildet-

dikildöö (дикилдөө) *mast.* **dikilde-**

delbek (делбек) Dalgalanan, uçuşan.

delbek-delbek (делбек-делбек) *bk.*

delbek. “*Şamal bat ele küç alıp, attardın kuyruk calın sapırdı, etekteribizdi delbek-delbek ala kaçtı... / Rüzgar hızlıca şiddetini artırarak atların kuyruk yelesi dalgalandırıp, bizim eteklerimizi uçuşturdu*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 172).

delbekte- (делбекте-) 1. Dalgalanmak, uçuşmak. “*Şamalga delbektep atkan etegim... / Rüzgarda uçuşan etegim...*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 37). 2. Acele hareketler yapmak, telaşa kapılmak. “*... cüz dollardı koluna karmap delbektey tüşöt / ... yüz dollari elende tutarak telaşa kapılıverir*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 8).

delbektet- (делбектет-) *ett.* **delbekte-**

delbektetüü (делбектетүү) *mast.*

delbektet-

delbektöö (делбектөө) *mast.* **delbekte-**

delbeñde- (делбеңде-) *bk.* **delbekte-**

delbeñdet- (делбеңдет-) *ett.* **delbeñde-**

delbeñdetüü (делбеңдетүү) *mast.*

delbeñdet-

delbeñdöö (делбеңдөө) *mast.*

delbeñde-

delbire- (делбире-) Hareket halinde olmak, kıpırdamak, dalgalanmak. “*Geti caşar cürgünçünün uzun plaşı öz boyuna caraşır, eteği şamalga delbireyt / Yedi yaşındaki yolcunun uzun yağmurluğu kendisine yakışarak alt tarafı rüzgara dalgalanır*” (Rıskul, CAT. 2013, 4: 131).

delbiret- (делбирет-) *ett.* **delbire-**

delbiretüü (делбиретүү) *mast.*

delbire-

delbiröö (делбирөө) *mast.* **delbire-**

delbirtte- (делбиртте-) 1.

Dalgalanmak, uçuşmak. 2. Yanıp tutuşmak. “*... talanttuu dese ele taptakır delbirttep ketet ekensiner / ... yetekli diye överlerse hemen ateşlenmeye başlıyormuşsunuz*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 49).

delbirttet- (делбирттет-) *ett.*

delbirtte-

delbirttetüü (делбирттетүү) *mast.*

delbirttet-

delbirttöö (делбирттөө) *mast.*

delbirtte-

deldegey (делдегей) Kocaman, kepçe kulak.

deldekete- (делдекете-) 1. Telaşla sağa sola koşturmak. “*... deldeketeğin karındaşım aş kanadan bir bütün nan alıp çığıptır / ... teleşlanan kız kardeşim mutfaktan bir bütün ekmek getirmiş*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 6). 2. Dalgalanmak, uçuşmak. “*...Bekmurat boluş çapanı deldekete cügürüp kele cattı / Bekmurat yönetici uzun üst*

giysisinin uçuşturarak koşa koşa geliyordu” (Kalbayev, CAT. 2012, 10: 38).

deldektet- (делдектет-) *ett.* **deldekte-**
deldektetüü (делдектетүү) *mast.*
deldektet-

deldektöö (делдектөө) *mast.* **deldekte-**
deldelekte- (делдлекте-) *bk.* **deldekte-**
deldelektet- (делделектет-) *ett.*

deldelekte-
deldelektetüü (делделектетүү) *mast.*
deldelektet-

deldelektöö (делделектөө) *mast.*

deldelekte-
deldelenđe- (делделенде-) *bk.*

deldekte-
deldelenđet- (делделендет-) *ett.*
deldelenđe-

deldelenđetüü (делделендетүү) *mast.*
deldelenđet-
deldelenđöö (делделендөө) *mast.*

deldelenđe-
deldeñ (делден) Kocaman ve öne doğru olan kulak.

deldenđe- (делденде-) 1. Kulakları kocaman olmak. 2. Acele etmek. “*Kubat uzagança colu arbıbay, deldenđep şaşıp kelet / Kubat yürüdükçe vakit azalarak aceleyle gelir*” (Kalikov, CAT. 2013, 11: 33)

deldenđet- (делдендет-) *ett.* **deldenđe-**
deldenđetüü (делдендетүү) *mast.*
deldenđet-

deldenđöö (делдендөө) *mast.*
deldenđe-

deldey- (делдей-) 1. Kulak kocaman olmak. “*Kulaktarı deldeyip turat / Kulakları büyük ve öne doğru eğik halde*” (Imanaliyev, CAT. 2011, 12: 196). 2. Ne yapacağını bilememek, donakalmak. “*Al deldeye emne kılarnın bilbey turup kalat / O ne yapacağını*

bilemeyip donakalır” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 6).

deldeyt- (делдейт-) *ett.* **deldey-**

deldeytüü (делдейтүү) *mast.* **deldeyt-**
deldeyüü (делдейүү) *mast.* **deldey-**

deldire- (делдире-) Ne yapacağını bilememek, şaşırarak, “*Deldirep karap turganımdı ayt / Şaşırarak uzun zaman bakmışım*” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 7: 3)

deldiremey (делдиремей) Ne yapacağını bilememek.

deldiret- (делдирет-) *ett.* **deldire-**

deldiretüü (делдиретүү) *mast.*
deldiret-

deldiröö (делдирөө) *mast.* **deldire-**

delkilde- (делкилде-) Çene çalmak.

delkildet- (делкилдет-) *ett.* **delkilde-**
delkildetüü (делкилдетүү) *mast.*
delkildet-

delkildöö (делкилдөө) *mast.* **delkilde-**
delpilde- (делпилде-) Dalgalanmak, uçuşmak, kırkırdamak.

delpildet- (делпилдет-) *ett.* **delpilde-**
delpildetüü (делпилдетүү) *mast.*
delpildet-

delpildöö (делпилдөө) *mast.* **delpilde-**
deñgire- (деңгире-) 1. Başı dönmek. “*Bul kabar Deynanı başka çapkanday deñgiretkendikten al daroo esin cıya albadı / Bu haber Deyna’yı kafasına vurmuş gibi başını döndürdüğü için o hemen kendine gelemedi*” (Şeldon, CAT. 2012, 5: 140). 2. Ne yapacağını bilememek. “*...ortodo deñgirebey biröö menen caşagın / arada kalıp, ne yapacağını şaşırmadan biriyle yaşa*” (Usenov, CAT. 2011, 8: 129).

deñgiret- (деңгирет-) *ett.* **deñgire-**

deñgiretüü (деңгиретүү) *mast.*
deñgiret-

deñgiröö (деңгирөө) *mast.* **deñgire-**

deñkeñde- (деңкеңде-) Kibirleşmek, böbürlenmek.

deñkeñ-deñkeñ (деңкең-деңкең) Kibirli, büyükleşen, gururlu hareketi anlatır.

deñkeñdet- (деңкеңдет-) *ett.*

deñkeñde-

deñkeñdetüü (деңкеңдетүү) *mast.*

deñkeñdet-

deñkeñdöö (деңкеңдөө) *mast.*

deñkeñde-

deñkey- (деңкей-) Böbürlenmek, üstünlük taslamak. "... *degele tootpogon keypi menen deñkeye basıp ketet / ... hiç umursamayan suratyyla böbürlenerek geçip gider*" (Cigitov, CAT. 2011, 3: 10).

deñkeyt- (деңкейт-) *ett.* **deñkey-**

deñkeytüü (деңкейтүү) *mast.*

deñkeyt-

deñkeyüü (деңкейүү) *mast.* **deñkey-**

deñkiy- (деңкий-) *bk.* **deñkey-**

deñkiyt- (деңкийт-) *ett.* **deñkiy-**

deñkiytüü (деңкийтүү) *mast.* **deñkiyt-**

deñkiyüü (деңкийүү) *mast.* **deñkiy-**

derdekte- (дердекте-) Kabarmak, şişmek. "... *tanooloru zorukkan atkınday derdektep , tutalanıp ketti / ... bir anda burun kanatları durup dinlenmeden koşan atnki gibi kabarıp, öfkeniverdi*" (Cigitov, CAT. 2011, 6: 113).

derdektet- (дердектет-) *ett.* **derdekte-**

derdektetüü (дердектетүү) *mast.*

derdektet-

derdektöö (дердектөө) *mast.*

derdekte-

derdeleñde- (дерделенде-)

Havalanmak, kibirli, gururulu davranışta bulunmak.

derdeleñdet- (дерделендет-) *ett.*

derdeleñde-

derdeleñdetüü (дерделендетүү) *mast.*

derdeleñdet-

derdeleñdöö (дерделендөө) *mast.*

derdeleñde-

derdeñde- (дерденде-) 1. Burun kabarmak, şişmek. "*Esending çoñ murdunun tanooloru derdeñdeyt ... / Esen'in büyük burnunun kanatları kabarmakta ...*" (Mamanov, CAT. 2012, 8: 28). 2. Böbürlenmek, havaya girmek. "*Salamat cer-suuga batpay derdeñdey cürdü... / Salamat yere-göge sığmayıp havaya girmiş durumda geiyordu*" (Usubaliyev, CAT 2012, 10: 8).

derdeñ-derdeñ (дерден-дерден) 1. Kabarık burun. 2. Kibirli.

derdeñdet- (дердендет-) *ett.*

derdeñde-

derdeñdetüü (дердендетүү) *mast.*

derdeñdet-

derdeñdöö (дердендөө) *mast.*

derdeñde-

derdey- (дердей-) *bk.* **derdeñde-**. "... *murundarı derdeyıp, küşüldöp-bışıldap maga çurkap kelişti / ...burunları kabarıp, nefes nefese kalarak bana doğru koşarak geldiler*" (Cariyev, CAT. 2013, 7: 221)

derdeyt- (дердейт-) *ett.* **derdey-**

derdeytüü (дердейтүү) *mast.* **derdeyt-**

derdeyüü (дердейүү) *mast.* **derdey-**

dıbıra- (дыбыра-) 1. Pıtır pıtır yağmak, tıp tıp akmak. "*Camgır aralaş şamal birde terezege çaba dıbırasa, birde çarçaganday cay sebelep kalat / Yağmur bazen rüzgarın etkisiyle pencereye pıtır pıtır vurarak, bazen de yorulmuş gibi yavaş, sakin yağıyordu*" (Usenov, CAT. 2011, 8: 122). 2. Tıtır tıtır hareket etmek.

dıbirat- (дыбырат-) *ett.* **dıbıra-**

dıbiratuu (дыбыратуу) *mast.* **dıbirat-**

dıbir-dıbir (дыбыр-дыбыр) Yağmur sesi, tıpr tıpr. “*Kiyinki aptada camgir dıbir-dıbir etip caay baştadı ... / Sonraki haftada yağmur tıpr tıpr yağmaya başladı*” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 31).

dıbroo (дыбыроо) mast. dıbıra-

dıbirt (дыбырт) Tıkırtı.

dıbirtta- (дыбыртта-) bk. dıbıra-

“*Tuş-tuşka tüşüp munarık // Böksögö möndür tıbirttayt / Farklı farklı yerlerde sis oluşarak // alçak yerlere dolu yağar*” (Karamoldoyev, CAT. 2012, 11: 191).

dıbirttoo (дыбырттоо) mast. dıbirtta-

dıbiş (дыбыш) Tıp tıp ses.

dıgdıgy (дыгдыгый) Sağlam, dayanıklı.

dıgdıy- (дыгдый-) 1. Çok tıknaz olmak. 2. İleriye doğru çıkık durmak.

dıgdıyt- (дыгдыйт-) ett. dıgdıy-

dıgdıytuu (дыгдыйтуу) mast. dıgdıyt-

dıgdıyuu (дыгдыюу) mast. dıgdıy-

dıldıra- (дылдыра-) Uyuşuk, sünepe, gevşek olmak.

dıldırak (дылдырак) Uyuşuk, sünepe, gevşek.

dıldırat- (дылдырат-) ett. dıldıra-

dıldıratuu (дылдыратуу) mast.

dıldırat-

dıldıroo (дылдыроо) mast. dıldıra-

dımıra- (дымыра-) Sessizleşmek.

“*Ayıl dımırayt / Köyün içi çok sessiz*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 28).

dımırat- (дымырат-) ett. dımıra-

dımıratuu (дымыратуу) mast.

dımırat-

dımıroo (дымыроо) mast. dımıra-

dındıy- (дындый-) Tıknaz olmak.

“*Çetki ırçı dındıyıp köziin süzüp, tootpogon, süyünküröbögön türü bar / Kenardaki tıknaz şarkıcının beğenmemiş, sevmemiş gibi suratı var*” (Akıyev, CAT. 2012, 5: 105)

dındıyt- (дындыйт-) ett. dındıy-

dındıytuu (дындыйтуу) mast.

dındıyt-

dındıyuu (дындыюу) mast. dındıy-

dıñ (дын) Tın, çın.

dıñ-dıñ (дың-дын) Tın tın, çın çın.

dıñgil (дыңгыл) Hiç bir şeyden çekinmeyen, yürekli.

dıñgıra- (дыңгыра-) 1. Tıngır tıngır etmek. 2. Müzik aletleriyle ses çıkartmak.

dıñgırat- (дыңгырат-) ett. dıñgıra-

dıñgıratuu (дыңгыратуу) mast.

dıñgırat-

dıñgır-dıñgır (дыңгыр-дыңгыр)

Tıngır tıngır, yavaşça çıkan ses.

dıñgıroo (дыңгыроо) mast. dıñgıra-

dıñılđa- (дыңылда-) 1. Vızıldamak.

“*Çımın uçsa dıñılđaganı ugulğan tünkü cimcittik... / Sineğin vızıldayan sesi duyulan gece sesizliği...*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 39). 2. Çınlamak. “*İL-18din şuulđağı terezeni dıñılđatıp ciberdi üstü cakkıtan / İL-18 yolcu uçağının hızı pencereyi üst taraftan çınlattı*” (TS. 1988: 570).

dıñılđak (дыңылдак) Vızıldayan.

“*Men çırkeymin dıñılđak, cürö berem ır ırdap / Ben bir sivri sineğim vızıldayan, şarkı söyleyerek uçan*” (Abdıdayev, CAT. 2012, 10: 221).

dıñılđat- (дыңылдат-) ett. dıñılđa-

dıñılđatuu (дыңылдатуу) mast.

dıñılđat-

dıñılđoo (дыңылдоо) mast. dıñılđa-

dıñkılđa- (дыңкылда-) Yüksek sesler çıkarmak, çalmak. “*Anan Sibirge aydalıp catpaybı, anan üç cıl boyu caman komuzun dıñkılđatıp oturup... anan tuulğan cege cetiş... Uşunun baarı candüynösü uluu sınaktan ötkönün aytıp turat go / Sonra Sibirya'ya sürülüp, sonra üç yıl boyunca eski kopuzunu*

çalarak doğduğu yere gelmek. Bunun hepsi iç dünyasının büyük sınavdan geçtiğini anlatmakta” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 11: 40)..

dıŋkıldat- (дыңкылдат-) *ett.*
dıŋkıl-da-

dıŋkıldatuu (дыңкылдатуу) *mast.*
dıŋkıldat-

dıŋkıldoo (дыңкылдоо) *mast.*
dıŋkıl-da-

dıŋkıy- (дыңкый-) 1. Şişman, kalın ve sağlam yapılı olmak. 2. Şişmek genişlemek, dolmak, doymak “... *biz eköobüz dıŋkıyıp toyup alabız / ... biz ikimiz iyice yiyip doyarız*” (Ezop, CAT. 2011, 7: 68).

dıŋkıy-ma (дыңкыйма)
Vurdumduymaz.

dıŋkıyt- (дыңкыйт-) *ett.* **dıŋkıy-**

dıŋkıytuu (дыңкыйтуу) *mast.*
dıŋkıyt-

dıŋkıyuu (дыңкыйуу) *mast.* **dıŋkıy-**
dır (дыр) Aniden, hemen “pır” diye.

dırday (дырдай) 1. Çıplak. 2. Süssüz, yalın, abartısız.

dırday- (дырдай-) 1. Çıplak olmak. 2. abartısız, gerçek olmak.

dırdayt- (дырдайт-) *ett.* **dırday-**

dırdaytuu (дырдайттуу) *mast.*
dırdayt-

dırdayuu (дырдаюу) *mast.* **dırday-**

dır-dır (дыр-дыр) “Tır tır” çıkan ses.

dırdıy- (дырдый-) Kabarmak, şişmek.

dırdıyt- (дырдыйт-) *ett.* **dırdıy-**

dırdıytuu (дырдыйтуу) *mast.* **dırdıyt-**
dırdıyuu (дырдыйуу) *mast.* **dırdıy-**

dırıl-da- (дырылда-) 1. Hızlıca uçmak veya koşmak. “*Coldor dagı iyri-buyru, baratabız dırıldap / Eğri büğrü yollarda hızlıca gidiyoruz*” (Riskulov, CAT. 2012, 3: 128). 2. “Tır tır, vız vız, pır pır” ses çıkarmak. “*Çirkey dırıldap Colooçunun betine konup, al alakanı*

menen çirkeydi çaap öltürdü / Sivri sinek vızıldayarak Colooçu'nun yüzüne konunca o eliyle vurarak öldürdü” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 59). 3. Titreyerek kıpırdamak.

dırıldak (дырылдак) Titrek.

dırıldat- (дырылдат-) *ett.* **dırıl-da-**

dırıldatuu (дырылдатуу) *mast.*
dırıldat-

dırıldoo (дырылдоо) *mast.* **dırıl-da-**

dırkıra- (дыркыра-) 1. “Dır dır” ses çıkarmak. 2. Hızlı bir şekilde hareket etmek. “*Colbors mal-salga katılıp, coldon ötköndördü dırkırata kuup, atçandarga asıla ketip cattı / Colbors hayvanlara zarar vermeye, yoldan geçenlerin arkasından kovalamaya, atlılara saldırmaya başladı*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 19).

dırkırat- (дыркырат-) *ett.* **dırkıra-**

dırkıratuu (дыркыратуу) *mast.*
dırkırat-

dırkıroo (дыркыроо) *mast.* **dırkıra-**

dik-dik (дик-дик) 1. Küt küt, yüreğin hızlı çarpması. 2. Hızlı hareketi anlatırken kullanılır.

dikilde- (дикилде-) 1. Kalp çarmak, küt küt atmak. “... *aşuunun kırına çıkkanda cürögün dikildep, közün bir karangılap almagı bar / ... tepeye çıktığında kalbin hızlıca küt küt atması, gözün kararması gibi şeyler olacaktır*” (Kerimbayev, CAT. 2011, 2: 63). 2. Çok hızlı hareket etmek. “*dikildep çurkap cürgön baldar ... / hızlıca koşarak oynayan çocuklar*” (Kazakbayev, CAT. 201, 7: 65).

dikildet- (дикилдет-) *ett.* **dikilde-**

dikildetüü (дикилдетүү) *mast.*
dikildet-

dikildöö (дикилдөө) *mast.* **dikilde-**

dildir (дилдир) Pervane şeklinde çocuk oyuncağı.

dildir-dildir (дилдир-дилдир) Pır-pır.
dildire- (дилдире-) 1. Dalgalanmak, sallanmak. 2. Titremek, ürpermek, çırpınmak.
dildiret- (дилдирет-) *ett.* **dildire-**
dildiretüü (дилдиретүү) *mast.*
dildiret-
dildiröö (дилдирөө) *mast.* **dildire-**
diñkilde- (диңкилде-) Hızlı hareket etmek.
diñkildet- (диңкилдет-) *ett.* **diñkilde-**
diñkildetüü (диңкилдетүү) *mast.*
diñkildet-
diñkildöö (диңкилдөө) *mast.*
diñkilde-
diñkiy- (диңкий-) 1. Büyük ve kalın görünmek. 2. Burnu havada olmak, böbürlenmek.
diñkiyt- (диңкийт-) *ett.* **diñkiy-**
diñkiytüü (диңкийтүү) *mast.* **diñkiyt-**
diñkiyüü (диңкийүү) *mast.* **diñkiy-**
dir-dir (дир-дир) 1. Kısa, hızlı ve titretilen hareketi, sesi bildirir. “...ısıq kanı dir-dir atıp ketti. / ... sıcak kanı hızlı bir şekilde akıverdi” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 102). 2. Tir tir titremek, çok korkmak. “Dir-dir etip titirep atıptır. / Tir tir titriyormuş” (Cabırov, CAT. 2013,5: 29)
dirdiy- (дирдий-) Şişmek, kabarmak.
dirdiy- (дирдийт-) *ett.* **dirdiy-**
dirdiyüü (дирдийтүү) *mast.* **dirdiy-**
dirdiyüü (дирдийүү) *mast.* **dirdiy-**
dirilde- (дирилде-) 1. Dalgalanmak, hareketli olmak “Men karadım suktanıçtuu cazgı celden dirildegен kiymine / Bahar esintisinde dalgalanan elbisene hayretle bakıyordum” (Rıskulov, CAT. 2012, 3: 124). 2. Akmak, fışkırmak. “... köz caş ee-caa berbey dirildep agıp süylöp da ıylap da cattı / ... göz yaşları durmaksızın akarak hem konuşup hem de ağlıyordu”

(Pasaşova, CAT. 2013, 4: 7). 3. Titremek, titretilen halde olmak. “Terekterdin barikteri dirildep, arası tolo çımçıktardın uyası eken / Kavak ağaçlarının titretilen yapraklarının içi serçe yuvasına dolu imiş” (Acıkanova, CAT. 2011, 4: 196). 4. Kanat çırpınmak. “Tamdın töböşünö ilingen celdetkiç ebegeysiz çoñ kaldırkan köpölöktün kanatında dirildep... / Duvarın üst tarafında asılan ventilatör kocaman kelebeğin kanatı gibi hareketliydi” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 54).
dirildek (дирилдек) Pervane oyuncak.
dirildet- (дирилдет-) *ett.* **dirilde-**
dirildetüü (дирилдетүү) *mast.*
dirildet-
dirildöö (дирилдөө) *mast.* **dirilde-**
dirikire- (диркире-) 1. Titremek. 2. Fışkırarak akmak. “Roza şire agıp turdu dirikirep / Gülün suyu fışkırarak akıyordu” (Rıskulov, CAT. 2012, 3: 128). 3. Titretilen ve kısık ses çıkmak.
dirikiret- (диркирет-) *ett.* **dirikire-**
dirikiretüü (диркиретүү) *mast.*
dirikiret-
dirikiröö (диркирөө) *mast.* **dirikire-**
dirt (дирт) Kasların hızlı küçük kasılmalarla sarsılması, titretilen halde olmak.
dirt et- (дирт эт-) Kasların hızlı küçük kasılmalarla sarsılmak, titretilen halde olmak.
dirtilde- (диртилде-) 1. Titremek. “Atam Moydun bekti karasa, bektin beti tünörüp, muruttarı dirtildegен baştaptır / Babam Moydun beye bakmış ve beyin yüzü solup, bıyıkları titremeye başladığını görmüş” (Toktomuşev, CAT. 2011, 2: 118). 2. Kalb hızlı çarpınmak. 3. Çok korkmak.
dirtildek (диртилдек) Titretilen.
dirtildet- (диртилдет) *ett.* **dirtilde-**

dirildetüü (диртилдетүү) *mast.*
dirildet-

dirildöö (диртилдөө) *mast.* **dirilde-**
dirt-dirt (дирт-дирт) *bk.* **dirt** “...anda-
sanda kaştarı gana dirt-dirt etip catti. /
...arada bir kaşları titriyordu” (Rasputin,
CAT. 2012, 4: 59).

dobura- (добура-) Konuşmak, belli bir
konudan söz etmek.

doburat- (добурат-) *ett.* **dobura-**

doburatuu (добуратуу) *mast.*
doburat-

doburoo (добуроо) *mast.* **dobura-**

dobuş (добуш) Ses, ün. “.. Murdu
menen söylöp, tüşünüksüz dobuş çıgarıp
kaldı / burnu ile konuşarak anlamsız
sesler çıkarıyordu” (Aytımbet, CAT.
2011, 9: 80).

dogdoy- (догдой-) Sağlam ve tıknaz
görünmek.

dogdoyt- (догдойт-) *ett.* **dogdoy-**

dogdoytuu (догдойтуу) *mast.*
dogdoyt-

dogdoyuu (догдоюу) *mast.* **dogdoy-**

doldoy- (долдой-) Kaba saba, özensiz
görünmek.

doldoyt- (долдойт-) *ett.* **doldoy-**

doldoytuu (долдойтуу) *mast.* **doldoyt-**
doldoyuu (долдоюу) *mast.* **doldoy-**

doldura- (долдура-) Kaba sesle
yanındakinin duyabileceği bir sesle
mırıldanmak.

doldurak (долдурак) Kaba ses.

doldurat- (долдурат-) *ett.* **doldura-**

dolduratuu (долдуратуу) *mast.*
doldurat-

dolduroo (долдууроо) *mast.* **doldura-**

domp-domp (домп-домп) Kaba saba
hareketi bildirir.

dompoᅇdo- (домпондо-) *bk.*
tompoᅇdo-

dompoᅇdoo (домпондоо) *mast.*
dompoᅇdo-

dompoᅇdot- (домпондот-) *ett.*

dompoᅇdo-

dompoᅇdotuu (домпондотуу) *mast.*
dompoᅇdot-

dompoᅇ- (домпой-) *bk.* **tompoᅇ-**

dompoᅇyt- (домпойт-) *ett.* **dompoᅇ-**

dompoᅇytuu (домпойтуу) *mast.*
dompoᅇyt-

dompoᅇyuu (домпоюу) *mast.* **dompoᅇ-**

dompulda- (домпулда-) Kaba saba
hareket etmek.

dompuldat- (домпулдат-) *ett.*

dompulda-

dompuldatuu (домпулдатуу) *mast.*
dompuldat-

dompuldoo (домпулдоо) *mast.*
dompulda-

doᅇk-doᅇk (доᅇк-доᅇк) 1. Kaba saba
yürüyüşü belirtmek için kullanılır. 2. Pat
pat.

doᅇkoy- (донкой-) Başkalardan farklı
olarak büyük ve sağlam görünmek.

doᅇkoyt- (донкойт-) *ett.* **doᅇkoy-**

doᅇkoytuu (донкойтуу) *mast.*
doᅇkoyt-

doᅇkoyuu (донкоюу) *mast.* **doᅇkoy-**

doᅇkulda- (донкулда-) Kaba saba
hareket etmek.

doᅇkuldat- (донкулдат-) *ett.*

doᅇkulda-

doᅇkuldatuu (донкулдатуу) *mast.*
doᅇkuldat-

doᅇkuldoo (донкулдоо) *mast.*
doᅇkulda-

dooldo- (доолдо-) Uğultulu ses
çıkarmak.

dooldoo (доолдоо) *mast.* **dooldo-**

dooldot- (доолдот-) *ett.* **dooldo-**

dooldotuu (доолдотуу) *mast.* **dooldot-**
dordogoy (дордогой) Kabarık, kalın
olan.

dordok (дордок) *bk.* **dordogoy.**

dordoᅇdo- (дордондо-) *bk.* **dardakta-**

dordoᅇdoo (дордондоо) *mast.*
dordoᅇdo-
dordoᅇdot- (дордондот-) *ett.*
dordoᅇdo-
dordoᅇdotuu (дордондотуу) *mast.*
dordoᅇdot-
dordoy- (дордой-) Kabarmak, şişmek ve kalın görünmek.
dordoyt- (дордойт-) *ett.* **dordoy-**
dordoytuu (дордойтуу) *mast.*
dordoyt-
dordoyuu (дордойуу) *mast.* **dordoy-**
dömbül (дөмбүл) Тере.
dömpök (дөмпөк) Kabarık, şişkinlik, çıkıntılı yer.
dömpöy- (дөмпөй-) Kabarmak, şişmek.
dömpöyt- (дөмпөйт-) *ett.* **dömpöy-**
dömpöytüü (дөмпөйтүү) *mast.*
dömpöyt-
dömpöyüü (дөмпөйүү) *mast.* **dömpöy-**
döᅇköy- (дөᅇкөй-) *bk.* **döᅇköy-**
döᅇköyüü (дөᅇкөйүү) *mast.* **döᅇköy-**
döᅇköy- (дөᅇкөй-) Yükselerek kabarık, şiş hale gelmek.
döᅇköyt- (дөᅇкөйт-) *ett.* **döᅇköy-**
döᅇköytüü (дөᅇкөйтүү) *mast.*
döᅇköyt-
döᅇköyüü (дөᅇкөйүү) *mast.* **döᅇköy-**
döödür (дөөдүр) 1. Budala, aptal, bön 2. Uygunsuz, yersiz anlamsız.
döödürö- (дөөдүрө-) Boş, bilinçsiz konuşamak, saçma sapan alakasız konuşamak. “Uşu karıgandar bir baleeni aytıp döödöröy berişet / Bu yaşlılar her zaman bir belayı konuşup saçmalıyorlar” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 84).
döödürök (дөөдүрөк) *bk.* **döödür.**
döödüröö (дөөдүрөө) *mast.* **döödürö-**
döödüröt- (дөөдүрөт-) *ett.* **döödürö-**
döödürötüü (дөөдүрөтүү) *mast.*
döödüröt-

döörü- (дөөрү-) *bk.* **döödürö-**. “Anar andan beter kızık döörügöndö, men ayabay bıkıldap küldüm / Anar daha çok saçmalayınca ben daha çok güldüm (Cigitov, CAT. 2011, 3: 17).
döörük (дөөрүк) *bk.* **döödür.**
döörüt- (дөөрүт-) *ett.* **döörü-**
döörütüü (дөөрүтүү) *mast.* **döörüt-**
döörüü (дөөрүү) *mast.* **döörü-**
dördök (дөрдөк) Kabarık, şiş dudak.
dördöy- (дөрдөй-) Kabarmak, şişmek.
dördöyt- (дөрдөйт-) *ett.* **dördöy-**
dördöytüü (дөрдөйтүү) *mast.*
dördöyt-
dördöyüü (дөрдөйүү) *mast.* **dördöy-**
dugduᅇda- (дугдунда-) Sağlam yapıda kaba ve şişman görünüşte olmak.
dugduᅇdat- (дугдундат-) *ett.*
dugduᅇda-
dugduᅇdatuu (дугдундатуу) *mast.*
dugduᅇdat-
dugduᅇdoo (дугдундоо) *mast.*
dugduᅇda-
dugduy- (дугдуй-) 1. Sağlam yapıda kaba ve şişman görünüşte olmak. 2. Somurtarak sesini çıkartmadan oturmak, surat asmak.
dugduyt- (дугдуйт-) *ett.* **dugduy-**
dugduytuu (дугдуйтуу) *mast.*
dugduyt-
dugduyuu (дугдуюу) *mast.* **dugduy-**
dulduguy (дулдугуй) Kalın biçimsiz.
dulduk (дулдук) Somurtuk, asık suratlı.
dulduk-dulduk (дулдук-дулдук) Suratı asık.
dulduk-dulduk et- (дулдук-дулдук эт-) Somurtmak, surat asmak.
duldukta- (дулдукта-) Surat asmak.
dulduktat- (дулдуктат-) *ett.*
duldukta-
dulduktatuu (дулдуктатуу) *mast.*
dulduktat-

dulduktoo (дулдуктоо) *mast.*
duldukta-
dulduḡda- (дулдунда-) *bk.* **dulduḡda-**
dulduḡdat- (дулдундат-) *ett.*
dulduḡda-
dulduḡdat- (дулдундат-) *ett.*
dulduḡdat-
dulduḡdoo (дулдундоо) *mast.*
dulduḡda-
dulduy- (дулдуй-) Somurtmak. “... *dulduygan kara cigit tınçtıktı buzdu.* / ... somurtan esmer çocuk sessizliği bozdu” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 49).
dulduyt- (дулдуйт-) *ett.* **dulduy-**
dulduytuu (дулдуйтуу) *mast.*
dulduyt-
dulduyuu (дулдуюу) *mast.* **dulduy-**
duluy- (дулуй-) *bk.* **dulduy-**
duluyt- (дулуйт-) *ett.* **duluy-**
duluytuu (дулуйтуу) *mast.* **duluyt-**
duluyuu (дулуйуу) *mast.* **duluy-**
dumpuy- (думпуй-) Şişmek, kabarmak.
dumpuyt- (думпуйт-) *ett.* **dumpuy-**
dumpuytuu (думпуйтуу) *mast.*
dumpuyt-
dumpuyuu (думпуюу) *mast.* **dumpuy-**
duu (дуу) 1. Gürültü. “*Bir künü taḡ atkanda ele bizdin kıştak duu dey tüştü / Bir gün bizim köyde sabahın köründö gürültü koptu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 16). 2. Kavga, savaş. 3. Söylenti, söz, dedikodu. 4. Toplu aniden ses çıkarma, gülme. 5. Heyecan, coşku.
duu dey tüş- (дуу дей түш-) Ansızın bir gürültü duyulmak.
duu koy- (дуу кой-) Ansızın bir gürültü duyulmak.
duu sal- (дуу сал-) Gürültü çıkarmak.
duulda- (дулда-) 1. Kalabalık bir şekilde gürültü çıkarmak. “*el duuldap “caşasın imperator” dep kıykırganı azır da kulak aldında turat / halkın hep*

beraber “yaşasın imperator” diye bağırıkları hala kulaklarında” (Rayev, CAT. 2013,1: 13). 2. Uğuldamak. “*...aylana katuu şamaldın duuldagına tolup ketti / ... etraf rüzgarın uğuldamasıyla doluydu*” (Aytımbet, CAT. 2011, 8: 4). 3. Hızlı hareket etmek. “*... koluna tokoçu barlar limuzin menen duuldaybış deşet / elinde ekmeği olanlar limuzine bineriz, hızlıız derler*” (Ükübayeva, CAT. 2013, 3: 184). 4. Karıncalanmak. “*... betimdi kimdir biröö mayda çıbıktar menen duu-duu sabap catkanday duuldadı / ... yüzüm birileri küçük çubuklarla vuruyormuş gibi karıncalandı*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 172). 5. Alevlenerek çatır çatır yanmak. “*... duuldap küyüp catkan ot... / ... alevlenerek yanan ateş...*” (Tolstoy, CAT. 2012, 11: 104). 6. Yanık acısına benzer bir acı duymak, yanmak. “*Kalempirdi ayabay koşkon eken oozumun içi duuldap ele kaldı / Acı biberi çok koymuşmuş ağzımın içi yanıyordu*” (Madılbay, CAT. 2011, 2: 97).

duuldat- (дуулдат-) *ett.* **duulda-**
duuldatuu (дуулдатуу) *mast.* **duuldat-**
duuldoo (дуулдоо) *mast.* **duulda-**
dübür (дүбүр) Patırtı, pat pat çıkan ses.
dübürö- (дүбүрө-) 1. Patırdamak. 2. Telaş etmek.
dübüröt- (дүбүрөт-) *ett.* **dübürö-**
dübürötüü (дүбүрөтүү) *mast.*
dübüröt-
dübüröö (дүбүрөө) *mast.* **dübürö-**
dübürt (дүбүрт) Patırtı, patpat çıkan ses. “*Aḡıça tömön caktan attın dübürtü ugulup, müyüşön bir karaan köründü. / O sırada aşağı taraftan atın sesi duyuldu, kenardan bir karaltı göründü*” (Talip, CAT. 2011, 9: 64).

dübürttö- (дүбүрттө-) 1. Patırdamak. 2. Çok hızlı koşmak, koşturmak.

dübürttöö (дүбүрттөө) *mast.*

dübürttö-

dübürttöt- (дүбүрттөт-) *ett.* **dübürttö-**

dübürttötüü (дүбүрттөтүү) *mast.*

dübürttöt-

dügdügü (дүгдүгү) Somurtuk, asık suratlı.

dügdüñdö- (дүгдүндө-) Kaba saba, hantalca hareket etmek.

dügdüñdöö (дүгдүндөө) *mast.*

dügdüñdö-

dügdüñdöt- (дүгдүндөт-) *ett.*

dügdüñdö-

dügdüñdötüü (дүгдүндөтүү) *mast.*

düñdüñdöt-

dügdüröy- (дүгдүрөй-) Kocaman görünmek.

dügdüröyt- (дүгдүрөйт-) *ett.*

dügdüröy-

dügdüröytüü (дүгдүрөйтүү) *mast.*

dügdüröyt-

dügdüröyüü (дүгдүрөйүү) *mast.*

dügdüröy-

dügdüy- (дүгдүй-) 1. Surat asmak. 2. Biçimsiz, büyük gözükmek.

dügdüy- (дүгдүйт-) *ett.* **dügdüy-**

dügdüyüü (дүгдүйтүү) *mast.*

dügdüy-

dügdüñ-dügdüñ (дүгдүң-дүгдүң) Kaba saba birinin hareketini bildirir.

dük-dük (дүк-дүк) 1. Küt küt. 2. Sert çıkan ayak sesi, pat pat.

dükü-dük (дүкү-дүк) *bk.* **dük-dük.**

düküldö- (дүкүлдө-) 1. Küt küt atmak. “*Cürögüm düküldöp çıktı / Kalbim küt küt atmaya başladı*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 11). 2. İlerlemek, büyümek, çoğalmak “... *Kırgız romanı düküldöp öñügüp catat / ... Kırgız romanı hızla ilerlemekte*” (Abakirov, CAT. 2012, 3:

235). 3.. Gümür gümür, gürültü yapmak “*Dobulbostar düküldöp, Soguştun berdi kabarin / Davullar gümürdeyip, şavaşın başladığı haberi verdi*” (Tokombayev, CAT. 2011, 9: 144).

düküldöt- (дүкүлдөт-) *ett.* **düküldö-**

düküldötüü (дүкүлдөтүү) *mast.*

düküldöt-

düküldöö (дүкүлдөө) *mast.* **düküldö-**

düküy- (дүкүй-) Geniş, açılmış ve büyük görünmek.

düküy- (дүкүйт-) *ett.* **düküy-**

düküyüü (дүкүйтүү) *mast.* **düküy-**

düküyüü (дүкүйүү) *mast.* **düküy-**

dümp (дүмп) Altı boş yere basıldığında veya bir şeye vurulduğunda çıkan ses, küt.

dümpüldö- (дүмпүлдө-) Pat küt etmek.

dümpüldök (дүмпүлдөк) Pat pat ses çıkaran.

dümpüldöö (дүмпүлдөө) *mast.*

dümpüldö-

dümpüldöt- (дүмпүлдөт-) *ett.*

dümpüldö-

dümpüldötüü (дүмпүлдөтүү) *mast.*

dümpüldöt-

dümpüy- (дүмпүй-) 1. Biçimsiz kocaman görünmek. 2.. Tümsek şeklinde çıkmak. “*Tee alista tokoy dümpüygönsüp turat / Ta uzakta orman tümsek şeklinde duruyor*” (İmanaliyev, CAT. 2011, 12: 198).

dümpüy- (дүмпүйт-) *ett.* **dümpüy-**

dümpüyüü (дүмпүйтүү) *mast.*

dümpüy-

dümpüyüü (дүмпүйүү) *mast.*

dümpüy-

dümüröñdö- (дүмүрөңдө-) Hiçbir şeye aldırış etmeden kendi halinde çalışmak. “... *ar kimibiz dümüröñdöp, can aylası da, askerdik kol kürök menen*

can kalkalar çuñkur kazıp atabız / ... can değerli ya, her birimiz askeri el küreğiyle hiç bir şeye aldırış etmeden canımızı kurtaracak çukur kazmaya başladık” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 20).

dümüröñdöö (дүмүрөңдөө) *mast.*

dümüröñdö-

dümüröñdöt- (дүмүрөңдөт-) *ett.*

dümüröñdö-

dümüröñdötüü (дүмүрөңдөтүү) *mast.*

dümüröñdöt-

dümüröy- (дүмүрөй-) Косман görünmek.

dümüröyt- (дүмүрөйт-) *ett.*

dümüröytüü (дүмүрөйтүү) *mast.*

dümüröyt-

dümüröyüü (дүмүрөйүү) *mast.*

dümüröy-

düñ (дүң) 1. Yankılanan ses, gürültü. 2. Söhret, nam, ün. 3. Söylenti, laf, söz, dedikodu. “*Ayıl içi düñ ete tüştü. / Köyün içinde söylenti dolaşmaya başladı”* (Berdiyev, CAT. 2012, 11: 52).

düñ bol- (дүң бол-) Söz çıkmak, söylenti dolaşmak.

düñ dey tüş- (дүң дей түш-) Aniden Gürültü koptak.

düñ kıl- (дүң кыл-) Yaumak, bir çok kimseye duyurmak.

düñgür-düñgür (дүңгүр-дүңгүр) Gümbür gümbür.

düñgürlö- (дүңгүрлө-) Güm güm etmek.

düñgürlöö (дүңгүрлөө) *mast.*

düñgürlö-

düñgürö- (дүңгүрө-) 1. Güm güm etmek. “... *kızıldar düñgürötüp zambirek menen çayhananı atat / kızılılar topla gümbürdeterek çay ocagını vurur”* (Toktomuşev, CAT. 2011, 2: 112). 2. Ünü yayılmak, söhret salmak.

“... *Düynönü düñgürötkön “Abay” romanının avtoru... / ...dünyaya ünü*

yayılan “Abay” romanının yazarı...” (Bektenov, CAT. 2011, 9: 183). 3. Çınlamak, yankılanmak. “*Stadion düñgüröp ketti / Stadiyumun içi yankılandı”* (Askarov, CAT. 2011, 3: 104).

düñgürök (дүңгүрөк) Güm güm eden ses.

düñgürömö (дүңгүрөмө) *bk.*

düñgürök.

düñgüröö (дүңгүрөө) *mast.*

düñgüröt- (дүңгүрөт-) *ett.*

düñgürötüü (дүңгүрөтүү) *mast.*

düñgüröt-

düñk (дүңк) Pat, küt sesi.

düñküldö- (дүңкүлдө-) Güm güm ses çıkarmak. “... *dobulbas düñküldödü, dağı başka dabiştar koştodu / ... davul güm güm etti, başka sesler de eşlik etti”* (Cigitov, CAT. 2011, 6: 106).

düñküldöö (дүңкүлдөө) *mast.*

düñküldö-

düñküldöt- (дүңкүлдөт-) *ett.*

düñküldö-

düñküldötüü (дүңкүлдөтүү) *mast.*

düñküldöt-

düñküy- (дүңкүй-) Косман, yapılı olmak. “... *maşinaların birinde kelgen kişi düñküygön neme eken / ... arabaların birinde gelen kişi iri yapılı biriymiş”* (Mamanov, CAT. 2012, 9: 123).

düñküyt- (дүңкүйт-) *ett.*

düñküytüü (дүңкүйтүү) *mast.*

düñküyt-

düñküyüü (дүңкүйүү) *mast.*

düñküldö- (дүңкүлдө-) *bk.*

düñküldöö (дүңкүлдөө) *mast.*

düñküldöt- (дүңкүлдөт-) *ett.*

düñküldötüü (дүңкүлдөтүү) *mast.*

düñküldöt-

düp (дүп) Küt, pat.

düp-düp (дүп-дүп) Küt küt, pat pat. “...*tuyaktarın düp-düp etken dooşu*

kızuu kepti koştop baratkansıdı / ...toynakların düp düp çıkardığı ses güzel sohbeta eşlik ediyormuş gibiydi (Barçın, CAT. 2013,3: 20)

düpüldö- (дүпүлдө-) Çarpmak, vurmak. “*Mına oşol mayda ştrihlerden sezimtal caş cüröktün düpüldöy kakkanı sezilet. / İşte o küçük çizgilerden genç kalbin küt küt attığı hissedilir.* (Rıskulov, CAT. 2013, 3: 141).

düpüldök (дүпүлдөк) Çarpma, vurma.

düpüldöö (дүпүлдөө) *mast.* **düpüldö-**

düpüldöt- (дүпүлдөт-) *ett.* **düpüldö-**

düpüldötüü (дүпүлдөтүү) *mast.*

düpüldöt-

düpür-düpür (дүпүр-дүпүр) Patır patır.

düpürö- (дүпүрө-) 1. Gürültü kopmak. “*...atçan biröö koroogo düpürötüp kirip keldi. / ...atlı biri avluya gürültü kopartarak girdi* (Cigitov, CAT. 2011, 3: 29). 2. Toplu halde hareket etmek. “*Düynösü cok adamga, düpürötö mal bergen... / Malkı mülkü olmayana bir sürü hayvan sürdürten...* (Tursunov, CAT, 12).

düpüröö (дүпүрөө) *mast.* **düpürö-**

düpüröt- (дүпүрөт-) *ett.* **düpürö-**

düpürötüü (дүпүрөтүү) *mast.*

düpüröt-

düpüy- (дүпүй-) Büyük, yapılı olmak. “*...köl boyundagi ayıldar düpüygön caşıl daraktarga kömüldü. / ...göl kıyısındaki köyler kocaman ağaçlarla kapandı* (Aytimbet, CAT. Eylül, 2011: 87).

düpüy- (дүпүйт-) *ett.* **düpüy-**

düpüyüü (дүпүйтүү) *mast.* **düpüy-**

düpüyüü (дүпүйүү) *mast.* **düpüy-**

dür (дүр) Birden bire yapılan, gerçekleşen hareket için kullanılır.

dür dey tüş- (дүр дей түш-) Titremek, korkuya kapılmak.

dür et- (дүр эт-) Birden bire bir hareket yapılamak.

dürdügü (дүрдүгү) Çıkıntı, kambur.

dürdük (дүрдүк) Birden bire toplu halde hareket etmek.

dür-dür (дүр-дүр) *bk.* **dür.**

dür-dür et- (дүр-дүр эт-) *bk.* **dür et-**

dürdü- (дүрдүй-) 1. Kabarmak, kalın olmak. 2. Sinirlenmek.

dürdüyt- (дүрдүйт-) *ett.* **dürdüy-**

dürdüytüü (дүртүйтүү) *mast.*

dürdüyt-

dürdüyüü (дүрдүйүү) *mast.* **dürdüy-**

dürkürö- (дүркүрө-) 1. Gürlemek. 2. Toplu halde “şak” sesi çıkarmak. “*...zalda oturgan kalın el dürkürötö kol çabıştı. / ... salonda oturan izleyiciler tıplu halde alkışladılar*” (Bektenov, CAT. 2011, 9: 182). 3. Titremek. “*...cürögü ezilip, denesi dürküröp ketti / ... kalbi ezilip, vücudu titremeye başladı*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 54). 4. Çoğalmak, gelişmek.

dürküröö (дүркүрөө) *mast.* **dürkürö-**

dürküröt- (дүркүрөт-) *ett.* **dürkürö-**

dürkürötüü (дүркүрөтүү) *mast.*

dürküröt-

dürs (дүрс) *bk.* **türs.**

dürsüldö- (дүрсүлдө-) *bk.* **türsüldö-**

dürsüldöö (дүрсүлдөө) *mast.*

dürsüldö-

dürt (дүрт) 1. Birdenbire ateş tutuşunca kullanılır. 2. Birdenbire, aniden. 3. Heyecanlanmak.

dürt et- (дүрт эт-) 1. Birdenbire yanmak. 2. Birdenbire ortaya çıkmak. 3. Öfkelenmek.

dürüldö- (дүрүлдө-) *bk.* **dürkürö-**. “*...menin tula boyum dürüldöp, esim çıgıp ketti / ...benim bütün vücudum titreterek aklım çıktı*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 40).

dürüldöö (дүрүлдөө) *mast.* **dürüldö-**

dürüldöt- (дүрүлдөт-) *ett.* **dürüldö-dürüldötüü** (дүрүлдөтүү) *mast.* **dürüldöt-**.

E

ebelekte- (эбелекте-) 1. Hızlı kanat çırpma. 2. Hızlı hareket etmek.

ebelektet- (эбелектет-) *ett.* **ebelekte-ebelektetüü** (эбелектетүү) *mast.* **ebelektet-**.

ebelektöö (эбелектөө) *mast.* **ebelekte-**.

ebire- (эбире-) Susmadan devamlı konuşmak. “*ece-sindinin ebireşken kebi kulagıma suuk uguldu / kız kardeşlerin devamlı süren sohbeti kulağıma hoş gelmedi*” (Rıskul, CAT.2013, 4: 123).

ebire- cebire- (эбире- жебир-) Susmadan devamlı konuşuyor olmak. “*Anya ceñenin erinderi itine tinbay, ebirey-cebirey erkelete beret / Anya yengenin dudakları durmaz dinlenmez, sürekli konuşarak köpeğini sever ve şımartır*” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 29).

ebireş- (эбиреш-) *işt.* **ebire-**.

ebireşüü (эбирешүү) *mast.* **ebireş-**.

ebiret- (эбирет-) *ett.* **ebire-**.

ebiretüü (эбиретүү) *mast.* **ebiret-**.

ebiröö (эбирөө) *mast.* **ebire-**.

eciü- (эжий-) Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

eciüt- (эжийт-) *ett.* **eciü-**

eciütüü (эжийтүү) *mast.* **eciüt-**

eciüyü (эжийүү) *mast.* **eciüt-**

eçkir- (эчкир-) Hıçkırmak, İçini çekerek ağlamak. “... *siyirtmaktı çeçip catıp eçkirip iylap iydi / ... ipi çözürken hızçkırarak ağlayıverdi*” (Cigitov, CAT. 2012, 3: 14).

eçkirt- (эчкирт-) *ett.* **eçkir-**.

eçkirtüü (эчкиртүү) *mast.* **eçkirt-**.

eçkirüü (эчкирүү) *mast.* **eçkir-**.

edirekey (эдирекей) Burun kanatları hafifçe kıvrık ve kabarık olan.

edireñ (эдирең) *bk.* **edirekey.**

edireñde- (эдиреңде-) Neşeli ve gamsız olmak, içi içine sığmamamak. “*sayga oynogonu barsam, körünbös kanatım barday uçup-canıp, artıman kalbay sereñdegen küçükkö kılçak-kılçak karap koyup bir başkaça edireñdep baram / çaya oynamaya gözükmeyen kanatım varmış gibi, arkamdan beni takip eden köpeğime baka baka, içim içime sığmayıp neşeli bir şekilde varırdım*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 7).

edireñdeş- (эдиреңдеш-) *işt.*

edireñde-

edireñdeşüü (эдиреңдешүү) *mast.*

edireñdeş-

edireñet- (эдиреңдет-) *ett.* **edireñde-**.

edireñdetüü (эдиреңдетүү) *mast.*

edireñdet-.

edireñdöö (эдиреңдөө) *mast.*

edireñde-.

edirey- (эдирей-) 1. Burun kanatları hafifçe kıvrık ve kabarık olmak. 2. Böbürlenmek, kibirlenmek.

edireyt- (эдирейт-) *ett.* **edireyt-**.

edireytüü (эдирейтүү) *mast.* **edireyt-**.

edireyüü (эдирейүү) *mast.* **edirey-**.

elbeñde- (элбеңде-) Kaba ve acele hareket etmek.

elbeñ-delbeñ (элбең-делбең) Kaba ve acele hareket.

elbeñ-delbeñ et- (элбең-делбең эт-) *bk.* **elbeñde-**.

elbeñdet- (элбеңдет-) *ett.* **elbeñde-**.

elbeñdetüü (элбеңдетүү) *mast.*

elbeñdet-.

elbeñdöö (элбеңдөө) *mast.* **elbeñde-**.

elbire- (элбире-) İçi titremek, özen göstermek.

elbiret- (элбирет-) *ett.* **elbire-**.

elbiretüü (элбиретүү) *mast.* **elbiret-**.

elbiröö (элбирөө) *mast.* **elbire-**.

elcire- (элжире-) Özen göstererek sevmek, içi ısınmak. “*Naristenin sözüünö elciregen Sagınoşondo bir çaşdı / Küçük çocuğun sözlerine içi ısınan Sagın’ın gözleri o vakit yaşa doldu*” (Kalıkov, CAT. 2013, 11: 39).

elciret- (элжирет-) *ett. elcire-..*

elciretüü (элжиретүү) *mast. elciret-.*

elciröö (элжирөө) *mast. elcire-.*

eldir-seldir (элдир-селдир) Zorla, güçlkle. “*Tee, mektepti eldir-seldir bütökönünön beri kiterp karmagan cok... / Ta okulu bitirdiğinden beri eline kitap aldığı an olmadı...*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 4).

eleñde- (эленде-) Korkarak ya da birini bekleyerek etrafına bakınmak. “*Bayağı ulugan karışkır kaççuday bolup eleñdep, özüünö ketçü bagıt izdegen sıyaktandı / Uluyan kurt kaçacak gibi, gidecek yön arar gibi etrafına bakındı*” (Malikov, CAT. 2011, 10: 55).

eleñdet- (элендет-) *ett. eleñde-.*

eleñdetüü (элендетүү) *mast. eleñdet-.*

eleñdöö (элендөө) *mast. eleñde-.*

eleñ-eleñ (элең-элең) Korkulan, ürkülen bir durum için söylenir.

elep-celep (элеп-желеп) Heyecandan, korkudan beti benzi atmak. “*Anın kabarı karı-çaştı daroo elep-celep kılıp, baarın tınç ordunan kozgodu / Onun haberi yediden yetmişe herkesi heyecanlandırıp huzurlu yerlerinden alıkoydu*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 103).

eley- (элей-) Donakalmak, şaşırarak. “*Kelin eleyip katıp kaldı / gelin şaşırarak donakaldı*” (Egen, CAT.2012, 9: 60).

eleyt- (элейт-) *ett. eley-.*

eleytüü (элейтүү) *mast. eleyt-.*

eleyüü (элейүү) *mast. eley-.*

elp et- (элп эт-) Rüzgar, esinti birdenbire esmek.

elpek (элпек) 1. Çevik, atik, çalışkan. “*... kıymıl araketi elpek, köptör suktana karagan çırayluu kelin ... / ... çevik hareket eden, çoğunluğun imrenerek baktığı gelin...*” (Adamaliyev, CAT. 2012, 6: 279). 2. Uysal, yumuşak huylu. “*... köp süylöböğön elpek cigit / ... çok konuşmayan, yumuşak huylu yiğit*” (Sıdıkova, CAT. 2012, 10: 172).

elpekte- (элпекте-) Çeviklik etmek, çabuk davranmak. “*Canaleki elpektegen keypi cok, sustaya tüşüptür / Az önceki çevik suratı yok, üzgün hal almış*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 25)

elpekten- (элпектен-) *dnş. elpekte-.*

elpektenüü (элпектенүү) *mast.*

elpekten-.

elpektet- (элпектет-) *ett. elpekte-.*

elpektetüü (элпектетүү) *mast.*

elpektet-

elpektöö (элпектөө) *mast. elpekte-.*

elpeñde- (эпенде-) İçi içine sığmamak.

elpeñdet- (эпендет-) *ett. elpeñde-.*

elpeñdetüü (эпендетүү) *mast.*

elpeñdet-

elpeñdöö (эпендөө) *mast. elpeñde-.*

elpilde- (элпилде-) Sevinçle nezaket göstermek.

elpilde- celpilde- (элпилде-желпилде-) *bk. elpilde-.*

elpildek (элпилдек) Nezaketsiz.

elpildet- (элпилдет-) *ett. elpilde-*

elpildetüü (элпилдетүү) *mast.*

elpildet-

elpildöö (элпилдөө) *mast. elpilde-.*

eltek-seltek (элтек-селтек) Telaşla hareket etme.

eltek-seltek et- (элтек-селтек эт-) Telaşla hareket etmek.

elteñ (элтең) Korkulan ürkülen bir durum için söyleni.

elteңde- (элтеңде-) *bk. eleңde-*. “... *eki cagin elteңdey karay, şaybir cürüştü canıbar / ... etrafına bakınan ravhan yürüyüşlü hayvan*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 15).

elteңdet- (элтеңдет-) *ett. elteңde-*.
elteңdetüü (элтеңдетүү) *mast. elteңdet-*.

elteңdöö (элтеңдөө) *mast. elteңde-*.

elteң-selteң et- (элтең-селтең эт-) *bk. eleңde-*.

eltey- (элтей-) Donakalmak, dikilmek. “*Kımızdı kılğırtıp uurtagan atalaş agası Mamatkuldu eek aldınana elteye karadı / Kımız içen babaları bir, anneleri ayrı kardeşi Mamatkula dikilerek baktı*” (Mambet, CAT. 2011, 12: 8).

elteyt- (элтейт-) *ett. eltey-*.

elteytüü (элтейтүү) *mast. elteyt-*.

elteyüü (элтейүү) *mast. eltey-*.

emşenđe- (эмшенде-) Dişsiz insan bir şey çığnemek veya konuşmak, ağlarken veya ağlayacakken dudaklarını büzmek. “*Raman çoor tartkanda çoң ene emnegedir emşendep ıylay beret / Raman kaval çalarken babaannesini nedense hep dudaklarını büzerek ağlardı*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 66).

emşenđet- (эмшендет-) *ett. emşenđe-*.
emşenđetüü (эмшендетүү) *mast. emşenđet-*.

emşenđdöö (эмшендөө) *mast. emşenđe-*.

emşey- (эмшей-) Dişleri dökülünce avurtları çökmek.

emşeyt- (эмшейт-) *ett. emşey-*.

emşeytüü (эмшейтүү) *mast. emşeyt-*.

emşeyüü (эмшейүү) *mast. emşey-*.

emşinđe- (эмшинде-) *bk. emşenđe-*. “... *ömürü kıska caralğan eken, caştayında cayrap kaldı, - dep kempir emşinđedi / ... ömrü kısa yaratılmış,*

gençken vefat etti, diye yaşlı kadın ağladı” (Berdiyev, CAT. 2012, 11: 46).

emşinđet- (эмшиндет-) *ett. emşinđe-*.
emşinđetüü (эмшиндетүү) *mast. emşinđet-*.

emşinđdöö (эмшиндөө) *mast. emşinđe-*.
endire- (эндире-) 1. Başı dönmek, kafası şişmek “... *es-uçumdu sıya albay endirep, ayaldamada köpkö olturgandan kiyin ... bazardı közdöy bet aldım / ... kendime gelemeyip, başım dönerek durakta uzun zaman oturduktan sonra ... pazara doğru yürüdüm*” (Pasaņova, CAT. 2013, 5: 88). 2. Şaşkına dönmek. “*Esi çıgıp endirep eki közü alydı / Gözleri kocaman açılıp, şaşkına döndü, akı gitti*” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 11: 73).

endiret- (эндирет-) *ett. endire-*.

endiretüü (эндиретүү) *mast. endiret-*.

endiröö (эндирөө) *mast. endire-*.

entele- (энтеле-) 1. Nefes nefese kalmak, afallamak “*Entelep cetip barsam , köpürönü suu alıp ketiptir / Nefes nefese kalarak koşa koşa gittiğimde yatağından taşan suu köprüyü götürmüştü*” (Cigitov, CAT. 2011. 6: 119). 2. Heveslenmek. “*Amerikanın bir ulluttuk mayramı bolup kalıp, salyut köröbüz deşip bir cuma entelep cürüştü / Amerikanın milli bayramlarından birine denk gelince havai fişek izleyeceğiz diye bir hafta boyunca heveslendiler*” (Kasıbekov, CAT. 2012, 4: 204).

enteleңde- (энтелеңде-) *bk. enteңde-*. “*Enteleңdep Ezop kirip kelet / Ezop aceyleyle içeri girdi*” (Ezop, CAT. 2011, 8: 224).

enteleңdet- (энтелеңдет-) *ett. enteleңde-*.

enteleңdetüü (энтелеңдетүү) *mast. enteleңdet-*.

entelen dö (ЭНТЕЛЕНДӨӨ) *mast.*
entelen de-

entelet- (ЭНТЕЛЕТ-) *ett.* **entele-**

enteletüü (ЭНТЕЛЕТҮҮ) *mast.* **entelet-**

entelöö (ЭНТЕЛӨӨ) *mast.* **entele-**

enteñde- (ЭНТЕНДЕ-) Afallamak, acele etmek. “*Canıbeğin canağı agıtkan iti şümüröñdöp kaçır çıktı da, eesin közdöy enteñdedi / Canıbek’in salmış olduğu köpeği kaçarak çıktı ve sahibine doğru acele etti*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 106).

enteñdet- (ЭНТЕНДЕТ-) *ett.* **enteñde-**

enteñdetüü (ЭНТЕНДЕТҮҮ) *ett.*

enteñdet-

enteñdöö (ЭНТЕНДӨӨ) *mast.* **enteñde-**

eñçegey (ЭНЧЕГЕЙ) Kamburlaşmış.

eñçey- (ЭНЧЕЙ-) *bk.* **eñşey-**

eñşeyüü (ЭНЧҮЙҮҮ) *mast.* **eñşey-**

eñgi-deñgi (ЭНГИ-ДЕНГИ) Sarhoş, hoş giden bir etki ile kendinden geçme durumu. “*Oşol ańkıgan cit başımdı bolor-bolbos eñgi-deñgi kılıp, delebemdi kozgodu / O mis koku başımı döndürüp duygularımı canlandırdı* (Cigitov, CAT. 2011, 4: 177).

eñgi-deñgi bol- (ЭНГИ-ДЕНГИ БОЛ-) Sarhoş olmak, kendinden geçmek, başı dönmek. “*... cittardan başı eñgi-deñgi bolo tüştü / ... kokulardan başı dönmeye başladı*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 88).

eñgil-deñgil (ЭНГИЛ-ДЕНГИЛ) Farklı, değişik.

eñgir-deñgir (ЭНГИР-ДЕНГИР) Sersem herhangi bir sebeple bilinci zayıflamış olan.

eñgire- (ЭНГИРЕ-) 1. Issızlaşmak, tenhalaşmak. “*Köz aldıman eñgiregen een talaa köründü / Göz önüme ıssız, تنها bir yer gözüktü*” (Puşkin, CAT. 2013, 8: 163). 2. Sersemleşmek, kendine gelememek. “*El bolso ali es sıyaelek eñgirep / Halk hala kendine*

gelemedi” (Şermatov, CAT. 2012, 6: 233)

eñgiret- (ЭНГИРЕТ-) *ett.* **eñgire-**

eñgiretüü (ЭНГИРЕТҮҮ) *mast.* **eñgiret-**

eñgiröö (ЭНГИРӨӨ) *mast.* **eñgire-**

eñirekey (ЭНИРЕКЕЙ) Burun kanatları kabarık olan.

eñireñde- (ЭНИРЕНДЕ-) Horozlanmak.

eñireñdeş- (ЭНИРЕНДЕШ-) *işt.*

eñireñde-

eñireñdeşüü (ЭНИРЕНДЕШҮҮ) *mast.*

eñireñdeş-

eñireñdet- (ЭНИРЕНДЕТ-) *ett.* **eñireñde-**

eñireñdetüü (ЭНИРЕНДЕТҮҮ) *mast.*

eñireñdet-

eñireñdöö (ЭНИРЕНДӨӨ) *mast.*

eñireñde-

eñirey- (ЭНИРЕЙ-) Burun kanatları kabarık olamak. “*Grişandan başkasının baarı orundarınan eñireye tura kalışır... karap kalıştı / Grişan’dan başka herkes yerlerinden kalkarak, burun kanatlarını kabartarak bakakaldılar*” (CA5. 2008: 164).

eñireyt- (ЭНИРЕЙТ-) *ett.* **eñirey-**

eñireytüü (ЭНИРЕЙТҮҮ) *mast.* **eñireyt-**

eñireyüü (ЭНИРЕЙҮҮ) *mast.* **eñirey-**

eñkilde- (ЭНКИЛДЕ-) Aceleyle koşmak.

eñkildet- (ЭНКИЛДЕТ-) *ett.* **eñkilde-**

eñkildetüü (ЭНКИЛДЕТҮҮ) *mast.*

eñkildet-

eñkildöö (ЭНКИЛДӨӨ) *mast.* **eñkilde-**

eñşeñde- (ЭНШЕНДЕ-) Zayıf, halsiz insan hareket etmek.

eñşeñdet- (ЭНШЕНДЕТ-) *ett.* **eñşeñde-**

eñşeñdetüü (ЭНШЕНДЕТҮҮ) *mast.*

eñşeñdet-

eñşeñdöö (ЭНШЕНДӨӨ) *mast.* **eñşeñde-**

eñşey- (ЭНШЕЙ-) Güçten, takatten düşmek.

eñşeyt- (ЭНШЕЙТ-) *ett.* **eñşey-**

eñşeytüü (ЭНШЕЙТҮҮ) *mast.* **eñşeyt-**

eñşeyüü (ЭНШЕЙҮҮ) *mast.* **eñşey-**

ereñde- (эпенде-) Çevik ve seri hareketler yapmak. “Eşik-eliginin altında ereñdeper kün ötkörüškön / Kendi avlularında hareket ederek günlerini geçirmişler” (Kalikov, CAT. 2013, 11: 19).

ereñdet- (эпендет-) *ett.* **ereñde-**.

ereñdetüü (эпендетүү) *mast.* **ereñdet-**
ereñdöö (эпендөө) *mast.* **ereñde-**.

erey- (эпей-) Küçük ve sevimli olmak.

ereyt- (эпейт-) *ett.* **ereyt-**.

ereytüü (эпейтүү) *mast.* **ereyt-**.

ereyüü (эпейүү) *mast.* **erey-**.

epilde- (эпилде-) 1. Çabuk davranmak. “... *ordunana şıp turdu da, epildep eşikti közdöy cönödü / ... yerinden hemen kalkarak hızlıca dışarıya doğru yürüdü*” (Usubaliyev, CAT. 2012, 10: 4). 2. Yaranmak için kibarca ve nezketli davranmak. “... *atam menen enem epildep alarga üyrülüp öntölöşüüdö / ... babam ile anam onlara kibarca davranarak yakınlık göstermekte*” (Cantösev, CAT. 2011, 11: 89).

epildeş- (эпилдеш-) *işt.* **epilde-**.

epildeşüü (эпилдешүү) *mast.* **epildeş-**

epildet- (эпилдет-) *ett.* **epilde-**.

epildetüü (эпилдетүү) *mast.* **epildet-**.

epildöö (эпилдөө) *mast.* **epilde-**.

erbelekte- (эрбелекте-) *bk.* **erbey-**.

erbelektöö (эрбелектөө) *mast.*

erbelekte-.

erbeleñde- (эрбеленде-) *bk.* **erbey-**.

erbeleñdöö (эрбелендөө) *mast.*

erbeleñde-.

erbeñde- (эрбенде-) Uzaktan görünür gibi olmak veya hareket eder gibi olmak. “...*calgız ayak col menen erbeñdeper bir karaan cöö kele cattı / ... sanki tek yol üzerinde, yaya olarak biri geliyordu*” (Elebayev, CAT. 2009, 2: 3)

erbeñdet- (эрбендет-) *ett.* **erbeñde-**.

erbeñdetüü (эрбендетүү) *mast.*

erbeñdet-.

erbeñdöö (эрбендөө) *mast.* **erbeñde-**.

erbeñ-erbeñ (эрбен-эрбен) Bir şey görünür gibi olmak.

erbeñ-serbeñ (эрбен-сербен) *bk.*

erbeñ-erbeñ.

erbey- (эрбей-) Zayıf ve küçük görünmek. “... *erbeygen kıızı menen ookat casap alıp, inisine barıp keldi / ... zayıf kızıyla yemek hazırlayıp erkek kardeşine gidip geri deldi*” (Kalbayev, CAT.2011, 10: 89).

erbeyt- (эрбейт-) *ett.* **erbey-**.

erbeytüü (эрбейтүү) *mast.* **erbeyt-**.

erbeyüü (эрбейүү) *mast.* **erbey-**.

esengire- (эсенгире-) 1. Hali kalmamak, güçsüz düşmek. 2. Ne yapacağını bilememek, şaşırarak.

esengiret- (эсенгирет-) *ett.* **esengire-**.

esengiretüü (эсенгиретүү) *mast.*

esengiret-.

esengiröö (эсенгирөө) *mast.* **esengire-**.

eseñgire- (эсеңгире-) *bk.* **esengire-**.

eseñgiröö (эсеңгирөө) *mast.* **eseñgire-**.

esey- (эсей-) 1. Büyüme, yetişme. 2. bayılmak, kendini kaybetmek, kendinden geçmek.

eseyt- (эсейт-) *ett.* **esey-**.

eseytüü (эсейтүү) *mast.* **eseyt-**.

eseyüü (эсейүү) *mast.* **esey-**.

eşey- (эшей-) Perişan görünmek.

eşeyt- (эшейт-) *ett.* **eşey-**

eşeytüü (эшейтүү) *mast.* **eşeyt-**.

eşeyüü (эшейүү) *mast.* **eşey-**

G

gav-gav (гав-гав) Hav, köpeğin çıkardığı ses.

güü (гүү) Uğultu.

güüldö- (гүүлдө-) Gürüldemek. “*Maşınalar da bayagıday güüldöböyt tek gana akırın, etiyet agıp baratkansıyt*

/ arabalar da eskisi gibi gürültü yapmadan yavaşça sessizce akıyormuş gibi gidiyorlar” (Rasputin, 2012, 4: 51).
güüldöo (гүүлдөө) *mast.* **güüldö-**.
güüldöt- (гүүлдөт-) *ett.* **güüldö-**.
güüldötüü (гүүлдөтүү) *mast.* **güüldöt-**

H

ha-ha (ха-ха) Gülerken çıkan sesi.
hi-hi-hi (хи-хи-хи) Gülerken çıkan ses.
 “...hi-hi-hi...-Kence *ıkşıp külüp cattı.* / Kence kıkır kıkır gülyordu” (Şeke, CAT. 2010, 12: 68).

I

ıbir-şibir (ыбыр-шыбыр) 1. Fısıltı. 2. Dedikodu.
ıc-bıc (ыж-быж) *Vız vız, vızıldama* sesi.
ıcıl-da- (ыжылда-) *Vız vız* ses çıkarmak, vızıldamak.
ıcıl-dat- (ыжылдат-) *ett.* **ıcıl-da-**.
ıcıl-datuu (ыжылдатуу) *mast.* **ıcıl-dat-**.
ıcıl-do (ыжылдоо) *mast.* **ıcıl-da-**.
ıkıl-da- (ыкылда-) *ık ık* ses çıkarmak.
ıkıl-dat- (ыкылдат-) *ett.* **ıkıl-da-**.
ıkıl-datuu (ыкылдатуу) *mast.* **ıkıl-dat-**.
ıkıl-do (ыкылдоо) *mast.* **ıkıl-da-**.
ıkşa- (ыкша-) Çalkalamak, sallamak.
ıkşal- (ыкшал-) *edl.* **ıkşa-**.
ıkşalt- (ыкшалт-) *ett.* **ıkşal-**.
ıkşaltuu (ыкшалтуу) *mast.* **ıkşalt-**.
ıkşaluu (ыкшалуу) *mast.* **ıkşal-**.
ıkşat- (ыкшат-) *ett.* **ıkşa-**.
ıkşatuu (ыкшатuu) *mast.* **ıkşat-**.
ıkşı- (ыкшы-) 1. Şiddetli öksürmek. “*Karıya ıkşıp cötölgöndön kiyin dobuşu bayagısınan kıyla biyigireek çıga baştadı* / Yaşlı adam şiddetli öksürdükten sonra sesi öncekinden daha iyi çıkmaya başladı” (Bahti, CAT. 2012, 3: 161). 2. Çok fazla gülmek. “*Eköo*

ıkşıp külüştü / İkisi çok fazla güldüler” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 139).

ıkşıma (ыкшыма) Sürekli öksürme.
ıkşıray- (ыкшырай-) İçten içe sinirlenmiş bir biçimde gözünü kısarak bakmak.
ıkşırayt- (ыкшырайт-) *ett.* **ıkşıray-**.
ıkşıraytuu (ыкшырайтуу) *mast.* **ıkşırayt-**.
ıkşırayuu (ыкшыраюу) *mast.* **ıkşıray-**.
ıkşıt- (ыкшыт-) *ett.* **ıkşı-**.
ıkşıtuu (ыкшытуу) *mast.* **ıkşıt-**.
ıkşıy- (ыкшый-) Bezemek, bıkmak, uzanmak.
ıkşıyt- (ыкшыйт-) *ett.* **ıkşıy-**.
ıkşıytuu (ыкшыйттуу) *mast.* **ıkşıyt-**.
ıkşıyuu (ыкшыюу) *mast.* **ıkşıy-**.
ıkşoo (ыкшоо) *mast.* **ıkşa-**.
ıkşuu (ыкшоо) *mast.* **ıkşı-**.
ılbıra- (ылбыра-) 1. Hafif bir rüzgar esmişçesine sallanmak. 2. Yumuşak olmak.
ılbirat- (ылбырат-) *ett.* **ılbıra-**.
ılbiratuu (ылбратуу) *mast.* **ılbirat-**.
ılbıroo (ылбыроо) *mast.* **ılbıra-**.
ılcak (ылжак) Gıcık verircesine gülmek, yerli ersiz sırtma.
ılcake (ылжаке) Gıcık verircesine gülmek, sırtan kişi.
ılcakta- (ылжакта-) Gıcık verircesine gülmek, sırtmak. “*Akırı çarçap, başım oorup çıktı. Ketebiz dedim. Tigi ukusu kelbey ılcaktayt* / Sonunda yorulup, başım ağrımaya başladı. Gidiyoruz dedim. Öbürkü duymak istemeyip gıcık verircesine sırtıyor” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 35).
ılcaktaş- (ылжакташ-) *ett.* **ılcakta-**.
ılcaktaşuu (ылжакташуу) *mast.* **ılcaktaş-**.
ılcaktat- (ылжактат-) *ett.* **ılcakta-**.
ılcaktatuu (ылжактатуу) *mast.* **ılcaktat-**

ilcaktoo (ылжактоо) *mast.* **ilcakta-**
ilcañ (ылжаң) Sırtmak.
ilcañda- (ылжанда-) Sırtmak.
ilcañdaş- (ылжандаш-) *işt.* **ilcañda-**
ilcañdaşuu (ылжандашуу) *mast.*
ilcañdaş-
ilcañdat- (ылжандат-) *ett.* **ilcañda-**
ilcañdatuu (ылжандатуу) *mast.*
ilcañdat-
ilcañdoo (ылжандоо) *mast.* **ilcañda-**
ilcaу- (ылжай-) Gıcık verircesine
gülmek, gülümsemek.
ilcaуt- (ылжайт-) *ett.* **ilcaу-**
ilcaуtuu (ылжайтуу) *mast.* **ilcaуt-**
ilcaуuu (ылжаюу) *mast.* **ilcaу-**
ilci- (ылжа-) Çok sarhoş olmak. “...
mas dele emes eken, kalp ele ilcımış
boluptur ... / ... sarhoş değilmiş,
yalandan çok sarhoşmuş gibi davranmış
(Cigitov, CAT. 2011, 4: 158).
ilciñda- (ылжында-) Sırtmak.
ilciñdat- (ылжындат-) *ett.* **ilciñda-**
ilciñdatuu (ылжындатуу) *mast.*
ilciñdat-
ilciñdoo (ылжыңдоо) *mast.* **ilciñda-**
ilcira- (ылжыра-) 1. İltihaplanmak. 2.
Ezilmek, ezilip dağılmak.
ilcirat- (ылжырат-) *ett.* **ilcira-**
ilciratuu (ылжыратуу) *mast.* **ilcirat-**
ilciroo (ылжыроо) *mast.* **ilcira-**
ilcit- (ылжыт-) *ett.* **ilci-**
ilcituu (ылжытуу) *mast.* **ilcit-**
ilciу- (ылжый-) Gıcık verircesine
sırtmak.
ilciуt- (ылжыйт-) *ett.* **ilciу-**
ilciуtuu (ылжыйтуу) *mast.* **ilciуt-**
ilciуuu (ылжыюу) *mast.* **ilciу-**
ilciuu (ылжуу) *mast.* **ilci-**
ildira- (ылдыра-) 1. Bir işi zar zor,
Güçlүkle yapabilmek. 2. Eski pүskü
parçalanmış görünümde olmak.
ildirat- (ылдырат-) *ett.* **ildira-**
ildiratuu (ылдыратуу) *mast.* **ildirat-**

ildiroo (ылдыроо) *mast.* **ildira-**
imır (ымыр) *bk.* **imır-çimır.**
imıra- (ымыра-) Karıncalanmak. 2.
Kamaşmak.
imırat- (ымырат-) *ett.* **imıra-**
imıratuu (ымыратуу) *mast.* **imırat-**
imır-çimır (ымыр-чымыр) 1. Gözü
kararmak, bulanık görmek. 1. “*Közüm*
imır-çimır, col körünbödü / Gözlerim
karardı, yol gözükmedi (Sadırbayev,
CAT. 2012, 4: 32). 2. Karıncalanma. 3.
Kamaşma.
imır-çimır bol- (ымыр-чымыр бол-)
Uyuşmak, tutulmak, karıncalanmak.
imıroo (ымыроо) *mast.* **imıra-**
imtıra- (ымтыра-) 1. Halsizleşmek,
yorgun düşmek. 2. Hareketsizleşmek,
durgunlaşmak.
imtıraş- (ымтыраш-) *işt.* **imtıra-**
imtıraşuu (ымтырашуу) *mast.*
imtıraş-
imtırat- (ымтырат-) *ett.* **imtıra-**
imtıratuu (ымтыратуу) *mast.*
imtırat-
imtıroo (ымтыроо) *mast.* **imtıra-**
ıñaa (ыңаа) Bebeğin ağlama sesi, ınga.
ıñaal- (ыңаала-) Bebek ağlamak.
“*Raman ıñaalap cerge tüşköñ künü*
soguş çikkan / Raman ağlayarak
doğduğu gün savaş başlamıştı”
(Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 90).
ıñaalat- (ыңаалат-) *ett.* **ıñaal-**
ıñaalatuu (ыңаалатуу) *mast.* **ıñaalat-**
ıñaaloo (ыңаалоо) *mast.* **ıñaaloo.**
ıñ-cıñ (ың-жың) Belirsiz, belli
olmayan, meçhul. “... *kumda izi kalbay*
ıñ-cıñsız çok. / ... kumda iz bırakmadan
belirsiz bir şekilde ortada yok”
(Cunuşev, CAT. 2011, 10: 106).
ıñgıra- (ыңгыра-) Üstünlük taslamak,
beğenmemek, hoş görmemek. “*Sungan*
kolumda da ıñgıranıp arañ aldı /

Uzattığım elimi de beğenmeyerek zorla tuttu” (Akıyev, CAT. 2012, 5: 105).

ıngıran- (ыңгыран-) *dnş.* **ıngıra-**

ıngıranuu (ыңгырануу) *mast.* **ıngıra-**

ıngıraş- (ыңгыраш-) *işt.* **ıngıra-**

ıngıraşuu (ыңгырашуу) *mast.*

ıngıraş-

ıngırat- (ыңгырат-) *ett.* **ıngıra-**

ıngıratuu (ыңгыратуу) *mast.* **ıngırat-**

ıngıroo (ыңгыроо) *mast.* **ıngıra-**

ıñılda- (ыңылда-) *bk.* **kıñılda-**

ıñıldaş- (ыңылдаш-) *işt.* **añılda-**

ıñıldaşuu (ыңылдашуу) *mast.* **ıñıldaş-**

ıñıldat- (ыңылдат-) *ett.* **ıñılda-**

ıñıldatuu (ыңылдатуу) *mast.* **ıñıldat-**

ıñıldoo (ыңылдоо) *mast.* **ıñılda-**

ıñkılđa- (ыңкылда-) *İnlemek.*

ıñkılđat- (ыңкылдат-) *ett.* **ıñkılđa-**

ıñkılđatuu (ыңкылдатуу) *mast.*

ıñkılđat-

ıñkılđoo (ыңкылдоо) *mast.* **ıñkılđa-**

ıpılđa- (ыпылда-) Çabuk ve atik hareket etmek.

ıpılđaş- (ыпылдаш-) *işt.* **ıpılđa-**

ıpılđaşuu (ыпылдашуу) *mast.* **ıpılđaş-**

ıpılđat- (ыпылдат-) *ett.* **ıpılđa-**

ıpılđatuu (ыпылдатуу) *mast.* **ıpılđat-**

ıpılđoo (ыпылдоо) *mast.* **ıpılđa-**

ıpır (ыпыр) Döküntü.

ıpıra- (ыпыра-) Dökülmek, değerini ve güzelliğini yitirmek.

ıpırandı (ыпыранды) Kırık dökük.

ıpırat- (ыпырат-) *ett.* **ıpıra-**

ıpıratuu (ыпыратуу) *mast.* **ıpırat-**

ıpıroo (ыпыроо) *mast.* **ıpıra-**

ıpır-sıpır (ыпыр-сыпыр) Döküntü.

ıpıy- (ыпый-) Uyuşmak, birbirine tam gelmek, uygun olmak.

ıpıyt- (ыпыйт-) *ett.* **ıpıy-**

ıpıytuu (ыпыйтуу) *mast.* **ıpıyt-**

ıpıyuu (ыпыйуу) *mast.* **ıpıy-**

ır-r (ыр-р) Hırr, Köpek ve benzer hayvanların saldırmadan önce hırıltılı

ses çıkarması. “*ır-r-rr!- dep arsaygan tişterin körsöttü. / hırr diye sivri dişlerini gösterdi* (Kudaybergenova, 2010, 12: CAT. 176)

ırbañđa- (ырбанда-) Yavaşça hareket etmek.

ırbañđat- (ырбандат-) *ett.* **ırbañđa-**

ırbañđatuu (ырбандатуу) *mast.*

ırbañđat-

ırbañđoo (ырбандоо) *mast.* **ırbañđa-**

ırbay- (ырбай-) Güçsüz, zayıf, çelimsiz olmak.

ırbayt- (ырбайт-) *ett.* **ırbay-**

ırbaytuu (ырбайтуу) *mast.* **ırbayt-**

ırbayuu (ырбайуу) *mast.* **ırbay-**

ırbigıy (ырбыгый) Güçsüz, zayıf, çelimsiz.

ırbyy- (ырбий-) *bk.* **ırbay-**

ırbyıt- (ырбийт-) *ett.* **ırbyy-**

ırbyıtuu (ырбийтуу) *mast.* **ırbyıt-**

ırbyuu (ырбийуу) *mast.* **ırbyy-**

ırcaк (ыржак) Sırtarak gülüp durma.

ırcaк et- (ыржак эт-) Sırtmak

ırcaке (ыржаке) Sırtkan.

ırcaкта- (ыржакта-) Yerli yersiz sırtmak. “*ırcaktap külgön kişiler köz aldınan ketpey, Lukanın şıñkılđaganı, çoordun çıyıldaganı, katkırık kulağın çuıldattı / Yerli yersiz gülen insanlar göz önüne gelip, Lukanın gülüşü, kvalın sesi, kahkahalar kulak zarını patlattı*” (Gorkiy, CAT. 2013, 4: 147)

ırcaктаş- (ыржакташ-) *işt.* **ırcaкта-**

ırcaктаşuu (ыржакташуу) *mast.*

ırcaктаş-

ırcaктат- (ыржактат-) *ett.* **ırcaкта-**

ırcaктатuu (ыржактатуу) *mast.*

ırcaктат-

ırcaктоо (ыржактоо) *mast.* **ırcaкта-**

ırcaлакта- (ыржалакта-) *bk.* **ırcaкта-** “*...kabagım-kaşım debey ırcalaktap basıp ketip cürgön. /... hiç bir şeyi*

umursamadan sırtarak gülüp geçerdi” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 136).

ırcaklaktat- (ыржалактат-) *ett.*

ırcalakta-

ırcalaktatuu (ыржалактатуу) *mast.*

ırcalaktat-

ırcalaktoo (ыржалактоо) *mast.*

ırcalakta-

ırcalaŋ (ыржалаң) Sırtkan.

ırcalaŋda- (ыржалаңда-) *bk. ırcakta-*

ırcalaŋdat- (ыржалаңдат-) *ett.*

ırcalaŋda-

ırcalaŋdatuu (ыржалаңдатуу) *mast.*

ırcalaŋdat-

ırcalaŋdoo (ыржалаңдоо) *mast.*

ırcalaŋda-

ırcaŋ (ыржаң) *bk. ırcak..*

ırcaŋda- (ыржаңда-) *bk. ırcakta-*

“Luka bolbogon emeni ırdap, Gomozovk obu cok ırsaŋdadı / Luka saçma bir şarkıyı söyleyip, Gomozov’a sırttı” (Gorkiy, CAT. 2013, 4: 145).

ırcaŋdaş- (ыржакташ-) *işt. ırcakta-*

ırcaŋdaşuu (ыржаңдашуу) *mast.*

ırcaŋdaş-

ırcaŋdat- (ыржаңдат-) *ett.*

ırcaŋda-

ırcaŋdatuu (ыржаңдатуу) *mast.*

ırcaŋdat-

ırcaŋdoo (ыржаңдоо) *mast. ırcaŋda-*

ırcay- (ыржай-) Sırtmak.

ırcayt- (ыржайт-) *ett. ırcay-*

ırcaytuu (ыржайтуу) *mast. ırcayt-*

ırcayuu (ыржайуу) *mast. ırcay-*

ırcıŋda- (ыржыңда-) *bk. ırcakta-*

ırcıŋdaş- (ыржыңдаш-) *işt. ırcıŋda-*

ırcıŋdaşuu (ыржыңдашуу) *mast.*

ırcıŋdaş-

ırcıŋdat- (ыржыңдат-) *ett. ırcıŋda-*

ırcıŋdatuu (ыржыңдатуу) *mast.*

ırcıŋdat-

ırcıŋdoo (ыржыңдоо) *mast. ırcıŋda-*

ırcıy- (ыржый-) *bk. ırcay-*

ırcıyt- (ыржыйт-) *ett. ırcıy-*

ırcıytuu (ыржыйтуу) *mast. ırcıyt-*

ırcıyuu (ыржыйуу) *mast. ırcıy-*

ırılđa- (ырылда-) Köpek, kurt vb. hırıltılı ses çıkarmak. “*Kaŋçık karışkır açuu ırılđap barıp kara döböttü tamaktan aldı / Dişi kurt hırıltılı ses çıkararak hızlıca gidip kara köpeği damağından ısırđı*” (Auezov, CAT. 2013, 7: 143).

ırılđak (ырылдак) Hırlayan.

ırılđaş- (ырылдаш-) *işt. ırılđa-*

ırılđaşuu (ырылдашуу) *mast. ırılđaş-*

ırılđat- (ырылдат-) *ett. ırılđa-*

ırılđatuu (ырылдатуу) *mast. ırılđat-*

ırılđoo (ырылдоо) *mast. ırılđa-*

ırkıra- (ыркыра-) 1. Köpek hırlamak. “*Taaniştarga dele ırkırıp, çoöçün kişilerge albuuttanıp culunmay adat taptı / Tanıdıklara bile hırlayıp, yabancılara saldırmak için atılmaya başladı*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 19). 2. Dişlerini göstererek hiddetlice haykırmak. “*Siler, baldarım, bir biriŋer menen intımağınar cok, itten beter ırkıraşıp turasıŋar / Siz çocuklarım, birlik beraberliğiniz yok, it gibi hiddetlenip saldırmaya hazırsınız*” (Gogol, CAT. 2011, 8: 68). 3. Uğuldayarak esmek. “*Karaçı, kayra dağı eşiğ açılıp, oydu ayazga aylandırıp, suuk ırkırıp kirip keldi / Bak, kapı tekrar açılıp düşünceyi ayaza döndüren soğuk uğuldayarak içeri girdi*” (Askarov, CAT. 2012, 8: 85).

ırkırak (ыркырак) Hırlayan, uguldayan.

ırkıraş- (ыркыраш-) *işt. ırkıra-*

ırkıraştır- (ыркыраштыр-) *ett.*

ırkıraş-

ırkıraştıruu (ыркыраштыруу) *mast.*

ırkıraştır-

ırkırışuu (ыркырашуу) *mast.*
ırkırış-

ırkırat- (ыркырат-) *ett.* **ırkırat-**

ırkıratuu (ыркыратуу) *mast.* **ırkırat-**

ırkırōo (ыркыроо) *mast.* **ırkırat-**

ırp (ырп) Çok az güç, kuvvet.

ırp et- (ырп эт-) Güçlülkle kımıldamak,
kırırdamak.

ırsake (ырсаке) Dişlerini göstererek
sırıtan kimse.

ırsak-ırsak (ырак-ырсак) Sürekli
sırıtip durma

ırsakta- (ырсакта-) Dişlerini
göstererek sürekli sırtmak.

ırsaktaş- (ырсакташ-) *işt.* **ırsakta-**

ırsaktaşuu (ырсакташуу) *mast.*

ırsaktaş-

ırsaktat- (ырсактат-) *ett.* **ırsakta-**

ırsaktatuu (ырсактатуу) *mast.*

ırsaktat-

ırsaktooo (ырсактоо) *mast.* **ırsakta-**

ırsalak (ырсалак) Sırıtkan, sürekli
sırıtip duran.

ırsalakta- (ырсалакта-) *bk.* **ırsakta-**
“... eşikten üç türk kişi menen ulam-
ulam ırsalaktan kız kirip kelişti / ...
kapıdan üç Türk adamla tekrar tekrar
sırıtan kız girdi (Karimov, CAT. 2011,
6: 35).

ırsalaktaş- (ырсалакташ-) *işt.*

ırsalakta-

ırsalaktaşuu (ырсалакташуу) *mast.*

ırsalaktaş-

ırsalaktat- (ырсалактат-) *ett.*

ırsalakta-

ırsalaktatuu (ырсалактатуу) *mast.*

ırsalaktat-

ırsalaktooo (ырсалактоо) *mast.*

ırsalakta-

ırsalañ (ырсалаñ) *bk.* **ırsalak.**

ırsalañda- (ырсалаñда-) *bk.* **ırsakta-**
“...ırsalañdap külüp turdu... /...sırıtarak

gülüyordu (Aytmatov, CAT. 2010, 12:
103)

ırsalañdat- (ырсалаñдат-) *ett.*

ırsalañda-

ırsalañdatuu (ырсалаñдатуу) *mast.*

ırsalañdat-

ırsalañdoo (ырсалаñдоо) *mast.*

ırsalañda-

ırsañda- (ырсаñда-) *bk.* **ırsakta-**

ırsañdaş- (ырсаñдаш-) *işt.* **ırsañda-**

ırsañdaşuu (ырсаñдашуу) *mast.*

ırsañdaş-

ırsañdat- (ырсаñдат-) *ett.* **ırsañda-**

ırsañdatuu (ырсаñдатуу) *mast.*

ırsañdat-

ırsañdoo (ырсаñдоо) *mast.* **ırsañda-**

ırsay- (ырсай-) Sırıtmak, dişlerini
göstermek. “... *azuusun körsötüp*
ırsayganda, itter aldı-aldınan tarap çok
bolot / ... Dişlerini göstererek hırlayınca
diğer köpekler etrafa kaçık yok olurlar”
(Auezov, CAT. 2013, 7: 140).

ırsayt- (ырсайт-) *ett.* **ırsayt-**

ırsaytuu (ырсайтуу) *mast.* **ırsayt-**

ırsayuu (ырсайуу) *mast.* **ırsay-**

ırsıy- (ырсый-) *bk.* **ırsay-**

ırsıyt- (ырсыйт-) *ett.* **ırsıy-**

ırsıytuu (ырсыйтуу) *mast.* **ırsıyt-**

ırsıyuu (ырсыйуу) *mast.* **ırsıy-**

ışilda- (ышылда-) Hışırdamak.

ışildat- (ышылдат-) *ett.* **ışilda-**

ışildatuu (ышылдатуу) *mast.* **ışilat-**

ışildoo (ышылдоо) *mast.* **ışilda-**

ışkır- (ышкыр-) 1. Islık çalmak. “*Bir*
minuttan kiyin oşondoy ele işkırık
tokoydun içinen çıktı / Bir dakika sonra
aynı ıslık sesi ormandan da çıktı”
(Tolstoy, CAT. 2012, 11: 102). 2.
Uğuldamak. “*Kar tozoñu işkırat / Kar*
fırtnası uğulduyor” (Auezov, CAT.
2013, 7: 150).

ışkırık (ышкырык) Düdük sesi, ıslık.

ışkırış- (ышкырыш-) *işt.* **ışkır-**

ışkırışuu (ышкырышуу) *mast.*
ışkırış-

ışkirt- (ышкырт-) *ett.* ışkır-.

ışkirtuu (ышкыртуу) *mast.* ışkirt-.

ışkıruu (ышкыруу) *mast.* ışkır-.

itkiy- (ыткый-) Şişmanlamak.

itkiyt- (ыткыйт-) *ett.* itkiy-.

itkiytuu (ыткыйтуу) *mast.* itkiyt-.

itkiyuu (ыткыюу) *mast.* itkiy-.

ız (ыз) Vız, arı vb. sesi.

ızgırık (ызгырык) Geyiğin çıkardığı ses.

ızı-çuu (ызы-чуу) Gürültü patırtı, bağırtı çağırtı. “Soguş бүткөндө кыштагыбызга “kara kagaz” degen balaket көп келип, ар кaysı үйлөрдөн ızı-çuu çigara baştadı / Savaş bitince köyümüze “kara kağıt” belası çok gelip çeşit çeşit evlerde bağırtı çağırtı çıkmaya başladı” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 16).

ızıl-da- (ызылда-) 1. Vızıldamak. “Izıldagan arılar cüröt / Vızıldayan arılar var” (Capiyev, CAT. 2013, 7: 121). 2. Uğuldamak. “küzgü şamaldın ızıldaganı ... / sonbahar rüzgarının uğuldaması ... ” (Puşkin, CAT. 2013, 9: 119). 3. Bağırıp çağırarak kavga etmek, şikayetçi olmak. “... bala-çaka ıylap, katın-kalaç ızıldap ciberdi / ... çoluk çocuk ağlayıp, kadınlar bağırıp çağırıp paniğe kapılıverdiler” (Kalbayev, CAT. 2011, 10: 94).

ızıl-daş- (ызылдаш-) *işt.* ızıl-da-.

ızıl-daşuu (ызылдашуу) *mast.* ızıl-daş-.

ızıl-dat- (ызылдат-) *ett.* ızıl-da-.

ızıl-datuu (ызылдатуу) *mast.* ızıl-dat-.

ızıl-doo (ызылдоо) *mast.* ızıl-da-.

ızıl-da- (ызында-) *bk.* ızıl-da-.

ızıl-dat- (ызындат-) *ett.* ızıl-da-.

ızıl-datuu (ызындатуу) *mast.* ızıl-dat-.

ızıl-doo (ызындоо) *mast.* ızıl-da-.

ız-mız (ыз-мыз) Telaş etme, şaşma, sabırsızlaşma durumu.

İ

ileele- (илээле-) Ağır ağır, yavaş yavaş yürümek, ilerlemek. “Tümön ketmen kötörüp, men bel kürök alıp eköobüz töştü közdöp ileelep barattık / Tümön çapayı ben küreği alıp ikimiz yamaca doğru ilerledik” (Cigitov, CAT: 2011, 3: 41).

ileelet- (илээлет-) *ett.* ileele-.

ileeletüü (илээлетүү) *mast.* ileelet-.

ileelöö (илээлөө) *mast.* ileele-.

ileñ-salañ (илең-салаң) Zor, güçlülle, ağır ağır hareket etmek. “Ciyde emi kıştaktın dal ortosundagı çoñ coldo ileñ salañ kelattı / Ciyde köyün ortasındaki büyük yolda ağır ağır geliyordu” (Abdiyeva, 2010, 12: 29)

ilki-salkı (илки-салкы) Ağır, yavaş.

ilmeñ (илмең) Zayıf, cılız görünümlü birinin hareketi.

ilmeñde- (илмеңде-) Zayıf biri hareket etmek.

ilmeñdet- (илмеңдет-) *ett.* ilmeñde-.

ilmeñdetüü (илмеңдетүү) *mast.*

ilmeñdet-

ilmeñdöö (илмеңдөө) *mast.* ilmeñde-.

ilmey- (илмей-) *bk.* ilmiy-. “İlmeyip ariktap ketiştı candarı kıynalgandan / Canları yanarak zorlandıkları için çok zayıfladılar” (Capiyev, CAT. 2011, 7: 39).

ilmeyüü (илмейүү) *mast.* ilmey-.

ilmigiy (илмигий) Çok zayıf.

ilmiy- (илмий-) Çok zayıflamak, cılızlaşmak.

ilmiyt- (илмийт-) *ett.* ilmiy-.

ilmiytüü (илмийтүү) *mast.* ilmiyt-.

ilmiyüü (илмийүү) *mast.* ilmiy-.

itireñde- (итиреңде-) Öfkeli, sinirli, hiddetli bir görünümde olmak. “-

Alardın biz menen emne cumuşu bar, - dedi itireñdep / Onaların bizle ne işi varmış diye sinirlendi” (Karim, CAT. 2013, 2: 9).

itireñdet- (итиреңдет-) *ett.* **itireñde-**
itireñdetüü (итиреңдетүү) *mast.*
itireñdet-

itireñdöö (итиреңдөө) *mast.* **itireñde-**
itirey- (итирей-) Çok zayıf, çelimsiz, küçük görünümde olmak.

itireyt- (итирейт-) *ett.* **itirey-**

itireytüü (итирейтүү) *mast.* **itireyt-**

itireyüü (итирейүү) *mast.* **itirey-**

K

kaak-kaak (каак-каак) Gak gak, karga ve kaz gibi kuşların çıkardığı ses.

kaak-kuuk (каак-куук) Gak gak. “*Tokoy cañırıp koştóp, “bañ” etken ündön kanattuular kaak-kuuk etip, çimçiklar çıy-ıyı çıgıp uça kaçtı / Ormanda yankılanan “pat” sesinden ürken kuşlar gak gak edip, serçegiller uçarak kaçtılar” (Tursunov, CAT. 2012, 4: 6).*

kabır-kübür (кабыр-күбүр) Bir kaç kişi konuşunca anlaşılmayacak şekilde gelen sesler. “*Kabır-kübürlördü kulağı çalan cilkici... / Anlaşılmayan konuşma seslerini duyan çoban (Kadırova. CAT. 2011, 2: 52).*

kacañda- (кажанда-) Terslik göstermek, hırçınlık etmek, tartışmak. “*... çaydı bugün sen alıp ber, men alıp ber bolup kacañdaşmay ... / ... çayı bugün sen al, ben al diye tartışmalar var” (Mamazairova, CAT. 2013, 5: 39).*

kacañdaş- (кажандаш-) *işt.* **kacañda-**
kacañdaşuu (кажандашуу) *mast.*
kacañdaş-

kacañdat- (кажандат-) *ett.* **kacañda-**
kacañdatuu (кажандатуу) *mast.*
kacañdat-

kacañdoo (кажандоо) *mast.* **kacañda-**
kacı-kucu (кажы-кужу) Gürültü, patırtı. “*Canagı karta oyunu çok, canagı kacı-kucu çok / Eski kart oyunu yok, eski gürültü yok” (TS.1988: 392)*

kacıl-da- (кажылда-) Yüksek sesle konuşarak gürültü çıkarmak, kavga etmek, ağız kavgası etmek. “*Sagalı kelinçegi Saykal menen kacıl-daşıp atıptır / Sagalı eşi Saykal ile kavga ediyormuş” (Cunuşev, CAT. 2013, 8: 77).*

kacıldak (кажылдак) Çok konuşan, sürekli ağız kavgası eden.

kacıl-daş- (кажылдаш-) *işt.* **kacıl-da-**

kacıl-daşuu (кажылдашуу) *mast.*
kacıl-daş-

kacıl-dat- (кажылдат-) *ett.* **kacıl-da-**

kacıl-datuu (кажылдатуу) *mast.*
kacıl-dat-

kacıl-doo (кажылдоо) *mast.* **kacıl-da-**

kaçıra- (качыра-) Katur kutur ses çıkmak, gıcırdamak. “*İsabek tişterin kaçırattı / İsabek dişlerinden gıcırdattı” (Karim, CAT. 2013, 2: 29).*

kaçırat- (качырат-) *ett.* **kaçıra-**

kaçıratuu (качыратуу) *mast.* **kaçırat-**
kaçıroo (качыроо) *mast.* **kaçıra-**

kak (как) Karga, kaz gibi kuşların çıkarttığı ses. “*Kak etken karga, kuk etken kuzgun çok... / Gak eden karga, kuk eden kuzgun bile yok, çok sessiz” (TK. 1990: 154).*

kak- (как-) 1. Çakmak, vurarak sokup yerleştirmek. “*... tuurasınan taktaylar kağılıp, şikalıp kitep ciyılıptır / yanlamasına tahtalar çakılarak, kitaplara dolmuş” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 167)*

2. Vurmak, çalmak, ses çıkartmak. “*Eşikter bek ele, koñguroonu kaktı... / Kapılar kapalıydı, zili çaldı” (Puşkin, CAT. 2011, 9: 107).* 3. Çarpmak. “*... stakan-bötölköldrüin kağışkani, orus*

katındardın şaraktap katkırganı ugulat / ... bardak çanakların çarpıştığı seslerle rus kadınların kahkahaları duyuluyordu” (Çerik, CAT. 2012, 3: 11)

kak et- (как эт-) Gaklamak, karga, kaz gibi kuşların “gak” diye ses çıkarması.

kaka- (кака-) Yemek boğazında kalmak, nefes alamamak. “*Bergen boorsok tamagımdan ötpöy, közüm alaııdap, kakap... aylam ketçü / verdiği pişi boğazımdan geçmeyip, gözlerim büyüyüp, nefes alamayıp... kötü olurdum*” (Akıyev, CAT. 2012, 4: 92).

kaka-kaka (кака-кака) Keklik ötmesi. “*Kaka-kaka-kakalap // Kekilik bolup çakırsam // Kelesinbi Aksuusar / Gak gak diye gaklayarak // Keklik olup çağırsam // Gelir misin Aksuusar*” (Batırkulov, CAT. 2013, 1: 80).

kakaııda- (какаııda-) 1. Eğile büküle hareket etmek. 2 Kendini göstermek, böbürlenmek.

kakaııdat- (какаııдат-) *ett.* **kakaııda-.**

kakaııdatuu (какаııдатуу) *mast.* **kakaııdat-.**

kakaııdoo (какаııдоо) *mast.* **kakaııda-**

kakat- (какат-) *ett.* **kaka-.**

kakatuu (какатуу) *mast.* **kakat-.**

kakay- (какай-) Dümdüz dikilmek. “*Bilkıldabay kakayıp keçke oturat ekensin / Kırırdamadan uzun zaman dikilip oturuııormuşsun*” (Cokey, CAT: 2012, 11: 212).

kakayt- (какайт-) *ett.* **kakay-.**

kakaytuu (какайттуу) *mast.* **kakayt-.**

kakayuu (какаюу) *mast.* **kakay-**

kakşay- (какжай-) Bir deri bir kemik kalmak.

kakşayt- (какжайт-) *ett.* **kakşay-.**

kakşaytuu (какжайтуу) *mast.* **kakşayt-.**

kakşayuu (какжаюу) *mast.* **kakşay-.**

kakşayııda- (какşайııda-) Yerli yersiz konuşmak veya bir şeye burnunu sokmak. “*Karısı söylöyt kakşayııdap / Yaşlısı yerli yersiz konuşur*” (Asan Kaygı, CAT. 2013, 8: 188).

kakşayııdat- (какşайıідат-) *ett.* **kakşayııda-.**

kakşayııdatuu (какşайıідатуу) *mast.* **kakşayııdat-.**

kakşayııdoo (какşайıідоо) *mast.* **kakşayııda-.**

kakşay- (какşай-) Bir deri bir kemik kalmak. “*Eşik açılıp, uzun boııluu kakşaygan bir kişi kamçısın süyröp kirip keldi / Kapı açılınca eve uzun boıılu, zayıf bir adam kamçısıyla içeri girdi*” (TK, 1990: 73).

kakşayt- (какşайт-) *ett.* **kakşayt-.**

kakşaytuu (какşайтуу) *mast.* **kakşayt-.**

kakşayuu (какşайуу) *mast.* **kakşay-.**

kakşayııda- (какşайııda-) Yaşlı insan canlı çevik olmak. “*Aldey kakşayııdap bet maııdayına keldi da, tike karap tumşuguna ayttı / Aldey çevikçe yaklaştı ve gözünün içine bakarak yüzüne söyledi*” (CA2. 2008: 14).

kakşayııdat- (какşайıідат-) *ett.* **kakşayııda-.**

kakşayııdatuu (какşайıідатуу) *mast.* **kakşayııdat-.**

kakşayııdoo (какşайıідоо) *mast.* **kakşayııda-.**

kakşay- (какşай-) 1. Çok zayıf olmak. “*... kakşaygan arık, ünü kirkildegen kişi ... / ... Çok zayıf, titrek sesli adam*” (TK. 1990: 73). 2. Dimdik, hareketsiz kalmak, donmak. “*... kakşayıp kıymıldabay turup alıp ırdaşat eken / ... dimdik, hareketsizce duraak şarkı söylerlermiş*” (CA2. 2008: 329).

kakşayıt- (какşаййт-) *ett.* **kakşayıt-.**

kakçıytuu (какчийтуу) *mast.*
kakçıyt-

kakçıyuu (какчыюу) *mast.* **kakçıy-**

kakılda- (какылда-) 1. Gaklamak, gıdaklamak, karga, tavuk, kaz, ördek gibi kuşlar sürekli “gak, gaak” diye ses çıkartmak. “*Karga bolup kakıldayt / karga olarak gaklar*” (AO1. 1964: 322). 2. Sürekli öksürmek “... *bir coldoşum kakıldap ele cötölö bergen... / ... bir arkadaşım sürekli öksürmüştü...*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 51). 3. Sürekli ve çok konuşmak. “*Tamada kakıldap özünün könümüş işin baştadı / Düğün sunucusu çok konuşarak yine alışılmış işine başladı*” (Cokey, CAT. 2012, 11: 210).

kakıldak (какылдак) Geveze.

kakıldaş- (какылдаш-) *işt.* **kakılda-**

kakıldaşuu (какылдашуу) *mast.*
kakıldaş-

kakıldat- (какылдат-) *ett.* **kakılda-**

kakıldatuu (какылдатуу) *mast.*
kakıldat-

kakıldoo (какылдоо) *mast.* **kakılda-**

kakılıkta- (какылыкта-) Gıdaklamak. “*Kızıl koroz ... kanattarın caya kakılıktadı ... / Kırmızı Horoz ... kanatlarını açarak gıdıkladı...*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 6).

kakılıktaş- (какылыкташ-) *işt.*

kakılıkta-

kakılıktaşuu (какылыкташуу) *mast.*

kakılıktaş-

kakılıktat- (какылыктат-) *ett.*

kakılıkta-

kakılıktatuu (какылыктатуу) *mast.*

kakılıktat-

kakılıktoo (какылыктоо) *mast.*

kakılıkta-

kakır (какыр) Kurak, çorak. “*Köçö kakır cerge tüşkön / Sokak için kurak*

bir yer ayrılmıştı” (Toktomuşev, CAT. 2011, 2: 105).

kakır- (какыр-) Balgam çıkartmak. “*Atügül koşunaları da anın katuu kakırınıp catkanın uguşuptur / komşuları bile onun balgam çıkartarak hasta bir bir şekilde yattığını duymuşlar*” (Aliabbas, CAT. 2013, 1: 141).

kakıra- (какыра-) Kurumak, ıslaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek. “... *kakırgan een çöldön keldim / ... Kuruyan, geniş çölden geldim*” (Aytmatov, CAT. 2011, 6: 13).

kakırama (какырама) Kurak, çorak.

kakırat- (какырат-) *ett.* **kakıra-**

kakıratuu (какыратуу) *mast.*
kakırat-

kakıray- (какырай-) Dik görünmek, dikilmek.

kakırayt- (какырайт-) *ett.* **kakıray-**

kakıraytuu (какырайттуу) *mast.*
kakırayt-

kakırayuu (какыраюу) *mast.*
kakıray-

kakırık (какырык) Balgam.

kakırın- (какырын-) *dnş.* **kakır-**

kakırınt- (какырынт-) *ett.* **kakırın-**

kakırıntuu (какырынтуу) *mast.*
kakırınt-

kakırınuu (какырынуу) *mast.*
kakırın-

kakıroo (какыроо) *mast.* **kakıra-**

kakırt- (какырт-) *ett.* **kakır-**

kakırtuu (какыртуу) *mast.* **kakırt-**

kakıruu (какыруу) *mast.* **kakır-**

kakıy- (какый-) Dimdik durmak, dikilmek. “*Uşu cerde ele dayıma kakıyıp turup kalgan... / Burda her gün dikiliyordu...*” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 4).

kakıyt- (какыйт-) *ett.* **kakıy-**

kakiyuu (какыйтуу) mast. kakiyt-.
kakiyuu (какыюу) mast. kakiy-.
kakşa- (какша-) 1. Zırlamak. “... *tiş kakşatkan muzdak suudan ayabay içken soñ sergiy tüştü / ... dişleri zırlatan soğuk suyu içtikten sonra serinledi*” (Aytımbet, CAT. 2011, 8: 29). 2. Sürekli konuşmak, aynı şeyi defalarca anlatmak “... *dayıma kakşap eskertçü / ... her zaman defalarca hatırlatırdı*” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 16). 3. Sızlamak, ağrımak. “... *omurtkaların kakşatıp cürüp meni tapkan – benim enem / ... omurgalarını sızlata sızlata beni bulmuştu benim annem*” (Cantöşev, CAT. 2011, 11: 102).
kakşan- (какшан-) dnş. kakşa-.
kakşanuu (какшануу) mast. kakşan-.
kakşat- (какшат-) ett. kakşa-.
kakşattır- (какшаттыр-) ett. kakşat-.
kakşattırıuu (какшаттыруу) mast. kakşattır-.
kakşatuu (какшатuu) mast. kakşat-.
kakşı- (какшы-) Kurumak, ıslaklığını, nemini yitirmek, akarsu, bitki vb. kurumak. “*Dayranın kakşıgan sayı... / Deryanın kurumuş çayı*” (Toktomuşev, CAT. 2013, 8: 222).
kakşıt- (какшыт-) ett. kakşı-.
kakşıtıuu (какшытуу) mast. kakşıt-.
kakşoo (какшоо) mast. kakşa-.
kakşuu (какшуу) mast. kakşı-.
kafoo (какoo) mast. kaaka-.
kalbagay (калбагай) Kaba, biçimsiz dudak.
kalbakta- (калбакта-) Aceleyle kaba saba hareket etmek.
kalbaktat- (калбактат-) ett.
kalbakta-.
kalbaktatuu (калбактатуу) mast.
kalbaktat-.
kalbaktoo (калбактоо) mast.
kalbakta-.

kalbalakta- (калбалакта-) bk.
kalbakta-.
kalbalaktat- (калбалактат-) ett.
kabalakta-.
kalbalaktatuu (калбалактатуу) mast.
kalbalaktat-.
kalbalaktoo (калбалактоо) mast.
kalbalakta-.
kalbalañda- (калбалаңда-) bk.
kalbakta-.
kalbalañdat- (калбалаңдат-) ett.
kalbalañda-.
kalbalañdatuu (калбалаңдатуу) mast.
kalbalañdat-.
kalbalañdoo (калбалаңдоо) mast.
kalbalañda-.
kalbalañ-kalbalañ et- (калбалаң-калбалаң эт-) Aceleyle kaba saba harekette bulunmak.
kalbañda- (калбаңда-) bk. kalbakta.
kalbañdat- (калбаңдат-) ett.
kalbañda-.
kalbañdatuu (калбаңдатуу) mast.
kalbañdat-.
kalbañdoo (калбаңдоо) mast.
kalbañda-.
kalbay- (калбай-) Dudak kaba, kalın görünmek. “... *erinderi kalbayıp kalın ... / dudakları kalın ...*” (Ezop, 2011, 7: 68)
kalbayt- (калбайт-) ett. kalbay-.
kalbaytuu (калбайтуу) mast. kalbayt-.
kalbayuu (калбаяу) mast. kalbay-.
kalbıgıy (калбыгый) bk. kalbagay.
kalbıy- (калбый-) bk. kalbay-.
kalbıyuu (калбыюу) mast. kalbıy-.
kalcak-kalcak et- (калжак-калжак эт-) Yerli yersiz hareket etmek.
kalcakta- (калжакта-) 1. Yerli yersiz konuşmak. “*Katkırıp kalcaktağan / Yerli yersiz konuşarak kahkaha atan*” (Kultegin, CAT. 2013, 4: 27). 2. Yerinde duramamak.

kalcaktaş- (калжакташ-) *işt.*
kalcakta-
kalcaktaşuu (калжакташуу) *mast.*
kalcaktaş-
kalcaktat- (калжактат-) *ett.*
kalcakta-
kalcaktatuu (калжактатуу) *mast.*
kalcaktat-
kalcaktoo (калжактоо) *mast.*
kalcakta-
kalcañ (калжаң) 1. Geveze, zevzek. 2. Yerli yersiz hareket etme.
kalcañda- (калжаңда-) Gevezelik etmek, gülmek, yersiz onuşmak, şaka yapmak. “*Kalcañdap oynop, birin biri süygöndön başkanı bilişpeyt / Gülüp, oynayıp, birbirini sevmekten başka bir şey bilmiyorlar*” (Heminguey, CAT. 2012, 10: 113).
kalcañdat- (калжаңдат-) *ett.*
kalcañda-
kalcañdatuu (калжаңдатуу) *mast.*
kalcañdat-
kalcañdoo (калжаңдоо) *mast.*
kalcañda-
kalcaıy- (калжай-) 1. Kemikleri sayılacak kadar zayıf. 2. Büyük. “*Baş bolso turat, kalcaıyıp / Başıysa kocaman*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 14).
kalcaıyt- (калжайт-) *ett.* **kalcaıy-**
kalcaıytuu (калжайтуу) *mast.* **kalcaıyt-**
kalcaıyuu (калжайуу) *mast.* **kalcaıy-**
kalcıñ (калжың) Şaka.
kalcıñda- (калжыңда-) Şaka etmek.
kalcıñdaş- (калжыңдаш-) *işt.*
kalcıñda-
kalcıñdaşuu (калжыңдашуу) *mast.*
kalcıñdaş-
kalcıñdat- (калжыңдат-) *ett.*
kalcıñda-
kalcıñdatuu (калжыңдатуу) *mast.*
kalcıñdat-

kalcıñdoo (калжыңдоо) *mast.*
kalcıñda-
kalcıra- (калжыра-) 1. Yerli yersiz saçma sapan konuşmak. “*Kalcıraba çal / Saçmalama ihtiyar*” (Aliabbas, CAT. 2013, 1: 145). / 2. Güçsüzleşmek, takatı kesilmek.
kalcırak (калжырак) Geveze. “*Akılı cok kalcırak / Akılsız geveze*” (Soltonoyev, CAT. 2013, 3: 131).
kalcırat- (калжырат-) *ett.* **kalcıra-**
kalcıratuu (калжыратуу) *mast.*
kalcırat-
kalcıroo (калжыроо) *mast.* **kalcıra-**
kalçılđa- (калчылда-) 1. Titremek, çok üşümek. “*... bargıça kalçıldap üşüp kettim / Varana kadar titreyerek çok üşüdüm*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 23). 2. Heyecandan, korkudan, öfkeden titremek.
kalçıldak (калчылдак) Titreyen.
kalçıldat- (калчылдат-) *ett.* **kalçılđa-**
kalçıldatuu (калчылдатуу) *mast.*
kalçıldat-
kalçıldoo (калчылдоо) *mast.* **kalçılđa-**
kalç-kalç (калч-калч) tir-tir, çok üşüyünce, korkunca, heyecanlanınca, korkunca titremek. “*... til cok, tula boyu kalç-kalç, tişter şaka-şak / sessiz, vücudu tir-tir titreyip, dişleri birbirine değmekte*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 98).
kaldagay (калдагай) Kocaman, büyük.
kaldak (калдак) Kaba saba olan.
kaldakta- (калдакта-) 1. Kaba saba hareket etmek. “*... kolun öydö-tömön silkildetip kaldaktata berdi / ... kolunu bir yukarı, bir aşağı sallayıp hareket ettiriyordu*” (Baçım, CAT. 2013, 3: 27). 2. Teleşlanmak, acele etmek.
kaldaktat- (калдактат-) *ett.*
kaldakta-

kaldaktatuu (калдактатуу) *mast.*
kaldaktat-
kaldaktoo (калдактоо) *mast.*
kaldakta-
kaldalakta- (кадалакта-) *bk.*
kaldakta- “... *kaldalaktap kelip ministr menen oldokson kol alıstı / ...* telaşlanarak hızlıca gelip aşkanla tokalaştı” (Ebdikulı, CAT. 2013, 4: 110).
kaldalaktat- (кадалактат-) *ett.*
kaldalakta-
kaldalaktatuu (кадалактатуу) *mast.*
kaldalaktat-
kaldalaktoo (кадалактоо) *mast.*
kaldalakta-
kaldalaŋda- (кадалаңда-) *bk.*
kaldakta-
kaldalaŋdat- (кадаңдат-) *ett.*
kalaŋda-
kaldalaŋdatuu (кадалаңдатуу) *mast.*
kaldalaŋdat-
kaldalaŋdoo (кадалаңдоо) *mast.*
kaldalaŋda-
kalaŋda- (кадаңда-) *bk.*
kaldakta- “... *kütüüsüz bir nerse esine tüşkösüp, kaldaŋday şaşıp kaldı / ...* acil bir şey aklına gelmiş gibi telaşlanarak acele etmeye başladı” (Riskul, CAT. 2013, 5: 164).
kalaŋdat- (кадаңдат-) *ett.*
kalaŋda-
kalaŋdatuu (кадаңдатуу) *mast.*
kalaŋdat-
kalaŋdoo (кадаңдоо) *mast.*
kalaŋda-
kalaŋ-kalaŋ et- (кадаң-кадаң эт-) *bk.*
kaldakta-
kalaŋ-kulaŋ et- (кадаң-кулдаң эт-) *bk.*
kaldakta-
kalday- (калдай-) Kaba saba, biçimsiz, kocaman görünmek. “*Karasam ele tandırdın canındağı kaldaygan birdeme*

kızarat / bir baktım, tandırdın yanında kocaman bir şey kızarıp yanıyormuş” (Cgitov, CAT. 2011, 3: 15).

kaldayt- (калдайт-) *ett.*
kalday-

kaldaytuu (калдайтуу) *mast.*
kaldayt-
kaldayuu (калдаюу) *mast.*
kalday-

kaldıra- (калдыра-) 1. Paldır küldür etmek, gürültü çıkmak. “*Eşiktin iç cagında birdeme kaldıray tüştü / Kapının iç tarafınan bir şey paldır küldür etti*” (TK. 1990: 143). 2. Ses çıkartacak kadar kurumak, ya da sertleşmek “... *kaldırap toŋup kalgan çepkenderin çecişti / ...* donmuş kabanlarını çıkardılar” (TK. 1990: 302). 3. Anlaşılmaz şekilde ses çıkarmak, yabancı dilde konuşmak.

kaldırak (калдырак) 1. Paldır küldür ses, çatırtı. 2. Kuru, kurumuş.

kaldırat- (калдырат-) *ett.*
kaldıra-

kaldıratuu (калдыратуу) *mast.*
kaldırat-

kaldırkan (калдыркан) 1. Kanatları rengarenk, iri cins kelebek. “... *kızıl-kök kaldırkan köpölök / ...* kırmızı, mavi kelebek” (TK. 1990: 128). 2. Teneke. 3. Savaşlarda dizden aşağısını koruyan koruyucu.

kaldır-kuldur (калдыр-кулдур) *bk.*

kaldır-küldür. “*Kaldır-kuldur etip kelip, kempirge çağılган tiydi / paldür küldür gelen yıldırım yaşlı kadına düştü*” (Aytımbet, CAT. 2011, 8: 4).

kaldır-küldür (калдыр-күлдүр) Paldır küldür. “*Bul emne bolgon kaldır-küldür / Bu nasıl bir gürültü öyle*” (Şeldon, CAT. 2011, 11: 136).

kaldıroo (калдыроо) *mast.*
kaldıra-

kaldır-şaldır (калдыр-шалдыр) *bk.*

kaldır-küldür.

kaldırt (калдырт) Takırtı

kaldırtta- (калдыртта-) Takırdamak.

kaldırttat- (калдырттат-) *ett.*
kaldırtta-
kaldırttatuu (калдырттатуу) *mast.*
kaldırttat-
kaldırttoo (калдырттоо) *mast.*
kaldırtta-
kalkakta- (калкакта-) *bk. kaldaŋda-*
kalkaktat- (калкактат-) *ett.*
kalkakta-
kalkaktatuu (калкактатуу) *mast.*
kalkaktat-
kalkaktoo (калкактоо) *mast.*
kalkakta-
kalkay- (калкай-) *bk. kalday-*
kalkayt- (калкайт-) *ett. kalkay-*
kalkaytuu (калкайтуу) *mast. kalkayt-*
kalkayuu (калкаюу) *mast. kalkay-*
kalkilda- (калкылда-) Süzülmek, yuzmek, kımıldamak, hafifçe oynamak, dalgalanmak, kıpırdamak.
kalkıldat- (калкылдат-) *ett. kalkilda-*
kalkıldatuu (калкылдатуу) *mast.*
kalkıldat-
kalkıldoo (калкылдоо) *mast.*
kalkilda-
kalt et- (калт эт-) Küçük ve ve hızlı salınım hareketleri yapmak, kıpırdamak.
kaltaŋda- (калтаŋда-) 1. Takati kesilmek. “*Süyömölöp turguzsa, kaltaŋdap kayra cıgılat. / Destek vererek ayağa kalkmasını sağlasak bile güçsüz bir şekilde tekrar yıkılıyor (Batırkulov, CAT. 2011, 9: 157). 2. Afallamak. “...bir cagı kuvanıp, ikinci cagı taŋdanıp, tamaşalap, başın kaltaŋdatıp, birinen ekinçisin tiktedi. / ... bir taraftan sevinerek, bir taraftan şaşırarak, şakalaşıp, kafasını çevirerek ordan buraya affaladı (Batırkulov, CAT. 2011, 10: 190). 3. Zar zor ayakta durmak. “Buttarın şiltöögö kelip kaltaŋdap, temteŋdep basa baştayt. / Ayakları adım atacak duruma gelince*

zar zor yürümeye başlar (Batırkulov, CAT. 2011, 9: 157).

kaltaŋdat- (калтаŋдат-) *ett.*
kaltaŋda-
kaltaŋdatuu (калтаŋдатуу) *mast.*
kaltaŋdat-
kaltaŋdoo (калтаŋдоо) *mast.*
kaltaŋda-
kaltilda- (калтылда-) Titremek.
kaltıldak (калтылдак) Titrek, sallanan.
kaltıldat- (калтылдат-) *ett. kaltilda-*
kaltıldatuu (калтылдатуу) *mast.*
kaltıldat-
kaltıldoo (калтылдоо) *mast. kaltilda-*
kaltır (калтыр) Titrek, titreyen.
kaltıra- (калтыра-) Titremek, çok korkmak, üşüme, heyecanlanmak.
kaltırak (калтырак) Titrek, titreyen.
kaltırama (калтырама) Hastalık nedeniyle titremek.
kaltırat- (калтырат-) *ett. kaltıra-*
kaltıratuu (калтыратуу) *mast.*
kaltırat-
kaltıroo (калтыроо) *mast. kaltıra-*
kalt-kalt (калт-калт) Titrek. “... *apalap, kiçinekey koldorun kalt-kalt suna, ceekti boyloy artınan çurkap kelatkandarı tirüü süröt bolup tartıla kaldı. / ... anne diye bağırıp küçücük ellerini titrek titrek uzatarak sahil boyunca arkasından koşarak gelmeleri canlı resim olup çiziliverdi” (Danıkeyev, CAT. 2012, 5: 41).*
kalt-kalt et- (калт-калт эт-) Kıpırdamak, kımıldamak, titremek.
kampaŋda- (кампаŋда-) Sevinince neşeli veya telaşlı hareketler yapmak.
kampaŋdat- (кампаŋдат-) *ett.*
kampaŋda-
kampaŋdatuu (кампаŋдатуу) *mast.*
kampaŋdat-

kampanḡdoo (кампаңдоо) mast.
kampanḡda-
kamḡay- (кампай-) Büyük ve sıkı görünmek, kabarmak.
kamḡayt- (кампайт-) ett. kamḡay-
kamḡaytuu (кампайтуу) mast.
kamḡayt-
kamḡayuu (кампаюу) mast. kamḡay-
kamḡıḡy (кампыгый) Tıknaž.
kamḡıy- (кампый-) Yanları çıkıp kalın görünmek.
kamḡıyt- (кампыйт-) ett. kamḡıy-
kamḡıytuu (кампыйтуу) mast.
kamḡıyt-
kamḡıyuu (кампыюу) mast. kamḡıy-
kaḡ (каң) Çınlama sesi, çın.
kaḡıḡ (каңгыр) Tıngır.
kaḡıḡa- (каңгыра-) 1. Boş kalmak. “*Kaçantan beri kaḡıḡrap koroobuz boş turdu ele / Uzun zamandır avlumuz boş duruyordu*” (Karim, CAT. 2013, 2: 21).
2. Güm güm ses çıkmak. “... *kolundagı çakası taška tiydibi beym, açuu dabış çıgara kaḡk etip kaḡıḡradı / elindeki kovası taşa değmiş olmalı, güm diye sert bir ses çıktı*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 15).
kaḡıḡrat- (каңгырат-) ett. kaḡıḡa-
kaḡıḡratuu (каңгыратуу) mast.
kaḡıḡrat-
kaḡıḡroo (каңгыроо) mast. kaḡıḡa-
kaḡılḡda- (каңылда-) Rahatsız edici ses çıkarmak.
kaḡılḡdat- (каңылдат-) ett. kaḡılḡda-
kaḡılḡdatuu (каңылдатуу) mast.
kaḡılḡdat-
kaḡılḡdoo (каңылдоо) mast. kaḡılḡda-
kaḡır-küḡür (каңыр-күңүр) Net duyulmayan ses.
kaḡırt (каңырт) Net duyulmayan ses.
kaḡk (каңк) 1. Köpek veya kurtların çenilemesi. **2.** Çın, çınlama sesi.

kaḡkay- (каңкай-) Kalakalmak, dikilmek, öylesine başboş durmak, yalnız kalmak. “...*kaḡkayıp açka turgan attı caydaktaşıp, boluştun ketip kalğanın bilip kalıştı. / ...bir başına duran atın eyerini çıkardılar ve yöneticinin gittiğini anladılar*” (Kalbayev, CAT. 2013, 5: 106).
kaḡkayt- (каңкайт-) ett. kaḡkay-
kaḡkaytuu (каңкайтуу) mast.
kaḡkayt-
kaḡkayuu (каңкаюу) mast. kaḡkay-
kaḡkılḡda- (каңкылда-) 1. Köpek durduk yere rahatsız edecek şekilde havlamak, çenilemek. **2.** Tangır tangır ses çıkarmak. **3.** Dırdır etmek, bağımak, haykırmak.
kaḡkılḡdak (каңкылдак) Dırdırcı.
kaḡkılḡdaş- (каңкылдаш-) işt.
kaḡkılḡda-
kaḡkılḡdaşuu (каңкылдашуу) mast.
kaḡkılḡdaş-
kaḡkılḡdat- (каңкылдат-) ett.
kaḡkılḡda-
kaḡkılḡdatuu (каңкылдатуу) mast.
kaḡkılḡdat-
kaḡkılḡdoo (каңкылдоо) mast.
kaḡkılḡda-
kaḡkıy- (каңкый-) bk. kaḡkay-
kaḡkıyuu (каңкыюу) mast. kaḡkıy-
kapıl (капыл) Ansın, birden.
kapıl-tapıl (капыл-тапыл) Aniden, birdenbire. “*Aḡgeme carıyalagandan kiyin köp ötpöy aga kapıl-tapıl colugup kaldım. / Hikaye yayımlandıktan sonra çok geçmeden onunla aniden karşılaşmıştık*” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 42).
karcalaḡda- (каржалаңда-) bk.
karcalaḡda-
karcalaḡdat- (каржалаңдат-) ett.
karcalaḡda-

karcalaŋdatuu (каржалаңдатуу) *mast.* karcalaŋdat-
karcalaŋdoo (каржалаңдоо) *mast.*
karcalaŋda-
karçaŋda- (каржаңда-) Çok zayıf biri kaba saba hareket etmek.
karçaŋdat- (каржаңдат-) *ett.*
karçaŋda-
karçaŋdatuu (каржаңдатуу) *mast.*
karçaŋdat-
karçaŋdoo (каржаңдоо) *mast.*
karçaŋda-
karçay- (каржай-) Kemikleri sayılmak, çok zayıf olmak. "... karçayıp kaarıgan bee ... / ... çok zayıflayıp yaşlanan kısırak ..." (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 153).
karçayt- (каржайт-) *ett.* karçay-
karçaytuu (каржайтуу) *mast.*
karçayt-
karçayuu (каржайуу) *mast.* karçay-
karç (карч) Pat, sert bir şeyler kırıldığında yada çarpıştığında çıkan ses.
karçilda- (карчылда-) Katur-kutur etmek.
karçildat- (карчылдат-) *ett.* karçilda-
karçildatuu (карчылдатуу) *mast.*
karçildat-
karçildoo (карчылдоо) *mast.*
karçilda-
karçıy- (карчий-) Kemikleri sayılmak.
karçıyt- (карчийт-) *ett.* karçıy-
karçıytuu (карчийтуу) *mast.* karçıyt-
karçıyuu (карчийуу) *mast.* karçıy-
karç-karç (карч-карч) *bk.* karç
kark (карк) Gak, karga, kaz gibi kuşların çıkardığı ses.
kark et- (карк эт-) Karga "gak" demek.
karkaŋda- (каркаңда-) Boynuzlu hayvan koşmak.

karkaŋdat- (каркаңдат-) *ett.*
karkaŋda-
karkaŋdatuu (каркаңдатуу) *mast.*
karkaŋdat-
karkaŋdoo (каркаңдоо) *mast.*
karkaŋda-
karkay- (каркай-) Çıkıntılar çıkmak. "Karkaygan çoŋ caŋgaktın tübüñö cettik / Kocaman, dalları çıkık ceviz ağacının yanına geldik" (Cigitov, CAT. 2011, 3: 13).
karkayt- (каркайт-) *ett.* karkay-
karkaytuu (каркайттуу) *mast.*
karkayt-
karkayuu (каркаюу) *mast.* karkay-
karkilda- (каркылда-) "Gak" diye ses çıkartmak. "karkıldagan kargalar ... " / gaklayan kargalar ... " (Rayev, CAT. 2013, 2: 82).
karkıldaş- (каркылдаш-) *işt.*
karkilda-
karkıldaşuu (каркылдашуу) *mast.*
karkıldaş-
karkıldat- (каркылдат-) *ett.*
karkilda-
karkıldatuu (каркылдатуу) *mast.*
karkıldat-
karkıldoo (каркылдоо) *mast.*
karkilda-
karpa-kurp (карпа-курп) *bk.* karpa-kurpa.
karpa-kurpa (карпа-курпа) Ansızın, birdenbire.
kark-kark (карк-карк) Gak gak "... kark-kark etişip, asman tolo uçup cürgönün tüşündö körgön / ... gak gak diye gökyüzünü kaplayıp çok sayıda uçtuklarını rüyasında görmüştü" (Rayev, CAT. 2013, 2: 70).
karpaŋda- (карпаңда-) Büyük biri ağır hareket etmek.
karpaŋdat- (карпаңдат-) *ett.*
karpaŋda-

karpañdatuu (карпаңдатуу) mast.
karpañda-

karpañdoo (карпаңдоо) mast.

karpañda-

kars (карс) Tak, tok. “Kars sındırıp üçkö bölöt. / Kırarak üçe parçaya ayırır” (Ömüraliyev, CAT. 216).

karsa-kurs (карса-курс) bk. karsa-tars “...karsa-kurstun ortosunda eşiktin bırıñ-çırını çıǵıp ketti. / Patır kütür vurmasıyla birlikte kapı paramparça oluverdi” (CA2. 2008: 83).

karsa-tars (карса тарс) Patır kütür, gürültü, patırtı. “Kezdeşe kelgende kepke köñüşpöy karsa-tars süzüşö ketişken da oşolor! / Karşılaştıkları zaman konuşarak anlaşamadıklarından patır kütür kavga edenler de onlar!” (Cıdıkbekov, 1988: 303).

kars et- (карс эт-) “Tak” diye ses çıkmak.

kars-kars (карс-карс) 1. Patır kütür ses. “...kars-kars süzüşköndö baştarındaǵı ayrı butak müyüzdörü tuş tuşka çaçırıp kete turgansıyt. / ...Birbirine pat pat tos vurduklarında kafalarındaki boynuzları param parça olup etrafa sıçrayacakmış gibi oluyordu” (CA7. 2008: 275). 2. Yüksek sesle gülmek “...Maylıbay kars-kars küldü. /... Maylıbay yüksek sesle güldü” (Bökönbayev, CAT. 2011, 2: 6).

kars-kurs (карс-курс) 1. Sert bir şeyi çignerken çıkan ses, ktır. “Tulparının eki közü ottoy canıp, oozduǵu kars kurs çaynayt. / Atının gözleri ateş gibi yanarak gemini katır kutur çigniyor” (CA7. 2008: 79). 2. Patır kütür ses.

karsilda- (карсылда-) 1. Tak tak etmek, güm güm etmek, gıcırdamak. “...motorunan karsıldagan dobuş çıktı / ... motorundan tak tak eden ses çıktı” (Bahti 2012, 3: 163). 2. Aniden gülmek

veya aniden köpek havlamak. “...buga maani berbegen cindiler adatınca karsıldıta küliip... / ...bunu dikkate almayan deliler her zamanki gibi yüksek sesle gülüyordu” (Rayev, CAT. 2013, 1: 9).

karsıldak (карсылдак) Tak tak ses çıkaran.

karsıldat- (карсылдат-) ett. karsilda-

karsıldatuu (карсылдатуу) mast.
karsıldat-

karsıldoo (карсылдоо) mast.
karsilda-

kart (карт) Geçirme sırasında çıkan ses. “... bozodon bir keseni tartıp iyip, kart kekirip meni karadı / ... bozadan bir kase içtikten sonra kart diye geçirerek bana baktı” (Akıyev, CAT. 2012, 5: 104).

kartilda- (картылда-) Katır kutur ses çıkarmak. “Kartıldatıp turmanıp koydu / katur kutur ses çıkartarak kaşındı” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 7: 7).

kartıldat- (картылдат-) ett. kartilda-

kartıldatuu (картылдатуу) mast.
kartıldat-

kartıldoo (картылдоо) mast.
kartilda-

kaşañ (кашан) Tembel, yavaş.

kaşañda- (кашанда-) İsteksiz davranmak, tembelleşmek, yavaşlamak.

kaşañdat- (кашандат-) ett. kaşañda-

kaşañdatuu (кашандатуу) mast.
kaşañdat-

kaşañdoo (кашандоо) mast. kaşañda-

kaşay- (кашай-) 1. Kör olmak,

görememek. “... körsöm közüm kaşaysın ... / ... Gördüysem gözüm kör olsun” (Osipov, CAT. 2011, 6: 210). 2. Azap çekmek, kaygılanmak. “İç-içime suuk ötüp, ölbögön canım kaşaydı / Her tarafım soğuk alıp, ölmeyen canım azap çekti” (Mamanov, CAT. 201, 9: 140). 3.

Sinirlenmek, öfkelenmek “*Kemaldın canı kaşayıcı da, muştayıp ketçü / Kemal sinirlenirdi ve yumruk yumruğa girerdi*” (Şeldon, CAT. 2011, 11: 148).

kaşayt- (кашайт-) *ett. kaşay-*.

kaşaytuu (кашайтуу) *mast. kaşayt-*.

kaşayuu (кашаюу) *mast. kaşay-*.

katır (катыр) Hart, sert bir şeyi ısırınca çıkan ses.

katıra- (катыра-) Hart iye ses çıkmak, ısırarak. “*Çoñ ene katıratıp kurut ezüüdö / Nene kurutları hart hart ezmekte*” (Cusubalıyev, CAT. 2012, 6: 77).

katırat- (катырат-) *ett. katıra-*.

katıratuu (катыратуу) *mast. katırat-*.

katıroo (катыроо) *mast. katıra-*.

katırt (катырт) Sert bir hart sesi.

katkılıkta- (каткылыкта-) Kahkaha atmak.

katkılıktat- (каткылыктат-) *ett. katkılıkta-*.

katkılıktatuu (каткылыктатуу) *mast. katkılıktat-*.

katkılıktoo (каткылыктоо) *mast. katkılıkta-*.

katkır- (каткыр-) Kahkaha atmak.

katkırık (каткырык) Kahkaha.

katkırt- (каткырт-) *ett. katkır-*.

katkırtuu (каткыртуу) *mast. katkırt-*.

katkıruu (каткыруу) *mast. katkır-*.

kaykak (кайкак) Eğik, bükük, düz olmayan.

kaykakta- (кайкакта-) 1. Göğsü öne doğru gererek, başı arkaya atarak hareket etmek. 2. Eğilip bükülmek, oraya buraya sallanmak, affalamak, ne yaptığının farkına varmadan aceleyle veya telaşla hareket etmek.

kaykaktat- (кайкактат-) *ett. kaykakta-*.

kaykaktatuu (кайкактатуу) *mast. kaykaktat-*.

kaykaktoo (кайкактоо) *mast. kaykakta-*.

kaykala- (кайкала-) 1. Göğsü öne çıkarıp, kafasını arkaya atmak. “*106 kg salmak menen kaykalap basıp, abiturient emey ele, kolhozduñ başkarmasınday kelgen / 106 kg ağırlığıyla göğsünü öne başını arkaya atarak yürüyüp, öğrenci değil, kolhozun yöneticisi gibi gelmişti*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 76). 2. Yerinde durmamak, tedirgin hareket etmek. “*Alıbay eerge olturganda ele aldındağı toru kaşka at kaykalap, ordunda tıbrıçılای baştadı / Alıbay eğere oturduğu andan itibaren altındaki yağız at tedirgin hareket ederek yerinde kıpırdamaya başladı*” (Şabdanalıyev, CAT. 2011, 10: 215).

kaykalakta- (кайкалакта-) *bk. kaykakta-*. “*Bir kara calduu kara bee, // kaykalaptap kalıptır / Kara yeledi kara kısarak yerinde duramayıp geziniyormuş*” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 10: 39).

kaykalaktat- (кайкалактат-) *ett. kaykalakta-*.

kaykalaktatuu (кайкалактатуу) *mast. kaykalaktat-*.

kaykalaktoo (кайкалактоо) *mast. kaykalakta-*.

kaykalañda- (кайкалаңда-) *bk. kaykakta-*. “*Çaz kelgende kışkı oor kiyimdi çeçip, cuka kiyinip kaykalañdap baskan köböyöt / Bahar gelince kışlık ağır giysileri çıkarıp, hafif giyinerek göğsü öne, kafaya arkaya atarak yürüyen çok olur*” (Rıskulov, CAT. 2012, 9: 3).

kaykalañdat- (кайкалаңдат-) *ett. kaykalañda-*.

kaykalañdatuu (кайкалаңдатуу) *mast. kaykalañdat-*.

kaykalaŋdoo (кайкаландоо) *mast.*
kaykalaŋda-
kaukalat- (кайкалат-) *ett.* **kaukala-**
kaukalatuu (кайкалатуу) *mast.*
kaukalat-
kaukaloo (кайкалоо) *mast.* **kaukala-**
kaykaŋda- (кайканда-) 1. Eğıle
 büküle hareket etmek. 2. Kendini
 göstermek, böbürlenmek.
kaykaŋdat- (кайкандат-) *ett.*
kaykaŋda-
kaykaŋdatuu (кайкандатуу) *mast.*
kaykaŋdat-
kaykaŋdoo (кайкаңдоо) *mast.*
kaykaŋda-
kaykaŋ-kaykaŋ (кайкаң-кайкаң)
 Eğılip bükülen
kaykaŋ- (кайкай-) 1. Başı geri atarak,
 göğsü öne çıkararak yürümek. 2.
 Böbürlenmek, üstünlük taslamak. “İç
 arada kaykaygandar köp / Aramızda
 üstünlük taslamak isteyenler köp”
 (Rıskulov, CAT. 2012, 9: 4).
kaykaŋt- (кайкайт-) *ett.* **kaykaŋ-**
kaykaŋtuu (кайкайтуу) *mast.*
kaykaŋt-
kaykaŋuu (кайкаюу) *mast.* **kaykaŋ-**
kaukıy- (кайкаый-) Eğık olmak,
 eğılmek, eğırlmek.
kaukıyuu (кайкаюу) *mast.* **kaukıy-**
kaurakta- (кайпакта-) 1. Telaşa
 düşmek. 2. Gözlerini kaçırmak.
kauraktat- (кайпактат-) *ett.*
kaurakta-
kauraktatuu (кайпактатуу) *mast.*
kauraktat-
kauraktoo (кайпактоо) *mast.*
kaurakta-
kaupalakta- (кайпалакта-) 1. *bk.*
kaurakta- 2. Yalakalık etmek.
kaupalaktat- (кайпалактат-) *ett.*
kaupalakta-

kaupalaktatuu (кайпалактатуу)
mast. **kaupalaktat-**
kaupalaktoo (кайпалактоо) *mast.*
kaupalakta-
kaupalanđa- (кайпаланда-) *bk.*
kaupalakta-
kaupalanđat- (кайпаландат-) *ett.*
kaupalanđa-
kaupalanđatuu (кайпаландатуу)
mast. **kaupalanđat-**
kaupalanđoo (кайпаландоо) *mast.*
kaupalanđa-
kaysakta- (кайсакта-) 1. Telaş etmek,
 acele etmek. 2. Bakınmak, aramak.
kaysaktat- (кайсактат-) *ett.*
kaysakta-
kaysaktatuu (кайсактатуу) *mast.*
kaysaktat-
kaysaktoo (кайсактоо) *mast.*
kaysakta-
kaysalakta- (кайсалакта-) *bk.*
kaysakta-. “Bala bolso ne deerin bilbey
 kaysalaktap kaldı / Çocuk ne diyeceğini
 bilemeyip şaşkına döndü (Usubaliyev,
 CAT. 2011, 9: 55).
kaysalaktat- (кайсалактат-) *ett.*
kaysalakta-
kaysalaktatuu (кайсалактатуу) *mast.*
kaysalaktat-
kaysalaktoo (кайсалактоо) *mast.*
kaysalakta-
kaysalanđa- (кайсаланда-) *bk.*
kaysakta-
kaysalanđat- (кайсаландат-) *ett.*
kaysalanđa-
kaysalanđatuu (кайсаландатуу)
mast. **kaysalanđat-**
kaysalanđoo (кайсаландоо) *mast.*
kaysalanđa-
kaysanđa- (кайсанда-) *bk.* **kaysakta-**
kaysanđat- (кайсандат-) *ett.*
kaysanđa-

kayşaᅇdatuu (кайсаᅇдатуу) *mast.*
kayşaᅇdat-
kayşaᅇdoo (кайсаᅇдоо) *mast.*
kayşaᅇda-
kayşaᅇakta- (кайшаᅇакта-) Yerinde duramamak.
kayşaᅇaktat- (кайшаᅇактат-) *ett.*
kayşaᅇakta-
kayşaᅇaktatuu (кайшаᅇактатуу) *mast.*
kayşaᅇaktat-
kayşaᅇaktoo (кайшаᅇактоо) *mast.*
kayşaᅇakta-
kayşaᅇalakta- (кайшалакта-) *bk.*
kayşaᅇakta-
kayşaᅇalaktat- (кайшалактат-) *ett.*
kayşaᅇalakta-
kayşaᅇalaktatuu (кайшалактатуу) *mast.* **kayşaᅇalaktat-**
kayşaᅇalaktoo (кайшалактоо) *mast.*
kayşaᅇalakta-
kayşaᅇalaᅇda- (кайшалаᅇда-) *bk.*
kayşaᅇakta-
kayşaᅇalaᅇdat- (кайшалаᅇдат-) *ett.*
kayşaᅇalaᅇda-
kayşaᅇalaᅇdatuu (кайшалаᅇдатуу) *mast.* **kayşaᅇalaᅇdat-**
kayşaᅇalaᅇdoo (кайшалаᅇдоо) *mast.*
kayşaᅇalaᅇda-
kayşaᅇaᅇda- (кайшаᅇанда-) *bk.* **kayşaᅇakta-**
kayşaᅇaᅇdat- (кайшаᅇандат-) *ett.*
kayşaᅇaᅇda-
kayşaᅇaᅇdatuu (кайшаᅇандатуу) *mast.*
kayşaᅇaᅇdat-
kayşaᅇaᅇdoo (кайшаᅇандоо) *mast.*
kayşaᅇaᅇda-
keseᅇde- (кежеᅇде-) 1. Başı arkaya atmak. 2. İnat etmek, direnmek.
keseᅇdet- (кежеᅇдет-) *ett.* **keseᅇde-**
keseᅇdetüü (кежеᅇдетүү) *mast.*
keseᅇdet-
keseᅇdöö (кежеᅇдөө) *mast.* **keseᅇde-**
kecilde- (кежилде-) Boş konuşmak.
kecildet- (кежилдет-) *ett.* **kecilde-**

kecildetüü (кежилдетүү) *mast.*
kecildet-
kecildöö (кежилдөө) *mast.* **kecilde-**
kedeᅇde- (кедеᅇде-) Küçük insan ufak adımlarla hızlı koşmak. “... *kedeᅇdey basıp Aydaraalı bırıkna cetip kelet / ... küçük adımlarla hızlıca yürüyerek Aydaraalı bırıkna gelir*” (Cçigitov, CAT. 2011, 4: 157).
kedeᅇdet- (кедеᅇдет-) *ett.* **kedeᅇde-**
kedeᅇdetüü (кедеᅇдетүү) *mast.*
kedeᅇdet-
kedeᅇdöö (кедеᅇдөө) *mast.* **kedeᅇde-**
keᅇdey- (кедей-) Küçük el kadar görünmek. “... *Aydaraalı bırıkna degen keᅇdeygen kodoo cigit / Aydaraalı bırıkna denilen küçük yapılı, kısa boylu yiğit*” (Cçigitov, CAT. 2011, 3: 23).
keᅇdeyt- (кедейт-) *ett.* **keᅇdey-**
keᅇdeytüü (кедейтүү) *mast.* **keᅇdeyt-**
keᅇdeyüü (кедейүү) *mast.* **keᅇdey-**
kekçeᅇde- (кекчеᅇде-) *bk.* **kekçeᅇy-**
kekçeᅇdet- (кекчеᅇдет-) *ett.*
kekçeᅇde-
kekçeᅇdetüü (кекчеᅇдетүү) *mast.*
kekçeᅇdet-
kekçeᅇdöö (кекчеᅇдөө) *mast.*
kekçeᅇde-
kekçeᅇy- (кекчей-) Başı arkaya atarak gerilmek.
kekçeᅇyt- (кекчейт-) *ett.* **kekçeᅇy-**
kekçeᅇytüü (кекчейтүү) *mast.* **kekçeᅇyt-**
kekçeᅇyüü (кекчейүү) *mast.* **kekçeᅇy-**
kekeᅇç (кекеᅇч) Kekeᅇç, kekeme.
kekeᅇçten- (кекеᅇчтен-) Kekelemek, damak sesleriyle başlayan kelimeleri ve heceleri tekrarlayarak keserek konuşmak. “*Öᅇünön kanı kaçır, kekeᅇçtenip, emne kılar aylasın tappadı / Yüzü solarak, kekeleyip, ne yapacağını bilemedi*” (Şeldon, CAT. 2011, 12: 137).
kekeᅇçtent- (кекеᅇчтент-) *ett.* **kekeᅇçten-**

kekeçtentüü (кекечтентүү) mast.
kekeçtent-
kekeçtenüü (кекечтенүү) mast.
kekeçten-
kekeңde- (кекеңде-) Başıını kaldırarak yürümek.
kekeңdet- (кекеңдет-) ett. kekeңde-
kekeңdetüü (кекеңдетүү) mast.
kekeңdet-
kekeңdöö (кекеңдөө) mast. kekeңde-
kekeң-kekeң (кекең-кекең) Küçük birinin başını kaldırarak yürümesi için kullanılır.
kekey- (кекей-) 1. Başıını dik tutmak. 2. Üstünlük taslamak.
kekeyt- (кекейт-) ett. kekey-
kekeytüü (кекейтүү) mast. kekeyt-
kekeyüü (кекейүү) mast. kekey-
kekir- (кекир-) Geğirmek.
kekirey- (кекирей-) bk. kekey-
kekireyt- (кекирейт-) ett. kekirey-
kekireytüü (кекирейтүү) mast.
kekireyt-
kekireyüü (кекирейүү) mast. kekirey-
kekirik (кекирик) Geğirme.
kekirt- (кекирт-) ett. kekir-
kekirtüü (кекиртүү) mast. kekirt-
kekirüü (кекирүү) mast. kekir-
kelsey- (келжей-) 1. Çok zayıf ve yaşlı olmak. 2. Tutulmak, bacak, kol, bel, boyun gibi vücudumuzun bazı yerlerine ağrı girmek.
kelseyt- (келжейт-) ett. kelsey-
kelseytüü (келжейтүү) mast. kelseyt-
kelseyüü (келжейүү) mast. kelsey-
kelcir (келжир) Geveze.
kelcire- (келжире-) Anlamsız, ileri geri konuşmak. “Raman oyununda çok ele bir nerseni kelcirep koygonuna ayabay ökündü / Raman düşünmeden bir şeyleri ileri geri konuştuğu için pişman oldu” (Cusubaliyev, CAT 2012, 5: 80).

kelcirek (келжирек) Geveze, ileri geri konuşan. “Köp süylöö cagınan anekdot aytkan kelcirekten kem kalbayt / Çok konuşması bakımından fıkracı gevezeden farkı yok” (Heminguey, CAT. 2011, 2: 131).
kelcirektik (келжиректик) Gevezelik.
kelcires- (келжиреш-) işt. kelcire-
kelciresüü (келжирешүү) mast.
kelcires-
kelciret- (келжирет-) ett. kelcire-
kelciretüü (келжиретүү) mast.
kelciret-
kelciröö (келжирөө) mast. kelcire-
keltey- (келтей-) 1. Kısa olmak, eksik görünmek. 2. Çekinmek, kaçınmak.
kelteyt- (келтейт-) ett. keltey-
kelteytüü (келтейтүү) mast. kelteyt-
kelteyüü (келтейүү) mast. keltey-
kemireңde- (кемиренде-) Dişsizlikten peltek konuşmak.
kemireңdet- (кемирендет-) ett.
kemireңde-
kemireңdetüü (кемирендетүү) mast.
kemireңdet-
kemireңdöö (кемирендөө) mast.
kemireңde-
kemirey- (кемирей-) Dişleri dökülüp, ağzı yamulmak. biçimsiz olmak. 2. Bir şeyin bir kenarı bozulmak, eksilmek.
kemireyt- (кемирейт-) ett. kemirey-
kemireytüü (кемирейтүү) mast.
kemireyt-
kemireyüü (кемирейүү) mast.
kemirey-
kemşegey (кемшегей) “Dişsiz” anlamında kullanılı.
kemşeң et- (кемшең эт-) bk.
kemşeңde-
kemşeң-kemşeң et- (кемшең-кемшең эт-) bk. kemşeңde-
kemşeңde- (кемшеңде-) 1. Dişleri dökülerek dudakları sarkmak. “...

kempir-çaldardın kemşendep tamak cep catkankanın körgöndö cön ele cürök tilinet / ... yaşlı insanların, olmayan dişleri ve sarkık dudakları ile yemek yediklerini görünce yürek sızlar” (Şaydullayeva, CAT. 2012, 11: 34). 2. Dudaklarını büzmek, ağlamak. “Beçara ene uulun özgöçö sagingandır, kemşendep ıylaar, moynu-başın cıttagılap / Zavallı ana oğlunu çok özlemiştir, dudaklarını büzerek, koklayarak ağlayacaktır” (Cariyev, CAT. 2011, 7: 41).

kemşenjet- (кемшендет-) *ett.*
kemşenje-

kemşenjetüü (кемшендетүү) *mast.*

kemşenjet-

kemşendöö (кемшендөө) *mast.*

kemşenje-

kemşey- (кемшей-) Dişleri dökülüp biçimsiz olmak.

kemşeyt- (кемшейт-) *ett.* **kemşey-**

kemşeytüü (кемшейтүү) *mast.*

kemşeyt-

kemşeyüü (кемшейүү) *mast.* **kemşey-**

kemşigiü (кемшигий) *bk.* **kemşik.**

kemşik (кемшик) Dişsiz, dudakları sarkık.

kemşinde- (кемшинде-) *bk.*

kemşinde- “*Kemşindedi, Caşı mölt mölt sızıldı / Dudaklarını büzerek ağladı, göz yaşları aktı” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 23).*

kemşinjet- (кемшиндет-) *ett.*

kemşinje-

kemşinjetüü (кемшиндетүү) *mast.*

kemşinjet-

kemşindöö (кемшиндөө) *mast.*

kemşinje-

kemşiy- (кемший-) Dişleri dökülüp biçimsiz olmak.

kemşiyt- (кемшийт-) *ett.* **kemşiy-**

kemşiytüü (кемшийтүү) *mast.*
kemşiyt-

kemşiyüü (кемшийүү) *mast.* **kemşiy-**

keŋgire- (кеңгире-) Başı ağrımak, başı dönmek, ne yarasağını bilememek, sersemlemek.

keŋgiret- (кеңгирет-) *ett.* **keŋgire-**

keŋgiretüü (кеңгиретүү) *mast.*

keŋgiret-

keŋgiröö (кеңгирөө) *mast.* **keŋgire-**

keŋkey- (кеңкей-) 1. Burnunun şekli biçimsiz tıpsız olmak. 2. Üstünlük taslamak, böbürlenmek.

keŋkeyt- (кеңкейт-) *ett.* **keŋkey-**

keŋkeytüü (кеңкейтүү) *mast.*

keŋkeyt-

keŋkeyüü (кеңкейүү) *mast.* **keŋkey-**

keŋkilde- (кеңкилде-) Burnundan konuşmak.

keŋkildet- (кеңкилдет-) *ett.* **keŋkilde-**

keŋkildetüü (кеңкилдетүү) *mast.*

keŋkildet-

keŋkildöö (кеңкилдөө) *mast.*

keŋkilde-

keŋkiy- (кеңкий-) *bk.* **keŋkey-**

keŋkiyt- (кеңкийт-) *ett.* **keŋkiy-**

keŋkiytüü (кеңкийтүү) *mast.*

keŋkiyt-

keŋkiyüü (кеңкийүү) *mast.* **keŋkiy-**

kercekte- (кержекте-) 1. Başını arkaya doğru atarak huysuzluk etmek. 2. Karşılık vermek, direnmek.

kercektet- (кержектет-) *ett.* **kercekte-**

kercektetüü (кержектетүү) *mast.*

kercektet-

kercektöö (кержектөө) *mast.*

kercekte-

kerceŋde- (керженде-) *bk.* **kercekte-**

kerceŋdet- (кержендет-) *ett.*

kerceŋde-

kerceŋdetüü (кержендетүү) *mast.*

kerceŋdet-

kerseñdöö (кержеңдөө) *mast.*
kerseñde-

kerseñ-kerseñ et- (кержең-кержең эт-) *bk. kersekte-*

kersey- (кержей-) Başını arkaya doğru atmak, boynu açık. “*Miñ bırıstuu kerseygen moynuna kar tozoñu kelip tiyet da, moynunda eriyt / Bin kırışıklı açık boynuna kar taneleri düşerek orda eriyordu*” (Akmatov, CAT. 2012, 4: 118).

kerseyt- (кержейт-) *ett. kersey-*

kerseytüü (кержейтүү) *mast. kerseyt-*

kerseyüü (кержейүү) *mast. kersey-*

kerseñde- (керсеңде-) Böbürlenmek, kibirlenmek, üstünlük taslamak.

kerseñdet- (керсеңдет-) *ett. kersseñde-*

kerseñdetüü (керсеңдетүү) *mast. kersseñdet-*

kerseñdet-

kerseñdöö (керсеңдөө) *mast. kersseñde-*

kerseñde-

kersey- (керсей-) *bk. kersseñde-*

“*Çakırsak kelbeyt go kerseygen kecir neme deşti / Çağırdığımızda gelmeyebilir böbürlenmiş kibirli biridir dediler*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 14).

kerseyt- (керсейт-) *ett. kersey-*

kerseytüü (керсейтүү) *mast. kerseyt-*

kerseyüü (керсейүү) *mast. kersey-*

ketirekey (кетирекей) Kısa, küçük burun. “*Eköönün teñ közdörü badırayıp opokşoş. Ketirekey murundarı, börsöygön erinderi da / İkisinin de gözleri kocaman, birbirlerine çok benzerler. Küçük burunları, tombul dudakları da öyle*” (Danikeev, CAT. 2012, 5: 37).

ketireñde- (кетиреңде-) Burnu kısa insanın hareketini bildirir.

ketireñdet- (кетиреңдет-) *ett. ketireñde-*

ketireñde-

ketireñdetüü (кетиреңдетүү) *mast. ketireñdet-*

ketireñdet-

ketireñdöö (кетиреңдөө) *mast. ketireñde-*

ketirey- (кетирей-) Burnu kısa olmak veya görünmek.

ketireyt- (кетирейт-) *ett. ketirey-*

ketireytüü (кетирейтүү) *mast. ketireyt-*

ketireyt-

ketireyüü (кетирейүү) *mast. ketirey-*

keykek et- (кейкек эт-) *bk. keykekte-*

keykekte- (кейкекте-) Başını kaldırıp gerilerek yürümek.

keykektet- (кейкектет-) *ett. keykekte-*

keykekte-

keykektetüü (кейкектетүү) *mast. keykektet-*

keykektet-

keykektöö (кейкектөө) *mast. keykekte-*

keykekte-

keykeñde- (кейкеңде-) *bk. keykekte-*

keykeñdet- (кейкеңдет-) *ett. keykeñde-*

keykeñde-

keykeñdetüü (кейкеңдетүү) *mast. keykeñdet-*

keykeñdet-

keykeñdöö (кейкеңдөө) *mast. keykeñde-*

keykeñde-

keykeñ-keykeñ et- (кейкең-кейкең эт-) Başını kaldırarak hareket etmek.

keykey- (кейкей-) 1. Germek, gergin duruma getirmek. 2. Böbürlenmek.

keykeyt- (кейкейт-) *ett. keykey-*

keykeytüü (кейкейтүү) *mast. keykeyt-*

keykeyt-

keykeyüü (кейкейүү) *mast. keykey-*

kıbılçı- (кыбылчы-) 1. Çok yavaş hareket etmek. 2. Yavaş akmak, sızmak.

kıbılçı- (кыбылчыт-) *ett. kıbılçı-*

kıbılçıtuu (кыбылчытуу) *mast. kıbılçı-*

kıbılçı-

kıbılçıuu (кыбылчуу) *mast. kıbılçı-*

kıbıñda- (кыбында-) 1. Sık sık göz kırpmak. “*Sabırбек байкем, közdörün kıbıñdata, mıyığınan çılmayat / Sabırбек abim gözlerini sık sık kırarak, gülümsüyor*” (Sarmanbetov,

CAT. 2013, 10: 204). 2. Parıldamak, parlamak. “*mañdayı carkırap, göz kıcıǵı kibiñdayt / yüzü işıldaıyp, gözlerinin kenarı parıl parıl*” (Osmanaliyev, CAT. 2013, 9: 190). 3. Sevinmek, sevinçten gözleri parlamak.

kibiñdaş- (кыбындаш-) *işt.* **kibiñda-**
kibiñdaşuu (кыбындашуу) *mast.*
kibiñdaş-.

kibiñdat- (кыбындат-) *ett.* **kibiñda-**
kibiñdatuu (кыбындатуу) *mast.*
kibiñdat-.

kibiñdoo (кыбыңдоо) *mast.* **kibiñda-**
kibiñ-kibiñ et- (кыбың-кыбың эт-) *bk.* **kibiñda-**.

kibir (кыбыр) Yavaş, hızlı olmayan. “*Kün murdagısınan kibir aylanıp kalgan okşoyt / Güneş eksinden yavaş dönmeye başlamış galiba*” (Capiyev, CAT. 2013, 7: 96).

kibir et- (кыбыр эт-) Kımıldamak, hareket etmek. “*Kibir etken can çok / Kıpırdayan hiç bir şey yok*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 57).

kıbıra- (кыбыра-) 1. Kımıldamak, hareket etmek. “*... oozdorun kıbiratıp, kurandın sözdörün baarı kaytalap catıştı / ... ağızlarını kıpırdatarak herkes kuranın kelimelerini tekrarlıyorlardı*” (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 133). 2. Yavaş olmak. “*... taş bakaday kıbirap cürgön KamAZ birin-serindep bolso da ötüp cattı / ... kamlumbağa gibi yavaş gelen KamAZ azar azar geçiyordu*” (Pasaņova, CAT. 2013, 5: 84).

kıbirat- (кыбырат-) *ett.* **kıbıra-**
kıbiratuu (кыбыратуу) *mast.* **kıbirat-**
kıbıroo (кыбыроо) *mast.* **kıbıra-**.

kıcı-kıcı (кыжы-кыжы) Gürültü, net olmayan gürültülü ses, kavga, münakaşa, kalabalık sesi, dırır. “*Bıcı-bıcı... kıcı-kıcı... Baykuş küyöösünün meesin cep бүтүрдү / Car car... dır dır...*

Zavallı kocasının beynini yiyip bitirdi” (Kunt, CAT. 2011, 4: 227).

kıcı-kıyma (кыжы-кыйма) *bk.* **kıcı-kıcı**. “*Kıykırıktardan söz ugulbagan kıcı-kıyma bazar ... / Bağirtılardan konuşmalar duyulmayacak gürültülü pazar ...*” (Tursunov, CAT. 2012, 4: 21).

kıcı-kucu (кыжы-кужу) *bk.* **kıcı-kıcı**. “*Üydö kıcı-kucu baştalganda ele titirep-kaltırap bıçaktardı kata baştayt / Evde kavga başlayınca titreyerek gelip bıçakları saklamaya başlar*” (Kurmanova, CAT. 2013, 10: 73).

kıcıl-da- (кыжылда-) 1. Mayalanarak köpürmek, ekşimek, kaynamak. “*Aşkazanı kıcıldagan ... / Midesi ekşiyen ...*” (Osmonkulov, CAT: 2011, 2: 30). 2. Çok miktarda olmak. “*... eli kumurskaday kıcıldagan şaardın baş aylandırğan kıyma-çıyme köçölörün aralap barattı / ... halkı karınca gibi kaynayan şehrin baş döndüren eğri buğru sokakalarının içinden geçip gidiyordu*” (Çerik, CAT. 2012, 3: 23). 3. Kavga etmek, tartışmak. “*Apam eç kim menen kıcıldeşkan çok, ıylagan da çok / annem kimseyle tartışmadı, ağlamadı da*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 16).

kıcıl-daş- (кыжылдаш-) *işt.* **kıcıl-da-**
kıcıl-daşuu (кыжылдашуу) *mast.*
kıcıl-daş-.

kıcıl-dat- (кыжылдат-) *ett.* **kıcıl-da-**
kıcıl-datuu (кыжылдатуу) *mast.*
kıcıl-dat-.

kıcıl-doo (кыжылда-) *mast.* **kıcıl-da-**
kıcıñda- (кыжыңда-) İnat ederek kabul etmemek.

kıcıñdat- (кыжыңдат-) *ett.* **kıcıñda-**
kıcıñ-datuu (кыжыңдатуу) *mast.*
kıcıñdat-.

kıcıñdoo (кыжыңдоо) *mast.* **kıcıñda-**.

kıcıñ-kıcıñ (кыжың-кыжың) Dalaş, tartışma, kavga, gürültülü bağırışıp çağırışma.

kıcıñ-kucıñ (кыжың-кужуң) bk. kıcıñ-kıcıñ. “Üydögü kıcıñ-kucıñ söz için raykomgo çakırıp, sögüş verip taştaşçu / Eskiden evdeki tartışma için bölge komitesine çağırıp uyarı cezası verirdiler” (Gamzatov, CAT. 2013, 4: 152).

kıcır (кыжыр) Öfke, kızgınlık. “... köz körünö köçödö eldi atıp catkanı anın kıcırın keltirdi / ... herkesin önündö sokakta insanları vurması onu kızdırdı” (Muratov, CAT. 2012, 4: 74).

kıcırdan- (кыжырдан-) Öfkelenmek. “Bul ançeyin kıcırdangandıktan bolgon iş / Bu biraz sinirlenince oluşan durum” (London, CAT. 2013, 11: 130).

kıcırdant- (кыжырдант-) *ett.* kıcırdan-.

kıcırdantuu (кыжырдантуу) mast. kıcırdant-.

kıcırdanuu (кыжырдануу) mast. kıcırdan-.

kıcırkan- (кыжыркан-) bk. kıcırdan-. kıcırkant- (кыжырканти-) *ett.* kıcırkan-.

kıcırkantuu (кыжыркантиуу) mast. kıcırkant-.

kıcırkanuu (кыжырканыуу) mast. kıcırkan-.

kıcırlan- (кыжырлан-) bk. kıcırdan-. kıcırlant- (кыжырлант-) *ett.* kıcırlan-

kıcırlantuu (кыжырлантуу) mast. kıcırlant-.

kıcırlanuu (кыжырлануу) mast. kıcırlan-.

kıcır (кычыр) Gıcirtı, gıcır gıcır.

kıcıra- (кычыра-) 1. Gıcırdamak. “Gamzalo eşiktin kıcıraganın ugup, Hadji-Murattı körüp taanıgan soñ, kayra catıp aldı / Gamzalo kapının

gıcirtısına kalktı ve Hadci Murat’ı tanıynca tekrar yattı” (Tolstoy, CAT. 2013, 1: 124). 2. Soğuk gücünü göstermek. “Kıcıragan suuk / Aşırı soğuk” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 83).

kıcıraş- (кычыраш-) iş. kıcıra-.

kıcıraşuu (кычырашуу) mast. kıcıraş-.

kıcırat- (кычырат-) ett. kıcıra-.

kıcıratuu (кычыратуу) mast. kıcırat-.

kıcıroo (кычыроо) mast. kıcıra-.

kıdıgıy (кыдыгый) Kısa boylu.

kıdık (кыдык) bk. kıdıgıy.

kıdıñda- (кыдында-) Tıpış tıpış yürümek. “Mayda-mayda arıştap kıdıñday baskan kempir dastorkonun salıp, anın üstünö kolunda bar tamak aşın jaynattı / küçük küçük adımlarla tıpış tıpış yürüyen yaşlı kadın sofraya bezini açıp, üstünü elinde olan bütün yiyecekleriyle doldurdu” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 41).

kıdıñdat- (кыдындат-) ett. kıdıñdat-.

kıdıñdatuu (кыдындатуу) mast. kıdıñdat-

kıdıñdat-

kıdıñdoo (кыдыңдоо) mast. kıdıñda-.

kıdıñ-kıdıñ et- (кыдың-кыдың эт-) bk. kıdıñda-.

kıdıy- (кыдый-) Kısa boylu görünmek.

kıdıyt- (кыдыйт-) ett. kıdıy-.

kıdıytuu (кыдыйтуу) mast. kıdıyt-.

kıdıyuu (кыдыюу) mast. kıdıy-.

kılak et- (кылак эт-) Görünür gibi olmak, aniden ortaya çıkmak ve tekrar kaybolmak. “Kayra kılak etip başı köründü / Tekrardan aniden ortaya çıkan kafası göründü” (Danikeev, CAT. 2012, 5: 39).

kılakta- (кылыкта-) Görünür gibi olmak. “Tigi Kara-Adırdın kırınan kılakap kögüş eki karaan aşıp ketti / Ordaki Kara-Adır dağına bir gözüküp

bir gözükmeyen mavimsi iki karaltı geçip gitti” (Auezov, CAT. 2013, 7: 141).

kılaktat- (кылыктат-) *ett.* **kılakta-**.

kılaktatuu (кылыктатуу) *mast.* **kılaktat-**.

kılaktoo (кылактоо) *mast.* **kılakta-**.

kılaŋda- (кылаңда-) Kırıtarak kendini göstermek.

kılaŋdat- (кылаңдат-) *ett.* **kılaŋda-**.

kılaŋdatuu (кылаңдатуу) *mast.* **kılaŋdat-**.

kılaŋdoo (кылаңдоо) *mast.* **kılaŋda-**.

kılay- (кылай-) 1. Ucu gözükme, gelmeye başlamak. “... *camgır şarapatınan ogo beter çaşara tüşkönsüp, ar kaysı cerinen kızıl güldörün kılaytıp, degi bir tatınakay caraşık alıptır / ... yağmurdan sonra daha da yeşillenerek, her tarafından kırmızı çiçekleri açılmaya başlayıp çok güzel görünüme sahip olmuşlar*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 122). 2. Zayıf, küçük, güçsüz olmak. “*Açık asmanda kılayıp bulut çok / Açık gökyüzünde küçücük bulut yok*” (Karim, CAT. 2013, 2: 7).

kılayt- (кылайт-) *ett.* **kılay-**.

kılaytuu (кылайтуу) *mast.* **kılayt-**.

kılayuu (кылаюу) *mast.* **kılay-**.

kılakta- (кылжакта-) *bk.* **kılçıŋda-**.

kılaktat- (кылжактат-) *ett.* **kılakta-**.

kılaktatuu (кылжактатуу) *mast.* **kılaktat-**.

kılaktat-.

kılaktoo (кылжактоо) *mast.* **kılakta-**.

kılakta-.

kılcalakta- (кылжалакта-) *bk.* **kılçıŋda-**.

kılçıŋda-.

kılcalaktat- (кылжалактат-) *ett.* **kılcalakta-**.

kılcalakta-.

kılcalaktatuu (кылжалактатуу) *mast.* **kılcalaktat-**.

kılcalaktat-.

kılcalaktoo (кылжалактоо) *mast.* **kılcalakta-**.

kılcalakta-.

kılcalaŋda- (кылжалаңда-) *bk.* **kılçıŋda-**.

kılçıŋda-.

kılcalaŋdat- (кылжалаңдат-) *ett.* **kılcalaŋda-**.

kılcalaŋda-.

kılcalaŋdatuu (кылжалаңдатуу) *mast.* **kılcalaŋdat-**.

kılcalaŋdat-.

kılcalaŋdoo (кылжалаңдоо) *mast.* **kılcalaŋda-**.

kılcalaŋda-.

kılçıkta- (кылжыкта-) *bk.* **kılçıŋda-**.

kılçıkta- (кылжыктат-) *ett.* **kılçıkta-**.

kılçıkta- (кылжыктатуу) *mast.* **kılçıkta-**.

kılçıkta-.

kılçıktoo (кылжыктоо) *mast.* **kılçıkta-**.

kılçıkta-.

kılçıŋda- (кылжыңда-) 1. Yerinde sağlam duramamak. 2. Yerli yersiz konuşmak.

kılçıŋdat- (кылжыңдат-) *ett.* **kılçıŋda-**.

kılçıŋda-.

kılçıŋdatuu (кылжыңдатуу) *mast.* **kılçıŋdat-**.

kılçıŋdat-.

kılçıŋdoo (кылжыңдоо) *mast.* **kılçıŋda-**.

kılçıŋda-.

kılçıŋ-kılçıŋ et- (кылжың-кылжың эт-) Yerinde duramamak.

kılçak-kılçak kara- (кылчак-кылчак кара-) İkide bir bakmak. “... *artıman kalbay sereñdegen küçükkö kılçak-kılçak karap koyup, bir başqaça edireñdep baram / arkamdan takip eden köpeğe ikide bir bakarak içim içime sığmayıp mutlu bir şekilde varırdım*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 7).

kılçakta- (кылчакта-) 1. İkide bir dönüp durmak, bakınmak. “*Köçödön mektepke baratkan ce keletkan bala körsö Bektur bolup cürbösin dep kılçaktap karap ötöt / Sokakta okula giden ya da gelen çocuk görürse Bektur olmasın diye ikide bir bakınarak geçer*”

(Acıkanova, CAT. 2012, 6: 17). 2. Çekinmek.

kılçaktaş- (кылчакташ-) *işt.*

kılçakta-

kılçaktaşuu (кылчакташуу) *mast.*

kılçaktaş-

kılçaktat- (кылчактат-) *ett.* **kılçakta-**

kılçaktatuu (кылчактатуу) *mast.*

kılçaktat-

kılçaktoo (кылчактоо) *mast.*

kılçakta-

kılçaңda- (кылчаңда-) *bk.* **kılçakta-**

kılçaңdat- (кылчаңдат-) *ett.*

kılçaңda-

kılçaңdatuu (кылчаңдатуу) *mast.*

kılçaңdat-

kılçaңdoo (кылчаңдоо) *mast.*

kılçaңda-

kılçaң-kılçaң kara- (кылчаң-кылчаң кара-) *bk.* **kılçak-kılçak kara-**

kılçay- (кылчай-) Dönüp bakmak. “Bir kılçayıp artın karap koyuşpayt / Bir kerecik dönüp arkasına bakmadılar” (Asılbekova, CAT. 2013, 11: 49).

kılçayt- (кылчайт-) *ett.* **kılçay-**

kılçaytuu (кылчайтуу) *mast.* **kılçayt-**

kılçayuu (кылчайуу) *mast.* **kılçay-**

kılçılда- (кылчылда-) *bk.* **kalçılда-**

kılçıldat- (кылчылдат-) *ett.* **kılçılда-**

kılçıldatuu (кылчылдатуу) *mast.*

kılçıldat-

kılçıldoo (кылчылдоо) *mast.* **kılçılда-**

kılç-kılç (кылч-кылч) Tir tir titremek.

kıldıra- (кылдыра-) 1. Tıkırdamak. “Al oozgu üydün ilgiçin ilgen soñ, birdenşekelderdi kıldıratıp oşoyakta köpkö cürdü / O koridordaki kapıyı kitledikten sonra bir şeyleri tıkırdatarak orada oyalandı” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 79). 2. Çok yavaş hareket etmek. “Arabanın döñgölöktöü sabırı suz cayma-cay kıldırap, attardın basıgı ogo beter cayladı / At arabasının tekerlekleri

yavaşça hareket ederek atların yürüşü de yavaşladı” (Cigitov, CAT. 2011: 4:175).

kıldırat- (кылдырат-) *ett.* **kıldıra-**

kıldıratuu (кылдыратуу) *mast.*

kıldırat-

kıldır-kıldır (кылдыр-кылдыр) Tıkır tıkır. “Kıldır-kıldır kibiragan arabam / Tıkır tıkır yavaşça hareket eden arabam” (Aldayarov, CAT. 2013, 1: 59).

kıldıroo (кылдыроо) *mast.* **kıldıra-**

kıldırt (кылдырт) Takırtı.

kıldırt-kıldırt (кылдырт-кылдырт) *bk.* **Kıldırt.**

kıldırtta- (кылдыртта-) Takırdamak. “Poezdke oturat da kıldırttap kete beret / Trene binip tıkırdayan sesini dinleyerek gider” (Cariyev, CAT. 2011, 7: 30).

kıldırttat- (кылдырттат-) *ett.*

kıldırtta-

kıldırtatuu (кылдыртатуу) *mast.*

kıldırttat-

kıldırttoo (кылдырттоо) *mast.*

kıldırtta-

kılıy- (кылай-) Yan yan bakmak.

kılıyt- (кылайт-) *ett.* **kılıy-**

kılıytuu (кылайтуу) *mast.* **kılıyt-**

kılıyuu (кылайуу) *mast.* **kılıy-**

kilk (кылк) İçerken, yutarken çıkan ses. “Darısın kilk cutup, oylordon alakısıgısı kelip, oorukananın terezesinden sırttı karayt / İlacını yutarak, çeşitli düşüncelerden kaçır gibi hastahanenin penceresinden dışarıya bakar” (Kurmanova, CAT. 2013, 10: 71).

kilk et- (кылк эт-) İçmek, yutmak.

kilkılда- (кылкылда-) 1. Ses çıkartarak içmek, lıkır lıkır etmek. “... bozonu kılkıldata cutup kırıştı / ... boz ayı lıkır lıkır yutmaya başladılar”

(Barçın, CAT. 2013, 3: 36). 2. Süzülerek ilerlemek. “*Kiin kılkıldap too tayanıp batıp barattı / Güneş süzülüp dağa dayanarak yavaşça batıyordu*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 28). 3. Kaynamak, çok sayıda olmak. “*At-Başını Ak-Sayı menen koşup kılkıldagan kıtaylar basıp, eçekele cerdin çañın çığara tıtip salıpytır / At-başını Ak-Say’ıyla birlikte Çinliler çoktan basıp, yerin tozunu dumana katmışlar*” (Cumagulov, CAT. 2011, 3:57). **kılkıldat-** (кылкылдат-) *ett. kılkılda-*. **kılkıldatuu** (кылкылдатуу) *mast. kılkıldat-*. **kılkıldoo** (кылкылдоо) *mast. kılkılda-*. **kılkıy-** (кылкый-) Göz ucuyla bakmak. **kılkıyt-** (кылкыйт-) *ett. kılkıy-*. **kılkıytuu** (кылкыйтуу) *mast. kılkıyt-*. **kılkıyuu** (кылкыюу) *mast. kılkıy-*. **kıl-kıl** (кылк-кылк) 1. Lıkır lıkır, lık lık. “... *kıl-kıl cutup iyip, beti-başın tırıştıra açırkanıp, çüyrüygöndön çüyrüydü / ... lıkır lıkır yutar yutmaz yüzünü buruşturarak, suratını ekşitti*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 41). 2. Sıvı bir şeyden çıkan ses “*Alar kıl-kıl etip cay süzüp baratıp kapıstan oyt beret da soymoŋ-soymoŋ oyun salıp kalat / Onlar sudan ses çıkartarak yavaşça yüzer sonra aniden kıvrıla kıvrıla oynamaya başlarlar*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 9). **kıl-kıl et-** (кылк-кылк эт-) lıkır lıkır etmek. **kılmıy-** (кылмый-) 1. Çekingen gibi görünmek. “*Kultayev menen Karaçaç toktoo ança aralaşıp ketpeyt, özdörün tartıp, çekeleşip, kılmıyışıp / Kultayev ile Karaçaç sakin, çok girişken değıller, çekingenler*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 21). 2. Çok zayıf görünmek. “...

kılmıygan, degele eç nerseni tootpogon, kurkuygan bir bala oturgan ele / ... hiç bir şeyi kaale almayan zayıf uzun boylu bir delikanlı oturuyordu” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 78).

kılmıyt- (кылмыйт-) *ett. kılmıy-*.

kılmıytuu (кылмыйтуу) *mast. kılmıyt-*.

kılmıyuu (кылмыюу) *mast. kılmıy-*.

kılt (кылт) Birdenbire, ansızın olan şey için kullanılır. “*Oyuma kılt ete kalat / aklıma birdenbire gelir*” (Apılov, CAT. 2012, 6: 241).

kılt et- (кылт эт-) 1. Birdenbire akla gelmek, hatırlamak. “*Başıma daroo bir oy kılt etti / Aklıma hemen bir fikir geldi*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 70). 2. Hareket etmek, kıvıldamak. “... *çaştıgımdın köp mezgili al kişinin taasirinde öttü, kılt etken kıymılı köz aldımında turdu / ... gençliğimin uzun zamanı o adamın yanında geçti, kıpırdayan her hareketi aklımda*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 3). 3. İçmek, yutmak. Daha çok içki için kullanılır “*Kiçine kılt etip alasbı? / Biraz içki çer misin?*” (Madılbay, CAT. 2013, 8: 6).

kılt-kılt (кылт-кылт) Arka arkaya gelen kısa ve ince sesler için kullanılır. “*Açkalıktan uurtundagı şilekeyin kılt-kılt sugunat. / Açlıktan ağzının suyunu yutkunur*” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 30).

kılt koy- (кылт кой-) Birdenbire kaybolmak. “... *tülkü kırdan aşıp kılt koyup kete berdi / ... tilki vadiyi geçerek kayboldu*” (Malikov, CAT. 2011, 10: 58).

kıltay- (кылтаы-) Baş göstermek, belirtmek. “*Toonun başınana ay kıltayıp çığıp, bülbül carıktan Colooçunun öñü körüngön cok / Dağın tepesinden ay yeniden baş gösterip az ışıpta*

Coloğunun yüzü gözümedi” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 57).

kıltayuu (кылтаюу) mast. kıltay-.

kıltılda- (кылтылда-) 1. Kıpır kıpır olmak, oynamak, “... *kaalgıy süzgön kara con balıktar birde kıltıldap, birde cıltıldap / ...* Yavaşça yüzen sıyah balıklar bazen kıpır kıpır, bazen de parıl parıl” (Kerimov, CAT. 2012, 6: 111). 2. Yavaşça hareket etmek, süzülme. “*Mına, kıltıldap batıp bara catkan kündün nuru arçalardı aralap, caratılıştın suluuluguna can saldı / İşte, yavaşça batmakta olan güneşin ışınları ardıkların içinden geçerek, doğanın güzelliğine can kattı*” (Sadırbayev, CAT. 2012, 4: 32).

kıltıldat- (кылтылдат-) ett. kıltılda-.

kıltıldatuu (кылтылдатуу) mast. kıltıldat-.

kıltıldoo (кылтылдоо) mast. kıltılda-.

kıltılda- (кылтында-) Kırıtmaq, cilve yapmak, oynamak, yerinde durmamak. “*Canagı kıltıldagan koluktıñdu koltuktap alıp közümö urunçu bolbogun / O yanındaki yerinde duramayan karının kolunan tutup götür, bir daha gözüme gözükmeyin*” (Kafka, CAT. 2012, 6: 124).

kıltıñdat- (кылыңдат-) ett. kıltılda-.

kıltıñdatuu (кылыңдатуу) mast. kıltıñdat-.

kıltıñdat-.

kıltıñdoo (кылыңдоо) mast. kıltıñda-.

kıltıñda-.

kıltıñ et- (кылытың эт-) Hareket etmek.

kıltıñ-kıltıñ et- (кылытың-кылытың эт-) Yerinde durmamak.

kıltıra- (кылытыра-) Titremek.

“*Bürüşüp kıltıragan a beçeranı men ayap kettim / Buruşarak titreyen o zavallıya benim içim acıdı*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 187).

kıltırat- (кылытырат-) ett. kıltıra-

kıltıratuu (кылытыратуу) mast. kıltırat-

kıltıroo (кылытыроо) mast. kıltıra-

kıltıy- (кылытый-) 1. Baş göstermek, belirlemek. “... *bıkkıldap kööp turgan cerdi teep kıltıyıp baş bakkın köktömdün kögü tez ele öydölönüp barat / ...* şişmiş yumuşak toprağı yarararak baş gösteren baharın yeşilleri hızlıca yetişiyordu” (Pasaņova, CAT. 2013, 4: 15). 2. Bilmiyormuş gibi davranmak. “*Korkup kalgan çeçekter bet aldı tarap, bul okuyanı eçkimge aytpay kıltıyat / Yaramaz çocuklar korktukları için bu olanları kimseye söylemeyip, bilmiyormuş gibi davranırlar*” (Rıskul, CAT. 2013, 4: 131). 3. Çekingen davranmak. “*Bala suroogo coop katpay kıltıyat / Çocuk soruya cevap veremeyip çekindi*” (Mambet, CAT. 2011, 12: 34).

kıltıyt- (кылытыйт-) ett. kıltıy-.

kıltıytuu (кылытыйтуу) mast. kıltıyt-.

kıltıyuu (кылытыюу) mast. kıltıy-.

kım de- (кым де-) Sevinmek, için için mutlu olmak.

kım dey tüş- (кым дей түш-) bk. kım de-.

“*Men içimden kım dey tüşüp çöntök depterге “Capalak” dep cazıp koydum / Ben içimden sevinerek cep defterine “Capalak” diye yazdım*” (bektenov, CAT. 2011, 12: 206).

kımılda- (кымылда-) İçten içe sevinmek. “*Bu küçüktü özüm bagıp alam- dedim içimen kımıldap / Bu eniğı kendim beslerim dedim içimden sevinerek*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 186).

kımıldat- (кымылдат-) ett. kımılda-

kımıldatuu (кымылдатуу) mast. kımıldat-

kımıldat-

kımıldoo (кымылдоо) mast. kımılda-

kımıñda- (кымында-) İçinden gizlice sevinmek. “Akçanın tögöl ekenin körüp içinen kımıñdap süyündü / Paranın eksilmediği görünce içten içe çok sevindi” (Askarov, CAT. 2011, 3: 76).

kımıñdaş- (кымындаш-) *işt.*
kımıñda-

kımıñdaşuu (кымындашуу) *mast.*

kımıñdaş-

kımıñdat- (кымындат-) *ett.* **kımıñda-**

kımıñdatuu (кымындатуу) *mast.*

kımıñdat-

kımıñdoo (кымыңдоо) *mast.*

kımıñda-

kımıy- (кымый-) 1. İçinden sevinmek. “... baş baygege ee bolom dep içinene kımıygan eken / ... büyük ödüle sahip olacağım diye içten içe sevinmiş” (Çokotegin, CAT. 2013, 8: 198). 2. Gizlemek, saklamak. “Salamat eçektan beri ele munu kımıyıp kütüp catkansıp, ordunan atıp turdu da, şıpılday cönöp kaldı / Salamat çoktandır bunu gizlice bekliyormuş gibi, yerinden kalktı ve hızlıca çıktı” (Usubaliyev, CAT. 2012, 10: 4).

kımıyt- (кымыйт-) *ett.* **kımıy-**

kımıytuu (кымыйттуу) *mast.* **kımıyt-**

kımıyuu (кымыюу) *mast.* **kımıy-**

kımpıy- (кымпый-) Sır vermemek, sır sızdırmamak. “... eçteke bolbogondoy kımpıyıp cürö beresiñbi? / ... hiç bir şey olmamış gibi sır vermeden davranır mısın?” (Madılбай, CAT. 2013, 8: 6).

kımpıyt- (кымпыйт-) *ett.* **kımpıy-**

kımpıytuu (кымпыйтуу) *mast.*

kımpıyt-

kımpıyuu (кымпыюу) *mast.* **kımpıy-**

kıncıy- (кынжый-) Karnı çekilerek çok zayıf görünmek. “Kıncıyıp ariktap alıptır / Karnı şekilerek çok zayıflamış” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 12).

kıncıyt- (кынжыйт-) *ett.* **kıncıy-**

kıncıytuu (кынжыйтуу) *mast.*

kıncıyt-

kıncıyuu (кынжыюу) *mast.* **kıncıy-**

kındıy- (кындый-) *bk.* **kıncıy-**

kındıyt- (кындыйт-) *ett.* **kındıy-**

kındıytuu (кындыйтуу) *mast.*

kındıyt-

kındıyuu (кындыюу) *mast.* **kındıy-**

kıñ (кың) Gık.

kıñ de- (кың де-) Ses vermek. “Kıñ dep ün çıgarbaptır / Hiç ses çıkarmamış” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 24).

kıñ debe- (кың дебе-) Gıkı çıkmamak. “Cıgit buga kıñ debesten törkü bölmögö kirdi ... / Yiğit buna gıkını çıkarmadan başköşe odaya girdi ...” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 79).

kıñ et- (кың эт-) *bk.* **kıñ de-**. “Kıñ etken ünü çok / Gık eden ses yok” (Alışpayev, CAT. 2013, 3: 227).

kıñgır (кыңгыр) Tıngır.

kıñgıra- (кыңгыра-) Tıngır tıngır etmek. “Kılıç belde kıñgırap // Aybalta canda şıñgırap / Kılıç belde tıngırdar // Ay balta yanda şıngırdar” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 11: 88).

kıñgırat- (кыңгырат-) *ett.* **kıñgıra-**

kıñgıratuu (кыңгыратуу) *mast.*

kıñgırat-

kıñgıroo (кыңгыроо) *mast.* **kıñgıra-**

kıñgırla- (кыңгырла-) *bk.* **kıñgıra-**

kıñgırloo (кыңгырлоо) *mast.*

kıñgırla-

kıñılđa- (кыңылда-) 1. Mırıldanmak. “... kıñılđay kaysı bir ırdın obonun saldı / ... mırıldanarak bir şarkının sesini çıkardı” (Ray, CAT. 2013, 10: 85). 2. İnlemek, çenilemek.

kıñılđat- (кыңылдат-) *ett.* **kıñılđa-**

kıñılđatuu (кыңылдатуу) *mast.*

kıñılđat-

kıñılđoo (кыңылдоо) *mast.* **kıñılđa-**

kıŋıra- (кыңыра-) 1. Çınlamak, tınlamak. 2. Hafif ses çıkarmak.

kıŋırat- (кыңырат-) *ett.* **kıŋıra-kıŋıratuu** (кыңыратуу) *mast.* **kıŋırat-kıŋıroo** (кыңыроо) *mast.* **kıŋıra-**

kıŋk (кыңк) Gık.

kıŋk de- (кыңк эт-) Ses çıkarmak.

kıŋk et- (кыңк эт-) Ses etmek, seslemek. “*Baarı kıŋk etpey çıgıp ketti birook eki coldoşu ordunana cılbay oturup kala berdi / Hepsi ses etmeden çıkıp gittiler sadece iki yoldaşı yanında kaldı*” (Puşkin, CAT. 2013, 10: 116).

kıŋkıl-da- (кыңкылда-) Mırıldanmak. “*Özünçö kıŋkıldap attı. Irga okşodu oşonusu / Kendi kendine mırıldanıyordu. Şarkı söyler gibi oluyordu*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 37).

kıŋkıl-dat- (кыңкылдат-) *ett.* **kıŋkıl-da-**

kıŋkıl-datuu (кыңкылдатуу) *mast.*

kıŋkıl-dat-

kıŋkıl-doo (кыңкылдоо) *mast.*

kıŋkıl-da-

kıŋkista- (кыңкыста-) Ağrı, acı belirten kısık üzüntülü sesler çıkarmak. “*Kelin dikildep şaşıp baskan sayın balasına ıngaysız bolup çukuranıp oygonup, keede kıŋkistap koyup barattı / Gelin aceleyle hızlıca yürüdükçe elindeki bebeği huzursuz olarak uyanıp, bazen acılı ağlamaklı sesler çıkartıyordu*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 50).

kıŋkistat- (кыңкыстат-) *ett.* **kıŋkista-kıŋkistatuu** (кыңкыстатуу) *mast.* **kıŋkistat-**

kıŋkistoo (кыңкыстоо) *mast.*

kıŋkista-

kıŋşıla- (кыңшыла-) Çenilemek. “... *küçük kıŋşılap ciberdi / ... enik*

çenileyiverdi” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 6).

kıŋşılat- (кыңшылат-) *ett.* **kıŋşıla-**

kıŋşılatuu (кыңшылатуу) *mast.* **kıŋşılat-**

kıŋşıloo (кыңшылоо) *mast.* **kıŋşıla-**

kıpıl-da- (кыпылда-) Çırpınmak, ne yapacağını şaşırılmış durumda telaşlanmak. “*Kalık karşı bolgonu menen içinden kıpıldap turdu / Kalık karşı çıksa da içinden teleşlanıyordu*” (Cunuşev, CAT. 2013, 8: 58).

kıpıl-dat- (кыпылдат-) *ett.* **kıpıl-da-**

kıpıl-datuu (кыпылдатуу) *mast.* **kıpıl-dat-**

kıpıl-doo (кыпылдоо) *mast.* **kıpıl-da-**

kıpıŋ-da- (кыпында-) *bk.* **kımıŋ-da-**

kıpıŋ-doo (кыпындоо) *mast.* **kıpıŋ-da-**

kıpıy- (кыпый-) Küçük ve güzel görünmek.

kıpıyt- (кыпыйт-) *ett.* **kıpıy-**

kıpıytuu (кыпыйтуу) *mast.* **kıpıyt-**

kıpıyuu (кыпыюу) *mast.* **kıpıy-**

kırcıy- (кыржый-) Çok zayıf olmak.

kırcıyt- (кыржыйт-) *ett.* **kırcıy-**

kırcıytuu (кыржыйтуу) *mast.* **kırcıyt-**

kırcıyuu (кыржыюу) *mast.* **kırcıy-**

kırç (кырч) Gıcırtı, kapı ve benzer akşap, demir eşyalardan çıkan ses. “*Alda kimder terezeden karap turganday sezilip, kerebet kırç etse eşikten biröo kirip kele catkansıp, cürögüm bolk etet / Birileri pencereden izliyormuş gibi hissederek, yatak gıcırdayınca kapıdan biri içeri girmiş gibi kalbim hızlıca atıyordu*” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 101).

kırç- (кырч-) Kesmek, bölmek, koparmak, ezmek. “... *cibin kırça tiştep salganga ülgürüp kaldı / ... ipini koparırcasına ısırmaya yetiştı*” (Cibitov, CAT. 2011, 6: 95).

kırçuu (кырчуу) mast. kırç-
kırçilda- (кырчылда-) 1. Gıcırdamak.
 2. Çok soğuk olmak. 3. Tam kuvvetinde olmak.
kırçıldeş- (кырчылдаш-) 1. *işt.*
kırçilda- 2. Tartışmak, kavga etmek, dövüşmek. “*İçer suusu tögönböso, kırk cıl kırçıldeşsa da aman kalat / İçecek suyu bitmediği sürece kırk yıl dövüşse de sağ kalır*” (Magauin, CAT. 2011, 3: 129).
kırçıldeşuu (кырчылдашуу) mast. kırçıldeş-
kırçıldat- (кырчылдат-) *ett. kırçilda-*
kırçıldattır- (кырчылдаттыр-) *ett. kırçıldat-*
**kırçıldattıruu (кырчылдаттыруу) mast. kırçıldattır-
**kırçıldatuu (кырчылдатуу) mast. kırçıldat-
**kırçıldoo (кырчылдоо) mast. kırçilda-
kırilda- (кырылда-) Hırıldamak. “*Ağ-döndön sekirgen temir unaabız kırıldap buzulgan kezde, men seyildep cürdüim / Engebeli yollarda zıplayan demir aracımız hırıldayarak bozulduğu zaman ben gezdim*” (Mayar, CAT. 2011, 4: 213).
kırıldat- (кырылдат-) *ett. kırilda-*
**kırıldatuu (кырылдатуу) mast. kırıldat-
**kırıldoo (кырылдоо) mast. kırilda-
kırk- (кырк-) Kırkmak, kesmek. “*Çaçı erkekterdikindey kısa kırkılğan / Saçı erkeklerinki gibi kısa kesilmişti*” (Rıskeldinova, CAT. 2013, 1: 45).
kırkıl- (кыркыл-) *edl. kırk-*
**kırkılıu (кыркылуу) mast. kırkıl-
kırkıra- (кыркыра-) Hırlamak, Hırılıtlı ses çıkarmak. “*Baatırdı baylap aluuga // Caagin ogu kırkırıp / Kahramanı bağlap almak için // Yayın*************

okları hırılıtlı ses çıkartarak uçuyorlar” (BE. 2010: 487).

kırkırat- (кыркырат-) *ett. kırkıra-*
**kırkıratuu (кыркыратуу) mast. kırkırat-
**kırkıroo (кыркыроо) mast. kırkıra-
kırktır- (кырктыр-) *ett. kırk-*
kırktıruu (кырктыруу) mast. kırktır-
**kırkuu (кыркуу) mast. kırk-
kırs (кырс) 1. Tıkır, küt, birbirine vuran, çarpan şeylerin çıkardığı ses. 2. Alingan, çabuk alevlenen.
kırs et- (кырс эт-) 1. Tıkırdamak. kütlelemek. 2. Öfkelenmek, kızgınlık duymak.
kırsilda- (кырсылда-) Kütlelemek, küt diye ses çıkarmak.
kırsıldat- (кырсылдат-) *ett. kırsilda-*
kırsıldatuu (кырсылдатуу) mast. kırsıldat-
kırsıldoo (кырсылдоо) mast. kırsilda-
kırt (кырт) Hart. “*... ertelep bozogo toygon Dadi kırt kekirip, boluştun aldında turdu / ... erkenden bozaya doyan Dadi hart geçirerek bölge yöneticisinin yanında duruyordu*” (Kalbayev, CAT. 2013, 4: 91).
kırt dey tüş- (кырт дей түш-) Hırçınlaşmak, hırçınlık etmek.
kırt et- (кырт эт-) Isırınca, çiğneyince ses çıkmak. “*Kırt degizip suu cutpay // Kırt etip çöptü çaynabay / Lık diye su içmeden // hart diye ot çiğnemedi*” (BE. 2010: 1745).
kırt etmesi karma (кырт этмеси карма-) Hırçınlaşmak.
kırtilda- (кыртылда-) Kıtırdamak. “*Kırtildatıp baştarın // baştarın culup salıptır / Kıtırdatarak // Başlarını koparmış*” (BE. 2010: 343).
kırtildat- (кыртылдат-) *ett. kırtilda-*
kırtildatuu (кыртылдатуу) mast. kırtildat-******

kırtıldoo (кыргыздоо) mast. kırtılda-kırtıy- (кыргыз-) Alınmak, darılmak. “... kıyazında bir kıyla kırtıysa dagı bergen ubadasına bekem turup, Midastın kaalaganın atkarat / ... esasında çok alınmış olsa da verdiği sözünü tutup, Midas’ın istediğini yapar” (Toktomuşev, CAT. 2013, 10: 219).

kırtıyt- (кыргызйт-) ett. kırtıy-.

kırtıytuu (кыргызтуу) mast. kırtıyt-kırtıyuu (кыргызуу) mast. kırtıy-.

kışıl-da- (кышылда-) Hışıldamak. “Cükö moldo kışıldap catıp bir topko cetçü cerge suutulgan kunanday bir zamatta cetip bardı / Cükö molla normalde hışıldayarak uzun zamanda ulaştığı yere bu defa eğitilmiş kunan atı gibi hemen ulaştı” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 65).

kışıldak (кышылдак) Hışıldayan.

kışıldat- (ышылдат-) ett. kışıl-da-.

kışıldatuu (кышылдатуу) mast. kışıldat-.

kışıldoo (кышылдоо) mast. kışıl-da-.

kış-kış (кыш-кыш) Ağır nefes alıp verme. “... togolok kişi kış-kış etip arañ dem alıp oturdu / ... tombul kişi ağır ağır nefes alarak otuyordu” (Sabırov, CAT. 2013, 5: 26).

kıtıl-da- (кытылда-) Kıkırdamak, kıkır gülmek. “... bala kıtıldap külö baştadı / çocuk kıkır kıkır gülmeye başladı” (Egen, CAT. 2012, 9: 60).

kıtıl-daş- (кытылдаш-) işt. kıtıl-da-.

kıtıl-daşuu (кытылдашуу) mast. kıtıl-daş-.

kıtıl-dat- (кыылдатуу) ett. kıtıl-da-.

kıtıl-datuu (кытылдатуу) mast. kıtıl-dat-.

kıtıldoo (кытылдоо) mast. kıtıl-da-.

kıtır (кытыр) 1. Kıtır ses. 2. Ağır, dokunaklı, kırıcı.

kıtıra- (кытыра-) Kıtırdamak. “Çıçkandar kebek salıngan tuluptu kemirip kıtırata baştaştı / Fareler kepek koyulan kutuyu kıtırdatarak kemirmeye başladılar” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 70).

kıtırak (кытырак) Kıtır kıtır. Çok pişirilmekten veya kızartılmaktan kuru kıtır hale gelmiş olan

kıtırat- (кытырат-) ett. kıtıra-.

kıtıratuu (кытыратуу) mast. kıtırat-.

kıtıroo (кытыроо) mast. kıtıra-.

kıtır-kıtır (кытыр-кытыр) Kıtır kıtır. “Siler tün içinde tık-tık, kıtır-kıtır degen ündü ugasınarbí? / Sizler geceleyn tık tık, kıtır kıtır diye sesler duyar mısınız?” (Ayköl, CAT. 2011, 11: 6).

kıtıy- (кытый-) Çekinmek, kaçınmak.

kıtıyuu (кытыуу) mast. kıtıy-.

kıtıkılıkta- (кыткылыкта-) Kıs kıs gülmek. “Sonungüldün kıtıkılıktap gülgönü uguldu / Sonungül’ün kıs kıs güldüğü duyuldu” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 66).

kıtıkılıktat- (кыткылыктат-) ett.

kıtıkılıkta-.

kıtıkılıktatuu (кыткылыктатуу) mast. kıtıkılıktat-.

kıtıkılıktoo (кыткылыктоо) mast. kıtıkılıkta-.

kıt-kıt kül- (кыт-кыт күл-) Kıkır kıkır gülmek. “... kıt kıt külöt özünçö cırgap ... / ... kıkır kıkır gülerек mutlu olur ...” (Osamanaliyev, CAT. 2013, 9: 191).

kıyç (кыйч) Gıcır gıcır ses. “... kıyç etken ündön kıyin öküm sürüp kalgan cımcırttıktan korkup d ketti / ... Gıcır eden sestен sonra oluşаn sessizlikten korktu” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 56).

kıyçıl-da- (кыйчылда-) Gıcırdamak. “Arabanın döngölöktörü iylaganday keyiştüü kıyçıldap cönödü / At

arabasının tekerlekleri ağlıyormuş gibi üzüntülü gıcırdayarak yola devam etti” (Cigitov, CAT. 3011, 4. 176).

kıyçıldat- (кыйчылдат-) *ett.* **kıyçıldı-kıyçıldıtuu** (кыйчылдатуу) *mast.* **kıyçıldat-**

kıyçıldoo (кыйчылдоо) *mast.* **kıyçıldı-**

kıyç-kıyç (кыйч-күйч) *Gıcır gıcır.* “*Krovati dagı kıyç-kıyç etti / Yatağı da gıcırdadı*” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 91).

kıyk (кыйк) Bazı su kuşlarının çıkardığı ses, kanatlılarda acı ve ağrı belirten ses. “*Kızıl, çaardın çokugan cerinen kayra çokuuğa ülgürdü. Kıyk, kıyk, kıyk / Kızıl, benekliyi az önce gagaladığı yerden tekrar gagalamaya yetiştii. Kıyk, kıyk, kıyk*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 101).

kıykañda- (кыйкаңда-) Zayıf biri hareket etmek.

kıykañdat- (кыйкаңдат-) *ett.* **kıykañda-**

kıykañdatuu (кыйкаңдатуу) *mast.* **kıykañdat-**

kıykañdoo (кыйкаңдоо) *mast.* **kıykañda-**

kıykañ-kıykañ et- (кыйкаң-кыйкаң эт-) Zayıf biri hareket etmek.

kıyka- (кыйкай-) Çok zayıflamak.

kıykayt- (кыйкайт-) *ett.* **kıyka-**

kıykaytu (кыйкайтуу) *mast.* **kıykayt-**

kıykauu (кыйкаюу) *mast.* **kıyka-**

kıykılda- (кыйкылда-) Kısık kısık ses çıkarmak. “*Kıl çilbir kıykıldatıp tuuntup esin oodarıp taştadı Zaynidindin / İnce yular ipinden Zaynidin kısık kısık ses çıkartarak boğulup, sonra bayıldı*” (Karim, CAT. 2013, 2: 32).

kıykıldaş- (кыйкылдаш-) *işt.* **kıykılda-**

kıykıldaşuu (кыйкылдашуу) *mast.* **kıykıldaş-**

kıykıldat- (кыйкылдат-) *ett.* **kıykılda-**

kıykıldatuu (кыйкылдатуу) *mast.* **kıykıldat-**

kıykıldoo (кыйкылдоо) *mast.* **kıykılda-**

kıykır- (кыйкыр-) 1. Haykırmak, yüksek sesle konuşmak. “... *kubaniçtuu kıykırıp ciberdi / sevinerek haykırıverdi*” (Karayev, CAT. 2011, 4: 133). 2. Çağırarak, seslenmek. “*Nazar, Nazar! - dep artınan kıykırıp eerçiy bastım / Nazar, Nazar diye seslenerek arkasından takiip ettim*” (Pasaçova, CAT. 2013, 5: 79).

kıykırçaak (кыйкырчаак) Sürekli bağırarak kimse.

kıykırık (кыйкырык) Haykırış, haykırma sesi. “... *korkunuç tuudurgan kıykırıktar çıgat / ... korkutan haykırma sesleri çıkıyor*” (Rayev, CAT. 2013, 2: 78).

kıykırık sal- (кыйкырык сал-) Çığlık atmak, bağırarak.

kıykırış- (кыйкырыш-) *işt.* **kıykır-**

kıykırışuu (кыйкырышуу) *mast.* **kıykırış-**

kıykırt- (кыйкырт-) *ett.* **kıykır-**

kıykırttır- (кыйкырттыр-) *ett.* **kıykırt-**

kıykırttıruu (кыйкырттыруу) *mast.* **kıykırttır-**

kıykırtuu (кыйкыртуу) *mast.* **kıykırt-**

kıykuu (кыйкуу) 1. Turna ötüşü. 2. Gürültü, bir çok kişinin karıştığı kavga.

kıykuula- (кыйкуула-) Turna ötmek. “*Sultanmurattın kıykuulap kaalgıp uçkan turnalardın artınana çurkap*

baratkanı köz aldım tartılıp... / Sultanmurat'ın öterek yavaşça uçan turnaların arkasından koştuğu göz önüne geldi ... (Toktogaziyev, CAT. 2011, 4: 319).

kıykuulaş- (кыйкуулаш-) *işt.*

kıykuula-

kkıykuulaşuu (кыйкулашуу) *mast.*

kıykuulaş-

kıykuulat- (кыйкуулат-) *ett.*

kıykuula-

kıykuulatuu (кыйкуулатуу) *mast.*

kıykuulat-

kıykuuloo (кыйкуулоо) *mast.*

kıykuula-

kıyriçıkta- (кыйпычыкта-)

Telaşlanmak, ne yapacağını bilememek.

“Kızdın kütülbögön suroosuna emne deerin bilbey kıyriçıktay tüştü ... / Kızın beklenmedik sorusuna ne diyeceğini bilemeyip teleşa kapılıverdi” (Askarov, CAT. 2011, 3: 83).

kıyriçıktat- (кыйпычыктат-) *ett.*

kıyriçıkta-

kıyriçıktatuu (кыйпычыктатуу) *mast.*

kıyriçıktat-

kıyriçıktoo (кыйпычыктоо) *mast.*

kıyriçıkta-

kıypılđa- (кыйпылда-) Telaşlanmak.

kıypılđat- (кыйпылдат-) *ett.*

kıypılđa-

kıypılđatuu (кыйпылдатуу) *mast.*

kıypılđat-

kıypılđoo (кыйпылдоо) *mast.*

kıypılđa-

kıypılıkta- (кыйпылыкта-) *bk.*

kıypılđa-

kıypılıktat- (кыйпылыктат-) *ett.*

kıypılıkta-

kıypılıktatuu (кыйпылыктатуу) *mast.*

kıypılıktat-

kıypılıktoo (кыйпылыктоо) *mast.*

kıypılıkta-

kıyriy- (кыйпый-) Göz çekik görünmek.

kıyriyt- (кыйпыйт-) *ett.* **kıyriy-**

kıyriytuu (кыйпыйтуу) *mast.*

kıyriyt-

kıyriyuu (кыйпыюу) *mast.* **kıyriy-**

kıyrañda- (кыйранда-) Topallamak,

Bir tarafa doğru eğilerek hareket etmek.

“Ok atılar zamat kayrıla bersem baykuş Colbors: “kañk” dep kıyrañday tüştü / Silah patlayınca dönüp baktığımda zavallı Colbors “kañk” diye ses çıkarıp toppallayıverdi” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 40).

kıyrañdat- (кыйрандат-) *ett.*

kıyrañda-

kıyrañdatuu (кыйрандатуу) *mast.*

kıyrañdat-

kıyrañdoo (кыйрандоо) *mast.*

kıyrañda-

kıyray- (кыйрай-) Yamulmak,

eğilmek. *“... kıyraygan beş-altı kabırı*

menen azaluu dümpüüip turdu / ...

yamulan beş altı mezarıyla üzüntülü

duruyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 6:

93).

kıyrayt- (кыйрайт-) *ett.* **kıyray-**

kıyraytuu (кыйрайтуу) *mast.*

kıyrayt-

kıyrayuu (кыйраюу) *mast.* **kıyray-**

kıyşak (кыйшак) *bk.* **kıyşık.**

kıyşakta- (кыйшакта-) 1. Kırılmak,

cilve yapmak. 2. İş yapmamak, yerinde

duramamak.

kıyşaktat- (кыйшактат-) *ett.*

kıyşakta-

kıyşaktatuu (кыйшактатуу) *mast.*

kıyşaktat-

kıyşaktoo (кыйшактоо) *mast.*

kıyşakta-

kıyşalakta- (кыйшалакта-) *bk.*

kıyşakta-

kıyşalaktat- (кыйшалактат-) *ett.*
kıyşalakta-
kıyşalaktatuu (кыйшалактатуу) *mast.*
kıyşalaktat-
kıyşalaktoo (кыйшалактоо) *mast.*
kıyşalakta-
kıyşalaŋda- (кыйшалаңда-) *bk.*
kıyşakta-. “Televizordun ekranında biröönü tuurap, casalma kıyşalaŋdagan, ünü cagımsız kız ırdap cattu / Televizyonun ekranında birini taklit ederek yerinde duramayan, sesi hoş olmayan biri şarkı söylüyordu” (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 129).
kıyşalaŋdat- (кыйшалаңдат-) *ett.*
kıyşalaŋda-
kıyşalaŋdatuu (кыйшалаңдатуу) *mast.*
kıyşalaŋdat-
kıyşalaŋdoo (кыйшалаңдоо) *mast.*
kıyşalaŋda-
kıyşaŋ (кыйшаң) Tembel, söz dinlemez, inatçı.
kıyşaŋda- (кыйшаңда-) *bk.* **kıyşakta-**. “Artistter kıyşaŋdagan suluu ayalga okşop kompliment ugup turgandı jakşı köröt / Artistler cilveli güzel kadınlar gibi iltifatları dinlemeyi severler” (Cigitov, CAT. 2012, 3: 252).
kıyşaŋdat- (кыйшаңдат-) *ett.*
kıyşaŋda-
kıyşaŋdatuu (кыйшаңдатуу) *mast.*
kıyşaŋdat-
kıyşaŋdoo (кыйшаңдоо) *mast.*
kıyşaŋda-
kıyşay- (кыйшай-) 1. Eğilmek, eğik duruma gelmek, yamulmak. “Bayağı örük bak kiçine kıyşaygan boydon turat / O eski kayısı ağacı yamulmuş halde duruyor” (Toktomuşev, CAT. 2011, 2: 104). 2. Uzanmak, yatmak. “... eki kitepti Başıma cazdanıp kıyşaydım / ... iki kitabı başımın altına koyarak uzandım” (Cariyev, CAT. 2013, 7: 96).

kıyşayt- (кыйшайт-) *ett.* **kıyşay-**.
kıyşaytuu (кыйшайтуу) *mast.*
kıyşayt-
kıyşayuu (кыйшаюу) *mast.* **kıyşay-**.
kıyşık (кыйшык) Eğri, yamuk. “Oozu kıyşık bolso da baydın uulu süylösün / Ağzı yamuk olsa da zenginın oğlu konuşsun” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 11).
kıyşıy- (кыйшый-) Yamulmak, eğri olmak.
kıyşıyt- (кыйшыйт-) *ett.* **kıyşıy-**
kıyşıytuu (кыйшыйттуу) *mast.*
kıyşıyt-
kıyşıyuu (кыйшыюу) *mast.* **kıyşıy-**
kıyt dey tüş- (кыйт дей түш-) *bk.* **kıyt et-**.
kıyt et- (кыйт эт-) Darılmak, küsmek.
kıytıŋda- (кыйтыңда-) Küçük adımlara hareket etmek.
kıytıŋdat- (кыйтыңдат-) *ett.*
kıytıŋda-
kıytıŋdatuu (кыйтыңдатуу) *mast.*
kıytıŋdat-
kıytıŋdoo (кыйтыңдоо) *mast.*
kıytıŋda-
kıytıŋkı (кыйтыңкы) Biraz darılmış gibi olmak.
kıytıŋ-kıytıŋu cok (кыйтың-кыйтуу сок) Düzgün. “İşençEEK, kıytıŋ-kıytıŋu cok ele neme eken / Güvenli, düzgün biri imiş” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 132).
kıytıŋ-mıytıŋı cok (кыйтың-мыйтыңы жок) Dalaveresi yok, düzgün.
kıytıy- (кыйтый-) 1. Bir şeyi gizlice, belli etmeden yarmak. “Közünün kıyığın agıtıp, kıytıyıp karagandı bilçü emes ... / Gözünün kenarından, gizlice bakmayı bilmezdi ...” (Çerik, CAT. 2012, 3: 14). 2. Bozulmak, alınmak.
kıytıyt- (кыйтыйт-) *ett.* **kıytıy-**.

kiytiyuu (кыйтыйуу) mast. kiytiyt-.
kiytiyuu (кыйтыуу) mast. kiytiy-.
kızaŋda- (кызанда-) Öfkelenmek,
 şiddetlenmek. “*Bir saparkı talaşta Ulukbek ake kızaŋday tüşüp, tars ele betke çaap kalbası / Tartışmalarının bir defasında Ulukbek abi öfkelenerek karşındakinin yüzüne pat diye vurmuş*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 165).
kızaŋdat- (кызандат-) ett. kızaŋda-.
kızaŋdatuu (кызандатуу) mast. kızaŋdat-.
kızaŋdoo (кызандоо) mast. kızaŋda- .
kibiŋde- (кибинде-) Gözü hızla açıp kapatmak veya gözleri kaçırmak.
 “*Közdörü kibiŋdep, kulakları dirildep ... / Gözlerini hızlıca açıp kapayıp, kulakları titreyip...*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 74).
kibiŋdet- (кибиндет-) ett. kibiŋde-.
kibiŋdetüü (кибиндетүү) mast. kibiŋdet-.
kibiŋdöö (кибиндөө) mast. kibiŋde-.
kibire- (кибире-) 1. Yavaş hareket etmek. 2. Ufak tefek görünmek. “... *kiçine bolgondo da kibiregen kiçinekey eken ... / ... küçük değil çok küçük imiş ...*” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 11: 39).
kibiret- (кибирет-) ett. kibire-.
kibiretüü (кибиретүү) mast. kibiret-.
kibiretüü (кибиретүү) mast. kibiret-.
kidigiy (кидигий) Boyu çok kısa olan.
kidik (кидик) bk. kidigiy.
kidinŋde- (кидинде-) Küçük insan hareket etmek.
kidinŋdet- (кидиндет-) ett. kidinŋde-.
kidinŋdetüü (кидиндетүү) mast. kidinŋdet-.
kidinŋdöö (кидиндөө) mast. kidinŋde-.
kidinŋ-kidinŋ (кидин-кидин) Küçük insanın hareketini bildirir.
kidinŋ-kidinŋ et- (кидин-кидин эт-) Küçük insan hareket etmek.

kidiy- (кидий-) Küçük ve kısa görünmek. “... *stantsiyanın storaju şııldagan, mitaam, kidiygen Luka / ... İstasyonun bekçisi çevik, kurnaz, kısa boylu Luka*” (Garkiy, CAT. 2013, 4: 134).
kidiyt- (кидийт-) ett. kidiy-.
kidiytüü (кидийтүү) mast. kidiyt-.
kidiyüü (кидийүү) mast. kidiy-.
kilegey (килегей) Kocaman, büyük.
kilekte- (килекте-) Kocaman biri kaba saba hareket etmek.
kilektet- (килектет-) ett. kilekte-.
kilektetüü (килектетүү) mast. kilektet-.
kilektöö (килектөө) mast. kilekte-.
kileŋde- (киленде-) bk. kilekte-. “*Col başçısın eerçigen üyürdö ar kıl: kileŋdegen iri bukaları da körünüşü körksüz / Önderini takip eden sürüde her çeşit kaba saba hareket eden boğaların görüntüsü gösterişsiz*” (Magauin, CAT. 2011, 3: 133).
kileŋdet- (килендет-) ett. kileŋde-.
kileŋdetüü (килендетүү) mast. kileŋdet-.
kileŋdöö (килендөө) mast. kileŋde-.
kileŋ-kileŋ et- (килең-килең эт-) bk. kilekte-.
kiley- (килей-) Kocaman, büyük görünmek. “... *kileygen aşkabaktar bıcırap catat / ... kocaman bal kabakları her yerde yatıyor*” (Gogol, CAT. 2011, 8: 64)
kileyt- (килейт-) ett. kiley-.
kileytüü (килейтүү) mast. kileyt-.
kileyüü (килейүү) mast. kiley-.
killilde- (килкилде-) 1. Bingıldamak. “*Meymandarga algaç çara tolo killildegen bagılan kozunun eti tartıldı / Misafirlere önce kazan dolusu bingıldayan süt kuzusunun eti verildi*” (Şabdanaliyev, CAT. 2011, 10: 211). 2.

Pıhtılaşmak “... *çöptün sabaktarı menen calbıraktarın kızıl cayan kılıp, cerge cayıla agıp, kilkildep katıp, kara koçkul tartıp kaymaktana tüşüptür / ... otların sapları ile yapraklarını kırmıya boyayıp, yere yayılarak akan kan gittikçe pıhtılaşarak sertleşip kararmaya başlamış*” (Cigitov, SAT. 2011, 3: 42).

kilkildet- (килкилдет-) *ett.* **kilkilde-**
kilkildetüü (килкилдетүү) *mast.*
kilkildet-

kilkildöö (килкилдөө) *mast.* **kilkilde-**
kilk-kilk et- (килк-килк эт-) Bıngıl bıngıl etmek.

kilteñde- (килтеңде-) *bk.* **kilteñde-**
kilteñdöö (килтеңдөө) *mast.* **kelteñde-**
kiltey- (килтей-) Косаман, büyük olmak. “... *ayabay ele sapsayıp, kilteyip suluu bolboy kalıptır / ... saçı başı dağılmış, kocaman olmuş artık güzel değilmiş*” (Kazakbayev, SAT. 2013, 7: 60).

kilteyt- (килтейт-) *ett.* **kiltey-**
kilteytüü (килтейтүү) *mast.* **kilteyt-**
kilteyüü (килтейүү) *mast.* **kiltey-**
kiltilde- (килтильде-) *bk.* **kilkilde-**
kiltildet- (килтильдет-) *ett.* **kiltilde-**
kiltildetüü (килтильдетүү) *mast.*
kiltildet-

kiltildöö (килтильдөө) *mast.* **kiltilde-**
kilteñde- (килтеңде-) Büyük ve şişman görünmek.

kilteñdet- (килтеңдет-) *ett.* **kilteñde-**
kilteñdetüü (килтеңдетүү) *mast.*
kilteñdet-

kilteñdöö (килтеңдөө) *mast.* **kilteñde-**
kiñilde- (киңильде-) Mırıldamak.
kiñildet- (киңильдет-) *ett.* **kiñilde-**
kiñildetüü (киңильдетүү) *mast.*
kiñildet-
kiñildöö (киңильдөө) *mast.* **kiñilde-**

kiñilde- (киңильде-) Mırıldamak, net konuşmamak. “*Ünü kiñkildep çıktı / Sesi net değildi*” (TK. 1990:74).

kiñildek (киңилдет-) Mırıldayan.
kiñkildet- (киңкилдет-) *ett.* **kiñkilde-**
kiñkildetüü (киңкилдетүү) *mast.*
kiñkildet-
kiñkildöö (киңкилдөө) *mast.*
kiñkilde-

kirbiñde- (кирбинде-) Çelimsiz, cılız biri hareket etmek.

kirbiñdet- (кирбиндет-) *ett.* **kirbiñde-**
kirbiñdetüü (кирбиндетүү) *mast.*
kirbiñdet-

kirbiñdöö (кирбиндөө) *mast.*
kirbiñde-

kirbiy- (кирбий-) Bitkin, argın görünmek. “... *közünön caş tegerenip kirbiydi / ... gözlerinin içine yaş dolup, bitkin bir al aldı*” (TK. 1998: 186).

kirbiyt- (кирбийт-) *ett.* **kirbiy-**
kirbiytüü (кирбийтүү) *mast.* **kirbiyt-**
kirbiyüü (кирбийүү) *mast.* **kirbiy-**

kirilde- (кирильде-) Hırıldamak, hırıltılı ses çıkarmak. “-*Bul da akın, dedi Yesenin, al cönündö akırın, kirildey süylöp / “Bu da şair” dedi Yesenin sessiz ve hırıltılı sesiyle*” (Gorkiy, SAT. 2011, 11: 204).

kirildek (кирильдек) Hırıldayan.
kirildet- (кирильдет-) *ett.* **kirilde-**
kirildetüü (кирильдетүү) *mast.*
kirildet-

kirildöö (кирильдөө) *mast.* **kirilde-**
kir-kir et- (кир-кир эт-) Hırıltılı bir ses çıkarmak.

kirilde- (кирильде-) Hırıldamak, hızlamak. “... *kakçıygan arık, ünü kirkildegen kişi ... / ... çok zayıf, sesi hırıldayan adam ...*” (TK. 1990: 73).

kirildet- (киркилдет-) *ett.* **kirilde-**
kirildetüü (киркилдетүү) *mast.*
kirildet-

kirkildöö (киркилдетүү) *mast.*
kirkilde-
kirkire- (киркире-) Hırıldamak, hırıltılı ses çıkarmak. “- *Irayım kılğıla, o adam atanın baldarı! – dep kalçıldap, kirkirep akırın süylödü* / “Merhamet edin, ey Adem atanın çocukları” diye titreyerek hırıltılı sesiyle sessizce konuştu” (TK, 1998: 389).
kirkirek (киркирек) Hırıltılı olan.
kirkiret- (киркирет-) *ett.* **kirkire-**
kirkiretüü (киркиретүү) *mast.*
kirkiret-
kirkiröö (киркирөө) *mast.* **kirkire-**
kirtey- (киртей-) *bk.* **kirtiy-**. “*Öpkö-booru cançılıp, akirek-süymölçögü birkırap, demi kirbey kekiregi kirkirep, kirtiyip karañgilagan közü süzülüp baratkan...* / Ciger bağı ezilip, kemikleri parçalanıp, nefes geçirmeyen kırtlağı hırıldayıp, çukuruna çöken gözleri kararıp yavaştan süzülerek gidiyordu” (Çerik, CAT. 2012, 3: 3).
kirteyt- (киртейт-) *ett.* **kirtey-**
kirteytüü (киртейтүү) *mast.* **kirteyt-**
kirteyüü (киртейүү) *mast.* **kirtey-**
kirtilde- (киртилде-) Isırınca kütür kütür ses çıkmak.
kiltildək (килтилдєк) Kütür kütür ses.
kirtildet- (киртилдет-) *ett.* **kirtilde-**
kirtildetüü (киртилдетүү) *mast.*
kirtildet-
kirtildöö (киртилдөө) *mast.* **kirtilde-**
kirtiy- (киртий-) Gözleri çukuruna çökmek. “... *kirtiygen közdörüü asmandagı köçmön buluttarga kadaldı* / ... Çukuruna çöken gözleri gökyüzündeki bulutlara dikildi” (Bahti, CAT: 2012, 3: 183).
kirtiyt- (киртийт-) *ett.* **kirtiy-**
kirtiytüü (киртийтүү) *mast.* **kirtiyt-**
kirtiyüü (киртийүү) *mast.* **kirtiy-**

kişene- (кишене-) Kişnemek. “*Alistan at kişeneyt* / Uzaktan at kişnior” (TK. 1998: 11).
kişenet- (кишенет-) *ett.* **kişene-**
kişenetüü (кишенетүү) *mast.* **kişenet-**
kişenöö (кишенөө) *mast.* **kişene-**
kitirey- (китирей-) Gözleri çukuruna gitmek veya kaçmak. “... *közdörüü akıl-esten aynıgan adamdıkınday çaşıldanıp, kitireyinki* / Gözleri aklını kaybeden isanınki gibi çukuruna kaçmış” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 17).
kitireyt- (китирейт-) *ett.* **kitirey-**
kitireytüü (китирейтүү) *mast.*
kitireyt-
kitireyüü (китирейүү) *mast.* **kitirey-**
kobur (кобур) 1. Konuşma, anlatma. “*Çoñ ata koburun ulay berdi* / Dede konuşmasına devam etti” (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 157).
2. Söz, lakırtı, laf, dedikodu. “*Kobur sözdör aralap // Kol buzulup alıptır* / Lakırtı sözler gezince // Askerlerin birliği bozulmaya başlamış” (Togolok Moldo, CAT. 2013, 11: 88). 3. Net duyulmayan konuşma sesler, mırıldanma. “... *murut astınan kobur etti, kıyazı uçuraşkan okşodu* / ... bıyık altından mırıldandı, sanırım selamlaştı” (Aytmatov, CAT. 2011, 6: 6).
kobura- (кобура-) 1. Konuşmak. “*Akırın ün çıgarıp koburaşa baştaştı* / Kısık sesle konuşmaya başladılar” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 51). 2. Söylenmek, mırıldanmak. “*Cıgılıp, -turup degele ikılas menen koburap okup atıptır* / Oturup kalkıp dikkatle mırıldanarak namaz kılıyormuş” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 165).
koburat- (кобурат-) *ett.* **kobura-**
koburatuu (кобуратуу) *mast.*
koburat-

kobur-cobur (кобур-жобур) bk. kobur “... *kobur-sobur* süylöşüp oturgandar saat toguzga cakın demin içine tartıp tımtırs bolo kaldı. / ... konuşarak oturanlar saat dokuza doğru nefeslerini tutup, sessizliğe büründüler. (Cigitov, CAT. 2011, 4: 162).

kobur-kobur (кобур-кобур) bk. kobur.

kobur-kubur (кобур-кубур) bk. kobur.

koburoo (кобуроо) mast. kobura-.

kobur-sobur (кобур-собур) bk. kobur “*Kez-kezde kee bir kayıktardan kobur-sobur ündör ugulat / Zaman zaman bazı kayıklardan konuşma sesleri geliyordu*” (Heminguey, CAT. 2012, 10: 102).

kobur-şabır (кобур-шабыр) bk. kobur. “*Abada baş uçu çok kobur-şabır / Etrafta net duyulmayan konuşma sesleri var*” (Hikmet, CAT. 2013, 4: 78).

kocogoy (кожогой) Kaba saba.

kocokto- (кожокто-) bk. koconđo.

kocoktoo (кожоктоо) mast. kocokto-

kocoktot- (кожоктот-) ett. kocokto-

kocoktotuu (кожоктотуу) mast.

kocoktot-.

koconđo- (кожондо-) Kaba saba hareket etmek.

koconđoo (кожондоо) mast. koconđo-

koconđot- (кожондот-) ett. koconđo-

koconđotuu (кожондотуу) mast.

koconđot-.

kocooy- (кожой-) Dikilip kalmak.

kocooyt- (кожойт-) ett. kocooy-.

kocooytuu (кожойтуу) mast. kocooyt-.

kocooyuu (кожойуу) mast. kocooy-.

kocura- (кожура-) Konuşmak, söz etmek. “*Töböşündö kargalar kucuraşat, tübündö eköobüz kocuraybız / Tepesinde kargalar ötüyor, dibinde de ikimiz konuşuyorduk*” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 7: 13).

kocurat- (кожурат-) ett. kocura-.

kocuratu (кожуратуу) mast.

kocurat-.

kocuroo (кожуроо) mast. kocura-.

kodogoy (кодогой) Cüce, boyu normalden kısa olmak. “... *üç lavaştı halvası menen burday karmap, cantalaşa aymap catkan çoñ kursak kodogoydu kördü / ... üç lavaşı helva ile beraber aceleyle yiyen büyük boğazlı, cüce boyluyu gördü*” (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 134).

kodonđo- (кодондо-) Boyu kısa ve küçük olan insan hareket etmek.

kodonđoo (кодондоо) mast. kodonđo-

kodonđot- (кодондот-) ett. kodonđo-

kodonđotuu (кодондотуу) mast.

kodonđot-.

kodon-kodon (кодон-кодон) Boyu kısa birinin hareketi.

kodoy- (кодой-) Küçük ve kısa görünmek. “*Dene-başı baarıbızdan kıçı, kodoygon neme / Üstü başı herkesten pis, kısa boylu biri*” (İlyas uulu, CAT. 2013, 4: 188).

kodoyt- (кодойт-) ett. kodoy-.

kodoytuu (кодойтуу) mast. kodoyt-

kodoyuu (кодойуу) mast. kodoy-.

kodurañda- (кодуранда-) Küçük gibi gözükme.

kodurañdat- (кодурандат-) ett.

kodurañda-.

kodurañdatuu (кодурандатуу) mast.

kodurañdat-.

kodurañdoo (кодурандоо) mast.

kodurañda-.

kokoñdo- (кочондо-) 1. Cılız biri hareket etmek. 2. Böbürlenmek, üstünlük taslamak.

kokoñdoo (кочондоо) mast. kokoñdo-

kokoñdot- (кочондот-) ett. kokoñdo-

kokoñdotuu (кочондотуу) mast.

kokoñdot-.

kokoy- (кокой-) 1. Yanındakilerden farklı görünmek. 2. Yalnız, tek kalmak. “*kokoyup calgız col tartış kaday azap ekenin bilesinbi? / tek başına yolculuk yapmak ne kadar zor bilir misin?*” (Kafka, CAT. 2012, 6: 117).

kokoyt- (кокойт-) *ett.* **kokoy-**.

kokoytuu (кокойтуу) *mast.* **kokoyt-**.

kokoyuu (кокоюу) *mast.* **kokoy-**.

kokuray- (кокурай-) Böbürlenmek, kurulmak, üstünlük taslamak.

kokurayt- (кокурайт-) *ett.* **kokuray-**.

kokuraytuu (кокурайтуу) *mast.*

kokuray-.

kokurayuu (кокураюу) *mast.*

kokuray-.

kolcokto- (колжокто-) *bk.* **kolçoŋdo-** “*Koşu oop kolcoktop // Toktop cürgön mindan köp / Eyerleri biçimsizce kayarak // Durup düzelten ondan çok*” (BE. 2010: 440).

kolcoktot- (колжоктот-) *ett.*

kolçoŋdo-

kolçoŋdotuu (колжондотуу) *mast.*

kolçoŋdot-

kolçoŋdoo (колжондоо) *mast.*

kolçoŋdo-

kolçoŋdo- (колжондо-) Kaba saba hareket etmek.

kolçoŋdoo (колжондоо) *mast.*

kolçoŋdo-.

kolçoŋdot- (колжондот-) *ett.*

kolçoŋdo-.

kolçoŋdotuu (колжондотуу) *mast.*

kolçoŋdot-.

kolcoy- (колжой-) Biçimsiz kaba saba görünmek. “... *basmaçının töşünön kolcoygon oŋ ayagı menen pildey nıgıra bastı / ... eşkiyanın göğüsünden biçimsiz sağ ayagıyla fil gibi ezerek bastı*” (TK. 1990: 316).

kolcoyt- (колжойт-) *ett.* **kolcoy-**.

kolcoytuu (колжойтуу) *mast.* **kolcoyt-**
kolcoyuu (колжоюу) *mast.* **kolcoy-**
kolçoŋdo- (колчоңдо-) Büyük ayakkabı giyen insan biçimsiz hareket etmek.

kolçoŋdoo (колчоңдоо) *mast.*

kolçoŋdo-.

kolçoŋdot- (колчоңдот-) *ett.*

kolçoŋdo-.

kolçoŋdotuu (колчоңдотуу) *mast.*

kolçoŋdot-.

kolçoy- (колчоюу) Büyük ayakkabı biçimsiz görünmek.

kolçoyt- (колчойт-) *ett.* **kolçoy-**.

kolçoytuu (колчойтуу) *mast.* **kolçoyt-**

kolçoyuu (колчоюу) *mast.* **kolçoy-**.

koldoŋdo- (колдондо-) Kaba saba hareket etmek.

koldoŋdoo (колдондоо) *mast.*

koldoŋdo-.

koldoŋdot- (колдондот-) *ett.*

koldoŋdo-.

koldoŋdotuu (колдондотуу) *mast.*

koldoŋdot-.

koldoy- (колдой-) Kaba saba görünmek.

koldoyt- (колдойт-) *ett.* **koldoy-**.

koldoytuu (колдойтуу) *mast.* **koldoyt-**

koldoyuu (колдоюу) *mast.* **koldoy-**.

koldur (колдур) Kalın ve net olmayan ses.

koldura- (колдура-) Çok kalın gür ses çıkmak. “*Süylögöndö koldurap biyik ün menen süylöyt / Konuştuğu zaman yüksek sesle konuşur*” (Şabdanaliyev, CAT. 2011, 10: 209).

kolduraş- (колдураш-) *işt.* **koldura-**.

kolduraşuu (колдурашуу) *mast.*

kolduraş-

koldurat- (колдурат-) *ett.* **koldura-**.

kolduratuu (колдуратуу) *mast.*

koldurat-.

kolduroo (колдууроо) *mast.* **kolduroo.**

kolkoy- (колкой-) Kocaman görünmek.

kolkoyt- (колкойт-) *ett.* **kolkoy-**.

kolkoytuu (колкойтуу) *mast.* **kolkoyt-**

kolkoyuu (колкоюу) *mast.* **kolkoy-**.

kolkulda- (колкулда-) Ayakkabı geniş ve bol olmak.

kolkuldat- (колкулдат-) *ett.*

kolkulda-.

kolkuldatuu (колкулдатуу) *mast.*

kolkuldat-.

kolkuldoo (колкулдоо) *mast.*

kolkulda-.

kologoy (кологой) Kaba saba.

kolok-kolok et- (колок-колок эт-)

Kaba saba hareket etmek.

kolokto- (колокто-) Kaba saba hareket

etmek. “... *kaysıl tarap oyuna kelse oşol*

tarapka koloktop kaçıp cönöyt / ... hangi

taraf aklına gelirse o tarafa kaba saba

bir şekilde kaçıp gider” (Kazakbayev,

CAT. 2013, 7: 59). 2. İşsiz, güçsüz

dolaşmak. “... ce iştebey, ce okubay,

andan dagı korduğu üylön dese bolboy

koloktop ele basıp kalbaybı / ne okuyor,

ne çalışıyor, ondan daha kötüsü “evlen”

diyeni dinlemeyip işsiz, güçsüz öylesine

dolaşıyor” (Kazakov, CAT. 2011, 10:

5).

koloktoo (колоктоо) *mast.* **kolokto-**.

koloktot- (колоктот-) *ett.* **kolokto-**.

koloktotuu (колоктотуу) *mast.*

koloktot-.

koltoŋdo- (колтоңдо-) Hantal insan veya hayvan hareket etmek.

koltoŋdoo (колтоңдоо) *mast.*

koltoŋdo-.

koltoŋdot- (колтоңдот-) *ett.*

koltoŋdo-.

koltoŋdotuu (колтоңдотуу) *mast.*

koltoŋdot-.

koltoy- (колтой-) Kocaman görünmek.

“*Bakin maşına aldım dep küyöösü*

menen kelgende koltoygon koyumdu

bagajına salıp berdim ele / Bakin araba

aldım diye kocası ile geldiğinde

kocaman koyunumu ona verip, bagajına

koymuştum” (Sıdıkova, CAT. 2011, 6:

137).

koltoyt- (колтойт-) *ett.* **koltoy-**.

koltoytuu (колтойтуу) *mast.* **koltoyt-**.

koltoyuu (колтоюу) *mast.* **koltoy-**.

kompoŋdo- (компондо-)

Gururlanmak, kasılmak, kurulmak.

kompoŋdoo (компондоо) *mast.*

kompoŋdo-.

kompoŋdot- (компондот-) *ett.*

kompoŋdo-.

kompoŋdotuu (компондотуу) *mast.*

kompoŋdot-.

kompoŋ- (компой-) Kurulmak,

kasılmak, gururlanmak. “*Uuluma*

rahmat. Bizdey kambıl, malçının kızın

tandagan tura – dep kompoŋdu /

Oğluma teşekkür ederim. Bizim gibi

gariban, çobanın kızını seçmiş – diye

gururlandı” (Cunuşev, CAT. 2013, 8:

79).

kompoŋt- (компойт-) *ett.* **kompoŋ-**.

kompoŋtuu (компойтуу) *mast.*

kompoŋt-.

kompoŋuu (компоюу) *mast.* **kompoŋ-**

koŋgura- (коңгура-) Ses basık

çıkılmak. “*Birok bayagıday tunuk emes,*

koŋgurap koş caŋırıktaŋt / Fakat eskisi

gibi net değil, ses basık çıkarak

yankılanmakta” (TK. 1990: 160).

koŋgurat- (коңгурат-) *ett.* **koŋgura-**

koŋguratuu (коңгуратуу) *mast.*

koŋgurat-.

koŋguroo (коңгуроо) *mast.* **koŋgura-**

koŋguroo (коңгуроо) Zil, çan ile çana

vurulan tokmak. “*Koŋguroo kagıldı /*

Zil çalındı” (Puşkin, CAT. 2013, 9:

128).

koŋk-koŋk (коңк-коңк) Sert bir ŧeyre s¼rekli vurunca çıkan ses.

koŋkogoy (коңкогой) Biçimsiz. “*Betinin baarı kalın sakal-murut, murdu koŋkogoy ... / Y¼z¼n¼n hepsi kalın sakal bıyık, burnu ise biçimsiz ...*” (Acıkanova, CAT. 2011, 4: 200).

koŋkoy- (коңкой-) Kaba saba biçimsiz g¼r¼nmek. “... koŋkoygon sarı kişi ¼yg¼ kirdi / ... biçimsiz sarışın adam eve girdi” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 206).

koŋkoyt- (коңкойт-) *ett.* koŋkoy-.

koŋkoytuu (коңкойтуу) *mast.* koŋkoyt-.

koŋkoyuu (коңкоюу) *mast.* koŋkoy-.

koŋur (коңур) Kalın, g¼zel ses. “... *sol taraptan ¼z¼n¼ taanış koŋur ¼n aŋırdı / ... sol taraftan kendisine tanıdık g¼zel ses yankılandı*” (Ayk¼l, CAT. 2011, 11: 4).

koŋuruk (коңурук) Horlama sesi. “*Birazdan kiyin ¼yd¼g¼l¼r koŋuruk tarta baştadı, men da ¼lg¼nd¼y uktaptırmin / Biraz sonra evdekiler horlamaya başladı, ben de ¼l¼ gibi uyumuşum*” (Puşkin, CAT. 2013, 8: 159).

koodura- (коодура-) Sertleşmek, katılaşmak.

koodurat- (коодурат-) *ett.* koodura-
kooduratuu (коодуратуу) *mast.*

koodurat-.

kooduroo (коодуроо) *mast.* koodura-

kopulda- (копулда-) Teleşlanmak, endişelenmek.

kopuldat- (копудат-) *ett.* kopulda-
kopuldatuu (копудатуу) *mast.*
kopuldat-.

kopuldoo (копулдоо) *mast.* kopulda-

kor (кор) Horultu.

kor-kor et- (кор-кор эт-) Horuldamak, horlamak.

korcogoy (коржогой) Kemikli zayıf ve uzun boylu biri için kullanılır.

korcokto- (коржокто-) Uzun ve kemikli biri hareket etmek, koşmak vb. “*Korcoktotup cabuulap // ¼rtk¼ miner mal eken / At ekipmanlarıyla koşturursak // Alevlere binilecek hayvan imiş*” (BE. 2010: 563).

korcoktoo (коржоктоо) *mast.*

korcokto-.

korcoktot- (коржоктот-) *ett.*

korcokto-.

korcoktotuu (коржоктотуу) *mast.*

korcoktot-.

korcoŋ (коржон) Uzun ve kemikli birinin hareketi için kullanılır.

korcoŋ et- (коржон эт-) *bk.* korcokto-
korcoŋdo- (коржондо-) *bk.* korcokto- “*Korcoŋdotup baarındı // Korduktu caman bilgizem / Hepinizi oraya buraya koşturarak // Eziyet nedir çok iyi ¼ğretirim*” (BE. 2010: 69).

korcoŋdoo (коржондоо) *mast.*

korcoŋdo-.

korcoŋdot- (коржондот-) *ett.*

korcoŋdo-.

korcoŋotuu (коржондотуу) *mast.*

korcoŋdot-.

korcoy- (коржой-) 1. Uzun ve kemikli g¼r¼nmek. “... *eki beti şimilip, ¼ŋ¼ kumsarıp, tizeleri korcoyup şorduu bolup olturat / ... y¼z¼ zayıflayıp, içeriye çekilmiş, rengi sararmış, dizlerinin kemikleri çıkmış halde oturuyor*” (TS. 1988: 249). 2. B¼b¼rlenmek, kurulmak.

korcoyt- (коржойт-) *ett.* korcoy-

korcoytuu (коржойтуу) *mast.*

korcoyt-.

korcoyuu (коржоюу) *mast.* korcoy-

korcoŋdo- (корчондо-) B¼b¼rlenmek, ¼st¼nl¼k taslamak.

korçoᅇdoo (корчоᅇдоо) *mast.*
korçoᅇdo-
korçoᅇdot- (корчоᅇдот-) *ett.*
korçoᅇdo-
korçoᅇdotuu (корчоᅇдотуу) *mast.*
korçoᅇdot-
korçoᅇy- (корчой-) Böbürlemek, üstünlük taslamak.
korçoᅇyt- (корчойт-) *ett.* **korçoᅇy-**
korçoᅇytuu (корчойтуу) *mast.*
korçoᅇyt-
korçoᅇyuu (корчойуу) *mast.* **korçoᅇy-**
kork (корк) Homurtu.
kork-kork (корк-корк) *bk.* **kork.**
kork-kort et- (корк-корк эт-) 1. Homurdamak, kaba konuşmak, anlaşılmaz, sesler çıkarmak. “*Adamgerçilikke alın surap koyso, tim ele doᅇuzday kork-kork etet oy! / İnsanlık vazifesi diye halini sorduᅇumuz zaman domuz gibi homurdanıyor*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 163). 2. Domuz homurdamak.
korkoᅇ et- (коркоᅇ эт-) Kabalık etmek.
korkoᅇdo- (коркоᅇдо-) Kabalık etmek.
korkoᅇdoo (коркоᅇдоо) *mast.*
korkoᅇdo-
korkoᅇdot- (коркоᅇдот-) *ett.*
korkoᅇdo-
korkoᅇdotuu (коркоᅇдотуу) *mast.*
korkoᅇdot-
korkoᅇy- (коркой-) Uzun, çıkık biçimsiz görünmek. “*Korkoᅇyon kokosu öydö-ildiy cılat / Çıkık gırtlak kemiᅇi aᅇaᅇı yukarı kımıldıyor*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 80).
korkoᅇyt- (коркойт-) *ett.* **korkoᅇy-**
korkoᅇytuu (коркойтуу) *mast.*
korkoᅇyt-
korkoᅇyuu (коркойуу) *mast.* **korkoᅇy-**

korkulda- (коркулда-) *bk.* **kork-kork et-**. “*Tepᅇi kötöᅇgön bir kempir krultsogo çıᅇıp catırkabay korkuldagan çoçkolordu çakırıp turuptur / Elinde legen taşıyan bir yaşlı kadın dama çıkararak korkmadan homurdayan domuzları çağırıyormuş*” (Puᅇkin, CAT. 2013, 8: 163).
korkuldak (коркулдак) Homurdanan.
korkuldaᅇ- (коркулдаᅇ-) *iᅇt.*
korkulda-
korkuldaᅇuu (коркулдаᅇуу) *mast.*
korkuldaᅇ-
korkuldat- (коркулдат-) *ett.*
korkulda-
korkuldo (коркулдоо) *mast.*
korkulda-
korkura- (коркура-) Horlamak, horuldamak. “*Biröö korkuratıp koᅇuruk tartıp catat / Biri horuldayarak uyuyor*” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 209).
korkurak (коркурак) Horultu.
korkurat- (коркурат-) *ett.* **korkura-**
korkuratuu (коркуратуу) *mast.*
korkurat-
korkuroo (коркуроо) *mast.* **korkura-**
korogoy (корогой) Uzun ve zayıf olan.
korok et- (корок эт-) Aniden ortaya çıkmak.
korokto- (корокто-) Birdenbire belirgin şekilde görünmek, ortaya çıkmak, sallanmak, sivilmek. “*Camᅇir kılıp, caa tartıp // Cabıldı Kitay koroktop / Yaᅇmur gibi ok yaᅇdırarak // Çinliler belirgin bir şekilde yayıldı*” (BE. 2010: 470).
koroktoo (короктоо) *mast.* **korokto-**
koroktot- (короктот-) *ett.* **korokto-**
koroktotuu (короктотуу) *mast.*
koroktot-
korok et- (корок эт-) *bk.* **korok et-**
korokdo- (корокдо-) *bk.* **korokto-**
korokdoo (корокдоо) *mast.* **korokdo-**

koronđot- (корондот-) ett. koronđo-.
koronđotuu (корондотуу) mast.
koronđot-.

koroy- (корой-) Belirgin bir şekilde görünmek, sivrilmek, ortaya çıkmak. “*Bolotton kılğan çokmorun // Koroytup öödö aştagan / Polattan yapmış tokmağını // Belirgin şekilde yüksek tutarak sap takan*” (BE. 2010: 416).

koroyt- (коройт-) ett. koroy-.

koroytuu (коройтуу) mast. koroyt-.

koroyuu (коруюу) mast. koroy-.

kors (корс) 1. Çat, bir şey kırılınca çıkan ses. **2.** Sert, kaba. “*Baldarga casagan mamilesi ayabay kors / Çocuklara olan davranışları çok sert*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 41).

kors et- (корс эт-) 1. Çat diye kırılmak “*Bolottun uçu kors etip // Baatırın belinde sınıp kalganı / Polatın ucu çat diye // Bahadırın belinde kırılıverdi*” (BE. 2010: 1719). **2.** Kaba konuşmak. “*Sırtın carığın küygüzüp kors etti. -Bu kim? / Dışarısının ışığını açarak kabaca sordu. Kim O?*” (Egen, CAT. 2012, 9: 62).

kors-kors et- (корс-корс эт-) 1. Kaba saba konuşmak, davranmak “*... kors-kors etip korsulday turgan bolso, alardın kaarına kalışat / ... kaba saba konuşacak olurlarsa onların öfkesiyle baş edemezler*” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 21). **2.** Gülmek. “*Argasızdan kors-kors küldü / Çaresizlikten kıkır kıkır güldü*” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 58).

korsoñdo- (корсондо-) Böbürlenerek kaba davranmak. “*Karaçı uuldarıñdı // Koluna biylik tiyse // Korsoñdop öz eline manap bolgon / Bak oğullarına // Güç değdiği an eline // Kendi halkına kaba davranıp yönetici olan*” (Düyşeev, CAT. 2011, 4: 107).

korsoñdoo (корсондоо) mast.

korsoñdo-.

korsoñdot- (корсондот-) ett.

korsoñdo-.

korsoñdotuu (корсондотуу) mast.

korsoñdot-.

korsoy- (корсой-) Böbürlenerek üstünlük taslamak. “*Ar bir koroonun dubalın uratkandan kiyin çoñ işke caragansıp korsoygon ayıl çoñdoru üy eelerine kıkırıp koyuşat / Her avlunun duvarlarını yıktırdıktan sonra büyük iş yapmış gibi böbürlenene köy büyükleri ev sahiplerine sesleniyordu*” (Şaydullayeva, CAT. 2012, 11: 30).

korsoyt- (корсойт-) ett. korsoy-.

korsoytuu (корсойтуу) mast. korsoyt-.

korsoyuu (корсоюу) mast. korsoy-.

korsulda- (корсулда-) Kaba konuşmak. “*Koluñdu berip koştoy cür // korsuldabay coldoşko / Elini uzatıp, yanında ol // Kaba davranma yoldaşına*” (Şükürbekov, CAT. 2012, 8: 174).

korsuldak (корулдак) Kaba biri.

korsuldat- (корсулдат-) ett. korsulda-.

korsuldatuu (корсулдатуу) mast.

korsuldat-.

korsuldao (корсулдоо) mast.

korsulda-.

kort (корт) Kort.

kort et- (корт эт-) Çabucak kırılıvermek.

kortoñdo- (кортондо-) Kısa, küçük insan hareket etmek.

kortoñdoo (кортондоо) mast.

kortoñdo-.

kortoñdot- (кортондот-) ett.

kortoñdo-.

kortoñdotuu (кортондотуу) mast.

kortoñdot-.

kortoñ-kortoñ (кортон-кортон) Küçük, kısa insanın hareketi için kullanılır.

kortoŋ kortoŋ et- (кортон-кортон эт-) *bk.* kortoŋdo-.

kortoy- (кортой-) Kısa olmak.

kortoyt- (кортойт-) *ett.* kortoy-.

kortoytuu (кортойтуу) *mast.* kortoyt-kortoyuu (кортоюу) *mast.* kortoy-.

korulda- (корулда-) 1. Horlamak, horultu sesi çıkarmak. “*Karıgan teke birildayt, koruldayt oygonboy / Yaşlı keçi horluyor uyanmıyor*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 27). 2. Kalın, hırıltılı ses çıkarmak.. “*Koruldagan coon cagımsız ünü / Hırıltılı kalın hoş olmayan sesi*” (Şaydullayeva, CAT. 2013, 8: 29).

koruldan- (корулдан-) *dnş.* korulda-koruldannu (корулдануу) *mast.* koruldan-.

koruldat- (корулдат-) *ett.* korulda-koruldatuu (корулдатуу) *mast.* koruldat-.

koruldoo (корулдоо) *mast.* korulda-

koşkur- (кошкур-) At ürkerek hırıltılı ses çıkarmak, aksırmak. “*Attar koşkurup ürküp bizdi közdöy bet aldı / Atlar ürkünce hırıltılı ses çıkararak bize doğru koşmaya başladılar*” (İmanalaiyev, CAT. 2011, 12: 195).

koşkurt- (кошкүрт-) *ett.* koşkur-.

koşkurtuu (кошкүртуу) *mast.* koşkurt-.

koşkuruk (кошкүрук) Atın ürküğü zaman çıkarttığı hırıltılı ses. “*Eptep ubagında cetip alsam eken dep şaşkan kelin art caktan attın koşkurugu, basıgı ugulganda içinen siyünö da tüştü / Bir şekilde zamanında varsam iyidi diye acele eden gelin, arka taraftan gelen atın hırıltılı sesini ve yürüyüşünü duyunca içten içe sevindi*” (kadırova, CAT. 2011, 2: 50).

koşkuruu (кошкүруу) *mast.* koşkur-.

kotolo- (котоло-) Yığılmak, toplanmak. “*Sepildegi kalktın baarı*

kotolop oşol cerde eken / Kaledeki halkın hepsi yığılarak orada toplanmışlar” (Puşkin, CAT. 2013, 9: 126).

kotoloo (котолоо) *mast.* kotolo-.

kotolot- (котолот-) *ett.* kotolo-.

kotolotuu (котолотуу) *mast.* kotolot-.

kotura- (котура-) 1. Gürlemek, küvvetli bir biçimde varlığını göstermek. 2. Kurumuş bir şeyden çıkan ses.

koturat- (котурат-) *ett.* kotura-.

koturatuu (котуратуу) *mast.* koturat-koturoo (котуроо) *mast.* kotura-.

koykokto- (койкокто-) Başını dik tutarak yürümek, cilve yapmak, kendi göstermek, hareketli olmak. “*Kudalardın ortosun bölüp koykoktop koroz öttü / Dünürlerin arasından geçen horoz başını dik tutarak yürüdü*” (Karayev, CAT. 2011, 4: 138).

koykoktoo (койкоктоо) *mast.*

koykokto-.

koykaktot- (койкактот-) *ett.*

koykokto-.

koykaktotuu (койкактотуу) *mast.*

koykaktot-.

koykolokto- (койколокто-) *bk.*

koykokto-. “*Koykoloktop basat kazdar / Başını dik tutarak yürürler kazlar*” (Riskulov, CAT. 2012, 9: 4).

koykoloktoo (койколоктоо) *mast.*

koykolokto-.

koykoloktot- (койколоктот-) *ett.*

koykolokto-.

koykoloktotuu (койколоктотуу) *mast.* koykoloktot-.

koykoloŋdo- (койколондо-) *bk.*

koykokto-.

koykoloŋdoo (койколондоо) *mast.*

koykoloŋdo-.

koykoloŋdot- (койколондот-) *ett.*

koykoloŋdo-.

koykoloᅇdotuu (койколондотуу) *mast.* **koykoloᅇdot-**.

koykoᅇdo- (койкоᅇдо-) *bk.* **koykokto-** “*Cıyırma beᅇke tolup tolboy tüşürdü // kolundagı koykoᅇdogon kalamın / Yirmi beᅇe girmeden düşürdü // elindeki hareketli kalemi*” (Rıskul, CAT. 2013, 5: 167).

koykoᅇdoo (койкоᅇдоо) *mast.*

koykoᅇdo-.

koykoᅇdot- (койкоᅇдот-) *ett.*

koykoᅇdo-.

koykoᅇdotuu (койкоᅇдотуу) *mast.*

koykoᅇdot-.

koykoy- (койкой-) İnce, zarif, güzel görünmek. “*Koykoyo kiyiniᅇip, mektepti bütüp, tuᅇ-tuᅇka okuuga ketip catkan klasᅇtaᅇtarım / Güzel ve zarif giyinerek, okulu bitirip farklı farklı yerlere okumaya giden sınıf arkadaşlarım*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 39).

koykoyt- (койкойт-) *ett.* **koykoy-**.

koykoytuu (койкойтуу) *mast.* **koykoy-**.

koykoyuu (койкойуу) *mast.* **koykoy-**

koyᅇokto- (койᅇокто-) Kırıtmaq.

koyᅇoktoo (койᅇоктоо) *mast.*

koyᅇokto-.

koyᅇoktot- (койᅇоктот-) *ett.*

koyᅇokto-.

koyᅇoktotuu (койᅇоктотуу) *mast.*

koyᅇoktot-.

koyᅇolokto- (койᅇолокто-) *bk.*

koyᅇokto-.

koyᅇoloktoo (койᅇолоктоо) *mast.*

koyᅇolokto-.

koyᅇoloktot- (койᅇолоктот-) *ett.*

koyᅇolokto-.

koyᅇoloktotuu (койᅇолоктотуу)

mast. **koyᅇoloktot-**.

koyᅇoloᅇdo- (койᅇолоᅇдо-) *bk.*

koyᅇokto-.

koyᅇoloᅇdoo (койᅇолоᅇдоо) *mast.*

koyᅇoloᅇdo-.

koyᅇoloᅇdot- (койᅇолоᅇдот-) *ett.*

koyᅇoloᅇdo-.

koyᅇoloᅇdotuu (койᅇолоᅇдотуу)

mast. **koyᅇoloᅇdot-**.

koyᅇoᅇdo- (койᅇоᅇдо-) *bk.* **koyᅇokto-**

koyᅇoᅇdoo (койᅇоᅇдоо) *mast.*

koyᅇoᅇdo-.

koyᅇoᅇdot- (койᅇоᅇдот-) *ett.*

koyᅇoᅇdo-.

koyᅇoᅇdotuu (койᅇоᅇдотуу) *mast.*

koyᅇoᅇdot-.

koytoloᅇdo- (койтолоᅇдо-) *bk.*

koytoloᅇdo-.

koytoloᅇdoo (койтолоᅇдоо) *mast.*

koytoloᅇdo-.

koytoloᅇdot- (койтолоᅇдот-) *ett.*

koytoloᅇdo-.

koytoloᅇdotuu (койтолоᅇдотуу)

mast. **koytoloᅇdot-**.

koytoᅇdo- (койтоᅇдо-) Kısa boylu ve küçük biri hareket etmek.

koytoᅇdoo (койтоᅇдоо) *mast.*

koytoᅇdo-.

koytoᅇdot- (койтоᅇдот-) *ett.*

koytoᅇdo-.

kotoᅇdotuu (койтоᅇдотуу) *mast.*

koytoᅇdot-.

koytoy- (койтой-) Küçük görünmek.

“... *munabu, koytoygon, kupᅇuᅇdagan, çukçuᅇdagan kuytu abıᅇka enemdi emele koldon cetelep ketçüdüy ... / ... bu kısa boylu, sinsi sinsi hareket eden ikiyüzlü yaşlı adam ᅇimdiden anamı alıp gidecek gibi*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 13).

koytoy- (койтойт-) *ett.* **koytoy-**

koytoytuu (койтойтуу) *mast.* **koytoy-**

koytoyuu (койтойуу) *mast.* **koytoy-**

kölbögöy (көлбөгөй) Büyük, geniş.

kölböktö- (көлбөктө-) Giysi büyük gelmek, bol, geniş olmak.

kölböktöo (көлбөктөө) *mast.*
kölböktö-
kölböktöt- (көлбөктөт-) *ett.*
kölböktö-
kölböktötüü (көлбөктөтүү) *mast.*
kölböktöt-
kölböñdö- (көлбөңдө-) *bk.* **kölböktö-**
 “Köynögünüz ötö ele kölböñdöp kalat go balaga / Gömleğiniz çocuğa çok büyük olur sanırım” (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 155).
kölböñdöt- (көлбөңдөт-) *ett.*
kölböñdö-
kölböñdötüü (көлбөңдөтүү) *mast.*
kölböñdöt-
kölböñdöö (көлбөңдөө) *mast.*
kölböñdö-
kölç-kölç (көлч-көлч) Cılık cılık gibi ayakkabıya su kaçınca çıkan ses.
kölçöñdö- (көлчөңдө-) Büyük, kocaman görünmek.
kölçöñdöö (көлчөңдөө) *mast.*
kölçöñdö-
kölçöñdöt- (көлчөңдөт-) *ett.*
kölçöñdö-
kölçöñdötüü (көлчөңдөтүү) *mast.*
kölçöñdöt-
kölçöy- (көлчөй-) Büyük, kocaman görünmek.
kölçöyt- (көлчөйт-) *ett.* **kölçöy-**
kölçöytüü (көлчөйтүү) *mast.* **kölçöyt-**
kölçöyüü (көлчөйүү) *mast.* **kölçöy-**
kölçüldö- (көлчүлдө-) Sırlı sıklam olmak, ıslanmak.
kölçüldöö (көлчүлдөө) *mast.*
kölçüldö-
kölçüldöt- (көлчүлдөт-) *ett.* **kölçüldö-**
kölçüldötüü (көлчүлдөтүү) *mast.*
kölçüldöt-
kölköy- (көлкөй-) 1. Giysi geniş bol olmak. 2. Hantal insan yada hayvan hareket etmek.
kölköyt- (көлкөйт-) *ett.* **kölköy-**

kölköytüü (көлкөйтүү) *mast.* **kölköyt-**
kölköyüü (көлкөйүү) *mast.* **kölköy-**
kölküldö- (көлкүлдө-) 1. Yumuşamak, eriyip yumuşak hale gelmek. “Büt aalamdı sel algansıp, kölküldöp barattı / Her tarafı sel basmış gibi bingil bingil gidiyordu” (Aytımbet, CAT: 2011, 9: 93). 2. Büyük gelmek, geniş olmak.
kölküldök (көлкүлдөк) 1. Bingil bingil. 2. Büyük, geniş.
kölküldöö (көлкүлдөө) *mast.*
kölküldö-
kölküldöt- (көлкүлдөт-) *ett.*
kölküldö-
kölküldötüü (көлкүлдөтүү) *mast.*
kölküldöt-
kölöktö- (көлөктө-) Büyük ve biçimsiz görünmek.
kölöktöö (көлөктөө) *mast.* **kölöktö-**
kölöktöt- (көлөктөт-) *ett.* **kölöktö-**
kölöktötüü (көлөктөтүү) *mast.*
kölöktöt-
kölöy- (көлөй-) Kocaman, iri gözükme.
kölöyt- (көлөйт-) *ett.* **kölöy-**
kölöytüü (көлөйтүү) *mast.* **kölöyt-**
kölöyüü (көлөйүү) *mast.* **kölöy-**
kölpöktö- (көлпөктө-) Geniş, bol giysili biri hantalca hareket etmek.
kölpöktöö (көлпөктөө) *mast.*
kölpöktö-
kölpöktöt- (көлпөктөт-) *ett.*
kölpöktö-
kölpöktötüü (көлпөктөтүү) *mast.*
kölpöktöt-
kölpöñdö- (көлпөңдө-) *bk.* **kölpöktö-**
kölpöñdöö (көлпөңдөө) *mast.*
kölpöñdö-
kölpöñdöt- (көлпөңдөт-) *ett.*
kölpöñdö-
kölpöñdötüü (көлпөңдөтүү) *mast.*
kölpöñdöt-

költögöy (көлтөгөй) Hantal, kaba, biçimsiz.

költök (көлтөк) İşi, davranışları kaba ve yavaş olan kimse.

költöktö- (көлтөктө-) Kaba hareket etmek.

költöktöö (көлтөктөө) *mast.* **költöktö-**

költöktöt- (көлтөктөт-) *ett.* **költöktö-**

költöktötüü (көлтөктөтүү) *mast.*

költöktöt-

költöñdö- (көлтөңдө-) *bk.* **költöktö-**

költöñdöö (көлтөңдөө) *mast.*

költöñdö-

költöñdöt- (көлтөңдөт-) *ett.*

költöñdöt-

költöñdötüü (көлтөңдөтүү) *mast.*

költöñdöt-

költöy- (көлтөй-) Biçimsiz ve kaba gözükme. “... *költöygön bötölkö ... / ... biçimsiz şişe ...*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 49).

költöyt- (көлтөйт-) *ett.* **költöy-**

költöytüü (көлтөйтүү) *mast.* **költöyt-**

költöyüü (көлтөйүү) *mast.* **költöy-**

köyröñ (көйрөң) Havalı, övünmeyi seven.

köyröñdön- (көйрөңдөн-) Övünmek, kendini beğenmek. “... *egemendüülükttü uşul alıp bergensip, köyröñdöngön nemenin nomura da köyröñ, 31-08-91 emespi, egemendüülükttün künü emespi ... / ... eğemenliği kendisi almış gibi övünen şeyin numarası da havalıydı 31-08-91 idi, eğemenliği aldığımız gün idi*” (Çerik, CAT. 2012, 3: 9).

köyröñdönt- (көйрөңдөнт-) *ett.*

köyröñdön-

köyröñdöntüü (көйрөңдөнтүү) *mast.*

köyröñdönt-

köyröñdönüü (көйрөңдөнүү) *mast.*

köyröñdön-

kucu-kucu (кужу-кужу) Bir kaç kişinin çıkardığı gürültülü ses.

kucu-kucu et- (кужу-кужу эт-) *bk.* **kuculda-**

kuculda- (кужулда-) Gürültülü ses çıkarmak, bir çok kişinin aynı anda konuşması, kavga etmesi yada tartışması. “... *baldar kolu menen beri caktı körsötüp kuculdaşıp turat / ... çocuklar eli ile bu tarafı göstererek hepsi birden konuşuyorlardı*” (TK. 1990 :62). 2. Ötmek. “... *tereklerde çımçiktar başalaman ızı-çuu kötörüp, tüşünüksüz tilde “çirk-çirk” kuculdaşat / ... selvi ağaçlarının etrafında serçegiller gürültü kopartarak uçup, anlaşılmaz dilde “cik cik” ötüyorlardı*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 183).

kuculdaş- (кужулдаш-) *işt.* **kuculda-**

kuculdaşuu (кужулдашуу) *mast.*

kuculdaş-

kuculdat- (кужулдат-) *ett.* **kuculda-**

kuculdatuu (кужулдатуу) *mast.* **kuculdat-**

kuculdoo (кужулдоо) *mast.* **kuculda-**

kucura- (кужура-) Serçegiller ötmek.

“*Koktudagı düpüygön cangaktar menen baka terектерде çımçiktar ızı-çuu tüşüp kucurayt / Vadideki kocaman ceviz ağaçları ile selvi ağaçlarında serçegiller gürültü yaparak öterler*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 42).

kucuraş- (кужураш-) *işt.* **kucura-**

kucuraşuu (кужурашуу) *mast.*

kucuraş-

kucurat- (кужурат-) *ett.* **kucura-**

kucuratuu (кужуратуу) *mast.*

kucurat-

kucuroo (кужуроо) *mast.* **kucura-**

kucur-kucur (кужур-кужур) Kuş sesi, ötmek. “*Asmandan kün carkın tiyip, oy-toonun çaşıl körkün cadıratıp, kuştardın baarın kucur-kucur sayratıp turganın ele / Gökyüzünde güneş parlayarak etrafın yeşil güzelliğini*

ortaya çıkarıp, kuşların huzurluca ötmesini sağlıyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 43).

kuduŋda- (кудуңда-) Çok sevinmek. “*Men ımırkay küçüktü kökürögümö baladay kötörüp, küçüktüü bolgonuma kuduŋdap süyünüp kelatkanmın / Ben yeni doğmuş eniği bebek gibi göğüsümde taşıyıp, köpekli olduğum içi sevinerek geliyordum*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 5).

kuduŋdaş- (кудуңдаш-) *işt.* **kuduŋda-kuduŋdaşuu** (кудуңдашуу) *mast.* **kuduŋdaş-**.

kuduŋdat- (кудуңдат-) *ett.* **kuduŋda-kuduŋdatuu** (кудуңдатуу) *mast.* **kuduŋdat-**.

kuduŋdoo (кудуңдоо) *mast.* **kuduŋda-kuk** (кук) Gak, kuzgun sesi.

kukulda- (кукулда-) “Guk guk” diye ses çıkarmak.

kukuldaş- (кукулдаш-) *işt.* **kukulda-kukuldaşuu** (кукулдашуу) *mast.* **kukuldaş-**.

kukuldat- (кукулдат-) *ett.* **kukulda-kukuldatuu** (кукулдатуу) *mast.* **kukuldat-**.

kukuldoo (кукулдоо) *mast.* **kukuldo-**.

kukulukta- (кукулукта-) *bk.*

kukulda-.

kukuluktat- (кукулуктат-) *ett.*

kukulukta-.

kulcuguy (кулжугуй) Tık naz, tıkız.

kulcukta- (кулжукта-) *bk.* **kulcuŋda-**.

kulcuktat- (кулжуктат-) *ett.*

kulcukta-.

kulcuktatuu (кулжуктатуу) *mast.*

kulcuktat-.

kulcuktoo (кулжуктоо) *mast.*

kulcukta-.

kulcuŋda- (кулжуңда-) Burun kıvırmak. “*Kulcuŋdagan kandarın // kurmandıkka çalıp kel / Burun kıvıran hanlarını // Öldürüp öyle gel*” (BE. 2010: 350).

kulcuŋdaş- (кулжуңдаш-) 1. *işt.*

kulcuŋda- 2. Kavga etmek, birbirine girmek, tartışmak. “*Kuturup turgan el okşoyt // Kulcuŋdaşıp körölü / O halk kendi kaşındı // Kavgaya girelim bakalım*” (BE. 2010: 663).

kulcuŋdaşuu (кулжуңдашуу) *mast.*

kulcuŋdaş-.

kulcuŋdat- (кулжуңдат-) *ett.*

kulcuŋda-.

kulcuŋdatuu (кулжуңдатуу) *mast.*

kulcuŋdat-.

kulcuŋdoo (кулжуңдоо) *mast.*

kulcuŋda-.

kulcuŋ-kulcuŋ et- (кулжуң-кулжун эт-) Burun kıvırmak.

kulcuuy- (кулжуй-) Tık naz, tıkız olmak.

“*Boroonduluktar da anı unçuguşpay kulcuuyup ugup oturuştı / Boroondulular da onu ses çıkarmadan tık naz bir şekilde oturarak dillediler*” (CA4. 2008: 30).

kulcuuyt- (кулжуйт-) *ett.* **kulcuuy-**.

kulcuuytuu (кулжуйтуу) *mast.*

kulcuuyt-.

kulcuuyuu (кулжуюу) *mast.* **kulcuuy-**.

kuldura- (кулдура-) Guruldamak.

“*Açkalığı esine tüşüp, kursağı ulam kuldurayt / Açlığını hatırlatarak karnı tekrar tekrar gurulduyor*” (Kenen. CAT. 2012, 9: 71).

kuldurat- (кулдурат-) *ett.* **kuldura-**.

kulduratuu (кулдуратуу) *mast.*

kuldurat-.

kuldur-kuldur (кулдур-кулдур) 1.

Kuruyan nesnelere çıkarttığı ses. 2.

Lıkır lıkır, sıvıların çalkalama veya bir kaptan akarken çıkarttığı ses.

kulduroo (кулдурoo) *mast.* **kuldura-**

kuldurt (кулдурт) *bk.* **kuldur-kuldur.**

kuldurtta- (кулдуртта-) *bk.* **kuldura-**

kuldurttat- (кулдурттат-) *ett.*

kuldurtta-

kuldurttatuu (кулдурттатуу) *mast.*

kuldurttat-

kuldurttoo (кулдурттоо) *mast.*

kuldurtta-

kulduy- (кулдуй-) 1. Hareketsiz kalmak. 2. Kurumak, sertleşmek.

kulduyt- (кулдуйт-) *ett.* **kulduy-**

kulduyuu (кулдуйтуу) *mast.*

kulduyt-

kulduyuu (кулдуюу) *mast.* **kulduy-**

kulk (кулк) Guluk guluk, sıvı bir şeyi yutarken çıkan ses.

kulk et- (кулк эт-) Guluk diye se çıkmak. “... *kulk ettirip cutup alat / guluk diye yutar*” (Toktomuşev, CAT.2012, 5: 213).

kulkulda- (кулкулда-) 1. Guluk guluk diye ses çıkartarak içmek. “... *bir mertebe kulturedata cutup, üstünkü erdine kongon ak köbüktü sürtünö, uurtun kimtidi / ... uzun zaman guluk guluk diye yutarak üst dudaklarında kalmış olan köpükleri silip ağzını kapattı*” (Çerik, CAT. 2012, 3: 6). 2. Kuğu ses çıkartmak. 3. Açgözlülük etmek.

kulkuldak (кулкулдак) Açgözlü, gözü doymaz.

kulkuldat- (кулкулдат-) *ett.*

kulkulda-

kulkuldatuu (кулкулдатуу) *mast.*

kulkuldat-

kulkuldoo (кулкулдоо) *mast.*

kulkulda-

kult (култ) Hemen, aniden, birdenbire.

kult et- (култ эт-) Aniden ortaya çıkmak, veya kaybolmak. “*Anğıça taş bakanın moyunu kult etip kirip ketpespi / O sırada kaplumbağanın boynu aniden içeri çekildi*” (Beki, CAT. 2011, 12: 68).

kultulda- (култулда-) 1. Yerinde durmamak, sürekli hareketli olmak. 2. İkiyüzlülük etmek.

kultuldak (култулдак) 1. Kırır kırır, çok hareketli. 2. İkiyüzlü.

kultuldat- (култулдат-) *ett.* **kultulda-**

kultuldatuu (култулдатуу) *mast.*

kultuldat-

kultuldoo (култулдоо) *mast.*

kultulda-

kultuñda- (култуңда-) Sevinmek. “... *katkırıgı taş carıp, özdörünçö kultuñdap, özdörünçö maaşır / ... kahkaha atarak, mutlu ve rahatlar*” (Mambet, CAT. 2011, 12: 28).

kultuñdat- (култуңдат-) *ett.*

kultuñda-

kultuñdatuu (култуңдатуу) *mast.*

kultuñdat-

kultuñdoo (култуңдоо) *mast.*

kultuñda-

kultuñ-kultuñ et- (култуң-култуң эт-) Sevinçten havalalar uçmak.

kultuy- (култуй-) Ser verip sır vermemek. “*Karıganda bala cıtın isköögö kumar çal neberesin kultuytup tonuna kimty basıp, coldu kata alaksitat / Yaşlanınca çocuk kokusuna hasret kalan yaşlı adam torununu montunun içine alıp, yol boyunca oyalıyor*” (Mambet, CAT. 2011, 12: 34).

kultuyt- (култуйт-) *ett.* **kultuy-**

kultuytuu (култуйтуу) *mast.* **kultuyt-**

kultuyuu (култуюу) *mast.* **kultuy-**

kumpuñda- (кумпуңда-) Sevinmek, içten içe mutlu olmak.

kumpuñdat- (кумпундат-) *ett.*
kumpuñda-
kumpuñdatuu (кумпундатуу) *mast.*
kumpuñdat-
kumpuñdoo (кумпундоо) *mast.*
kumpuñda-
kurşuñda- (купшунда-) Sinsi sinsi hareket etmek, kurnazlaşmak, uyanıklık etmek. “... *kalgan almaların cakşı baaga ötkörüp dagı bir marıp alayın dep kurşuñdap kaldı* /... kalan elmaları iyi fiyata satıp biraz daha rahatlıyım diye uyanıklık ederek hareket etmeye başladı” (Karim. CAT. 2013, 2: 4).
kurşuñdat- (купшундат-) *ett.*
kurşuñda-
kurşuñdatuu (купшундатуу) *mast.*
kurşuñdat-
kurşuñdoo (купшундоо) *mast.*
kurşuñda-
kurşuy- (купшуй-) Suratsız ve perişan görünmek.
kurşuyt- (купшуйт-) *ett.* **kurşuy-**
kurşuytuu (купшуйтуу) *mast.*
kurşuyt-
kurşuyuu (купшуюу) *mast.* **kurşuy-**
kurcuu- (куржуй-) Tık naz görünmek, dik olmak. “... *cem añdıgan suu bürküttöy kurcuyp kayıktın sorusunda oturup kelet* / ... yemini gözetleyen kartal gibi dikilerek kayığın kenarında oturuyordu” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 25)
kurcuut- (куржуйт-) *ett.* **kurcuu-**
kurcuutuu (куржуйтуу) *mast.*
kurcuut-
kurcuuuu (куржуюу) *mast.* **kurcuu-**
kurç (курч) 1. Keskin, çok kesici. 2. Cesur, yiğit, çevik, atik.
kurkulda- (куркулда-) 1. Gurk etmek, kuğu, kuzgun gibi kuşlar gurb gurb diye ses çıkarmak. “*kargalarday karkıldeşip, kuzgundarday kurkuldeşip* / karga gibi

gaklayarak, kuzgun gibi gurklayarak” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 13). 2. Sıvı bir şeyi durmadan içmek. “... *stoldun üstündögü bötölkönü ala koyup oozunan kurkuldatıp içip girdi* / ... masanın üstündeki şişeyi alıp ağzına dikerek içiverdi” (Kenen, CAT. 2012, 9: 68).

kurkuldaş- (куркулдаш-) *işt.*
kurkulda-
kurkuldaşuu (куркулдашуу) *mast.*
kurkuldaş-
kurkuldat- (куркулдат-) *ett.*
kurkulda-
kurkuldatuu (куркулдатуу) *mast.*
kurkuldat-
kurkuldoo (куркулдоо) *mast.*
kurkulda-
kur-kur (кур-кур) Gurultu.
kur-kur et- (кур-кур эт-) Karından gurultulu ses çıkarmak.
kurkura- (куркура-) 1. Haşırdamak, kalın ve boğuk ses çıkmak. 2. Karga, saksagan gibi kuşlar kur kur ses çıkarmak. 3. Su, gür ses çıkararak akmak, gürlmek. “*Kurkurap girgen dayraga, kulunu akkan beege okşop* / Gürleyip taşan deryaya kulun düşen kısrağ gibi” (Mambetaliev, CAT. 2010,12: 201)
kurkurak (куркурак) 1. Haşırtı. 2. Gürültü. 3. Gurultu.
kurkurat- (куркурат-) *ett.* **kurkura-**
kurkuratuu (куркуратуу) *mast.*
kurkurat-
kurkuroo (куркуроо) *mast.* **kurkura-**
kurkuy- (куркуй-) Zayıf, ince, uzun görünmek. “*Ortorookto moynun sozup kurkuygan kurstaşı turgan* ... / Ortada boynunu uzatarak zayıf, ince sınıf arkadaşı duruyordu” (Çerik, CAT. 2012, 3: 26).
kurkuyt- (куркуйт-) *ett.* **kurkuy-**

kurkuytuu (куркуйтуу) *mast.*
kurkuyt-

kurkuyuu (куркуюу) *mast.* **kurkuy-**

kurulda- (курулда-) Karından gürlütülü ses çıkmak. “*Kursak kuruldap atat, ugulup atabi? / karnım gurluyor, duyuluyor mu?*” (Karıkeev, CAT. 2012, 4: 218).

kuruldat- (курулдат-) *ett.* **kurulda-**

kuruldatuu (курулдатуу) *ett.* **kuruldat-**

kuruldoo (курулдоо) *mast.* **kurulda-**

kuudur (куудур) Güldür güldür etmek, ses çıkartan giysilerin sesi.

kuudura- (куудура-) Kurumuş şey güldür güldür ses çıkartmak. “... *eşegine kuuduragan terilerin üyö tartıp alıpcoo ketet da kayra eşeginin conuna konup mas kaytat / eşegine güldür güldür kurumuş derileri yükleyip sağlam gider, tekrar eşeginin üstüne binerek sarhoş dönerdi*” (Cigitov, CAT. 2011: 3).

kuudurat- (куудурат-) *ett.* **kuudura-**

kuuduratuu (куудуратуу) *mast.*
kuudurat-

kuudur-kuudur et- (куудур куудур эт-) Kurumuş şeyin güldür güldür ses çıkartmak.

kuuduroo (куудуроо) *mast.* **kuudura-**

kuulda- (куулда-) Gürlemek, gür ve kalın ses çıkartmak, esip gürlemek.

kuuldat- (куулдат-) *ett.* **kuulda-**

kuuldatuu (куулдатуу) *mast.*
kuuldat-

kuuldoo (куулдоо) *mast.* **kuulda-**

kuytuluŋda- (куйтулуңда-) *bk.*
kuytuŋda-

kuytuluŋdat- (куйтулуңдат-) *ett.*
kuytuluŋda-

kuytuluŋdatuu (куйтулуңдатуу) *mast.*
kuytuluŋdat-

kuytuluŋdoo (куйтулуңдоо) *mast.*
kuytuluŋda-

kuytuŋ-kuytuŋ et- (куйтуң-куйтуң эт-) *bk.* **kuytuŋda-**

kuytuŋda- (куйтуңда-) 1. Ufak adımlarla hareket etmek. 2. İkiyüzlülük etmek.

kuytuŋdat- (куйтуңдат-) *ett.*
kuytuŋda-

kuytuŋdatuu (куйтуңдатуу) *mast.*
kuytuŋdat-

kuytuŋdoo (куйтуңдоо) *mast.*
kuytuŋda-

kuytuy- (куйтуй-) 1. Küçük gözükmek. 2. Darılmak, bozulmak.

kuytuyt- (куйтуйт-) *ett.* **kuytuy-**

kuytuytuu (куйтуйтуу) *mast.* **kuytuy-**

kübüŋdö- (күбүңдө-) Fısıldamak, alçak sesle knuşmak.

kübüŋdöö (күбүңдөө) *mast.* **kübüŋdö-**

kübüŋdöt- (күбүңдөт-) *ett.* **kübüŋdö-**

kübüŋdötüü (күбүңдөтүү) *mast.*
kübüŋdöt-

kübür (күбүр) Lakırtı, mırıltı.
kübörö- (күбүрө-) Mırıldamak. “*Deŋizdi telmire tiktep, biröö menen süylöşüp catkanday öz aldıça kübüröyt / Denize gözlerini dikerek, birisiyle konuşuyormuş gibi kendince mırıldanır*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 17).

kübürön- (күбүрөн-) *dnş.* **kübürö-**. “... *özünçö kübürönüp çıgıp barattı / ... kendince mırıldanarak gidiyordu* (Usubaliyev, CAT. 2012, 5: 71).

kübürönt- (күбүрөнт-) *ett.* **kübürönt-**

kübüröntüü (күбүрөнтүү) *mast.*
kübürönt-

kübürönüü (күбүрөнүү) *mast.*
kübürön-

kübüröö (күбүрөө) *mast.* **kübürö-**

kübüröş- (күбүрөшүү) *işt.* **kübürö-**

kübüröşüü (күбүрөшүү) *mast.*
kübüröş-

kübüröt- (күбүрөт-) *ett. kübürö-.*
kübürötüü (күбүрөтүү) *mast.*
kübüröt-.
kübür-şıbır (күбүр-шыбыр) *bk.*
kübür. “Zalda kübür-şıbır köböyüp ketti / Salonda aralarında konuşmalar, sesler çoğaldı” (Rasputin, CAT. 2012, 4: 50)
kücüldö- (күжүлдө-) Sohbet kızıışmak. “Amerikanın Konstitusiyasına 200 cıldan aştı, demokratiyanın közürlörü bir fermerdin üyündö çogulup, kızara bürtüp kücüldöşüp oturup cazıp ketken boyunça eç kimdin çıpalağı iye elek / Amerikanın Anayasasının oluşumundan beri 2000 yılı geçti, ülkenin büyükleri bir çiftçinin evinde toplanıp tartışarak kızıışarak sohbet ede ede yazıp bıraktıklarından beri hiç kimsenin parmağı değmedi” (Kasıbekov, CAT. 2012, 4: 197).
kücüldöö (күжүлдөө) *mast. kücüldö-.*
kücüldöş- (күжүлдөш-) *işt. kücüldö-.*
kücüldöşüü (күжүлдөшүү) *mast.*
kücüldöş-.
kücüldöt- (күжүлдөт-) *ett. kücüldö-.*
kücüldötüü (күжүлдөтүү) *mast.*
kücüldöt-.
kücüñdö- (күжүндө-) Konuşmak, gizlice kimseye duyurmadan konuşmak, dedikodu yapmak. “Kanikuldan kaytıp kelgende ele kızdarıbiz kücüñdöşö baştaşçu bolçu / Tatilden gelir gelmez kızlarımız aralarında gizlice konuşmaya başlardı” (Ysubaliyev, CAT. 2012,10: 9).
kücüñdöö (күжүндөө) *mast. kücüñdö-.*
kücüröy- (күжүрөй-) *bk. küdüröy-.*
kücüröyüü (күжүрөйүү) *mast.*
kücüröy-.
küdüñdö- (күдүндөө) 1. Sevinmek. 2. Belli olmamak, anlaşılmamak. “... törtöñün kaysınısına toktoolorun

bilişpey, özdörünçö küdüñdöp catıştı / dördünün hangisini seçeceklerini bilemeyp aralarında anlaşamıyorlardı” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 182).
küdüñdöö (күдүндөө) *mast. küdüñdö-.*
küdüñdöt- (күдүндөт-) *ett. küdüñdö-.*
küdüñdötüü (күдүндөтүү) *mast.*
küdüñdöt-.
küdür (күдүр) Pürüzlü, engebeli.
küdüröñdö- (күдүрөңдө-) Sevincini, neşesini hareketle, sesle belli etmek.
küdüröñdöö (күдүрөңдөө) *mast.*
küdüröñdö-.
küdüröñdöt- (күдүрөңдөт-) *ett.*
küdüröñdö-.
küdüröñdötüü (күдүрөңдөтүү) *mast.*
küdüröñdöt-.
küdüröy- (күдүрөй-) 1. Pürüzlenmek. 2. Tümsekli, çıkıntılı.
küdüröyt- (күдүрөйт-) *ett. küdüröy-.*
küdüröytüü (күдүрөйтүү) *mast.*
küdüröyt-.
küdüröyüü (күдүрөйүү) *mast.*
küdüröy-.
kükük (күкүк) Guguk kuşu. “... *tarmal tokoydun caşılına caşınan kükük ... / ...* kıvrım ormanın yeşilliklerinde saklanan guguk kuşu” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 95).
küküktö- (күкүктө-) 1. Guguk kuşu ötmek. “... *sattan çıga kalgan küküktöy bolup küküktöp turgan ... / saatten çıkan gugu kuşu gibi gugukluyordu”* (Düyşeyev, CAT. 2011, 4: 101). 2. Akarsu çağlamak, coşmak. “*Kök irim suu taşatan taşka çamınıp, küküktöyt tim ele / mavi su taştan taşta zıplayıp çağlayarak akıyor”* (Çerik, CAT. 2012, 3: 33).
küküktöö (күкүктөө) *mast. küküktö-.*
külcüy- (күлжүй-) Büyük görünüşte olmak.
külcüyt- (күлжүйт-) *ett. külcüy-.*

külcüytüü (күлжүйтүү) *mast.*
külcüyt-

külcüyüü (күлжүйүү) *mast.* **külcüy-**

küldür-küldür (күлдүр-күлдүр)

Paldır küldür.

küldürlö- (күлдүрлө-) *bk.* **küldürö-**

küldürlöö (күлдүрлөө) *mast.*

küldürlö-

küldürö- (күлдүрөө) 1. Gürültü çıkarmak, paldır-küldür etmek. "... *nan salgan tuluptu küldörötö antarıp turup bir sındırım nan alıp çıktı / ...* ekmek konulan kapı paldır küldür karıştırarak bir dilim ekmek alıp dışarıya çıktı (Kazakov, CAT. 2011, 10: 32). 2. Gürlemek.

küldüröö (күлдүрөө) *mast.* **küldürö-**

küldüröt- (күлдүрөт-) *ett.* **küldürö-**

küldürötüü (күлдүрөтүү) *mast.*

küldüröt-

küldür-şaldır (күлдүр-шалдыр)

paldır küldür "*Şar akkan suu taştardı omkorup, küldür-şaldır ettirip agızuuda / Akarsu taşları paldır küldür akıtmakta*" (İmanaliyev, CAT. 2011, 12: 193).

küldürt-küldürt (күлдүрт-күлдүрт)

bk. **küldür-küldür**. "... *dayra kürküröp-şarkırap, tübünön taştar küldürt-küldürt togolonup, kaşattar suuga küp-küp kulap cattı / ...* derya coşa çağlaya şidettlenince dibindeki taşlar paldır küldür yuvarlanıp, dere kenarları yerinden oynayıp suya düşüyordu" (Cigitov, CAT. 2011, 6: 119).

kültüldö- (күлтүлдө-) *bk.* **kültüñdö-**

"*Özü da kültüldögön semiz neme bolçu / Kendisi şişman biri idi*" (Saspyev, CAT 2012, 9:182).

kültüldöö (күлтүлдөө) *mast.*

kültüldö-

kültüñdö- (күлтүндө-) Büyük ve şişman biri kaba saba hareket etmek.

kültüñdöö (күлтүндөө) *mast.*

kültüñdö-

kültüñdöt- (күлтүндөт-) *ett.*

kültüñdö-

kültüñdötüü (күлтүндөтүү) *mast.*

kültüñdöt-

kültüñ-kültüñ et- (күлтүң-күлтүң эт-) Büyük ve şişman biri kaba saba hareket etmek.

kültüy- (күлтүй-) Büyük, kocaman, biçimsiz görünüşte olmak. "*-Emese, taanışıp alalı,-dedi kültüygön semiz kişi / Öyleyse taanışalım, dedi kocaman şişman adam*" (Cariyev, CAT. 2011,7: 36).

kültüy- (күлтүйт-) *ett.* **kültüy-**

kültüyüü (күлтүйүү) *mast.* **kültüy-**

kültüyüü (күлтүйүү) *mast.* **kültüy-**

kümpüñdö- (күмпүндө-) 1.

Telaşlanmak. 2. Kızarak, küserek hareket etmek.

kümpüñdöö (күмпүндөө) *mast.*

kümpüñdö-

kümpüñdöt- (күмпүндөт-) *ett.*

kümpüñdö-

kümpüñdötüü (күмпүндөтүү) *mast.*

kümpüñdöt-

küñgür-küñgür (күңгүр-күңгүр)

Güm güm.

küñgür-küñgür et- (күңгүр-күңгүр эт-) Güm güm etmek.

küñgürlö- (күңгүрлө-) *bk.* **küñgürö-**

küñgürlöö (күңгүрлөө) *mast.*

küñgürlö-

küñgürö- (күңгүрө-) 1. Güm güm

etmek. 2. Homurdanmak. "*Anğıça sofer ozünçö küñgürönüp obon sozo baştadı / O sırada şöför homurdayarak şarkı söylemeye başladı*" (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 44).

küñgürön- (күңгүрөн-) *dnş.* **küñgürö-**

küñgürönüü (күңгүрөнүү) *mast.*

küñgürön-

küŋgüröö (күңгүрөө) mast. küŋgürö-.
küŋgüröt- (күңгүрөт-) ett. küŋgürö-.
küŋgürötüü (күңгүрөтүү) mast.
küŋgüröt-.

küŋk et- (күңк эт-) Açık konuşamamak. “... *meni uşunday ıŋgaysız abalda kaltırgan kudamdın naadandığına taarınğasıp küŋk ettim / ... beni uygunsuz duruma sokan dünürümün cahilliğine küser gibi açık konuşamayıp ırıldandım*” (Madılbay, CAT. 2011, 2: 92).

küŋk-mıŋk et- (күңк-мыңк эт-) Bir şeyler söylenmek, açık konuşamamak. “... *uyalğan kişiçe küŋk-mıŋk ettim / utanmış gibi açık konuşamadım*” (İsmaılova, CAT. 2012, 5: 58).

küŋkü-mıŋkı bol- (күңкү-мыңкы бол-) Anlaşamayıp bir şeyler konuşmak, tartışmak. “*Alar oşentip küŋkü-mıŋkı bolup turuşkanda köçödön at üstündö ulam bir cagına ırgala oop keletkan Taştan köründü / Onlar öylece tartışarak durduklarında sokakta atın üstündö bir sağa, bir sola sallana sallana gelen Taştan gözüktü*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 16).

küŋkül (күңкүл) Lakırtı, boş söz, laf.

küŋküldö- (күңкүлдө-) Mırıldamak. “*Kempirinin küŋküldöp bir nerse degenine köñül da burğan cok / Eşinin bir şeyler mırıldanmasını dikkate bile almadı*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 65)

küŋküldöö (күңкүлдөө) mast.
küŋküldö-.

küŋküldöt- (күңкүлдөт-) ett.

küŋküldö-

küŋküldötüü (күңкүлдөт-) ett.

küŋküldöt-

küp (күп) Pat, küt. “... *Başım aylanıp, kilemdin üstüne küp dey kulap tüştüm / Başım dönerek, kilimin üzerine pat diye düştüm*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 33).

küp et- (күп эт-) Pat, küt, patır kütür ses çıkarmak. “... *cigit conundagı dorbonu cerge küp ettire taştap koydu / ... yiğit sırtında taşıdığı torbayı yere pat diye bıraktı*” (Aytımbet, CAT. 2011,9: 88).

küp-küp (күп-күп) 1. Pat, küt, patır kütür. 2. Yüksek sesle konuşma.

küp-küp et- (күп-күп et-) 1. Pat, küt, patır kütür. 2. Yüksek sesle veya gürültülü konuşmak. “... *tikçiygen köz karaşında, küp-küp etip öküm söylögönündö çın ele şumduktay aybatçür bar ken / ... sert bakışında, yüksek sesli konuşmasında gerçekten inanılmaz heybet varmış*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 179).

kürö-kür (күпө-күп) bk. kürö-kürö.

kürö-kürö (күпө-күпө) 1. Tekrarlanan, pat, küt, patır kütür. 2. Tekrar tekrar yüksek sesle konuşmak.

kürşüy- (күпшүй-) Kalın giysi giyerek kocaman görünmek. “*Üstünön tonun takır tüşürböy kürşüyüp ... cürö berçü / Her zaman üstündeki montunu hiç çıkarmadan ... gezerdi*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 63).

kürşüyüt- (күпшүйт-) ett. kürşüy-.

kürşüyütüü (күпшүйтүү) mast.
kürşüyüt-.

kürşüyüü (күпшүйүү) mast. kürşüy-.
kürpüldö- (күпүлдө-) 1. Pat pat, patır patır, küt küt ses çıkmak. “... *koroonun oozundagı kömürdü içkeri cakka küpüldötüp ırgıta baştı / ... avlunun girişindeki kömürü içeriye doğru patır patır atmaya başladı*” (Aytımbet, CAT. 2011, 8: 23). 2. Yüksek sesle gürültülü konuşmak. “*Köpçülüktün köönü üçün, küpüldötüp aytabız / çoğunluğun istegiyle yüksek sesle söyleriz*” (Madılbay, CAT. 2011, 3: 164)

kürpüldöö (күпүлдөө) mast. kürpüldö-.

küpüldöt- (күпүлдөт-) *ett.* **küpüldö-**.
küpüldötüü (күпүлдөтүү) *mast.*
küpüldöt-.

küpüñdö- (күпүңдө-) Teleşa kapılmak, teleşlanmak.

küpüñdöö (күпүңдөө) *mast.*
küpüñdö-.

küpüñdöt- (күпүңдөт-) *ett.* **küpüñdö-**.

küpüy- (күпүй-) Kalın giysi giyerek kocaman görünmek. “*Küpüyüp oturup alıp oozuna kelgendi ottoy beret / Kocaman bir şekilde oturur, ağzına geleni söyler*” (Cusubaliyev, CAT. 2011,7: 5).

küpüyт- (күпүйт-) *ett.* **küpüy-**.

küpüyтүü (күпүйтүү) *mast.* **küpüyт-**.

küpüyüü (күпүйүү) *mast.* **küpüy-**.

kür (күр) Topluca bir şeyler düşerken çıkan ses.

kürcüñdö- (күржүңдө-) Kocaman, iri biri hareket etmek.

kürcüñdöö (күржүңдөө) *mast.*

kürcüñdö-.

kürcüñdöt- (күржүңдөт-) *ett.*

kürcüñdö-.

kürcüñdötüü (күржүңдөтүү) *mast.*

kürcüñdöt-.

kürcüñ-kürcüñ et- (күржүң-күржүң эт-) Kocaman, iri biri hareket etmek.

kürcüy- (күржүй-) Kocaman, iri görünmek. “*Kürcüygön söök-saaktuu beytaanış eköo tüşüp, Koco aksakaldın üyün suraştı / İri yapılı tanıdık olmayan iki adam inerek Koco dedenin evini sordular*” (İsmailova, CAT. 2012, 5: 50).

kürcüyт- (күржүйт-) *ett.* **kürcüy-**.

kürcüyтүü (күржүйтүү) *mast.*

kürcüyт-.

kürcüyüü (күржүйүү) *mast.* **kürcüy-**.

kürküldö- (күркүлдө-) 1. Gürlemek.

2. Taşıt, alet vb. gürültülü ses çıkarmak.

3. Güvercinler ötmek. “... *cerde,*

dubalda, çatırda күркүлдөгөн, kubalaşa kuuşkan kögüçköndör / ... yerde, duvarda, çatıda öten, birbirini kovalayan güvercinler” (Rıskul, CAT. 2012, 3: 138).

kürküldöö (күркүлдөө) *mast.*

kürküldö-.

kürküldöt- (күркүлдөт-) *ett.*

kürküldö-.

kürküldötüü (күркүлдөтүү) *mast.*

kürküldöt-.

kürkürö- (күркүрө-) 1. Gürlemek, gür

ses çıkarmak. “*Ünü күркüröp coon / sesi gürdür*” (İmanaliyev, CAT. 2011,

12: 191). 2. Esip gürlmek. “*Kün күркürögönün köp ele körgöm birok munday tatırap üröydü uçurup, cerdi solkuldatkanın körgön emesmin / Gök*

gürlemesini çok gördüm ama bu kadar korkutan, yeri yerinden oynatanı hiç görmemişim” (Kazakov, CAT. 2011,

11: 50). 3. Büyümek, ünü çıkmak.

Persiya al mezgilde ayabaganday zor, küçtүү imperiya bolup düynönü

kürkürötüp başkarıp kirgen / Persiya o zamanlarda çok güçlü hanedanlığı

kurarak, büyüyerek dünyayı yönetmeye başlamıştı” (Toktomuşev, CAT. 2012,

10: 216). 4. Motorlu taşıtlar çalışmak.

“*Kürkürögön tankalar, kuralçan askerler / Gürleyen tanklar, silahlı*

askerler” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 87).

5. Bereketli olmak. “... *kürkürögön küz kirip keldi / Beeketli sonbahar geldi*” (Medaliyev, CAT. 213, 8: 44).

kürkürök (күркүрөк) Gürleme.

kürkürön- (күркүрөн-) *dnş.*

kürkürön-.

kürkürönüü (күркүрөнүү) *mast.*

kürkürön-.

kürküröö (күркүрөө) *mast.* **kürkürö-**.

kürküröt- (күркүрөт-) *ett.* **kürkürö-**.

kürkürötüü (күркүрөтүү) *mast.*
kürküröt-

kürp (күрп) Gurk.

kürp-kürp (күрп-күрп) Kaptaki sıvıların çalkalandığı, dövüldüğü zaman çıkan ses.

kürpöñdö- (күрпөңдө-) Şişman biri hareket etmek veya şişman gibi hareket etmek.

kürpöñdöö (күрпөңдөө) *mast.*

kürpöñdö-

kürpöñdöt- (күрпөңдөт-) *ett.*

kürpöñdö-

kürpöñdötüü (күрпөңдөтүү) *mast.*

kürpöñdöt-

kürpöñ-kürpöñ (күрпөң-күрпөң)

Semiz hayvan hareketini bildiren söz.

“*Körpöñ-kürpöñ cügürtüp // Külügün kündö terdetken / Ağır ağır kosturup // Hızlı atını her gün terleten*” (Akıyev, CAT. 2012, 5: 105).

kürpöñ-kürpöñ et- (күрпөң-күрпөң эт-) *bk. kürpöñdö-*

kürpüldö- (күрпүлдө-) Gürlemek.

“*Üstü cagin tık kıya, astı cagin kürpüldöp akkan darıya, kökkö karasañ da , cerge karasañ da başıñ aylanat / Üst tarafın dimdik kaya, alt tarafın gürleyen derya, göğe baksan da yere baksan da başın döner*” (Sabir, CAT. 2012, 11: 67).

kürpüldöö (күрпүлдөө) *mast.*

kürpüldö-

kürpüldöt- (күрпүлдөт-) *ett.*

kürpüldö-

kürpüldötüü (күрпүлдөтүү) *mast.*

kürpüldöt-

kürp-şarp (күрп-шарп) Dalga sahile

vurunca çıkan ses. “... *suu şarkıraganday, tolkun kürp-şarp etkendey ... / ... su çağlayıp, dalgalar sahile vurur gibi*” (İmanaliyev, CAT. 2011, 12: 189).

kürs (күрс) 1. Tak, pat. “... *Abdimitaldı bet talaştıra kürs bir muştap ciberdi / ... Abdimital’in yüzüne doğru pat diye vuruverdi*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 23). 2. Öksürürken çıkan ses.

kürs et- (күрс эт-) 1. Öfkeyle kaba konuşmak. 2. Öksürmek. 3. Tak, pat, küt ses çıkarmak.

kürs-kürs (күрс-күрс) Pat pat. “*Ögüz terisi kaptalgan dobuldu kürs-kürs kagıp ... / Öküz derisiyle işlenmiş davula pat pat vurup ...*” (Saspayev, CAT. 2012, 6: 53) 2. Arka arkaya öksürmek. “*Ayalı kürs kürs cötölöt / Eşi arka arkaya öksürüyordu*” (Capiyev, CAT. 2011, 7: 26).

kürs-tars (күрс-тарс) Patırtı.

“*Kandaydır alıs caktan küñürt, düñgürögön korkunuçtuu dabiş ugulup, köp uzabay ukmuştıuuday uu-duuga cana kürs-tarska aylandı / Uzaklardan net olmayan güm güm ses duyulup, çok geçmeden gürültü ve patırtıya döndü*” (London, CAT. 2013, 11: 121).

kürsüldö- (күрсүлдө-) *bk. kürs et-*

“*Kuluñdun barkın bilbeyt ekensin, kürsüldöp kuldarıñdı tildeyt ekensin / Hizmetçilerinin kıymetini bilmiyormuşsun, kaba dille onlara kızıyormuşsun*” (Togolok Moldo. CAT. 2013, 10: 23).

kürsüldöö (күрсүлдөө) *mast.*

kürsüldö-

kürsüldöt- (күрсүлдөт-) *ett.*

kürsüldö-

kürsüldötüü (күрсүлдөтүү) *mast.*

kürsüldöt-

kürsüy- (күрсүй-) Kocaman veya

şişman olmak. “*Dagı cumuştu köp casasañ, köp kıymildasan burcuuyup, nakta Kocomkul baatırdakınday kürsüyüp çıgasın boz corgo arañ kötörgön / Daha çok çalışırsan, çok*

hareket edersen boz yorganın taşımakta zorlandığı Kocomkul pehlihan gibi kocaman olursun” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 50).

kürsüyt- (күрсүйт-) ett. kürsüy-.

kürsüytüü (күрсүйтүү) mast.

kürsüyt-.

kürsüyüü (күрсүйүү) mast. kürsüy-.

kürt-kürt (күрт-күрт) 1. Takır takır.

2. Hart hurt. “Sak kulağı bışkırgan, küşüldögön, kürt kürt çaynagan tabıštardı taasin eşitti ... / Olup bitenleri hemen duyan kulağı aksıran, nefes alıp veren, hart hurt çığneyen sesleri net bir şekilde duyuyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 99). 3. Öksürmek. “Tokoydo suuk tiygenbi ce başka keselge aldırğnbi, kürt-kürt cötkürüşöt / Ormanda üşüttüler mi yoksa başka bir hastalıkları var, durmadan öksürüyorlar” (Tursunov, CAT. 2012, 4: 6).

kürtkü (күрткү) Kar yığını. “Col başçı buka topton bir ukuruk aldıda barattı, al ciregen kürtküdön tereş iz kalıp barat / Önder boğa sürüden önde gidiyordu, o kar yığını iterek ilerledikçe derin iz kalıyordu” (Abdiyeva, CAT. 2011, 3: 133).

kürtüldö- (күртүлдө-) 1. Tak, pat, küt, güm gibi sesler çıkartmak. 2. Takır takır öksürmek.

kürtüldöö (күртүлдөө) mast.

kürtüldö-.

kürtüldöt- (күртүлдөт-) ett.

kürtüldö-.

kürtüldötüü (күртүлдөтүү) mast.

kürtüldöt-.

kürü-küü (күрү-күү) Gürültü. “Carım saat ötpöy meymandar kürü-küü, bakaşakaga tüşüp kalıştı / Yarım saat geçmeden misafirler neşe dolu gürültü

yapararak sohbeta başladılar” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 21).

kürüldö- (күрүлдө-) 1. Takır takır ses çıkarmak. 2. Gürlemek. “Acının koñuruk tartkanı maşınanın kürüldögönün da basıp ketet / Hacının horlaması arabanın gürlemesinden daha sesli” (Sabir. CAT. 2012, 11: 59).

kürüldöö (күрүлдөө) mast. kürüldö-.

kürüldöt- (күрүлдөт-) ett. kürüldö-.

kürüldötüü (күрүлдөтүү) mast.

kürüldöt-.

küş-bış (күш-быш) Ağır alınıp verilen nefes.

küş-pış (күш-пыш) bk. küş-bış

küş-küş (күш-күш) 1. Çuf çuf. 2. Ağır alınıp verilen nefes.

küşüldö- (күшүлдө-) 1. Ağır ağır nefes almak. “Hadji-Murat üç yüz kadamça uzap, ança-mınça küşüldöp entikken atın toktotup, aylanaga kulak türdü / Hadji Murat üç yüz metre uzayınca nefes nefese kalan atını durdurarak etrafa bakındı” (Tolstoy, CAT. 2012, 11: 101).

küşüldöp-bışılда- (күшүлдөп-бышылда-) Ağır nefes alıp vermek.

“... oynop atışkan baldardan üçöö terdep-kurgap, murundarı derdeyip, küşldöp-bışıldap maga çurkap klişti / ... oynamakta olan çocukların içinden üç tanesi terleye terleye burunlarını kabartıp ağır nefes alıp vererek bana doğru koşarak geldiler” (Caliyev, CAT. 2013, 7: 122).

küşüldöp-kışılда- (күшүлдөп-кышылда-) bk. küşüldöp-bışılда-

kütür (күтүр) Küt.

kütürö- (күтүрө-) 1. Küt küt diye ses çıkarmak. “Kürögün alıp kütürötüp cerdi kazıp kiret / Küreğini elne alıp küt küt ses çıkartarak yeri kazmaya başladı” (Ezop, CAT. 2011, 7: 70). 2. Toplu

halde gürültüyle hareket etmek. “*Köçödö el kötüröyt / sokakta insan kalabalığı gürültü yapmakta*” (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 132).

kütüröö (күтүрөө) mast. kütürö-.

kütüröt- (күтүрөт-) ett. kütürö-.

**kütürötüü (күтүрөтүү) mast. kütüröt-
küüldö- (күүлдө-) 1. Gürlemek, gürültü çıkarmak. “Koktudan motordun küüldögü uguldu / Vadi taraftan motorun gürleyen sesi geliyordu” (Osmanaliyev, CAT. 2013, 9: 191). 2. Uğuldamak.**

küüldöö (күүлдөө) mast. küüldö-.

küüldöt- (күүлдөт-) ett. küüldö-.

küüldötüü (күүлдөтүү) mast.

küüldöt-.

küykölök (күйкөлөк) Telaşlı, tez canlı, aceleci.

küykölöktö- (күйкөлөктө-)

Telaşlanmak, acele etmek.

küykölöktöö (күйкөлөктөө) mast.

küykölöktö-.

küykölöktöt- (күйкөлөктөт-) ett.

küykölöktö-.

küykölöktötüü (күйкөлөктөтүү) mast.

küykölöktöt- .

küyröktö- (күйрөктө-) bk.

küyrölöktö-.

küyröktöö (күйрөктөө) mast.

küyröktö-.

küyröktöt- (күйрөктөт-) ett.

küyröktöt-.

küyröktötüü (күйрөктөтүү) mast.

küyröktöt-.

küyrölöktö- (күйпөлөктө-)

Telaşlanmak, telaşa kapılmak. “*Küyrölöktöp bayagı şırdak casaganın ulanta berdi / Telaşla keçe halısını yapmaya devam etti*” (Kadirova, CAT. 2011, 2: 39).

**küyrölöktön- (күйпөлөктөн-) dnş.
köyrölöktö-.**

küyrölöktönüü (күйпөлөктөнүү)

mast. köyrölöktön-.

küyrölöktöt- (күйпөлөктөт-) ett.

küyrölöktö-.

küyrölöktötüü (күйпөлөктөтүү)

mast. küyrölöktöt-.

küyrölöğdö- (күйпөлөңдө-) bk.

küyrölöktö- “Anın canıda çoñ enesinin küyrölöğdöp cürgönü ugulup atat / Nenesinin telaşa kapılarak onun yanında olduğu duyuluyordu” (Magauin, CAT. 2011, 3: 127).

küyrölöğdöö (күйпөлөңдөө) mast.

küyrölöğdö-.

küyrölöğdöt- (күйпөлөңдөт-) ett.

küyrölöğdö-.

küyrölöğdötüü (күйпөлөңдөтүү)

mast. küyrölöğdöt-.

küyröğdö- (күйпөңдөө) bk.

küyrölöktö-.

küyröğdöö (күйпөңдөө) mast.

küyröğdö-.

küyröğdöt- (күйпөңдөт-) ett.

küyröğdö-.

küyröğdötüü (күйпөңдөтүү) mast.

küyröğdöt-.

küyröy- (күйпөй-) Morali bozuk ve yorgun halde olmak.

küyröyt- (күйпөйт-) ett. küyröy-.

küyröytüü (күйпөйтүү) mast.

küyröyt-.

küyröyüü (күйпөйтүү) mast. küyröy-.

küyrüñdö- (күйрүңдө-) bk.

küyröğdö-.

küyrüñdöö (күйрүңдөө) mast.

küyrüñdö-.

küyrüy- (күйпүй-) bk. küyröy-.

küyrüyüü (күйпүйүү) mast. küyrüy-.

küyrüyt- (күйпүйт-) ett. küyrüy-.

küyrüytüü (күйпүйтүү) mast.

küyrüyt-.

L

lakılda- (лакылда-) 1. Hızlı çarpmak. “Camandıktı tuya, cürögü lakılday ketti / Kötü şeyi hissederek kalbi hızlıca attı” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 85). 2. Kendinden emin bir şekilde yüksek sesle konuşmak. “... lakıldap cürgön akındarımız bar / ... kendinden emin aşıklarımız vardır” (Sıdıkbekov, CAT. 2011, 4: 297).

lakıldak (лакылдак) Kendinden emin bir şekilde yükses sesle konuşan kimse.

lakıldat- (лакылдат-) *ett.* **lakılda-**

lakıldatuu (лакылдатуу) *mast.*

lakıldat-

lakıldoo (лакылдоо) *mast.* **lakılda-**

lakıy- (лакый-) Uzun boylu, sağlam, kocaman ve güçlü olmak. “Mınabu lakıygan cındi tısup aldı bizdi / İşte bu kocaman deli bizi karşıladı” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 83).

lakıyt- (лакыйт-) *ett.* **lakıy-**

lakıytuu (лакыйтуу) *mast.* **lakıyt-**

lakıyuu (лакыйюу) *mast.* **lakıy-**

lam (лам) Gık.

lam debe- (лам дебе-) Gıkını çıkarmamak.

lapılda- (лапылда-) 1. Alevlenmek, alev almak. “... lapıldagan ısık peçke / ... alev alev yanan sıcak soba” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 6). 2. Lapa lapa kar yağmak. “... lapıldap caagan kar anın saparına coltoo boldu / ... lapa lapa yağan kar onun yolculuğuna engel oldu” (Bahti, 2012, 3: 151). 3. Aceleyle şapırdatarak yemek.

lapıldat- (лапылдат-) *ett.* **lapılda-**

lapıldatuu (лапылдатуу) *mast.*

lapıldat-

lapıldoo (лапылдоо) *mast.* **lapılda-**

lap-lap et- (лап-лап эт-) Lapa lapa yağmak.

lek-lek et- (лек-лек эт-) Aceleyle yürümek.

lekilde- (лекилде-) Aceleyle yürümek, patırdamak.

lekildet- (лекилдет-) *ett.* **lekilde-**

lekildetüü (лекилдетүү) *mast.*

lekildet-

lekıldöö (лекилдөө) *mast.* **lekilde-**

lep et- (леп эт-) Dalgalanmak, esmek. “lep etken cel çok eken / ufacık esen yel yokmuş” (Cigitov, CAT. 2012, 3: 15).

lepile- (лепилде-) 1. Hızlı, atik, çevikçe, süratlice hareket etmek.

“Şaardın meltiregen asfalt köçösündö lepilep sızıp baratkan taksi ... / Şehsin dümdüz asfalt sokaklarında süratlice giden taksi ...” (Zarlıkova, CAT. 2011, 12: 56). 2. Hafifçe esmek.

lepildet- (лепилдет-) *ett.* **lepile-**

lepildetüü (лепилдетүү) *mast.*

lepildet-

lepıldöö (лепилдөө) *mast.* **lepile-**

lık (лык) 1. Ağzına kadar dolu olmak. 2. Şıp.

lıkılda- (лыкылда-) Dolu olmak, dolup taşmak.

lıkıldat- (лыкылдат-) *ett.* **lıkılda-**

lıkıldatuu (лыкылдатуу) *mast.*

lıkıldat-

lıkıldoo (лыкылдоо) *mast.* **lıkılda-**

lıkıy- (лыкый-) Tıka basa doymak. “Ookatka lıkıya toyup, çarıktar kurgagança ... uykuğa girişti / Yemeğe tıka basa doyduktan sonra ayakkabıları kuruyuncaya kadar ... uyumaya yattılar” (London, CAT. 2013, 11: 121).

lıkıyt- (лыкыйт) *ett.* **lıkıy-**

lıkıytuu (лыкыйтуу) *mast.* **lıkıyt-**

lıkıyuu (лыкыйюу) *mast.* **lıkıy-**

lıp (лып) Çabuk, hemen, tez.

lıpılda- (лыпылда-) Hızlı yürümek. çabuk olmak. “Açpozcu kelin ordunan turup, lıpılday basıp Colooçuga cönödü / Aşçı gelin yerinden kalkarak hızlıca

Colooçu'ya doğru yürüdü" (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 55).

lıpılda- (лыпылдат-) *ett.* **lıpılda-
lıpıldatuu** (лыпылдатуу) *mast.*
lıpıldat-.

lıpıldoo (лыпылдоо) *mast.* **lıpılda-**.

likilde- (ликилде-) *bk.* **lekilde-**.

likildet- (ликилдет-) *ett.* **likilde-**.

likildetüü (ликилдетүү) *mast.*
likildet-.

likıldöo (ликилдөө) *mast.* **likilde-**.

lokşu- (локшу-) Midesi bulanmak.

lokşut- (локшут-) *ett.* **lokşu-**.

lokşutuu (локшутуу) *mast.* **lokşut-**.

lokşuu (локшуу) *mast.* **lokşu-**.

lokloкто- (локлокто-) Büyük yapılı canlı kaba bir şekilde zıplaya zıplaya yürümek veya koşmak. "... düpürötö cılkı aydap, lokloktoto töö aydap ... /... gürültüyle at sürüp koşturarak deve sürüp ..." (Tursunov, CAT. 2012,4: 18).

lokloқlot- (локлоктоғ-) *ett.* **lokloқto-**.

lokloқtotuu (локлоктоғуу) *mast.*
lokloқtot-.

lokloқtoo (локлоктоо) *mast.* **lokloқto-**.

lokulda- (локулда-) 1. Ağrımak. 2. Hızlı çarpmak. 2. Yüksek sesle konuşmak. 3. Yapılı biri hızlı hareket etmek. "... lokuldap arı-beri çurkadı / ... hızlıca oraya-buraya koşuyordu" (Cigitov, CAT. 2011, 6: 110).

lokuldat- (локулдат-) *ett.* **lokulda-**.

lokuldatuu (локулдатуу) *ett.* **lokuldat-**.

lokuldoo (локулдоо) *mast.* **lokulda-**.

lokuy- (локуй-) Heybetli görünmek. "Kökürögü aldığa teep çıgıp, moyun coonoyup, tula boyu lokuyup, nari kabellten, harı aybatuu kebete-keşpir aldı / Göğüsü öne doğru çıkıp, boynu kalınlaşıp, vücudu heybetli bir yarıya dönüşerek endamlı surat aldı" (Cigitov, CAT. 2011, 3: 10).

lokuyt- (локуйт-) *ett.* **lokuy-**.

lokuytuu (локуйтуу) *mast.* **lokuyt-**.

lokuyuu (локуюу) *mast.* **lokuy-**.

löküldö- (лөкүлдө-) Şişman, iri biri hareketleri. "Munuñ caman eken, -deyt semiz koşunası löküldöp gülüp / Bu kötüymüş, dedi şişman komşusu gülerek" (Cariyev, CAT. 2011, 7: 28).

löküldöo (лөкүлдөө) *mast.* **löküldö-**.

löküldöt- (лөкүлдөт-) *ett.* **löküldö-**.

löküldötüü (лөкүлдөтүү) *mast.*

löküldöt-.

löküy- (лөкүй-) Kocaman olmak. "Bir ookumda löküygön biröösü kirip, şakşuk urup ciberçüdüy atırdı / Bir anda kocaman biri içeri girip, dövecekmiş gibi atıldı" (İsmailova, CAT. 2012, 5: 51).

löküy- (лөкүйт-) *ett.* **löküy-**.

löküytüü (лөкүйтүү) *mast.* **löküy-**.

löküyüü (лөкүйүү) *mast.* **löküy-**.

luk (лук) Zonk.

luk-luk (лук-лук) zonk zonk, kesik kesik ağrımak, zonklamak. "Kulagı katuu çuuldap, içinde birdeme luk-luk oorugansıp ketti / Kulağı çınlayıp, içindeki birşeyi zonk zonk ağrıyormuş gibi hissedildi" (Cigitov, CAT. 2011, 6: 92).

lukulda- (лукулда-) Zonklamak. "Denem da kızıp, başıp lukuldap oorup çıktı / Ateşim çıkıp başım zonklayıp ağrımaya başladı" (Pasaņova, CAT. 2013, 4: 21).

lukuldat- (лукулдат-) *ett.* **lukulda-**.

lukuldatuu (лукулдатуу) *mast.*

lukuldat-.

lukuldoo (лукулдоо) *mast.* **lukulda-**.

lüpüldö- (лүпүлдө-) Kalbi çarpmak.

lüpüldöo (лүпүлдөө) *mast.* **lüpüldö-**.

lüpüldöt- (лүпүлдөт-) *ett.* **lüpüldö-**.

lüpüldötüü (лүпүлдөтүү) *mast.*

lüpüldöt-.

M

maa (маа) Me, koyun, keçi vb. çıkardığı ses.

maara- (маара-) Melemek. “*Kulundar kişenep, kozu-ulaktar maarayt / Kulunlar kişneyip, kuzu oğlaklar meler*” (İmanaliyev, CAT. 2011, 12: 185).

maarak (маарак) Sürekli meleyen.

maaraş- (маараш-) *işt.* **maara-**

maaraşuu (маарашуу) *mast.* **maaraş-**

maarat- (маарат-) *ett.* **maara-**

maaratu (мааратуу) *mast.* **maarat-**

maaroo (маароо) *mast.* **maara-**

madıra baş (мадыра баш) Çocuk, toy, deneyimsiz, genç. “*Tıldagı cumuş çal-kempirge, ayaldarga, madıra baş bizge okşogon baldarga kaldı / Cephe ardındaki bütün işler yaşlılara, kadınlara ve biz gibi toy çocuklara kaldı*” (Sıdıgaliyev, CAT. 2011, 7: 50).

madıray- (мадырай-) Saçsız insan dik dik bakmak.

madırayt- (мадырайт-) *ett.* **madıray-**
madıraytuu (мадырайттуу) *mast.*

madırayt-

madırayuu (мадырайуу) *mast.*

madıray-

magdıra- (магдыра-) Gevşemek, rahatlamak. “*Imırkay naristenin eneni magdıratıp cırgatkan cagımduu cıtı / bebeğin annesini rahatlatıp mutlu eden hoş kokusu*” (Acıkanova, CAT. 2012, 6: 8).

magdırat- (магдырат-) *ett.* **magdıra-**
magdıratuu (магдыратуу) *mast.*
magdırat-

magdıroo (магдыроо) *mast.* **magdıra-**

mamıra- (мамыра-) Rahatlamak, huzura kavuşmak. “*Maktasaş maaşırkap tamırap, terisi keñip, bütökön boyu cibip, kamırday köböt eken / Övünce rahatlayıp, büyüyüp, bütün*

vücudu eriyip, hamur gibi kabarırmış” (Batırkulov, CAT. 2011, 10: 185).

mamırat- (мамырат-) *ett.* **mamıra-**

mamıratuu (мамыратуу) *mast.*
mamırat-

mamıroo (мамыроо) *mast.* **mamıra-**

mamır-cumur (мамыр-жумур)
Rahat, kolaylıkla.

mamıraŋda- (мампаңда-) Paytak paytak yürümek.

mamıraŋdat- (мампаңдат-) *ett.*
mamıraŋda-

mamıraŋdatuu (мампаңдатуу) *mast.*

mamıraŋdat-

mamıraŋdoo (мампаңдоо) *mast.*
mamıraŋda-

mamıray- (мампай-) Sakin ve huzurlu olmak. “*... mamırayıp eçteme ukpaganday, een talaa erme çölde özü ele calgız baratkansıgan atam ... / ... hiç bir şey duymuyormuş gibi sakın, ıssız yerde tek başına yürüyormuş gibi sessiz kalan babam ...*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 9).

mamırayt- (мампайт-) *ett.* **mamıray-**
mamıraytuu (мампайтуу) *mast.*

mamırayt-

mamırayuu (мампайуу) *mast.*

mamıray-

manıraŋda- (мантаңда-) Hantalca hareket etmek. “*Al keçee ele manıraŋdagan küçük emes bele / O daha dün hantalca hareket eden küçük bir enik değil miydi*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 117).

manıraŋdat- (мантаңдат-) *ett.*
manıraŋda-

manıraŋdatuu (мантаңдатуу) *mast.*

manıraŋdat-

manıraŋdoo (мантаңдоо) *mast.*

manıraŋda-

mantay- (мантай-) Bodur ve tıknaz görünmek.

mantayt- (мантайт-) *ett.* **mantay-**
mantaytuu (мантайтуу) *mast.*
mantayt-

mantayuu (мантаяу) *mast.* **mantay-**
mañıray- (маңырай-) Şaşkınca bakmak. “... *çal eç nerseni tüşünböy añırayıp karap kaldı / ... yaşlı adam hiç bir eyi anlamayarak ağzı açık bakakaldı*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 31).

mañırayt- (маңырайт-) *ett.* **mañıray-**
mañıraytuu (маңырайтуу) *mast.*
mañırayt-

mañırayuu (маңыраяу) *mast.*
mañıray-

mañkay- (маңкай-) 1. Endamlı, kocaman görünmek. “... *tolgon ay mañkayıp, ala buluttu aralay, ak bulasın üzüp-üzüp, asmandan kayıp baratat / ... kocaman dolun ay bulutların arasından geçerek beyaz pamukları kopara kopara gökyüzünde kayarak uzaklaşmakta*” (Apılov, CAT. 2012, 9: 35). 2. Burnu havada olmak. “... *özünü başkalarından eptüü ekenine tımızın kubanıp, mañkayıp basışat / ... kendisinin başkalarından becerikli olmasına içten içe sevinerek, burnu havada bir şekilde yüyüyorlar.*” (Saspayev, CAT. 2012, 9: 171).

mañkayt- (маңкайт-) *ett.* **mañkay-**
mañkaytuu (маңкайтуу) *mast.*
mañkayt-

mañkayuu (маңкаюу) *mast.* **mañkay-**
matıray- (матырай-) Güzel ve hoş gözükmek.

matırayt- (матырайт-) *ett.* **matıray-**
matıraytuu (матырайтуу) *mast.*
matırayt-

matırayuu (матыраяу) *mast.*
matıray-

maymaңda- (майманда-) Çiğnemek, ağzında bir şey bulundurmak.

maymaңdat- (маймандат-) *ett.*
maymaңda-

maymaңdatuu (маймандатуу) *mast.*
maymaңdat-

maymaңdoo (маймандоо) *mast.*
maymaңda-

maymaң-maymaң (маймаң-маймаң)
 1. Paytak paytak. 2. Çiğneme durumu.

maypak (майпак) Paytak, çarpık bacaklı.

maypalaңda- (майпалаңда-) *bk.*
maypaңda-

maypalaңdat- (мацпалаңдат-) *ett.*
maypalaңda-

maypalaңdatuu (майпалаңдатуу)
mast. **maypalaңdat-**

maypalaңdoo (майпалаңдоо) *mast.*
maypalaңda-

maypaңda- (майпанда-) Paytak paytak hareket etmek. “... *atası uulun conuna mingizip, ayuça tört ayaktap maypaңdap basıp cürüptür / ... babası oğlunu sırtına midirerek ayı gibi dört ayakla paytak paytak yürüyormuş*” (Seyatliyev, 2012, 3: 115).

maypaңdat- (майпаңдат-) *ett.*
maypaңda-

maypaңdatuu (майпаңдатуу) *mast.*
maypaңdat-

maypaңdoo (майпаңдоо) *mast.*
maypaңda-

maypay- (майпай-) Sallanarak yavaş hareket etmek.

maypayt- (майпайт-) *ett.* **maypay-**

maypaytuu (майпайтуу) *mast.*
maypayt-

maypayuu (майпаюу) *mast.* **maypay-**
mayrıık (майрык) Çarpık, yamuk, eğik. “*bir közü kör, mayrıık kempir ... / bir közü kör, bir ayagı eğri yaşlı kadın ...*” (Rayev, CAT. 2013, 2: 62).

mayrııı (майрың) *bk.* **Mayrıık.**

mayrında- (майрында-) Eğilerek, yamularak hareket etmek.

mayrındat- (майрындат-) *ett.*
mayrında-

mayrındatuu (майрындатуу) *mast.*
mayrındat-

mayrındoo (майрыңдоо) *mast.*
mayrında-

mayry- (майрый-) Yamulmak, eğri olmak. “*samoletko cakınraak kelip, mayrygan kanatının astınan cörmölöp öttü / uçağa yaklaşıarak yamulmuş kanatının altından emekleyerek geçti*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 164).

mayryt- (майрыйт-) *ett.* **mayry-**
mayrytuu (майрыйтуу) *mast.*

mayryt-

mayryuu (майрыюу) *mast.* **mayry-**
maytañda- (майтаңда-) Paytak paytak yürümek.

maytañdat- (майтаңдат-) *ett.*
maytañda-

maytañdatuu (майтаңдатуу) *mast.*
maytañdat-

maytañdoo (майтаңдоо) *mast.*
maytañda-

maytañ-maytañ (майтаң-майтаң)
Paytak paytak.

maytay- (майтай-) Şişman görünmek.

maytayt- (майтайт-) *ett.* **maytay-**

maytaytuu (майтайтуу) *mast.*
maytayt-

maytayuu (майтаюу) *mast.* **maytay-**

mekçey- (мекчей-) 1. Arkaya doğru eğilmek. 2. Çok yiyince eğilemez hale gelmek.

mekçeyt- (мекчейт-) *ett.* **mekçey-**
mekçeytüü (мекчейтүү) *mast.*

mekçeyt-

mekçeyüü (мекчейүү) *mast.* **mekçey-**

mekçiy- (мекчий-) *bk.* **mekçey-**

mekçiyüü (мекчийүү) *mast.* **mekçiy-**

mekire- (мекире-) 1. Hayvan ağzını açmadan yavaşça ses çıkartmak. “*Mekirenip ulak enesine ketti / Oğlak ağzını açmadan meleyerek anasına doğru gitti*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 27). 2. Gülüyormuş gibi içten ses çıkarmak.

mekiren- (мекирен-) *dnş.* **mekire-**

mekirent- (мекирент-) *ett.* **mekiren-**

mekirentüü (мекирентүү) *mast.*
mekirent-

mekirenüü (мекиренүү) *mast.*

mekiren-

mekiröö (мекире-) *mast.* **mekire-**

melmilde- (мелмилде-) Sakin ve durgun hareket etmek. “*Melmildep akkan cayılma suu ... / Sakin ve durgun bir şekilde yayılarak akan su ...*” (Abdıkalkov, CAT. 2011, 10: 220).

melmildet- (мелмилдет-) *ett.*

melmilde-

melmildetüü (мелмилдетүү) *mast.*

melmildet-

melmildöö (мелмилдөө) *mast.*

melmilde-

melmire- (мелмире-) *bk.* **melmilde-**

melmiret- (мелмирет-) *ett.* **melmire-**

melmiretüü (мелмиретүү) *mast.*

melmiret-

melmiröö (мелмирөө) *mast.* **melmire-**

meltey- (мелтей-) Hareketsiz olmak. “*Colbors da suuga dagele melteyip karap turat / Colbors da hala hareketsiz bir şekilde suya bakıyor*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 10).

melteyt- (мелтейт-) *ett.* **meltey-**

melteytüü (мелтейтүү) *mast.* **melteyt-**

melteyüü (мелтейүү) *mast.* **meltey-**

meltilde- (мелтилде-) Dolup taşmak, gereğinden fazla kaplamak.

meltildet- (мелтилдет-) *ett.* **meltilde-**

meltildetüü (мелтилдетүү) *mast.*

meltildet-

meltildöo (мелтилдөө) mast. meltilde-
meltire- (мелтире-) 1. Sakin ve uçsuz
 bucaksız durmak. “*Kırgız kölü tunup*
catat meltirep / Kırgız gölü durgun,
 sakin ve uçsuz bucaksız duruyor”
 (Seyitbekova, CAT. 2013, 8: 40). 2.
 Bir şeyin karşısında sessiz kalmak. “...
televizordu küyüzüp, meltirep dalayga
karap olurçu / ... televizyonu izleyerek,
 uzun zaman karşısında dikilerek
 otururdu” (Adamaliyev, CAT. 2012, 6:
 284).

meltiret- (мелтирет-) ett. meltire-
meltiretüü (мелтиретүү) mast.
meltiret-

meltiröö (мелтирөө) mast. meltire-
melt-kalt (мелт-калт) Dopdolu.
 “*Oşentip sargaygan sagınıçka melt-kalt*
tolgon kış da öttü. / Böylece hasrete
 dolup taşan kış da geçti” (Aytımbet,
 CAT. 2011, 9: 95)

melt-melt (мелт-мелт) Dopdolu,
 ağzına kadar.

memire- (мемире-) Tam bir huzur,
 sesslik içinde bulunmak. “*Çoñ atasın*
kuçaktap alğan nebere memirep
baktıluu uktap cattı / Dedesini
 kucaklayan torun huzurluca mutlu bir
 şekilde uyuyordu” (Dumbadze, CAT.
 2011, 12: 158).

memiret- (мемирет-) ett. memire-
memiretüü (мемиретүү) mast.
memiret-

memiröö (мемирөө) mast. memire-
mestey- (местей-) 1. Bilmiyormuş gibi
 davranmak. 2. İnatla susmak.

mesteyt- (местейт-) ett. mestey-
mesteytüü (местейтүү) mast. mesteyt-
mesteyüü (местейүү) mast. mestey-

mıdır et- (мыдыр эт-) Hareket etmek.
 “*Aylanada kündön bölök çaşoonun*
mıdır etken belgisi cok ... / Etrafta
 güneşten başka hayatın hareket ettiğini

gösteren işaret yok ...” (Maguin, CAT.
 2011, 3: 135).

mıdıra- (мыдыра-) Hareket etmek.
mıdıroo (мыдыроо) mast. mıdıra-
mıkçıñ (мыкчын) Kurumlu, dikbaşı
 hareket için kullanılır.

mıkçıñda- (мыкчында-) Kurumlu,
 dikbaşı, bir şekilde hareket etmek.

mıkçıñdat- (мыкчындат-) ett.
mıkçıñda-

mıkçıñdatuu (мыкчындатуу) mast.
mıkçıñdat-

mıkçıñdoo (мыкчыңдоо) mast.
mıkçıñda-

mıkçıy- (мыкчий-) Üstünlük
 taslamak, böbürlenmek.

mıkçıyt- (мыкыйт-) ett. mıkçıy-

mıkçıytuu (мыкчийтуу) mast.
mıkçıyt-

mıkçıyuu (мыкчыюу) mast. mıkçıy-

mıkıy- (мыкый-) Ağzı sıkı olmak.

mıkıyt- (мыкыйт-) ett. mıkıy-

mıkıytuu (мыкыйтуу) mast. mıkıyt-

mıkıyuu (мыкыюу) mast. mıkıy-

mılçıñ (мылжың) Uyuşuk, gevşek
 kimse.

mılçıñda- (мылжында-) Yerli yersiz
 konuşmak, gülmek. “... *Maymıdan*
beter mılçıñday baştayt / ... maymun
 gibi yerli yersiz gülmeye başlar” (Abu-
 Bakar, CAT. 2013, 1: 90).

mılçıñdaş- (мылжындаш-) iş.
mılçıñda-

mılçıñdaşuu (мылжындашуу) mast.
mılçıñdaş-

mılçıñdat- (мылжындат-) mast.
mılçıñda-

mılçıñdatuu (мылжындатуу) mast.
mılçıñdat-

mılçıñdoo (мылжыңдоо) mast.
mılçıñda-

mılçıy- (мылжый-) Gülümsemek.
 “*Cañıbay kıtmır mılçıydı / Cañıbay*

kurnazca gülümsedi” (Mamanov, CAT. 2012, 10: 75).

milciyt-(мылжыйт-) *ett.* **milciy-**
milciytuu (мылжыйтуу) *mast.*
milciyt-

milciyuu (мылжыюу) *mast.* **milciy-**
milk (мылк) Yumuşak veya çok koyu nesneye bir şey batınca veya saplanınca çıkan ses.

milk et- (мылк эт-) Saplanmak.

milmigi (мылмыгый) Şişmanlık nedeniyle iradesiz, hareketsiz olan.

milmig (мылмың) İlgisiz, kayıtsız davranan.

milmig et- (мылмың эт-) İlgisiz, kayıtsız davranmak.

milmigda- (мылмыңда-) İlgisizce davranmak.

milmigdoo (мылмыңдоо) *mast.*

milmigda-

milmiy- (мылмый-) Mıymıntılık etmek.

milmiyuu (мылмыюу) *mast.* **milmiy-**

milpiy- (мылпый-) Mıymıntılık etmek.

milpiyt- (мылпыйт-) *ett.* **milpiy-**

milpiytuu (мылпыйтуу) *mast.*

milpiyt-

milpiyuu (мылпыюу) *mast.* **milpiy-**

milty- (мылтый-) Bilse de bilmiyormuş gibi yapmak.

miltyt- (мылтыйт-) *ett.* **milty-**

miltytuu (мылтыйтуу) *mast.* **miltyt-**

miltyuu (мылтыюу) *mast.* **milty-**

miğ debe- (мың дебе-) Ses çıkartmamak.

miğk (мыңк) Hım hım konuşmayı bildirir.

miğkilda- (мыңкылда-) Hımhım konuşmak, sesleri genizden çıkarmak, mırıldanmak. “Kızı küñküldöp, miğkildap kayra cügürüp kelatkan ... / Kızı hım hım konuşarak, mırıldanarak

tekrar koşarak geliyordu ...” (Capiyev, CAT. 2013, 7: 127).

miğkildat- (мыңкылдат-) *ett.*

miğkilda-

miğkildatuu (мыңкылдатуу) *mast.*

miğkildat-

miğkildoo (мыңкылдоо) *mast.*

miğkilda-

miğk-miğk et- (мыңк-мыңк эт-)

Hımhım konuşmak.

mırilda- (мырылда-) Kedi uyurken veya sevilirken ses çıkarmak.

mırildat- (мырылдат-) *ett.* **mırilda-**

mırildatuu (мырылдатуу) *mast.*

mırildat-

mırildoo (мырылдоо) *mast.* **mırilda-**

mırıñda- (мырында-) 1. Hımhım,

sesleri genizden çıkartarak konuşmak.

2. Ağlayacak gibi olmak.

mırıñdat- (мырыңдат-) *ett.* **mırıñda-**

mırıñdatuu (мырыңдатуу) *mast.*

mırıñdat-

mırıñdoo (мырыңдоо) *mast.* **mırıñda-**

mırıñ-mırıñ (мырың-мырың)

Hımhım.

mırıy- (мырый-) Bir tarafi yamulmak.

mırıyt- (мырыйт-) *ett.* **mırıy-**

mırıytuu (мырыйтуу) *mast.* **mırıyt-**

mırıyuu (мырыюу) *mast.* **mırıy-**

mırkilda- (мыркылда-) Hımhım, genizden konuşmak.

mırkildat- (мыркылдат-) *ett.*

mırkilda-

mırkildatuu (мыркылдатуу) *mast.*

mırkildat-

mırkildoo (мыркылдоо) *mast.*

mırkilda-

mırs et- (мырс эт-) 1. Kırırdamak. 2.

Ses çıkartmak, kısa gülmek.

mırtığıy (мыртыгый) Kısa ve kalın

olan. “kolu-buttarı mırtığıy ... / kol

bacakları kısa ve kalın ...” (Ezop, CAT.

2011, 7: 67).

mırtık (мыртык) Kalın, kısa. “Cilkılardan moynu mırtık, atyabay semiz / Yılkıların boynu kalın çok kilolu” (Arzıbayev, CAT. 2013, 8: 178).

mırtıy- (мыртый-) Kısa ve kalın görünmek. “Edige mırtıygan mancaluu kolu menen badırdaktan koçuştap alıp, kiyizge tögüp koydu / Edige kısa parmaklı eli ile kavrulmuş buğdaydan alıp yere bıraktı” (Magauin, CAT. 2011, 3:131).

mırtıyt- (мыртыйт-) *ett.* **mırtıy-.**

mırtıytuu (мыртыйттуу) *mast.* **mırtıyt-.**

mırtıyuu (мыртыюу) *mast.* **mırtıy-.**

mış bol (мыш бол-) Rezil olmak.

mış kıl- (мыш кыл-) Rezil etmek.

mışmılında- (мышмылында-) *bk.* **mışmında-.**

mışmılındoо (мышмылыңдоо) *mast.* **mışmılında-.**

mışmıñ (мышмың) Kararsız davranan kimsenin hareket için kullanılır.

mışmında- (мышмыңда-) 1. Kararsız davranmak. Ağzında bir şeyler bulundurarak hızlı hızlı hareket ettirmek.

mışmında- (мышмыңдат-) *ett.* **mışmında-.**

mışmında- (мышмыңдаттуу) *mast.* **mışmında-.**

mışmındoо (мышмыңдоо) *mast.* **mışmında-.**

mışmıy- (мышмый-) Kararsız davranmak.

mıtıray- (мытырай-) *hlk.* Derli toplu görünmek.

mıtırayuu (мытыраюу) *mast.* **mıtıray-.**

mıymında- (мыймыңда-) Ağzı küçük biri ağzını hızlı hızlı hareket ettirmek.

mıymında- (мыймыңдат-) *ett.* **mıymında-.**

mıymında- (мыймыңдаттуу) *mast.* **mıymında-.**

mıymındoо (мымыңдоо) *mast.* **mıymında-.**

mıyoo (мыёо) Miyav, kedi sesi.

mıyoolo- (мыёоло-) Miyavlamak.

mıyooloo (мыёолоо) *mast.* **mıyoolo-.**

mıyoolot- (мыёолот-) *ett.* **mıyoolo-.**

mıyoolotuu (мыёолотуу) *mast.* **mıyoolot-.**

mıyırık (мыйрык) Yamuk, eğri.

mıyırıy- (мыйрый-) Yamulmak, eğilmek.

mıyırıyt- (мыйрыйт-) *ett.* **mıyırıy-.**

mıyırıytuu (мыйрыйтуу) *mast.* **mıyırıyt-.**

mıyırıyuu (мыйрыюу) *mast.* **mıyırıy-.**

mıytıgıy (мыйтыгый) Çok küçük.

mıytık (мыйтык) Çok küçük.

mıytında- (мыйтыңда-) Çok küçük biri veya küçük çocuk hareket etmek.

mıytında- (мыйтыңдат-) *ett.* **mıytında-.**

mıytında- (мыйтыңдаттуу) *mast.* **mıytında-.**

mıytında- (мыйтыңдоо) *mast.* **mıytında-.**

mıytıñ-mıytıñ et- (мыйтың-мыйтың эт-) *bk.* **mıytında-.**

mıytıy- (мыйтый-) Çok küçük görünmek.

mıytıyt- (мыйтыйт-) *ett.* **mıytıy-.**

mıytıytuu (мыйтыйттуу) *mast.* **mıytıyt-.**

mıytıyuu (мыйтыюу) *mast.* **mıytıy-.**

mısirekey (мисирекей) Suskun.

mısirey- (мисирей-) 1. Bilmiyormuş gibi davranmak. 2. İnatla susmak.

mısireyt- (мисирейт-) *ett.* **mısirey-.**

mısireytüü (мисирейтүү) *mast.* **mısireyt-.**

mısireyüü (мисирейүү) *mast.* **mısirey-.**

mıstey- (мистей-) *bk.* **mısirey-.**

misteyüü (мистейүү) mast. mistey-.
mistiy- (мистий-) bk. misirey-.
mistiyüü (мистийүү) mast. mistiy-.
mizilde- (мизилде-) 1. Dүmdүz olmak.
2. Dүzgүн, tertemiz olmak.
mizildet- (мизилдет-) ett. mizilde-.
mizildetüü (мизилдетүү) mast.
mizildet-.
mizildöö (мизилдөө) mast. mizilde-.
moloy- (молрой-) Kulak, dal vb. şeyler
koparak, dökülerek çıplak kalmak.
moloyt- (молройт-) ett. moloy-.
moloytuu (молройтуу) mast. moloyt-.
moloyuu (молоюу) mast. moloy-.
moltoңdo- (молтоңдо-) Tombul biri
hareket etmek.
moltoңdoo (молтоңдоо) mast.
moltoңdo-.
moltoңdot- (молтоңдот-) ett.
moltoңdo-.
moltoңdotuu (молтоңдотуу) mast.
moltoңdot-.
moltoң-moltoң et- (молтоң-молтоң
эт-) bk. moltoңdo-.
moltoy- (молтой-) Dibine kadar
kesilmek.
moltoyt- (молтойт-) ett. moltoy-.
moltoytuu (молтойтуу) mast.
moltoyt-.
moltoyuu (молтоюу) mast. moltoy-.
momoy- (момой-) bk. momroy-.
momoyt- (момойт-) ett. momoy-.
momoytuu (момойтуу) mast.
momoyt-.
momoyuu (момоюу) mast. momoy-.
momroy- (момрой-) Uslu durmak,
sessiz olmak.
momroyt- (момройт-) ett. momroy-.
momroytuu (момройтуу) mast.
momroyt-.
momroyuu (момроюу) mast.
momroy-.

momura- (момура-) Sakin ve
hareketsiz halde olmak. “... ayaldı
surooluu tiktep momuradım / ... kadına
soru işaretiyle hareketsiz bir şekilde
baktım” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 6).
momurat- (момурат-) ett. momura-.
momuratuu (момуратуу) mast.
momurat-.
momuroo (момуроо) mast. momura-.
montoңdo- (монтоңдо-) Kısa ve
tombul çocuk veya başka bir canlı
hareket etmek.
montoңdot- (монтоңдот-) ett.
montoңdo-.
montoңdotuu (монтоңдотуу) mast.
montoңdot-.
montoңdoo (монтоңдоо) mast.
montoңdoo-.
montoң-montoң et- (монтоң-монтоң
эт-) bk. montoңdo-.
montoy- (монтой-) Küçük ve tombul
olmak.
montoyt-(монтойт-) ett. montoy-.
montoytuu (монтойтуу) mast.
montoyt-.
montoyuu (монтоюу) mast. montoy-.
mormoy- (ормой-) Şişmek,
kabarmak.
mormoyt- (ормойт-) ett. mormoy-.
mormoytuu (ормойтуу) mast.
mormoyt-.
mormoyuu (ормоюу) mast.
mormoy-.
mostogoy (мостогой) Suskun ve asık
suratlı.
mostoy- (мостой-) Somurtmak, surat
asmak. “bir nerse esine tüşköndöy, cer
karap mostoyo kaldı / unuttuğu bir şey
aklına gelmiş gibi yere bakarak
somurttu” (Seytaliyev, CAT. 2012, 3:
114).
mostoyt- (мостойт-) ett. mostoy-

mostoytuu (мостойтуу) *mast.*
mostoyt-
mostoyuu (мостуюу) *mast.* **mostoy-**
motonđo- (мотондо-) *bk.* **moltonđo-**
motonđoo (мотондоо) *mast.* **motonđo-**
motoy- (мотой-) *bk.* **moltoy-**
motoyuu (мотуюу) *mast.* **motoy-**
moturaŋda- (мотуранда-) Tombul ve sevimli hareket etmek.
moturaŋdat- (мотурандат-) *ett.*
moturaŋda-
moturaŋdatuu (мотурандатуу) *mast.*
moturaŋdat-
moturaŋdoo (мотурандоо) *mast.*
moturaŋda-
moturaŋ-oturaŋ et- (мотураң-мотураң эт-) *bk.* **moturaŋda-**
moturay- (мотурай-) Tombul ve sevimli görünmek. “... *moturaygan kiçinekey baldar çuuldaşıp оунор catıştı / ... tombul sevimli çocuklar gürlütü yaparak oynuyorlardı*” (Asakarov, CAT. 2011, 3: 90).
moturayt- (мотурайт-) *ett.* **moturay-**
moturaytuu (мотурайттуу) *mast.*
moturayt-
moturayuu (мотураюу) *mast.*
moturay-
moyponđo- (мойпондо-) Tombul tombul hareket etmek.
moyponđoo (мойпондоо) *mast.*
moyponđo-
moyponđot- (мойпондот-) *ett.*
moyponđo-
moyponđotuu (мойпондотуу) *mast.*
moyponđot-
moypou- (мойпой-) Sakin ve rahat olmak.
moypouy- (мойпойт-) *ett.* **moypou-**
moypouyuu (мойпойтуу) *mast.*
moypouy-
moypouuu (мойпоюу) *mast.* **moypou-**

moyponđo- (мойтондо-) Tombul tombul hareket etmek. “... *arıştay baskan kişinin canında moyponđop ketip barattı / ... büyük adımlarla yürüyen adamın yanında tombul tombul gidiyordu*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 40).
moyponđoo (мойтондоо) *mast.*
moyponđo-
moyponđot- (мойтондот-) *ett.*
moyponđo-
moyponđotuu (мойтондотуу) *mast.*
moyponđot-
moyponđ-moyponđ et- (мойтон-мойтон эт-) *bk.* **moyponđo-**
moypouy- (мойтой-) Bodur ve sakin görünmek.
moypouyt- (мойтойт-) *ett.* **moypouy-**
moypouyuu (мойтойтуу) *mast.*
moypouyt-
moypouyuu (мойтоюу) *mast.* **moypouy-**
mögdüktö- (мөгдүктө-) Yorgun düşmek.
mögdüktöö (мөгдүктөө) *mast.*
mögdüktö-
mögdürö- (мөгдүрө-) 1. Kaygı çekmek, tasa duymak. 2. Günü kaybetmek, zayıf düşmek.
mögdüröö (мөгдүрөө) *mast.*
mögdürö-
mögdüröt- (мөгдүрөт-) *ett.* **mögdürö-**
mögdürötüü (мөгдүрөтүү) *mast.*
mögdüröt-
möl (мөл) Duru, parlak.
mölmüldö- (мөлмүлдө-) Parlamak, parıldamak.
mölmüldöö (мөлмүлдөө) *mast.*
mölmüldö-
mölmüldöt- (мөлмүлдөт-) *ett.*
mölmüldö-
mölmüldötüü (мөлмүлдөтүү) *mast.*
mölmüldöt-
mölt (мөлт) Duru, parlak.

mölt et- (мөлт эт-) 1. Parlamak. 2. Damla birdenbire akmak.
mölt-mölt (мөлт-мөлт) Damla damla.
mölt-mölt et- (мөлт-мөлт эт-) Damla damla akmak.
möltüldö- (мөлтүлдө-) Parıldamak, parlamak.
möltüldök (мөлтүлдөк) Duru, parlak.
möltüldöö (мөлтүлдөө) *mast.*
möltüldö-
möltüldöt- (мөлтүлдөт-) *ett.*
möltüldö-
möltüldötüü (мөлтүлдөтүү) *mast.*
möltüldöt-
möltür (мөлтүр) Duru, berrak.
möltürö- (мөлтүрө-) 1. Parıldamak. 2. Güzel görünmek. "... *boygo cetken möltürögön eki kız bosogodo turuşat. / ... büyümüş, güzelleşmiş iki kız kapının eşiginde duruyordu*" (Bektenov, CAT. 2011, 12: 210). 3. Vücudun bazı yerleri su toplamak. 4. Meyve vb. iyice olgunlaşmak.
möltürök (мөлтүрөк) Parlak, temiz.
möltüröö (мөлтүрөө) *mast.* **möltürö-**
möltüröt- (мөлтүрөт-) *ett.* **möltürö-**
möltürötüü (мөлтүрөтүү) *mast.*
möltüröt-
möngürö- (мөңгүрө-) İnek, öküz gibi hayvanlar böğürmek.
möngüröö (мөңгүрөө) *mast.*
möngürö-
möngüröt- (мөңгүрөт-) *ett.* **möngürö-**
möngürötüü (мөңгүрөтүү) *mast.*
möngüröt-
möö (мөө) İneğin çıkarttığı ses.
möörö- (мөөрө-) Böğürmek.
mööröö (мөөрөө) *mast.* **möörö-**
mööröök (мөөрөөк) Sürekli böğüren inek.
mötüröy- (мөтүрөй-) Sevimli, güzel görünmek.
mötüröyt- (мөтүрөйт-) *ett.* **mötüröy-**

mötüröytüü (мөтүрөйтүү) *mast.*
mötüröyt-
mötüröyüü (мөтүрөйүү) *mast.*
mötüröy-
mukakta- (мукакта-) Kekeleymek, ne söyleyeceğini şaşırıp kelimeleri birbirine karıştırmak.
mukaktan- (мукактан-) *dnş.*
mukakta-
mukaktanuu (мукактануу) *mast.*
mukaktan-
mukaktant- (мукактант-) *ett.*
mukaktan-
mukaktantuu (мукактантуу) *mast.*
mukaktant-
mukaktoo (мукактоо) *mast.*
mukakta-
mukura- (мукура-) Sıkıntı çekmek.
mukuraŋda- (мукураңда-) Topallamak, bir yana eğilerek yürümek.
mukuraŋdat- (мукураңдат-) *ett.*
mukuraŋda-
mukuraŋdatuu (мукураңдатуу) *mast.*
mukuraŋdat-
mukuraŋdoo (мукураңдоо) *mast.*
mukuraŋda-
mukuray- (мукурай-) Aşınmak, birbirine sürtünerek incelmek.
mukurayt- (мукурайт-) *ett.*
mukuray-
mukuraytuu (мукурайтуу) *mast.*
mukurayt-
mukurayuu (мукураюу) *mast.*
mukuray-
mukuroo (мукуроо) *mast.* **mukura-**
mulcuŋda- (мулжунда-) 1. Yüzünü ekşitmek. 2. İnat etmek. "... *munun salamin alik albay özdörünçö mulcuŋday beret / ... bunun selamını bile almayıp, inat ederler*" (Mambet, CAT. 2011, 12: 23).
mulcuŋdat- (мулжундат-) *ett.*
mulcuŋda-

mulcuᅇdatuu (мулжундатуу) *mast.*
mulcuᅇdat-
mulcuᅇdoo (мулжундоо) *mast.*
mulcuᅇda-
mulcuᅇ-mulcuᅇ et- (мулжун-мулжун
эт-) *bk. mulcuᅇda-*
mulcuᅇ- (мулжуй-) Şekilsiz, biçimsiz
görünmek.
mulcuᅇt- (мулжуйт-) *ett. mulcuᅇ-*
mulcuᅇtuu (мулжуйтуу) *mast.*
mulcuᅇt-
mulcuᅇuu (мулжуюу) *mast. mulcuᅇ-*
multuk (мултук) Kesildikten vya
kırıldıktan sonra geriye kalan bölüm.
multuᅇda- (мултунда-) Küt bir şey
hareket etmek.
multuᅇdat- (мултундат-) *ett.*
multuᅇda-
multuᅇdatuu (мултундатуу) *mast.*
multuᅇdat-
multuᅇdoo (мултундоо) *mast.*
multuᅇda-
multuᅇ-multuᅇ et- (мултун-мултун
эт-) *bk. multuᅇda-*
multuᅇ- (мултуй-) Şekilsiz, biçimsiz
görünmek.
multuᅇt- (мултуйт-) *ett. multuᅇ-*
multuᅇtuu (мултуйтуу) *mast.*
multuᅇt-
multuᅇuu (мултуюу) *mast. multuᅇ-*
muluk (мулук) Kesildikten veya
kırıldıktan sonra geriye kalan bölüm.
muluᅇda- (мулуңда-) Sessizce
sevincini belli etmek. “... *cogotkon*
nersesin taap alganday açık muluᅇdadı
/ ... kaybettiği bir şeyini bulmuş gibi
sevindi” (Mamanov, CAT. 2012, 10:
75).
muluᅇdat- (мулуңдат-) *ett. muluᅇda-*
muluᅇdatuu (мулуңдатуу) *mast.*
muluᅇdat-
muluᅇdoo (мулуңдоо) *mast.*
muluᅇda-

muluy- (мулуй-) 1. Kesildekten veya
kırıldıktan sonra biçimsiz, şekilsiz
olmak. 2. Bir şeyi kabul ederek sessiz
kalmak.
muluyt- (мулуйт-) *ett. muluy-*
muluytuu (мулуйтуу) *mast. muluyt-*
muluyuu (мулуйуу) *mast. muluy-*
murcuᅇda- (мурчуңда-) Surat asarak
tavır yapmak.
murcuᅇdat- (мурчуңдат-) *ett.*
murcuᅇda-
murcuᅇdatuu (мурчуңдатуу) *mast.*
murcuᅇdat-
murcuᅇdoo (мурчуңдоо) *mast.*
murcuᅇda-
murcuᅇ- (мурчуй-) Surat asmak.
murcuᅇt- (мурчуйт-) *ett. murcuᅇ-*
murcuᅇtuu (мурчуйтуу) *mast.*
murcuᅇt-
murcuᅇuu (мурчуюу) *mast. murcuᅇ-*
muᅇriᅇ- (муйрый-) *bk. muᅇriᅇ-*
muᅇriᅇuu (муйрыуу) *mast. muᅇriᅇ-*
muᅇtuk (муйтук) Kısa, çolak el.
muᅇtuᅇ-muᅇtuᅇ et- (муйтуң-муйтуң
эт-) *bk. moytoᅇ-moytoᅇ et-*
muᅇtuᅇ- (муйтуй-) Kısa görünmek.
muᅇtuᅇt- (муйтуйт-) *ett. muᅇtuᅇ-*
muᅇtuᅇtuu (муйтуйтуу) *mast.*
muᅇtuᅇt-
muᅇtuᅇuu (муйтуюу-) *mast. muᅇtuᅇ-*
mülcü- (мүлжү-) Kemik kemirmek.
mülcüᅇdö- (мүлжүңдө-) Dişsiz
insanınağzındaki diş etleriyle
çiğnemesi.
mülcüᅇdöö (мүлжүңдөө) *mast.*
mülcüᅇdö-
mülcüᅇdöt- (мүлжүңдөт-) *ett.*
mülcüᅇdö-
mülcüᅇdötüü (мүлжүңдөтүү) *mast.*
mülcüᅇdöt-
mülcüᅇ-mülcüᅇ et- (мүлжүң-мүлжүң
эт-) *bk. mülcüᅇdö-*
mülcür (мүлжүр) Kemirilecek kemik.

mülcüt- (мүлжүт-) *ett.* **mülcü-**
mülcütüü (мүлжүтүү) *mast.* **mülcüt-**
mülcüü (мүлжүү) *mast.* **mülcü-**
mült (мүлт) Birdenbire gizlice yapılan hareket.
mült et- (мүлт эт-) Birdenbire gizlice hareket etmek.
mültüldö- (мүлтүлдө-) Çıkar sağlamak için gizlice hareket etmek.
mültüldök (мүлтүлдөк) İşi gizlice bitiren.
mültüldöö (мүлтүлдөө) *mast.*
mültüldö-
mültüldöt- (мүлтүлдөт-) *ett.*
mültüldö-
mültüldötüü (мүлтүлдөтүү) *mast.*
mültüldöt-
müñkürö- (мүңкүрө-) Üzüntü duymak, kaygılanmak.
müñküröö (мүңкүрөө) *mast.*
müñkürö-
müñküröt- (мүңкүрөт-) *ett.*
müñkürö-
müñkürötüü (мүңкүрөт-) *ett.*
müñküröt-

N

nıgay- (ныгай-) Sağlamlaşmak, sertleşmek.
nıgayt- (ныгайт-) *ett.* **nıgay-**
nıgaytuu (ныгайтуу) *mast.* **nıgayt-**
nıgayuu (ныгаюу) *mast.* **nıgay-**

O

obozdo- (обоздо-) Bağlamak, seslenmek.
obozdoo (обоздоо) *mast.* **obozdo-**
obozdot- (обоздот-) *ett.* **obozdo-**
obozdotuu (обоздотуу) *mast.* **obozdot-**
oçooy- (очой-) Kocaman olmak. "... oçooygon kitepti belek kılssa bolobu / ... kocaman kitabı hediye etse olur mu" (Cetigen, CAT. 2012, 3:70).

oçooyt- (очойт-) *ett.* **oçooy-**
oçooytuu (очойтуу) *mast.* **oçooyt-**
oçooyuu (очоюу) *mast.* **oçooy-**
odurakay (одуракай) Pürüzlü, çıkıntıları olan, kaygan olmayan.
odurakayıraak (одуракайыраак) Biraz pürüzlü.
odurañda- (одуранда-) 1. Kaba davranmak, sert ve kırıncı davranmak. 2. Çirkin bir biçimde hareket etmek.
odurañdaş- (одурандаш-) *işt.*
odurañda-
odurañdaşuu (одурандашуу) *mast.*
odurañdaş-
odurañdat- (одурандат-) *ett.*
odurañda-
odurañdatuu (одурандатуу) *mast.*
odurañdat-
odurañdoo (одурандоо) *mast.*
odurañda-
oduray- (одурай-) 1. Büyük, iri olmak. "Kelindin koldoru kazan karmap, idiş ayak cuugan kara cumuşçunun koldurunday oduraybay, teirsi apakay eken / Gelinin eli kazan tutup, bulaşık yıkayan işçilerinki gibi büyük, biçimsiz değil, teni bembeyaz imiş" (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 55). 2. Gözlerini büyük açarak kötü kötü bakmak. 3. Taneleri iri olmak.
odurayınkı (одурайынкы) Biraz büyük, irice.
odurayt- (одурайт-) *ett.* **oduray-**
oduraytuu (одурайттуу) *mast.*
odurayt-
odurayuu (одураюу) *mast.* **oduray-**
odur-budur (одур-бодур) Pürtüklü, girintili çıkıntılı. "... opsuz coon canğaktın odur-budur booru menen şıyrılıp tüştüm / ... kaba görümlü, kalın ceviz ağacının pürtüklü yüzeyinden sıyrılarak aşağı indim" (Cigitov, CAT. 2011, 3: 13).

oksoy- (оксой-) Büyük, heybetli görünmek.

oksoyt- (оксойт-) *ett.* **oksoy-**.

oksoyтуу (оксойтуу) *mast.* **oksoyt-**.

oksoyuu (оксоюу) *mast.* **oksoy-**.

okşoңdo- (окшоңдо-) Gözlerini kısarak dik dik bakmak.

okşoңdoo (окшоңдоо) *mast.* **okşoңdo-**.

okşoңdot- (окшоңдот-) *ett.* **okşoңdo-**.

okşoңdotuu (окшоңдотуу) *mast.*

okşoңdot-.

okşoy- (окшой-) Kaşlarını çatmak.

okşoygon (окшойгон) Kaşlarını çatan.

okşoyt- (окшойт-) *ett.* **okşoy-**.

okşoyтуу (окшойтуу) *mast.* **okşoyt-**.

okşoyuu (окшоюу) *mast.* **okşoy-**.

okşu- (окшу-) Midesi bulunmak, kusacak gibi olmak.

okşuңda- (окшунда-) Gözlerini belerterek bakmak.

okşuңdat- (окшундат-) *ett.* **okşuңda-**.

okşuңdatuu (окшундатуу) *mast.*

okşuңdat-.

okşuңdoo (окшундоо) *mast.* **okşuңda-**.

okşuray- (окшурай-) Gözlerini belirtmek.

okşurayt- (окшурайт-) *ett.* **okşuray-**.

okşurayтуу (окшурайттуу) *mast.*

okşurayt-.

okşurayuu (окшураюу) *mast.*

okşuray-.

okşut- (окшут-) *ett.* **okşu-**.

okşutma (окшутма) Mide bulandırıcı ilaç.

okşutuu (окшутуу) *mast.* **okşut-**.

okşuu (окшуу) *mast.* **okşu-**.

okuray- (окурай-) Gözlerini belerterek kötü kötü bakmak.

okurayt- (окурайт-) *ett.* **okuray-**.

okurayтуу (окурайттуу) *mast.*

okurayt-.

okurayuu (окураюу) *mast.* **okuray-**.

okuu- (окуй-) Tek başına, yalnız kalmak.

okuut- (окуйт-) *ett.* **okuu-**.

okuutuu (окуйттуу) *mast.* **okuut-**.

okuuyuu (окуюу) *mast.* **okuu-**.

olcoңdo- (олжоңдо-) İri insan biçimsizce hareket etmek.

olcoңdoo (олжоңдоо) *mast.* **olcoңdo-**.

olcoңdot- (олжоңдот-) *ett.* **olcoңdo-**.

olcoңdotuu (олжоңдотуу) *mast.*

olcoңdot-.

olçogoy (олчогой) Büyük, kaba, şişman, kilolu.

olçoy- (олчой-) Büyümek, şişmanlamak. “*Olçoygon döo Bürküt tülküniñ tumşugun mıqçıgan boydon üstünö basa olturdu / Çok büyük dev kartal tilkinin ağız tarafını sıkarak tutup üstüne yerleşti*” (Malikov, CAT. 2011, 10: 63).

olçoyt- (олчойт-) *ett.* **olçoy-**.

olçoyтуу (олчойтуу) *mast.* **olçoyt-**.

olçoyuu (олчоюу) *mast.* **olçoy-**.

olk-solk (олк-солк) Kararsız, dengesiz.

olku-solku (олку-солку) Kararsız, dengesiz.

ologoy (ологой) Çirkin ve büyük.

olokto- (олокто-) Gözlerini devirmek.

oloktoo (олоктоо) *mast.* **olokto-**.

oloktot- (олоктот-) *ett.* **olokto-**.

oloktotuu (олоктотуу) *mast.* **oloktot-**.

oloң-oloң et- (олоң олоң эт-) Gözlerini belerterek bakmak.

oloңdo- (олоңдо-) 1. Gözlerini belerterek bakmak. 2. Kızmak, öfkelenmek.

oloңdoo (олоңдоо) *mast.* **oloңdo-**.

oloңdot- (олоңдот-) *ett.* **oloңdo-**.

oloңdotuu (олоңдотуу) *mast.* **oloңdot-**.

oloy- (олой-) 1. Kör olmak. 2. Gözleri büyük açarak kötü kötü bakmak.

oloyt- (олойт-) *ett.* **oloyt-**.

oloytuu (олойтуу) mast. oloyt-.
oloyuu (олоюу) mast. oloy-.
oluraŋda- (олуранда-) Birine kötü
kötü bakarak kaba davranmak.
oluraŋdaş- (олурандаш-) işt.
oluraŋda-.
oluraŋdaşuu (олурандашуу) mast.
oluraŋdaş-.
oluraŋdat- (олурандат-) ett.
oluraŋda-.
oluraŋdatuu (олурандатуу) mast.
oluraŋdat-.
oluraŋdoo (олурандоо) mast.
oluraŋda-.
oluray- (олурай-) Gözlerini büyük
açarak kötü kötü bakmak.
olurayt- (олурайт-) ett. oluray-.
oluraytuu (олурайтуу) mast. olurayt-.
olurayuu (олураюу) mast. oluray-.
oncogoy (онжогой) Kaba, bakımsız,
gür, biçimsiz.
oncoŋdo- (онжондо-) Biçimsizce
hareket etmek.
oncondoo (онжондоо) mast. oncoŋdo-
oncoŋdot- (онжондот-) ett. oncoŋdo-
oncoŋdotuu (онжондотуу) mast.
oncoŋdot-.
oŋgura- (оңгура-) 1. Hüngür hüngür
ağlamak. 2. Acı acı ses çıkartmak,
çenilemek.
oŋgurat- (оңгурат-) ett. oŋgura-.
oŋguratuu (оңгуратуу) mast.
oŋgurat-.
oŋguroo (оңгуроо) mast. oŋgura-.
oŋkogoy (оңкогой) Büyük, uzun ve
aşağıya doğru kıvrık.
oŋkoŋdo- (оңкоңдо-) İri yarı kimse
biçimsizce hareket etmek.
oŋkoŋdoo (оңкоңдоо) mast. oŋkoŋdo-
oŋkoŋdot- (оңкоңдот-) ett. oŋkoŋdo-
oŋkoŋdotuu (оңкоңдотуу) mast.
oŋkoŋdot-.

oŋkoy- (оңкой-) 1. Büyük görünmek.
2. Kötü kötü bakmak.
oŋkoyt- (оңкойт-) ett. oŋkoy-.
oŋkoytuu (оңкойтуу) mast. oŋkoyt-.
oŋkoyuu (оңкоюу) mast. oŋkoy-.
oŋkulda- (оңкулда-) Çirkin ve kaba
sesle konuşmak, ses çıkartmak.
oŋkuldat- (оңкулдат-) ett. oŋkulda-.
oŋkuldatuu (оңкулдатуу) mast.
oŋkudat-.
oŋkuldoo (оңкулдоо) mast. oŋkulda-.
oŋşoy- (оңшой-) Tek başına keyifsiz,
üzgün olmak.
oŋşoyt- (оңшойт-) ett. oŋşoy-.
oŋşoytuu (оңшойтуу) mast. oŋşoyt-.
oŋşoyuu (оңшоюу) mast. oŋşoy-.
oŋulda- (оңулда-) İnleyerek ağlamak.
oŋuldat- (оңулдат-) ett. oŋulda-.
oŋuldatuu (оңулдатуу) mast. oŋuldat-
oŋuldoo (оңулдоо) mast. oŋulda-.
oŋuraŋda- (оңуранда-) Kaba
davranmak, kaba konuşmak. “Uçuraşır,
al-caŋ degendi suroo degen cok,
oŋuraŋdap bir tiydi ... / Selamlaşır, hal
hatır sormak olmadan hemen kaba
konuşmaya başladı ...” (Karim, CAT.
2013, 2: 15).
oŋuraŋdat- (оңурандат-) ett.
oŋuraŋda-.
oŋuraŋdatuu (оңурандатуу) mast.
oŋuraŋdat-.
oŋuraŋdoo (оңурандоо) mast.
oŋuraŋda-.
oŋuray- (оңурай-) 1. Çukur olmak.
“Zambirekter belendelip, oŋuraygan
oozdoru ok bürküügö dayar / Toplar
yerleştirilip, çukur ağızları ok atmaya
hazır” (Aytmatov, CAT. 2011, 6: 8). 2.
Gözlerini büyük açıp begenmeyerek
bakmak.
oŋurayt- (оңурайт-) ett. oŋuray-.
oŋuraytuu (оңурайтуу) mast.
oŋurayt-.

oңurayuu (оңураюу) mast. oңuray-
op (он) Hop, hoppala.
oroу- (опой-) 1. İri yarı olmak. 2. Kalın ve kabarık olmak.
oroуt- (опойт-) *ett.* **oroу-**
oroуtuu (опойтуу) mast. oroуt-
oroуuu (опоюу) mast. oroу-
opulda- (опулда-) 1. İştahı açılmak. 2. Açgözlülük etmek, oburlaşmak. 3. Kızarak sesini yükseltmek.
opuldaş- (опулдаш-) *işt.* **opulda-**
opuldaşuu (опулдашуу) mast.
opuldaş-
opuldat- (опулдат-) *ett.* **opulda-**
opuldatuu (опулдатуу) mast. opuldat-
opuldoo (опулдоо) mast. opulda-
opuraңda- (опуранда-) Kızmak, çıkışmak, sözleriyle saldırmak.
opuraңdat- (опурандат-) *ett.*
opuraңda-
opuraңdatuu (опурандатуу) mast.
opuraңdat-
opuraңdoo (опурандоо) mast.
opuraңda-
opurap-topurap (опурап-топурап)
 Hepsi birden, kalabalık oluşturarak.
opur-topur (опур-топур) Kalabalık, karışıklık.
opurup-sarıp- (опуруп-жапыр-) Kısa sürede, hemen halletmek.
orkoy- (оркой-) Sivrilerek çıkık durmak. “*Eger al kardın üstündö orkoyup turgan uçtuu taştı karmoogo ülgürböğöndö biyik cardan arı uçup ketet bolçu / Eğer o, karın üstünde çıkık halde duran sivri taşı tutmaya yetişemeseydi yüksek kayadan aşağıya düşerdi*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 164).
orkoyt- (оркойт-) *ett.* **orkoy-**
orkoytuu (оркойтуу) mast. orkoyt-
orkoyuu (оркоюу) mast. orkoy-
ormokoy (ормокой-) Öne doğru çıkık duran.

ormoloңdo- (ормолоңдо-) Kızmak, birine sert davranmak, çıkışmak.
ormoloңdoo (ормолоңдоо) mast.
ormoloңdo-
ormoloңdot- (ормолоңдот-) *ett.*
ormoloңdo-
ormoloңdotuu (ормолоңдотуу) mast.
ormoloңdot-
ormoңdo- (ормоңдо-) Kaba davranmak, birine ses yükseltmek.
ormoңdoo (ормоңдоо) mast.
ormoңdo-
ormoңdot- (ормоңдот-) *ett.* **ormoңdo-**
ormoңdotuu (ормоңдотуу) mast.
ormoңdot-
ormoy- (ормой-) 1. Somurtmak, surat asmak. 2. Gözlerini belirtmek. 3. Öne doğru çıkık durmak.
ormoyt- (ормойт-) *ett.* **ormoy-**
ormoytuu (ормойтуу) mast. ormayt-
ormoyuu (ормоюу) mast. ormay-
orokto- (орокто-) Zıplarcasına koşmak, atlaya atlaya yürümek.
oroktoo (ороктоо) mast. orokto-
oroktot- (ороктот-) *ett.* **orokto-**
oroktotuu (ороктотуу) mast. orokto-
oroң (орон) Kabalık, kaba davranış.
oroң et- (орон эт-) Kaba davranmak, kabalık etmek.
oroңdo- (орондо-) Kabalık etmek.
oroңdoo (орондоо) mast. oroңdo-
oroңdot- (орондот-) *ett.* **oroңdo-**
oroңdotuu (орондотуу) mast.
oroңdot-
orsogoy (орсогой) 1. İleriye doğru çıkık. 2. Üst dişleri öne doğru çıkık.
orsok (орсок) Sivri uçları çıkık.
orsoңdo- (орсоңдо-) Konuşunca, gülünce dişleri görünmek.
orsoңdoo (орсоңдоо) mast. orsoңdo-
orsoңdot- (орсоңдот-) *ett.* **orsoңdo-**
orsoңdotuu (орсоңдотуу) mast.
orsoңdot-

orsoŋ-orsoŋ et- (орсоң-орсоң эт-) *bk.* orsoŋdo-.

oydolo- (ойдоло-) Yerinde duramayıp sürekli hareket etmek, kıpırdamak.

oydolokto- (ойдолокто-) *bk.* oydolo-.

oydoloktoo (ойдолоктоо) *mast.*

oydolokto-

oydoloktot- (ойдолоктот-) *ett.*

oydolokto-

oydoloktotuu (ойдолоктотуу) *mast.*

oydoloktot-

oydolo (ойдолоо) *mast.* oydolo-.

oydolot- (ойдолот-) *ett.* oydolo-.

oydolotuu (ойдолотуу) *mast.* oydolot-.

oysoke (ойсоке) Süslü, süse düşkün olan.

oysokto- (ойсокто-) 1. Süslü biri kırıtmak. “*eköo oynoktop birdeme şıbıraşıp alıp, oysoktoy dağı katkırışat / İkişi bir şeyler fıslıdaşarak, güle oynaya kırıtmaktalar*” (Ayatmatov, CAT. 2013, 9: 70). 2. Yerinde duramayıp devamlı kıpırdamak. “... *cürüşünön adaşpay oysoktop oyun salıp, caraşıktuu basmay Kök külüktün adadı / yerinde duramayıp oynaması ve ravhan yürüyüşü Kök atın huyudur*” (Batırkulov, CAT. 2011, 6: 188).

oysoktoo (ойсоктоо) *mast.* oysokto-.

oysoktot- (ойсоктот-) *ett.* oysokto-.

oysoktotuu (ойсоктотуу) *mast.*

oysoktot-

oysoŋdo- (ойсоңдо-) *bk.* oysokto-.

oysoŋdoo (ойсоңдоо) *mast.* oysoŋdo-.

oysoŋdot- (ойсоңдот-) *ett.* oysoŋdo-.

oysoŋdotuu (ойсоңдотуу) *mast.*

oysoŋdot-

ozondo- (озондо-) 1. Durmadan böğüre böğüre ağlamak. 2. Böğürmek anlaşılmaz bir şekilde yüksek sele bağirmek. 3. Deve, öküz vb. böğürmek.

Ö

öçöŋdö- (өчөндө-) At üstünde eğilmek, bükülmek. “... *açuusuna çıdabay atına mine kaçtı, mingen boydon öçöŋdöp cürüp berdi / ... sinirlenerek atına bindiği gibi kaçarak eğile büküle gidiyordu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 21).

öçöŋdöö (өчөндөө) *mast.* öçöŋdö-.

öçöŋdöt- (өчөндөт-) *ett.* öçöŋdö-.

öçöŋdötüü (өчөндөтүү) *mast.*

öçöŋdöt-

öçöy- (өчөй-) Eğilmek, eğmek, bükmek.

öçöyt- (өчөйт-) *ett.* öçöy-.

öçöytüü (өчөйтүү) *mast.* öçöyt-.

öçöyüü (өчөйүү) *mast.* öçöy-.

ökür- (өкүр-) Bağirmek, haykırmak. “*Kapısınan caradar bolup caratına çıdabay ökürüp cırtkıçtan beter bakırbañız / yarasına dayanamayıp gürleyen yırtıcı hayvan gibi haykırmayınız*” (Ezop, CAT. 2011, 8: 231).

öküröŋ et- (өкүрөн эт-) Hızlıca koşmak.

öküröŋdö- (өкүрөндө-) 1. Süretle, hızlıca ilerlemek. 2. Gereksiz tartışmak, atışmak.

öküröŋdöö (өкүрөндөө) *mast.*

öküröŋdö-

öküröŋdöt- (өкүрөндөт-) *ett.*

öküröŋdö-

öküröŋdötüü (өкүрөндөтүү) *mast.*

öküröŋdöt-

ökürt- (өкүрт-) *ett.* ökür-.

ökürtüü (өкүртүү) *mast.* ökürt-.

ökürük (өкүрүк) Yüksek ses, bağırıtı, çığlık. “*Tiginden da, mindan da ökürük çığıp, cesir kalıp kara kıygen, cetm kalıp cürögü zildegender arbıp barattı / Orada da, burada da, her evde çığlık çıkarak dul kalarak kara giyen, yetim*

kalarak kalbleri zırlayanlar çoğalıyordu” (Talip, CAT. 2011, 9: 68).

ölcögöy (өлжөгөй) Halsiz, dermensiz
ölcöy- (өлжөй-) *hlk.* Halden düşmek, güçsüzleşmek.

ölcöyüü (өлжөйүү) *mast.* ölcöy-.

öñçöñdö- (өңчөңдө-) Sıçrayarak yakın bir yere koşmak.

öñçöñdöö (өңчөңдөө) *mast.* öñçöñdö-.

öñçöñdöt- (өңчөңдөт-) *ett.* öñçöñdö-.

öñçöñdötüü (өңчөңдөтүү) *mast.*

öñçöñdöt-.

öñgürö- (өңгүрө-) 1. Hüngür hüngür ağlamak. “... *betin basıp otura kaldı da öñgürüp ilap ciberdi / ... elleriyle yüzünü kapatıp oturur oturmaz hüngür hüngür ağlayıverdi*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 52). 2. İnek acı acı mölemek.

öñgüröö (өңгүрөө) *mast.* öñgürö-.

öñgüröt- (өңгүрөт-) *ett.* öñgürö-.

öñgürötüü (өңгүрөтүү) *mast.*

öñgüröt-.

öñkөñdö- (өңкөңдө-) Eğilip bükülmek.

öñkөñdöö (өңкөңдөө) *mast.* öñkөñdö-.

öñkөñdöt- (өңкөңдөт-) *ett.* öñkөñdö-.

öñkөñdötüü (өңкөңдөтүү) *mast.*

öñkөñdöt-.

öñüldö- (өңүлдө-) Eğilip bükülmek.

öñüldöö (өңүлдөө) *mast.* öñüldö-.

öñüldöt- (өңүлдөт-) *ett.* öñüldö-.

öñüldötüü (өңүлдөтүү) *mast.* öñüldöt-
öö (өө) Tiksinildiğinde ya da kusmak istenildiğinde çıkan ses.

öödük-söödük (өөдүк-сөөдүк) eğri büğrü.

öröñ-öröñ et- (өпөң-өпөң эт-) seçirmek.

öröy- (өпөй-) Rahatsız bir şekilde oturmak.

öröyt- (өпөйт-) *ett.* öröy-.

öröytüü (өпөйтүү) *mast.* öröyt-.

öröyüü (өпөйүү) *mast.* öröy-.

P

par-par (пар-пар) Parıl parıl. “... *kubanganıman oozum açıla, közdörüm par-par etti / ... sevincimden ağzım açılıp, gözlerim parıl parıl etti*” (Mamanov, CAT. 201, 8: 31).

parpıra- (парпыра-) *hlk.* 1. Uçuşmak, dalgalanmak. “*Köynögün köpölöktöy parpırasa, men seni ogo beter süyüp ketem / Elbisen kelebek gibi uçuştığı an ben seni daha da çok seviyorum*” (Aldayarov, CAT. 2013, 1: 60). 2. İyice açılmak, yaprak yaprak açılmak, kabarmak.

parpırak (парпырак) Uçurtma.

parpırama (парпырама) *hlk.* Uçurtma.

parpırat- (парпырат-) *ett.* **parpıra-parpıratuu (парпыратуу)** *mast.* **parpırat-.**

parpıroo (парпыроо) *mast.* **parpıra-pars (парс)** Pat, balon vb. şeyler patlayınca çıkan ses.

pars-pars et- (парс-парс эт-) Arka arkaya pat sesi çıkmak, patlamak.

patır (патыр) Tüfek sesi.

patıra- (патыра-) 1. Tüfek sesi arka arkaya çıkmak. 2. Bir şeyler toplu halde düşünce çıkan ses.

patırat- (патырат-) *ett.* **patıra-**

patıratuu (патыратуу) *mast.* **patırat-**

patıroo (патыроо) *mast.* **patıra-**

patır patır et- (патыр-патыр эт-) *bk.* **patıra-**

pır (пыр) Kuş aniden, pır diye uçmak.

pırpıra- (пырпыра-) 1. Uçuşmak, dalgalanmak. 2. Kuşlara, tavuklara vb. bir şey saldırınca tebelenmek, can çekişmek, tüyleri uçuşmak. 3. Çok hareketli olmak. “*Arsında ırdap ciberet tura kalıp pırpırap biylep kalat / Arada bir şarkı söyler, bazen kalkar hareketli*

bir şekilde oynayıverir” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 21).

pırpırat- (пырпырат-) *ett.* **pırpırat-**
pırpıratuu (пырпыратуу) *mast.*
pırpırat-.

pırpıroo (пырпыроо) *mast.* **pırpıra-**
pırt (пырт) *pıt.* “Köz çaşım pırt etpey
karekterde kala berdi / Yaşlarım pıt
etmeden gözlerimde kalakaldı”
(Mamanov, CAT. 2012, 8: 23).

pıp (пип) Düt, korno sesi.

pıpile- (пипилде-) Korno çalmak.
“...avtomobilder dip pıpilegi,
motorlorunun güürldögü tolup ketti /
otomobillerin korno sesleri, motorlorun
gürültülü sesleri çok geliyordu” (Safa,
CAT. 2011, 4: 231)

pıpilet- (пипилдет-) *ett.* **pıpile-**
pıpiletüü (пипилдетүү) *mast.*
pıpilet-.

pıpiledöö (пипилдөө) *mast.* **pıpile-**
pıp-pıp et- (пип-пип эт-) Korno
çalmak.

S

sabala- (сабала-) 1. Hızlıca, çabucak
gitmek, uçmak. “Andan beri sabalap
cıldar öttü / O zamandan beri hızlıca
yıllar geçti” (Usenov, CAT. 2011, 8:
122). 2. Şiddetli yağmak. “Kar
kuyundap uçat, sabalayt, sapırilat / Kar
fırtınayla uçarak şiddetli yağmakta”
(Akmatov, CAT. 2012, 4: 118).

sabalat- (сабалат-) *ett.* **sabala-**
sabalatuu (сабалатуу) *mast.* **sabalat-**
sabaloo (сабалоо) *mast.* **sabala-**.

saksagay (саксагай) 1. Saçlı başı
dağılmış. 2. Tüyleri uzun ve dağınık.

saksak (саксак) 1. Saçları dağınık. 2.
tüyleri dağınık, kabarık.

saksakta- (саксакта-) Saçlı, sakalı,
tüyleri dağılıp uçuşmak.

saksaktat- (саксактат-) *ett.* **saksakta-**.

saksaktatuu (саксактатуу) *mast.*
saksaktat-.

saksaktoo (саксактоо) *mast.*
saksakta-.

saksañ (саксаң) *bk.* **saksak**

saksañda- (саксаңда-) *bk.* **saksakta-**
saksañdat- (саксаңдат-) *ett.*
saksañda-.

saksañdatuu (саксаңдатуу) *mast.*
saksañdat-.

saksañdoo (саксаңдоо) *mast.*
saksañda-.

saksay- (саксай-) Saçları, tüyleri
dağınık vaziyette olmak. “Küzgügö
karanıp, çaçının saksayganın tarap,
etek-ceñin kımtılap, sırta çıktı /
Aynaya bakınarak, dağılan saçlarını
tarayıp, giysilerini düzelttikten sonra
dışarı çıktı” (Usenov, CAT. 2011, 8:
126).

saksayt- (саксайт-) *ett.* **saksay-**
saksaytuu (саксайттуу) *mast.* **saksayt-**
saksayuu (саксаюу) *mast.* **saksay-**.

salakta- (салакта-) Sarkarak .

salaktat- (салактат-) *ett.* **salakta-**.

salaktatuu (салактатуу) *mast.*
salaktat-.

salaktoo (салактоо) *mast.* **salakta-**.

salañda- (салаңда-) Sarkmak, aşağıya
doğru sarkarak sallanmak. “Men
köpürönün orto çeninde taktay kırında
butumdu salañdatıp çemiçke çagıp
oturam / Ben köprünün ortasında
ayaklarımı aşağıya doğru sarkıtarak
oturup çekirdek çıtlatırım” (Cigitov,
CAT. 2011, 3: 9).

salañdat- (салаңдат-) *ett.* **salañda-**.

salañdatuu (салаңдатуу) *mast.*
salañdat-.

salañdoo (салаңдоо) *mast.* **salañda-**.

salbañ et- (салбаң эт-) Aşağıya doğru
sarkmak, düşmek, sallanmak. “Singan
çırpıkka okşop kolu çok ceñi salbañ etti

/ Kırıl bir kol gibi, içinde kol olmayan yen gibi bir anda aşağıya sarkıverdi” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 137).

salbaŋda- (салбаңда-) *bk. salpaŋda-* “... kulagımdağı salbaŋdagan söykölör körünböy kalat / Kulağımda sarkan küpeler görünmez hale gelir ...” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 130).

salbaŋdat- (салбаңдат-) *ett.*

salbaŋda-

salbaŋdatuu (салбаңдатуу) *mast.*

salbaŋdat-

salbaŋdoo (салбаңдоо) *mast.*

salbaŋda-

salbıra- (салбыра-) 1. Aşağıya doğru sarkmak. “Birinin sabagı ortosunan singan, anın başındağı çaŋ baskan gülü salbırap turat / Birinin sapı ortasından kırıldığı için başındaki çiçeği aşağıya sarkmış ve toz içinde kalmış” (Tolstoy, CAT. 2012, 11: 86). 2. Yorulmak, halsiz düşmek. “Muŋaya başı salbırap, abıška kayra uykuga ketti / Kafasını eğilerek yorgun düşen yaşlı adam tekrar uykuya daldı” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 41). 3. Çok eskimiş olmak, güzelliğini yitirmek.

salbırap (салбырак) Eski, dökülmüş olan, yırtılıp parçaları sarkan.

salbırat- (салбырат-) *ett. salbıra-*

salbıratuu (салбыратуу) *mast.*

salbırat-

salbıroo (салбыроо) *mast. salbıra-*

salp et- (салп эт-) Pat, küt etmek.

salpakta- (салпакта-) *bk. salpaŋda-*

salpaktat- (салпактат-) *ett. salpakta-*

salpaktatuu (салпактатуу) *mast.*

salpaktat-

salpaktoo (салпактоо) *mast.*

salpakta-

salpaŋda- (салпаңда-) 1. Aşağıya doğru sarkarak sallanmak. “... dambalının çoŋ ayırığı kabattala

salpaŋdap barattu / ... pantolonunun büyük yırtık parçası aşağıya düşerek sarkıyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 40). 2. Biçimsizce hareket etmek, yürüme, 3. Birinin arkasına takılmak, takip etmek, yetşememek. “Adegende alar biraz cakındaganı menen, tez ele artta salpaŋdap kalıp catıştı / İlk başta biraz yakın yürümelerine rağmen, kısa sürede artta kalarak yetşemez olmuşlardı” (Tazabekov, CAT. 2011, 2: 85).

salpaŋdat- (салпаңдат-) *ett.*

salpaŋda-

salpaŋdatuu (салпаңдатуу) *mast.*

salpaŋdat-

salpaŋdoo (салпаңдоо) *mast.*

salpaŋda-

salpay- (салпай-) 1. Giysi bol, biçimsiz gelmek. 2. Üstü başı dökülmek, perişan olmak. 3. Serserice, dağınık bir şekilde olmak. 4. Aşağıya doğru sarkmak.

salpayak (салпаяк) Serseri, belli bir işi olmayan, başı boş.

salpayt- (салпайт-) *ett. salpay-*

salpaytuu (салпайтуу) *mast. salpayt-*

salpayuu (салпаяуу) *mast. salpay-*

salpılđa- (салпылда-) 1. Aşağıya doğru sarkarak salanmak. 2. Çaresizce yürüme, gezme. “Aş aŋdıgan baykuştar, ar kayda bar salpılđap. / Yemek arayan zavallılar her yerde var” (Asan Kaygı, CAT. 2013, 8: 187).

salpılđak (салпылдак) 1. Sarkarak sallanan. 2. Sürekli gezip tozan, elinden iş gelmeyen.

salpılđat- (салпылдат-) *ett. salpılđa-*

salpılđatuu (салпылдатуу) *mast.*

salpılđat-

salpılđoo (салпылдоо) *mast. salpılđa-*

salp-salp et- (салп-салп эт-) Aşağıya doğru sarkarak sallanan.

samsaala- (самсаала-) 1. Aşağıya doğru sarkmak. *Dal töbödö şaginana samsaalagan ala böyrök karagattar kün nuruna erkelep, ciltıdayt / Tepede saplarından aşağıya doğru sarkan frenk üzümü güneş ışığına şımararak, parlıyor*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 17). 2. Parça para yırtılmak. “... *beti-başı şişigen, kiyimderi samsaalagan / ... yüzü, gözü şişmiş, giysileri parça parça yırtılmış*” (Usubaliyev, CAT. 2012, 5: 73). 3. Arka arkaya gelmek, uzamak, yağmak. “*Oturup-oturup ar kıl oylor samsaalap, biröönö coop taba alsamçı / oturunca aklıma çeşit çeşit düşünceler gelir, birine bile cevap bulamam*” (İsmailova, CAT. 2012, 5: 52).

samtır (самтыр) 1. Üstü başı dökülmüş kimse. 2. Parça parça yırtılmış.

samtıra- (самтыра-) Eskimek, eskiyip yırtılmak. “*Kaadasınça al calañ camaaçılardan şırılğan, samtırgan köynök kiygen ... / Her zamanki gibi o tamamına yama yapılmış, eski elbise giymişti ...*” (Gogol, CAT. 2011, 8:50).

samtırat- (самтырат-) *ett. samtıra-*
samtıratuu (самтыратуу) *mast. samtırat-*

samtıroo (самтыроо) *mast. samtıra-*

sandal- (сандал-) 1. Sersemleşmek, serserileşmek. 2. İşsiz güçsüz dolaşmak.

sandalt- (сандалт-) *ett. sandal-*
sandaltuu (сандалтуу) *mast. sandalt-*
sandaluu (сандалуу) *mast. sandal-*

sandıra- (сандыра-) 1. Halsiz şekilde sallana sallana yürümek. 2. Saçmalamak, saçma sapan konuşmak.

sandırak (сандырак) 1. Anlamsız, saçma sapan. 2. Anlamsız konuşan, saçmalayan kimse.

sandırakta- (сандыракта-) *bk. sandıra-*

sandıraktat- (сандырактат-) *ett. sandırakta-*
sandıraktatuu (сандырактатуу) *mast. sandıraktat-*

sandıraktoo (сандырактоо) *mast. sandıraktat-*

sandırat- (сандырат-) *ett. sandıra-*
sandıratuu (сандыратуу) *mast. sandırat-*

sandıroo (сандыроо) *mast. sandıra-*
sapsagay (сапсагай) Saçları, tüyleri uzun, dağınık.

sapsaᅇda- (сапсаңда-) Saçı, tüyü uçuşmak, dağılmak.

sapsaᅇdat- (сапсаңдат-) *ett. sapsaᅇda-*
sapsaᅇdatuu (сапсаңдатуу) *mast. sapsaᅇdat-*

sapsaᅇdoo (сапсаңдоо) *mast. sapsaᅇda-*

sapsay- (сапсай-) Saç, tüy uzamak, dağılmak. “*Cöö tumandın arasından suu bolup cündörü sapsaygan Kabılan suuruup çıktı. / Yoğun sisin içinden ıslanmış tüyleri dağılan Kabılan çıkıverdi*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 95).

sapsayt- (сапсайт-) *ett. sapsay-*
sapsaytuu (сапсайтуу) *mast. sapsayt-*
sapsayuu (сапсаюу) *mast. sapsay-*
sapsıy- (сапсый-) Saç, tüy dağılmak.

sapsıyt- (сапсыйт-) *ett. sapsıy-*
sapsıytuu (сапсыйтуу) *mast. sapsıyt-*
sapsıyuu (сапсыюу) *mast. sapsıy-*

sayra- (сайра-) 1. Kuş veya böcek ötmek, şakımak. “*Butaktarında kuştar da can-alı kalbay sayraşat / Ağaçlarda kuşlar da sürekli öterler*” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 7: 4). 2. Güzel şarkı söylemek. “*Al obondu men ezelten sayragam / O şarkıyı men eskiden söylemiştim*” (Yesenin, CAT. 2013, 5: 159). 3. Çok konuşmak. “*Tiliᅇ dayıma*

uşıntıp sayrap turabı / Her zaman bu kadar çok mu konuşursun” (Ezop, CAT. 2011, 7:77).

sayrat- (сайрат-) *ett.* **sayra-**.

sayratuu (сайратуу) *mast.* **sayrat-**.

sayroo (сайроо) *mast.* **sayra-**.

seksegey (сексегей) Dağınık saç, tüy.

sekseñde- (сексеңде-) Zıplaya hoplaya hareket etmek. “*Karındaşım sekseñdey kayra içkeri kirip ketti ... / Kız kardeşim tekrar hoplaya zıplaya içeri girdi ...*” (Cigıtoı, CAT. 2011, 3: 6).

sekseñdet- (сексеңдет-) *ett.* **sekseñde-**.

sekseñdetüü (сексеңдетүү) *mast.*

sekseñdet-.

sekseñdöö (сексеңдөө) *mast.*

sekseñde-.

seksey- (сексей-) 1. Dağılmak, uçuşmak. 2. Dikilmek, dik duruma gelmek.

sekseyt- (сексейт-) *ett.* **seksey-**.

sekseytüü (сексейтүү) *mast.* **sekseyt-**.

sekseyüü (сексейүү) *mast.* **seksey-**.

seldey- (селдей-) Beklenmedik bir durum karşısında harketsiz kalmak, ne uracağını şaşırarak.

seldeyt- (селдейт-) *ett.* **seldey-**.

seldeytüü (селдейтүү) *mast.* **seldeyt-**.

seldeyüü (селдейүү) *mast.* **seldey-**.

seley- (селей-) Donmak, hareketsiz kalmak. “... *ün-sözsüz seleyip katıp turdu* / ... sessiz sedasız donakalmıştı” (Kalıkov, CAT. 2013, 11: 32).

seleyt- (селейт-) *ett.* **seley-**.

seleytüü (селейтүү) *mast.* **seleyt-**.

seleyüü (селейүү) *mast.* **seley-**.

selkilde- (селкилде-) Sallanmak, silkelenmek

selkildet- (селкилдет-) *ett.* **selkilde-**.

selkildetüü (селкилдетүү) *mast.*

selkildet-.

selkildöö (селкилдөө) *mast.* **selkilde-**.

selk-selk et- (селк селк эт-) *bk.* **selkilde-**.

selpekte- (селпекте-) Zıplaya hoplaya hareket etmek.

selpektet- (селпектет-) *ett.* **selpekte-**.

selpektetüü (селпектетүү) *mast.*

selpektet-.

selpektöö (селпектөө) *mast.* **selpekte-**.

selpey- (селпей-) Bitkinleşmek, yorgun düşmek.

selpeyt- (селпейт-) *ett.* **selpeyt-**.

selpeytüü (селпейтүү) *mast.* **selpeyt-**.

selpeyüü (селпейүү) *mast.* **selpey-**.

selt et- (селт эт-) Korkudan dolayı ürpermek, sıçramak, sarsılmak.

selteñ et- (селтең эт-) *bk.* **selt et-**.

selteñde- (селтеңде-) İki tarafına bakınmak.

selteñdet- (селтеңдет-) *ett.* **selteñde-**.

selteñdetüü (селтеңдетүү) *mast.*

selteñdet-.

selteñdöö (селтеңдөө) *mast.* **selteñde-**.

selteñ-selteñ et- (селтең-селтең эт-) Korkarak iki tarafına bakınmak.

sendire- (сендире-) *bk.* **sendirekte-**.

sendirekte- (сендиректе-) Dengesi bozularak düşecek gibi olmak, sersemleşmek.

sendirektet- (сендиректет-) *ett.*

sendirekte-.

sendirektetüü (сендиректетүү) *mast.*

sendirektet-.

sendirektöö (сендиректөө) *mast.*

sendirekte-.

seney- (сеней-) Donup kalmak, dona kalmak.

seneyt- (сенейт-) *ett.* **seney-**.

seneytüü (сенейтүү) *mast.* **seneyt-**.

seneyüü (сенейүү) *mast.* **seney-**.

señsel- (сеңсел-) Sallanmak.

señselt- (сеңселт-) *ett.* **señsel-**.

señseltüü (сеңселтүү) *mast.* **señselt-**.

señselüü (сеңселүү) *mast.* **señsel-**.

serbeŋde- (сербеңде-) Hoplaya zıplaya hareket etmek.

serbeŋdet- (сербеңдет-) *ett.* **serbeŋde-serbeŋdetüü** (сербеңдетүү) *mast.* **serbeŋdet-**.

serbeŋdöö (сербеңдөө) *mast.* **serbeŋde-**.

serbey- (сербей-) 1. Tek tük, seyrek olmak. “... *eeginde kalın sakalı çok, morjduñ muruttarında serbeygen tikenek kıldarı bar / ... çenesinde kalın sakalı yok, deniz aygırın bıyıkları gibi tek tük dikenleri var*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 34). 2. Dik olmak, çıkık olmak. “... *alista serbeygen eki kiçinekey karaan köründü / ... uzakta dikilen iki küçük karaltı gözüktü*” (Asılbekova, CAT. 2013, 11: 49).

serbeyt- (сербейт-) *ett.* **serbey-**.

serbeytüü (сербейтүү) *mast.* **serbeyt-**.

serbeyüü (сербейүү) *mast.* **serbey-**.

sereŋde- (серенде-) Zıplaya zıplaya hareket etmek. “... *koyondordu ürkütüp sereŋdete kubalay berip bir küñü bir koyondu karmap cedi. / ... tavşanları ürküterek, zıplatarak kovalaya kovalaya bir gün bir tavşanı yakalayıp yedi*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 90).

sereŋdet- (серендет-) *ett.* **sereŋdet-**.

sereŋdetüü (серендетүү) *mast.* **sereŋdet-**.

sereŋdöö (серендөө) *mast.* **sereŋde-**.

sereŋ-sereŋ (серен-серен) Zıplaya zıplaya hareket etmek. “... *sereŋ-sereŋ kaçıp cönödü. / ... zıplaya zıplaya kaçıp gitti*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 90).

serey- (серей-) Dik duruma gelmek.

sereyt- (серейт-) *ett.* **serey-**.

sereytüü (серейтүү) *mast.* **sereyt-**.

sereyüü (серейүү) *mast.* **serey-**.

sesteý- (сестей-) Beklenmedik bir durum karşısında hareketsiz kalmak, donmak.

sesteýt- (сестейт-) *ett.* **sesteý-**.

sesteýtüü (сестейтүү) *mast.* **sesteý-**.

sesteýüü (сестейүү) *mast.* **sesteý-**.

sıraŋda- (сыранда-) Zıplaya zıplaya çirkin bir şekilde hareket etmek.

sıraŋdat- (сырандат-) *ett.* **sıraŋda-**.

sıraŋdatuu (сырандатуу) *mast.* **sıraŋdat-**.

sıraŋdat-.

sıraŋdoo (сырандоо) *mast.* **sıraŋda-**.

sıray- (сырай-) Hareketsiz bir şekilde yatmak, bayılmak vb. “... *oozun açıp tabıışsız araŋ gana dem alıp can berip, sırayıp catıp kalat. / ... ağzını açıp sessiz bir şekilde nefes alarak can verir ve hareketsiz bir şekilde kalır*” (Malikov, CAT, 2011, 10: 62).

sırayt- (сырайт-) *ett.* **sıray-**.

sıraytuu (сырайтүү) *mast.* **sırayt-**.

sırayuu (сыраюу) *mast.* **sıray-**.

soksokto- (соксокто-) Zıplaya zıplaya yürümek.

soksoktoo (соксоктоо) *mast.* **soksokto-**.

soksokto-.

soksoktot- (соксоктот-) *ett.* **soksokto-**.

soksoktotuu (соксоктотуу) *mast.* **soksoktot-**.

soksoktot-.

soksosŋdo- (соксоңдо-) *bk.* **soksokto-**.

soksosŋdoo (соксоңдоо) *mast.* **soksosŋdo-**.

soksosŋdo-.

soksosŋdot- (соксоңдот-) *ett.* **soksosŋdo-**.

soksosŋdo-.

soksosŋdotuu (соксоңдоттуу) *mast.* **soksosŋdot-**.

soksosŋdot-.

soksoy- (соксой-) 1. Dik duramda olmak, dik vaziyette oturmak. 2. Uzun ve sevimsiz görünmek. 3. Boş boş oturmak.

soksoyt- (соксойт-) *ett.* **soksoy-**.

soksoytuu (соксойтуу) *mast.* **soksoyt-**.

soksoyuu (соксоюу) *mast.* **soksoy-**.

soldogoy (солдогой) Uzun ve kaba.

soldoy- (солдой-) Uzun ve hantal olmak.

soldoyt- (солдойт-) ett. soldoy-.
soldoytuu (солдойтуу) mast. soldoyt-.
soldoyuu (солдоюу) mast. soldoy-.
solk et- (солк эт-) 1. Sarsılmak, birdenbire güçle kımıldamak, titremek, oynamak. 2. Korkmak.
solkulda- (солкулда-) Titremek, hızlı ve küçük salınım hareketleri yapmak, kaslar kasılmalarla sarsılmak.
solkuldak (солкулдак) Titrek, kımıldayan, esnek.
solkuldat- (солкулдат-) ett. solkulda-.
solkuldatuu (солкулдатуу) mast.
solkuldat-.
solkuldoо (солкулдоо) mast.
solkulda-.
sorogoy (сорогой) Uzun ve ince olan, dik duran.
sorok et- (сорок эт-) Aniden, hızlı çıkmak.
sorokto- (сорокто-) Hoplaya zıplaya hareket etmek.
soroktoo (сороктоо) mast. sorokto-.
soroktot- (сороктот-) ett. sorokto-.
soroktotuu (сороктотуу) mast.
soroktot-.
soroᅇdo- (сорондо-) bk. sorokto-.
soroᅇdoo (сорондоо) mast. soroᅇdo-.
soroᅇdot- (сорондот-) ett. soroᅇdo-.
soroᅇdotuu (сорондотуу) mast.
soroᅇdot-.
soroᅇ-soroᅇ et- (сорон-сорон эт-) Devamlı aşağı yukarı sallanmak.
soroy- (сорой-) Uzun ve ince olmak.
soroyt- (соройт-) ett. soroy-.
soroytuu (соройтуу) mast. soroyt-.
soroyuu (сороюу) mast. soroy-.
soymoᅇdo- (соймондо-) Kıvrılmak, eğilip bükülmek.
soymoᅇdoo (соймондоо) mast.
soymoᅇdo-.
soymoᅇdot- (соймондот-) ett.
soymoᅇdo-.

soymoᅇdotuu (соймондотуу) mast.
soymoᅇdot-.
sölbürö- (сөлбүрө-) Paspal görünmek, paspalca dolaşmak.
sölbüröö (сөлбүрөө) mast. sölbürö-.
sölbüröt- (сөлбүрөт-) ett. sölbürö-.
sölbürötüü (сөлбүрөтүү) mast.
sölbüröt-.
söldöy- (сөлдөй-) Uzun ve hantal olmak. “... *kara kiyingen söldöygön kişiler kelet / siyah giysili uzun boylu kişiler gelecek*” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 106).
söldöyt- (сөлдөйт-) ett. söldöy-.
söldöytüü (сөлдөйтүү) mast. söldöyt-.
söldöyüü (сөлдөйүү) mast. söldöy-.
söldür (сөлдүр) Beceriksiz.
söldürö- (сөлдүрө-) 1. Beceriksizce, uyuşuk davranmak. 2. Zavallı görünmek. “*Aynuranın öᅇü kubarıp, solugan güldöy söldüröp kalıptır / Aynura'nın yüzü ağarıp, solmuş çiçek gibi zavallıya dönüşmüş*” (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 135).
söldüröö (сөлдүрөө) mast. söldürö-.
söldüröt- (сөлдүрөт-) ett. söldürö-.
söldürötüü (сөлдүрөтүү) mast.
söldüröt-.
sölpöᅇdö- (сөлпөндө-) Biçimsizce hareket etmek.
sölpöᅇdöö (сөлпөндөө) mast.
sölpöᅇdö-.
sölpöᅇdöt- (сөлпөндөт-) ett.
sölpöᅇdö-.
sölpöᅇdötüü (сөлпөндөтүү) mast.
sölpöᅇdöt-.
sölpöy- (сөлпөй-) 1. Kuvvetten düşmek, güçsizleşmek, üzgün. 2. Gevşemek, pörsğümek.
sölpöyt- (сөлпөйт-) ett. sölpöy-.
sölpöytüü (сөлпөйтүү) mast. sölpöyt-.
sölpöyüü (сөлпөйүү) mast. sölpöy-.

sölpüldö- (сөлпүлдө-) Uzun etek, paça vb. uzun şeyler çirkin bir şekilde sallanmak.

sölpüldök (сөлпүлдөк) Uzun ve bol giysi giyen, kendine çeki düzen vermeyen, dağınık, uyumsuz kimse.

sölpüldöö (сөлпүлдөө) *mast.* **sölpüldö-**

sölpüldöt- (сөлпүлдөт-) *ett.* **sölpüldö-**

sölpüldötüü (сөлпүлдөтүү) *mast.* **sölpüldöt-**

sölpüy- (сөлпүй-) *bk.* **sölpöy-**

sölpüyüü (сөлпүйүү) *mast.* **sölpüy-**

söltöktö- (сөлтөктө-) *bk.* **söltöñdö-**

söltöktöö (сөлтөктөө) *mast.* **söltöktö-**

söltöktöt- (сөлтөктөт-) *ett.* **söltöktö-**

söltöktötüü (сөлтөктөтүү) *ett.* **söltöktöt-**

söltök-söltök et- (сөлтөк-сөлтөк эт-) Uygunsuz biçimde zıplayarak hareket etmek, yürümek, koşmak.

söltöñdö- (сөлтөңдө-) Biçimsizce hareket etmek.

söltöñdöö (сөлтөңдөө) *mast.* **söltöñdö-**

söltöñdöt- (сөлтөңдөт-) *ett.* **söltöñdö-**

söltöñdötüü (сөлтөңдөтүү) *mast.* **söltöñdöt-**

söödür (сөөдүр) Saçma, anlamsız konuşan kimse.

söödürö- (сөөдүрө-) Abuk subuk, anlamsız konuşmak.

söödüröö (сөөдүрөө) *mast.* **söödürö-**

söödüröt- (сөөдүрөт-) *ett.* **söödürö-**

söödürötüü (сөөдүрөтүү) *mast.* **söödüröt-**

sulduy- (сулдуй-) Hantalca yatmak, çirkin bir şekilde yere serilmek.

sulduygan (сулдуйган) Uzun ve iri yarı.

sulduyt- (сулдуйт-) *ett.* **sulduy-**

sulduytuu (сулдуйтуу) *mast.* **sulduyt-**

sulduyuu (сулдууу) *mast.* **sulduy-**

sulk cat- (сулк жат-) Hareketsiz yatıp kalmak.

sulkuy- (сулкуй-) Hareket etmeden, kıpırdamadan yatmak.

sulkuyt- (сулкуйт-) *ett.* **sulkuy-**

sulkuytu (сулкуйтуу) *mast.* **sulkuyt-**

sulkuyuu (сулкууюу) *mast.* **sulkuy-**

sumsay- (сумсай-) Hüzünlenmek, üzülmek. “*Kiyinki kündörü cigit negedir ele sumsaya kalıp, kandaydır kaygıga batıp cürdü / Delkanlı son zamanlarda nedense hüzünlenip, belli olmayan bir sebepten kaygılanıyordu*” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 86).

sumsayt- (сумсайт-) *ett.* **sumsay-**

sumsaytuu (сумсайтуу) *mast.* **sumsayt-**

sumsayt-

sumsayuu (сумсаюу) *mast.* **sumsay-**

suykay- (суйкай-) Güzel olmak. *Suykaygan suluuga söykö saluu saan-şökötün ötkörüp koydum / Güzele küpe takma geleneğini yerine getirdim*” (Kafka, CAT. 2012, 6: 118).

suykayt- (суйкайт-) *ett.* **suykay-**

suykaytuu (суйкайтуу) *mast.* **suykayt-**

suykayt-

suykayuu (суйкаюу) *mast.* **suykay-**

süksöy- (сүксөй-) *bk.* **süksüy-**

süksöyüü (сүксөйүү) *mast.* **süksöy-**

süksüy- (сүксүй-) Saçı, akalı uzaayıp dağılmak.

süksüyt- (сүксүйт-) *ett.* **süksüy-**

süksüytüü (сүксүйтүү) *mast.* **süksüyt-**

süksüyüü (сүксүйүү) *mast.* **süksüy-**

süldürö- (сүлдүрө-) *bk.* **söldürö-**

süldüröö (сүлдүрөө) *mast.* **süldürö-**

sülk-sülk (сүлк-сүлк) Bingil bingil.

sülküldö- (сүлкүлдө-) Bingil bingil etmek, zıplamak. “*Maşine coldogu ar bir uñkur-çunçurga sekirip, özübüz cüktörübüz menen birge sülküldöp barattık / Araba yoldaki her çukur çikıklardan zıplayınca biz de*

yüklerimizle birlikte zıplıyorduk” (Mayar, CAT. 2011, 5: 211).

sülküldöö (сүлкүлдөө) *mast.*
sülküldö-

sülküldöt- (сүлкүлдөт-) *ett.* **sülküldö-**

sülküldötüü (сүлкүлдөтүү) *mast.*
sülküldöt-

Ş

şabır (шабыр) Hışıltı, hışırtı, sazlıkta oluşan rüzgar sesi.

şabıra- (шабыра-) Hışırdamak, hışıldamak, şakırdamak. “... *koruktagi bışıp turgan buudaydı şabırata aralagan boydon kayakkadır sinip cok boldu.* / ... tarladaki yetişmiş olan, hışırdayan buuğdayların içinden geçerek kayboldu” (Sultanov, CAT. 2010, 12: 151).

şabırat- (шабырат-) *ett.* **şabıra-**

şabıratuu (шабыратуу) *mast.* **şabırat-**

şabırıla- (шабырла-) *bk.* **şabıra-**

şabırloo (шабырлоо) *mast.* **şabırıla-**

şabıroo (шабыроо) *mast.* **şabıra-**

şabır-şubur *bk.* **şabır.**

şabırtta- (шабыртта-) *bk.* **şabıra-**

şabırttat- (шабырттат-) *ett.* **şabırtta-**

şabırtatuu (шабырттатуу) *mast.*

şabırttat-

şabırttoo (шабырттоо) *mast.* **şabırtta-**

şagıra- (шагыра-) 1. Şaklamak, şakırdamak. 2. Toplu, kalabalık olmak. 3. Toplu halde yere bir şeyler düşmek.

şagıraş- (шагыраш-) *işt.* **şagıra-**

şagıraşuu (шагырашуу) *mast.*

şagıraş-

şagırat- (шагырат-) *ett.* **şagıra-**

şagıratuu (шагыратуу) *mast.* **şagırat-**

şagıroo (шагыроо) *mast.* **şagıra-**

şak (шак) 1. Şak sesi. 2. Şak diye, hemen, derhal.

şakıl-da- (шакылда-) 1. Şak diye ses çıkarmak “... *altmış çaşka çamalagan*

kişi alakanın şakıl data çapkılay kirip keldi / ... altmış yaşlarında bir kişi ellerini şakıldatarak alkışlayıp içeri girdi” (Emigrant, CAT. 2012, 3: 47). 2. Sesini yükselterek çekinmeden hızlı konuşmak. “Cagin canıp şakılday süylögön neme eken, küni-tünü tınçı cok / Çenesi açık çekinmeden yüksek sesle konuşan biriymiş, gece-gündüz durmuyor” (Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 99).

şakıl-daş- (шакылдаш-) *işt.* **şakıl-da-**

şakıl-daşuu (шакылдашуу) *mast.*

şakıl-daş-

şakıl-dat- (шакылдат-) *ett.* **şakıl-dat-**

şakıl-dattır- (шакылдаттыр-) *ett.*

şakıl-dat-

şakıl-dattıruu (шакылдаттыруу)

mast. **şakıl-dattır-**

şakıl-datuu (шакылдатуу) *mast.*

şakıl-dat-

şakıl-doo (шакылдоо) *mast.* **şakıl-da-**

şakıl-ıkta- (шакылыкта-) Şak şak etmek, şakıldamak.

şakıl-ıktat- (шакылыктат-) *ett.*

şakıl-ıkta-

şakıl-ıktatuu (шакылыктатуу) *mast.*

şakıl-ıktat-

şakıl-ıktoo (шакылыктоо) *mast.*

şakıl-ıkta-

şak-şak (шак-шак) Şak sesi, şak şak.

şalak dey tüş- (шалак дей түш-) Bir anda düşmek, devrilmek.

şalak et- (шалак эт-) Birdenbire düşmek, devrilmek, yıkılmak.

şalakta- (шалакта-) 1. Hızlıca, koşarcasına yürümek. 2. Sallanmak, sarkmak. 3. Yorgunluktan güçsüzleşmek, eli ayagı tutmamak.

şalaktaş- (шалакташ-) *işt.* **şalakta-**

şalaktaşuu (шалакташуу) *mast.*

şalaktaş-

şalaktat- (шалактат-) *ett.* **şalakta-**

şalaktatuu (шалактатуу) *mast.*
şalaktat-

şalaktoo (шалактоо) *mast.* **şalakta-**

şalay- (шалай-) Yorgun düşmek, güçsüz, halsiz olmak.

şalayt- (шалайт-) *ett.* **şalay-**

şalaytuu (шалайтуу) *mast.* **şalayt-**

şalayuu (шалаюу) *mast.* **şalay-**

şalbıra- (шалбыра-) 1. Gevşemek, sertlik ve gerginlik bozulmak. 2. Sallanmak, gevşek görünümde olmak. 3. Bol ve uzun gelmek. 4. Aşağıya doğru sarkmak.

şalbıraŋkı (шалбыранкы) Sarkık, gevşek.

şalbirat- (шалбырат-) *ett.* **şalbıra-**

şalbiratuu (шалбыратуу) *mast.*

şalbirat-

şalbıroo (шалбыроо) *mast.* **şalbıra-**

şalday- (шалдай-) 1. Yorgun düşmek, güçsüzleşmek, takati kesilmek.

şalday- (шалдайт-) *ett.* **şalday-**

şaldaytuu (шалдайттуу) *mast.* **şaldayt-**

şaldayuu (шалдаюу) *mast.* **şalday-**

şaldır (шалдыр) Takır tukur.

şaldıra- (шалдыра-) 1. Takır tukur etmek. “*bu, şaldıragan salmaktuu nerseni üzö albay turgandığına közü cetkende Colbors akaktap turup kaldı / bu, takır tukur eden ağır şeyi koparamayacağını anlayınca Colbors nefes nefese kalarak kendini durdurdu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 19). 2. Yorgun düşmek, halsizleşmek. “*Erkimi tootpogon alsızdık büt tulkumu şaldıratı / Gücümü dikkate almayan halsizlik bütün vücudumu yorgun düşürdü*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 8).

şaldırak (шалдырак) Çingirdak, çingirak.

şaldırat- (шалдырат-) *ett.* **şaldıra-**

şaldıratuu (шалдыратуу) *mast.*

şaldırat-

şaldırkan (шалдыркан) 1. Çingirak 2. Eskimiş, eski püskü.

şaldır-küldür (шалдыр-күлдүр) Patır kütür.

şaldıroo (шалдыроо) *mast.* **şaldıra-**

şaldır-şaldır (шалдыр-шалдыр) Takır tukur.

şaldır-şuldur (шалдыр-шулдур) Takır tukur.

şaldırt (шалдырт) Şaŋgırtı.

şaldırtta- (шалдыртта-) Şaŋgırdamak.

şaldırttat- (шалдырттат-) *ett.*

şaldırtta-

şaldırttatuu (шалдырттатуу) *mast.*

şaldırttat-

şaldırttoo (şaldırttoo) *mast.* **şaldırtta-**

şalk (шалк) Şak.

şalk et- (шалк эт-) Şak diye ses çıkartmak.

şalkay- (шалкай-) Nefesi kırılmak, şevki kaçmak.

şalkayt- (шалкайт-) *ett.* **şalkay-**

şalkaytuu (шалкайттуу) *mast.* **şalkayt-**

şalkayuu (шалкаюу) *mast.* **şalkay-**

şalkılda- (шалкылда-) Gevşeyip sallanmak.

şalkıldat- (шалкылдат-) *ett.* **şalkılda-**

şalkıldatuu (шалкылдатуу) *mast.*

şalkıldat-

şalkıldoo (шалкылдоо) *mast.*

şalkılda-

şalp (шалп) Şapırtı, şıpırtı.

şalpaŋ (шалпаŋ) Salanan görünümde.

şalpaŋda- (шалпаŋда-) 1. Üstü başı bol, birşeyleri sarkarak sallanmış vaziyette olmak. “... bayırkı Grekterdin tunikasın eske salgan şalpaŋdagan kiyim / ... eski Yunanlıların elbisesine benzeyen bol ve uzun giysi” (Mamazairova, CAT. 2013, 5: 39). 2. Boş boş gezmek.

şalpaŋdat- (шалпаŋдат-) *ett.*

şalpaŋdat-

şalpañdatuu (шалпаңдатуу) *mast.*
şalpañdat-

şalpañdoo (шалпаңдоо) *mast.*
şalpañda-

şalpay-(шалпай-) 1. Aşağıya doğru sarkmak, dik halde olmamak. “Tördögü samandın üstündö kulağın şalpaytıp, suuktan korgologon calgız coor eşek catıptır / Başköşede samanın üstünde kulağını aşağı sarkıtıp soğuktan korunarak yalnız eşek yatıyormuş” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 84). 2. Yorgun düşmek, halsizleşmek.

şalpayıñkı (шалпайыңкы) 1. Üzgün. gönülsüz, 2. Sarkık, gevşek.

şalpayt- (шалпайт-) *ett.* **şalpay-**

şalpaytuu (шалпайтуу) *mast.* **şalpayt-**

şalpayuu (шалпаюу) *mast.* **şalpay-**

şalpık (шалпык) Sarkık dudak.

şalpılda- (шалпылда-) 1. Şapırdamak, ıslak olmak, ıslak giysilerden, ayakkabılardan vb. ses çıkmak. “... erigen kardan col şalpıldap çıkan / ... kar eriyince yollar ıslanıp, çamura dönüşmüştü” (Zeynalov, CAT. 2012, 4: 136). 2. Sürüklene sürüklene yürümek. “Kerelden-keçke şalpıldap, tovar izdep, alıp-satıp, birdi ekige, ekini tümöngö koşup alıp satıpn uşul sömtürdü bagıp kelem / Sabahtan akşama kadar yürüyerek mal arayıp, alıp, tekrar satıp, biri iki, ikiyi tümen yaparak bu zavallıya bakmaktayım” (Kalbayev, CAT. 2011, 10: 82). 3. Dudak şapırtısı. Öpmek, şopurdatarak içmek, yemek, vb. “... biröönün betinen şalpıldatıp ööp catkanın bir bilet. / ... birinin yüzünden şapırdatarak öptüğü hatırlıyor” (Askarov, CAT. 2011, 3: 106).

şalpıldak (шалпылдак) Şapırtılı.

şalpıldat- (шалпылдат-) *ett.* **şalpılda-**
şalpıldatuu (шалпылдатуу) *mast.*
şalpıldat-

şalpıldoo (шалпылдоо) *mast.*
şalpılda-

şalprıy- (шалпый-) *bk.* **şalpay-**

şalprıyuu (шалпыюу) *mast.* **şalprıy-**

şalp-şalp (шалп-шалп) Şapır şapır. “tili menen şalp-şalp içe baştadı / köpek dili ile şapır şapır içmeye başladı” (Cakırov, CAT. 2011, 7: 186).

şaltak (шалтак) Pasaklı, kirli, perişan.

şaltake (шалтаке) Kirli, pasaklı kimse.

şaltakta- (шалтакта-) Kirlenmek, kir bulaşmak, pasaklı olmak.

şaltaktat- (шалтакат-) *ett.* **şaltakta-**

şaltaktatuu (шалтактатуу) *mast.*
şaltaktat-

şaltaktoo (шалтактоо) *mast.* **şaltakta-**

şam-şum (шам-шум) Hızlıca yenilen

yemek, fast food, ayaküstü. “Şam-şum etüüzü caydan özök calgap, barıldagan çoñ avtobustan orun alıştı. / hızlı yemek yenilecek yerde karnını doyurup yüksek sesli çalışan otobüse yerleştiler” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 17).

şaңgır (шаңгыр) Taңgırtı, tıngırtı.

şaңgıra- (шаңгыра-) Taңgırdamak, tıngırdamak.

şaңgırat- (шаңгырат-) *ett.* **şaңgıra-**

şaңgıratuu (шаңгыратуу) *mast.*
şaңgırat-

şaңgıroo (шаңгыроо) *mast.* **şaңgıra-**

şaңıray- (шаңырай-) 1. Burun delikleri çok açık görünmek. 2. Etrafi açık olmak.

şaңırayt- (шаңырайт-) *ett.* **şaңırayt-**

şaңıraytuu (шаңырайттуу) *mast.*
şaңırayt-

şaңırayuu (шаңыраюу) *mast.*
şaңıray-

şaңk (шаңк) 1. Kahkahayla gülüş. 2. Çınlama, yankılanma.

şank et- (шаңк эт-) 1. Kahkaha atarak gülmek. 2. Çınlamak, yankılanmak.

şaŋkay- (шаңкай-) Açık, net, iyi görünen. “*Asman kayradan şaŋkayıp, küin açıldı / Gökyüzü tekrardan açılıp, güneş çıktı*” (Kerimbayev, CAT. 2011, 2: 62)

şaŋkayt- (шаңкайт-) *ett.* şaŋkay-.

şankaytuu (шаңкайтуу) *mast.* şaŋkayt-.

şaŋkayuu (шаңкаюу) *mast.* şaŋkay-.

şaŋkilda- (шаңкылда-) 1. Kahkaha atmak. “*Şaŋkildagan külküsü bir ukkuluktuu / Kahakahası kulağa çok hoş*” (Pasaŋova, CAT. 2013, 5: 73). 2. Yüksek sesle neşeli neşeli konuşmak, şarkı söylemek. “... *zookanın başında şaŋkildagan koyçunun ünü / ... tepedeki yüksek çıkan ses çobanın sesidir*” (Sadıbakasov, CAT. 2011, 8: 105).

şaŋkildaş- (шаңкылдаш-) *işt.* şaŋkilda-.

şaŋkildaşuu (шаңкылдашуу) *mast.* şaŋkildaş-.

şaŋkildat- (шаңкылдат-) *ett.* şaŋkilda-.

şaŋkildatuu (шаңкылдатуу) *mast.* şaŋkildat-.

şaŋkildoo (шаңкылдоо) *mast.* şaŋkilda-.

şaŋşı- (шаңшы-) 1. Şakımak, ötmek. şakramak. “*Aman saktap kalgan uyasın tegerene, bürküttör köpkö çeyin tınçtana albay, kubanıç, kaar, ökünüç menen şaŋşışat. / Korumayı başardığı yuvasına dönerek uçan kartallar uzun zaman sakinleşemeyip sevinç, öfke ve pişmanlıkla öterler*” (CA1. 2008: 56). 2. Güzel sesle şarkı söylemek. “...*talaanı caŋırta şaŋşıp obon salgan Daniyar ele. / ...tarlada sesini yankılandırarak güzel şarkılar söyleyen Daniyar’dı*” (AC1. 2008: 238). 3. Çınlamak, yankılanmak.

şaŋşış- (шаңшыш-) *işt.* şaŋşı-.

şaŋşışuu (шаңшышуу) *mast.* şaŋşış-.

şaŋşıt- (шаңшыт-) *ett.* şaŋşı-.

şaŋşıtuu (шаңшытуу) *mast.* şaŋşıt-.

şaŋşuu (шаңшуу) *mast.* şaŋşı-.

şap (шап) Ansızın, birdenbire.

şapa (шапа) Hemencecik, çabucak.

şapalak (шапалак) Uzun kamçı, kırbaç.

şapa-şap (шапа-шап) *bk.* şapa.

şapa-şupa (шапа-шупа) *bk.* şapa.

şapay- (шапай-) Cılızlaşmak, zayıflamak.

şapayt- (шапайт-) *ett.* şapay-.

şapaytuu (шапайтуу) *mast.* şapayt-.

şapayuu (шапайуу) *mast.* şapay-.

şapilda- (шапылда-) Hızlı hızlı konuşmak, hareket etmek. “*Sırtta köpkö kütüp açıgıp kalışkanbı, konoktor stol üstündögü bolgon tamaktı şapıldata şıpırıp cep-içip catıştı / Misafirler dışarda çok bekledikleri için acıkmışlar galiba masadaki bütün yemekleri hızlıca yiyip, içip bitiriyorlardı*” (Cokey, CAT. 2012, 11: 211).

şapıldak (шапылдак) Çok hızlı konuşan veya hareket eden.

şapıldat- (шапылдат-) *ett.* şapilda-.

şapıldatuu (шапылдатуу) *mast.* şapıldat-.

şapıldoo (шапылдоо) *mast.* şapilda-.

şapşı- (шапшы-) Suyu veya sıvı bir şeyi şapırdetmek.

şapşıt- (шапшыт-) *ett.* şapşı-.

şapşıtuu (шапшытуу) *mast.* şapşıt-.

şapşuu (шапшуу) *mast.* şapşı-.

şar (шар) 1. Çağlayan, gürleyen suyun sesi. 2. Uğultu.

şarak (шарак) Patırtı, takırtı, tangırtı.

şarak-şarak et- (шарак-шарак эт-) Patırdamak, takırdamak, tangırdamak.

şarakta- (шаракта-) 1. Takırdamak, patırdamak. 2. Kahkaha atmak.

şaraktat- (шарактат-) *ett.* şarakta-

şaraktatuu (шарактатуу) *mast.*
şaraktat-

şaraktoo (шарактоо) *mast.* **şarakta-**

şarılda- (шарылда-) Şarıldamak, şarıl şarıl akmak. “*Saydın suusu şarıldap, tuş-taraptan türkün bulak sayga karay atilat / Çayın suyu şarıl şarıl akarken, etrafındaki kaynaklardan çıkan suu da çaya doğru akmakta*” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 86).

şarıldat- (шарылдат-) *ett.* **şarılda-şarıldatuu** (шарылдатуу) *mast.*
şarıldat-

şarıldoo (шарылдоо) *mast.* **şarılda-**

şark (шарк) Tak, sert bir şeye vurulduğunda çıkan tok ve ser ses.

şarkılda- (шаркылда-) 1. Çağlamak, gürllemek, coşmak. 2. Şakırdamak.

şarkıldat- (шаркылдат-) *ett.*

şarkılda-

şarkıldatuu (шаркылдатуу) *mast.*

şarkıldat-

şarkıldoo (шаркылдоо) *mast.*

şarkılda-

şarkıra- (шаркыра-) Çağlamak, gürlleyerek akmak. “*Şarkırap akkan suunun, küçtüü şamaldın gana ünü ugulup catat / Bir tek çağlayarak akan suyun ve şiddetli esen rüzgarın sesi duyulmakta*” (İmanaliyev, CAT. 2011, 12: 193).

şarkırak (шаркырак) Şırıltı.

şarkırama (шаркырама) Çağlayan, coşkun akan su.

şarkırat- (шаркырат-) *ett.* **şarkıra-**

şarkıratma (шаркыратма) Şelale. “... *köbük çaçkan şarkıratmalarga kızığa karaybız / köpük saçan şelaleyi dikkatle izleriz*” (Ali, CAT. 2011, 2: 178).

şarkıratuu (шаркыратуу) *mast.*

şarkırat-

şarkıroo (шаркыроо) *mast.* **şarkıra-**

şarp (шарп) Suyun kıyıya vurmasıyla oluşan ses.

şarpılda- (шарпылда-) Şarırdamak, şırıldamak.

şarpıldak (шарпылдак) Şarırtı, şarıltı.

şarpıldat- (шарпылдат-) *ett.*

şarpılda-

şarpıldatuu (шарпылдатуу) *mast.*

şarpıldat-

şarpıldoo (шарпылдоо) *mast.*

şarpılda-

şarpın (шарпын) Akan suyun şırıltısı, şarıltısı.

şarp-şarp (шарп-шарп) *bk.* **şarp.**

şarp-şurp (шарп-шурп) *bk.* **şarp.**

şar-şar et- (шар-шар эт-) Şarıldamak.

şart (шарт) Hemencecik, bir anda.

şartılda- (шартылда-) Arka arkaya şart şart sesler gelmek. “*İçkeride kükürt tamıza albay şartıldatıp catkan apam / İçeride kibrit yakamayıp şart şart sesler çıkartan anamdı*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 15).

şartıldat- (шартылдат-) *ett.* **şartılda-**

şartıldatuu (шартылдатуу) *mast.*

şartıldat-

şartıldoo (шартылдоо) *mast.* **şartılda-**

şatıra- (шатыра-) 1. Patırdayarak yağmak, dökülmek. “*Kün kürkürögöndön dem-şık alganday camgır da şatıratıp kuyup kirdi / Göğün gürlemesinden cesaret almış gibi yağmur da patırdayarak dökmeye başladı*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 119).

2. Hızlıca sesli okumak, durmadan konuşmak, sövmek, kızmak. “... *şatıratıp kuran okup kirdi / kuranı hızlıca okuyordu*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 43).

3. Şakırdamak. “... *şarıduu külkülörü, keede şatırata kol çabışkandarı, ırdagandarı ugulup cattı / ... neşeli kahkahaları, bazen şakırdayan*

alkışlamaları, şarkı söylemeleri duyuluyordu” (Acıkanova, CAT. 2012, 6: 15).

şatirat- (шатырат-) *ett. şatıra-*

şatiratuu (шатыратуу) *mast. şatirat-*

şatiroo (шатыроо) *mast. şatıra-*

şatır-şatır (шатыр-шатыр) 1. Şakır şakır, sürekli olarak yağın yağmurun çıkardığı ses. 2. Çıtır çıtır. 3. Şatır şatır, kolaylıkla akıcı bir biçimde.

şelpey- (шелпей-) Yorgun, halsiz dörünmek.

şelpeyt- (шелпейт-) *ett. şelpey-*

şelpeytüü (шелпейтүү) *mast. şelpeyt-*

şelpeyüü (шелпей-) *mast. şelpey-*

şejirey- (шенирей-) *bk. şaņıray-*

şejireyüü (шенирейүү) *mast. şejirey-*

şibir (шыбыр) Fısıltı, fısırdama.

şibira- (шыбыра-) Fısıldamak, fısıldayarak konuşmak. “*Al bir turup tee alda kayda çayınıp alıp şibirasa, bir turup içibizde turup alıp şibiraganday tuyulçu / bazen ta uzaklarda saklanmış gibi fısıldar bazen de içimize girmiş gibi fısıldardı*” (Usubaliyev, CAT. 2012, 10: 5).

şibiraş- (шыбыраш-) *işt. şibira-*

şibiraşuu (шыбырашуу) *mast.*

şibiraş-

şibirat- (шыбырат-) *ett. şibirat-*

şibiratuu (шыбыратуу) *mast. şibirat-*

şibirgak (шыбыргак) Sık ve yoğun bir biçimde yağın kuru kar veya yağmur.

şibir-kübür (шыбыр-күбүр) *bk. şibir.*

“*Kimderdir şibir-kübür süylöşüp, arı beri cürüü-turuudan tıylbayt / Birilerinin fısıldayan konuşmaları, oraya buraya yürümleri durmadı*” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 96).

şibiroo (шыбыроо) *mast. şibira-*

şibirt (шыбырт) Çıtırtı. “... *apam eköobüz mürzölördün arasında serbeyip*

otursak, canıbizdan şibirt uguldu / ... annem ikimiz mezarların içinde oturduğumuzda yan taraftan bir çıtırtı geldi” (Şakir, CAT. 2012, 10: 26).

şibirt-şibirt et- (шыбырт-шыбырт эт-) Çıtır çıtır etmek.

şibirтта- (шыбыртта-) Çıtırdamak.

şibirттат- (шыбырттат-) *ett. şibirтта-*

şibirттатуу (шыбырттатуу) *mast.*

şibirттат-

şibirттоо (шыбырттоо) *mast. şibirтта-*

şibiş (шыбыш) Çıtırtı, ses. “... *kan sarayınan şibiş çigarbay çığıp ketken / Han saraydan ses çıkarmadan gizlice çıkıp gitmişti*” (Akutagava, CAT. 2011, 7: 151).

şibişta- (шыбышта-) Fısıldayarak yavaşça söylemek, usulca konuşmak.

şibişтоо (шыбыштоо) *mast. şibişta-*

şıdır (шыдыр) Açık, düz, doğru, engelsiz.

şığıra- (шыгыра-) Şakırdamak.

“*Kıymıldap koyso ele şakmarlar biribirine urunup, tili üzülgön mayda konguroolordoy küñürt ün çigarıp şığırayt / Yünlerine yapışan pislikler topak topak sertleşip kuruyunca her hareket ettiğinde birbirine dokunarak küçük bozuk çınğıraklar gibi şakırdıyordu*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 90).

şığırat- (шыгырат-) *ett. şığıra-*

şığıratuu (шыгыратуу) *mast. şığırat-*

şığıroo (шыгыроо) *mast. şığıra-*

şıkıra- (шыкыра-) Sık, dolu dolu, kalabalık, yoğun olmak.

şıkırat- (шыкырат-) *ett. şıkıra-*

şıkıratuu (шыкыратуу) *mast. şıkırat-*

şıkıroo (шыкыроо) *mast. şıkıra-*

şıkıray- (шыкырай-) Gözlerini kısarak bakmak.

şıkırayt- (шыкырайт-) *ett. şıkıray-*

şıkıraytuu (шыкырайтуу) *mast.* şıkırayt- .
şıkırayuu (шыкыраюу) *mast.* şıkıray-
şıkşiy- (шыкшый-) Gözlerini kısmak, kısarak bakmak.
şıkşiyt- (шыкшыйт-) *ett.* şıkşiy-
şıkşiytuu (шыкшыйтуу) *mast.* şıkşiyt-.
şıkşiyuu (шыкшыюу) *mast.* şıkşiy-.
şılıbıra- (шылбыра-) İslanarak yumuşamak.
şılıbirat- (шылбырат-) *ett.* şılıbıra-.
şılıbiratuu (шылбыратуу) *mast.* şılıbirat-.
şılıbıroo (шылбыроо) *mast.* şılıbıra-.
şıldıra- (шылдыра-) 1. Şırıldamak. “Şırıldagan möltür bulaktan too suusunan can sergiter ilebi kelip turdu / Şırıldayan berrak kaynak, dağ suyundan serinleten hava geliyor” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 89). 2. Çıngırdamak, şingırdamak. “açkiç şılıray tüştü / ahantarlar şingırdadı” (Puşkin, CAT. 2011, 9: 107).
şıldırak (шылдырак) Çıngırak.
şıldırat- (шылдырат-) *ett.* şıldıra-.
şıldıratuu (шылдыратуу) *mast.* şıldırat-.
şıldıroo (шылдыроо) *mast.* şıldıra-.
şıldır-şıldır et- (шылдыр-шылдыр эт-) *bk.* şıldıra-.
şıldırтта- (шылдыртта-) *bk.* şıldıra-.
şıldırттоo (шылдыртто) *mast.* şıldırt-.
şilk dey tüş- (шылк дей түш-) Birdenbire aşağıya sarkıvermek, uyuyakalınca vb. aniden başı öne eğilmek.
şilkilda- (шылкылда-) Dik duramamak, sağa sola eğilmek, devrilmek, sallanmak. “Artist ece alardın çok ortosunda şilkıldap, ulam sekirip ölö berilip biylep cürdü / Oyuncu abla onların tam ortasında

sallanarak, sağa sola eğilerek, tekrar tekrar zıplayarak çok keyifli oynuyordu” (Cokey, CAT. 2012, 11: 212).
şilkıldak (шылкылдак) Sarkık, sallantılı olan.
şilkıldeş- (шылкылдаш-) *işt.* şilkıldeş-
şilkıldeşuu (шылкылдашуу) *mast.* şilkıldeş-.
şilkıldat- (шылкылдат-) *ett.* şilkıldeş-
şilkıldatuu (шылкылдатуу) *mast.* şilkıldat-.
şilkıldoo (шылкылдоо) *mast.* şilkıldeş-
şilkıy- (шылкый-) Başını öne eğmek. “Başı şilkıyıp, cazdıkkıa tiyse uykuğa kirçüdüy / Kafası eğik, yastıkka değdiği an uyuyacak gibi” (Mambet, CAT. 2011, 12: 36).
şilkıyt- (шылкыйт-) *ett.* şilkıy-.
şilkıytuu (шылкыйтуу) *mast.* şilkıyt-.
şilkıyuu (шылкыйюу) *mast.* şilkıy-.
şılıpılđa- (шылпылда-) Şapırdamak.
şılıpılđat- (шылпылдат-) *ett.* şılıpılđa-.
şılıpılđatuu (шылпылдатуу) *mast.* şılıpılđat-
şılıpılđoo (шылпылдоо) *mast.* şılıpılđa-
şılıpıy- (шылпый-) *bk.* şalıpay-.
şılıpıyuu (шылпыюу) *mast.* şılıpıy-.
şıngır (шыңгыр) Şingirtı.
şıngıra- (шыңгыра-) Şingırdamak. “... eşiktin koŋguroosu şıngıradı / ... kapının zili şingırdadı” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 71).
şıngırak (шыңгырак) Çıngırak, zil.
şıngırat- (шыңгырат-) *ett.* şıngıra-.
şıngıratuu (шыңгыратуу) *mast.* şıngırat-.
şıngıroo (шыңгыроо) *mast.* şıngıra-.
şıŋkılđa- (шыңкылда-) Kısa, ince bi sesle kahkaha atmak. “Talas dayrasın keçip ötü albaganın ukkanda şıŋkılđap külgönü esinde / Talas deryasını geçemediğini duyunca ince sesle

güldüğü o an hala hatırasında” (Ray, CAT. 2012, 6: 27).

şınkıldaş- (шыңкылдаш-) *işt.*

şınkılda-

şınkıldaşuu (шыңкылдашуу) *mast.*

şınkıldaş-

şınkıldat- (шыңкылдат-) *ett.*

şınkıldat-

şınkıldatuu (шыңкылдатуу) *mast.*

şınkıldat-

şınkıldoo (шыңкылдоо) *mast.*

şınkılda-

şınkıy- (шыңкый-) Uzun boylu, yakışıklı olmak.

şınkıyt- (шыңкыйт-) *ett.* **şınkıy-**

şınkıytuu (шыңкыйтуу) *mast.*

şınkıyt-

şınkıyuu (шыңкыйуу) *mast.* **şınkıy-**

şıpılda- (шыпылда-) Çabuk çabuk çeviklikle hareket etmek. “*Kim emne bererin şıpıldatıp cazıp kattap attı / Kasım kim ne verecekse hızlıca yazıp kaydediyordu*” (Toktomuşev, CAT. 2013, 2: 135).

şıpıldak (шыпылдак) Atik, çevik, hızlı hızlı hareket eden.

şıpıldat- (шыпылдат-) *ett.* **şıpılda-**

şıpıldatuu (шыпылдатуу) *mast.*

şıpıldat-

şıpıldoo (шыпылдоо) *mast.* **şıpılda-**

şırby- (шырбый-) Çelimsiz, zayıf, kuru bir görünümde olmak.

şırbyt- (шырбыйт-) *ett.* **şırby-**

şırbyttuu (шырбыйттуу) *mast.* **şırbyt-**

şırbyuu (шырбыуу) *mast.* **şırby-**

şırıl-da- (шырылда-) Şırıldamak, çıtırdamak, hışırdamak.

şırıldat- (шырылдат-) *ett.* **şırıl-da-**

şırıldatuu (шырылдатуу) *mast.*

şırıldat-

şırıldoo (шырылдоо) *mast.* **şırıl-da-**

şırkır-a- (шыркыра-) Oluk oluk akmak.

şırkır-at- (шыркырат-) *ett.* **şırkır-a-**

şırkır-atuu (шыркыратуу) *mast.*

şırkır-at-

şırkır-oo (шыркыроо) *mast.* **şırkır-a-**

şırp (шырп) Çıtırta, kuru yaprakları olan çalılık yerden yürürken çıkan ses.

şırpıl-da- (шырпылда-) Çıtırdamak.

hışırdamak. “*Kimdir biröönün butunan*

şırpıldagan dooşu çikkanday boldu /

Birinin ışırdayan ayak sesleri duyuldu”

(Muratov, CAT. 2013, 7: 82).

şırpıl-dat- (шырпылдат-) *ett.* **şırpıl-da-**

şırpıl-datuu (шырпылдатуу) *mast.*

şırpıl-dat-

şırpıl-doo (шырпылдоо) *mast.*

şırpıl-da-

şıtıra- (шытыра-) Şıpırdamak,

haşırdamak, hışırdamak. “*Añgıça badal*

caktan akırın şıtıragan dabıuş uguldu / O

sırada çalı taraftan hışırtlı bir ses geld”

(Auezov, CAT. 2013, 7: 137).

şıtırat- (шытырат-) *ett.* **şıtıra-**

şıtıratuu (шытыратуу) *mast.* **şıtırat-**

şıtıroo (шытыроо) *mast.* **şıtıra-**

şıypakta- (шыйпакта-) *bk.* **şıypaŋda-**

şıypaktat- (шыйпактат-) *ett.*

şıypakta-

şıypaktatuu (шыйпактатуу) *mast.*

şıypaktat-

şıypaktoo (шыйпактоо) *mast.*

şıypakta-

şıypalakta- (шыйпалакта-) *bk.*

şıypakta-

şıypalaktat- (шыйпалактат-) *ett.*

şıypalakta-

şıypalaktatuu (шыйпалактатуу)

mast. **şıypalaktat-**

şıypalaktoo (шыйпалактоо) *mast.*

şıypalakta-

şıypalaŋda- (шыйпалаңда-) *bk.*

şıypakta-

şıypalaŋdat- (шыйпалаңдат-) *ett.*

şıypalaŋda-

şıypalaŋdatuu (шыйпаландатуу) *mast.* **şıypalaŋdat-**.

şıypalaŋdoo (шыйпалаңдоо) *mast.* **şıypalaŋda-**.

şıypaŋda- (шыйпанда-) 1. Köpek vb. hayvanlar kuyruk sallamak, oynamak. “*Canımda suu betine karap, kuyrugun şıypaŋdatıp Colbors turat / Yanımda suya bakarak kuyruğunu oynatarak Colbors duruyor*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 9). 2. Yaranmaya çalışmak. “*Şıypaŋdap, butuna üç bügülö cıgılıp, atama koşomat kılam / Yaranmaya çalışıp, ayagina kapanıp, babamın gözüne girmek istiyordum*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 10).

şıypaŋdat- (шыйпандат-) *ett.* **şıypaŋda-**.

şıypaŋdatuu (шыйпандатуу) *mast.* **şıypaŋdat-**.

şıypaŋdoo (шыйпандоо) *mast.* **şıypaŋda-**.

şimşi- (шимши-) Koklayarak takip etmek, iz sürmek, didiklemek, herşeyi karıştırarak aramak. “*dayıma çala toyut cürgön it, argasız cer şimşilep, ıplas birdemeler ceýt / her zaman yarım yamalak yiyen, tam doymayan köpek, yer koklayp, pis bir şeyler bulup yemeye mecburdu*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 88).

şimşile- (шимшиле-) *bk.* **şimşi-**.

şimşilöö (шимшилөө) *mast.* **şimşile-**.

şimşit- (шимшит-) *ett.* **şimşi-**.

şimşitüü (шимшитүү) *mast.* **şimşit-**.

şimşüü (шимшүү) *mast.* **şimşüü.**

şodoŋdo- (шодондо-) Boyu uzun, sivri biçimde olmak.

şodoŋdoo (шодондоо) *mast.* **şodoŋdo-**.

şodoŋdot- (шодондот-) *ett.* **şodoŋdo-**.

şodoŋdotuu (шодондотуу) *mast.*

şodoŋdot-.

şodoy- (шодой-) 1. Ağaç yapraklarını döktükten sonra çıplak, ince, uzun görünümde olmak. 2. Zayıf uzun olmak. 3. Yapayalnız olmak.

şodoyt- (шодойт-) *ett.* **şodoy-**.

şodoytuu (шодойтуу) *mast.* **şodoyt-**.

şodoyuu (шодоюу) *mast.* **şodoy-**.

şolok-şolok et- (шолок-шолок эт-) Hüngür hüngür ağlamak.

şolokto- (шолокто-) Hüngür hüngür ağlamak. “*Tigi ayal bolso, ogo beter köz çaşın tıya albay şoloktoyt / Öbür bayan göz yaşlarını durduramayıp daha da çok ağladı*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 39).

şoloktoo (шолоктоо) *mast.* **şolokto-**.

şoloktot- (шолоктот-) *ett.* **şolokto-**.

şoloktotuu (шолоктотуу) *mast.* **şoloktot-**.

şoŋşogoy (шоңшогой) Yumru, kabarık, şişkin, çıkkın.

şoŋşoy- (шоңшой-) Yumru, kabarık, şişkin, dik, çıkkın halde olmak. “*...dayranın boyunda şoŋşoyup oturat. / deryanın kıyısında dimdik oturuyor*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 90).

şoŋşoyt- (шоңшойт-) *ett.* **şoŋşoy-**.

şoŋşoytuu (шоңшойтуу) *mast.* **şoŋşoyt-**.

şoŋşoyuu (шоңшоюу) *mast.* **şoŋşoy-**.

şooldo- (шоолдо-) Sert bir şekilde esmek.

şooldoo (шоолдоо) *mast.* **şooldo-**.

şop (шоп) Tesadüfen, beklenmedik yerden.

şop et- (шоп эт-) Beklenmedik yerden ortaya çıkmak, gerçekleşmek.

şorgolo- (шорголо-) Aralıksız, durmadan damlamak. “*Közdörün irmegen sayın kubakay cüzünön şorgologon köz çaşın aarçıp koyuş oyuna da kelbeyt / Gözlerini kapattık sıra yüzünden aşağı aralıksız akan göz*”

yaşlarını silmek aklına bile gelmedi” (Akunova, CAT. 2013, 4:48).

şorgoloo (шорголоо) mast. şorgolo-.

şorgolot- (шорголот-) ett. şorgolo-.

şorgolotuu (шорголотуу) mast. şorgolot-.

şorkura- (шоркура-) Şapırdatmak. “... çaydın şorkurata içilgeni gana ugulup turdu / Bir tek çayın şapırdatarak içilen sesi geliyordu” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 22).

şorkuroo (шоркуроо) mast. şorkura-.

şorkurat- (шоркурат-) ett. şorkura-.

şorkuratuu (шоркуратуу) mast. şorkurat-.

şoypokto- (шойпокто-) bk. şıyrakta-.

şoypoktoo (шойпоктоо) mast. şoypokto-.

şölbürö- (шөлбүрө-) 1. Bol, uzun, sarkık görünümde olmak. “Boyuna çak kelbegen biröönün şölbürögön paltosun kiygen ... / Boyuna tam olmayan, başkasının bol paltosunu giymişti” (Tursunov, CAT. 2012, 3: 135). 2. Sudan çıkmış fare gibi olmak. “Bu beçaralardın ülbüröp, şölbüröp camgırda kalgandarın ayt / Bu zavallıların sudan çıkmış fare gibi yağmurda kalmalarına ne demeli” (Cusubaliyev, CAT. 2011, 7: 12). 3. Kendini suçlu hissetmek, boyun eğmek. “Menin atımdı atay albay keçirim surap, aldımda şölbörödü / Benim adım ağzına alamayıp, af dileyerek önümde kafası eğikti” (Mamanov, CAT, 2012, 9: 121).

şölbüröö (шөлбүрөө) mast. şölbürö-.

şölbüröt- (шөлбүрөт-) ett. şölbörö-.

şölbürötüü (шөлбүрөтүү) mast. şölböröt-.

şölpöy- (шөлпөй-) 1. Bol, uzun, sarkık görünümde olmak. 2. Zayıflamak.

şölpöyt- (шөлпөйт-) ett. şölpöy-.

şölpöytüü (шөлпөйтүү) mast. şölpöyt-.

şölpöyüü (шөлпөйүү) mast. şölpöy-.

şölpöldö- (шөлпүлдө-) 1. Bol gelerek aşağıya doğru sarkmak. 2. Güçlülükle, halsizce koşturmak. “Şölpöldöp keletkan bala oylondu ... / halsizce yoluna devam eden çocuk düşünüyordu” (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 153).

şölpöldöö (шөлпүлдөө) mast. şölpöldö-.

şölpöldöt- (шөлпүлдөт-) ett. şölpöldö-.

şölpöldötüü (шөлпүлдөтүү) mast. şölpöldöt-.

şömtürö- (шөмтүрө-) Elbisesi, giysisi, baştan ayağa ıslanmak. “Emne turasıñ caldırıp, caanga şömtüröböy ketpeysiñbi üyünö / Neden dikilip duruyorsun, yağmura ıslanmadan eve git” (Karayev, CAT. 2011, 4: 145).

şömtüröö (шөмтүрөө) mast. şömtürö-.

şömtüröt- (шөмтүрөт-) ett. şömtürö-.

şömtürötüü (шөмтүрөтүү) mast. şömtüröt-.

şörtöy-mörtöy (сөртөй-мөртөй) Yarım yamalak. şuşşuguy (шуңшугуй) Sivri, ucuna doğru gittikçer incelen.

şuşşuy- (шуңшуй-) Uçlu, çıkık, sivri olmak. “andan kiyin kapkara fraktar menen töböşü şuşşuygan kalpaktar çıktı / daha sonra simsiyah frak ceketler ile tepesi uzun şapkalar çıktı” (Gamzatov, CAT. 2013, 4: 151).

şuşşuyt- (шуңшуйт-) ett. şuşşuy-.

şuşşuytuu (шуңшуйтуу) mast. şuşşuyt-.

şuşşuyt-.

şuşşuyuu (шуңшуйуу) mast. şuşşuy-.

şurtulda- (шуртулда-) Yerli yersiz karışarak gevezelik etmek.

şurtuldat- (шуртулдат-) ett. şurtulda-.

şurtuldatuu (шуртулдатуу) *mast.*
şurtuldat-
şurtuldoo (шуртулдоо) *mast.*
şurtulda-
şurulda- (шурулда-) Höpürdemek, hopurdamak.
şuruldat- (шурулдат-) *ett.* **şuruldat-**
şuruldatuu (шурулдатуу) *mast.*
şuruldat-
şuruldoo (шурулдоо) *mast.* **şurulda-**
şuştuy- (шустуй-) Sivri görünümde olmak.
şuştuyt- (шустуйт-) *ett.* **şuştuy-**
şuştuytuu (шустуйтуу) *mast.*
şuştuyt-
şuştuyuu (шустуюу) *mast.* **şuştuy-**
şuu (шуу) 1. Sert nefes alıp verirken, burnunu sert şekerken şıkan ses. “*Kaliman murdun şuu tarttı / Kaliman burnunu şıp çekti*” (Cunuşev, CAT. 2013, 8: 66). 2. Korkunca, aşırı heyecanlanınca kalbin çok hızlı çarptığını bildirir. “*Menin cürögüm şuu dey tüştü / Benim kalbim çok hızlı çarpıverdi*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 12). Pır, kuş kanatlarının çıkardığı ses. 4. Rüzgar sesi.
şuudur et- (шуудур эт-) Hışırdamak.
şuudura- (шуудура-) Hışırdamak.
şuudurak (шуудурак) Hışırdayan, hışırtılı. “... *calbıraqtı şuuduratıp, titiretken cel / ...* yaprakları hışırdatarak titreten esinti” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 69).
şuudurat- (шуудурат-) *ett.* **şuudura-**
şuuduratuu (шуудуратуу) *mast.*
şuudurat-
şuuduroo (шуудуроо) *mast.* **şuudura-**
şuulda- (шуулда-) 1. Hışırdamak. “*Şamal ulup uuldap, bak-daraktar şuuldap / Rüzgar eserek uğuldayınca ağaç, yapraklar hışırdıyor*” (Asan Kaygı, CAT. 2013, 8: 192). 2.

Uğuldamak. “... *şuuldagan şamal tabışı, çuuldagan çardak ündörü / ...* uğuldayan rüzgar sesi, öten martı sesi” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 21). 3. Rüzgar gibi hızlı olmak. “*Aytkan cerge kelsem şuuldagan bir cigit cürgön eken / Dediği yere geldiğimde hızlıca hareket eden bir delikanlı varmış*” (Suvanov, CAT. 2011, 4: 291).
şuuldak (шуулдак) Hızlı hareket eden.
şuuldaş- (шуулдаш-) *işt.* **şuulda-**
şuuldaşuu (шуулдашуу) *mast.*
şuuldaş-
şuuldat- (шуулдат-) *ett.* **şuulda-**
şuuldatuu (шуулдатуу) *mast.*
şuuldat-
şuuldoo (шуулдоо) *mast.* **şuulda-**
şüdüñdö- (шүдүңдө-) Hızlı hızlı acele ederek yürümek, koşmak. “*Kışkı suukta şüdüñdöp şaşıp cürgöndön kutulup, candarı cay ala tüşkösüp, el dagı narı cak, beri cakka kaalgıy basıp cürüşöt / Kış soğuşunda hızlı hızlı yürümekten kurtularak, halk bir bu tarafa bir öbür tarafa yavaşça yürümekteler*” (Rasputin, CAT. 2012, 4: 51).
şüdüñdöö (шүдүңдөө) *mast.* **şüdüñdö-**
şüdüñdöt- (шүдүңдөт-) *ett.* **şüdüñdö-**
şüdüñdötüü (шүдүңдөтүү) *mast.*
şüdüñdöt-
şüdüñgüt (шүдүңгүт) Hızlı yürüyen çabuk giden öküz.
şümşük (шүмшүк) Hergele, görgüsüz, sahtekar, sinsî. “*Uşakçı şümşüktün cazasın bersem degen tilegim ogo beter küçöp, ıngayluu uçurdu eki közüm tört bolup küttüm / Dedikoducu görgüsüzün cezasını verme isteğim daha da artarak doğru zamanı dört gözle bekledim*” (Puşkin, CAT. 2013, 8: 172).
şümşüñdö- (шүмшүңдө-) 1. Zavallı, çaresiz, kendinden bezmiş bir şekilde olmak. 2. Hergeleik etmek.

şümşühdöö (шүмшүндөө) *mast.*
şümşühdö-
şümşühdöt- (шүмшүндөт-) *ett.*
şümşühdö-
şümşühdötüü (шүмшүндөтүү) *mast.*
şümşühdöt-
şümşüy- (шүмшүй-) *bk. şümşühdö-*
şümşüyт- (шүмшүйт-) *ett. şümşüy-*
şümşüyтүү (шүмшүйтүү) *mast.*
şümşüyт-
şümşüyüü (шүмшүй-) *mast. şümşüy-*
şümtürö- (шүмтүрө-) 1. Zayıflamak.
 2. Üstü başı dökülmek.
şümtüröö (шүмтүрөө) *mast. şümtürö-*
şümüröhdö- (шүмүрөндө-) Bıkkın, yıpranmış, canından bezmiş halde olmak. “*Canıbeğin canağı agıtkan iti şümüröhdöp kaçıp çıktı / Canıbek’in az önce saldığı köpeğı canda bezmiş bir şekilde kaçıp çıktı*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 106).
şümüröhdöö (шүмүрөндөө) *mast.*
şümüröhdö-
şümüröhdöt- (шүмүрөндөт-) *ett.*
şümüröhdö-
şümüröhdötüü (шүмүрөндөтүү) *mast. şümüröhdöt-*
şümüröş-şümüröş et- (шүмүрөн-шүмүрөн эт-) *bk. şümüröhdö-*
şümüröy- (шүмүрөй-) 1. Somurtmak, surat asmak. “... *cağı mürzönün canına şümüröyüp basıp keldi / ... yeni mezarın yanına somurtarak yürüdü*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 93). 2. Üstü başı dökülmek, perişan olmak. “*Suuga tüşköñ çıçkandın kebetesin kiygen bir şümüröygön küçük / Suya düşmüş fare gibi perişan durumda bir köpek yavrusu*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 186). 3. Zavallı, acınacak görünümde olmak. “*Tülkünün şümüröygön cansız denesi aylampanın tömön tarabındağı ceekte cattı / Zavallı tilkinin cansız bedeni suu*

girdabının aşığı tarafında yatıyordu” (Cakırov, CAT. 2011, 7: 185).

şümüröyt- (шүмүрөйт-) *ett. şümüröy-*
şümüröytüü (шүмүрөйтүү) *mast.*
şümüröyt-
şümüröyüü (шүмүрөйүү) *mast.*
şümüröy-

T

tak (так) Tak, tahta vb. benzer şeye vurulduğunda çıkan ses.

tak et- (так эт-) Tak diye ses çıkarmak.

tak sekir- (так секир-) Yerinden fırlamamak.

takılda- (такылда-) 1. Tak tak diye ses çıkarmak. 2. Hızlı, sert, etkili konuşan.

takıldak (такылдак) Hızlı ve sert konuşan.

takıldat- (такылдат-) *ett. takılda-*

takıldatuu (такылдатуу) *mast.*
takıldat-

takıldoo (такылдоо) *mast. takılda-*

takır (такыр) 1. Bitkisiz yer. 2. Kel.

takıray- (такырай-) 1. Bitkisiz kalmak, çölleşmek. Otlar kısa kesilmek.

“... *çöbü takırayta orulgan / otları dümdüz oraklanmış*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 93).

2. Saçsız kalmak, kelleşmek. “*Çaçın takıraytıp kırdırıp salıptır / Saçını tamamen aldırılmış kel olmuş*” (Kazakbayev, CAT. 2011, 4: 49).

3. Bomboş kalmak.

takırayт- (такырайт-) *ett. takıray-*

takırayтuu (такырайтүү) *mast.*
takırayт-

takırayuu (такыраюу) *mast. takıray-*

takırçañ (такырчан) Çıplak, bitkisiz.

talp (талп) Yassı bir şeye vurulduğunda veya düşünce çıkan ses.

talpagay (талпагай) Yassı, yayvan ve düz.

talpagayıraak (талпагайыраак) Yassımsı.

talpak (талпак) Post, tüylü hayvan derisinden oturmak için yapılan minder.

talpakta- (талпакта-) Pata küte, biçimsizce hareket etmek.

talpaktat- (талпактат-) *ett.* **talpakta-**
talpaktatuu (талпактатуу) *mast.*
talpaktat-

talpaktoo (талпактоо) *mast.* **talpakta-**
talpaᅇda- (талпаᅇда-) *bk.* **talpakta-**

talpaᅇdat- (талпаᅇдат-) *ett.*
talpaᅇda-

talpaᅇdatuu (талпаᅇдатуу) *mast.*
talpaᅇdat-

talpaᅇdoo (талпаᅇдоо) *mast.*
talpaᅇda-

talpaᅇ-talpaᅇ et- (талпаᅇ-талпаᅇ эт-) Pata küte, biçimsizce hareket etmek.

talpay- (талпай-) 1. Yassılaşmak. “... *talpayıp too sıyağı cok, dağı Kara-Soroᅇ atalat / çok yassı, dağ gibi değil bir de Kara-Soroᅇ dağsı denilir*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 89). 2. İri yarı görünmek. “... *küçük eköbüzdüᅇ talpaya tüşüp, kaltırıp turgan kararırıkı kölököbüz / köpeğim ikimizin kocaman, titrek, kara gölgemiz*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 10). 3. Rahat bir biçimde yayılmak, oturmak. “*Al çepkeninin etegin kayırıp, kardın üstüne talpayıp olturdu / O, uzun üst giysisinin eteğini büküp karın üstüne yayılarak oturdu*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 163).

talpaygan (талпайган) 1. Yassı. 2. İri yarı.

talpayt- (талпайт-) *ett.* **talpay-**

talpaytuu (талпайтуу) *mast.* **talpayt-**

talpayuu (талпаюу) *mast.* **talpay-**

talpılda- (талпылда-) 1. Patır kütür uygunsuz hareket etmek, koşmak, hızlı yürümek, gezmek. “*Kalpıçı süylöp kaᅇkıldap // uşakçı cüröt talpıldap /*

Yalancı konuşur, dedikoducu gezer (Asan Kayđı, CAT. 2013, 8: 187). 2. Mec. Çaresizce yürümek, orda burda çalışmak, koşturarak ekmek peşine düşmek. “*Taᅇ azandan talpıldap ookat-ookat dep cürüp ölüp ketmey boldum. / Sabah ezanından başlayarak koştura koştura “iş iş” diye bir gün ölüp gideceğim*” (Kenen, CAT. 2012, 9: 65).

talpıldat- (талпылдат-) *ett.* **talpılda-**
talpıldatuu (талпылдатуу) *mast.*
talpıldat-

talpıldoo (талпылдоо) *mast.* **talpılda-**
talpıy- (талпый-) *bk.* **talpay-**

talpıyuu (талпыюу) *mast.* **talpıy-**

taltak (талтак) Paytak.

taltakta- (талтакта-) 1. Paytak paytak yürümek. 2. şımarmak.

taltaktat- (талтактат-) *ett.* **talatakta-**
taltaktatuu (талтактатуу) *mast.*
taltaktat-

taltaktoo (талтактоо) *mast.* **taltakta-**
taltaᅇ (талтаᅇ) şımarık. “... *sen uşakı kempirdin erte taltaᅇsın. / ... sen dedikoducu yaşlı kadının şımarığısın*” (İsmaılova, CAT. 2012, 5: 48).

taltaᅇda- (талтаᅇда-) 1. Paytak paytak yürümek “... *öᅇü bopboz bolup ordunan turup, taltaᅇday arı karap basıp bardı. / ... yüzü bembeyaz oluverdi de yerinden kalkıp, paytak paytak yürüyerek arkasını döndüğü gibi yürüyüp gitti* (Mamanov, CAT. 2012, 8: 25). 2. şımarmak. “*Taltaᅇdagan erkesin narisedey kirintkeniçi, bolgondo da cıtuu samın menen. / Aşırı şımaran nazlısını bebek gibi, bir de kokulu sabunla yıkıyor*” (Osmonkulov, CAT. 2011, 2: 28).

taltaᅇdat- (талтаᅇдат-) *ett.* **taltaᅇda-**
taltaᅇdatuu (талтаᅇдатуу) *mast.*
taltaᅇda-

taltaᅇdoo (талтаᅇдоо) *mast.* **taltaᅇda-**

taltaŋ-taltaŋ et- (ТАЛТАŊ-ТАЛТАŊ ЭТ-) *bk. taltakta-*.

taltay- (ТАЛТАЙ-) Bacaklarını açmak, ayaklarını açmak.

taltayt- (ТАЛТАЙТ-) *ett. taltay-*.

taltaytuu (ТАЛТАЙТУУ) *mast. taltayt-*.

taltayuu (ТАЛТАЮУ) *mast. taltay-*.

tampay- (ТАМПАЙ-) İri yarı olmak, tombul olmak.

tampayt- (ТАМПАЙТ-) *ett. tampay-*.

tampaytuu (ТАМПАЙТУУ) *mast.*

tampayt-.

tampayuu (ТАМПАЮУ) *mast. tampay-*

tamtaŋda- (ТАМТАŊДА-) 1. Acele ederek yürümek. *Tamtaŋdap baratıp, biröönü süzüp aldı, tildegen ün çıktı / Aceleyle giderken birine çarpıverdi, kızarak konuşan ses çıktı*” (Çeviksoy, CAT. 2013, 3: 110). 2. Sallana sallana yürümek, paytak paytak yürümek. “*Boroongo artın saldı da tamtaŋdap kete berdi / Fırtınaya arkasını dönerek sallana sallana yoluna devam etti*” (Akmatov, CAT. 2012, 4: 117). 3. Anlamsız, boş konuşmak, saçmalamak. “*Emne dep tamtaŋdap atasın / Ne diye saçmalıyorsun yine*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 13).

tamtaŋdat- (ТАМТАŊДАТ-) *ett.*

tamtaŋda-.

tamtaŋdatuu (ТАМТАŊДАТУУ) *mast.*

tamtaŋdat-.

tamtaŋdoo (ТАМТАŊДОО) *mast.*

tamtaŋda-.

tamtaŋ-tamtaŋ (ТАМТАŊ-ТАМТАŊ)

Sallana sallana, paytak paytak.

tamtaŋ-tumtaŋ (ТАМТАŊ-ТУМТАŊ)

Sallana sallana, paytak paytak.

tamtay- (ТАМТАЙ-) 1. Gücü azalmak, canlılığı gitmek. 2. Arışmak.

tamtayt- (ТАМТАЙТ-) *ett. tamtay-*.

tamtaytuu (ТАМТАЙТУУ) *mast.*

tamtayt-.

tamtayuu (ТАМТАЮУ) *mast. tamtay-*.

tam-tuŋ (ТАМ-ТУŊ) 1. Zar zor, güçlülkle. “*Tam-tuŋ basıp, tili çıkkан caŋıdan / Zar zor yürümeye ve konuşmaya başladı*” (Nurmanbetov, CAT. 2013, 3: 76). 2. Sallana sallana.

tantı- (ТАНТЫ-) Saçmalamak, yersiz konuşmak.

tantik (ТАНТЫК) 1. Peltek, peltek konuşan kimse. 2. Gereksiz yere konuşan, saçmalayan kimse.

tantıra- (ТАНТЫРА-) Saçmalamak, gereksiz yere konuşmak. “*Bolbogon sözdü tantırap catsaŋ kantip külküsü kelbeyt ... / Olmayan şeyleri söyleyip saçmalıyorsan karşıdaki nasıl gülesi gelmesin ...*” (Ezop, CAT. 2011. 7: 82).

tantırak (ТАНТЫРАК) 1. Anlamsız yersiz söz. 2. Anlamsız, yersiz konuşan kimse.

tantırat- (ТАНТЫРАТ-) *ett. tantıra-*.

tantıratuu (ТАНТЫРАТУУ) *mast.*

tantırat-.

tantıroo (ТАНТЫРОО) *mast. tantıra-*.

taŋırakay (ТАŊЫРАКАЙ) *bk.*

taŋıraygan.

taŋıray- (ТАŊЫРАЙ-) 1. Bir şey kalkık durmak, yukarıya doğru bakmak. 2. Kibirlemek, burun şişirmek.

taŋıraygan (ТАŊЫРАЙГАН) Kalkık, ucu yukarıya doğru olan.

taŋırayt- (ТАŊЫРАЙТ-) *ett. taŋıray-*.

taŋıraytuu (ТАŊЫРАЙТУУ) *mast.*

taŋırayt-.

taŋırayuu (ТАŊЫРАЮУ) *mast. taŋıray-*.

taŋırka- (ТАŊЫРКА-) Şaşmak, şaşırarak.

taŋırkat- (ТАŊЫРКАТ-) *ett. taŋırka-*.

taŋırkatuu (ТАŊЫРКАТУУ) *mast.*

taŋırkat-.

taŋırkoo (ТАŊЫРКОО) *mast. taŋırka-*.

taŋşı- (ТАНШЫ-) 1. Ötmek. “... *torgoylordun taŋşıganın, bödönölördün*

ün salganın tıñşap... / ... turgayların ötnesini, bildircınların ses çıkarmasını dinleyerek ...” (Subanbekov, CAT. 2013, 7: 41). 2. Şarkı söylemek. “... *komuzçular menen ırçılar bulbulday tañşıp catıştı. / ... kopuzcular ile şarkıcılar bülbül gibi sesleriyle şarkı söylüyorlardı”* (Kalbayev, CAT. 2013, 5: 106). 3. Güzel ses çıkmak.

tañşıt- (таңшыт-) *ett. tañşı-*.

tañşıtuu (таңшытуу) *mast. tañşıt-*.

tañşuu (таншуу) *mast. tañşı-*.

tap (тап) Pat.

tapılda- (тапылда-) Pat pat, güm güm diye ses çıkartmak.

tapıldat- (тапылдат-) *ett. tapılda-*.

tapıldatuu (тапылдатуу) *mast.*

tapıldat-.

tapıldoo (тапылдоо) *mast. tapılda-*.

tapır (тапыр) Patır.

tapıra- (тапыра-) Tapırdamak.

tapırat- (тапырат-) *ett. tapıra-*.

tapıratır- (тапыраттыр-) *ett.*

tapırat-.

tapıratırıuu (тапыраттыруу) *mast.*

tapıratır-.

tapıratıuu (тапыратуу) *mast. tapırat-*.

tapıroo (тапыроо) *mast. tapıra-*.

tarbagay (тарбагай) 1. Biçimsiz, dağılmış, yayılmış. 2. İri, uzun ve kaba.

tarbalañda- (тарбалаңда-) *bk.*

tarbañda- “

tarbalañdat- (тарбалаңдат-) *ett.*

tarbalañda-.

tarbalañdatuu (тарбалаңдатуу) *mast.*

tarbalañdat-.

tarbalañdoo (тарбалаңдоо) *mast.*

tarbalañda-.

tarbañda- (тарбаңда-) Uygunsuz biçimde hareket etmek, oraya buraya sıçramak.

tarbañdat- (тарбаңдат-) *ett.*

tarbañda-.

tarbañdatuu (тарбаңдатуу) *mast.*

tarbañdat-.

tarbañdoo (тарбаңдоо) *mast.*

tarbañda-.

tarbay- (тарбай-) 1. Biçimsiz şekilde dağılmak, yayılmak. 2. Uzun iri ve kaba olmak.

tarbayt- (тарбайт-) *ett. tarbay-*.

tarbaytuu (табайтуу) *mast. tarbayt-*.

tarbayuu (тарбаюу) *mast. tarbay-*.

tarkılda- (таркылда-) 1. Kaba görgüsüz bir şekilde davranmak, konuşmak. 2. Her hangi bir araçtan, makinadan kaba sesler çıkmak.

tarkıldat- (таркылдат-) *ett. tarkılda-*.

tarkıldatuu (таркылдатуу) *mast.*

tarkıldat-.

tarkıldoo (таркылдоо) *mast.*

tarkılda-.

tars (тарс) Tak, pat, Tahta bv. benzer şeyelere vurulunca, düşünce veya silah patlayınca çıkan tok ve sert ses. “*Anan eşikti tars caap çıǵıp ketti / Sonra kapıyı kapatıp çıkıp gitti”* (Cigitov, 2011, 4: 164).

tarsay- (тарсай-) Şişmek.

tarsayt- (тарсайт-) *ett. tarsay-*.

tarsaytuu (тарсайтуу) *mast. tarsayt-*.

tarsayuu (тарсаюу) *mast. tarsay-*.

tarsılda- (тарсылда-) Peş peşe tak diye ses çıkarmak. “...*darbazanı sırtından tarsıldata berip esteri oodu körünöt. / ...dış kapıya vura vura yorulduklar sanki”* (Karayev, CAT. 2011,4: 135).

tarsıldat- (тарсылдат-) *ett. tarsılda-*.

tarsıldattır- (тарсылдаттыр-) *ett.*

tarsıldat-.

tarsıldattırıuu (тарсылдаттыруу) *mast. tarsıldattır-*.

tarsıldatuu (тарсылдатуу) *mast.*

tarsıldat-.

tarsıldoo (тарсылдоо) *mast. tarsılda-*.

tarsa-turs (тарса-турс) Gürültü, takırtı. “...*tarsa-turs tabıştan kulağı tunup, toktop kaldı. / Takırtılı sestən kulağı çınlayıp durdu*” (Gorkiy, 2013,4: 145).

tars-tars (тарс-тарс) Pat pat, tak tak, takırtı “...*pasaporttun betine tars tars ettire möörlördü bastı... / ...pasaportun sayfasına tak tak diye mühürleri bastı ...*” (Deliömeroğlu, CAT. 2012, 5: 117).

tars-turs (тарс-турс) *bk. tars-tars* “*Şaraf katuu tars-turstan oygonup ketti ... / Şaraf şidetli gürültüdön uyandı ...*” (Ahmedcan Abu Bakır, CAT. 2013, 1: 96).

tartagay (таргай) 1. Eli, ayağı uzun, uun boylu. 2. Biçimsiz, bozuk.

tartak (тартак) *bk. tartagay.*

tartakta- (тартакта-) Uygunsuz bir biçimde hareket etmek.

tartaktat- (тартактат-) *ett. tartakta-*

tartaktatuu (тартактатуу) *mast.*

tartaktat-

tartaktoo (тартактоо) *mast. tartakta-*

tartalakta- (тарталакта-) *bk.*

tartakta-

tartalaktat- (тарталактат-) *ett.*

tartalakta-

tartalaktatuu (тарталактатуу) *mast.*

tartalaktat-

tartalaktoo (тарталактоо) *mast.*

tartalakta-

tartalaŋda- (тарталаңда-) *bk.*

tartakta- “*Bektur kitebin taştay karbalastap tura kalıp, ötügünö but sala tartalaŋday sırtka umtuldu / Bektur kitabını brakararak ayağa kalkıp, çizmesini tam giyemeyerek uygunsuzca hareketlerle dışarıya koştı*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 9).

tartalaŋdat- (тарталаңдат-) *ett.*

tartalaŋda-

tartalaŋdatuu (тарталаңдатуу) *mast. tartalaŋdat-*

tartalaŋdoo (тарталаңдоо) *mast.*

tartalaŋda-

tartaŋda- (тартаңда-) *bk. tartakta-*

tartaŋdat- (тартаңдат-) *ett. tartaŋda-*

tartaŋdatuu (тартаңдатуу) *mast.*

tartaŋdat-

tartaŋdoo (тартаңдоо) *mast.*

tartaŋda-

tartay- (тартай-) 1. Uzamak ve aşırı zayıf olmak. “*Tartaygan uzun boylu Petro / Zayıf, uzun boylu Petro*” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 20). 2.. Dalları dağılarak büyümek.

tartaygan (тартайган) *bk. tartagay.*

tartayt- (тартайт-) *ett. tartay-*

tartaytuu (тартайтуу) *mast. tartayt-*

tartayuu (тартаюу) *mast. tartay-*

tasırakay (тасыракай) *bk. tasıraygan*

tasıraŋda- (тасыранда-)

Karşısındakine saygısızlık etmek, çekinmemek. “*Koy degen sayın, tasıraŋdap köçögön, tamaşanı süygön oyunsaak kızdar ... / Çekinmeyen dur dedikçe daha da arttıran, eğlenceyi seven kızlar*” (Seytaliyev, CAT. 2012, 3: 98).

tasıraŋdat- (тасырандат-) *ett.*

tasıraŋda-

tasıraŋdatuu (тасырандатуу) *mast.*

tasıraŋdat-

tasıraŋdoo (тасырандоо) *mast.*

tasıraŋda-

tasıray- (тасырай-) 1. Kaygan ve parlak olmak. 2. Açık, net olmak.

tasıraygan (тасырайган) 1. Kaygan ve parlak. 2. Otsuz.

tasırayt- (тасырайт-) *ett. tasıray-*

tasıraytuu (тасырайтуу) *mast.*

tasırayt-

tasırayuu (тасыраюу) *mast. tasıray-*

taskak (таскак) 1. Atın yürüyüşü. 2. Hızlı hızlı yürüyen.

taskakta- (таскакта-) 1. Dört nalla yürümek. 2. Zıplaya zıplaya koşmak.

taskaktat- (таскактат-) *ett.* **taskakta-taskaktatuu (таскактатуу)** *mast.* **taskaktat-.**

taskaktoo (таскактоо) *mast.* **taskakta-.**

tastaңda- (тастанда-) Karşısındakilere karşı saygısızlık etmek.

tastaңdat- (тастандат-) *ett.* **tastaңda-tastaңdatuu (тастандатуу)** *mast.* **tastaңdat-.**

tastaңdoo (тастандоо) *mast.* **tastaңda-tastaң-tastaң et- (тастаң-тастаң эт-)** *bk.* **tastaңda-.**

tastay- (тастай-) 1. Parlak olmak, parlamak. 2. Çekinmemek, utanmamak.

tastayt- (тастайт-) *ett.* **tastay-tastaytuu (тастайтуу)** *mast.* **tastay-.** **tastayuu (тастайуу)** *mast.* **tastay-.**

tatıra- (татыра-) “Tır tır” diye ses çıkartmak.

tatırat- (татырат-) *ett.* **tatıra-tatıratuu (татыратуу)** *mast.* **tatırat-tatıroo (татыроо)** *mast.* **tatıra-.**

taupağay (тайпагай) Yayvan, yassı.

taupak (тайпак) Düz.

taupaң (тайпаң) Düz.

taurakta- (тайракта-) *bk.* **taupaңda-tauraktat- (тайрактат-)** *ett.* **taurakta-tauraktatuu (тайрактатуу)** *mast.* **tauraktat-.**

tauraktoo (тайрактоо) *mast.* **taurakta-.**

taupaңda- (тайпаңда-) 1. Ayaklarını, kollarını sallamak, hareketi olmak, rahat olmak, yerinde durmamak. “*Demek, Krasnoyarsk menen Moskvanın ortosunda taupaңdap cürö beret turbaysıñbı / Demek, sürekli Krasnoyarsk ile Moskova arasında gel*

git yaparak hareketliymişsin” (Asakarov, CAT. 2011, 3: 89). 2. Şıarmak. “... caş kezinerde cakşı ele taupaңdadıñar /... gençken iyice şıarmıştınız” (Cumagulov, CAT. 2011, 3:53).

taupaңdat- (тайпаңдат-) *ett.* **taupaңda-.**

taupaңdatuu (тайпаңдатуу) *mast.* **taupaңdat-.**

taupaңdoo (тайпаңдоо) *mast.* **taupaңda-.**

taysalda- (тайсалда-) Çekinmek, kaçınmak. “*Çoñ aram taysalday tüştü / Büyük annem çekindi” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 26).*

taysaldat- (тайсалдат-) *ett.* **taysalda-taysaldatuu (тайсалдатуу)** *mast.* **taysaldat-.**

taysaldoo (тайсалдоо) *mast.* **taysalda-taytak (тайтак)** Eğri bacaklı, çarpık, paytak.

taytakta- (тайтакта-) 1. Paytak paytak yürümek. 2 Şıarmak.

taytaktat- (тайтактат-) *ett.* **taytakta-taytaktatuu (тайтактатуу)** *mast.* **taytaktat-.**

taytaktoo (тайтактоо) *mast.* **taytakta-taytaңda- (тайтаңда-)** *bk.* **taytakta-.** “*taupaңdap cürgön boto ... / paytak paytak yürüyen potuk ...” (Rayev, CAT. 2013, 2: 93).*

taupaңdat- (тайпаңдат-) *ett.* **taupaңda-taytaңdatuu (тайпаңдатуу)** *mast.* **taupaңdat-.**

taupaңdoo (тайпаңдоо) *mast.* **taupaңda-.**

taupaң-taytaң et- (тайпаң-тайпаң эт-) *bk.* **taytakta-.**

taytay- (тайтай-) Paytak yürümek.

taytayla- (тайтайла-) Çocuk tay tay yürümek.

taytayloo (тайтайлоо) *mast.* **taytayla-.**

taytayt- (тайтайт-) *ett.* **taytay-**
taytaytuu (тайтайтуу) *mast.* **taytayt-**
taytayuu (тайтаяуу) *mast.* **taytay-**
tekçey- (текчей-) **Derli toplu, düzenli**
olmak.
tekçeyt- (текчейт-) *ett.* **tekçey-**
tekçeytüü (текчейтүү) *mast.* **tekçeyt-**
tekçeyüü (текчейүү) *mast.* **tekçey-**
tekilde- (текилде-) 1. Hızlı hareket
etmek. 2. Hızlı konuşmak.
tekildek (текилдек) Hızlı hareket
eden, hızlı konuşan.
tekildet- (текилдет-) *ett.* **tekilde-**
tekildetüü (текилдетүү) *mast.*
tekildet-
tekildöö (текилдөө) *mast.* **tekilde-**
tekirende- (текиренде-) 1. Tırıs
gitmek. 2. Alınmak.
tekirendet- (текирендет-) *ett.*
tekirende-
tekirendetüü (текирендетүү) *mast.*
tekirende-
tekirendöö (текирендөө) *mast.*
tekirende-
telmir- (телмир-) 1. Gözünü almadan
devamlı bakmak. “... *azır da terezeni*
telmirip iktep catat / şimdi bile hala
pencereden gözünü almaz” (Acıkanova,
CAT. 2011, 4: 196). 2. Hüzünlenmek,
sessiz kalmak. “*Uzakka deyre telmirip,*
alda neni oylonup, birdenkelerdi
köñülünön ötkörüp tuncuray kalçu
boldu / Uzun zaman sessiz kalarak, bir
çok şeyi düşünerek, bir çok şeyi
gönlünden geçirir” (Aytımbet, CAT.
2011, 9: 86).
telmirüü (телмирүү) *mast.* **telmir-**
telpekte- (телпекте-) Hızlıca yürümek,
gezmek, gezinmek.
telpektet- (телпектет-) *ett.* **telpekte-**
telpektetüü (телпектетүү) *mast.*
telpektet-
telpektöö (телпектөө) *mast.* **telpekte-**

telpeñde- (телпенде-) *bk.* **telpekte-**
“*Men telpektep degele toy attuudan kur*
kalbaym / Ben gezinerek hiç bir düğünü
kaçırmam” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 30).
telpeñdet- (телпендет-) *ett.* **telpeñde-**
telpeñdetüü (телпендетүү) *mast.*
telpeñdet-
telpeñdöö (телпендөө) *mast.*
telpeñde-
telpey- (телпей-) Çirkin görünmek,
çirkin durmak, yakışmamak.
telpeyt- (телпейт-) *ett.* **telpey-**
telpeytüü (телпейтүү) *mast.* **telpeyt-**
telpeyüü (телпейүү) *mast.* **telpey-**
telpilde- (телпилде-) *bk.* **telpekte-**
telpildöö (телпилдөө) *mast.* **telpilde-**
telpiy- (телпий-) *bk.* **telpey-**
telpiyüü (телпийүү) *mast.* **telpiy-**
teltekte- (телтекте-) 1. Sallana sallana
yürümek. 2. Tavırlı, kızgın hareket
etmek.
teltektet- (телтектет-) *ett.* **teltekte-**
teltektetüü (телтектетүү) *mast.*
teltektet-
teltektöö (телтектөө) *mast.* **teltekte-**
telteñde- (телтенде-) *bk.* **teltekte-**
telteñdet- (телтендет-) *ett.* **telteñde-**
telteñdetüü (телтендетүү) *mast.*
telteñdet-
telteñdöö (телтендөө) *mast.* **telteñde-**
teltirekte- (телтиректе-) Sallana
sallana ayağı dolaşarak yürümek.
teltirektet- (телтирекетет-) *ett.*
teltirekte-
teltirektetüü (телтирекететүү) *mast.*
teltirektet-
teltirektöö (телтиректөө) *mast.*
teltirekte-
temsele- (темселе-) 1. Aradığını
bulamayıp devamlı gezinmek. “...
aşkana üygö temselep cettim / mutfağı
gezinerek zorla buldum” (Cigitov, CAT.
2011, 6: 116). 2. Sendelemek, adımları

şaşırmak. “*Ömürü anday abalda bolup körbögön canım emne deerimdi bilbey oturup, temseledim / Hayatımda hiç bir zaman öyle duruma düşmediğim için ne yapacağımı bilemeyip bir oturup bir gezindim*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 38). 3. Ait olduğu yeri olmayıp gezinmek, kimsesiz olmak. “*Cetim kalsa balası // Temselep kuurap kalbaybı / yetim kalırsa çocuğu kimsesiz bir zavvalı olacak*” (Karamoldoyev, CAT. 2012, 11: 196).

temselet- (темселет-) *ett. temsele-*
temseletüü (темселегүү) *mast. temselet-*

temselöö (темселөө) *mast. temsele-*
temtelenđe- (темтеленде-) *bk. temteñde-*

temtelenđet- (темтелендет-) *ett. temtelenđe-*

temtelenđetüü (темтелендетүү) *mast. temtelenđet-*

temtelenđöö (темтелендөө) *mast. temtelenđe-*

temteñde- (темтенде-) 1. Sendelemek, dengesi bozulmak. “*Buttarı şiltöögö kelip kaltanđap, temteñdep basa baştayt / Bacakları adım atacak duruma gelip sendeleyerek azar azar yürümeye başlar*” (Batırkulov, CAT. 2011, 9: 157). 2. Orada burada dolaşmak, düzensiz hayat geçirmek. “*Bir maalda közümdü açsam temteñdep vokzalda cüröm / Kendime geldiğimde otogarda dolaşıyordum*” (Bektenov, CAT. 2011, 12: 208).

temteñdet- (темтендет-) *ett. temteñde-*

temteñdetüü (темтендетүү) *mast. temteñdet-*

temteñdöö (темтендөө) *mast. temteñde-*

temtey- (темтей-) 1. Zavallı duruma düşmek. “*Ookat-aşım çok, tiginim çok, munum çok, dep ele temteyip kele beret / Yiyecek yok, o yok, bu yok diye zavallı duruma düşerek sürekli gelir oldu*” (Kalbayev, CAT. 2011, 10: 84). 2. Ne yapacağını aşımak, sendelemek. “*Arı beri temteyip // Tuylap catkan andan köp / Oraya buraya sendelip canı acıyan çok*” (BE. 2010: 1189).

temteyt- (темтейт-) *ett. temtey-*
temteytüü (темтейтүү) *mast. temteyt-*
temteyüü (темтейүү) *mast. temtey-*
tentek (тентек) Yaramaz.

tentekten- (тенектен-) Yaramazlık yapmak.

tentektenüü (тенектенүү) *mast. tentekten-*

tentektik (тенектик) Yaramazlık.

tenti- (тенти-) 1. Serseri serseri dolaşmak. 2. Geçim sağlamak için gezip dolaşmak.

tentime (тентиме) Sürekli dolşan.

tentire- (тентире-) *bk. tenti-*

tentiret- (тентирет-) *ett. tentire-*

tentiretüü (тентиретүү) *mast. tentiret-*

tentiröö (тентирөө) *mast. tentire-*

tentit- (тентит-) *ett. tenti-*

tentitüü (тентитүү) *mast. tentit-*

tentüü (тентүү) *mast. tenti-*

teñirekey (теңирекей) Pat burunlu, burnu küçük.

teñireñde- (теңиреңде-) 1. Pat burunlu insanlar sinirlenerek konuşmak. 2. Hiddetlenerek hareket etmek.

teñireñdet- (теңиреңдет-) *ett. teñireñde-*

teñireñdetüü (теңиреңдетүү) *mast. teñireñdet-*

teñireñdöö (теңиреңдөө) *mast. teñireñde-*

teñirey- (тенирей-) 1. Pat burunlu olmak, burnu yukarıya doğru bakmak. 2. Burnu havada olmak, böbürlenmek.

teñireyt- (тенирейт-) *ett.* **teñirey-**.

teñireytüü (тенирейтүү) *mast.* **teñireyt-**.

teñireyüü (тенирейүү) *mast.* **teñirey-**.

tereñde- (тепеңде-) Kısa ve hızlı adımlarla yürümek. “*Canında tereñdeп çurkap keletkan üç caşar kızı kokusunan butu çalınp, kömkörösünön tüştü / Yanında hızlıca koşarak gelen kızının ayağı takılıp, bir anda yüzüstü düştü*” (Usenov, CAT. 2011, 8: 125).

tereñdet- (тепеңдет-) *ett.* **tereñde-**.

tereñdetüü (тепеңдетүү) *mast.* **tereñdet-**.

tereñdöö (тепеңдөө) *mast.* **tereñde-**.

tereñ-tereñ et- (тепең-тепең эт-) *bk.* **tereñde-**.

tepey- (тепей-) 1. Küçük olmak. “*Tepeygen üyün cılıtmak tursun, tamak da casap içe albay kalıştı / Küçücük evini ısıtmak değil yemek bile yarıp yiyemiyorlar*” (Rısbayev, CAT. 2012, 6: 270). 2. Tatlı, sevimli, şirin olmak

tepeyt- (тепейт-) *ett.* **tepey-**.

tepeytüü (тепейтүү) *mast.* **tepeyt-**.

tepeyüü (тепейүү) *mast.* **tepey-**.

tepilede- (тепилде-) Hızlı bir şekilde hareket etmek, konuşmak.

tepidöö (тепилдөө) *mast.* **tepilede-**.

tepirey- (тепирей-) Küçük ve alçak olmak.

tepireygen (тепирейген) Alçak ve küçük, yüksek olmayan.

tepireyt- (тепирейт-) *ett.* **tepirey-**.

tepireytüü (тепирейтүү) *mast.* **tepireyt-**.

tepireyüü (тепирейүү) *mast.* **tepirey-**.

teytek (тейтек) 1. Eğri, ince, çirkin. 2. Bacakları eğri, çirkin kimse.

teyekte- (тейекте-) 1. Sallana sallana, paytak paytak yürümek, 2. İnat etmek, kızgın hareket etmek.

teyektet- (тейектет-) *ett.* **teyekte-**.

teyektetüü (тейектетүү) *mast.* **teyektet-**.

teyektöö (тейектөө) *mast.* **teyekte-**.

teyteñde- (тейтеңде-) *bk.* **teyekte-**.

“... çoñ enege karap teyteñdeп çurkap keletti / baba anneye doğru sallanarak koşa koşa geliyordu” (Cusubaliyev, CAT.202, 6: 73).

teyteñdet- (тейтеңдет-) *ett.* **teyteñde-**.

teyteñdetüü (тейтеңдетүү) *mast.* **teyteñdet-**.

teyteñdöö (тейтеңдөө) *mast.* **teyteñde-teyteñ-teyteñ** (тейтең-тейтең) Paytak paytak.

teytey- (тейтей-) Zayıf, eğri olmak, hoş olmamak.

teyteyt- (тейтейт-) *ett.* **teytey-**.

teyteytüü (тейтейтүү) *mast.* **teyteyt-**.

teyteyüü (тейтейүү) *mast.* **teytey-**.

tıbir (тыбыр) Tıtır tıtır, yağmur sesi.

tıbıra- (тыбыра-) 1. Elini ayağını kıpırdatmak. “... *al suudan sürdöp tıbirap turdu da, anan tobokelge saldı belem suuga çalp sekirip tüştü / ... o sudan korkarak kıpırdaya kıpırdaya kenarda duruyordu, sonra bütün cesaretini toplayıp suya atlayıverdi*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 9). 2. Tıp tıp ses çıkmak “*Tıbirap camgır caap kirdi / Tıp tıp ederek yağmur yağmaya başladı*” (Kalbayev, CAT. 2011, 10: 85). Sabırsızlanmak, sakin durmamak. “...*başka kızdar bolso aleki zamatta tıbirap, menin caygan torumda çatışmak / başka kızlar olsaydı şimdiye kadar sakin duramayıp benim ağma düşmüşlerdi*” (Cetigen, CAT. 2012, 3: 74).

tıbıraş- (тыбыраш-) *işt.* **tıbıra-**.

tıbraşuu (тыбырашуу) *mast.* **tıbraş-tıbrat-** (тыбырат-) *ett.* **tıbra-**
tıbratuu (тыбыратуу) *mast.* **tıbrat-**
tıbrçıla- (тыбырчыла-) *bk.* **tıbra-**.
 “... *kiçinekey karındaşım kubanganınan cer tepkiley tıbrçılap ciberdi / ... küçük kız kardeşim sevincinden yere zıplayarak sakin duramadı*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 5).
tıbrçıloo (тыбырчылоо) *mast.* **tıbrçıla-**
tıbrıoo (тыбыроо) *mast.* **tıbra-**
tıbr-tıbr (тыпыр-тыпыр) Тıпır тıпır.
tıbış (тыбыш) Ses.
tık (тык) Тık, ince ve küçük nesne ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses.
tıkçııy (тыкчыгый) Kısa boylu ve tıknaz.
tıkçıında- (тыкчында-) Kendinden emin hareket etmek.
tıkçıında- (тыкчындат-) *ett.* **tıkçıında-**
tıkçıında-
tıkçıında- (тыкчындатуу) *mast.* **tıkçıında-**
tıkçıında- (тыкчындоо) *mast.* **tıkçıında-**
tıkçıy- (тыкчий-) Тıknaz olmak.
tıkçıyt- (тыкчийт-) *ett.* **tıkçıy-**
tıkçıytuu (тыкчийтуу) *mast.* **tıkçıyt-**
tıkçıyuu (тыкчийуу) *mast.* **tıkçıy-**
tıkılда- (тыкылда-) 1. Тıkırdamak, çalmak, vurmak. “*Alar erteñ menen töşöktön cañı ele turuşkanda eşik tıkılday kaldı / Onlar sabahleyin yataktan daha yeni kalktıklarında kapı çalındı*” (Askarov, CAT. 2011, 3: 81). 2. Hızlı ve net olmak, konuşmak, hareket etmek. “*Antip-mintkiçe Baktıbegibiz üçkö çıgıp, tıkılday çurkap, takılday söülögön tili tattuu balaga aylanıp barattı / Göz açıp kapayınca kadar Baktıbegibiz üç yaşına girerek hızlı koşan, net konuşan tatlı dilli bir*

çocuğa dönüşüyordu” (Rıskul, CAT. 128).
tıkıldak (тыкылдак) 1. Тıkırtı yapan. 2. Çevik ve hızlı hareket eden, konuşan.
tıkılдаş- (тыкылдаш-) *ışt.* **tıkılда-tıkılдаşuu** (тыкылдашуу) *mast.* **tıkılдаş-**
tıkılдат- (тыкылдат-) *ett.* **tıkılда-**
tıkılдатuu (тыкылдатуу) *mast.* **tıkılдат-**
tıkılдоо (тыкылдоо) *mast.* **tıkılда-**
tıkır (тыкыр) Тıkırtı.
tıkıray- (тыкырай-) Derli oplu olmak.
tıkıraygan (тыкырайган) Derli toplu, düzenli.
tıkırayt- (тыкырайт-) *ett.* **tıkıray-**
tıkıraytuu (тыкырайттуу) *mast.* **tıkırayt-**
tıkırayuu (тыкыраюу) *mast.* **tıkıray-**
tıkıy- (тыкый-) Derli tolu olmak, şık olmak.
tıkıyt- (тыкыйт-) *ett.* **tıkıy-**
tıkıytuu (тыкыйтуу) *mast.* **tıkıyt-**
tıkıyuu (тыкыйуу) *mast.* **tıkıy-**
tık-tık (тык-тык) Тık tık sesi.
tım (тым) Sessiz, sakin.
tımпыгы (тымпыгый) Konuşmayan, sessiz.
tımпыy- (тымпыый-) Konuşmamak, susmak. “*Keede unçuguşpay tımпыyıp kalıшат / Bazen konuşmadan sessiz oluverirler*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 53)
tımпыyt- (тымпыыйт-) *ett.* **tımпыy-**
tımпыytuu (тымпыыйтуу) *mast.* **tımпыyt-**
tımпыyuu (тымпыыйуу) *mast.* **tımпыy-**
tım-tım bol- (тым-тым бол-) Susmak, sakinleşmek.
tımtırs (тымтырс) Sessizlik. “*Çımındın gana uçkanı ugulgan tımtırstık öküм sürüp, calgız ünü universitetin bul başınan tigil başına*

cañırıp turdu / Sadece sineğin vızıltısı duyulan sessizlik hükmederek, üniversitenin bir yanınan öbür yanına vızıltı yankılanıyordu” (Çerik, CAT. 2012, 3: 34).

tıntık (тынтык) Küçük burunlu, burnu küçük.

tıntıy- (тынтый-) 1. Küçük olmak. 2. Burnu küçük olmak.

tıntıyt- (тынтыйт-) *ett.* tıntıy-.

tıntıytuu (тынтыйттуу) *mast.* tıntıyt-.

tıntıyuu (тынтыюу) *mast.* tıntıy-.

tıp (тып) 1. Çok küçük bir nesnenin, su damlasının düşmesiyle oluşan ses, tıp. 2. Hemen, aniden. “*Uşundan köp ötpöy camgır tıp basılat* / Çok uzamadan yağmur hemen durur” (Kerimbayev, CAT. 2011, 2: 61).

tıpilda- (тыпылда-) 1. Tıp tıp sesler çıkmak. “*Sol kolumdun başınan ıldıy şorgologon kan altın denede acıragandagı akırkı sözün aytkansıp, kiyiz betine tıpilda tamuuda* / Sol kolumdan aşağı akan kan altın vücuttan ayrıldığı için son sözünü söylercesine tıp tıp ederek damlamakta” (Cantöşev, CAT. 2011, 12: 81). 2. Çevikçe hareket etmek. “*Cürü kettik - Sagın kelininin aldına tüşüp tıpılda cönödü* / Hadi gidiyoruz diye Sagın gelininin önüne düşerek çevikçe yol aldı” (Kalikov, CAT. 2013, 11: 39).

tıpıldat- (тыпылдат-) *ett.* tıpilda-.

tıpıldatuu (тыпылдатуу) *mast.*

tıpıldat-.

tıpıldoo (тыпылдоо) *mast.* tıpilda-.

tıp-tıp (тып-тып) Tıp tıp, pıt pıt. “*Kempir balbalaktap ıylap ciberdi, anın ısıq caşı balanın başına tıp-tıp taamp turdu* / Yaşlı kadın ağlayıverdi, onun sıcak göz yaşları çocuğun başına pıt-pıt damlıyordu” (Dumbadze, CAT. 2011, 12: 156).

tıpır (тыпыр) Tıp diye çıkan ses.

tıpıra- (тыпыра-) 1. Tıpır tıpır çıkan ses. 2. Durmadan kımıldamak, hareket etmek. “*... Köödönümdö tıpırap tuylagan cürögüm ... / ... Göğüsümde durmadan kıpırdayan yüreğim ...*” (Pasaşova, CAT. 2013, 5: 87). 3. Acele etmek, telaşlanmak. “*Meni baykadı go, kördü go degensip, içki sezimler tıpırayt, birok özüm körbögöndöy tür körsötöm* / İç duyularım galiba beni farkettiler, beni gördü diye telaşlanırken, dışardan hiç bir şey olmamış, görmemiş gibi daranmaya devam ediyordum” (İsmailova, CAT. 2012, 5: 59).

tıpıraş- (тыпыраш-) *işt.* tıpıra-.

tıpıraşuu (тыпырашуу) *mast.* tıpıraş-

tıpırat- (тыпырат-) *ett.* tıpıra-.

tıpıratuu (тыпыратуу) *mast.* tıpırat-.

tıpıroo (тыпыроо) *mast.* tıpıra-.

tıpır-tıpır (тыпыр-тыпыр) Tıpır tıpır, pıtır pıtır.

tıpıy- (тыпый-) Küçük ve tatlı görünmek. “*Menin balam oşoyerde, eşiktin aldında tıpıygan buttarın bulgalap oturat...* / Benim oğlum orada kapının önünde küçük tatlı ayaklarını sallayarak oturuyor” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 37).

tıpıygan (тыпыйган) Küçük ve tatlı.

tıpıyt- (тыпыйт-) *ett.* tıpıy-.

tıpıytuu (тыпыйтуу) *mast.* tıpıyt-.

tıpıyuu (тыпыюу) *mast.* tıpıy-.

tırakta- (тыракта-) 1. Kabaca, uygunsuzca hareket etmek. 2. Saçmalamak, yerli yersiz gülmek. “*Dayını çok tıraktaganıñ kanday? Külsön aytıp külböysünbü! / Sebepsiz gülmene ne demeli? Güleceksen söyle de gül!*” (Cgitov, CAT. 2011, 4: 157).

tıraktat- (тырактат-) *ett.* tırakta-.

tıraktatuu (тырактатуу) *mast.* tıraktat-.

tıraktoo (тырактоо) *mast.* **tırakta-**
tıraŋda- (тыранда-) *bk.* **tırakta-**
tıraŋdat- (тырандат-) *ett.* **tıraŋda-**
tıraŋdatuu (тырандатуу) *mast.*
tıraŋdat-
tıraŋdoo (тырандоо) *mast.* **tıraŋda-**. “
tıray- (тырай-) Eli ayağı dağınık
olmak, düzgün olmamak. “...*on eki*
cigiti tirayta sulatıp taştadınız /... on iki
çocuğu dağıtarak hepsini düşürdünüz”
(Abakirov, CAT. 2011, 9: 17).
tırayt- (тырайт-) *ett.* **tıray-**
tıraytuu (тырайтуу) *mast.* **tırayt-**
tırayuu (тыраюу) *mast.* **tıray-**
tırbalaŋda- (тырбалаңда-) 1. Gücü
yetmediği halde bir şey yapmak için
elini, ayağını zorlamak “... *Tümön*
tırbalaŋdap çabak urgansıp attı / ...
Tümön elini ayağını zorlayarak kulaç
atmaya çalışıyordu” (Cigitov, CAT.
2011, 6: 95). 2. Gayret etmek. “*Atam*
beçara taŋ azandan tün carımın açyın
bir ay boyu kolunan ketmenin tüşürböy
tırbalaŋdasa da, tapkanı beş-altı ele
som / Zavallı babam her gün sabahın
köründen gecenin yarısına kadar
çapasını bırakmayarak bir ay durmadan
çalışsa da kazandı sadece beş, altı som”
(Mamanov, CAT. 2012, 3: 6).
tırbalaŋdat- (тырбалаңдат-) *ett.*
tırbalaŋda-
tırbalaŋdatuu (тырбалаңдатуу) *mast.*
tırbalaŋdat-
tırbalaŋdoo (тырбалаңдоо) *mast.*
tırbalaŋda-
tırbaŋda- (тырбанда-) *bk.*
tırbalaŋda-
tırbaŋdoo (тырбаңдоо) *mast.*
tırbaŋda-
tırbyŋda- (тырбыңда-) *bk.*
tırbalaŋda-
tırbyŋdoo (тырбыңдоо) *mast.*
tırbyŋda-

tırby- (тырбий-) Çok
zayıflamak, derisi kemiklerine
yapışmak.
tırbygan (тырбийган) Zayıf.
tırbyt- (тырбийт-) *ett.* **tırby-**
tırbytuu (тырбийтуу) *mast.* **tırbyt-**
tırbyuu (тырбыюу) *mast.* **tırby-**
tırcıy- (тыржый-) Çok zayıflamak, Bir
deri bir kemik kalmak. “... *aldıgıntıp*
tırcıygandan körö balpayıp turganga ne
cetsin ... / ... senin gibi çok zayıf
olmaktansa dolgun, şişman olmak daha
iyi” (Cumagulov, CAT. 2011, 3: 50).
tırcıyt- (тыржыйт-) *ett.* **tırcıy-**
tırcıytuu (тыржыйтуу) *mast.* **tırcıyt-**
tırcıyuu (тыржыюу) *mast.* **tırcıy-**
tırık (тырык) Yara izi. “*moynuna suu*
kuyup berip atkanda dalısındagı ok
tygen tırıktarın dalay iret körgöm /
boynuna su dökerken sırtındaki ok
değmiş yara izlerini çok gördüm”
(Düyşeyev, CAT. 2011, 4: 81).
tırılđa- (тырылда-) 1. Tıkırdamak,
tıkır tıkır ses çıkmak. 2. Traktör vb.
tırtır etmek. “... *tırılđagan motosikldın*
ünü / ... tırtır eden motosikletin sesi”
(Kazakbayev, CAT. 2013, 7: 67).
tırılđat- (тырылдат-) *ett.* **tırılđa-**
tırılđatuu (тырылдатуу) *mast.*
tırılđat-
tırılđoo (тырылдоо) *mast.* **tırılđa-**
tırında- (тырында-) 1. Aşırı
nazlanmak, şımarmak. 2. Mızımız
etmek, her şeyde bir kusur bulmak.
tırında- (тырындат-) *ett.* **tırında-**
tırında- (тырындатуу) *mast.*
tırında-
tırında- (тырыңдоо) *mast.* **tırında-**
tırıy- (тырый-) Yamuk olmak, düzgün
olmamak. “... *tiş tiygen cer kiyin ok*
tiygensip tırıyıp büttü / ısırılan yer sonra
ok değmiş gibi yamularak iyileşti”
(Cigitov, CAT. 2012, 3: 24).

tıriyt- (тырыйт-) *ett.* **tıriy-**
tıriytuu (тырыйтуу) *mast.* **tıriyt-**
tıriyuu (тырыюу) *mast.* **tıriy-**
tirkilda- (тыркылда-) Yüksek sesle
çirkin ve kaba şekilde biçimsizce
gülmek.

tirkildat- (тыркылдат-) *ett.* **tirkilda-**
tirkildatuu (тыркылдатуу) *mast.*
tirkildat-.

tirkildoo (тыркылдоо) *mast.* **tirkilda-**
tırp (тырп) Kımıldama, hareket etme.

tırp et- (тырп эт-) Kımıldamak,
hareket etmek. “*Tınayının tırp ederge
alı cok / Tınay hareket edemeyecek
kadar halsiz*” (Mambet, CAT. 2011, 12:
36).

tırpıra- (тырпыра-) 1. Kuş pır pır
etmek. “...*tee biyikte canduu çekit
sınarı tırpıragan karaça torgoy ... / ... ta
yükselerde canlı nokta gibi pır pır eden
karaca torgay...*” (Cigitov, CAT. 2011,
6: 122). 2. Debelenmek, çabalamak,
çaresizce hareket etmek. “... *kanı
kaynagan İsabek tigi çaldı alka cakadan
aldı, köpölöktöy bolgon arık çal tırpırap
turup berdi / ... öfkelenen İsabek
ihtiyara saldırdı, kelebek gibi zayıf
ihtiyar çaresizce onun ellerinde
kalakaldı*” (Karim, CAT. 2013, 2: 29).

tırpırat- (тырпырат-) *ett.* **tırpıra-**
tırpıratuu (тырпыратуу) *mast.*
tırpırat-.

tırpıroo (тырпыроо) *mast.* **tırpıra-**.

tırs (тырс) Tık, çıt, ince küçük nesne
ile sert bir yere vurulduğunda çıkan ses.
“... *zıñ etkeñ ün ce tırs etken dabış
çıkpayt / ... tık eden ses, çıt eden seda
yok*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 20).

tırsilda- (тырсылда-) 1. Tık tık ses
çıkılmak. “... *dubaldı tırsıldıta koygulap
ıylap catkan eki üç caşar balanı kördü
/... duvarı tık tık ses çıkarta vurarak
ağlayan iki veya üç yaşında bir çocuğu*

gördü” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6:
66). 2. Çevik, atik davranmak. “*Tili tak,
tırsıldagan kızdardan tandap alsanar
bolo / Açık sözlü, çevik kızlardan
seçin*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 17).

tırsıldat- (тырсылдат-) *ett.* **tırsilda-**
tırsıldatuu (тырсылдатуу) *mast.*
tırsıldat-.

tırsıldoo (тырсылдоо) *mast.* **tırsilda-**
tırsıy- (тырсый-) Şişmek,
dolgunlaşmak.

tırsıygan (тырсыйган) Dolgun.

tırsıyt- (тырсыйт-) *ett.* **tırsıy-**.

tırsıytuu (тырсыйтуу) *mast.* **tırsıyt-**.

tırsıyuu (тырсыюу) *mast.* **tırsıy-**.

tırs-tırs et- (тырс-тырс эт-) Tık tık
çıkan ses.

tırt (тырт) Tıkırtılı kısa ve kesik gelen
ses “*Maşınanızdın art cagınan tırt, tırt
etken ün çıgat / Arabanızın arkasından
tıkırtılı sesler geliyor*” (Bektenov, CAT.
2011, 9: 190).

tırtakta- (тыртакта-) *bk.* **tırtañda-**.

tırtaktat- (тыртактат-) *ett.* **tırtakta-**.

tırtaktatuu (тыртактатуу) *mast.*
tırtaktat-.

tırtaktoo (тыртактоо) *mast.* **tırtakta-**.

tırtañda- (тыртаңда-) Gücü yetmediği
halde bir şey yapmaya kalkışmak,
çabalamak. “*Tagdırdan kaçıp kutuluu
kıyın kañçalık tırbalañdap, kañçalık
tırtañdasañ da oşol-oşol / Kaderden
kaçıp kurtulmak çok zor ne kadar
debelensen de ne kadar çabalasan da
aynısı olur*” (Mamanov, CAT. 2012, 9:
128).

tırtañdat- (тыртаңдат-) *ett.* **tırtañda-**.

tırtañdatuu (тыртаңдатуу) *mast.*
tırtañdat-.

tırtañdoo (тыртаңдоо) *mast.*
tırtañda-.

tırtay- (тыртай-) 1. Çok zayıflamak. 2.
Yere serilmek.

tırtayt- (тыртайт-) *ett.* **tırtay-**.
tırtaytuu (тыртайтуу) *mast.* **tırtayt-**.
tırtayuu (тыртаюу) *mast.* **tırtay-**.
tırtıy- (тыртый-) 1. Beğenmemek, burun kıvrırmak. 2. Elbise çekmek, kısalmak, küçülmek.
tırtıyt- (тыртыйт-) *ett.* **tırtıy-**.
tırtıytuu (тыртыйтуу) *mast.* **tırtıyt-**.
tırtıyuu (тыртыюу) *mast.* **tırtıy-**.
tısıray- (тысырай-) Dolgunlaşmak, şişmek, sıkı olmak. “*Tısıraygan bırıışsız cüzü dayıma gülüp turçu / Kırıksız dolgun yüzü her zaman gülümserdi*” (Şeldon, CAT. 2011, 11: 129).
tısırayt- (тысырайт-) *ett.* **tısıray-**.
tısıraytuu (тысырайтуу) *mast.* **tısırayt-**.
tısırayuu (тысыраюу) *mast.* **tısıray-**.
tıytak (тыйтак) Zayıf, güçsüz kimse.
tıyakta- (тыйакта-) Zayıf kimse eğilip bükülerek işini yapamamak, zorlanmak.
tıyaktat- (тыйактат-) *ett.* **tıyakta-**.
tıyaktatuu (тыйактатуу) *mast.* **tıyaktat-**.
tıytak-tıytak et- (тыйтак-тыйтак эт-) *bk.* **tıyakta-**.
tıyaktoo (тыйактоо) *mast.* **tıyakta-**.
tıytaᅇda- (тыйаңда-) *bk.* **tıyakta-**.
tıytaᅇdat- (тыйаңдат-) *ett.* **tıytaᅇda-**.
tıytaᅇdatuu (тыйаңдатуу) *ett.* **tıytaᅇdat-**.
tıytaᅇdoo (тыйаңдоо) *mast.* **tıytaᅇda-**.
tıytaᅇ- (тыйтай-) Çok zayıf olmak.
tıytaᅇt- (тыйтайт-) *ett.* **tıytaᅇ-**.
tıytaᅇtuu (тыйтайтуу) *mast.* **tıytaᅇt-**.
tıytaᅇuu (тыйтаюу) *mast.* **tıytaᅇ-**.
tıyty- (тыйтый-) İçinden küsmek, alınmak.
tıytyt- (тыйтыйт-) *ett.* **tıyty-**.
tıytytuu (тыйтыйтуу) *mast.* **tıytyt-**.
tıytyuu (тыйтыюу) *mast.* **tıyty-**.

tız (тыз) Cız.
tız et- (тыз эт-) 1. Cız diye ses çıkmak. 2. Kızgın yağın içine bir şey atılınca, cız diye ses çıkmak. 3. Vücuda bir şey batınca veya sıcak bir şey damlayınca cız etmek, 4. Acımak. “*Cürögüm tız dey tüştü / Kalbim acıdı*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 15).
tızıl-da- (тызылда-) 1. *bk.* **tız et-** 2. Hızlı hareket etmek. “*Biz bularday kurakta, uluular cumşasa sıymktanıp, işenimine girdik dep, tızıldap çurkaçu elek. / Biz bunların yaşına gelince, büyükler bir yere gönderdiğinde, güvenlerini kazandık diye gururlanarak hızla koşardık*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 16).
tızıl-dat- (тызылдат-) *ett.* **tızıl-da-**.
tızıl-datuu (тызылдатуу) *mast.* **tızıl-dat-**.
tızıl-doo (тызылдоо) *mast.* **tızıl-da-**.
tikil-de- (тикилде-) Çabuk, hızlı şekilde hareket etmek, konuşmak. “*Kız biraz karap turdu da tikildegен boydon catakanaga cönödü / Kız biraz izledikten sonra hızlıca yurda doğru gitti*” (Kazakov, CAT. 2011, 11: 52).
tikil-det- (тикилдет-) *ett.* **tikil-de-**.
tikil-detüü (тикилдетүү) *mast.* **tikil-det-**.
tikil-döö (тикилдөө) *mast.* **tikil-de-**.
tikireᅇde- (тикиреңде-) Öfkelenerek dik dik bakmak, kafa tutmak.
tikireᅇdet- (тикиреңдет-) *ett.* **tikireᅇde-**.
tikireᅇdetüü (тикиреңдетүү) *mast.* **tikireᅇde-**.
tikireᅇdöö (тикиреңдөө) *mast.* **tikireᅇde-**.
tikirey- (тикирей-) 1. Çıkık, sivri, uçlu. “*...çöptun başı nayzaday tikireyip uçtuu eken / otun ucu mızrak gibi sivriymiş*” (Rabiya. CAT. 2013, 3: 74).

2. Dik dik bakmak. “... *adamdın közüñö tikireye tiktep kalıp cattı / ... adamın gözünün içine dikilerek bakakalıyordu*” (Barçın, CAT. 2013, 3: 25).

tikireyt- (тикирейт-) *ett.* **tikirey-tikireytüü** (тикирейтүү) *mast.* **tikireyt-**

tikireyüü (тикирейүү) *mast.* **tikirey-tirmey-** (тирмей) *bk.* **tirmey-**. “...*tigini tirmeyip tike karap, kayra ters tıs üyriüp ketti / ... Öbürküye dikilerek kötü baktıktan sonra hemen çekilip kendini düzeltti*” (Mambet, CAT. 2011, 12: 6).

tirmeyüü (тирмейүү) *mast.* **tirmey-tirmiñde-** (тиминде-) 1. Sert sert bakkamak. 2. Cart curt etmek, kaba konuşmak.

tirmiñdet- (тирминдет-) *ett.* **tirmiñde-**

tirmiñdetüü (тирминдетүү) *mast.* **tirmiñdet-**

tirmiñdöö (тирминдөө) *mast.* **tirmiñde-**

tirmiñ-tirmiñ et- (тирмиң-тирмиң эт-) Sert sert bakışı anlatmak için kullanılır.

tirmiy- (тирмий-) Gözünü kırpmamak, dikmek. “... *anın tirmiygen közdöründö açıktan-açık cek körüünün belgisi turgan / ... onun dikilmiş gözlerinde apaçık nefretin işareti vardı*” (Şeldon, CAT. 2012, 5: 131).

tirmiyt- (тирмийт-) *ett.* **tirmiy-**

tirmiytüü (тирмийтүү) *mast.* **tirmiyt-**

tirmiyüü (тирмийүү) *mast.* **tirmiy-**

tirsiy- (тирсей-) Kabarıp şişmek.

tirsiyt- (тирсий-) *ett.* **tirsiy-**

tirsiytüü (тирсийтүү) *mast.* **tirsiyt-**

tirsiyüü (тирсийүү) *mast.* **tirsiy-**

tirteñde- (тиртеңде-) Kızmak, öfkelenmek. “... *al tirteñdep çır çıgarıp, culmalaşa kettik / ... o öfkelenerek*

kavga çıkartıp tartışmaya başladık” (Kerimov, CAT. 2012, 5: 8).

tirteñdet- (тиртеңдет-) *ett.* **tirteñde-tirteñdetüü** (тиртеңдетүү) *mast.* **tirteñdet-**

tirteñdöö (тиртеңдөө) *mast.* **tirteñde-tirteñ-tirteñ et-** (тиртең-тиртең эт-) *bk.* **tirteñde-**

tirtey- (тиртей-) Gözleri çukuruna düşmek.

tirteyt- (тиртейт-) *ett.* **tirtey-**

tirteytüü (тиртейтүү) *mast.* **tirteyt-**

tirteyüü (тиртейүү) *mast.* **tirtey-**

tirtilde- (тилтилде-) 1. Dirt dirt diye ses çıkarmak. 2. Titremek.

tirtildet- (тиртилдет-) *ett.* **tirtilde-**

tirtildetüü (тиртилдетүү) *mast.* **tirtildet-**

tirtildöö (тиртилдөө) *mast.* **tirtilde-**

tirtiñde- (тиртинде-) *bk.* **tirteñde-**

tirtiñdöö (тиртиндөө) *mast.* **tirtiñde-**

tirtiy- (тиртий-) Öfkeyle bakmak, kızgın bakmak.

tirtiyt- (тиртийт-) *ett.* **tirtiyt-**

tirtiytüü (тиртийтүү) *mast.* **tirtiyt-**

tirtiüyü (тиртийүү) *mast.* **tirtiyt-**

tok (ток) Ağaça vurunca çıkan ses.

tokçoñdo- (токчоңдо-) Tombul tombul hareket etmek.

tokçoñdoo (токчоңдоо) *mast.* **tokçoñdo-**

tokçoñdot- (токчоңдот-) *ett.* **tokçoñdo-**

tokçoñdotuu (токчоңдотуу) *mast.* **tokçoñdot-**

tokçoyt- (токчойт-) *ett.* **tokçoyt-**

tokçoytuu (токчойтуу) *mast.* **tokçoyt-**

tokçoyuu (токчойуу) *mast.* **tokçoyt-**

tokulda- (токулда-) “Tok tok” diye ses çıkarmak.

tokuldat- (токулдат-) *ett.* **tokulda-**

tokuldatuu (токулдатуу) *mast.*
tokuldat-

tokuldoo (токулдоо) *mast.* **tokulda-**

toltogoy (толтогой) Kalın, tombul.

toltoy- (толтой-) Tombul, şişkin olmak.

toltogoy (толтогой) Tombul, şişkin, kabarık, dolgun.

toltoyt- (толтойт-) *ett.* **toltoy-**

toltoytuu (толтойтуу) *mast.* **toltoyt-**

toltoyuu (толтоюу) *mast.* **toltoy-**

tompogoy (томпогой) Tombul kabarık, şişkin.

tompok (томпок) *bk.* **tompogoy**. “... *kün keçtep baratkada tompok maşına kelip toktodu / ... akşama doğru kabarık bir araba geldi* (Mamanov, CAT. 2012, 10: 89).

tompoŋdo- (томпоңдо-) Tombul tombul hareket etmek.

tompoŋdoo (томпоңдоо) *mast.*

tompoŋdo-

tompoŋdot- (томпоңдот-) *ett.*

tompoŋdo-

tompoŋdotuu (томпоңдотуу) *mast.*

tompoŋdot-

tompoy- (томпой-) Şişmek, kabarmak. “*Kursagi tompoygon kiçinekey baldarın alar “derektirim” dep erkeletçi / Karnı kabarık küçük çocuklarını müdürüm diye severlerdi*” (Şaydullayeva, CAT. 2013, 8: 29).

tompoyt- (томпойт-) *ett.* **tompoy-**

tompoytuu (томпойтуу) *mast.*

tompoyt-

tompoyuu (томпоюу) *mast.* **tompoy-**

tompulda- (томпулда-) Tombul tombul hareket etmek.

tompuldat- (томпулдат-) *ett.*

tompulda-

tompuldatuu (томпулдатуу) *mast.*

tompuldat-

tompuldoo (томпулдоо) *mast.*

tompulda-

tomtoy- (томтой-) *bk.* **tompoy-**

tomtoyuu (томтоюу) *mast.* **tomtoy-**

tomuraŋda- (томуранда-) Tombul tombul hareket etmek. “*Keçee ele tomuraŋdagan boz ulan elek / Daha dün tombul tombul hareket eden gençlerdik*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 8).

tomuraŋdat- (томурандат-) *ett.*

tomuraŋda-

tomuraŋdatuu (томурандатуу) *mast.*

omuraŋdat-

tomuraŋdoo (томурандоо) *mast.*

tomuraŋda-

tomuray- (томурай-) Şişmek, kabarmak.

tomurayt- (томурайт-) *ett.* **tomuray-**

tomuraytuu (томурайтуу) *mast.*

tomurayt-

tomurayuu (томураюу) *mast.*

tomuray-

toŋkoy- (тоңкой-) Öne doğru eğilmek.

toŋkoyt- (тоңкойт-) *ett.* **toŋkoy-**

toŋkoytuu (тоңкойтуу) *mast.*

toŋkoyt-

toŋkoyuu (тоңкоюу) *mast.* **toŋkoy-**

toŋkobaş at- (тоңкобаш ат-) Takla atmak, devrilmek.

toŋkoçuk (тоңкочук) Takla.

toŋkoçuk at- (тоңкочук ат-) *bk.*

toŋkobaş at-

toŋkoŋdo- (тоңкоңдо-) Domalarak hareket etmek.

toŋkoŋdoo (тоңкоңдоо) *mast.*

toŋkoŋdo-

toŋkoŋdot- (тоңкоңдот-) *ett.*

toŋkoŋdo-

toŋkoŋdotuu (тоңкоңдотуу) *mast.*

toŋkoŋdot-

toŋk-toŋk (тоңк-тоңк) Tak tak.

toŋkuldak (тоңкулдак) Ağaçkakan. “... *toŋkuldak daraktı takıldata çokup*

cattı / ... ağaçkakan ağacı tak tak gagalıyordu” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 35).

toŋkulda- (тоңкулдо-) “Tok tok” diye ses çıkaran

toŋkuldət- (тоңкулдат-) *ett.*

toŋkulda- .

toŋkuldətuu (тоңкулдатуу) *mast.*

toŋkuldət-

toŋkuldoo (тоңкулдоо) *mast.*

toŋkulda-

toŋuraŋda- (тоңураңда-) *bk.*

tomuraŋda-

toŋuraŋdoo (тоңураңдоо) *mast.*

toŋuraŋda-

toŋuray- (тоңурай-) *bk. tomuray-*

toŋurayuu (тоңураюу) *mast. toŋuray-*

top (топ) Bir şey düşünce çıkan hafif ses.

topoloŋ (тополоң) Kargaşa, karışıklık. “Eldi dagı bir dürbölöŋgö tüşürüp, topoloŋ baştağanı turasınbi? / Halkı yine karıştırarak kargaşa mı çıkartmaya çalışıyorsun?” (Akıyev, CAT. 2012, 5: 103).

topoloŋçu (тополоңчу) Kargaşa çıkartan kimse.

topoloŋdo- (тополоңдо-) Kargaşa çıkarmak.

topoloŋdoo (тополоңдоо) *mast.*

topoloŋdo-

topoloŋdot- (тополоңдот-) *ett.*

topoloŋdo-

topoloŋdotuu (тополоңдотуу) *mast.*

topoloŋdot-

topoŋdo- (топоңдо-) Hızlı ve kısa adımlarla hareket etmek. “Eköo kubaniçtuu külişöt da, topoŋdop baroondun aldına tüşüşöt / İki neşelenerek gülerler sonra hızlı adımlarla hareket ederek fırtınaya kafa tutarlar” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 6: 68).

topoŋdoo (топоңдоо) *mast. topoŋdo-*

topoŋdot- (топоңдот-) *ett. topoŋdo-*

topoŋdotuu (топоңдотуу) *mast.*

topoŋdot-

topoy- (топой-) 1. Biraz tombulaşmak.

2. Biraz kabarık, çıkıklı olmak.

topogoy (топогой) 1. Küçük ve tombul

2. Biraz kabarık, çıkıklı.

topoyt- (топойт-) *ett. topoy-*

topoytuu (топойтуу) *mast. topoyt-*

topoyuu (топоюу) *mast. topoy-*

topulda- (топулда-) Patırdamak, patır patır ses çıkmak. “... aŋın suunun boyloru alma menen caŋgak bolso, özü bışıp, topuldap togolonup tüşüp turgan tamak bolso / Akarsunun kenarı elma ile ceviz olsa, kendince yetişerek patır patır dökülen yemek olsa” (Akıyev, CAT. 2012, 5: 104).

topuldat- (топулдат-) *ett. topulda-*

topuldatuu (топулдатуу) *mast. topuldat-*

topuldoo (топулдоо) *mast. topulda-*

topura- (топура-) 1. Çok sayıda insan bir araya gelmek. “Asker kelse topurap, çarpişa turgan çama cok / Çok sayıda asker gelirse, savaşacak gücümüz yok” (BE. 2010: 256). 2. Patır patır ses çıkartmak. “Ayaldar topuraşıp girişiip, topuratıp çaçılāsın çaçıp ciberiştı / Kadınlar hepsi birden içeri girerek saçını patırdatarak saçıverdiler” (Askarov, CAT. 2011, 3: 95).

topuraş- (топураш-) *işt. topura-*

topuraşuu (топурашуу) *mast. topuraş-*

topurat- (топурат-) *ett. topura-*

topuratu (топуратуу) *mast. topurat-*

topuroo (топуроо) *mast. topura-*

topur-topur (топур-топур) Patır patır.

toroy- (торой-) Biçimsiz bir şekilde yatıp kalkmak.

toroyt- (торойт-) *ett. toroy-*

toroytuu (торойтуу) mast. toroyt-.
toroyuu (тороюу) mast. toroy-.
tos (торс) Pat. “Çogol multık tors etse, // Çoçubay turgan erin bar / Kaba tüfek patlarsa korkmıyacak olan yiğit var” (BE. 2010: 190).
torsogoy (торсогой) Şişkin, tombul.
torsoŋdo- (торсондо-) Tombul tombul hareket etmek. “Toktoo öñdönüp turup ele torsoŋdogon, elpektengen Şayık kızga cılma tiyişet / Ağırbaşlı biri gibi gözükse de tombul tombul hareket eden çalışan Şayık kıza gizlice sataşır” (TS. 1988: 495).
torsoŋdoo (торсондоо) mast.
torsoŋdo-.
torsoŋdot- (торсондот-) ett. torsoŋdo-
torsoŋdotuu (торсондотуу) mast.
torsoŋdot-.
torsoy- (торсой-) Şişmek, kabarmak, tombullaşmak. “Eşikke çıksam, daliste enem olturuptur, koluna torsoygon bo küçüktü kötörüp / Dışarıya çıktığımda annem boz renkte tombul bir eniği tutarak oturuormuş” (Çakırov, CAT. 2011, 7: 185).
torsoyt- (торсойт-) ett. torsoy-.
torsoytuu (торсойтуу) mast. torsoyt-.
torsoyuu (торсоюу) mast. torsoy-.
torsulda- (торсулда-) 1. Gür sesle havlamak. 2. Kaba konuşmak.
torsuldat- (торсулдат-) ett. torsulda-.
torsuldatuu (торсулдатуу) mast.
torsuldat-.
torsuldoo (торсулдоо) mast. torsulda-
tostogoy (тостогой) Dışarıya doğru biraz fırlamış, patlak göz.
tostok (тосток) Patlak göz. “Tostok filolog negedir açuulana ketti / Patlak göz dilci nedense sinirleniverdi” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 46).
tostoŋdo- (тостондо-) Gözleri yuvalarından fırlamak.

tostoŋdoo (тостондоо) mast. tostoŋdo-
tostoŋdot- (тостондот-) ett. tostoŋdo-
tostoŋdotuu (тостондотуу) mast.
tostoŋdot-.
tostoy- (тостой-) Gözleri dışarıya doğru fırlayacak gibi, yeriden çıkacak gibi büyük açılmak. “... başındaki çacı da ak, kaşı dağı ak, kala berse közdörü da ağış tartıp, çanagınan çıgıp ketçüdüy tostoyup turuuçu / ... kafasındaki saçları beyaz, kaşı beyaz, gözleri bile bayazlaşmış gibi büyükü” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 27).
tostoygon (тостойгон) Patlak.
tostoyt- (тостойт-) ett. tostoy-.
tostoytuu (тостойтуу) mast. tostoyt-.
tostoyuu (тостоюу) mast. tostoy-.
tosurakay (тосуракай) Tombul, dolgun.
tosuraŋda- (тосуранда-) Tombul tombul hareket etmek.
tosuraŋdat- (тосурандат-) ett.
tosuraŋda-.
tosuraŋdatuu (тосурандатуу) mast.
tosuraŋdat-.
tosuraŋdoo (тосурандоо) mast.
tosuraŋda-.
tosuray- (тосурай-) Tombul olmak.
tosuraygan (тосурайган) Tombul, dolgun.
tosurayt- (тосурайт-) ett. tosuray-.
tosuraytuu (тосурайттуу) mast.
tosurayt-.
tosurayuu (тосураюу) mast. tosuray-.
toyponŋdo- (тойпондо-) Neşeyle, keyifle tombul tombul hareket etmek. “Toyponŋdogon eje-sinđi eki kız birin biri kötörüp, üygö cügürdü / neşeyle tombul tombul hareket eden iki tane kız kardeş birbirlerini sırayla taşıyarak eve doğru koştular” (CA2. 2008: 309).
toyponŋdoo (тойпондоо) mast.
toyponŋdo-.

toyroᅇdot- (ТОЙРОᅇДОТ-) *ett.*
toyroᅇdo-
toyroᅇdotuu (ТОЙРОᅇДОТУУ) *mast.*
toyroᅇdot-
toyroᅇ-toyroᅇ et- (ТОЙРОᅇ-ТОЙРОᅇ
 ЭТ-) Tombul tombul yürümek.
toytokto- (ТОЙТОКТО-) Paytak paytak
 yürümek.
toytoktoo (ТОЙТОКТОО) *mast.* **toytokto-**
toytoktot- (ТОЙТОКТОТ-) *ett.* **toytokto-**
toytoktotuu (ТОЙТОКТОТУУ) *mast.*
toytoktot-
toytoᅇdo- (ТОЙТОᅇДО-) Paytak paytak
 yürümek. “... *bir neᅇe kadam*
ᅇilteᅇenden kiyin buttarin toytoᅇdotup,
kayᅇılaᅇtırıp basıp baratıp maga
burulda da, kızgıltım tartkan kiᅇinekeᅇ
kolun bulᅇadı / ... bir kaᅇ adım attıktan
sonra bacaklarını paytak paytak çevirip
ᅇapraz yaparak bana doᅇru döndü ve
küᅇücük, kırmızımsı ellerini salladı”
 (ᅇolohov, CAT. 2011, 4: 41).
toytoᅇdoo (ТОЙТОᅇДОО) *mast.*
toytoᅇdo-
toytoᅇdot- (ТОЙТОᅇДОТ-) *ett.* **toytoᅇdo-**
toytoᅇdotuu (ТОЙТОᅇДОТУУ) *mast.*
toytoᅇdot-
toytoy- (ТОЙТОЙ-) Eğri, ᅇarpık, paytak
 olmak. “... *cükkö cölönö bir butun*
toytoyto sunup, kırmızıdı iᅇeer iᅇmeksen
bolup, sömöt aytıp olturgan / ...
yüklüᅇe yaslanarak eğri bacağıᅇı uzatıp
kırmızıdan arada bir iᅇerek sohbetine
devam ediyordu” (Kerimov, CAT.
 2012, 5: 12).
toytoy- (ТОЙТОЙТ-) *ett.* **toytoy-**
toytoyuu (ТОЙТОЙТУУ) *mast.* **toytoy-**
toytoyuu (ТОЙТОЙУУ) *mast.* **toytoy-**
tömpöᅇ- (ТӨМПӨᅇ) Dayak, dövme işi.
tömpöᅇtö- (ТӨМПӨᅇТӨ-) Dövmek.
tömpöᅇtöö (ТӨМПӨᅇТӨӨ) *mast.*
tömpöᅇtö-

tömpöᅇtöt- (ТӨМПӨᅇТӨТ-) *ett.*
tömpöᅇtö-
tömpöᅇtötüü (ТӨМПӨᅇТӨТҮҮ) *mast.*
tömpöᅇtöt-
tömpöy- (ТӨМПӨЙ-) ᅇiᅇmek, kabarmak.
 “*Al koᅇ boyluu ele tömpöyᅇön kursaᅇı*
erinin kaptalına tiyip daana sezilip cattı
/ O hamileydi, ᅇiᅇmiş karnı kocasının
yan tarafına dokunuyordu” (Kunt,
 CAT.2011, 4: 226).
tömpöyt- (ТӨМПӨЙТ-) *ett.* **tömpöy-**
tömpöytüü (ТӨМПӨЙТҮҮ) *mast.*
tömpöyt-
tömpöyüü (ТӨМПӨЙҮҮ) *mast.* **tömpöy-**
töp (ТӨП) Bir ᅇey düşünce ᅇıkan hafif
 ses.
töpöᅇ (ТӨПӨᅇ) Dayak, dövme işi.
töpöᅇtö- (ТӨПӨᅇТӨ-) Dövmek. “*Baurᅇi*
ᅇikigürdün cakasının alıp töpöᅇtöp
kirdi / Baurᅇi ᅇikigür’in yakasından
tutarak dövmeᅇe baᅇladı” (Saspayev,
 2012, 3: 63).
töpöᅇtöö (ТӨПӨᅇТӨӨ) *mast.* **töpöᅇtö-**
töpöᅇtöt- (ТӨПӨᅇТӨТ-) *ett.* **töpöᅇtö-**
töpöᅇtötüü (ТӨПӨᅇТӨТҮҮ) *mast.*
töpöᅇtöt-
törsöᅇöy (ТӨРСӨᅇӨЙ) *bk.* torsogoy.
törsöy- (ТӨРСӨЙ-) *bk.* torsoy-
törsöyt- (ТӨРСӨЙТ-) *ett.* **törsöy-**
törsöytüü (ТӨРСӨЙТҮҮ) *mast.* **törsöyt-**
törsöyüü (ТӨРСӨЙҮҮ) *mast.* **törsöy-**
tuk (ТҮК) Tok, tahta vb, ᅇeylere
 vurunca ᅇıkan ses.
tultuguy (ТУЛТУГУЙ) Tombul, dolgun.
 “*Bul küüniin atı “tultuguy köz kızıl*
buka” / Bu ezginin adı, dolgun gözlü
kırmızı boᅇa” (Barᅇin, CAT. 2013, 3:
 38).
tultuk (ТУЛТУК) 1. Dolgun, ᅇiᅇkin
 yanaklı 2. kısa ve kalınca.
tultukta- (ТУЛТУКТА-) *bk.* tultuᅇda-
tultuktat- (ТУЛТУКТАТ-) *ett.* **tultukta-**

tultuktatuu (тултуктатуу) *mast.*
tultuktat-

tultuktoo (тултуктоо) *mast.* **tultukto-**
tultuŋda- (тултуңда-) Somurtmak,
surat asmak. “*Erkelep enesine*
tultuŋdadı / Şımararak annesine surat
astı” (AO2. 1965: 66).

tultuŋdat- (тултуңдат-) *ett.* **tultuŋda-**
tultuŋdatuu (тултуңдатуу) *mast.*
tultuŋdat-

tultuŋdoo (тултуңдоо) *mast.*
tultuŋda-

tultuy- (тултуй-) 1. Şişmek, kabarmak.
“... *depterdin toptomunan turgan*
tultuygan bir top salmaktuu papke /
defterlerden dolayı şişmiş, ağır çanta”
(Kasıbekov, CAT. 2012, 4: 206). 2.
Tombullaşmak. “... *közü kiçine, sargıç,*
tüktüygön kaşı menen tultuygan betinin
arasından araŋ körünöt / gözleri küçük,
sarı renkte, kalın kaşları ile tumbul
yüzünden dolayı iyi gözükmeyiz” (Gogol,
CAT. 2011, 8: 52). 3. Küsmek,
somurtmak, susmak. “*Küyöösü tamak*
içpey tultuyat / Kocası küserek yemek
yemez” (Capiyev, CAT. 2011, 7: 26).

tultuyt- (тултуйт-) *ett.* **tultuy-**

tultuytuu (тултуйттуу) *mast.* **tultuyt-**

tultuyuu (тултууюу) *mast.* **tultuy-**

tuncura- (туңжура-) Sessizlik içinde
bulunmak, düşünmek, dalmak. “*Köpkö*
deyre tuncurap suu boyunda calgız
olturdum / Uzun vakit suyun kenarında
düşünerek oturdum” (Danıyar, CAT.
2013, 3: 93).

tuncurat- (туңжурат-) *ett.* **tuncura-**

tuncuratuu (туңжуратуу) *mast.*
tuncurat-

tuncuroo (туңжуроо) *mast.* **tuncuro-**

tuynuŋda- (туйруңда-) Dudak
sarkıtmak.

tuynuŋdat- (туйруңдат-) *ett.*
tuynuŋda-

tuynuŋdatuu (туйруңдатуу) *mast.*
tuynuŋdat-

tuynuŋdoo (туйруңдоо) *mast.*
tuynuŋda-

tuynuŋda- (туйтуңда-) Beğenmediğini
belli ederek surat asmak.

tuynuŋdat- (туйтуңдат-) *ett.*
tuynuŋda-

tuynuŋdatuu (туйтуңдатуу) *mast.*
tuynuŋdat-

tuynuŋdoo (туйтуңдоо) *mast.*
tuynuŋda-

tuynuŋ-tuynuŋ et- (туйтуң-туйтуң
эт-) *bk.* **tuynuŋda-**

tük (түк) Tuk, sert şeylere
vurulduğunda çıkan ses.

tük-tük (түк-түк) Küt küt.

tüksöy- (түксөй-) *bk.* **tüksüy-**

tüksöyüü (түксөйүү) *mast.* **tüksöy-**

tüksüy- (түксүй-) 1. Ürpermek, tüyleri
dikilmek. tüyleri saçları vb. dik durmak.
“... *tüksüygön tüktüü başı anın oşo*
kebetesin ogo beter sürdüü kaldı / ... dik
duran tüylü kafası onun suratını daha
da heybetli yaptı” (Cigitov, CAT. 2011,
10). 2. Sinirlenmek, kızmak.

tüksüyt- (түксүйт-) *ett.* **tüksüy-**

tüksüytüü (түксүйтүү) *mast.* **tüksüyt-**

tüksüyüü (түксүйүү) *mast.* **tüksüy-**

tüktöy- (түктөй-) *bk.* **tüksüy-**

tüktöyüü (түктөйүү) *mast.* **tüktöy-**

tüktüy- (түктүй-) *bk.* **tüksüy-**

tüktüyüü (түктүйүү) *mast.* **tüktüy-**

tüküldö- (түкүлдө-) Küt küt diye ses
çıkarmak, çarpmak. “*Alakanımdın*
astınan cürögü түküldöyt / Elimin
altında kalbi küt küt atıyor” (Aytmatov,
CAT. 2010, 12: 97).

tüküldöo (түкүлдөө) *mast.* **tüküldö-**

tüküldöş- (түкүлдөш-) *işt.* **tüküldö-**

tüküldöşüü (түкүлдөшүү) *mast.*

tüküldöş-

tüküldöt- (түкүлдөт-) *ett.* **tüküldö-**

tüküldötüü (түкүлдөтүү) *mast.*
tüküldöt-

tükür- (түкүр-) Tükürmek. “*Ceñişbek ceti ayga cetip kalganda atası kan tükürö baştı / Ceñişbek yedi aylık iken atası kan tükürmeye başladı*” (Sıdıgaliyev, CAT. 2011 7: 52).

tükürt- (түкүрт-) *ett.* **tükür-**

tükürtüü (түкүртүү) *mast.* **tükürt-**

tükürük (түкүрүк) Tükürük, ağız suyu “... *dulduygan erinderi sulanışıp, siylogöndö tükürügü çaçırap turar ele / ... kalın dudakları sulanarak konuşurken ağzının suyu etrafa sıçradı*” (Şeke, CAT. 2010, 12: 72).

tükürün- (түкүрүн-) *dnş.* **tükür-**

tükürünüü (түкүрүнүү) *mast.*

tükürün-

tükürüş- (түкүрүш-) *işt.* **tükür-**

tükürüşüü (түкүрүшүү) *mast.*

tükürüş-

tükürüü (түкүрүү) *mast.* **tükür-**

tümpü- (түмпүй-) 1. Kabramak, şişmek. 2. Bozulmak.

tümpüyt- (түмпүйт-) *ett.* **tümpü-**

tümpüytüü (түмпүйтүү) *mast.*

tümpüyt-

tümpüyüü (түмпүйүү) *mast.*

tümpüyt-

türs (түрс) Küt.

türsül (түрсүл) Küt diye çıkan ses.

türsüldö- (түрсүлдө-) Küt küt ses çıkmak. “*Cürögü türsüldöp kan başına tep çıktı / Yüreği küt küt atarak, kan tepesine attı*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 59).

türsüldök (түрсүлдөк) Küt küt eden.

türsüldöö (түрсүлдөө) *mast.* **türsüldö-**

türsüldöt- (түрсүлдөт-) *ett.* **türsüldö-**

türsüldötüü (түрсүлдөө) *mast.*

türsüldöt-

türs-türs (түрс-түрс) Küt Küt. “*Cürögü türs-türs sogup, dem alabay keteer ele / Yüreği küt küt atarak, nefes alamayıp zorlanırdı*” (Hikmet, CAT. 2009, 1: 121).

tü-tü (тү-тү) Araba kornosunun sesi.

tütüldö- (түтүлдө-) Düt düt diye ses çıkarmak.

tütüldöö (түтүлдөө) *mast.* **tütüldö-**

tütüldöt- (түтүлдөт-) *ett.* **tütüldö-**

tütüldötüü (түтүлдөтүү) *mast.*

tütüldöt-

tüyröñdö- (түйрөңдө-) *bk.* **tüyrüñdö-**

tüyröñdöö (түйрөңдөө) *mast.*

tüyröñdö-

tüyrük (түйрүк) Büzülmüş kalın dudak.

tüyrüñdö- (түйрүңдө-) Dudak sarkıtmak, somurtmak.

tüyrüñdöö (түйрүңдөө) *mast.*

tüyrüñdö-

tüyrüñdöt- (түйрүңдөт-) *ett.*

tüyrüñdö-

tüyrüñdötüü (түйрүңдөтүү) *mast.*

tüyrüñdöt-

tüyrüy- (түйрүй-) Dudak büzülmek, yuvarlak olmak. “*Erinderin tüyrüytüp, çıdabay baratkanından ontodu oçorula kozgolup / Dudaklarımı büzerek dayanılmaz ağrıdan inleyerek yerinden kıpırdadı*” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 126).

tüyrüyt- (түйрүйт-) *ett.* **türüy-**

tüyrüytüü (түйрүйтүү) *mast.* **tüyrüyt-**

tüyrüyüü (түйрүйүү) *mast.* **tüyrüy-**

tüytöñdö- (түйтөңдө-) Surat asmak, samurtmak.

tüytöñdöö (түйтөңдөө) *mast.*

tüytöñdö-

tüytöñdöt- (түйтөңдөт-) *ett.*

tüytöñdö-

tüytöñdötüü (түйтөңдөтүү) *mast.*

tüytöñdöt-

tüytöy- (түйтөй-) 1. Zayıflayarak küçülme. 2. Yıpranmak, perişan olmak.

tüytöygön (түйтөйгөн) Zayıf, küçük.

tüytöyt- (түйтөйт-) *ett.* **tüytöy-**.

tüytöytüü (түйтөйтүү) *mast.* **tüytöyt-**

tüytöyüü (түйтөйүү) *mast.* **tüytöy-**.

U

udur-şudur (удур-шудур) Hışırtı. “*Bir öndüü caşıl köynögü şılı denesine çiptalıp, baskan sayın udur-şudur / Tek tonlu yeşil elbisesi vücuduna yarışır yürüdükçe hışırtılı ses çıkarmakta*” (Danikeyev, CAT. 2012, 5: 41).

ulu- (улу-) Ulumak, ulurcasına ses çıkartmak. “*Tışta şamal bürödöy ulup cattı / Dışarda rüzgar kurt gibi uluyordu*” (Bahti, CAT. 2012, 3: 157)

uluma (улума) Kurt

ulut- (улут-) *ett.* **ulu-**.

ulutuu (улутуу) *mast.* **ulut-**.

uluu (улуу) *mast.* **ulu-**.

uñkuy- (уңкуй-) Başını öne eğmek.

uñkuyt- (уңкуйт-) *ett.* **uñkuy-**.

uñkuytuu (уңкуйтүү) *mast.* **uñkuyt-**.

uñkuyuu (уңкуую) *mast.* **uñkuy-**.

uñşu- (уңшу-) Uğuldamak. “... boroon eki-üç күндөн beri köz açırбай uluyt, uñşuyt ... / ... boran iki, üç gündür durmadan ulumakta, uğuldamakta” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 140).

uñşut- (уңшут-) *ett.* **uñşu-**.

uñşutuu (уңшутүү) *mast.* **uñşut-**.

uñşuu (уңшуу) *mast.* **uñşu-**.

uñşuy- (уңшуй-) *bk.* **uñkuy-**.

uñşuyuu (уңшуюу) *mast.* **uñşuy-**.

uñulda- (уңулда-) İnleyerek ağlamak.

“... çöölördün uñuldap uluganı, kınıldap ıylaganı, kürsüldöp külgönü anın oygonup ketişine sebep boldu / ... çakalların inleme, ağlama, gülme sesleri

onun uyanmasına sebep oldu” (Tolstoy, CAT. 2012, 11: 103).

uñuldat- (уңулат-) *ett.* **uñulda-**.

uñuldatuu (уңулатуу) *mast.*

uñuldat-.

uñuldoo (уңуздоо) *mast.* **uñulda-**.

urkuguy (уркугуй) Çıkık, çıkıkın, sivri.

urkuy- (уркуй-) Çıkık, sivri durumda olmak. “*Kokosu urkuygan, uzun moyun Organ kariya... / Çıkık gırtlaklı, uzun boyunlu Organ dede*” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 25).

urkuyt- (уркуйт-) *ett.* **urkuy-**.

urkuytuu (уркуйтүү) *mast.* **urkuyt-**.

urkuyuu (уркуую) *mast.* **urkuy-**.

uu (уу) Bağırtı, gürültü, patırtı, uğultu.

uu-çuu (уу-чуу) Uğultu, bağırtı, gürültü. “... *uu-çuu bolup catıp, eptep tüşüp kuda-kudagıylar menen amandaşıştı / ... gürültünün içinden zorla sıyrılıp dünürleriyle vedalaştı*” (Alıbayev, CAT. 2013, 11: 96).

uu-duu (уу-дуу) 1. Gürültü, uğultu. “*Bul ündü al cazbay, miñdegen maşinelerdin uu-duusunan ayırıp biler ele / Bu sesi binlerce arabanın gürültüsünden yanılmadan tanırdı*” (Kudaybergenova, CAT. 2010, 12: 182). 2. Dedikodu, söz. “*Ayıl arasında kergiştegen uu-duu sözdör açık cürdü / Köy içinde hoş karşılanmayan dedikodu sözler geziyordu*” (Abdiyeva, CAT. 2010, 12: 18).

uulda- (уулда-) 1. Uğuldamak. “*Şamal ulup uuldap, bak-daraktar şuuldap / Rüzgar uğuldar, ağaç yaprak hışıldar*” (Asan Kaygı, CAT. 2013, 8: 192).

uuldaş- (уулдаш-) *işt.* **uulda-**.

uuldaşuu (уулдашуу) *mast.* **uuldaş-**.

uuldat- (уулат-) *ett.* **uulda-**.

uuldatuu (уулатуу) *mast.* **uuldat-**.

uuldoo (ууздоо) *mast.* **uulda-**.

Ü

üdüroy- (үдүрөй-) Karışmak, düğümlemek.

üdüroyt- (үдүрөйт-) *ett.* **üdüroy-**.

üdüroytüü (үдүрөйт-) *ett.* **üdüroyt-**.

üdüroyüü (үдүрөй-) *mast.* **üdüroy-**.

üksögöy (үксөгөй) Saçı başı, yünü tüyü karışık, dağınık.

üksök (үксөк) *bk.* **üksögöy**.

üksöñdö- (үксөңдө-) Saçı başı, yünü tüyü dağınık, karışık olmak.

üksöñdöt- (үксөңдөт-) *ett.* **öksöñdö-**.

üksöñdötüü (үксөңдөтүү) *mast.*

üksöñdöt-.

üksöñdöö (үксөңдөө) *mast.* **üksöñdö-**.

üksöy- (үксөй-) Saçı başı, yünü tüyü dağınık karışık olmak. “*Boroon uypalap aldı artına öksöytkön çaçına, moynuna tişip catkan kardı şıpirip koyuuga kolu kötörülböyt / fırtınanın öne arkaya dağıttığı saçlarının içine, boynuna giren karları temizlemeye dermanı yok*” (Akmatov, CAT. 2012, 4: 118).

üksöyt- (үксөйт-) *ett.* **üksöy-**.

üksöytüü (үксөйтүү) *mast.* **üksöyt-**.

üksöyüü (үксөйүү) *mast.* **üksöy-**.

üksügüy (үксүгүй) *bk.* **üksögöy**.

üksüy- (үксүй-) *bk.* **üksöy-**. “*Zındanda bir topko catıp kalgan Ezoptun çaçı üksüyüp, denesin kıcı basıp sendelip kirip kelet / Zındanda uzun zaman kalmış olan Ezop, saçı uzamış vücudu kirlenmiş bir şekilde içeri girdi*” (Ezop, CAT. 2011, 9: 212).

üksüyüü (үксүйүү) *mast.* **üksüy-**.

ülbür (үлбүр) Parlaklığı az. “... *şamdı ülbür candırıp, ooz uçunan kelme keltirip, kıraatı menen kitepti okuy baştadı / mumu sönük bir şekilde yakarak, kelimeyişehadeti söyleyip*

kıraatıyla kuran okumaya başladı” (Rayev, CAT. 2013, 1: 9)

ülbürçök (үлбүрчөк) Nazik, ince, narin, yumuşak, hassas, hoş görünümlü.

ülbürö- (үлбүрө-) Nazik, ince, narin, yumuşak, hassas, hoş görünümde olmak. “... *ülbürögön appak köynök menen fata kiyip algan / ... bembeyaz narin elbise ile duvak takmış*” (Aytımbet, CAT. 2011, 9: 98).

ülbürök (үлбүрөк) *bk.* **ülbürçök**.

ülbüröö (үлбүрөө) *mast.* **ülbürö-**.

ülbüröt- (үлбүрөт-) *ett.* **ülbürö-**.

ülbürötüü (үлбүрөтүү) *mast.* **ülbüröt-**.

ülcürö- (үлжүрө-) Yorgun, bitkin görünümde olmak, güçsüz görünmek.

ülcüröö (үлжүрөө) *mast.* **ülcürö-**.

ülcüröt- (үлжүрөт-) *ett.* **ülcürö-**.

ülcürötüü (үлжүрөтүү) *mast.* **ülcüröt-**.

üldürö- (үлдүрө-) 1. Halsizleşmek, gücü, kuvveti azalmak. “... *mından üç dört ele ilgeri sergek erkekti üldürögön abışkaga aylanganına tañ kalbay koyo albadım / ... bundan üç dört yıl önceki dinç bir erkeğin halsiz güçsüz ihtiyara önüştüğüne çok şaşırdım*” (Puşkin, CAT. 2011, 9: 103). 2. Uykusu gemek, gözleri kapanmak, gözlerini açamamak, iyi görememek. “... *tun kızım üldüröp, meni taanıbay kalganda tamdı aylanıp, koluman eç nerse kelbesine ıza bolup ıylap cibergem / ... ilk kızım iyi göremeyip beni tanıyamadığında hiç bir şey yapamayacağım için içim yanarak ağlamıştım*” (Kazakov, CAT. 2011, 10: 8).

üldüröö (үлдүрөө) *mast.* **üldürö-**.

üldüröt- (үлдүрөт-) *ett.* **üldürö-**.

üldürötüü (үлдүрөтүү) *mast.* **üldüröt-**.

ülp (үлп) Efil efil.

ülp et- (үлп эт-) Efilemek, hafif, kesintili ve yavaş bir biçimde esmek, yanmak. “... *ülp etken cel, ce zıñ etken*

ün, ce tars etken dabış cok / ... ne efildeyen yel, ne vız eden ses, ne de pat eden patırtı yok” (Aytmatov, CAT. 2013, 9: 20).

ülpüldö- (үлпүлдө-) 1. Efil efil esmek. 2. Hafifçe, güçsüz bir şekilde yanmak. “.. *çıraktın, ülpüldögön carığına atayılap cüzün toso Cañıbaydın köñülün özünö burdu / mumun sönük ışığına doğru yüzünü çıkararak Cañıbay’ın dikkatini çekti*” (Mamanov, CAT. 2012, 9: 140). 3. Süslü, nazik, kibar, narin olmak. “... *ülpüldögön kızgaldak güldörü açılıp, özü da kızıl cayan kanga boyonup lagandır / ... nazik gelinciklerin çiçekleri açılıp, tarla kıpkırmızı kana boyanmıştır*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 120).

ülpüldök (үлпүлдөк) Narin, nazik, hassas. “*Arapbak, cırcuka, ülpüldök cibek cooluktarı kızdardın betterin çaşırap körsötpödü / Bembeyaz, incecik, nazik, ipek başörtüleri kızların yüzlerini kapatarak göztermedi*” (Batirkulov, CAT. 2011, 10: 189).

ülpüldöö (үлпүлдөө) *mast.* **ülpüldö-**

ülpüldöt- (үлпүлдөт-) *ett.* **ülpüldö-**

ülpüldötüü (үлпүлдөтүү) *mast.*

ülpüldöt-

ülp-ülp (үлп-үлп) Parıl parıl, sönük parlaklık. “...*ülp-ülp cangan cıldızdar körünöt / sönük bir şekilde ışıldayan yıldızlar gözücüyor*” (Rayev, CAT. 2013, 1: 9).

ülündö- (үлүндө-) Güzünü kaybetmek, zayıf ve güçsüz düşmek.

ülündöö (үлүндөө) *mast.* **ülündö-**

ülündöt- (үлүндөт-) *ett.* **ülündö-**

ülündötüü (үлүндөтүү) *mast.*

ülündöt-

ülüröy- (үлүрөй-) 1. Kaşlarını çatıp, gözlerini kısarak bakmak. “... *caman közü menen ülüröyö karap koydu / ...*

beğenmemiş gözle kaşlarını çatarak baktı” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 94). 2. Keyfi kaçmış, dağınık bir durumda olmak.

ülüröyt- (үлүрөйт-) *ett.* **ülüröy-**

ülüröytüü (үлүрөйтүү) *mast.*

ülüröyt-

üñküy- (үңкүй-) Üzgün olmak, başını öne eğerek mutsuz olmak. “*Üñküyüp oturup kalıştı karızga batkan üy-bülöo / Borca giren aile başını öne eğerek mutsuz bir şekilde oturakaldılar*” (Karim, 2013, 2: 16).

üñküyt- (үңкүйт-) *ett.* **üñküy-**

üñküytüü (үңкүйтүү) *mast.* **üñküyt-**

üñküyüü (үңкүйүү) *mast.* **üñküy-**

üñüldö- (үңүлдө-) İnlemek, inleyerek ağlamak. “*Üñüldöp ıylap kiret / inleyerek ağlamaya başlar*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 23).

üñüldöö (үңүлдөө) *mast.* **üñüldö-**

üñüldöt- (үңүлдөт-) *ett.* **üñüldö-**

üñüldötüü (үңүлдөтүү) *mast.*

üñüldöt-

üñürököy (үңүрөкөй) İçe doğru çukuru oyuğu olan.

üñüröñdö- (үңүрөңдө-) 1. Surat asmak. 2. Gözleri çökük.

üñüröñdöö (үңүрөңдөө) *mast.*

üñüröñdö-

üñüröñdöt- (үңүрөңдөт-) *ett.*

üñüröñdö-

üñüröñdötüü (үңүрөңдөтүү) *mast.*

üñüröñdöt-

üñüröy- (үңүрөй-) 1. Çukurca, oyuk bir biçimde görünmek, içe doğru çökmek. “... *üñkürdün oozunday üñürüygön teşikten atıp tüşkön suuga betimi çaykadım / ... mağaranın ağızı gibi açık delikten aşağı atılan suyla yüzümü yıkadım*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 36). 2. Yüzünü, suratını asmak.

“... *üñüröyğön kızın uzap ketkiçe karap*

turuştı ... / ... suratını asan kızı uzağa gidene kadar arkasından bakakaldılar” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 53).

üñüröyt- (үңүрөйт-) *ett.* **üñüröy-**.

üñüröytüü (үңүрөйтүү) *mast.* **üñüröyt-**.

üñüröyüü (үңүрөйүү) *mast.* **üñüröy-**.

üpsüy- (үпсүй-) *bk.* **üksüy-**.

üpsüyüü (үпсүйүү) *mast.* **üpsüy-**.

ür- (үр-) Havlamak. “*Közünö körüngöndün baarına ele arsil dap beycay ürö berbeyt / Gözüne gözüklen herkese karşı havlamaz*” (Cigitov, CAT. 2011, 3: 11).

ürdür- (үрдүр-) *ett.* **ür-**

ürdürüü (үрдүрүү) *mast.* **ürdür-**

ürpögöy (үрпөгөй) Saçı başı, yünü tüyü kabarık, dağınık.

ürpök (үрпөк) Dağınık, düzensiz, kabarık. “... *ürpök çaç kız alardın kotormoçusu okşoyt / ... kabarık saçlı kız onların tercümanı galiba*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 35).

ürpöktö- (үрпөктө-) *bk.* **ürpöñdö-** “*calın ürpöktötüp açuulanganı go cer çarçıp, imerip atat / bir şeye sinirlenmiş olmalı yelesini kabartarak ön ayaklarıyla yere vuruyordu*” (Osmanaliyev, CAT. 2013, 9: 191).

ürpöktöt- (үрпөктөт-) *ett.* **ürpöktö-**

ürpöktötüü (үрпөктөтүү) *mast.*

ürpöktöt-

ürpöktöö (үрпөктөө) *mast.* **ürpöktö-**

ürpöñdö- (үрпөңдө-) Saçı başı dağınık, kabarık. “

ürpöñdöö (үрпөңдөө) *mast.* **ürpöñdö-**

ürpöñdöt- (үрпөңдөт-) *ett.* **ürpöñdö-**

ürpöñötüü (үрпөңдөтүү) *mast.*

ürpöñdöt-

ürpöy- (үрпөй-) 1. Saçı başı dağılmak, kabarmak. “*Aç börülör arık ekenin bilgizbey, itterge cünün ürpöytüşüp, tişteri şakıldatışat / Aç kurtlar zayıf*

olduğunu belli ettirmeyip, tüylerini kabartarak, dişlerini birbirine değdiriyorlardı” (Subanbekov, CAT: 2013, 7: 13). “2. Korkmak, ürpermek. “*Üydögülör ürpöyüp çoçup ketti / Evdekiler korkarak zıplayıverdiler*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 92).

ürpöyt- (үрпөйт-) *ett.* **ürpöy-**

ürpöytüü (үрпөйтүү) *mast.* **ürpöyt-**

ürpöyüü (үрпөйүү) *mast.* **ürpöy-**

ürüü (үрүү) *mast.* **ür-**

üşkür- (үшкүр-) Oflamak, of çekemek. “*Bir topko oylono tüştüm da, oor üşkürdüm / Uzun süre düşünerek durduktan sonra ağır bir of çektim*” (Cin, CAT. 2013, 5: 150).

üşkürt- (үшкүрт-) *ett.* **üşkür-**

üşkürtüü (үшкүртүү) *mast.* **üşkürt-**

üşkürük (үшкүрүк) Oflama. “... *cürögün mıcıkkan oor küyütkö üşkürük dabaa bolgon cok / yüreği sıkın ağır kaygıya oflama deva olmadı*” (Gorkiy, CAT. 2013, 4: 148).

üşkürüñ- (үшкүрүн-) *dnş.* **üşkür-**

üşkürünüü (үшкүрүнүү) *mast.*

üşkürün-

üşkürüü (үшкүрүү) *mast.* **üşkür-**

ütürököy (үтүрөкөй) Kaşları çatık, soğuk, sevimsiz.

ütüröñdö- (үтүрөңдө-) Kaşlarını çatarak sevimsizce hareket etmek, soğuk ve itici olmak. “... *Akmat ütüröñdöp, betinin tügü tüksüyö tüştü / Akmat kaşlarını çatarak sinirlendi*” (Sarmanbetov, CAT. 2013, 5: 13).

ütüröñdöö (үтүрөңдөө) *mast.*

ütüröñdö-

ütüröñdöt- (үтүрөңдөт-) *ett.*

ütüröñdö-

ütüröñdötüü (үтүрөңдөтүү) *mast.*

ütüröñdöt-

ütüröy- (үтүрөй-) 1. Kaşlarını çatarak, gözlerini kısarak beğenmeyerek

bakmak, morali düşmek. “*Kızı dağı kirpigine caş tegerene, apasın calcal karap, ütüröyüp eerçip kaldı / Kızı da kirpiklerinden yaş dolandırarak, annesine tekrar tekrar bakarak mutsuz bir şekilde takip etti*” (Usenov, CAT. 2011, 8: 126). 2. Kötü, sevimsiz, itici gözükme. “*Tam küygön dümürdöy kararıp ütüröyüp, ötü ele türü suuk / Ev yanmış kütük gibi kararmış, itici, ve çok çirkin*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 175).

ütüröyt- (үтүрөйт-) *ett. ütüröy-*.

ütüröytüü (үтүрөйтүү) *mast. ütüröyt-*

ütüröyüü (үтүрөйүү) *mast. ütüröy-*.

Z

zakılda- (закылда-) Azimle hareket etmek. “... *kökülün ırgıtıra zakıldata bastırıp kayra keldi / ... yelesini sallandırıp azimle yürüterek geri geldi*” (Sultanov, CAT. 2010, 12. 138).

zakıldat- (закылдат-) *ett. zakılda-*.

zakıldatuu (закылдатуу) *mast. zakıldat-*.

zakıldoo (закылдоо) *mast. zakılda-*.

zakıy- (закый-) İri, kocaman, heybetlice, yığılmış biçimde olmak.

zakıyt- (закыйт-) *ett. zakıy-*.

zakıytuu (закыйтуу) *mast. zakıyt-*.

zakıyuu (закыюу) *mast. zakıy-*.

zalkar (залкар) 1. Büyük, geniş, heybetli, görkemli. 2. Ulu, ünlü, muhteşem. “*Zalkar manasçı Sayakbay Karalayev / Ulu Manasçı Sayakbay Karalayev*” (BE. 2010: 9).

zalkay- (залкай-) Büyük, iri, kocaman olmak.

zalkayt- (залкайт-) *ett. zalkay-*.

zalkaytuu (залкайтүү) *mast. zalkayt-*.

zalkayuu (залкаюу) *mast. zalkay-*.

zampay- (зампай-) Kilo almak, şişmanlamak.

zampayt- (зампайт-) *ett. zampay-*.

zampaytuu (зампайтуу) *mast. zampay-*.

zampayuu (зампаяуу) *mast. zampay-*.

zañ (заң) Metal gibi nesnelere çarpılmasında çıkan ses.

zañgıra- (заңгыра-) 1. Gürültüyle yankılanmak. 2. Büyük, iri, kocaman görünmek. “... *Tetigi zañgıragan mektepke barıp sen da okup kalat eleñ / ... şurdaki kocaman okula sen de gidip okuyacaktın*” (Kadırova, CAT. 2011, 2: 44).

zañgırat- (заңгырат-) *ett. zañgıra-*.

zañgıratuu (заңгыратуу) *mast. zañgırat-*.

zañgıroo (заңгыроо) *mast. zañgıra-*.

zañılda- (заңылда-) 1. Zañgırdamak, gümlemek. 2. Yüksek sesle şarkı söylemek. “*Uşul cerde köç üstündö zañıldap ırdap oltursa emne betim kalar ele cenekebay / Tam burada göç üstünde herkesin içinde yüksek sesle şarkı söylerse ben insanlara bakacak yüzüm olmazdı*” (Toktomuşev, CAT. 2013, 2: 144). 3. Ağrımak, sızlamak. “*Zañıldap ele başım oorup catat / Başım sızlayarak ağrıyor*” (Akunova, CAT. 2013, 4: 53).

zañıldat- (заңылдат-) *ett. zañılda-*.

zañıldatuu (заңылдатуу) *mast. zañıldat-*.

zañıldoo (заңылда-) *mast. zañılda-*.

zañk (заңк) Şiddetli ses, güm.

zañkay- (заңкай-) Büyük, iri, kocaman görünmek. “*Mañdayıbızda uçı kök tiregen biyik too zañkayıp turdu... / Karşımızda tepesi gökten yüksek, kocaman dağ vardı*” (Ali, CAT. 2011, 2: 178).

zañkayt- (заңкайт-) *ett. zañkay-*.

zañkaytuu (заңкайтүү) *mast. zañkayt-*.

zañkayuu (заңкаюу) *mast. zañkay-*.

zaᅇkilda- (заңкылда-) 1. Zaᅇgirdamak, gümlmek. 2. Yüksek sesle şarkı söylemek, bağıarak knuşmak. “*Abdirahman ata kelininin üstünö kire albay, terezenin canına barıp zaᅇkildadı / Abdirahman dede kelininin olduğu yere giremeyip, pencereni dibine gelerek bağıardı*” (Askarov, CAT. 2011

3: 95).

zaᅇkildat- (заңкылдат-) *ett.* **zaᅇkilda-**
zaᅇkildatuu (заңкылдатуу) *mast.*
zaᅇkildat-

zaᅇkildo (заңкылдоо) *mast.*
zaᅇkilda-

zaᅇkiy- (заңкый-) *bk.* **zaᅇkay-**

zaᅇkiyuu (заңкыйуу) *mast.* **zaᅇkiy-**

zarkıra- (заркыра-) Gürültü koparak gitmek, ilerlemek, gürültü koparmak.

zarkırat-(заркырат-) *ett.* **zarkıra-**

zarkıratuu (заркыратуу) *mast.*
zarkırat-

zarkıroo (заркыроо) *mast.* **zarkıra-**

zeᅇgire- (зеңгире-) *hlk.* Başı dönmek, sersemleşmek. “*Başım zeᅇgirey tüştü / Başım dönüdü*”

zeᅇgiret- (зеңгирет-) *ett.* **zeᅇgire-**

zeᅇgiretüü (зеңгиретүү) *mast.*
zeᅇgiret-

zeᅇgiröö (зеңгирерөө) *mast.* **zeᅇgire-**

zıkıy- (зыкый-) Mükemmel görünümde olmak.

zıkıyt- (зыкыйт-) *ett.* **zıkıy-**

zıkıytuu (зыкыйтуу) *mast.* **zıkıyt-**

zıkıyuu (зыкыйуу) *mast.* **zıkıy-**

zımilda- (зымылда-) 1. Çevikçe, hızlıca hareket etmek. 2. Temiz, düzenli, şık, güzel görünümde olmak.

zımildat- (зымылдат-) *ett.* **zımildat-**

zımildatuu (зымылдатуу) *mast.*
zımildat-

zımildo (зымылдоо) *mast.* **zımilda-**

zımıra- (зымыра-) Çok hızlı, çabucak, ilerlemek, çok hızlı hareket etmek. *Ubakit zımırayt a bularga anın zımırap catkanı sezilip da koyboyt / Zaman çok çabuk geçiyor onlar ise bunun farkında değil*” (Usubaliyev, CAT. 2011, 9: 44).

zımırat- (зымырат-) *ett.* **zımıra-**

zımıratuu (зымыратуу) *mast.*
zımırat-

zımıroo (зымыроо) *mast.* **zımıra-**

zımıray- (зымырай-) Bilmezden, duymazdan gelmek.

zımırayt- (зымырайт-) *ett.* **zımıray-**

zımıraytuu (зымырайттуу) *mast.*
zımırayt-

zımırayuu (зымыраюу) *mast.*
zımıray-

zımıpy- (зымпый-) Mükemmel, düzenli şık görünümde olmak.

zımıpyt- (зымпыйт-) *ett.* **zımıpy-**

zımıpytuu (зымпыйтуу) *mast.* **zımıpyt-**
zımıpyuu (зымпыйуу) *mast.* **zımıpy-**

zıᅇ (зың) Yankılı ses. “*Boş çaka çağırıp zı-ᅇ etti / Boş kova yankılanarak zıᅇ dedi*” (Cusubaliyev, CAT. 2012, 5: 97).

zıᅇgıra- (зыңгыра-) 1. Ağır başlı, ciddi olmak. “*Zıᅇgıragan ulgaygan kişi... / Ağır başlı yaşlı adam ...*” (Çetin, CAT. 2012, 8: 62). 2. Zonklamak.

“*Başım zıᅇgırap, bütökön boyum salmaktanat / başım zonklayıp, bütün vücudum ağırlaşmakta*” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 125).

zıᅇgırat- (зыңгырат-) *ett.* **zıᅇgıra-**

zıᅇgıratuu (зыңгыратуу) *mast.*
zıᅇgırat-

zıᅇgıroo (зыңгыроо) *mast.* **zıᅇgıra-**

zıᅇilda- (зыңылда-) 1. Etrafta arı vb. benzer şeyler. “*... murdunun aldınan arkı-terki zıᅇildap uçat / ... burnunun dibinden bir oraya bir buraya vızıldayarak uçar*” (Ezop, CAT. 2011,

9: 221). 2. Zonklamak. “... *carılıp ketçüdüy bolup zıñılday oorugan başın akırın bir cagina kıyşayttı / ...patlayacakmış gibi zonklayarak ağrıyan kafasını yavaşça öbür tarafa çevirdi*” (Köçöraliyev, CAT. 2011, 4: 209).

zıñıldat- (зыңылдат-) *ett. zıñılда-*
zıñıldatuu (зыңылдатуу) *mast.*
zıñıldat-

zıñıldoo (зыңылдоо) *mast. zıñılда-*
zıñk (зыңк) Zonk.

zıñkılда- (зыңкылда-) Zonklamak. “... *akılım ordunda emes, başım zıñkılдаp, бүткөн boyu sızdayt / ...akılım yerinde değil, kafam zonklayıp, bütün vücudum sızlıyor*” (Tsveyg, CAT. 2012, 8: 95).

zıñkılдат- (зыңкылдат-) *ett. zıñkılда-*
zıñkılдатuu (зыңкылдатуу) *mast.*
zıñkılдат-

zıñkıldoo (зыңкылдоо) *mast.*
zıñkılда-

zıñkıy- (зыңкый-) 1. Ağır başlı ciddi olmak. “*Atına minip zıñkıyıp / ciddi bir şekilde atına binerek*” (BE. 2010: 1015). Donmak, katılaşmak, kımıldamadan durmak. “... *dişleri arsayıp, celke cündörü kanga battaşıp katıp, zıñkıyıp toñup kalgan karışkır / dişleri gözüküp, ense tüyleri kana karışmış, donmuş bir kurt*” (Cigitov, CAT: 2011, 6: 103).

zıñkıyt- (зыңкыйт-) *ett. zıñkıy-*
zıñkıytuu (зыңкыйтуу) *mast. zıñkıyt-*
zıñkıyuu (зыңкыйуу) *mast. zıñkıy-*

zıp (зып) Aniden, birdenbire. “*Oşo tapta çoñ açılıp turgan darbazadan zıp etip “jiguli” kirip keldi / O sırada büyük açılan ana kapıdan içeri doğru ciguli girdi*” (Mamanov, CAT. 2012, 8: 39)

zıpılда- (зыпылда-) Çabuk, hızlı hareket etmek. “*Ee, bu ömür degen zıpıldagan bir nerse eken da / Ee, bu*

ömür hızlıca hareket eden bir şeymiş” (Şeke, CAT. 2010, 12: 65)

zıpıldат- (зыпылдат-) *ett. zıpılда-*
zıpıldатuu (зыпылдатуу) *mast.*
zıpıldат-

zıpıldoo (зыпылдоо) *mast. zıpılда-*
zıp-zıp (зып-зып) Zıplaya zıplaya. “... *çabalekeyler kaşat üstündö zıp-zıp uçup oyun salıp cürdü / ... kırlangıçlar dere kenarında uçup zıplayıp oyun yapıyorladı*” (Cigitov, CAT. 2011, 6: 95).

zıpy- (зыпый-) Düzenli, derli toplu, temiz olmak. “... *tapka kelgen kuştay zıpyıgan işmer / ... öğretilmiş kuş gibi düzenli bir işçi*” (TK. 1990: 361).

zıpyt- (зыпыйт-) *ett. zıpy-*
zıpytuu (зыпыйт-) *mast. zıpyt-*

zıpyuu (зыпыуу) *mast. zıpy-*
zırılда- (зырылда-) 1. Sızlamak. “... *cürögü zırılдаp kalgan neme oşol tapta cer carılsa tüşö kaçıp bekine turganday / ... kalbi sızlayan şey, o anda yer yarılса içine girip saklanacak gibi*” (TK. 1990: 167). 2. Hızlı olmak. “*Men maşınanı zırılдата aydap barattım ... / Ben arabayı hızlıca sürüyordum*” (Şolohov, CAT. 2011, 4: 32).

zırılдат- (зырылдат-) *ett. zırılда-*
zırılдатuu (зырылдатуу) *mast.*
zırılдат-

zırıldoo (зырылдоо) *mast. zırılда-*
zırkıra- (зыркыра-) 1. Sızlamak, yakınmak. “... *Ün çıgarsa ele tamagı zırkırıp oorutçu boluptur / ... ses çıkarırsa damağı sızlayarak ağrıyormuş*” (Cigitov, CAT. 2011, 4: 159). 2. Çok hızlı olmak, hızlı hareket etmek. “*Tuygunday sızıp zırkırıp / Atmaca gibi hızlı olmak*” (Mambetaliyev, CAT. 2010, 12: 203).

zırkıratuu (зыркыратуу) *mast.*
zırkırат-

zırkıroo (зыркыроо) mast. zırkıra-.
zırp (зырп) 1. Birden ürpermek, korkmak. “*Keede gana cürögüm zırp ete tüşöt / Bazı zamanlar aniden kalbime ürperti girer*” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 118). 2. Hemen, çarbuçak.
zırpılda- (зырпылда-) 1. Zonklamak. 2. Korkudan tir tir titremek. “*Körgöndö cürök zırpılda, şer ekeni bilindi / Görüldüğü an kalpler titreyip hemen kahraman olduğu anlaşılıyor*” (BE. 2010: 221).
zırpıldat- (зырпылдат-) ett. zırpılda-.
zırpıldatuu (зырпылдатуу) mast. zırpıldat-.
zırpıldoo (зырпылдоо) mast. zırpılda-.
zırp-zırp (зырп-зырп) Zonk zonk. “*Çıkıyımda gana kan tamırım carılıp ketçüdüy zırp-zırp sogup turdu / tepemdeki damarım patlayacak gibi zonk zonk atıyordu*” (Aytmatov, CAT. 2010, 12: 113).
ziñkilde- (зиңкилде-) Hızlı koşmak, Kaba saba hareket etmek. “*Edigey da tınç alıp, ziñkildegen eki örköçtün ortosunan ornoktuu orun alıp ... cürüp berdi / Edigey de sakinleşerek hareketli iki hörgüçün arasına güzelce yerleşip ... yola devam etti*”
ziñkildet- (зиңкилдет-) ett. ziñkilde-.
ziñkildetüü (зиңкилдетүү) mast. ziñkildet-.
ziñkildöö (зиңкилдөө) mast. ziñkilde-.
ziñkiy- (зинкий-) Kibirleşmek, üstünlük taslamak.
ziñkiyt- (зиңкийт-) ett. ziñkiy-.
ziñkiytüü (зиңкийтүү) mast. ziñkiyt-.
ziñkiyüü (зиңкийүү) mast. ziñkiy-.
zirilde- (зирилде-) Soğuktan, korkudan, heyecandan titremek, tir tir titremek. “*Manastın atın ukkanda, baarı katar zirildip / Manasın adını duyunca*

hepsi korkarak titrerler” (BE. 2010: 168).
zirildet- (зирилдет-) ett. zirilde-.
zirildetüü (зирилдетүү) mast. zirildet-.
zirildöö (зирилдөө) mast. zirilde-.
zirkilde- (зиркилде-) Sinirlenmek, sinirden titremek. “*... tuugandan çıkkan duşman bu-u!- dep zirkildededi ... / ... “içimizden çıkan düşman bu” diye sinirden titredi*” (TK. 1990: 313).
zirkildet- (зиркилдет-) ett. zirkilde-.
zirkildetüü (зиркилдетүү) mast. zirkildet-.
zirkildöö (зиркилдөө) mast. zirkilde-.
zirkire- (зиркире-) Titremek. titrek ses çıkmak. Korkmak, üşümek, heyecanlanmak. “*– At! Min atka! – dep zirkirep, özü da narı attar koyulgan buyga cakka lakıldaп cönödü / “At! Bin ata!” diye titrek titrek sesle bağırarak kendisi diğer atların olduğu tarafa koştu*” (TK. 1990: 145).
zirkiret- (зиркирет-) ett. zirkire-.
zirkiretüü (зиркиретүү) mast. zirkiret-.
zirkiröö (зиркирөө) mast. zirkire-.
zoñkogoy (зоңкогой) İri, güçlü, kuvvetli.
zoñkok (зоңкок) Büyük, koca. “*Bozorup catkan zoñkoktu, bolcoboy aşçu too emes / Bulanık olan büyük dağ, kolay aşılacak değildir*” (BE. 2010: 1054).
zoñkoñdo- (зоңкоңдо-) Büyük, kocaman, heybetli görünmek. “*Ar birisi kırk çoro, Ala-Toodoy zoñkoñdop / Kırk yiğidin her biri Tanrı Dağları gibi heybetlidir*” (BE. 2010: 696).
zoñkoñdoo (зоңкоңдоо) mast. zoñkoñdo-.
zoñkoñdot- (зоңкоңдот-) ett. zoñkoñdo-.

zoŋkoŋdotuu (зоңкоңдотуу) mast. zoŋkoŋdot-.

zoŋkoŋ- (зоңкой-) Uzun, iri yarı, büyük olmak. *Anciyan, Kaşkar arasın, zoŋkoŋgon toonu aştı emi / Anciyan Kaşkar arasındaki kocaman dağı aştı*” (BE. 2010: 717).

zoŋkoŋyt- (зоңкойт-) *ett.* **zoŋkoŋyoŋytuu (зоңкойтуу) mast. zoŋkoŋyt-.**

zoŋkoŋyuu (зоңкоюу) mast. zoŋkoŋyoŋkulda- (зоңкулда-) Zonklamak, zonk zonk eden kalın ses çıkarmak. “.. *caramazandan buzup algan ırın zoŋkuldap koyo beret / ... ramazanda söylenen şarkıyı kendine göre değiştirerek yazmış olduğu şarkısını kalın sesiyle söyler*” (CA3. 2008: 149).

zoŋkuldat- (зоңкулдат-) *ett.* **zoŋkulda-**.

zoŋkuldatuu (зоңкулдатуу) mast. zonkuldat-.

zoŋkuldoo (зоңкулдоо) mast. zoŋkulda-.

zoŋk-zoŋk (зоңк-зоңк) Zonk, sert şiddetli yüksek ses.

zukuŋ- (зукуй-) Dikelmek, dik durmak.

zukuŋyt- (зукуйт-) *ett.* **zukuŋyoŋyt-**.

zukuŋyuu (зукуюу) mast. zukuŋyoŋyuu (зукуюу) mast. zukuŋyoŋyuu-.

zuŋkuŋ- (зуңкуй-) Büyük, yüksekçe olmak, uzun görünmek. “*Manas, Manas degende zuŋkuya tüşöt tim ele / Manas, Manas diyince yükseliverir*” (TS. 1988: 50).

zuŋkuŋyt- (зуңкуйт-) *ett.* **zuŋkuŋyoŋyt-**.

zuŋkuŋyuu (зуңкуйтуу) mast. zuŋkuŋyt-.

zuŋkuŋyuu (зуңкууюу) mast. zuŋkuŋyoŋyuu (зуу) Çok hızlı. “... Samalettoy gana zuu kirip barabız bir pasta / Uçak gibi hemen çok hızlı varmış oluruz (Cumagulov, CAT. 2011. 3: 51).

zuu et- (зуу эт-) Hızlıca, çabukça hareket etmek, geçip gitmek, vın diye geçip gitmek. “... *maşınalarına oturup zuu etip cönöp ketişçü / ... arabalarına binerek hızlıca giderlerdi*” (Abakirov, CAT. 2011, 9: 26).

zuulda- (зуулда-) Hızlı, çok çabuk olmak “... *maşineni daroo kelgen cakka burup, zuuldatıp aydadı. / ... geldiği yöne doğru dönerek arabayı hemen hızlıca sürdü*” (Karimov, CAT. 2011, 6: 38).

zuuldat- (зуулдат-) *ett.* **zuulda-**.

zuuldatuu (зуулдатуу) mast. zuuldat-.

zuuldoo (зуулдоо) mast. zuulda-.

SÖZLÜK KAYNAKÇA

- Aalı uulu, Baybağış (Mart, 2011). “Taylak Baatır” *Cañı Ala-Too*.
- Abakirov, Kurmanbek (Mart, 2012). “Cañı Kılımdağı Kırgız Adabiyatı” *Cañı Ala-Too*.
- Abakirov, Kurmanbek (Haziran, 2012). “XXI Kılımdın Mifteri” *Cañı Ala-Too*.
- Abakirov, Melis (Eylül, 2011). “Kantalamay” *Cañı Ala-Too*.
- Abdikadırov, Calil (Kasım, 2012). “İrlar” *Cañı Ala- Too*.
- Abdikalıkov, Özübek (Ocak, 2013). “Parodiyalar” *Cañı Ala-Too*.
- Abdırazakov, Abdikerim (Mayıs, 2013). “Bayırkı Kırgız-Türk Adabiyatının Ülgülörü” *Cañı Ala-Too*.
- Abdırazakov, Abdikerim (Kasım, 2013) “Bayırkı Kırgız-Türk Cazuuları” *Cañı Ala-Too*.
- Abdırazakov, Canibek (Kasım, 2012). “Erööl” *Cañı Ala-Too*.
- Abdiyeva, Toktoş (Aralık, 2010). “Cindinin Cazgandarı” *Cañı Ala-Too*.
- Abdullayeva, Nurkamal (Ağustos, 2011). “Cetim” *Cañı Ala-Too*.
- Abılgaзіyev Soodanbek (Temmuz, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Abdullayev, Nurkamil (Ağustos, 2011). “Cetim” *Cañı Ala-Too*.
- Abılkasımova, Mayramkan (Haziran, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Abu-Bakar Ahmedhan (Ocak, 2013). “Tooluktardın Ermegi” *Cañı Ala-Too*.
- Abu-Bakar Ahmedhan (Ağustos, 2013). “Tooluktardın Ermegi” *Cañı Ala-Too*
- Acıkanova, Elmira (Nisan, 2011). “Tereze” *Cañı Ala-Too*.
- Acıkanova, Elmira (Şubat, 2011). “Salima” *Cañı Ala-Too*.
- Acıkanova, Elmira (Haziran, 2012). “Salima” *Cañı Ala-Too*.
- Acıkanova, Elmira (Eylül, 2013). “Karı Ayal menen Caş Ayal” *Cañı Ala-Too*.
- Ahmatov, Asan (Nisan, 2011). “Erender da Iylaşat” *Cañı Ala-Too*.
- Akımbekov, Çalgın (Şubat, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Akıyev, Kalık (Nisan, 2012). “Baskan Col” *Cañı Ala-Too*.
- Akıyev, Kalık (Mayıs, 2012). “Baskan Col” *Cañı Ala-Too*.
- Akmatbekov, Anarbek (Haziran, 2011). “Canduu Tamgalar” *Cañı Ala-Too*.
- Akmatbekova, Sagın (Mayıs, 2012). “Ar Kıl Cıldın İrları” *Cañı Ala-Too*.

- Akmatov, Tölöndü (Nisan, 2012). “Kün Bolboy Kurup Kal” *Cañı Ala-Too*.
- Akunova, Cıpara (Nisan, 2013). “Talkalangan Tagdırlar” *Cañı Ala-Too*.
- Akutagava, Ryunoske, çev, Alım Toktomuşev (Temmuz, 2011). “Ergeceeldin Ekimeti” *Cañı Ala-Too*.
- Akutagava, Ryunoske, çev, Alım Toktomuşev (Ağustos, 2011). “Ergeceeldin Ekimeti” *Cañı Ala-Too*.
- Akutagava, Ryunoske, çev, Alım Toktomuşev (Eylül, 2011). “Ergeceeldin Ekimeti” *Cañı Ala-Too*.
- Aldayarov, Avtandil (Ocak, 2013). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Alıbayev, Midin (Kasım, 2013). “Añgemeler” *Cañı Ala-Too*.
- Alısbayev, Bozum (Şubat, 2011). “Ilakaptardın Tarcımalınan” *Cañı Ala-Too*.
- Alısbayev, Bozum (Temmuz, 2011). “El Tagdıru Tüyşöltöt” *Cañı Ala-Too*.
- Alısbayev, Bozum (Haziran, 2012). “Tabısmaktar” *Cañı Ala-Too*.
- Alısbayev, Bozum (Mart, 2013). “Tabısmaktar” *Cañı Ala-Too*.
- Ali, Sabahattin, çev. Halit Aşlar, Kanıbek Ömürzakov, Aydarbek Sarmanbetov (Şubat, 2011). “Hasan Çöktü” *Cañı Ala-Too*.
- Aliabbas, çev. Aydarbek Sarmanbetov (Ocak, 2013). “Kerooz Kempir” *Cañı Ala-Too*.
- Aman Saspayev (Haziran, 2012). “Mongoldordun Kupuya Tarihi” *Cañı Ala-Too*.
- Apılov, Şayımbet (Eylül, 2012). “Calgız Eren” *Cañı Ala-Too*.
- Arzıbayev, Tınıstan (Ağustos, 2013). “Kırgızdar, IX-X Kılımdın Tarih Bulaktarında” *Cañı Ala-Too*.
- Asanaliyev, Keleşbek (Şubat, 2011). “Postcovettik Door. Adabiy Tagdır” *Cañı Ala-Too*.
- Asanbekov, Sarman (Kasım, 2012). “Uluu Önördün Uytukusunda” *Cañı Ala-Too*.
- Asılbekova, Zulfira (Kasım, 2013). “Köpürö” *Cañı Ala-Too*.
- Askarov, Çıntemir (Mart, 2011). “Bokser” *Cañı Ala-Too*.
- Askarov, Çıntemir (Ağustos, 2012). “Öç” *Cañı Ala-Too*.
- Askarov, Çıntemir (Ağustos, 2013). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Auezov, Muhtar, çev. Mamen Arstanbekov (Temmuz, 2013). “Kökcal” *Cañı Ala-Too*.
- Avşar, İmdat, çev. Saliya İbraimova (Ekim 2013). “Kıbila” *Cañı Ala-Too*.
- Ayköl (Kasım, 2011). “Garbaçok” *Cañı Ala-Too*.

- Aytımbet, Orozobek (Ağustos, 2011). “Aruu Cesir” *Cañı Ala-Too*.
- Aytımbet, Orozobek (Eylül, 2011). “Aruu Cesir” *Cañı Ala-Too*.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 1. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 2. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 3. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 4. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 5. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 6. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 7. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (2008). *Çıgarmalarının Segiz Tomduk Cıynagı*, Biyiktik, 8. cilt. Bişkek.
- Aytmatov, Çıngız (Aralık, 2010). “Delbirim” *Cañı Ala-Too*.
- Aytmatov, Çıngız (Eylül, 2011). “Auezov Cönündö Söz” *Cañı Ala-Too*.
- Aytmatov, Çıngız (Nisan, 2012). “Too Böksörböyt” *Cañı Ala-Too*.
- Aytmatov, Çıngız (Eylül, 2013). “Deniz Boyloy Cortkon Ala Döböt” *Cañı Ala-Too*.
- Azık-Çomoy (Mart, 2013). “Tartip” *Cañı Ala-Too*.
- Azimov, Muhtar (Ocak, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Ba Cin, çev. Ümüt Kultayeva (Mayıs, 2013). “Kuldun Cüröğü” *Cañı Ala-Too*.
- Bahti, Mehmon, çev. Kamal (Mart, 2012). “Karıya” *Cañı Ala-Too*.
- Bakçiyev, Talantaalı (Aralık, 2011). “Kanıkeydin Koşogu” *Cañı Ala-Too*.
- Barçın (Mart, 2013). “Erööl” *Cañı Ala-Too*.
- Batırkulov, Taytoro (Haziran, 2011). “Baş-Alaydan Kök Külüktü Uurdagan Ayal” *Cañı Ala-Too*.
- Batırkulov, Taytoro (Ekim, 2011). “Tolubay Sınçı cana Eşkara Irçının Urpaktarımız” *Cañı Ala-Too*.

- Batirkulov, Taytoro (Eylül, 2011). “Tolubay Sınçı cana Eşkara İrçının Urpaktarıbız” *Cañı Ala-Too*.
- Batirkulov, Taytoro (Ocak, 2013). “Kalenderdin Aksuusar” *Cañı Ala-Too*.
- Baymırzayev, Bakıtbek (Haziran, 2012). “Nurmoldo Narkuluulu” *Cañı Ala-Too*.
- Beki, Şerboto (Aralık, 2011). “Eesiz Bakça” *Cañı Ala-Too*.
- Beknazarova, Kasiyet (Ağustos, 2011). “İleendi Erkebek” *Cañı Ala-Too*.
- Beknazarova, Kasiyet (Haziran, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Beknazarova, Kasiyet (Eylül, 2013). “Tokon Kalçıldak” *Cañı Ala-Too*.
- Bektenov, Kasımalı, (Aralık, 2011). “Eki Cigit” *Cañı Ala-Too*.
- Bektenov, Ziyaş (Eylül, 2011). “Muhtar Omorhanoviç Auezov” *Cañı Ala-Too*.
- Berdiyev, Rakman (Kasım, 2012). “İyman Kemik” *Cañı Ala-Too*.
- Beyşenbiyev, Sabırbek (Haziran, 2011). “Unutulgus Üç okuya” *Cañı Ala-Too*.
- Boronçiyev, İsmayıl (Kasım, 2012). “Eldik Önördün Başatı” *Cañı Ala-Too*.
- Bökönbayev, Coomart (Şubat, 2011). “Komuz Küüsü”, *Cañı Ala Too*.
- Bölökbayeva, Venera (Mart, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Cakıpbekov, Aşım (Mayıs, 2012). “Toguz Sanat” *Cañı Ala-Too*.
- Cakıpbekov, Aşım (Şubat, 2013). “Adabiy Tarihka Akıyka Kep Kılısın” *Cañı Ala-Too*.
- Cakıpov, Abdıcapar (Temmuz, 2011) “Suktukka Aldanganda” *Cañı Ala-Too*.
- Cakşılıkov, Asan (Eylül, 2013). “Caş Lerma Calını” *Cañı Ala-Too*.
- Cantöşev, Kasımalı (Aralık, 2011). “Eki Caş” *Cañı Ala-Too*.
- Caparov, Düyşön (Eylül, 2012). “Bauluttar” *Cañı Ala-Too*.
- Capiyev, Cılkıçı (Temmuz, 2011). “Tuulgan Üy” *Cañı Ala-Too*.
- Capiyev, Cılkıçı (Temmuz, 2013). “Mahabat Bayanı” *Cañı Ala-Too*.
- Cetigen, (Mart, 2012). “Anğemeler” *Cañı Ala-Too*.
- Cetigen (Mart, 2013). “Kıtay Klasikalık Poeziyasından” *Cañı Ala-Too*.
- Cigitov, Salıcan (Mart, 2011). “İt Ataar Cana Başkalar”, *Cañı Ala-Too*.
- Cigitov, Salıcan (Nisan, 2011). “İt Ataar Cana Başkalar” *Cañı Ala-Too*.
- Cigitov, Salıcan (Haziran, 2011). “İt Ataar Cana Başkalar” *Cañı Ala-Too*.
- Cigitov, Salıcan (Ağustos, 2013). “Adabyat cana Adabiy Sın” *Cañı Ala-Too*.

- Cin, Ba çev, Ümüt Kultayeva (Mayıs, 2013). “Kuldun Cüröğü” *Cañı Ala-Too*.
- Cokey, Avaz (Kasım, 2012). “Asıl apa, artist eje cana Boni M” *Cañı Ala-Too*.
- Cumagulov, Sultanbek (Mart, 2011). “Avtobooz-2” *Cañı Ala-Too*.
- Cumgalbek (Mart, 2012). “Spektakl” *Cañı Ala-Too*.
- Cunuşev, İşenbek (Ekim, 2011). “Aylaker” *Cañı Ala-Too*.
- Cunuşev, İşenbek (Haziran, 2012). “Açılıbagan Sır” *Cañı Ala-Too*.
- Cunuşev, İşenbek (Ağustos, 2013). “Oomaluu-Tökmölüü Düynö” *Cañı Ala-Too*.
- Cusubaliyev, Kubatbek (Temmuz, 2011). “Kar” *Cañı Ala-Too*.
- Cusubaliyev, Kubatbek (Temmuz, 2011). “Ulakçı” *Cañı Ala-Too*.
- Cusubaliyev, Kubatbek (Kasım, 2011). “Akkan Suuda Aram Çok” *Cañı Ala-Too*.
- Cusubaliyev, Kubatbek (Mayıs, 2012). “Kün Avtoportretin Bütö Elek” *Cañı Ala-Too*.
- Cusubaliyev, Kubatbek (Haziran, 2012). “Kün Avtoportretin Bütö Elek” *Cañı Ala-Too*.
- Çaadayev, Petr (Kasım, 2011). “Cindinin Aktanuusunan” *Cañı Ala-Too*.
- Çeçen (Mart, 2012). “Barkıızdı Tirüübüzö Bileli” *Cañı Ala-Too*.
- Çehov, Anton, Pavloviç, çev. Alım Toktomuşev (Ekim, 2012). “Kattardan Tandalgan Saptar” *Cañı Ala-Too*.
- Çekirov, Akimalı (Nisan, 2012). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Çerik, Altay (Mart, 2012). “Ayta Bar Menin Kebimdi” *Cañı Ala-Too*.
- Çetin, (Temmuz, 2012). “Süröt” *Cañı Ala-Too*.
- Çeviksoy Osman (Mart, 2013). “Hamal” *Cañı Ala-Too*.
- Çokotegin, Mirzabek (Ağustos, 2013). “Kırgız Cılıksı” *Cañı Ala-Too*.
- Çomonov, Ali-Şer (Aralık, 2011). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Çopiyev, Esengul (Nisan, 2013). “Çıyrıktırma” *Cañı Ala-Too*.
- Çoturova, Baktıgül (Ağustos, 2011). “Nayman” *Cañı Ala-Too*.
- Çoturova, Baktıgül (Ağustos, 2012). “Men Seni Sagingan Boydon Cüröm” *Cañı Ala-Too*.
- Daabekov, Abdinabi (Temmuz, 2011). “Ton Cıtı” *Cañı Ala-Too*.
- Danikeyev, Öskön (Mayıs, 2012). “Belgisiz Tagdır” *Cañı Ala-Too*.
- Danikeyev, Öskön (Kasım, 2012). “Algaçkı Töröga” *Cañı Ala-Too*.

- Daniyar (Mart, 2013) “Can” *Cañı Ala-Too*.
- Deliömeroğlu, Yakup çev. İbrahimova Saliya (Mayıs, 2012). “Eki Çınar” *Cañı Ala-Too*.
- Dumbadze, Nodar, çev. Anatay Ömürkanaov (Aralık, 2011). “Kan” *Cañı Ala-Too*.
- Düyşeyev, Şayloobek (Nisan, 2011). “Otko Çurkagan Baldar” *Cañı Ala-Too*.
- Düyşeyev, Şayloobek (Ağustos, 2012). “Otko Çurkagan Bala” *Cañı Ala-Too*.
- Ebdikulu, Tölen, çev. Aydarbek Sarmanbetov, (Nisan, 2013). “Kara Cuma” *Cañı Ala-Too*.
- Egemberdiyeva, Aida (Temmuz, 2013). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Elebayev, Mukay (Şubat, 2009). “Zarlık”, *Cañı Ala-Too*.
- Emigrant (Mart, 2012). “Avangard” *Cañı Ala-Too*.
- Emre, Yunus çev. Aydarbek Sarmanbetov (Mayıs, 2012). “Divandar” *Cañı Ala-Too*.
- Eraliyev, Süyünbay (Nisan, 2011). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Esen uulu, Kılıç (Mayıs, 2012). “Kögmön” *Cañı Ala-Too*.
- Ezop, çev. Akun Aşırov (Ağustos, 2011). “Ezoptun Saparı” *Cañı Ala-Too*.
- Ezop, çev. Akun Aşırov (Eylül, 2011). “Ezoptun Saparı” *Cañı Ala-Too*.
- Ezop, çev. Akun Aşırov (Temmuz, 2011). “Ezoptun Saparı” *Cañı Ala-Too*.
- Folkner, Uilyam, çev. Alım Toktomuşev (Mart, 2011). “Virjinya Universitetinin Studentteri, Okutuuçuları menen Anjeme” *Cañı Ala-Too*.
- Gamzatov, Rasul çev. Aman Toktogulov (Nisan, 2013). “Menin Dagstanım Kitabinen” *Cañı Ala-Too*.
- Gogol, Nikolay, Vasileyiç çev. Orozbayev (Ağustos, 2011) “İvan İvanoviç menen İvan Nikiforoviç Kantip Çataşkandagı Cönündö Bayan” *Cañı Ala-Too*.
- Gorkiy, Maksim çev. Mukambet Üsekeyev (Kasım, 2011). “Sergey Yesenin” *Cañı Ala-Too*.
- Gorkiy, Maksim çev. Süyüntbek Bektursunov (Nisan, 2013). “Ernek Üçün” *Cañı Ala-Too*.
- Hafız çev. Aleştegin (Aralık, 2011). “Kayıkkın Candın Kazalı” *Cañı Ala-Too*.
- Heminguey, Ernest çev. Alım Toktomuşev (Şubat, 2011). “Adamdık Kuduret” *Cañı Ala-Too*.
- Heminguey, Ernest çev. Alım Toktomuşev (Ağustos, 2011). “Adamdık Kuduret” *Cañı Ala-Too*.
- Heminguey, Ernest (Ekim, 2012). “Çal cana Deniz” *Cañı Ala-Too*.

- Heminguey, Ernest (Mart, 2013). “Cooptor Gana Emes Suroolor Dagı Eskiret” *Cañı Ala-Too*.
- Heminguey, Ernest çev. Alım Toktomuşev. (Temmuz, 2013). “Çıgarmaçılığ Cönündö” *Cañı Ala-Too*.
- Hikmet, Nazım, çev. Karmışak Taşbayev (Ocak, 2009). “Adam Turpatı” *Cañı Ala-Too*.
- Hikmet, Nazım, çev. Salıcan Cigitov (Nisan, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- İbrayev, Esengul (Nisan, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- İlipayev, Askar (Haziran, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- İlyas uulu, Bektur (Nisan, 2013). “Bakıt Köçösü” *Cañı Ala-Too*.
- İmanaliyev, Çalanbay (Aralık, 2011). “Barsa Kelbes” *Cañı Ala-Too*.
- İmanaliyev, Zamirbek (Mayıs, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- İmanaliyev, Zamirbek (Mayıs, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- İnternattık Şeke, (Aralık, 2010). “Şapa Akanin Coruktai” *Cañı Ala-Too*.
- İsayeva, Sayra (Mayıs, 2013). “İzdenüü cana Tabılga” *Cañı Ala-Too*.
- İsmailova, Rizvan (Mayıs, 2012). “Okulbagan Kattar” *Cañı Ala-Too*.
- Kadırov, İsmayıl (Şubat, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kadırova, Sayragül (Şubat, 2011). “Kupuya Sır” *Cañı Ala-Too*.
- Kafka, Frans, çev. Abdikerim, Coldoşbekov (Haziran, 2012). “Öküm” *Cañı Ala-Too*.
- Kalbayev, Abdımomun (Mart, 2011) “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kalbayev, Abdımomun (Ekim, 2011) “Karışkırlar Uluganda” *Cañı Ala-Too*.
- Kalbayev, Abdımomun (Eylül, 2012). “Tulpardın Tukumu” *Cañı Ala-Too*.
- Kalbayev, Abdımomun (Mayıs, 2013). “Sulaymankul Boluştun Narkı” *Cañı Ala-Too*.
- Kalbayev, Abdımomun (Nisan, 2013). “Sulaymankul Boluştun Narkı” *Cañı Ala-Too*.
- Kalıkova, Bübüsara (Eylül, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kalikov, Şekerbek (Kasım, 2013). “Ciyde Burak” *Cañı Ala-Too*.
- Kamardinova, Saniya (Aralık, 2011). “ Afganistandagı Pamir Kırgızdarı” *Cañı Ala-Too*.
- Karalayev, Sayakbay (2010). haz. Aynek Caynakova, Abdıldacan Akmataliyev *Baatırdık Epos Manas*, Turar, Bişkek.
- Karamoldoyev, Cumakadır (Kasım, 2012). “Apaattan Kaytpagan Atam, Armanduu Apam” *Cañı Ala-Too*.

- Karamoldoyev, Cumakadır (Kasım, 2012). “Epostordu Eske Alsak” *Cañı Ala-Too*.
- Karasartov, Abdıldı (Haziran, 2011). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Karasartov, Abdıldı (Kasım, 2011). “Kazak Ceñem” *Cañı Ala-Too*.
- Karasartov, Abdıldı (Haziran, 2012). “Baldar Adabiyatı” *Cañı Ala-Too*.
- Karasayev, Huseyin (Temmuz, 2011). “Tınıstanov Kırgızdın Lomonosovu” *Cañı Ala-Too*.
- Karatal, Kadırbek (Şubat, 2013). “Atı Totu, Özü Dagu Totuday” *Cañı Ala-Too*.
- Karatayev, Olcobay (Nisan, 2013). “Tarihtin Öçpöz İzderi” *Cañı Ala-Too*.
- Karayev, Ömürbek (Nisan, 2011). “Eki Tagdır”, *Cañı Ala-Too*.
- Karayev, Ömürbek (Nisan, 2011). “Tirüülöy Cetim”, *Cañı Ala-Too*.
- Karayev, Ömürbek (Nisan, 2011). “Apam Cönündö” *Cañı Ala-Too*.
- Karıkeyev, Tölögön (Nisan, 2012). “Satıra cana Yumor” *Cañı Ala-Too*.
- Karıkeyev, Tölögön (Nisan, 2012). “Urunarga Urna Tappagandar” *Cañı Ala-Too*.
- Karim, Omar (Şubat, 2013). “Taymaş” *Cañı Ala-Too*.
- Karimov, Mirzohalim (Haziran, 2011). “Zından” *Cañı Ala-Too*.
- Kasabolotov, Cırgalbek (Nisan, 2011). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kasıbekov, Üsön (Nisan, 2012). “Amerika Mozaikası” *Cañı Ala-Too*.
- Kasımalıyev, Zarıl (Ağustos, 2013). “Ar Kıl Cıldın Irları” *Cañı Ala-Too*.
- Kasımbekov, Tölögön (1990). *Kelkel*, Mektep, Frunze.
- Kasımbekov, Tölögön (1998). *Sıngan Kılıç*, Kırgızstan, Bişkek.
- Kaygı, Asan, haz. Abdıldı Karasartov (Ağustos, 2013). “Asan Kaygı” *Cañı Ala-Too*.
- Kazakbayev, Dayırbek (Nisan, 2011). “Türmödö” *Cañı Ala-Too*.
- Kazakbayev, Manas (Temmuz, 2013). “Borbaş” *Cañı Ala-Too*.
- Kazakbayev, Manas (Temmuz, 2013). “Klasskom” *Cañı Ala-Too*.
- Kazakbayev, Manas (Temmuz, 2013). “Tüşünük” *Cañı Ala-Too*.
- Kazakov, Tügölbay, (Kasım, 2011). “Esimde” *Cañı Ala-Too*.
- Kenen (Eylül, 2012). “Seter” *Cañı Ala-Too*.
- Kenenbeyev, Coldoşbay (Temmuz, 2011). “Baldarga Bazarlık” *Cañı Ala-Too*.
- Kerimbayev, Kaçkınbay (Şubat, 2011). “Ayıl Bayanı” *Cañı Ala-Too*.

- Kerimov, Düüşön (Mayıs, 2012). “Acayıp Kündün Aldında” *Cañı Ala-Too*.
- Kerimov, Düüşön (Haziran, 2012). “Acayıp Kündün Aldında” *Cañı Ala-Too*.
- Kıdırbayeva, Raısa (Eylül, 2011). “Manas Eposunun Kataal bir Uçuru” *Cañı Ala-Too*.
- Kısakürek, Necip Fazıl (Temmuz, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kırbaşev, Anarbek (Mart, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kırgız, Kılıçbek (Ocak, 2013). “Sırttandın Közündöğü Ok” *Cañı Ala-Too*.
- Kocomberdiyev, Turar (Ağustos, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kojinov, Vadim, çev. Alım Toktomuşev “Düynölük Soguştun Çınığı Maanisi ve Mañızı” *Cañı Ala-Too*.
- Kozubekov, Tölögön (Kasım, 2011). “Turmuştan tamgan Tamçılar” *Cañı Ala-Too*.
- Köçöraliyev, Osmonbek (Mart, 2011). “Aristokratka” *Cañı Ala-Too*.
- Köçöraliyev, Osmonbek (Nisan, 2011). “Aristokratka” *Cañı Ala-Too*.
- Kökülov, Kalçoro (Kasım, 2011). “Cañı İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Kudaybergenova, Cibek (Aralık, 2010). “Capayı Bala, İt Ene”, *Cañı Ala-Too*.
- Kultegin, Kocogeldi (Nisan, 2013). “Möörkan Apa” *Cañı Ala-Too*.
- Kunt, Bekir Sırtkı (Nisan, 2011). “Mööp” *Cañı Ala-Too*.
- Kurmanova, Süyün (Ekim, 2013). “Darektüü Angemeler” *Cañı Ala-Too*.
- Kutanayeva, Nuriya (Mart, 2011). “Borbor Aziya cana Çet El Asker Oçoktoru” *Cañı Ala-Too*.
- Lermontov, Mihail, çev. Beymanbek Sardarbekov (Mart, 2012). “Borodino” *Cañı Ala-Too*.
- London, Jack çev. S. Ermatov (Kasım, 2013). “Comoktun Ayagı” *Cañı Ala-Too*.
- Losev, Aleksey, Federoviç çev. Alım Toktomuşev (Ağustos, 2011). “Galstuk Tagınsa Ele” *Cañı Ala-Too*.
- Madeliyev, Azimkan (Ağustos, 2013). “Turmuş İrgağı” *Cañı Ala-Too*.
- Madılbay, Turusbek (Şubat, 2011). “Menin Amerikam, ce Cañıdan Amerikanı Açuu” *Cañı Ala-Too*.
- Madılbay, Turusbek (Mart, 2011). “Menin Amerikam, ce Cañıdan Amerikanı Açuu” *Cañı Ala-Too*.
- Madılbay, Turusbek (Nisan, 2011). “Menin Amerikam, ce Cañıdan Amerikanı Açuu” *Cañı Ala-Too*.

- Madılbay, Turusbek (Haziran, 2011). “Menin Amerikam, ce Cañıdan Amerikanı Açuu” *Cañı Ala-Too*.
- Madılbay, Turusbekov (Ağustos, 2013). “Kıçnekey Berdinin Azaptarı” *Cañı Ala-Too*.
- Madılbay, Turusbekov (Eylül, 2013). “Kıçnekey Berdinin Azaptarı” *Cañı Ala-Too*.
- Magauin, Muhtar, çev. A. Sarmanbetov (Mart, 2011). “Ay Talaadağı Kıştoo” *Cañı Ala-Too*.
- Maksütova, Sımbat (Ağustos, 2012). “Tabiyatta Tazargan Balalık” *Cañı Ala-Too*.
- Malikov, Kabanıçbek (Şubat, 2013). “Manas İzildöönün Kaysı Bir Maseleleri” *Cañı Ala-Too*.
- Malikov, Kubanıçbek (Ekim, 2011). “Bürküt Bayanı” *Cañı Ala-Too*.
- Mamanov, Rakmanberdi (Ağustos, 2012). “Üç Katın” *Cañı Ala-Too*.
- Mamanov, Rakmanberdi (Ekim, 2012). “Üç Katın” *Cañı Ala-Too*.
- Mamanov, Rakmanberdi (Eylül, 2012). “Üç Katın” *Cañı Ala-Too*.
- Mamazairova, Meñdi (Mayıs, 2013). “Andan Arı – Tunguyuk” *Cañı Ala-Too*.
- Mamırova, Raykül (Kasım, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Mambet, Tokto (Aralık, 2011). “Atakenin Akbolot” *Cañı Ala-Too*.
- Mambetaliyev, Urkaş (Aralık, 2010). “Semeteydin Cılkı Tiyüüsü” *Cañı Ala-Too*.
- Mambetemin uulu, Kazıbek (Haziran, 2012). “Kazaldar” *Cañı Ala-Too*.
- Mambetov, Cuma (Nisan, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Markes, Gabriel, Gartsia, çev. Alım Toktomuşev (Haziran, 2011). “Bükümdör” *Cañı Ala-Too*.
- Mavlyanov, Cunay (Mart, 2013). “Nan” *Cañı Ala-Too*.
- Mayar, Ella (Nisan, 2011). “Teñir-Toodon Kızıl-Kumga” *Cañı Ala-Too*.
- Mayar, Ella (Nisan, 2011). “Teñir-Toodon Kızıl-Kumga” *Cañı Ala-Too*.
- Medaliyev, Alımkan (Ağustos, 2013). “Turmuş Irmagı” *Cañı Ala-Too*.
- Meykin (Mart, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Misken, Törökan (Kasım, 2012). “Kıyamattık Karız” *Cañı Ala-Too*.
- Moldo, Talıp (Mayıs, 2013). “Kırgız Tarihi, Uruuçuluk Kuruluşu, Türlüü Salttar” *Cañı Ala-Too*.
- Moldo, Togolok (Ekim, 2013). “Manas” *Cañı Ala-Too*.
- Moldo, Togolok (Kasım, 2013). “Manas” *Cañı Ala-Too*.

- Moldokasimov, Kıyas (Mart, 2013). “Otorçuluk Sayasattın Tarihıy Atalıştarga Taasiri” *Cañı Ala-Too*
- Momunov, Bayalı (Mart, 2011). “Baarı Oñoy” *Cañı Ala-Too*.
- Momunova, Gülsayra (Şubat, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Muktarov, Tursun, Ağustos, 2012). “Karıyalar” *Cañı Ala-Too*.
- Muratov, Abdikerim (Temmuz, 2011). “Közdön Uçkan Köpöloktör Öroönü” *Cañı Ala-Too*.
- Muratov, Abdikerim (Nisan, 2012). “Sunulgan Baş, Suurulgan Kılıç” *Cañı Ala-Too*.
- Muratov, Abdikerim (Mart, 2013). “Agay” *Cañı Ala-Too*.
- Muratov, Abdikerim (Temmuz, 2013). “Ak Satkın” *Cañı Ala-Too*.
- Muratov, Abdikerim (Temmuz, 2013). “Teşebaydın Terekteri” *Cañı Ala-Too*.
- Nurmanbetov, Tınçtıkbek (Mart, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Nuruşev, Esenbay (Nisan, 2013). “Cañı Canrdın Caralışı” *Cañı Ala-Too*.
- O’genri (Ağustos, 2011). “Akırkı Calbırak” *Cañı Ala-Too*.
- Orozbakov, Sagımbay (1995). *Manas: Kırgız Elinin Baaturdik Eposu* 1. kitap, Kırgızstan, Bişkek
- Orozbakov, Sagımbay (1995). *Manas: Kırgız Elinin Baaturdik Eposu* 2. kitap, Kırgızstan, Bişkek.
- Orozbayeva, Tursınay (Kasım, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Osipov, Valentin, çev. Anatay, Ömürkanov, (Haziran, 2011). “Rasul Gamzatov: Beynege Sürtümdör” *Cañı Ala-Too*.
- Osmankulov, Caparali (Şubat, 2011). “Kün Kızarıp Batkanda” *Cañı Ala-Too*.
- Osmonaliyev, Kaçkınbay (Eylül, 2013). “Akmağı kim?” *Cañı Ala-Too*.
- Osmonbetova, Dilbara (Şubat, 2011). “Kırgızstandın Küröö Tamırı” *Cañı Ala-Too*.
- Osmonov, Alıkul (1964). *Çıgarmalar Cıynagı, 1.cilt, Kırgızstan, Frunze*
- Osmonov, Alıkul (1965). *Çıgarmalar Cıynagı, 2.cilt, Kırgızstan, Frunze*
- Osmonov, Alıkul (1967). *Çıgarmalar Cıynagı, 3.cilt, Kırgızstan, Frunze*
- Ömürbayeva, Nurzina (Mart, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Ömüraliyev, Çoyun (Ocak, 2013). “Oguz Kaan cana Diyalektika” *Cañı Ala-Too*.
- Ömürkanov, Anatay (Nisan, 2012). “Zalkarlardın Zalkarı” *Cañı Ala-Too*.

- Pasaņova, Zinakan (Nisan, 2013). “Cat Terezede Öskön Menin Güldörüm” *Caņı Ala-Too*.
- Pasaņova, Zinakan (Mayıs, 2013). “Cat Terezede Öskön Menin Güldörüm” *Caņı Ala-Too*.
- Prişvin, Mihail, çev. Alım Toktomuşev (Mart, 2012). “Külazık” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç, çev. Taşım Bayciyev (Eylül, 2011). “Beketçi” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç çev. Salican Cigitov (Şubat, 2011). “Balıkçı, Balık Comogu” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç, çev. Alım Toktomuşev (Ocak, 2013). “Ar Kay Cıldağı Baykoolor, Uçkul Oylor cana Üzündülör” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç, çev. Salican Cigitov (Ağustos, 2013). “Balıkçı, Balık Comogu” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç, çev. Süyüntbek Bektursunov (Ağustos, 2013). “Kapitan Kızı” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç, çev. Süyüntbek Bektursunov (Eylül, 2013). “Kapitan Kızı” *Caņı Ala-Too*.
- Puşkin, Aleksandr, Sergeyeviç, çev. Süyüntbek Bektursunov (Ekim, 2013). “Kapitan Kızı” *Caņı Ala-Too*.
- Rabiya (Mart, 2013). “Turmuşun Asma Baktarı” *Caņı Ala-Too*.
- Rasputin, Valentin, çev. Alım Toktomuşev (Nisan, 2012). “Coluguu” *Caņı Ala-Too*.
- Rasulov, Erkin (Şubat, 2013). “İrlar” *Caņı Ala-Too*.
- Ravşan, Şoistai (Haziran, 2011). “Adam cana Ruhıy Düynö” *Caņı Ala-Too*.
- Ray, Cambek (Haziran, 2012). “Deydi” *Caņı Ala-Too*.
- Ray, Cambek (Şubat, 2013). “Tirүүлör cana Beyitter” *Caņı Ala-Too*.
- Rayev, Sultan (Ocak, 2013). “Cancaza” *Caņı Ala-Too*.
- Rayev, Sultan (Şubat, 2013). “Cancaza” *Caņı Ala-Too*.
- Rısbayev, Colooçu (Mart, 2011). “Tamsilder” *Caņı Ala-Too*.
- Rıskeldinova, Roza (Ocak, 2013). “Bir Tal Roza” *Caņı Ala-Too*.
- Rıskeldinova, Roza (Ocak, 2013). “Çakırılbağan Konoktor” *Caņı Ala-Too*.
- Rıskul, Akbar (Mart, 2013). “Şamçırak” *Caņı Ala-Too*.
- Rıskul, Akbar (Nisan, 2013). “Şamçırak” *Caņı Ala-Too*.

- Rıskul, Akbar (Mayıs, 2013). “Çamçırak” *Cañı Ala-Too*.
- Rıskulov, Akbar (Kasım, 2012). “Ar Kıl Cıldın Irları” *Cañı Ala- Too*.
- Rıskulov, Ramis (Mart, 2011). “Suluu Ayal Emes, Suluu Oynoş Geniydin Ülüşü” *Cañı Ala-Too*.
- Rıskulov, Ramis (Nisan, 2011). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Rıskulov, Ramis (Mart, 2012). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Rıskulov, Ramis (Eylül, 2012). “Sayrana” *Cañı Ala-Too*.
- Rıskulov, Ramis (Temmuz, 2013). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Sabırov, Mamat (Mayıs, 2013). “Ant” *Cañı Ala-Too*.
- Sabırov, Mamat (Mayıs, 2013). “Moke” *Cañı Ala-Too*.
- Sabir, Zordun, çev. Abdılta Karasartov (Kasım, 2012). “Aylaker Acı” *Cañı Ala-Too*.
- Sadıbakasov, Şatman (Ağustos, 2011). “Col” *Cañı Ala-Too*.
- Sadırbayev, Dooronbek (Nisan, 2012). “Appasionata” *Cañı Ala-Too*.
- Safa, Peyyami, çev. Halit Aşlar, Kanıbek Ömürzakov, Aydarbek Sarmanbetov, (Nisan, 2011). “Köçödö Kalgan Akın” *Cañı Ala-Too*.
- Salgamani, Bekturuş (Ağustos, 2012). “Akça” *Cañı Ala-Too*.
- Samudinov, Toktosun (Ağustos, 2012). “Parodiyalar” *Cañı Ala-Too*.
- Saparaliyev, Döölötbek (Temmuz, 2013). *Cañı Ala-Too*.
- Saralaye, Samat (Kasım, 2012). “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Saralaye, Samat (Kasım, 2013) “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Sarıbayev, Ayılçı (Temmuz, 2011). “Mamleketüülük Tilden Başlatat” *Cañı Ala-Too*.
- Sariyeva, Kalbübü (Aralık, 2011) “Irlar” *Cañı Ala-Too*.
- Sarmanbetov, Aydarbek (Ekim, 2013). “Kırgızdın Dersu Uzalası” *Cañı Ala-Too*.
- Sarmanbetov, Aydarbek (Mart, 2011). “Ömürü Örnök Zamandaş” *Cañı Ala-Too*.
- Sarmanbetov, Aydarbek (Mayıs, 2013). “Baktalaş” *Cañı Ala-Too*.
- Sarmanbetov, Aydarbek (Mayıs, 2013). “Malkişi” *Cañı Ala-Too*.
- Sarnogoyev, Baydılda (1952). *Şumkar*, Kırgızmamabas, Frunze.
- Saspayev, Aman (Eylül, 2012). “Sarala İt” *Cañı Ala-Too*.
- Saspayev, Aman (Mart, 2013). “Bügünkü Kıtay Avtorloru Bayırkı Kırgızdar Cönündö” *Cañı Ala-Too*.

- Saypidinova, Sanavar (Mayıs, 2013) “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Seyitbekova, Baktıgül (Ağustos, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Seyitova, Sayra (Nisan, 2012). “Üñkürdöğü Baatır Cooker” *Cañı Ala-Too*.
- Seyitova, Sayra (Ağustos, 2012). “Bata Bergendi Üyrönölü” *Cañı Ala-Too*.
- Seyitova, Zulfiya (Ağustos, 2013). “Tayenemdin Comogu” *Cañı Ala-Too*.
- Seytaliyev, Medetbek (Mart, 2012). “Tegirmençinin Kızı” *Cañı Ala-Too*.
- Sıdıgaliyev, Kaçkınaalı (Temmuz, 2011). “Sahy Ece” *Cañı Ala-Too*.
- Sıdıkbekov, Tügölbay (Nisan, 2011). “Poeziya-Oydu Möörü” *Cañı Ala-Too*.
- Sıdıkbekov, Tügölbay (1988). *Külkü cana Ömür*, Adabiyat, Frunze.
- Sıdıkova, Kalen (Haziran, 2011). “Peyildin Buzuluşu” *Cañı Ala-Too*.
- Sıdıkova, Kalen (Ekim, 2012) “Bayırkı Sak Cergesinde” *Cañı Ala-Too*.
- Sıdıkova, Kalen (Mayıs, 2013). “Akıykattı Tuu Tutkan” *Cañı Ala-Too*.
- Soltonoyev, Belek (Mart, 2013). “Kızıl Kırgız Tarihı Kitebinen” *Cañı Ala-Too*.
- Stantegin, Dayırbek (Haziran, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Stantegin, Dayırbek (Nisan, 2012). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Subanbekov, Toyçubay (Temmuz, 2013). “Kamçısın Koynuna Katpagandar”, *Cañı Ala-Too*.
- Sultanov, Omor (Aralık, 2010). “Ak Col Kök Asman” *Cañı Ala-Too*.
- Sultanov, Omor (Ekim, 2011). “Akırkı Kündün Irgağı” *Cañı Ala-Too*.
- Supatay uulu, Aman (Şubat, 2011). “Cañıl Mırza Bayanı” *Cañı Ala-Too*.
- Suvanov, Şertay (Nisan, 2011). “Kitebi Üçün Repressiyaga Kabilgamın” *Cañı Ala-Too*.
- Şakir uulu, Olcobay (Mart, 2011). “Bürkümdör” *Cañı Ala-Too*.
- Şaydullayeva, Topçugül (Kasım, 2012). “Kızıl Örük” *Cañı Ala-Too*.
- Şaydullayeva, Topçugül (Ağustos, 2013). “Kızıl Örük” *Cañı Ala-Too*.
- Şeldon, Sidney, çev. M. Makeev (Aralık, 2011). “Asman Cerge Tüşöördö” *Cañı Ala-Too*.
- Şeldon, Sidney, çev. M. Makeev (Mayıs, 2012). “Asman Cerge Tüşöördö” *Cañı Ala-Too*.
- Şermatov, Abdil (Eylül, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.

- Şolohov, Mihayil, çev. B. Karabayev, S. Kocomkulov (Nisan, 2011). “Adamdın Tagdırı” *Cañı Ala-Too*.
- Şükürbekov, Raykan (Ağustos, 2012). “Cer Cönündö Terme” *Cañı Ala-Too*.
- Talip, İlgiz (Ağustos, 2012). “Aksı Sancıraçısı” *Cañı Ala-Too*.
- Talip, İlgiz (Temmuz, 2013). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Talip, İlgiz (Eylül, 2011). “Öktölüü Kep” *Cañı Ala-Too*.
- Tazabekov, Kasımbek (Şubat, 2011). “Kurmancan Datkanın Kızı” *Cañı Ala-Too*.
- Tazabekov, Kasımbek (Mayıs, 2012). “Çikagodagı Kırgız” *Cañı Ala-Too*.
- Temirova, Altınay (Temmuz, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Tokonbayev, Aalı (1947). *Taň Aldında*, Kırgızmambas, Frunze.
- Toktogaziyev, Temirbek (Nisan, 2011). “Taşka Basılğan Tamga” *Cañı Ala-Too*.
- Toktomuşev, Abdırasul (Şubat, 2013). “Boogaçı” *Cañı Ala-Too*.
- Toktomuşev, Alım (Haziran, 2012). “Baarın Bilgim Kelet” *Cañı Ala-Too*.
- Toktomuşev, Alım (Nisan, 2012). “Baarın Bilgim Kelet” *Cañı Ala-Too*.
- Toktomuşev, Alım (Şubat, 2011). “Unutulbas Sokmo Col” *Cañı Ala-Too*.
- Toktorbayeva, Asılgül (Aralık, 2011). “Caştar Poeziyası” *Cañı Ala-Too*.
- Tolstoy, Lev, Nikolayoviç, çev. Zayır Mamatbekov (Kasım, 2012). “Hadci-Murat” *Cañı Ala-Too*.
- Tolstoy, Lev, Nikolayoviç, çev. Zayır Mamatbekov (Ocak, 2013). “Hadci-Murat” *Cañı Ala-Too*.
- Toyçiyeva, Şayır (Haziran, 2011). “Men Kimmin?, Kimdiğimdi Kimden Suraym?” *Cañı Ala-Too*.
- Tölömüşev, Mırzayan (Eylül, 2011). “Sancırgaluu Sanarbek” *Cañı Ala-Too*.
- Tsveyg, Stefan, çev. Aşım Cakıpbekov (Ağustos, 2012). “Beytanış Ayaldın Katı” *Cañı Ala-Too*.
- Tukenaliyev, Kulmat (Mart, 2011). “Atamdın Bubak Çaçtarı” *Cañı Ala-Too*.
- Turgunbayev, Süyörkul (Temmuz, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Turgunbayev, Süyörkul (Nisan, 2013). “Aalıke, Stalin, Çerçill, Aytmatov” *Cañı Ala-Too*.
- Tursunov, Ernis (Mart, 2012). “Triumf cana Tragediya” *Cañı Ala-Too*.
- Tursunov, Ernis (Nisan, 2012). “Han-Tejir” *Cañı Ala-Too*.

- Türkhan, İbrahim (Haziran, 2011). “İzdeym Seni” *Cañı Ala-Too*.
- Usenov, Zamirbek (Ağustos, 2011). “Nöşörlüü Tün” *Cañı Ala-Too*.
- Ustat (Şubat, 2013). “Üç Añgame” *Cañı Ala-Too*.
- Usubaliyev, Beyşebay (Ekim, 2012). “Cürök Suuga Agıp Baratat” *Cañı Ala-Too*.
- Usubaliyev, Beyşebay (Eylül, 2011). “ Bayagılar” *Cañı Ala-Too*.
- Usubaliyev, Beyşebay (Mayıs, 2012). “Terekter ce Komuzdun Üç Kılı” *Cañı Ala-Too*.
- Uzakova, Aygül (Kasım, 2011). “İrlar” *Cañı Ala-Too*.
- Ükübayeva, Layli (Haziran, 2012). “Adam. Mezgil. Tagdır” *Cañı Ala-Too*.
- Ükübayeva, Layli (Kasım, 2012). “Tarihtin Aktay Baraktarına Cañı Sürtümdör” *Cañı Ala-Too*.
- Ükübayeva, Layli (Mart, 2013). “Adam cana Adamzat Tagdırı” *Cañı Ala-Too*.
- Ükübayeva, Layli (Mart, 2013). “Adam cana Adamzat Tarihi” *Cañı Ala-Too*.
- Voronin, Sergey, çev. Şerbet Keldibekova (Haziran, 2011). “Bir Kayırık” *Cañı Ala-Too*.
- Yesenin, Sergey (Mayıs, 2013). “Persiya Kayırıklarınan” *Cañı Ala-Too*.
- Zarlıkova, Kerez (aralık, 2011). “Beymaa Kelgen Kişi” *Cañı Ala-Too*.
- Zarlıkbekov, Coldoşbek (Kasım, 2011). “Kara-Buura Hanbı ce Karahanbı?” *Cañı Ala-Too*.
- Zeynalov, Eyvaz, çev. Aydarbek Sarmanbetov (Nisan, 2012). “Carık” *Cañı Ala-Too*.
- Zeynalov, Eyvaz, çev. Aydarbek Sarmanbetov (Ekim, 2011). “Çoñ Atası menen Nebere” *Cañı Ala-Too*.

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Aidina TAZHIEVA
Doğum Yeri : Isık-Köl / Kırgızistan
Doğum Tarihi : 02.06. 1992.
E-posta : Aydanka.mir@mail.ru

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Cumabek Bahtiyarov Lisesi
Lisans : Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Yüksek Lisans : Pammukkale Üniversitesi
Doktora :
Yabancı Dil ve Düzeyi:

İŞ DENEYİMİ :

ARAŞTIRMA ALANLARI:

TEZDEN ÜRETİLEN TEBLİĞ VE YAYINLAR: “Kırgız Türkçesinde Yansıma Kelimeler ve Onlardan Söz Türetme Yolları” (Haziran, 2020). *Turkish Studies Dergisi* 15(2). 843-865.